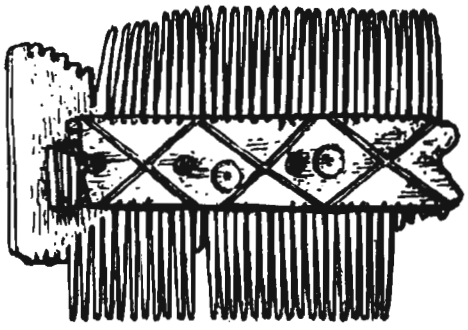
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

AVANS

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1985



NITRA 1986

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V NITRE

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1985

NITRA 1986

Na obálke hrebeň z doby sťahovania národov z Nitry, časť Párovské Háje /kresba P. Škvarekovej/

OBSAH - INHALT - СОДЕРЖАНИЕ

Mapa lokalít - Karte der Fundorte - Карта местонахождений 16

Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte - Обзор местонахождений . . 17

Cyril A m b r o s /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Archeozoologický materiál z niektorých lokalít preskúmaných v roku 1985 25

Archäozoologisches Material aus einigen im Jahre 1985 untersuchten Fundstellen 32

Археозоологический материал с некоторых местонахождений исследованных в 1985 г. 32

Kostrové zvyšky koní zo staromadarských hrobov v Malých Kosihách 33

Skelettreste von Pferden aus altmagyarischen Gräbern von Malé Kosihy 38

Скелетные остатки лошадей из древневенгерских погребений в с. Мале-Косиги 38

Róbert B a č a /Balneologické múzeum, Piešťany/

Prieskum okolia Piešťan 39

Geländebegehung in der Umgebung von Piešťany 41

Разведки в окрестностях г. Пьештяни 42

Ladislav B á n e s z /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nález kostených predmetov na paleolitickom sídlisku v Cejkove . . 43

Fund von Knochengegenständen in der paläolithischen Siedlung von Cejkov 44

Находка костяных предметов на палеолитической стоянке в с. Цейков 44

Záchranný výskum neolitickej dielne v Kašove 44

Rettungsgrabung in einer neolithischen Werkstatt in Kašov 44

Охранное исследование неолитической мастерской в с. Кашов 45

Juraj B á r t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Piaty rok výskumu na mladopaleolitickom sídlisku v Trenčianskych Bohuslaviciach 45

Fünftes Jahr der Grabung in der jungpaläolithischen Siedlung in Trenčianske Bohuslavice 46

Пятый год исследования верхнепалеолитического поселка в с. Тренчянске-Богуславице 46

Juraj B a r t í k - Zdeněk F a r k a š /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Výsledky systematického sledovania výstavby závlah v katastroch obcí Budmerice a Vištuk 46

Ergebnisse der systematischen Verfolgung des Ausbaus von Bewässerungsanlagen in den Gemeindekatastern von Budmerice und Vištuk 47

Результаты систематического преследования постройки оросительной установки в кадастрах сс. Будмерице и Виштук 47

Juraj B a r t í k - Vladimír T u r č a n - Pavol G o m o l č á k /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Ďalší hrob zo staršej doby bronzovej v Bernolákove 48

Ein weiteres Grab aus der älteren Bronzezeit in Bernolákovo . . . 48

Новое погребение старшего периода бронзы в с. Бернолаково 48

Jozef B á t o r a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prieskum so sondážou na lokalitách zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku 49

Geländebegehung mit Sondierung auf Lokalitäten aus der älteren Bronzezeit in der Südwestslowakei 50

Разведки и зондаж на местонахождениях старшего периода бронзы в юго-западной Словакии 50

Štvrtá sezóna výskumu v Jelšovciach 50

Vierte Grabungssaison in Jelšovce 52

Четвертый сезон исследования в с. Елшовце 52

Tretia sezóna výskumu v Ludaniciach-Mýtnej Novej Vsi 53

Die dritte Grabungssaison in Ludanice-Mýtna Nová Ves 54

Третий сезон исследования в с. Луданице, часть Митна-Нова-Вес . . 54

Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Preventívny výskum na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave 54

Präventivgrabung in der Gasse Nálepkova ulica Nr. 19-21 in Bratislava 54

Предварительное исследование на Налепковой улице №№ 19-21 в Братиславе 55

Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Margaréta M u s i l o v á /Mestská správa pamiatkovej starostlivosti, Bratislava/

Záchranný výskum na Staromestskej ulici v Bratislave 55

Rettungsgrabung in der Gasse Staromestská ulica in Bratislava . . . 56

Охранное исследование на Староместской улице в Братиславе 56

Peter B a x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Margaréta M u s i l o v á - Viktor F e r u s /Mestská správa pamiatkovej starostlivosti, Bratislava/

Stavebnohistorický výskum objektu na Uršulínskej ulici 9 v Bratislave 56

Bauhistorische Untersuchung des Objektes in der Ursulinengasse Nr. 9 in Bratislava 57

Строительно-историческое исследование объекта на Уршулинской улице № 9 в Братиславе 57

Peter B e d n á r /Katedra všeobecných dejín a archeológie FF UK, Bratislava/ - Jozef H r o m a d a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Mladopaleolitická kamenná industria z Volkoviec 58

Jungpaläolithische Steinindustrie aus Volkovce 58

Верхнепалеолитическая индустрия из с. Волковце 58

Július B é r e š - František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Pokračovanie výskumu v polohe Pod Hradiskom I v Spišských Tomášovciach 59

Fortsetzung der Grabung in der Flur Pod Hradiskom I in Spišské Tomášovce 60

Продолжение исследования в урочище Под-Градиском I в с. Спишске-Томашовце 61

Július B é r e š - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á - Ladislav O l e x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Viacvrstvové sídlisko v Nižnej Myšli 61

Eine mehrschichtige Siedlung in Nižná Myšľa 62

Несколькослойное поселение в с. Нижна-Мишля 62

Darina B i a l e k o v á - Marián K l č o /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Terénny prieskum v Piešťanoch-Kocuriciach 63

Geländebegehung in Piešťany-Kocurice 65

Полевые разведки в г. Пьештяни-Коцурице 65

Štefan B. K o v á c s /Gemerské múzeum, Rimavská Sobota/ - Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum mladoeneolitického výšinného sídliska v Stránskej 65

Untersuchung einer jungäneolithischen Höhensiedlung in Stránska . 66

Исследование поселения на возвышенности младшего энеолита в с. Странска 67

Vojtech B u d i n s k ý - K r i č k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nové nálezy na východnom Slovensku 67

Neue Funde in der Ostslowakei 69

Новые находки в Восточной Словакии 70

Jozef B u j n a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum laténskeho pohrebiska v Malých Kosihách 71

Rettungsgrabung auf einem latènezeitlichen Gräberfeld in Malé Kosihy 72

Охранное исследование латенского могильника в с. Мале-Косиги . . . 72

Soňa D e m e t e r o v á - Pavol M a č a l a - Alica M a r k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prieskum na trase tranzitného plynovodu 73

Geländebegehung auf der Trasse der Transitgasleitung 73

Разведки по направлению транзитного газопровода 73

Viera D r a h o š o v á /Záhorské múzeum, Skalica/

Neolitické osídlenie v Radošovciach-Vieske 74

Neolithische Besiedlung in Radošovce-Vieska 75

Неолитическое заселение в с. Радошовце-Вьеска 75

Zoltán D r e n k o /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Zaniknutá stredoveká dedina Bizovo 76

Mittelalterliche Dorfwüstung Bizovo 76

Прекратившее существование средневековое село Бизово 77

Beáta E g y h á z y - J u r o v s k á - Zdeněk F a r k a š /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Výskum v Mlynskej doline v Bratislave 77

Grabung in Mlynská dolina in Bratislava 78

Исследование в Млинской-Долине в Братиславе 78

Václav F u r m á n e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záverečná sezóna výzkumu v Kyjaticích 79

Schlußsaison der Grabung in Kyjatice 79

Заключительный сезон исследования в с. Киятице 80

Václav F u r m á n e k - Klára M a r k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum sídliska vo Včelinciach 80

Untersuchung einer Siedlung in Včelince 82

Исследование поселения в с. Вчелинце 82

Gabriel F u s e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum v Bielovciach 83

Rettungsgrabung in Bielovce 84

Охранное исследование в с. Бьеловце 84

Lýdia G a č k o v á /Zemplínske múzeum, Michalovce/

Ďalšie nálezy z Východoslovenskej nížiny 85

Weitere Funde aus der Ostslowakischen Tiefebene 85

Новые находки из Восточнословацкой низменности 85

Lýdia G a č k o v á /Zemplínske múzeum, Michalovce/ - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum v Laškovciach 86

Rettungsgrabung in Laškovce 87

Охранное исследование в с. Лашковце 87

Dárius G a š a j - Hana M a č a l o v á /Východoslovenské múzeum, Košice/

Záchranný výskum vo Valalikoch-Košťanoch 87

Rettungsgrabung in Valaliky-Košťany 88

Охранное исследование в с. Валалики-Коштяни 88

Eva H a j n a l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Paleobotanické analýzy niektorých nálezov z archeologických lokalít 89

Paläobotanische Analysen einiger Funde von archäologischen Fundstellen 96

Палеоботанические анализы некоторых находок с археологических местонахождений 97

Milan H a n u l i a k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum pohrebiska z 10.-11. storočia v Malých Kosihách . 97

Rettungsgrabung auf dem Gräberfeld aus dem 10.-11. Jh in Malé Kosihy 98

Охранное исследование могильника X-XI вв. в с. Мале-Косиги 98

Jana H e č k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Nálezy z doby halštatskej z Branča 99

Hallstattzeitliche Funde aus Branč 99

Находки периода гальштата в с. Бранч 99

Igor H r u b e c /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prieskum v chotári Nových Vozokán 99

Geländebegehung in der Gemeindegemarkung von Nové Vozokany 100

Разведки в угодьях с. Нове-Возокани 101

Ivan C h e b e n /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Sídliskové nálezy z Trávnice 101

Siedlungsfunde aus Trávnica 102

Селищные находки из с. Травница 102

Tretia výskumná etapa v Patinciach 102

Die dritte Grabungsetappe in Patince 103

Третий исследовательский сезон в с. Патинце 103

Bohuslav C h r o p o v s k ý - Gabriel F u s e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Ďalšia etapa výskumu v Nitre na Šindolke 104

Weitere Grabungsetappe in Nitra-Šindolka 104

Новый этап исследования в Нитре-Шиндолке 105

Ľudmila I l l á š o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Petrografický rozbor kamenných artefaktov z archeologických lokalít 105

Petrographische Analyse von Steinartefakten aus archäologischen Lokalitäten 106

Петрографический анализ каменных артефактов с археологических местонахождений 106

Július J a k a b /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Antropologická analýza žiarového hrobu z Trebatíc 107

Anthropologische Analyse des Brandgrabes aus Trebatice 108

Антропологический анализ погребения с трупосожжением из с. Требатице 108

František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranné výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV 108

Rettungsgrabungen und Geländebegehungen der Forschungsexpedition Spiš des Archäologischen Institutes der SAW 115

Охранные исследования и разведки исследовательской экспедиции Спиш Института археологии САН 116

Výskumy a prieskumy v mestskej pamiatkovej rezervácii Levoča a jej okolí 118

Grabungen und Geländebegehungen in der Städtischen Denkmalreservation von Levoča und ihrer Umgebung 120

Исследование и разведки в городском заповеднике г. Левочи и его окрестностях 121

Ľubomíra K a m i n s k á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záverečná etapa výskumu v Hrčeli 122

Schlußetappe der Grabung in Hrčeľ 122

Заключительный этап исследования в с. Грчель 122

Ľubomíra K a m i n s k á - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Ojedinelé nálezy z Veliat 122

Einzelfunde aus Veľaty 123

Единичные находки из с. Веляти 123

Igor K e l l e r /Mestské múzeum, Bratislava/

Pokračovanie výskumu v Bratislave-Devíne 123

Fortsetzung der Grabung in Bratislava-Devín 124

Продолжение исследования в Братиславе-Девин 124

Títus K o l n í k /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Kristián E l s c h e k /Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti, Bratislava/ Peter R o t h /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Pokračovanie výskumu v Bratislave-Dúbravke 124

Fortsetzung der Grabung in Bratislava-Dúbravka 128

Продолжение исследования в Братиславе-Дубравке 129

Eva K o l n í k o v á - Ján H u n k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Prírastky mincí a medailí v Archeologickom ústave SAV v roku 1985 130

Münz- und Medaillenzuwächse im Archäologischen Institut der SAW im J. 1985 136

Приросты монет и медалей в Институте археологии САН в 1985 г. . . . 136

Ivan K u z m a - Peter Š a l k o v s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Šiesta sezóna výskumu v Mužle-Čenkove 136

Die sechste Grabungssaison in Mužla-Čenkov 138

Шестой исследовательский сезон в с. Мужла-Ченков 139

Klára K u z m o v á - Ján R a j t á r /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Ôsma sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži 140

Achte Saison der Revisionsgrabung auf dem römischen Kastell in Iža 143

Восьмой сезон ревизионного исследования римского кастела в с. Ижа . 144

Jozef L a b u d a /Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica/

Prvý výskum industriálnej archeológie na Slovensku v Sklených Tepliciach 144

Erste Untersuchung industrieller Archäologie in der Slowakei in Sklené Teplice 145

Первое исследование индустриальной археологии в Словакии в г. Склене-Теплице 145

Jozef L a b u d a /Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica/
Štvrtá sezóna výskumu Starého mesta v Banskej Štiavnici 146
Die vierte Grabungssaison in der Altstadt von Banská Štiavnica . . 147
Четвертый сезон исследования Старого города в г. Банска-Штьявница . 148

Zisťovací výskum v Štiavnických Baniach 148
Feststellungsgrabung in Štiavnické Bane 148
Определительное исследование в с. Штьявницке-Бане 148

Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Ojedinelé nálezy z Medzian 149
Einzelfunde aus Medzany 149
Единичные находки из с. Медзани 149

Ján L u š t í k /Ústav experimentálnej metalurgie SAV, Košice/ - Ľubomír M i h o k /Vysoká škola technická, Košice/
Metalografický rozbor nálezov z Rumanovej 149
Metallographische Analyse der Funde aus Rumanová 150
Металлографический анализ находок из с. Руманова 150

Alžbeta M a a r o v á /Mestské múzeum, Bratislava/
Prieskum v katastri Devínska Nová Ves v Bratislave 150
Geländebegehung im Kataster von Devínska Nová Ves in Bratislava . . 150
Разведки в кадастре Девинска-Нова-Вес в Братиславе 150

Výskum stredovekej priekopy v Bratislave-Devíne 151
Untersuchung eines mittelalterlichen Grabens in Bratislava-Devín . 151
Исследование средневекового рва в Братиславе-Девине 151

Marta M á c e l o v á /Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica/
Ojedinelé nálezy v okrese Banská Bystrica 152
Einzelfunde im Bezirk Banská Bystrica 153
Единичные находки в районе Банска-Быстрица 153

Pokračovanie výskumu v Sliači-Rybároch 154
Fortzetzung der Grabung in Sliač-Rybáre 155
Продолжение исследования в г. Сльяч-Рибаре 155

Klára M é s z á r o s o v á /Západoslovenské múzeum, Trnava/
Výskum v Trnave 155
Grabung in Trnava 156
Исследование в Трнаве 156

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Pokračovanie výskumu na lokalite Vítkovce-Tureň 157
Fortsetzung der Grabung auf der Lokalität in Vítkovce-Tureň 158
Продолжение исследования на местонахождении Витковце-Турень 158

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Záchranný výskum na lokalite Pod Zelenou Horou pri Hrabušiciach . . 159

Rettungsgrabung auf der Fundstelle Pod Zelenou Horou bei Hrabušice 160

Охранное исследование на местонахождении Под-Зеленоу-Горою у с. Грабушице 161

Jozef M o r a v č í k /Považské múzeum, Žilina/

Nálezy z Lednice, Púchova-Nimnice a Varína 161

Funde aus Lednica, Púchov-Nimnica und Varín 162

Находки из сс. Леднице, Пухов-Нимница и Варин 163

Tamara N e š p o r o v á /Trenčianske múzeum, Trenčín/

Prírastky archeologických nálezov v Trenčianskom múzeu 163

Zuwachs archäologischer Funde im Trenčíner Museum 166

Приросты археологических находок в Тренчянском музее 167

Gabriel N e v i z á n s k y /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Róbert B a č a /Balneologické múzeum, Piešťany/

Strmeň zdobený tauzovaním z Kamenína 168

Ein Steigbügel mit Auflagenverzierung aus Kamenín 168

Инкрустацией украшенное стремя из с. Каменин 168

Viera N ě m e j c o v á - P a v ú k o v á - Marián K l č o /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Žiarový hrob z Trebatíc 169

Brandgrab aus Trebatice 169

Кремационное погребение из с. Требатице 170

Petr N o v á k /Západoslovenské múzeum, Trnava/

Nálezy z halštatské sídlištní jámy v Brestovanech 170

Funde aus einer hallstattzeitlichen Siedlungsgrube in Brestovany . 170

Находки из гальштатской селищной ямы в с. Брестовани 171

Pokračování záchranného výzkumu v Prašníku 171

Fortsetzung der Rettungsgrabung in Prašník 171

Продолжение охранного исследования в с. Прашник 172

Bohuslav N o v o t n ý /Katedra všeobecných dejín a archeológie FF UK, Bratislava/

Výskum na Hrachovisku-Zemskom pri Šuňave 172

Grabung in Hrachovisko-Zemské bei Šuňava 173

Исследование в Граховиско-Земне у с. Шунява 173

Ladislav O l e x a /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Deviata etapa výskumu v Nižnej Myšli 173

Neunte Grabungsetappe in Nižná Myšľa 174

Девятый этап исследования в с. Нижна-Мишля 175

Jana O p r a l o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Analýzy textilu z archeologických výskumov 175
Textilanalysen aus archäologischen Grabungen 176
Анализы текстиля из археологических исследований 177

Ondrej O ž ď á n i /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Druhá výskumná sezóna v Štúrove-Obide 177
Zweite Grabungssaison in Štúrovo-Obid 178
Второй исследовательский сезон в с. Штурово-Обид 179

Ivan P a s t o r e k /Okresné múzeum v Trnave so sídlom v Hlohovci/
Nálezy bronzových predmetov z riečiska Váhu v Piešťanoch 180
Funde von Bronzegegenständen aus dem Flußbett der Waag in Piešťany 180
Находки бронзовых предметов в русле Вага в г. Пьештяни 180

Záverečná etapa archeologického výskumu kaplnky P. Márie v Hlohovci 180
Schlußetappe der archäologischen Grabung in der Marienkapelle in Hlohovec 182
Заключительный этап археологического исследования капеллы девы Марии в г. Глоговец 182

Juraj P a v ú k /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Ukončenie výskumu sídliska lengyelskej kultúry v Žlkovciach . . . 183
Grabungsabschluß auf der Siedlung der Lengyel-Kultur in Žlkovce . 185
Законченное исследование поселения лендельской культуры в с. Жлковце 186

Karol P i e t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Neskorolaténske sídliskové objekty v Abraháme 187
Spätlatènezeitliche Siedlungsobjekte in Abrahám 188
Позднелатенские селищные объекты в с. Абрагам 188

Karol P i e t a /Archeologický ústav SAV, Nitra/ - Václav H a n u l i a k /Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Banská Bystrica/
Výskum a pamiatková úprava hradiska Liptovská Mara 189
Grabung und denkmalpflegerische Zurichtung des Burgwalls Liptovská Mara 190
Исследование и восстановительные работы на городище Липтовска-Мара 190

Karol P i e t a - Matej R u t t k a y /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Výskum v Nitre-Párovských Hájoch 191
Grabung in Nitra-Párovské Háje 192
Исследование в г. Нитра-Паровске-Гае 193

Magda P i c h l e r o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/
Povrchový zber v obci Ostrov 193
Lesefunde in der Gemeinde Ostrov 194
Поверхностный сбор в с. Остров 194

Magda P i c h l e r o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/
Výskum rímskej Gerulaty 194
Untersuchung des römischen Gerulata 196
Исследование римской Герулаты 196

Veronika P l a c h á - Jana H l a v i c o v á /Mestské múzeum, Bratislava/
Výskum na hrade Devín 197
Grabung auf der Burg Devín 199
Исследование на замке Девин 199

Mária R e j h o l c o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Výskum pohrebiska v Čakajovciach 200
Grabung auf dem Gräberfeld in Čakajovce 201
Исследование могильника в с. Чакаевце 201

Daniel R e x a /Mestská správa pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, Bratislava/
Výskum na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave 201
Grabung in der Gasse Nálepkova ul. Nr. 19-21 in Bratislava 202
Исследование на Налепковой ул. 19-21 в Братиславе 202

Peter R o t h - Títus K o l n í k /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Pokračovanie výskumu na diaľnici v Pobedime 203
Fortsetzung der Grabung auf der Autobahn in Pobedim 204
Охранное исследование на автостраде в Победиме 204

Alexander R u t t k a y /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Prvá etapa výskumu tzv. vodného hradu v Partizánskom-Šimonovanoch 205
Die erste Etappe der Untersuchung der sog. Wasserburg in Partizánske-Šimonovany 207
Первый этап исследования т.н. водного замка в г. Партизанске-Шимоновани 208

Stredoveký hrad na vrchu Ivankovo pri Rudne nad Hronom 208
Mittelalterliche Burg auf dem Berg Ivankovo bei Rudno nad Hronom . 210
Средневековый замок на холме Иванково у с. Рудно-над-Гроном 210

Matej R u t t k a y /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Záchranný výskum v Slažanoch 211
Rettungsgrabung in Slažany 211
Охранное исследование в с. Сляжани 211

Záchranný výskum v Slepčanoch 211
Rettungsgrabung in Slepčany 212
Охранное исследование в с. Слепчани 212

Jaroslava R u t t k a y o v á /Oblastné nitrianske múzeum, Nitra/
Nálezy maďarovskej kultúry z Nitry-Kyneku 212
Funde der Maďarovce-Kultur aus Nitra-Kynek 213
Находки мадяровской культуры из Нитры-Кинека 213

Michal S l i v k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Tretia sezóna výskumu na Kláštorisku v Letanovciach 213
Dritte Grabungssaison im Klosterareal von Letanovce 215
Третий сезон исследования Клашториско в с. Летановце 215

Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Záchranný výskum v Borovciach 215
Rettungsgrabung in Borovce 217
Охранное исследование в с. Боровце 217

Ondrej Š e d o /Múzeum Vyškovska, Vyškov/
Prieskum výšinných polôh na dolných Kysuciach 217
Besichtigung von Höhenlagen im unteren Kysuca-Gebiet 218
Разведки возвышенностей в регионе нижних Кисуце 218

Stanislav Š i š k a /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Piata etapa výskumu neolitickej a eneolitickej osady v Šarišských Michaľanoch 219
Fünfte Grabungsetappe auf einer neolithischen und äneolithischen Siedlung in Šarišské Michaľany 220
Пятый этап исследования неолитического и энеолитического поселка в с. Шаришске-Михаляни 221

Ján T i r p á k /Archeologický ústav SAV, Nitra/
Geofyzikálny prieskum archeologických lokalít 221
Geophysikalische Überprüfungen archäologischer Fundstellen . . . 223
Геофизикальные разведки археологических местонахождений 223

Božena T o m á š o v á /Múzeum Slovenskej republiky rád, Prešov/
Prieskum v okrese Prešov 223
Geländeerkundungen im Bezirk Prešov 224
Разведки в районе Прешов 225

Urnový hrob z Prešova 225
Ein Urnengrab in Prešov 226
Урновое погребение из г. Прешов 226

Katarína T o m č í k o v á /Archeologický ústav SNM, Bratislava/
Výskum a prieskum v Lakšárskej Novej Vsi 226
Grabung und Geländeerkundung in Lakšárska Nová Ves 227
Исследование и разведки в с. Лакшарска-Нова-Вес 227

Gejza T r g i n a /Múzeum mincí a medailí, Kremnica/

Ďalší kamenný mlat zo Španej Doliny 227

Ein weiterer steinerner Rillenschlägel aus Špania Dolina 227

Новая находка каменного молота из Шпаней-Долины 228

Nález stredovekej studne v Kremnici 228

Fund eines mittelalterlichen Brunnens in Kremnica 229

Находка средневекового колодца в Кремнице 229

Výsledky poslednej sezóny výskumu pohrebiska lužickej kultúry v Žiari nad Hronom 229

Ergebnisse der letzten Grabungssaison auf dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur in Žiar nad Hronom 230

Результаты последнего исследовательского сезона могильника лужицкой культуры в г. Жяр-над-Гроном 230

Alexander T r u g l y /Oblastné podunajské múzeum, Komárno/

Pokračovanie výskumu pohrebiska v Kameničnej-Balvanoch 230

Fortsetzung der Grabung auf dem Gräberfeld in Kameničná-Balvany . . 231

Продолжение исследования могильника в с. Каменична-Балвани 231

Vladimír T u r č a n /Archeologický ústav SNM, Bratislava/

Nálezy z Hradišťa v Martine-Vrútkach 231

Funde aus Hradište in Martin-Vrútky 232

Находки с Градиште в г. Мартин-Врутки 232

Adrián V a l l a š e k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výskum mestského hradu v Banskej Bystrici 232

Untersuchung der Stadtburg in Banská Bystrica 233

Исследование городского замка в Банской Быстрице 234

Ladislav V e l i a č i k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Výsledky výskumu v Rumanovej 234

Grabungsergebnisse in Rumanová 236

Результаты исследования в с. Руманова 236

Marián V i z d a l /Zemplínske múzeum, Michalovce/

Výskumy a nálezy Zemplínskeho múzea v Michalovciach 237

Grabungen und Funde des Zemplíner Museums in Michalovce 246

Исследования и находки Земплинского музея в г. Михаловце 249

Mária V o n d r á k o v á /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Analýzy antropologického materiálu 252

Analyse des anthropologischen Materials 254

Анализы антропологического материала 255

Egon W i e d e r m a n n /Okresné múzeum, Topoľčany/

Záverečná sezóna výskumu v Hajnej Novej Vsi 255
Schlußsaison der Grabung in Hajná Nová Ves 255
Заключительный сезон исследования в с. Гайна-Нова-Вес 255

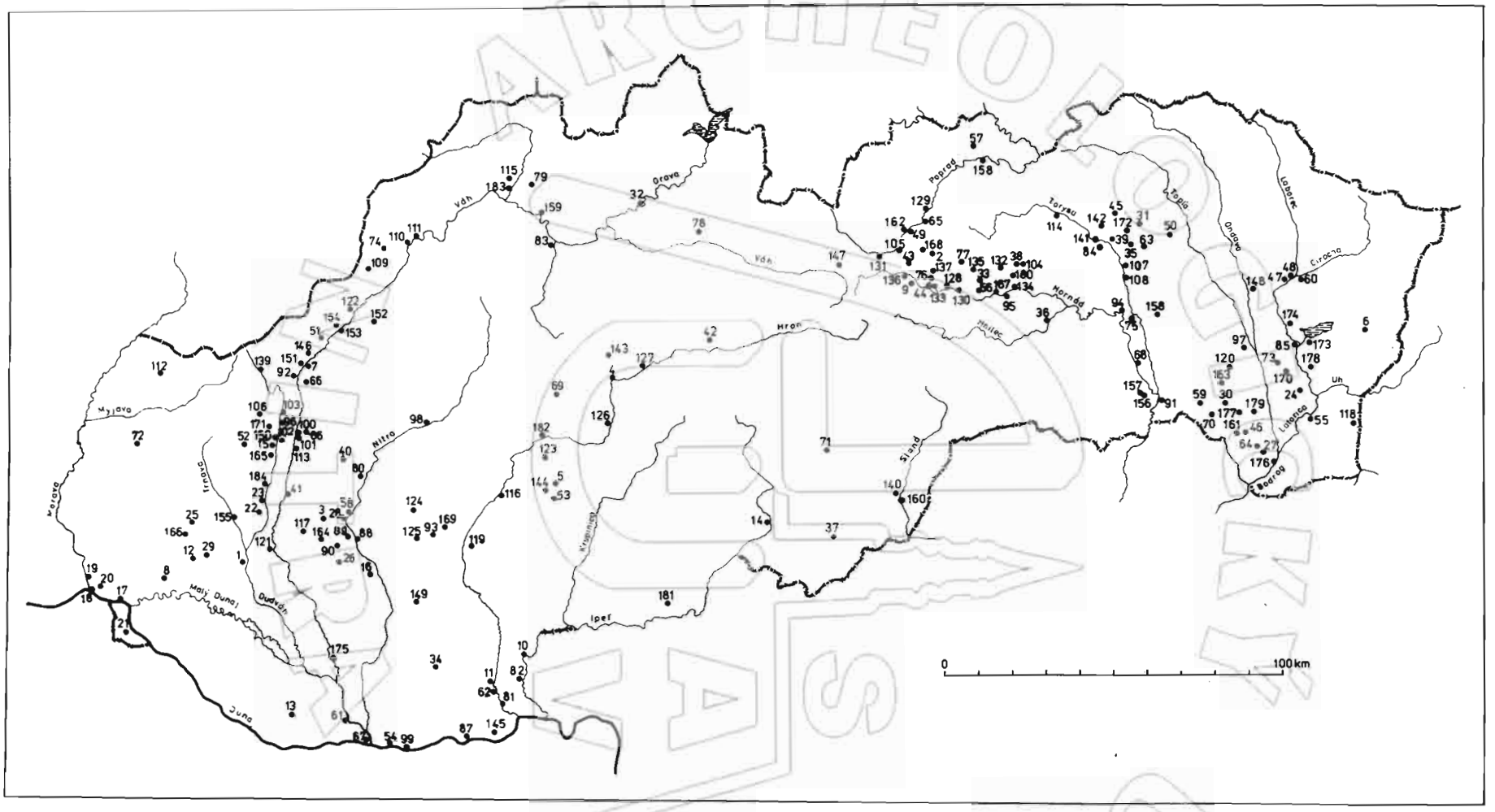
Pavel Ž e b r á k /Archeologický ústav SAV, Nitra/

Další doklady pravěké těžby mědi v Španí Doline-Piescích 256
Weitere Belege von urzeitlichem Kupferabbau in Špania Dolina-Piesky 256
Дальнейшие доказательства добычи меди в доисторическое время в с. Шпанья-Долина-Пьески 257

Další výzkumná sezóna na Sitně 257
Weitere Grabungssaison auf Sitno 258
Новый исследовательский сезон на Ситно 258

Neolitická lokalita v Želovcích 258
Neolithische Fundstelle in Želovce 259
Неолитический поселок в с. Желовце 259

Obrázky 1-139 - Abbildungen 1-139 - Рисунки 1-139 261
Texte zu den Abbildungen 371
Тексты к рисункам 378



Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1985 /číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam na tabuľke - str. 17-23/
Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1985 /die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 17-23/
Карта местонахождений к обзору археологических исследований и находок в Словакии в 1985 г. /нумерация находок соответствует порядковым номерам на табл. - с. 17-23/

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 1985 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. /Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke./

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	doba rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
1	Abrahám	Galanta						●							187
2	Abrahámovce	Poprad							●						112
3	Alekšince	Nitra				●									49
4	Banská Bystrica	Banská Bystrica											●	●	232
5	Banská Štiavnica	Žiar nad Hronom											●	●	146
6	Baškovce	Michalovce		●											85
7	Beckov	Trenčín											●		163
8	Bernolákovo	Bratislava-vidiek				●									48
9	Betlanovce	Spišská Nová Ves												?	110
10	Bielovce	Levice		●	●	●		●			●	●			25, 83, 89
11	Bíňa	Nové Zámky		●							●				90, 252
12	Blatné	Bratislava-vidiek		●											105
13	Bodza, časť Holiare	Komárno								●					176
14	Boľkovce	Lučenec											●	●	130, 221
15	Borovce	Trnava		●					?				●		27, 215
16	Branč	Nitra					●								99
17	Bratislava	Bratislava-mesto		●		●	●	●			●	●	●	●	54, 55, 56, 77, 91, 201
18	Bratislava, časť Devín	Bratislava-mesto				●		●	●		●	●	●		92, 123, 151, 175, 197
19	Bratislava, časť Devínska Nová Ves	Bratislava-mesto					●	●	●						150
20	Bratislava, časť Dúbravka	Bratislava-mesto			●	●		●	●	●	●	●			124, 130, 222
21	Bratislava, časť Rusovce	Bratislava-mesto						●	●						194
22	Brestovany	Trnava					●								170
23	Bučany	Trnava						●							176
24	Budkovce	Michalovce							●						85
25	Budmerice	Bratislava-vidiek		●	●	●							●		46
26	Cabaj-Čápor, časť Čápor	Nitra												●	130

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
27	Cejkov	Trebišov	●												43
28	Čakajovce	Nitra								●	●	●			200, 252
29	Čataj	Bratislava-vidiek						●							105
30	Čeľovce	Trebišov		●					●			●			240
31	Demjata	Prešov											●		223
32	Dolný Kubín, časť Veľký Bysterec	Dolný Kubín						●	●			●			130, 222
33	Domaňovce	Spišská Nová Ves				●					●	●			113
34	Dubník	Nové Zámky										●			252
35	Fintice	Prešov			●				●		●				67
36	Gelnica	Spišská Nová Ves												●	130
37	Gortva	Rimavská Sobota											●	●	76
38	Granč-Petrovce	Spišská Nová Ves							●		●	●			110
39	Gregorovce	Prešov											●		223
40	Hajná Nová Ves	Topoľčany			●	●		●							255
41	Hlohovec	Trnava											●	●	180
42	Horná Lehota	Banská Bystrica				●		●							152
43	Hôrka	Poprad									●	●	●	●	109, 112
44	Hrabušice	Spišská Nová Ves		●				●	●		●	●	●		110, 159
45	Hradisko	Prešov									●				68
46	Hrčeľ	Trebišov	●	●											106, 122
47	Humenné	Humenné		●											239
48	Humenné, časť Krámová	Humenné		●							●				239
49	Huncovce	Poprad				●					●	●	●		109
50	Chmeľov	Prešov									●	●			68
51	Chocholná-Velčice	Trenčín				●									163
52	Chtelnica	Trnava											●		93
53	Ilija	Žiar nad Hronom				●							●		131, 257
54	Iža	Komárno							●				●		131, 140, 222
55	Ižkovce	Trebišov		●											242
56	Jamník	Spišská Nová Ves									●	●			111
57	Jarabina	Stará Ľubovňa	●												112
58	Jelšovce	Nitra		●	●	●					●	●			49, 50
59	Kalša	Košice-vidiek		●											73

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
60	Kamenica nad Cirochou, časť Hažín nad Cirochou	Humenné							●		●	●			68
61	Kameničná, časť Balvany	Komárno										●			230
62	Kamenín	Nové Zámky										●			168
63	Kapušany	Prešov				●			●						68
64	Kašov	Trebišov		●											44
65	Kežmarok	Poprad						●	●				●		109
66	Kočovce	Trenčín		●	●										164
67	Komárno	Komárno												●	133
68	Košice	Košice-mesto												●	133
69	Kremnica	Žiar nad Hronom											●		228
70	Kuzmice	Trebišov			●	●									73
71	Kyjatice	Rimavská Sobota				●									79
72	Lakšárska Nová Ves	Senica						●		●	●		●		226
73	Laškovce	Michalovce		●	●			●				●			86
74	Lednica	Považská Bystrica				●									161
75	Lemešany	Prešov		●		●			●		●				68
76	Letanovce	Spišská Nová Ves											●		213
77	Levoča	Spišská Nová Ves				●			●		●	●	●		118, 133
78	Liptovská Sielnica	Liptovský Mikuláš						●	●				●		189
79	Lopušné Pažite	Čadca						●	?		?				217
80	Ludanice, časť Mýtna Nová Ves	Topoľčany				●					●				53
81	Malá nad Hronom	Nové Zámky						●							176
82	Malé Kosihy	Nové Zámky						●				●			33, 71, 97, 133
83	Martin, časť Vrútky	Martin				●		●					●		231
84	Medzany	Prešov							●						93, 149
85	Michalovce, časť Hrádok	Michalovce		●				●				●			237
86	Moravany nad Váhom	Trnava	●	●	●									●	39
87	Mužla, časť Čenkov	Nové Zámky		●	●						●	●			136
88	Nitra	Nitra				●		●				●	●	●	104, 106, 133, 222

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
89	Nitra, časť Kynek	Nitra				•									212
90	Nitra, časť Párovské Háje	Nitra		•				•	•		•	•	•		134, 191, 222
91	Nižná Myšľa	Košice-vidiek				•		•	•	•					61, 173
92	Nové Mesto nad Váhom	Trenčín												•	134
93	Nové Vozokany	Nitra		•								•			99
94	Obišovce	Košice-vidiek				•			•						69
95	Olcnava	Spišská Nová Ves											•	•	111, 222
96	Ostrov	Trnava		•				•	•		•				193
97	Parchovany	Trebišov				•					•				69
98	Partizánske, časť Šimonovany	Topoľčany									•	•	•	•	134, 205, 222
99	Patince	Komárno		•								•			102
100	Piešťany	Trnava				•									180
101	Piešťany, časť Banka	Trnava	•					•						•	40
102	Piešťany, časť Kocurice	Trnava			•	•		•	•			•			63
103	Pobedim	Trenčín							•						134, 203
104	Poľanovce, časť Korytné	Spišská Nová Ves											•		111
105	Poprad, časť Stráže pod Tatrami	Poprad									•	•	•		109, 113
106	Prašník	Trnava				•						•			171
107	Prešov	Prešov				•									225
108	Prešov, časť Haniska	Prešov				•							•		224
109	Pruské, časť Vršatské Podhradie	Považská Bystrica									•	•			164
110	Púchov	Považská Bystrica						•							94
111	Púchov, časť Nimnica	Považská Bystrica						•							162
112	Radošovce, časť Vieska	Senica		•											74
113	Ratnovce	Trnava	•			•									41
114	Rožkovany	Prešov											•		224
115	Rudinka	Čadca						•							217
116	Rudno nad Hronom	Žiar nad Hronom										•	•		208
117	Rumanová	Nitra				•									28, 149, 234

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov													Príspevok na strane
						doba				stredovek						
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek		
118	Ruská	Trebišov		●	●	●			●			●				240, 244
119	Rybník nad Hronom	Levice				●										49
120	Sečovce	Trebišov				●					●		●			69
121	Sereď	Galanta											●	●		176, 222
122	Skalka nad Váhom	Trenčín									●					164
123	Sklené Teplice	Žiar nad Hronom											?	●		144
124	Sľažany	Nitra		●	●	●					●	●				211
125	Slepčany	Nitra			●											211
126	Sliač, časť Rybáre	Zvolen					●			●	●					154
127	Slovenská Ľupča	Banská Bystrica				●										152
128	Smižany	Spišská Nová Ves				●			●		●	●				113
129	Spišská Belá, časť Strážky	Poprad											●			109
130	Spišská Nová Ves	Spišská Nová Ves		●		●			●		●	●	●			111, 113
131	Spišská Teplica	Poprad				●			●		●	●	●			110, 113
132	Spišské Podhradie	Spišská Nová Ves			●	●					●	●	●			113
133	Spišské Tomášovce	Spišská Nová Ves							●	●	●	●	●			59, 134
134	Spišské Vlachy	Spišská Nová Ves							●		●	●				111
135	Spišský Hrhov	Spišská Nová Ves							●		●	●	●			114
136	Spišský Štiavnik	Poprad											●			110
137	Spišský Štvrtok	Spišská Nová Ves				●					●	●	●			112, 114
138	Stará Ľubovňa	Stará Ľubovňa											●	●		112
139	Stará Turá	Trenčín				●										164
140	Stránska	Rimavská Sobota			●											28, 65, 106
141	Šarišské Michaľany	Prešov		●	●						●	●				219, 224
142	Šarišské Sokolovce	Prešov									●	●				69
143	Špania Dolina	Banská Bystrica			●	●							●			106, 227, 256
144	Štiavnické Bane	Žiar nad Hronom											?	?		148
145	Štúrovo, časť Obid	Nové Zámky		●		●		●	●	●	●					94, 176, 177, 252
146	Štvrtok	Trenčín				●										165
147	Šuňava	Poprad											●			172
148	Tovarné	Vranov nad Topľou									●					69
149	Trávnica	Nové Zámky				●			●							101

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba bronzová	doba halštatská	doba laténska	doba rímska a sťahovania národov	stredovek 6.-8. storočie	stredovek 9. storočie	stredovek 10.-12. storočie	stredovek 13.-16. storočie	novovek	
150	Trebatice	Trnava			●										107, 169
151	Trenčianske Bohuslavice	Trenčín	●												45
152	Trenčianske Teplice	Trenčín	●	●											165
153	Trenčín	Trenčín							●						165
154	Trenčín, časť Orechová	Trenčín			●										165
155	Trnava	Trnava										●	●	●	155
156	Valaliky, časť Košťany	Košice-vidiek			●	●		●							87
157	Valaliky, časť Všechsvätých	Košice-vidiek								●		●			94, 252
158	Varhaňovce	Prešov				●							●		224
159	Varín	Žilina													162
160	Včelince	Rimavská Sobota				●		●					●		80
161	Veľaty	Trebišov							●						122
162	Veľká Lomnica	Poprad							●		●	●			110
163	Veľké Ozorovce	Trebišov		●		●		●					●		69
164	Veľké Zálužie	Nitra											●	●	134, 223
165	Veselé	Trnava				●									176
166	Vištuk	Bratislava-vidiek		●	●	●									47
167	Vítkovce	Spišská Nová Ves				●									157
168	Vlková	Poprad							●	●	●	●	●		113
169	Volkovce	Nitra	●												58
170	Vrbnica	Michalovce					●								85
171	Vrbové	Trnava											●		94
172	Záhradné	Prešov											●		224
173	Zalužice, časť Malé Zalužice	Michalovce	●												237
174	Zbudza	Michalovce	●	●											237
175	Zemné, časť Gúg	Nové Zámky										●			176
176	Zemplín	Trebišov						●							176
177	Zemplínska Nová Ves, časť Úpor	Trebišov												●	73
178	Zemplínska Široká	Michalovce							●						238
179	Zemplínske Hradište	Trebišov	●		●							●			244

Poradové číslo	Obec /lokalita/	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane
						doba				stredovek					
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	novovek	
180	Žehra	Spišská Nová Ves		●	●				●		●	●			114
181	Želovce	Veľký Krtíš		●											258
182	Žiar nad Hronom	Žiar nad Hronom				●									229
183	Žilina, časť Vranie	Žilina						●							217
184	Žlkovce	Trnava		●											183
	Neznáme nálezisko								●						152

ARCHEOZOOLOGICKÝ MATERIÁL Z NIEKTORÝCH LOKALÍT PRESKÚMANÝCH V ROKU 1985

Cyril A m b r o s

V roku 1985 uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre celý rad terénnych výskumov. Takmer na všetkých sa našli okrem zvyškov materiálnej kultúry aj zvieracie kosti. Na sídliskách predstavujú tieto kosti zostatky mäsitej potravy a na pohrebiskách sú to zvyšky častí zvierat, ktoré ukladali mŕtvym do hrobu buď ako mäsitú potravu, alebo z iných rituálnych dôvodov. Zvieracie zvyšky z rozsiahlejších výskumov sídlisk tvoria značné množstvo nálezov, postupne sa analyzujú a budú zverejnené samostatne. Niektoré menej obsiahle nálezy sú uvedené v tomto príspevku.

B i e l o v c e, poloha Telek /okr. Levice/

Vedúci výskumu: G. Fusek

Záchranný výskum menšieho rozsahu sa uskutočnil pri regulácii toku rieky Ipľa, kde sa narušili sídliskové objekty z rôznych období. V jednotlivých objektoch sa zachovali tieto zvieracie zvyšky:

O b j e k t 3 /badenská kultúra/. Hovädzí dobytok: dolný molár, časť vetvy sánky, pravé centrotarzále, časť distál. metakarpu, časť proxim. ľavého metatarzu, proxim. článok prsta. Koza - ovca: horný a dolný molár, časť diafýzy vretennej kosti, distál. časť pravej holennej kosti. Ošípaná: zlomok ľavej čeľuste /juvenil./, časť ľavej čeľuste /M3 málo opotrebovaný/, dolný rezák, časť vetvy sánky, distál. časť diafýzy pravej ramennej kosti, periférne metapódium, proxim. článok prsta. Jeleň: zlomok parohoviny. Srnec: distál. časť ľavej ramennej kosti. Mäkkýše: 35 lastúr čeľ. Unionidae, 2 ulity Cepaea vindobonensis.

O b j e k t 4, 4a /10.-11. stor./. Hovädzí dobytok: rohový výbežok /malý, ♀/, 2 zlomky lebky, horný premolár, 3 horné moláre, dolný molár, pravý metakarpus, distál. časť ľavej stehnovej kosti, ľavé centrotarzále, pravá členková kosť, pravý metatarzus. Ošípaná: zlomok sánky /juvenil./. Kura domáca: distál. časť tarzometatarzu.

O b j e k t 6 /doba laténska/. Hovädzí dobytok: časť pravej jarmovej kosti, zlomok sánky. Koza - ovca: zlomok čelovej kosti, časť diafýzy lakťovej kosti. Ošípaná: dolný špiciak /mliečny/. Bobor: diafýza pravej holennej kosti.

O b j e k t 8 /železiezovská skupina/. Ošípaná: časť dolného rezáka, periférne metapódium /juvenil./. Mäkkýše: 4 lastúry čeľ. Unionidae.

O b j e k t 11 /10.-11. stor./. Ošípaná: dolný premolár. Kura domáca: proxim. časť pravej stehnovej kosti.

O b j e k t 12 /9.-10. stor./. Hovädzí dobytok: časť proxim. článku prsta.

O b j e k t 13 /badenská kult./. Hovädzí dobytok: časť ľavého rohového výbežku /♀/, časť pravej a ľavej čeľuste /M1 neúplne prerezaný/, dolný molár, poškodený atlas, zlomok lopatky, časť ľavej lopatky, distál. časť pravej vretennej kosti, proxim. časť lakťovej kosti, časť proxim. pravej lakťovej kosti, distál. časť metakarpu, distál. časť ľavej stehnovej kosti, proxim. článok prsta, 3 mediál. články prsta. Koza - ovca: vetva pravej sánky, poškodený atlas, axis, časť pravej lopatky, 2 časti ľavých lopatiek, diafýza ľavej vretennej kosti, proxim. časť ľavej lakťovej kosti, 2 diafýzy metatarzov. Ošípaná: diafýza pravej lakťovej kosti. Pes: časť vetvy ľavej sánky, časť ľavej polovice panvy. Mäkkýše: 213 lastúr čeľ. Unionidae, v nádobke 63 ulít Theodoxus danubialis.

O b j e k t 17 /10.-11. stor./. Hovädzí dobytok: zlomok sánky. Kôň: časť proxim. metatarzu. Koza - ovca: zlomok pravej polovice panvy. Ošípaná: horný molár, metakarpus 3 /juvenil./, časť diafýzy lakťovej kosti /juvenil./. Mäkkýše: 2 lastúry čeľ. Unionidae, ulita Helix pomatia.

O b j e k t 18 /badenská kultúra/. Hovädzí dobytok: horný premolár, mediál. článok prsta. Mäkkýše: lastúra čeľ. Unionidae.

O b j e k t 22 /badenská kultúra/. Hovädzí dobytok: časť ľavej polovice panvy, diafýza pravej ramennej kosti, diafýza ľavej lakťovej kosti, proxim. časť ľavej stehnovej kosti, diafýza pravého metatarzu. Koza - ovca: horný molár, časť pravej sánky /p nevymenené/. Mäkkýše: 13 lastúr čeľ. Unionidae, ulita Cepaea vindobonensis.

O b j e k t 23 /10.-11. stor./. 4 neurčiteľné úlomky kostí.

O b j e k t 24 /10.-11. stor./. Hovädzí dobytok: dolný premolár, kĺbový výbežok ľavej sánky, svalový výbežok sánky.

O b j e k t 25 /10.-11. stor./. Kôň: dolná stolička, ľavá ramenná kosť bez proxim. konca, pravá holenná kosť bez proxim. konca, distál. časť pravého metatarzu, hrotnatá kosť. Hovädzí dobytok: zlomok rohového výbežku, zlomok čelovej kosti s časťou rohového výbežku, časť pravej spánkovej kosti, horný molár, časť pravej sánky, časť ľavej sánky /M3 prerezaný/, časť ľavej sánky, zlomok axis, 2 zlomky lopatiek, distál. časť pravej ramennej kosti, proxim. časť ľavej vretennej a lakťovej kosti, distál. časť pravej stehnovej kosti bez juvenil. epifýzy, časť distál. stehnovej kosti, zlomok diafýzy metatarzu, časť pravej členkovej kosti, ľavá členková kosť, proxim. článok prsta, mediál. článok prsta. Ošípaná: zlomok ľavej čeľuste /M3 neúplne prerezaný/, časť pravej sánky /M2 neopotrebovaný/, zlomok ľavej sánky /M3 neopotrebovaný/, zlomok ľavej sánky /M2 neopotrebovaný/, zlomok sánky /adult./, časť dolného špiciaka /♂/, rezáková časť sánky. Jeleň: časť proxim. ľavej lakťovej kosti. Mäkkýše: lastúra čeľ. Unionidae.

O b j e k t 29 /želiezovská skupina/. Koza - ovca: časť pätovej kosti, zlomok distál. metapódia. Mäkkýše: 4 lastúry čeľ. Unionidae, ulita Cepaea vindobonensis.

O b j e k t 30 /želiezovská skupina/. Hovädzí dobytok: horný molár /značne opotrebovaný/, časť diafýzy metapódia. Koza - ovca: 4 horné moláre, dolný molár /M3/. Ošípaná: dolný rezák, časť pravej sánky /M2 neprerezaný/, časť pravej lopatky, časť pravej polovice panvy. Sus spec.: zlomok sánky, časť diafýzy lýtkovej kosti, mediál. článok prsta. Mäkkýše: ulita Cepaea vindobonensis.

V troch kultúrnych jamách želiezovskej skupiny kultúry s lineárnou keramikou sa našlo spolu 52 zvieracích zvyškov, z ktorých iba 28 bolo určiteľných. Prevažne ide o kosti domácich zvierat. Pri troch kostiach nebolo možné s istotou stanoviť, či patrili domácej ošípanej, pretože veľkosťou sa od kostí tejto kategórie líšili. Nedali sa však zmerať a podľa toho určiť či zapadajú rozmermi do variačnej šírky diviaka. Preto sú uvedené vo zvláštnej skupine a označené ako Sus spec.

Štyri jamy /3, 13, 18, 22/ patriace badenskej kultúre obsahovali viacej osteologického materiálu. Dovedna v nich bolo 435 zvyškov, z ktorých 383 bolo možné druhovo určiť. Patrili opäť prevažne domácim zvieratám, z ktorých prevládal hovädzí dobytok a koza s ovcou. Z divo žijúcich zvierat je zastúpený srnec. Časť parohoviny jeleňa svedčí o tom, že parožie bolo surovinou na výrobu niektorých predmetov, v tomto prípade však nemôže byť dôkazom ulovenia zvieraťa, pretože mohlo ísť o zhodené parožie, ktoré obyvatelia osady našli. Nápadné na tejto loka-

lite bolo väčšie množstvo lastúr čeľade Unionidae. V jame 13 sa našlo 213 lastúr tejto čeľade a v nádobke 63 ulít vodného druhu mäkkýšov Theodoxus danubialis. Tento drobný mäkkýš sa vyznačuje malou, asi 10 mm dlhou ulitou, ktorá je na povrchu zdobená hustými, ostro vlnitými priečnymi prúžkami hnedej farby. Je to typický vodný druh Podunajskej nížiny a nie je vylúčené, že pre ozdobnú ulitu ho používali na výrobu náhrdelníkov alebo iných ozdôb.

V siedmich jamách /4, 4a, 11, 12, 17, 23, 25/ datovaných do 10.-11. stor. sa našlo približne rovnaké množstvo zvieracích zvyškov ako v objektoch z obdobia badenskej kultúry /okrem mäkkýšov, ktorých bolo len málo/. Spolu sa v nich zistilo 94 zvyškov, z ktorých 64 bolo možné určiť. Ostatné predstavovali opäť drobné neurčiteľné zlomky kostí. Určiteľné patrili prevažne domácim druhom, najväčší podiel mal hovädzí dobytok. Kosti z tohto obdobia boli lepšie zachované, takže sa na nich dali určiť niektoré rozmery /uvedené na tabuľkách/. Dôležité sú rozmery dvoch kostí končatín hovädzieho dobytka - metakarpu a metatarzu, zachovaných v celosti. Podľa nich možno pomocou indexu vypočítať kohútikovú výšku zvierat, ktorá dáva reálnu predstavu o veľkosti hovädzieho dobytka. Vypočítaná výška bola 114,6 a 116,6 cm. Išlo teda o hovädzí dobytok malého vzrastu, aký nachádzame bežne na stredovekých sídliskách. Všetky nálezy sú prehľadne uvedené na tab. 1.

Jedna laténska jama, odkrytá na lokalite, obsahovala iba niekoľko zlomkovitých kostí.

B o r o v c e, poloha Chríb /okr. Trnava/

Vedúci výskumu: D. Staššíková, I. Vlkolinská

Pri zemných prácach v katastri obce boli narušené sídliskové objekty. Záchranným archeologickým výskumom sa zistilo niekoľko objektov z obdobia neolitu, patriacich najmä kultúre s lineárnou keramikou. V týchto objektoch sa našlo iba malé množstvo zvieracích kostí. Nemožno z nich vyvodzovať nijaké všeobecne platné závery pre toto obdobie. Okrem toho sa vyskytli dva objekty lengyelskej kultúry a stredoveké objekty. V nich bolo iba niekoľko úlomkov kostí.

O b j e k t 1, pec /stredovek/. Hovädzí dobytok: časť bedrového stavca, časť pravej polovice panvy. Obidve kosti prepálené.

O b j e k t 2 /kultúra s lineárnou keramikou/. Hovädzí dobytok: dolný M3 /málo opotrebovaný/, krčný stavec, proxim. časť pravého metatarzu. Bos spec.: časť ľavej lopatky, distál. časť pravej holennej kosti, zlomok diafýzy ramennej kosti. Ošípaná: distál. časť pravej ramennej kosti /juvenil. epifýza neprirastená/. Koza - ovca: časť pravej polovice panvy. Jeleň: zlomok mozgovej časti lebky, pravé acetabulum, proxim. časť pravej stehnovej kosti.

O b j e k t 3 /lengyelská kultúra/. Ošípaná: časť tylovej partie lebky, proxim. časť ľavej ramennej kosti, distál. časť ľavej ramennej kosti. Jeleň: proxim. časť pravej holennej kosti. Srnec: časť distál. vretennej kosti bez juvenil. epifýzy.

O b j e k t 4, 4a /kultúra s lineárnou keramikou/. Ošípaná: časť ľavej sánky /M3 málo opotrebovaný, ♂/. Koza - ovca: horný molár. Jeleň: časť diafýzy vretennej kosti.

O b j e k t 5 /kultúra s lineárnou keramikou/. Hovädzí dobytok: poškodený atlas, zlomok atlasu, distál. časť pravej ramennej kosti bez juvenil. epifýzy, distál. časť ľavého metatarzu /juvenil. epifýza neprirastená/. Jeleň: časť ľavej spánkovej kosti, ľavá pätová kosť, ľavé centrotarzále, proxim. časť ľavého metatarzu. Srnec: proxim. časť pravej holennej kosti.

O b j e k t 7 /kultúra s lineárnou keramikou/. Hovädzí dobytok: horný molár, zlomok panvy. Bos spec.: časť diafýzy ramennej kosti /značná hrúbka steny/.

O b j e k t 8 /kultúra s lineárnou keramikou/. 4 neurčiteľné zlomky kosti.

S e k t o r H /kultúra s lineárnou keramikou/. Hovädzí dobytok: proxim. časť pravého metatarzu, časť diafýzy holennej kosti.

R u m a n o v á, areál JRD /okr. Nitra/

Vedúci výskumu: L. Veliačik

Pri zemných prácach na stavbe sušiarne narušili pohrebisko ľudu únětickej kultúry. Dovedna sa preskúmalo 104 hrobov a v troch z nich sa ako súčasť inventára našli aj zvieracie kosti:

H r o b 46. Hovädzí dobytok: pravá polovica sánky, ktorá patrila asi rok starému zvieraťu.

H r o b 61. Hovädzí dobytok: niekoľko častí rebier.

H r o b 88. Hovädzí dobytok: niekoľko častí rebier.

S t r á n s k a, poloha Mogyoros /okr. Rimavská Sobota/

Vedúci výskumu: G. Nevizánsky

Uskutočnil sa výskum časti sídliska z neskorej fázy badenskej kultúry. Celkový prehľad nálezov je uvedený na tab. 1 a podrobnejšie podľa častí skeletu jednotlivých druhov na tab. 2.

Okrem priekopy, ktorá predstavuje rozsiahlejší objekt, neobsahovali odkryté objekty veľa osteologického materiálu. Spolu sa našlo na odkrytej časti sídliska 332 zvieracích zvyškov, z ktorých bolo 233 určiteľných, ostatok tvorili drobnejšie úlomky kostí. Z domácich zvierat sú zastúpené všetky vtedy známe druhy, teda hovädzí dobytok, koza, ovca, ošípaná a pes, a tiež kôň, ktorého možno v tomto období u nás považovať už za domáce zviera. Z divo žijúcich zvierat patrilo najviac kostí jeleňovi, ďalej je zastúpený srnec, diviak a líška. Okrem toho sa našli niektoré kosti, resp. úlomky kostí, ktoré pre ich veľkosť a hrubostennosť nemôžeme považovať za kosti domáceho hovädzieho dobytka, hoci tvarmi sú im príbuzné. Patrili teda niektorému z divožijúcich turovitých druhov, pravdepodobne praturovi, ale nemožno vylúčiť ani zubra. Preto sú tieto nálezy uvedené spoločne pod názvom Bos spec. Vcelku tvorili kosti lovných zvierat 17,3 % z určiteľných. To predstavuje pomerne značné zastúpenie, ktoré nie je v tomto období obvyklé.

Tab. 1. Prehľad nálezov fauny na jednotlivých lokalitách

Druh	Borovce	Stránska	Bielovce		
	kultúra s lineárnou keramikou	badenská kultúra	železiezovská skupina	badenská kultúra	stredovek
Kôň /Equus caballus/		2			6
Hovädzí dobytok /Bos taurus/	11	127	2	28	37
Koza - ovca /Capra - Ovis/	2	28	7	16	1
Ošípaná /Sus scrofa dom./	2	29	6	8	12
Pes /Canis familiaris/		5		2	
Bos spec.	4	15			
Jeleň /Cervus elaphus/	9	14/+1+/		/1++/	1
Srnec /Capreolus capreolus/	1	5		1	
Diviak /Sus scrofa/		4			

Druh	Borovce	Stránska	Bielovce		
	kultúra s lineárnou keramikou	badenská kultúra	železiezovská skupina	badenská kultúra	stredovek
Sus spec.			3		
Líška /Vulpes vulpes/		1			
Ľudské kosti /Homo/		1			
Kura domáca /Gallus gallus dom./					2
Spolu	29	232	18	55	59
Mäkkýše /Mollusca/		1	10	328	5
z toho: Unionidae		/1/	/8/	/262/	/4/
Cepaea vindobon.			/2/	/3/	
Theodoxus danub.				/63/	
Helix pomatia					/1/
Spolu	29	233	28	383	64
Neurčiteľné	15	99	24	52	30
Spolu	44	332	52	435	94

\+ zlomok parohoviny
++ parožie

Tab. 2. Stránska. Rozdelenie nálezov fauny podľa jednotlivých častí skeletu

Časť skeletu	Equus	Bos taurus	Capra-Ovis	Sus dom.	Canis fam.	Bos spec.	Cervus el.	Capreolus	Sus scrofa	Vulpes v.	Homo
Cornu		2	1				/1/				
Cranium		9		5	2		1				
Dentes	2	12	6	1							
Mandibula		15	9	4	2			2			
Vertebrae		8	1	1			1				
Os sacrum		1									
Scapula		9		2				1			
Humerus		9		4		1	1	1	2		
Radius		8	6				3			1	
Ulna		1		5			1		1		
Carpus		3									
Metacarpus		11	1	1		1	1				
Pelvis		6		2							
Femur		4		2				1	1		
Tibia		11	4	2	1		1				
Fibula											1
Tarsus		3					3				
Metatarsus		11									
Metapodium							1				
Phalanx prox.		3				4					
Phalanx med.		1				5	1				
Phalanx dist.						4					
Spolu	2	127	28	29	5	15	14/+1/	5	4	1	1

Tabuľky mier
/ zátvorkách skratky podľa Driesch, von den 1976/

Cornua	Bielovce stredovek B.t.	Bielovce badenská kultúra B.t.
1. Väčší priemer na báze	34	47,5
2. Menší priemer na báze	29	40
3. Obvod na báze	100	141

Mandibula	Stránska B.t.	Stránska C-O	Stránska C-O	Stránska C.f.	Stránska C.f.
1. Dĺžka premolárov a molárov	138			75	
2. Dĺžka premolárov	49,5			38	
3. Dĺžka molárov	88,5	48		37	31
4. Dĺžka M3	38	23	21,5	21,5+	19+
5. Šírka M3	17	9	8,5	8,5+	6,5+

+ M1

Atlas	Borovce B.t.
1. Najväčšia šírka kraniálnej kĺbovej plochy /BFcr/	104

Scapula	Stránska B.t.	Stránska B.sp.	Stránska B.sp.	Borovce B.sp.
1. Dĺžka na collum scapulae /KLC/	48	67	-	/76/
2. Dĺžka proc. articularis /GLP/	63	-	85	-
3. Dĺžka kĺbovej plochy /LG/	-	-	71	-
4. Šírka kĺbovej plochy /BG/	42	-	63	-

Humerus	Bielovce stredovek Eq.	Stránska B.t.	Stránska B.t.	Stránska S.d.	Stránska S.d.
1. Najväčšia šírka distálne /Bd/	81	89	-	38	39
2. Šírka distálnej kladky /BT/	71	85,5	69	-	-

Humerus	S.d.	S.scr.	Capreol.
1. Najväčšia šírka distálne /Bd/	42	56	30,5
2. Šírka distálnej kladky /BT/			25,6

Radius	Stránska B.sp.	Stránska C-O	Vulpes
1. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	99,5	29	
2. Šírka proximálnej kĺbovej plochy /BFp/	88	27,5	
3. Najväčšia šírka distálne /Bd/			15

Metacarpus	Bielovce B.t.	B.t.	B.t.	Stránska B.t.	B.t.	B.t.	Cerv.
1. Najväčšia dĺžka /GL/	191						
2. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	56	60	67				
3. Najmenšia šírka diafýzy /KD/	32						
4. Obvod diafýzy /UD/	90						
5. Najväčšia šírka distálne /Bd/	59			61	63	70	48

Metatarsus	Bielovce B.t.	Eq.	Stránska B.t.	B.t.	Borovce B.t.	Cerv.
1. Najväčšia dĺžka /GL/	218					
2. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	46		45	58	44	42,5
3. Najmenšia šírka diafýzy /KD/	24,5					
4. Obvod diafýzy /UD/	89					
5. Najväčšia šírka distálne /Bd/	55	50				

Pelvis	Borovce Cerv.	C-O
1. Priemer acetabula s labiom /LA/	60	32,5

Tibia	Stránska B.t.	B.t.	C-O	Cerv.	Borovce Capreol.	Bielovce stredovek B.sp.	Eq.
1. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	106				42		
2. Najväčšia šírka distálne /Bd/		80	24	52,5		73	71

Talus	Bielovce B.t.
1. Najväčšia dĺžka laterálne /GLl/	57
2. Najväčšia dĺžka mediálne /GLm/	53
3. Najväčšia hrúbka laterálne /Tl/	32
4. Najväčšia šírka distálne /Bd/	35,5

Calcaneus	Stránska Cerv.	Cerv.
1. Najväčšia dĺžka /GL/	115,5	116
2. Najväčšia šírka /GB/	38	37

Phalanx prox.	Stránska B.t.	B.sp.	B.sp.	B.sp.
1. Najväčšia dĺžka periférne /GLpe/	69,5	71	74	81
2. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	34	-	38	42
3. Najmenšia šírka diafýzy /KD/	28	32,5	33	35
4. Najväčšia šírka distálne /Bd/	32	35	36	39
Anterior - posterior	P	A	P	P

Phalanx media	Stránska B.t.	B.sp.	B.sp.	B.sp.	B.sp.	B.sp.	Cerv.
1. Najväčšia dĺžka /GL/	36	47	49	50,5	52	52	45
2. Najväčšia šírka proximálne /Bp/	29,5	36,5	34,5	36	36,5	38	25
3. Najmenšia šírka diafýzy /KD/	23	29,5	26	29	30	30	16
4. Najväčšia šírka distálne /Bd/	24	31	30	32	34	-	23

ARCHÄOZOOLOGISCHES MATERIAL AUS EINIGEN IM JAHRE 1985 UNTERSUCHTEN FUNDSTELLEN. Das Archäologische Institut der SAW zu Nitra verwirklichte eine ganze Reihe von Ausgrabungen. Bei fast allen wurden außer den Resten der materiellen Kultur auch Tierreste gefunden, die meistens Reste der Fleischnahrung darstellen, bzw. auf den Gräberfeldern einen Bestandteil des Grabinventars bilden. Bei weiträumigen Ausgrabungen bilden die Tierreste eine beträchtliche Menge, sie werden nach und nach analysiert und selbständig veröffentlicht. Einige weniger zahlreiche Funde von Tierknochen werden in diesem Beitrag angeführt.

In Bielovce /Bez. Levice/ wurde eine Rettungsgrabung durchgeführt, bei der einige Siedlungsanlagen aus der Zeit der Želiezovce-Gruppe der Kultur mit Linearbandkeramik, der Badener Kultur und aus dem Mittelalter /10.-11. Jh./ festgestellt worden sind. Die Funde sind in der Tab. 1 angeführt. Auffallend ist das Vorkommen einer größeren Menge von Molluskenschalen der Familie Unionidae in einer Abfallgrube. In einem Gefäß in derselben Grube fand man Schalen von Theodoxus danubialis.

In Borovce /Bez. Trnava/ wurden bei Erdarbeiten einige Siedlungsanlagen zerstört. Durch eine Rettungsgrabung hat man auch Faunenreste gewonnen, die der Kultur mit Linearbandkeramik und der Lengyel-Kultur /nur 2 Gruben mit wenigen Knochenbruchstücken/ angehören /siehe Tab. 1/.

In Rumanová /Bez. Nitra/ wurden bei einer Rettungsgrabung 104 Gräber der Aunjetitzer Kultur abgedeckt. In drei von ihnen wurden dem Toten auch kleinere Teile von Rindkörpern in das Grab gelegt.

Bei der Gemeinde Stránska /Bez. Rimavská Sobota/ wurde die Grabung eines Teils der Siedlung durchgeführt, die in die jüngere Phase der Badener Kultur datiert ist. Hier hat man mehrere Tierreste gefunden, besonders im Graben, der ein ausgedehnteres Siedlungsobjekt darstellt /siehe Tab. 1 und ausführlicher Tab. 2/.

In den Maßtabellen sind die Maße, die an einigen Knochen abgenommen werden konnten, angeführt /in Klammern befinden sich die Abkürzungen nach A. von den Driesch 1976/.

АРХЕОЗООЛОГИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛ С НЕКОТОРЫХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ ИССЛЕДОВАННЫХ В 1985 Г. Институт археологии САН в Нитре осуществил целый ряд полевых исследований. Почти на всех найдены фрагменты материальной культуры и звериные остатки, которые представлены в большинстве случаев остатками мясной пищи, или же на могильниках они являются составной частью погребального инвентаря. В более размерных исследованиях звериные остатки образуют значительную часть находок, они постепенно анализируются и будут опубликованы самостоятельно. Некоторые менее количественные находки фауны приведены в настоящей статье.

В с. Бьеловце /р-н Левице/ осуществлено охранное исследование, селищные объекты периода жельезовской группы культуры линейной керамики, баденской культуры и средневековья /X-XI вв./. Интересное здесь присутствие в одной из мусорных ям большего количества раковин моллюсков семейства Unionidae. В сосудике из того же объекта найдены раковины вида Theoduxus danubialis.

В с. Боровце /р-н Трнава/ во время земляных работ были разрушены селищные объекты, из которых были обретены остатки фауны, принадлежащие культуре линейной керамики и ленделькой культуре /только два объекта с несколькими обломками костей/.

В с. Руманова /р-н Нитра/ во время охранных раскопок вскрыты 104 погребения унетицкой культуры. В трех из них вложены умершему в погребение части трупа скота.

У с. Странска /р-н Римавска-Собота/ осуществлено исследование части поселения датированного поздней фазой баденской культуры. Здесь найдено больше звериных остатков, именно в засыпке рва, который представляет более размерный объект.

Обзор находок фауны приведен в табл. 1, и с с. Странска более подробно в табл. 2. Таблицы размеров содержат данные, которые было возможно снять с некоторых костей /в скобках приводятся сокращения по A. von den Driesch 1976/.

KOSTROVÉ ZVYŠKY KONÍ ZO STAROMAĎARSKÝCH HROBOV V MALÝCH KOSIHÁCH

Cyril A m b r o s

V roku 1985 uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre pod vedením M. Hanuliaka záchranný výskum pohrebiska v Malých Kosihách, poloha Horné konopnice /okr. Nové Zámky/, kde sa pri zemných prácach spojených s otváraním hliníka porušili hroby zo staromaďarského obdobia. Staromaďarských hrobov bolo preskúmaných 290 a sú datované od polovice 10. do tretej štvrtiny 11. stor. /podľa informácie vedúceho výskumu M. Hanuliaka/. Štyri z týchto hrobov sú označené ako jazdecké, pretože vedľa mŕtveho sa v nich našli aj časti skeletov koňa. Išlo vždy o lebku a dolné časti končatín. Je pravdepodobné, že kôň bol pred pohrebným rituálom zabitý a do hrobu vkladali iba kožu, v ktorej ostala lebka a dolné, teda bezmäsité časti končatín. Tieto jazdecké hroby pochádzajú podľa M. Hanuliaka zo staršieho horizontu pohrebiska - z tretej štvrtiny 10. stor. Ostatné hroby neobsahovali nijaké zvieracie prílohy, s výnimkou hrobu 354, v ktorom sa našla členková kosť /talus, starší názov astragalus/ kozy alebo ovce.

V jednotlivých jazdeckých hroboch sa našli tieto zvyšky koní:

H r o b 64. Lebka i sánka sa zachovali iba v zlomkoch. Zuby sú zachované takmer všetky, chýbajú iba dva dolné rezáky a špiciak. Postkraniálny skelet: časti nosiča /atlas/ a čapovca /axis/. Na poslednom stavci sú na ventrálnej strane jeho tela stopy po sekaní a telo je asi v polovici preťaté. Tieto intencionálne zásahy vznikli zrejme pri oddeľovaní hlavy od ostatného tela. Ďalej sa zachovali časti jazylky /basihyoid a stylohyoid/, niektoré karpálne a tarzál-

ne kosti /členkové a pätové kosti chýbajú/, pravý a ľavý metakarpus, pravý a ľavý metatarzus, 7 hrotnatých kostí a všetky prstové články prednej i zadnej končatiny.

Vek: 8 rokov /podľa opotrebovania rezákov/.

Pohlavie: ♂ /dobre vyvinuté špiciaky/.

H r o b 82. Lebka zachovaná opäť iba v zlomkoch, sánka je poškodená, ale relatívne zachovaná. Zuby sú k dispozícii všetky. V čeľusti sa nachádzajú pred druhými premolármi /P^2/ malé zubné lôžka /alveoly/ pre prvý premolár /P^1/, ktorý zvyčajne u koňa chýba a len zriedkavo býva vyvinutý ako malý, zakrpatený relikt. Postkraniálny skelet: zachoval sa iba jeden proximálny, dva mediálne a dva distálne články prsta.

Vek: 5 rokov /podľa prerezania a opotrebovania rezákov/.

Pohlavie: ♂ /dobre vyvinuté špiciaky/.

H r o b 123. Lebka veľmi porušená a zachovaná iba v zlomkoch, sánka poškodená. Zuby zachované všetky, chýba iba dolný P_2. I1 sú menej opotrebované. I2 vpredu obrúsené, vzadu sa ešte nezačali obrusovať. I3 nie sú prerezané, mliečne i3 boli ešte v používaní. Dolné i horné P4 nie sú prerezané, v používaní bol ešte mliečny p4. M3 sú neúplne prerezané, obrúsené sú iba v orálnej časti. Postkraniálny skelet: pravá a ľavá členková kosť, pravá a ľavá pätová kosť, niekoľko ďalších karpálnych a tarzálnych kostí, pravý a ľavý metakarpus, pravý a ľavý metatarzus, 7 hrotnatých kostí, všetky články prstov. Epifýzy sú na všetkých kostiach zrastené.

Vek: 4 roky /podľa prerezania a opotrebovania rezákov/.

Pohlavie: ♂ /dobre vyvinuté špiciaky/.

H r o b 191. Z lebky sa zachovala iba mozgová časť a pravá polovica sánky, ostatné časti iba v zlomkoch. Zo zubov chýbajú iba dva špiciaky, ostatné sú kompletné. I2 sú obrúsené vpredu a čiastočne už aj vzadu, I3 sú tesne pred prerezaním, hore v používaní ešte mliečne i3. Premoláre všetky vymenené, M3 málo opotrebované, ich aborálna časť je ešte neobrúsená. Postkraniálny skelet: pravá a ľavá členková kosť, pravá a ľavá pätová kosť, niekoľko ďalších karpálnych a tarzálnych kostí, pravý a ľavý metakarpus, pravý a ľavý metatarzus, 6 hrotnatých kostí, z prstových článkov chýba jeden mediálny predný. Epifýzy sú všetky zrastené.

Vek: 4-4 1/2 roka /podľa prerezania a opotrebovania rezákov/.

Pohlavie: ♂ /špiciaky dobre vyvinuté/.

Na zachovaných častiach lebiek a sánok bolo možné odobrať niektoré miery, najmä dobre zachované kosti končatín sa dali zmerať úplnejšie. Pri odoberaní mier sa použili tie body a vzdialenosti, ktoré sú uvedené v súbornej práci o včasnostredovekých koňoch z územia Československa /Ambros - Müller 1980/, aby bolo možné s nimi porovnať údaje o koňoch z Malých Kosíh.

Pri rekonštrukcii veľkosti koní možno použiť dĺžku jednotlivých kostí končatín, podľa ktorej sa dá vypočítať tzv. kohútiková výška, miera, ktorou sa obvykle udáva veľkosť domácich zvierat. Tabuľku na výpočet zostavil sovietsky bádateľ V. O. Vitt /1952/. Podobný výpočet kohútikovej výšky u koňa stanovil na základe koeficientov pre jednotlivé kosti Kiesewalter roku 1888, ale keďže v jeho výpočtoch sú viaceré chybné, upúšťa sa od nich a používa sa tabuľka podľa Vitta /Driesch, von den - Boessneck 1974/.

U koní z pohrebiska v Malých Kosihách sme zistili podľa metódy V. O. Vitta tieto priemerné kohútikové výšky /priemer z metakarpu a metatarzu toho istého jedinca/: v hrobe 64 - 144,8 cm, v hrobe 123 - 142,7 cm, v hrobe 191 - 139 cm. Podľa Vittovej kategorizácie ide teda vo všetkých troch prípadoch o kone stredného vzrastu.

Z územia Slovenska boli preskúmané zvyšky koní zo staromaďarských pohrebísk v Bánove, Červeníku, Seredi, Sládkovičove a Vojniciach /Ambros - Müller 1980/. U 12 jedincov sa zistila kohútiková výška v rozpätí 130-141,5 cm /priemer 135,9 cm/. V porovnaní s nimi boli teda kone z Malých Kosíh väčšie /ich priemerná výška bola 142,2 cm/.

Tabuľky mier
/v zátvorkách skratky podľa Ambros - Müller 1980/

Calvarium

Hrob	64	82	123	191
Dĺžka stoličiek /alveoly/ (LZA)	160	169	-	-
Dĺžka stoličiek /obrusné plochy/ (LZK)	155	164	-	-
Dĺžka premolárov /alveoly/ (LPA)	90	93	-	-
Dĺžka molárov /alveoly/ (LMA)	70	76	-	-
Zúženie čela /SE/	-	-	-	84
Šírka na báze proces. jugulares /BBPJ/	-	109	106	109
Šírka na báze kondylov /BBC/	-	-	-	81
Šírka foramen magnum /BFM/	-	36	35	32
Výška foramen magnum /HFM/	-	-	33	29
Veľká výška tyla /B-Op/	-	94	100	97
Malá výška tyla /O-Op/	-	59	70	67

Mandibula

Hrob	64	82	123	191
Dĺžka mandibuly /v projekcii/ (LM)	-	/382/	-	-
Infradentale - okraj kondylov /I-RC/	-	415	-	-
Dĺžka stoličiek /alveoly/ (LZA)	165	169	-	179
Dĺžka stoličiek /obrusné plochy/ (LZK)	155	162	-	-
Dĺžka premolárov /alveoly/ (LPA)	83	88	-	93
Dĺžka molárov /alveoly/ (LMA)	82	81	-	86
Dĺžka diastémy /DL/	-	71	-	-
Zadný okraj M3 - okraj kondylov /M3-RC/	-	143	-	-
Najmenšia šírka na diastéme /KBMD/	-	39	-	-
Výška v strede diastémy /HD/	-	41	41	-
Výška pred P_2 /HP_2/	-	49	56	-
Výška pred M_1 /HM_1/	73	67	78	-
Výška v strede M_2 /HM_2/	82	72	80	-
Výška mandibuly /v projekcii/ (HM)	-	258	-	-

Talus

Hrob	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	62	62
Najväčšia šírka /GB/	62	62,5
Najväčšia hrúbka /GD/	-	55
Najväčšia dĺžka kladiek /GLRT/	-	62
Šírka distálnej kĺbovej plochy /BDG/	53	50

Calcaneus

Hrob	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	107	114
Najväčšia šírka /GB/	50	53
Najväčšia hrúbka /GD/	51	51

Metacarpus

Hrob	64	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	232	229	222
Laterálna dĺžka /LL/	223	221	213
Šírka proximálne /BP/	49,5	48	50
Šírka distálne /BD/	51	50	48
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	32	32	32
Hrúbka proximálne /DP/	34	33	34
Hrúbka distálne /DD/	36	36	38,5
Hrúbka pri najmenšej šírke diafýzy /DKBD/	26	27	25
Najmenšia hrúbka distálne /KDD/	21,5	22	22
Obvod diafýzy v strede /UDM/	95	95	93
Kohútiková výška /Vitt/ (WRH)	142,4	140,8	137,1

Metatarsus

Hrob	64	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	281	276	269
Laterálna dĺžka /LL/	272	267	261
Šírka proximálne /BP/	50	51	48
Šírka distálne /BD/	51	48	48
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	29	29	29
Hrúbka proximálne /DP/	47	46	47
Hrúbka distálne /DD/	37	37	39
Hrúbka pri najmenšej šírke diafýzy /DKBD/	31,5	31	29
Najmenšia hrúbka distálne /KDD/	25	24	26
Obvod diafýzy v strede /UDM/	98	97	95
Kohútiková výška /Vitt (WRH)	147,2	144,5	140,8

Phalanges

Phalanx proximalis ant.

Hrob	64	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	88	88	83
Šírka proximálne /BP/	55	52	55
Šírka distálne /BD/	46	47	45,5
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	35	34	33,5
Hrúbka proximálne /DP/	36	36,5	38
Hrúbka distálne /DD/	24	24	25
Najmenšia hrúbka diafýzy /KDD/	20	18,5	20

Phalanx proximalis post.

Hrob	64	82	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	84	81	83	86,5
Šírka proximálne /BP/	56	54	51	52
Šírka distálne /BD/	45	44	-	46
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	33	32	33,5	34,5
Hrúbka proximálne /DP/	37	38	36	36
Hrúbka distálne /DD/	24	24	-	26
Najmenšia hrúbka diafýzy /KDD/	18	18,5	19	19

Phalanx media ant.

Hrob	64	123	191
Najväčšia dĺžka /GL/	46,5	45	49
Šírka proximálne /BP/	52	51,5	50
Šírka distálne /BD/	49	49	50
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	46	44	45
Hrúbka proximálne /DP/	31	31	31
Hrúbka distálne /DD/	25	25	28
Najmenšia hrúbka diafýzy /KDD/	21	21	22

Phalanx media post.

Hrob	64	191
Najväčšia dĺžka /GL/	48	50
Šírka proximálne /BP/	52	49
Šírka distálne /BD/	47	47
Najmenšia šírka diafýzy /KBD/	44	42
Hrúbka proximálne /DP/	32	33,5
Hrúbka distálne /DD/	26	28
Najmenšia hrúbka diafýzy /KDD/	22	23

Phalanx distalis ant.

Hrob	64	123	191
Dorzálna dĺžka sagit. /DLS/	47	50	52
Šírka kĺbovej plochy /BG/	50	48	50
Výška /H/	35	36	37

Phalanx distalis post.

Hrob	64	191
Dorzálna dĺžka sagit. /DLS/	53	56
Šírka kĺbovej plochy /BG/	46	46
Výška /H/	36	39

L i t e r a t ú r a

AMBROS, C. - MÜLLER, H.-H. 1980: Frühgeschichtliche Pferdeskelettfunde aus dem Gebiet der Tschechoslowakei. Bratislava.

DRIESCH, A. von den - BOESSNECK, J. 1974: Kritische Anmerkungen zur Widerristhöhenberechnung aus Längenmassen vor- und frühgeschichtlicher Tierknochen. Säugetierkundliche Mitt., 22, s. 325-348.

VITT, V. O. 1952: Lošadi pazyrykskich kurganov. Sov. Archeol., 16, s. 163-205.

SKELETTRESTE VON PFERDEN AUS ALTMAGYARISCHEN GRÄBERN VON MALÉ KOSIHY. Das Archäologische Institut der SAW zu Nitra verwirklichte eine Rettungsgrabung in Malé Kosihy /Bez. Nové Zámky/. Es wurden 290 altmagyarische Gräber freigelegt, die nach M. Hanuliak in die Hälfte des 10. bis zum dritten Viertel des 11. Jh. datiert werden können. In vier Gräbern /Nr. 64, 82, 123, 191/ wurden neben dem Gestorbenen auch Reste von Pferdeskeletten gefunden. Es handelte sich allemal um einen Schädel und distale /also fleischlose/ Teile der Extremitäten. Diese Reitergräber gehören nach M. Hanuliak in den älteren Zeithorizont des Gräberfeldes - in das dritte Viertel des 10. Jh. Nur im Grab Nr. 354 hat man noch einen weiteren Tierknochen - einen Talus von Schaf oder Ziege - gefunden, andere Gräber enthielten keine Tierbeigaben. Die Gräber mit Pferderesten enthielten immer den Schädel /der allerdings nur in Bruchstücken erhalten geblieben ist/, und weiter die Karpal-und Tarsalknochen, Metapodien und Phalangen. Eine Ausnahme war das Grab Nr. 82, wo man außer dem Schädel nur einige Phalangen gefunden hat. Alle Pferde waren männlichen Geschlechts und ihr Alter war 4, 4 1/2, 5 und 8 Jahre. Die Höhe im Widerrist, die auf Grund der größten Länge der Metapodien nach der Methode von V. O. Vitt /1952/ berechnet wurde, war 139 - 144,8 cm, mit dem Mittelwert von 142,2 cm. Im Vergleich mit den zeitgleichen Pferden aus anderen Gräberfeldern in der Slowakei /Ambros - Müller 1980/, die eine durchschnittliche Widerristhöhe von 135,9 cm hatten, waren die Pferde von Malé Kosihy etwas größer.

СКЕЛЕТНЫЕ ОСТАТКИ ЛОШАДЕЙ ИЗ ДРЕВНЕВЕНГЕРСКИХ ПОГРЕБЕНИЙ В С. МАЛЕ-КОСИГИ. Институт археологии САН в Нитре осуществил охранное исследование в с. Мале-Косиги /рай. Нове-Замки/. Обследованы 290 древневенгерских погребений, датированных по М. Ганульяке, заведующем раскопками, временем от половины X до третьей четверти XI в. В четырех /64, 82, 123, 191/ найдены рядом умершего также части скелетов лошадей. Их всегда представляли череп и нижние /т.е. безмясные/ части конечностей. Эти всаднические погребения относятся, по авторе исследования, к старшему временному горизонту погребения третьей четверти X в. Только в погребении 354 найдена дальнейшая звериная кость - лодыжная кость овцы или козы, остальные погребения не содержали никаких звериных приложений. В погребениях с остатками лошадей всегда находились

череп /сохранившийся лишь в обломках/, кости запястья и предплюсны, метаподии и суставы пальцев. Все лошади были мужского пола возрастом в 4, 4,5, 5 и 8 лет. Их высота в холке, вычисленная на основе длины метаподий по методе В. О. Витта /1952/, находилась между 139-144,8 см, в среднем 142,2 см. По сравнению с современными им лошадями с других могильников в Словакии, у которых определена высота в холке в среднем 135,9 см /Ambros - Müller 1980/, явно, что лошади из с. Мале-Косиги достигали в среднем большего роста.

PRIESKUM OKOLIA PIEŠŤAN

Róbert B a č a

Balneologické múzeum v Piešťanoch sústredilo od konca roku 1985 pozornosť na archeologický prieskum regiónu Piešťan. Väčšina doteraz publikovaných nálezov z ľavobrežnej terasy stredného toku rieky Váhu patrí k paleolitickému osídleniu. Mladším obdobiam sa venovala len menšia pozornosť. Novšie prieskumy potvrdzujú intenzívne osídľovanie týchto polôh v priebehu rôznych úsekov praveku, nakoľko vhodná klíma, kvalitná pôda a blízkosť vodného toku poskytovali všetky podmienky potrebné najmä na poľnohospodársky spôsob života.

M o r a v a n y n a d V á h o m /okr. Trnava/

Lokalita Bacurová /35-32-14, 1 : 10 000, 475 : 110 mm/ je situovaná na terasovitej vyvýšenine, výrazne vybiehajúcej od kostola na pravom brehu potoka Striebornica /odtiaľ ľudový názov Zákostolie - Nadbrežie/. Od známych paleolitických staníc Podkovice a Lopaty ju na JV oddeľuje asfaltová cesta. Západnú hranicu tvorí strmý zráz. Pod ním, v mieste dnešnej štátnej cesty č. 507, vedúcej cez Moravany nad Váhom do Ducového, meandrovala v minulosti rieka Váh. Na SV lokalita plynule prechádza do zvlnených sprašových terás zvaných Vinohrady a Božurovec.

Väčšina získaného črepového materiálu patrí kultúre s mladšou lineárnou keramikou. Ide o fragmenty bombovitých nádob čiernej, sivej a červenej farby, zdobených pod okrajom dvojicami, menej často trojicami jemných i hrubších rytých línií. Na tele je rytá výzdoba notovými hlavičkami, umiestnenými tesne pod sebou a splývajúcimi takmer do jediného vrypu. Zriedkavejšie sa objavuje rytá výzdoba v tvare písmena V. Plastickú výzdobu predstavujú výčnelky pretlačené prstom, aké nachádzame aj na keramike želiezovskej skupiny /obr. 1: 1-4, 8/. Keramika je vyrobená z plavenej hliny s prímesou rozdrvenej sľudy, kvalitne vypálená. Početné sú nálezy hrubostennej, do oranžova vypálenej keramiky so značným množstvom hrubozrnných kamienkov a sľudy, ako aj nálezy mazanice.

Prechod medzi stupňom Lengyel II-III, nazývaný Moravany nad Váhom /prv Topoľčany-Szob/, príp. začiatok staroeneolitického stupňa Brodzany-Nitra, by mal reprezentovať masívny výčnelok oválneho tvaru so zvyškami červenej farby, s prímesou menších i väčších kamienkov v materiáli /obr. 1: 7/. Z nádoby vyrobenej z rovnakého materiálu je asymetrické ucho a niekoľko ďalších zlomkov. Lengyelské nálezy z katastra obce sú známe z areálu dnešného moravianskeho kaštieľa už od 60-tych rokov minulého storočia /Luschan 1876, s. 293/. Nálezy analogické našim pochádzajú zo severu stredočeskej oblasti z osady Horní Cetno /obec Niměřice,

okr. Mladá Boleslav/. Datované sú do horizontu synchrónneho s prechodom stupňov Lengyel II-III /Zápotocká 1981, s. 49/.

Keramika je ďalej zastúpená fragmentmi z dna a okraja nádob vyťočených na kruhu a zeleno a žlto glazovanými novovekými zlomkami.

Kamennú industriu reprezentuje čiastočne opracované jadro z bieleho silicitu, na jednej strane so sivým negatívom úštepu. Pravdepodobne súvisí s neďalekým paleolitickým osídlením. Okrem jadra je štiepaná industria zastúpená zlomkom svetlohnedej čepieľky z materiálu poľskej proveniencie /podľa I. Chebena krakovský pazúrik; obr. 1: 9/, ako aj menšími rádiolaritovými úštepmi.

Neolitické kamenné sekerky sa zachovali vo fragmentoch. Prvý exemplár má vysokú chrbtovú časť, mierne konvexnú bázu, zaoblené ostrie, ulomené telo /obr. 1: 5/. Na jeho výrobu sa použila hornina sivozelenej farby. Druhá sekerka má rovnú bázu, konvexnú chrbtovú časť a ulomené telo. Je sivozelená /obr. 1: 11/. Tretí exemplár zastupuje zlomok poškodenej sivomodrej sekerky s rovnou bázou a mierne vypuklou chrbtovou časťou. Tylová časť a ostrie sú odlomené /obr. 1: 10/. Štvrtá je masívna sekerka sivej farby s rovnou bázou, vysokou, ostro zrezanou chrbtovou časťou, mierne zaobleným tylom a ostrím; dĺ. 100 mm, š. 45 mm, v. 29 mm. Prvé tri sekerky /podľa určenia Ing. Plintovičovej/ sú vyrobené z amfibolitu, štvrtá z kremenca. Kvalitne opracovaný kopytovitý klin /obr. 1: 12/, vyrobený z amfibolitu, je zhodný s analogickými nálezmi na pohrebisku kultúry s mladšou lineárnou keramikou v Nitre /Pavúk 1972, s. 50/. Bazálna časť je rovná, hladká, chrbtová výrazne konvexná, ostrie zaoblené, rovnako ako sčasti poškodené tylo. Pracovné stopy na báze sú zrejme sekundárneho rázu; dĺ. 128 mm, max. v. 30 mm, max. š. 31 mm.

Kostený materiál predstavuje rebro a zub.

Pozoruhodný je fragment sklenéného predmetu kruhového priemeru, z vonkajšej strany mierne preliačeného dnu. Povrch nesie stopy fialovo-zeleno-modrej oxidácie; vnútorný ⌀ 24 mm.

P i e š ť a n y, časť B a n k a /okr. Trnava/

Š. Noška odovzdal múzeu mladopaleolitickú štiepanú industriu, vyrobenú z bieleho silicitu. Získal ju zberom po hlbokej orbe na riečnej terase v polohe Horné farské role /ľudový názov Knazovice - 35-32-13, 1 : 10 000, 20 : 352 mm/. Podľa nálezcu sa predmety koncentrovali v neveľkej vzdialenosti od seba. Prítomnosť jadra /obr. 2: 7/, nástrojov a množstva úštepov /celkový počet 66 kusov/ svedčí pravdepodobne o narušenom gravettienskom ateliéri. Pozornosť si zasluhujú dva kosťonkienske hroty s vrubom /obr. 2: 2, 3/, aké poznáme z katastra obce Moravany nad Váhom-Podkovica, upozorňujúce na vzťahy k východnej Európe /Bárta 1965, tab. XXXVIII/. Veľmi dobre opracované jadro má výrazný negatív precízneho štiepania. Ukážkový je i ďalší gravettiensky hrot /obr. 2: 4/, škrabadlo /obr. 2: 5/, čepieľka /obr. 2: 6/, upravené technikou jemnej bočnej retuše. Masívny okruhliak má striedavo hladké a drsné plochy. Báza nesie stopy otĺkania, užšia vrcholová časť je poškodená /obr. 2: 1/.

Na lokalite Trtaveč /35-32-13, 1 : 10 000, 45 : 295 mm/ sa realizoval zber s externým spolupracovníkom múzea D. Mihálikom. Získalo sa rádiolaritové, sčasti opracované /paleolitické?/ jadro žltočiernej farby, čepieľka svetlohnedej farby, úštepy, zvierací zub a keramika /obr. 3: 1-5, 7, 8/, ktorú reprezentujú neskorolaténske výrazne tuhované črepy s prímesou zrnitého materiálu. Zastúpené sú previsnutým okrajom masívnej nádoby, ktorý je od tela oddelený ostrým zásekom

/obr. 3: 6/, zlomkom z tela, zdobeným hrebeňovaním /obr: 3: 5/, dnom nádoby vytočenej na kruhu /obr. 3: 9/ a ďalšími nevýraznými exemplármi.

Novovek /17. stor./ reprezentuje keramika tehlovočervenej farby, vytočená na kruhu, zdobená kolkovaným ornamentom v podobe ozubeného kolieska /obr. 3: 11/. Ďalšie črepy a mazanica patria do bližšie neurčeného úseku praveku.

R a t n o v c e /okr. Trnava/

Na terase skláňajúcej sa k štátnej ceste č. 507 /zvanej Domlynce-Záhumenice/, ktorou je lokalita oddelená od Sĺňavy, umelej priehrady Váhu, boli zistené na poli pri dome č. 289 /34-32-18, 1 : 10 000, 172 : 260 mm/ doklady pravekého osídlenia. Nástroje z pestrofarebných kremencov patria do obdobia mladého paleolitu. Je to kvalitne opracované driapadlo bielej farby /obr. 3: 12/, menší vrták čiernej farby /obr. 3: 13/, fragment čepieľky červenej farby /obr. 3: 14/ a sivozelená surovina so zvyškami pôvodnej hľuzy /obr. 3: 15/.

Niekoľko zlomkov keramiky sa hlási do sliezskeho stupňa lužickej kultúry najmä žliabkovanou výzdobou /obr. 3: 10/. Na základe striebristého tuhovania možno s výhradou pripísať jeden črep z masívnej hrubostennej nádoby do doby laténskej. Ostatná keramika predstavuje väčšinou nevýrazné, ťažko datovateľné zlomky.

L i t e r a t ú r a

BÁRTA, J. 1965: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava.

LUSCHAN, F. von 1876: Fund von Morovan. Mitt. Anthropol. Gesell. Wien. 6. Wien, s. 293-294.

PAVÚK, J. 1972: Neolithisches Gräberfeld in Nitra. Slov. Archeol., 20, s. 5-106.

ZÁPOTOCKÁ, M. 1981: Horní Cetno - soubor pozdně lengyelské keramiky z Pojizeří. In: Praehist. 8. Varia Archaeol. 2. Praha, s. 43-50.

GELÄNDEBEGEHUNG IN DER UMGEBUNG VON PIEŠŤANY. Die Aufmerksamkeit des Balneologischen Museums in Piešťany richtete sich auf das linke Ufer des Flusses Váh. Mächtige Lößterrassen mit fruchtbaren Böden eigneten sich besonders für eine landwirtschaftliche Lebensweise. Die Mehrheit der bisher publizierten Funde stammt aus zahlreichen paläolithischen Stationen. Geländebegehungen bestätigen eine ähnlich reiche Besiedlung auch in anderen Abschnitten der Urzeit.

M o r a v a n y n a d V á h o m /Bez. Trnava/. Die Mehrzahl der gewonnenen Scherben gehört zur Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik. Es handelt sich vor allem um Fragmente von Bombengefäßen, unter dem Rand verziert mit Ritzlinien, auf dem Körper mit Notenkopfapplikationen /Abb. 1: 1-4, 6/. Auch plastische Verzierung ist vertreten /Abb. 1: 8/. Der Übergang zwischen den Stufen Lengyel II-III, genannt Moravany nad Váhom /früher Topoľčany-Szob/, bzw. der Anfang der altäneolithischen Stufe Brodzany-Nitra, sollte durch einen massiven ovalen Buckel /Abb. 1: 7/ und einen asymmetrischen Henkel vertreten sein. Entsprechende Funde sind aus Böhmen bekannt /Zápotocká 1981, S. 49/. Die Keramik des Lengyel-Kulturkreises ist schon aus dem Gemeindekataster bekannt. Die Steinindustrie ist durch einen paläolithischen Nukleus aus weißem Radiolarit und eine Klinge von polnischer Herkunft /Abb. 1: 9/ vertreten. Die neolithischen Steinbeile /vier Fragmente/ ergänzt ein gut bearbeiteter Schuhleistenkeil /Abb. 1: 5,

10-12/. Das verwendete Material - Amphibolit - weist Parallelen auf dem Gräberfeld der Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik in Nitra auf /Pavúk 1972, S. 50/.

P i e š ť a n y, Teil B a n k a /Bez. Trnava/. Ein Nukleus, Werkzeuge und eine große Menge Abschläge auf einer ziemlich kleinen Fläche in der Flur Horné farské role zeugen von einer gestörten gravettezeitlichen Werkstatt. Bemerkenswert sind zwei Kerbspitzen vom Kostenki-Typus, ein Schlagstein, ein Nukleus, eine weitere gravettezeitliche Spitze, ein Kratzer, eine Klinge, die mit der Technik der feinen Seitenretouche zugerichtet sind /Abb. 2: 1-7/. Die Lokalität weist Beziehungen zu jungpaläolithischen Stationen im Gemeindekataster von Moravany nad Váhom auf. Aus der Flur Trtaveč gewann man das Fragment eines Radiolaritnukleus, eine Klinge, einen Abschlag, einen Tierzahn, spätlatènezeitliche, stark graphittierte Scherben und Scherben aus dem 17. Jh. mit Stempelverzierung /Abb. 3: 1-9, 11/. Weitere Scherben und Hüttenlehm gehören in einen unbestimmten Abschnitt der Urzeit.

R a t n o v c e /Bez. Trnava/. In das junge Paläolithikum wurden Werkzeuge aus buntfarbigen Quarziten eingeordnet. Es sind: ein gut bearbeiteter Schaber, ein Bohrer, das Fragment einer Klinge und graugrüner Quarzitrohstoff mit Resten des ursprünglichen Bulbus /Abb. 3: 12-15/. Einige Keramikfragmente gehören in die schlesische Stufe der Lausitzer Kultur /Abb. 3: 10/.

РАЗВЕДКИ В ОКРЕСТНОСТЯХ Г. ПЬЕШТЯНИ. Внимание Балнеологического музея в г. Пьештяни сосредоточилось на левом берегу реки Ваг. Мощные лессовые террасы с плодородными почвами были внеочередно угодными для сельскохозяйственной жизни. Большинство опубликованных пока находок происходит из количества палеолитических стоянок. Разведки подтверждают также богатое заселение и в другие отрезки доистории.

М о р а в а н и - н а д - В а г о м /р-н Трнава/. Большинство обретенных черепков принадлежит культуре младшей линейной керамики. Речь идет прежде всего о фрагментах бомбообразных сосудов, украшенных под краем резными линиями, и примешением нотных головок в украшении тулова /рис. 1: 1-4, 6/. Присутствует также пластическая декорация /рис. 1: 8/. Переход между ступенями Лендель II-III, названный Моравани-над-Вагом /раньше звание Топольчани-Соб/, или же начало древнеэнеолитической ступени Бродзани-Нитра, должен быть представлен массивным овальным выступом /рис. 1: 7/ и ассиметричным ушком. Аналогические находки отмечены в Чехии /Zápotocká 1981, с. 49/. Керамика лендельского округа уже известна в кадастре села /Luschan 1876, с. 293/. Каменную индустрию представляет палеолитическое ядро из белого радиолярита и пластина польского происхождения /рис. 1: 9/. Неолитические каменные топорики /четыре фрагмента/ пополняет качественный копытообразный клин /рис. 1: 5, 10-12/. Использованный материал - амфиболит - имеет параллели на могильнике культуры младшей линейной керамики в Нитре /Pavúk 1972, с. 50/.

П ь е ш т я н и, часть Б а н к а /р-н Трнава/. Ядро, орудия и множество отщепов /общее количество 66/ на небольшой площади в урочище Горне-Фарске-Роле свидетельствуют о нарушенной граветтской мастерской. Внимание заслуживают два костенковские наконечника с насечкой, отбойник, ядро, другой

граветтский наконечник, скребок, пластина, приспособленная техникой тонкой боковой ретуши /рис. 2: 1-7/. Местонахождение имеет связь с верхнепалеолитическими стоянками в кадастре села Моравани-над-Вагом. Из урочища Тртавеч обретен фрагмент радиоларитового ядра, пластина, отщеп, звериный зуб, позднелатенские выразительно графитные черепки, и черепки VII в. украшенные вштампованным орнаментом /рис. 3: 1-9, 11/. Другие черепки и обмазка принадлежат к неопределенному отрезку доистории.

Р а т н о в ц е /р-н Трнава/. К верхнему палеолиту принадлежат найденные орудия труда из пестрых кварцитов: качественное скребло, бурик, обломок пластины и серо-зеленое кварцитовое сырье с остатками первоначального клубня /рис. 3: 12-15/. Несколько обломков керамики относятся к силезской ступени лужицкой культуры /рис. 3: 10/.

NÁLEZ KOSTENÝCH PREDMETOV NA PALEOLITICKOM SÍDLISKU V CEJKOVE

Ladislav B á n e s z

Po viacročnej prestávke pokračoval Archeologický ústav SAV v roku 1985 vo výskume viacvrstvovej paleolitickej lokality na vrchole vyvýšeniny zv. Tokajský vrch severne od obce Cejkov /okr. Trebišov/.

Výskum na známom nálezisku, označenom ako Cejkov I, rieši problematiku superpozície gravettienskeho osídlenia východného Slovenska. Doposiaľ je to jediná paleolitická stanica s obsidiánovou industriou, kde sa zachovali spraše, a preto sa na nej dajú sledovať okrem sídliskovej problematiky neskorého paleolitu aj otázky stratigrafickej pozície nálezísk s prevahou obsidiánových výrobkov.

Už predchádzajúce výskumy, resp. skúšobné výkopy naznačili polohy gravettienu vo viacerých horizontoch, nie však úplne. V súčasnosti je stále ešte k dispozícii cca 50 x 30 m veľká plocha na temene kopca, kde už bolo predchádzajúcimi výskumami zistené intenzívnejšie paleolitické osídlenie. Preto sa výskum v roku 1985 zameral hlavne na túto plochu. Na nej sa vyhĺbili tri rôzne veľké sondy, ktoré dosahovali hĺbku 1,4-2,8 m. Našli sa v nich kamenné artefakty prevažne z obsidiánov spolu s paleontologickými nálezmi /mamut, kôň, jeleň/. V sondách 1 a 2 sa tieto nálezy zistili pod horizontom lessivé väčšinou v strednej časti najmladšej würmskej spraše a patria neskorému gravettienu.

Veľkým prínosom v oblasti stratigrafie bolo zistenie pozície najmladšieho gravettienskeho osídlenia lokality tesne na povrchu spraše würmu 3, kde ležalo niekoľko nálezov /v sonde 3, vyhĺbenej už na severnom svahu kopca/. Zvlášť cenné sú paleontologické nálezy, z ktorých sa vyníma najmä mamutí kel z mladého jedinca a dvojramenný mlat tvaru písmena T z parohoviny s rozmermi 210 x 200 mm. Spolu s nimi sa našiel prepálený trojrozmerný predmet vymodelovaný z hliny a niekoľko kusov štiepanej kamennej industrie. Okrem nich sa v sonde 2 objavil kostený predmet zdobený rytými oblúkmi.

Prevažná časť kamennej industrie bola vyrobená z obsidiánov a limnokvarcitov, menej z pazúrika a rádiolaritu. Zastúpené sú hlavne odštepy, čepele, obsidiánové hľuzy, ojedinele sa našlo ešte hranové a klinové rydlo, škrabadlo i mikročepieľka v tvare kruhového segmentu s otupenou retušou.

FUND VON KNOCHENGEGENSTÄNDEN IN DER PALÄOLITHISCHEN SIEDLUNG VON CEJKOV. Die Abdeckung der paläolithischen Lokalität in Cejkov I /Bez. Trebišov/ richtete sich im J. 1985 auf die Feststellung der Superposition der spätpaläolithischen Besiedlung. Mit drei Sonden wurden die Lagen der gravettezeitlichen Funde im jüngsten würmzeitlichen Lößboden festgestellt. Die jüngste gravettezeitliche Besiedlung befindet sich im oberen Teil des Lößbodens von Würm III, wo es gelungen ist, außer Steinartefakten, die hauptsächlich aus Obsidian hergestellt worden waren, einen doppelarmigen Geweihhamer, einen durchglühten Tongegenstand und einen Mammutzahn eines jungen Individuums zu finden.

НАХОДКА КОСТЯНЫХ ПРЕДМЕТОВ НА ПАЛЕОЛИТИЧЕСКОЙ СТОЯНКЕ В С. ЦЕЙКОВ. Исследование неолитического местонахождения Цейков I /р-н Требишов/ намеривалось в 1985 г. на определение суперпозиции позднепалеолитического заселения. Тремя траншеями установлены места граветтских находок в самом молодом лессе вюрма. Самое молодое граветтское заселение расположено в верхней части лесса вюрма III, где удалось приобрести, кроме каменных артефактов, прежде всего из обсидиана, также двуплечий топоро-молот, пережженный глиняной предмет и клык молодого мамонта.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NEOLITICKEJ DIELNE V KAŠOVE

Ladislav B á n e s z

Prvé nálezy štiepanej industrie z polohy Čepegov I pri Kašove /okr. Trebišov/, medzi ktorými boli okrem mladopaleolitických aj neolitické artefakty, ešte nesignalizovali prítomnosť neolitickej dielne na výrobu obsidiánových nástrojov. Až nálezy obsidiánových jadier v roku 1984 a hromadný nález v roku 1985, ktorý našiel Imrich Belej, občan z Kašova, upozornili na ohrozenie dielne z obdobia bukovohorskej kultúry melioračnými prácami a hlbokou orbou. Preto prikročil Archeologický ústav SAV v roku 1985 k záchranným prácam. Počas nich sa odkryla 7 m dlhá a 2 m široká dielňa na výrobu obsidiánových čepelí.

Dielňa bola umiestnená v umele prehĺbenej jame a pozostávala zo štyroch pracovísk, kde z dobre štiepateľnej obsidiánovej suroviny sopečného pôvodu vyrábali predovšetkým čepele. Z odkrytého objektu pochádza okolo 4000 nálezov. Okrem hotových čepelí, typických jadier a výrobných odpadkov sa tu odkryli aj pracovné podložky - nákovy, otĺkače a väčšie množstvo hrubej i tenkostennej zdobenej keramiky bukovohorskej kultúry. Podľa charakteru nálezov možno predpokladať, že tu bola špecializovaná dielňa na výrobu nástrojov z typickej východoslovenskej kamennej suroviny, ktorej prírodný výskyt je známy v neveľkej vzdialenosti.

RETTUNGSGRABUNG IN EINER NEOLITHISCHEN WERKSTATT IN KAŠOV. Bei der Gemeinde Kašov /Bez. Trebišov/ wurde eine neolithische Werkstatt zur Erzeugung von Obsidianwerkzeugen untersucht. Die Werkstatt war in einer künstlich vertieften Grube von 7 x 2 m untergebracht und bestand aus vier Arbeitsplätzen, wo aus gut zu verarbeitendem Obsidianrohstoff ostslowakischen Ursprungs

vor allem Klingen gespaltet worden waren. Außer fertigen Produkten von Klingen fanden sich hier Nuklei, Produktionsabfall, Ambosse, wie auch eine größere Anzahl von Bruchstücken verzierter und grober Keramik der Träger der Bükker Kultur.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НЕОЛИТИЧЕСКОЙ МАСТЕРСКОЙ В С. КАШОВ. У с. Кашов /р-н Требишов/ обследована неолитическая мастерская для производства обсидиановых орудий. Мастерская была расположена в искусственно углубленной яме 7 х 2 м и состояла из четырех рабочих мест, где из хорошо поддающегося обработке сырья восточнословацкого происхождения отщеплялись прежде всего пластины. Кроме законченных продуктов пластин здесь найдены также производственные отбросы, ядра, рабочая подкладка и большее количество черепков украшенной и лепной керамики народа буковогорской культуры.

PIATY ROK VÝSKUMU NA MLADOPALEOLITICKOM SÍDLISKU V TRENČIANSKYCH BOHUSLAVICIACH

Juraj B á r t a

Piaty rok výskumu mladopaleolitického sídliska v polohe Pod Tureckom v západnej časti chotára Trenčianskych Bohuslavíc /okr. Trenčín/ sa uskutočnil na južnom pracovisku A.

Cieľom výskumu bolo pokračovanie v odkrývke druhého nápadného zoskupenia paleontologických nálezov, ktorá sa nestihla dokončiť v predchádzajúcej etape výskumu. Odkryté boli sondy 26/84-85 - 29/85 s celkovou plochou 52 m² pri dosahovaní priemernej hĺbky 1,9 m, lebo výskum sa konal už v priestore, v ktorom nebol pôvodný povrch porušený buldozérom.

V tejto etape výskumu sa potvrdili predchádzajúce náznaky existencie paleolitického sídliskového objektu /sondy 19/84, 24/84, 25/84 v južnej časti doteraz sledovaného zoskupenia paleontologických nálezov/. V sonde 26/84-85 opätovne pokračovalo takéto stmavenie kultúrnej vrstvy s koncentráciou silexov známych gravettienskych typov z hlavnej gravettienskej vrstvy na báze würmu 3. Rozpoznala sa aj kolová jama.

Aj tento raz sa v paleontologických nálezoch opakovali už známe druhy väčších cicavcov. Z ich pozostatkov je najpozoruhodnejší pravdepodobne sobí stavec s tŕňom, na ktorého boku sú ryté súbežné čiary. Možno ho rátať k prvým náznakom umeleckého prejavu na tejto lokalite. Pozoruhodný je aj nález châtelperronienskeho hrotu s pozostatkami farbiva, ktoré je akiste stopou po upevnení nástroja tmelom v násade.

V nadloží hlavnej gravettienskej kultúrnej vrstvy vo vyššej /mladšej/ pozícii würmu 3 v severnej časti sondy 26/84-85 sa odkrylo ohnisko s prepáleným podložím, so zhlukmi uhlíkov i s rozpukaným vápencom v strede, ktoré zasahovalo aj do sondy 27/85. Spolu s nepočetnými silexmi reprezentuje mladšiu fázu tunajšieho gravettienskeho osídlenia, avizovaného už v sonde 23/84.

Táto najmladšia fáza gravettienskeho osídlenia sa rozpoznala až vďaka zdĺhavejšej ručnej odkrývke. V predchádzajúcich fázach výskumu totiž vrstva s mladšou fázou osídlenia bola zhrnutá buldozérom pri rekultivácii pôdy. Najpozoruhodnejším nálezom piatej etapy výskumu bolo okrem severnej časti sídliskového ob-

jektu v sonde 26/84-85 ďalšie ohnisko zo strednej fázy osídlenia. Toto zhruba kruhové ohnisko v sonde 29/85 v hĺbke 0,9 m bolo obložené riečnymi okruhliakmi a v strede malo pieskovcové platne. Je to prvý nález tohto druhu na Slovensku, a preto bolo ohnisko vyzdvihnuté pre múzeum v Novom Meste nad Váhom.

Okrem rozpoznania sídliskového objektu, ktorého pôdorys pravdepodobne pokračuje aj v južnej časti spomenutej druhej koncentrácie mladopaleolitických a paleontologických nálezov na pracovisku A, najväčším prínosom t. r. výskumu je rozlíšenie mladšej fázy gravettienskeho osídlenia vo vrchnej tretine würmu 3 s dvoma ohniskami, staršie ohnisko, obložené kameňmi, nemá v sprašovom prostredí doteraz na Slovensku analógie.

Škoda, že problémy s pracovnými silami znemožnili realizovať odkrývku južnými sondami na zistenie celej plochy spomenutého sídliskového objektu.

FÜNFTES JAHR DER GRABUNG IN DER JUNGPALÄOLITHISCHEN SIEDLUNG IN TRENČIANSKE BOHUSLAVICE. Das Ziel dieser Grabungsetappe in der Gemeinde Trenčianske Bohuslavice /Bez. Trenčín/ war die Fortsetzung der Abdeckung der zweiten auffälligen Gruppierung von paläontologischen Funden. Außer dem Erkennen des Siedlungsobjektes, dessen Grundriß wahrscheinlich auch im Südteil der zweiten Konzentration jungpaläolithischer und paläontologischer Funde im Arbeitsplatz A fortsetzt, ist der größte Beitrag der diesjährigen Grabung das Erkennen der jüngeren Phase der gravettezeitlichen Besiedlung im oberen Drittel von Würm III mit zwei Feuerstellen, von denen die ältere mit Steinsetzung im Lößgebiet bisher in der Slowakei keine Analogien aufweist.

ПЯТЫЙ ГОД ИССЛЕДОВАНИЯ ВЕРХНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКОГО ПОСЕЛКА В С. ТРЕНЧЯНСКЕ-БОГУСЛАВИЦЕ. Целью этого этапа исследования в с. Тренчянске-Богуславице /рай. Тренчин/ являлось продолжение вскрывки второй заметной группировки палеонтологических находок. Кроме опознания селищного объекта, план которого по-видимому продолжается и в южной части второго скопления верхнепалеолитических и палеонтологических находок на площадке А, самым важнейшим достижением исследования в этом году есть выделение младшей фазы граветтского заселения в верхней трети вюрма III с двумя очагами, из которых тот обложенный камнями не имеет в лессовой среде пока никакой аналогии в Словакии.

VÝSLEDKY SYSTEMATICKÉHO SLEDOVANIA VÝSTAVBY ZÁVLAH V KATASTROCH OBCÍ BUDMERICE A VIŠTUK

Juraj B a r t í k - Zdeněk F a r k a š

V roku 1985 začal n. p. Agrostav Pezinok s budovaním závlahového systému v katastroch obcí Budmerice a Vištuk /okr. Bratislava-vidiek/. Výkopové práce priebežne sledovali pracovníci Archeologického ústavu SNM v Bratislave. Praveké a stredoveké osídlenie zistili na týchto lokalitách:

B u d m e r i c e

1. V polohe Niva boli porušené v časti nad cestou do Štefanovej /35-33, 1 : 50 000, 391 : 293 mm/ početné kultúrne jamy z rôznych fáz lengyelskej kul-

túry /obr. 5: 10/, z ktorých sa podarilo preskúmať zahĺbený objekt ludanickej skupiny. Obsahoval množstvo keramického materiálu, sčasti rekonštruovateľného /obr. 4: 1-7, obr. 5: 12/; zvláštnu pozornosť si však zasluhuje hojná kamenná štiepaná industria v počte okolo 200 kusov /obr. 5: 2-7/ a zlomky sekeriek.

2. V polohe Niva bližšie k Budmericiam /35-33, 1 : 50 000, 391 : 303 mm/ sa získala z narušeného objektu lengyelskej kultúry rekonštruovateľná polguľovitá nádobka /obr. 5: 13/.

3. V polohe Niva v časti pod cestou medzi JRD Mier Budmerice a Štefanovou /35-33, 1 : 50 000, 388 : 301-308 mm/ narušil výkop niekoľko objektov s lengyelskou keramikou, sčasti zdobenou červeným farbivom.

4. V blízkosti JRD Mier Budmerice /35-33, 1 : 50 000, 385 : 322 mm/ preťala zavlažovacia ryha batériu obilných jám. Nevýrazný keramický materiál z výplne ich datuje iba rámcovo do stredoveku.

5. Na vyvýšenine v polohe Nad tehelňou /35-33, 1 : 50 000, 368 : 373 mm/ sa našlo niekoľko nevýrazných objektov, z ktorých jeden obsahoval lengyelské zobákovité uško /obr. 5: 11/.

6. V polohe Nad tehelňou sa zachytilo v časti skláňajúcej sa k potoku Gidra /35-33, 1 : 50 000, 361 : 375-377 mm/ osídlenie z doby bronzovej. Z preskúmanej zásobnej jamy sa získal keramický materiál stredodunajskej mohylovej kultúry /obr. 5: 1, 8/.

V i š t u k

Výkop pre zavlažovacie potrubie v polohe Nad Vištuckou nádržou /45-11, 1 : 50 000, 419 : 14 mm/ narušil tri objekty: fragment piecky z obdobia lengyelskej kultúry, zásobnú jamu z mladšej doby bronzovej, vyplnenú prepálenou zeminou a popolom /obr. 5: 9/ a vrstvu prepálenej mazanice bez bližšie datovateľných nálezov.

ERGEBNISSE DER SYSTEMATISCHEN VERFOLGUNG DES AUSBAUS VON BEWÄSSERUNGSANLAGEN IN DEN GEMEINDEKATASTERN VON BUDMERICE UND VIŠTUK. Beim Bau des Bewässerungssystems in den Gemeindekatastern von Budmerice und Vištuk /Bez. Bratislava-Land/ wurden verschiedene Objekte gestört. Ausschachtungsarbeiten in der Umgebung von Budmerice störten urzeitliche Besiedlung in fünf Fluren und eine Rinne durchschnitt eine Batterie von mittelalterlichen Getreidegruben. Die überwiegende Mehrheit der Funde kann in verschiedene Phasen der Lengyel-Kultur /Abb. 5: 10, 11, 13/ gewiesen werden, besondere Aufmerksamkeit gebührt jedoch dem Objekt der Ludanice-Gruppe mit außerordentlich reichem Vorkommen von Keramikbruchstücken und Spaltindustrie /Abb. 4, Abb. 5: 2-7, 12/. Außerdem wurde eine Speichergrube der mitteldonauländischen Hügelgräberkultur freigelegt /Abb. 5: 1, 8/.

Im Gemeindekataster von Vištuk wurde beim Erdaushub ein Ofen der Lengyel-Kultur, eine Speichergrube aus jüngerer Bronzezeit /Abb. 5: 9/ und eine näher undatierbare Schicht durchglühten Hüttenlehms gestört.

РЕЗУЛЬТАТЫ СИСТЕМАТИЧЕСКОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ ПОСТРОЙКИ ОРОСИТЕЛЬНОЙ УСТАНОВКИ В КАДАСТРАХ СС. БУДМЕРИЦЕ И ВИШТУК. Стройкой оросительной системы в кадастрах сс. Будмерице и Виштук /р-н Братислава-видьек/ нарушены разные объекты. Земляные работы в окрестностях Будмерице нарушили доисторическое заселение в пяти местах и канал перерезал также батарею средневековых зерновых ям. Преимущество находок можно отнести к разным фазам ленделькой культуры /рис. 5: 10, 11, 13/, но специальное внимание заслуживает объект луданицкой

группы с внеочередно богатым содержанием черепков керамики и отщепленной каменной индустрии /рис. 4, рис. 5: 2-7, 12/. Кроме того вскрыта и запасная яма культуры среднедунайских курганов /рис. 5: 1, 8/.

В кадастре с. Виштук землекопные работы нарушили печку лендельской культуры, запасную яму младшего периода бронзы /рис. 5: 9/ и ближе неопределительный с точки зрения времени слой пережженной обмазки.

ĎALŠÍ HROB ZO STARŠEJ DOBY BRONZOVEJ V BERNOLÁKOVE

Juraj B a r t í k - Vladimír T u r č a n - Pavol G o m o l č á k

V pieskovej jame na južnom okraji Bernolákova /okr. Bratislava-vidiek/, kde sa v súčasnosti nachádza strelnica Zväzarmu /M-44-22-20, 1 : 10 000, 385 : 13 mm/, boli porušené kostrové hroby. Do zbierok SNM odovzdala poslucháčka medicíny K. Bánska obsah narušeného hrobového celku, pozostávajúci z dvojkónickej hnedej nádobky s vytiahnutým zaobleným ústím, vysokej 77 mm, s Ø ústia 76 mm, Ø dna 51 mm /obr. 6: 1/, a dvoch bronzových špirálok s Ø 5 mm a dĺžkou 19 a 12 mm /obr. 6: 2, 3/, ako aj časť kostry s lebkou. Nedokonalý tvar nádoby poukazuje, že ide o výrobok určený do hrobu, pôvodne pravdepodobne opatrený uškom. Džbánky podobného tvaru sa vyskytli napr. na pohrebisku únětickej kultúry vo Veľkom Grobe /Chropovský - Dušek - Polla 1960, tab. VII: 1/. Z lokality v Bernolákove sú už v literatúre známe dva hroby zo staršej doby bronzovej /Pichlerová 1963, s. 263/, z ďalších zničených hrobov získali časť materiálu miestni obyvatelia /za informáciu ďakujeme M. Pichlerovej/.

Antropologický posudok: Lebka patrila mladému jedincovi ženského pohlavia /DS = -1,04/, vekovej skupiny juvenis /14-19 rokov/. Sutura spaenooccipitalis perzistuje. Lebka mezomorfná, krátka a vysoká. Hypsikran? hypsikonch? Na čelovej kosti v jej strednej časti a na parietálnej kosti nad šupinou kosti spánkovej vpravo známky pravdepodobne po hematóme ako následku poranenia.

L i t e r a t ú r a

CHROPOVSKÝ, B. - DUŠEK, M. - POLLA, B. 1960: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej na Slovensku. Bratislava.

PICHLEROVÁ, M. 1963: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Bernolákove. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 11. Nitra, s. 263-265.

EIN WEITERES GRAB AUS DER ÄLTEREN BRONZEZEIT IN BERNOLÁKOVO. In der Wand einer Sandgrube in Bernolákovo /Bez. Bratislava-Land/, von wo zwei Gräber aus älterer Bronzezeit bekannt sind, wurde ein weiteres Grab gestört. Aus seinem Inhalt rettete man ein Gefäß /Abb. 6: 1/, zwei Spiralen aus Bronze /Abb. 6: 2, 3/ und den Teil eines Skelettes mit Schädel /Frau, DS = -1,04, Juvenis/.

НОВОЕ ПОГРЕБЕНИЕ СТАРШЕГО ПЕРИОДА БРОНЗЫ В С. БЕРНОЛАКОВО. В стене песчаного карьера в с. Беснолаково /р-н Братислава-видьек/, откуда известны два погребения старшего периода бронзы, было нарушено новое погребение. Из его содержания спасены сосуд /рис. 6: 1/, две бронзовые спирали /рис. 6: 2, 3/ и часть скелета с черепом /женщина, DS = -1,04, juvenis/.

PRIESKUM SO SONDÁŽOU NA LOKALITÁCH ZO STARŠEJ DOBY BRONZOVEJ NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Jozef B á t o r a

Cieľom prieskumu spojeného so zisťovacou sondážou na troch lokalitách zo staršej doby bronzovej bolo upresniť rámcové datovanie skôr objavených nálezísk.

A l e k š i n c e /okr. Nitra/

Na mieste pohrebiska objaveného v roku 1976 v intraviláne obce v záhrade J. Valu /č. domu 64/ bola uskutočnená sondáž za účelom jeho presného chronologického zaradenia. Troma zisťovacími sondami sa odkrylo päť kostrových hrobov, v ktorých sa našli parohové koráliky, kostené šidlo, kostená trubica a vŕbový list bez stredového rebra. Inventár umožnil datovať hroby do počiatočného stupňa nitrianskej skupiny. V materiáli je ešte evidentná úzka spätosť s predchádzajúcou kultúrou Chľopice-Veselé.

J e l š o v c e /okr. Nitra/

V areáli známeho opevneného sídliska maďarovskej kultúry v polohe hydrocentrála bola uskutočnená sondáž spojená s geofyzikálnym prieskumom J. Tirpáka z AÚ SAV. Dvoma sondami boli odkryté štyri sídliskové objekty maďarovskej kultúry. Najpozoruhodnejší z nich bol objekt 1/85 s početným črepovým materiálom, z ktorého sa podarilo zrekonštruovať veľkú profilovanú misu, a so zlomkom ostria bronzovej sekerky. Materiál umožňuje datovať tieto objekty do únětицko-maďarovského stupňa maďarovskej kultúry. Zisťovacia sondáž potvrdila existenciu maďarovského sídliska v priestore hydrocentrály od začiatku pochovávania na pohrebisku rozprestierajúcom sa v objekte JRD, teda 350 m na JZ od neho. Geofyzikálnym prieskumom bola zistená priekopa na západnej strane lokality, kde vytvárala prekážku v najprístupnejšej časti osady.

R y b n í k n a d H r o n o m /okr. Levice/

Lokalita maďarovskej kultúry, ktorú v roku 1981 objavil pracovník AÚ SAV P. Romsauer, sa nachádza tesne pri ľavom brehu Hrona na vyvýšenine, ktorá ostrohovite vybieha z horského masívu Štiavnických vrchov /M-34-134-A, 1 : 50 000, 308 : 66,5 mm/. V priestore lokality bola uskutočnená zisťovacia sondáž, geofyzikálny prieskum, ako i prieskum detektorom kovov.

Pri zisťovacej sondáži boli zachytené dva obdĺžnikové sídliskové objekty, vo výplni ktorých sa našli početné črepy z tenkostenných i hrubostenných nádob a zvieracie kosti. Objekty, považované za chaty, sú prvými odkrytými obydliami maďarovskej kultúry na Slovensku. Geofyzikálny prieskum J. Tirpáka z AÚ SAV ukázal, že sídlisko bolo od ostatného horského masívu oddelené priekopou širokou 12 m, ktorá je doteraz čiastočne viditeľná. Prieskum detektorom kovov za účelom zistenia stôp metalurgickej činnosti, prípadne hotových výrobkov z kovu bol negatívny. Archeologický prieskum bezprostredného okolia opevnenej osady zistil stopy sídliska maďarovskej kultúry i v lesnom poraste v priestore 50 m smerom na východ od nej.

Prieskum lokalít spojený so zisťovacou sondážou a geofyzikálnym zisťovaním priniesol nové poznatky týkajúce sa predovšetkým ich chronologického zaradenia a štruktúry sídlisk. Takáto kombinovaná forma prieskumu sa i z metodického hľadiska ukazuje ako veľmi efektívna.

GELÄNDEBEGEHUNG MIT SONDIERUNG AUF LOKALITÄTEN AUS DER ÄLTEREN BRONZEZEIT IN DER SÜDWESTSLOWAKEI. Das Archäologische Institut der SAW zu Nitra realisierte eine mit Sondierung und geophysikalischer Untersuchung verbundene Geländebegehung auf drei Fundstellen aus der älteren Bronzezeit. Die Begehung erbrachte neue Kenntnisse vor allem hinsichtlich der chronologischen Einordnung wie auch der Siedlungsstruktur selbst. Diese kombinierte Form der Geländebegehung zeigte sich auch von methodologischem Gesichtspunkt aus als sehr effektiv.

РАЗВЕДКИ И ЗОНДАЖ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИЯХ СТАРШЕГО ПЕРИОДА БРОНЗЫ В ЮГО-ЗАПАДНОЙ СЛОВАКИИ. Институт археологии САН в Нитре осуществил разведки в связи с определительным зондажем и геофизическими разведками на трех местонахождениях старшего периода бронзы. Разведки дали новые знания касающиеся прежде всего хронологического отнесения, так же как и самой структуры поселений. Эта комбинированная форма разведок оказалась очень эффективной и с точки зрения методики.

ŠTVRTÁ SEZÓNA VÝSKUMU V JELŠOVCIACH

Jozef B á t o r a

V roku 1985 pokračoval rozsiahly systematický záchranný výskum v Jelšovciach /okr. Nitra/ v polohe hospodársky dvor JRD. Pri plošnej odkrývke bolo preskúmaných cca 7 025 m² a odkrytých 70 sídliskových objektov a 210 kostrových hrobov.

Najstaršie objekty patrili kultúre s lineárnou keramikou. Z nasledujúcich období sú početné objekty lengyelskej kultúry, z ktorých treba spomenúť predovšetkým štyri celé dlhé chaty ludanickej skupiny a ďalšie tri, zachytené iba čiastočne. Odkryté obydlia celkove zapadajú do rámca osady ludanickej skupiny, ktorá pozostáva zo štyroch radov dlhých chát a je najväčšou doteraz odkrytou osadou tejto skupiny. Okrem sídliskových objektov sa odkryli z obdobia lengyelskej kultúry i štyri kostrové hroby, v inventári ktorých sa popri keramike najčastejšie objavujú opaskové perly zo sadrovca a dolomitického vápenca a mušlí typu spondylus Gaederopus. Sídliskovými objektmi je zastúpená skupina Bajč-Retz, bolerázska skupina a kultúra ľudu s kanelovanou keramikou. V južnej časti skúmanej plochy sa zachytila celá batéria /asi 20/ zásobných jám ľudu kultúry s kanelovanou keramikou, v ktorých sa okrem početného črepového materiálu v dvoch prípadoch odkryli kostry hovädzieho dobytka, uložené v anatomickej polohe. Preplavovaním výplne objektov sa zistili zuhoľnatené zvyšky obilia. Z neskoroeneolitického obdobia je doložené osídlenie ľudom skupiny Kosihy-Čaka.

Ťažisko prác v roku 1985 spočívalo vo výskume pohrebiska zo staršej doby bronzovej. Skúmané boli štyri skupiny hrobov. Menšia skupina /8 hrobov/z juhozápadnej časti plochy patrí do staršej fázy nitrianskej skupiny. Pozoruhodným nálezom bola rádiolaritová strelka medzi rebrami pochovaného, čo evokuje myšlienku, že ide o doklad jeho usmrtenia zastrelením. Okraj pohrebiska nebol zachytený, pretože v týchto miestach pokračuje smerom na J pod účelovú komunikáciu JRD, na Z pod žumpu a spevnenú plochu, na S pod kravín a na V sa nachádza silážny žľab.

V severozápadnej časti skúmanej plochy bola odkrytá skupina 25 hrobov, patriaca do staršej fázy nitrianskej skupiny. Predstavuje vlastne juhovýchodný okraj tejto časti pohrebiska. Pozoruhodný je v tejto skupine bohatý hrob muža, uloženého na chrbte, s nohami roztiahnutými v takzvanej žabej polohe. Hrob bol vybavený silexovými strelkami, klami diviaka, medeným náramkom, medenou záušnicou, dvoma celými nádobami a torzom ďalšej nádoby.

V priestore vodárne JRD bola preskúmaná tretia skupina hrobov v počte 120. Podľa inventára ju možno datovať do prechodného nitriansko-únětického horizontu. Medzi touto skupinou hrobov a juhovýchodným okrajom pohrebiska nitrianskej skupiny bola evidentná 15-20 m medzera. Tretia skupina hrobov vytvárala pretiahnutý ovál v dĺžke asi 80 m a šírke cca 35 m. Časť hrobov z tejto skupiny /asi 20/ bola zničená pri budovaní vodného zdroja, ktorý sa nachádza približne v jej strede, juhozápadný okraj bol zastavaný ošipárňou a severný okraj bol čiastočne prekrytý účelovou komunikáciou. Popri hroboch bez inventára alebo iba s bežným inventárom sa odkryli dva bohaté hroby žien s výraznými bronzovými predmetmi /čelenka, ihlica, náramky, náhrdelník, prstene/. Značná časť hrobov tretej skupiny bola vykradnutá. Prechodný charakter tejto skupiny hrobov sa okrem inventára prejavil i v nadstavbovej oblasti. Viaceré hroby nemajú obvyklú orientáciu V-Z, Z-V, ale odchyľujú sa na S alebo na J, prípadne sú úplne orientované v smere S-J, J-S.

Na tretiu skupinu plynule nadväzovali hroby štvrtej skupiny únětico-maďarovského a maďarovského pohrebiska, a to na J a JV. Vzájomná superpozícia medzi nitriansko-únětickými a únětico-maďarovskými hrobmi bola zistená iba v jednom prípade. Teda horizontálna stratigrafia na pohrebisku naznačuje, že únětická kultúra v oblasti stredného Ponitria v čistej klasickej podobe zrejme neexistovala, alebo existovala iba veľmi krátko. Totiž staršie únětické nálezy vystupujú v kontexte s nálezmi nitrianskej skupiny a mladšie zasa spolu s nálezmi maďarovskej kultúry. Či uvedené pozorovanie má širšiu teritoriálnu platnosť, bude potrebné overiť a potvrdiť na viacerých lokalitách.

Štvrtou skupinou boli teda hroby únětico-maďarovské a maďarovské z klasického stupňa. I napriek tomu, že väčšina hrobov v tejto časti pohrebiska bola vykradnutá, nachádzalo sa pomerne veľké množstvo keramiky a nezriedka i bronzové predmety. Najčastejšie z bronzových predmetov boli ihlice s guľovitou hlavicou, náramky, záušnice, náušnice. Z masívnejších bronzových predmetov treba spomenúť unikátny nánožný kruh z hrubej bronzovej kruhovitej tyčinky so špirálovite stočenými koncami. Popri predmetoch zhotovených z bronzu sa objavili v jednom prípade i náušnice z cínu alebo olova. Okrem kovových predmetov sa našli jantárové koráliky, medzi ktorými sa popri typických guľovitých alebo oválnych objavil exemplár trojuholníkovitého tvaru, u nás nateraz zriedkavý. Okrem poznatkov týkajúcich sa materiálnej kultúry priniesol výskum štvrtej skupiny hrobov po prvýkrát jednoznačné doklady pochovávania pod mohylami v maďarovskej kultúre. V prípade hrobov 240 a 256 sa kompletne zachytil kruhovitý žľab obiehajúci okolo centrálnej hrobovej jamy. Žľab hrobu 240 bol na S intencionálne prerušený v šírke asi 1 m /symbolický vchod?/. V oboch mohylách boli centrálne hroby vykradnuté. V prípade hrobu 256 sa tesne vedľa centrálneho hrobu nachádzal ďalší hrob maďarovskej kultúry, ktorý bol zároveň v superpozícii nad hrobom lengyelskej kultúry.

V Jelšovciach ide nielen o najväčšie pohrebisko maďarovskej kultúry, ale 432 hrobmi aj o najväčšie doteraz odkryté pohrebisko zo staršej doby bronzovej na území Československa /doteraz to bol Holešov so 430 hrobmi/. Okrem hrobov sa

odkryl zo staršej doby bronzovej jeden sídliskový objekt. Obsahom ho možno zaradiť do nitriansko-únětickej fázy nitrianskej skupiny. Ide o jeden z prvých sídliskových objektov nitrianskej skupiny v oblasti jej rozšírenia.

Z mladších období sa odkryli sídliskové objekty čačianskej kultúry, zo slovanského obdobia a stredoveku. Vzhľadom na to, že lokalita bude postupne výstavbou farmy hovädzieho dobytka úplne zničená, výskum bude pokračovať.

VIERTE GRABUNGSSAISON IN JELŠOVCE. Bei der großangelegten systematischen Rettungsgrabung in Jelšovce /Bez. Nitra/ wurde in der vierten Saison durch Flächenabdeckung eine Fläche von etwa 7 025 m² untersucht und 70 Siedlungsobjekte sowie 210 Skelettgräber abgedeckt. Die ältesten Objekte gehörten zur Kultur mit Linearkeramik. Zahlreich waren die Objekte der Lengyel-Kultur; bemerkenswert sind vor allem die langen Hütten der Ludanice-Gruppe und vier Skelettgräber, in deren Inventar neben Keramik am häufigsten Gürtelperlen aus Gipsstein, Dolomit und Muscheln vom Typ Spondylus Gaederopus vorkommen. Durch Siedlungsobjekte ist auch die Bajč-Retz-Gruppe, die Boleráz-Gruppe und die Kultur mit kannelierter Keramik vertreten. In der spätäneolithischen Zeit ist die Besiedlung durch die Kosihy-Čaka-Gruppe belegt.

Der Schwerpunkt der Grabungsarbeiten im J. 1985 lag in der Untersuchung des Gräberfeldes aus älterer Bronzezeit. Es wurden vier Gräbergruppen durchforscht: 8 Gräber aus der älteren Phase der Nitra-Gruppe, 25 Gräber aus der klassischen Phase der Nitra-Gruppe, 120 Gräber aus dem Nitra-Aunjetitzer Übergangshorizont und 57 Gräber aus der Aunjetitz-Maďarovce-Stufe und der klassischen Stufe der Maďarovce-Kultur.

In Jelšovce handelt es sich nicht nur um das größte Gräberfeld der Maďarovce-Kultur, sondern mit seinen 432 Gräbern aus der älteren Bronzezeit auch um das größte bis jetzt abgedeckte Gräberfeld aus älterer Bronzezeit in der Tschechoslowakei überhaupt /bisher Holešov mit 430 Gräbern/.

Aus den jüngeren Zeitepochen gab es hier Siedlungsobjekte der Čaka-Kultur aus der Bronzezeit, Objekte aus der slawischen Zeit und aus dem Mittelalter.

ЧЕТВЕРТЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ЕЛШОВЦЕ. Во время размерных систематических охранных исследований в с. Елшовце /р-н Нитра/ было во время четвертого сезона большой площадью обследовано пространство около 7025 кв. м. и вскрыты 70 селищных объектов и 210 скелетных погребений. Самые древние объекты принадлежали культуре линейной керамики. Количественны объекты лендельской культуры; из них интересны прежде всего длинные жилища луданицкой группы и четыре скелетные погребения, в инвентаре которых помимо керамики самыми частыми являются поясные бусины из гипса и доломитического известняка и раковины типа Spondylus Gaederopus. Селищными объектами на поселении присутствуют группа Байч-Ретз, болеразская группа и культура народа каннелированной керамики. Из позднеэнеолитического периода засвидетельствовано заселение группой Косиги-Чака.

Работы в 1985 г. сосредоточены на исследовании могильника старшего периода бронзы. Обследованы четыре группы погребений: 8 погребений старшей фазы нитранской группы, 25 погребений классической фазы нитранской группы, 120 погребений переходного нитрано-унетицкого горизонта и 57 погребений, принадлежащих унетицко-мадяровской и классической ступени мадяровской культуры.

В Елшовце дело касается не только самого большого могильника мадяровской культуры, но количеством 432 погребений старшего периода бронзы также самого большого могильника старшего периода бронзы открытого пока на территории Чехословакии /доныне первое место занимал Голешов с 430 погребениями/.

Из младших периодов были вскрыты селищные объекты культуры Чака периода бронзы, славянского времени и средневековья.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU V LUDANICIACH-MÝTNEJ NOVEJ VSI

Jozef B á t o r a

V roku 1985 pokračoval záchranný výskum v Ludaniciach, časť Mýtna Nová Ves /okr. Topoľčany/, v záhrade Dezidera Gerháta /č. domu 106/. Výskum sa realizoval v druhej, južnej, doteraz neskúmanej polovici záhrady. Ručným kopaním bolo v 12 sondách odkryté na ploche cca 260 m² 22 sídliskových objektov a 54 kostrových hrobov. Zo sídliskových objektov 21 patrilo do mladšej doby bronzovej /čačianska kultúra/ a iba jeden do slovanského obdobia. Väčšina objektov z mladšej doby bronzovej slúžila ako zásobné jamy.

Všetky odkryté hroby patrili nitrianskej skupine. Superpozícia hrobov, zistená vo viacerých prípadoch, ukazuje, že na pohrebisku sa pochovávalo jednak v najstaršom horizonte nitrianskej skupiny, a jednak v nitriansko-únětickej fáze nitrianskej skupiny. Výrazne je zachytený najstarší horizont hrobov, ktoré sa od hrobov z mladšieho horizontu odlišovali nielen nálezmi, ale i úpravou jám, ktoré boli neobvykle hlboké /100-120 cm zahĺbené do podložia/. Okrem toho tmavé vrstvy v stenách a na dnách hrobových jám, zistené vo viacerých prípadoch, svedčia o ich pôvodnom vydrevení. Taktiež bledohnedá až piesčitá výplň hrobových jám odlišovala staršie hroby od hrobov mladšieho horizontu. Ďalším charakteristickým znakom hrobov zo staršieho horizontu je, že v zásype jám sa nad kostrou nachádzala veľká amforovitá nádoba, zdobená šnúrovým ornamentom, kombinovaným radmi kruhovitých vpichov. V hroboch s nádobou v zásype boli spravidla pochovaní muži s lovecko-bojovníckou výbavou /silexové strelky, nožíky tvaru vŕbového listu, dýky/. Okrem toho častým milodarom boli silexové škrabadlá, silexová surovina, kostené šidlá, prípadne kostené rukoväti /píšťalky?/. Z hrobov zo staršieho horizontu je pozoruhodný hrob ženy, orientovaný v smere SSV-JJZ, v ktorom boli okrem hotových kostených a parohových korálikov uložené pri nohách i polotovary a surovina na ich výrobu. Polotovary veľmi dobre dokumentujú postupnosť výroby korálikov od sekania až po obrusovanie a vŕtanie. Sú teda jedinečným dokladom na zodpovedanie otázok ekonomiky na počiatku doby bronzovej, obzvlášť ak si uvedomíme, že z tohto obdobia u nás chýbajú sídliská, kde by ekonomická činnosť bola primárne doložená.

Hroby z mladšieho horizontu sú celkove plytšie, niekedy až tak, že boli porušené orbou. Obsahovali okrem drôtenej industrie typickú únětickú keramiku, zdobenú horizontálnymi a vertikálnymi rytými líniami. V niekoľkých prípadoch boli hroby z mladšieho horizontu v superpozícii s hrobmi zo staršieho horizontu.

Vzhľadom na to, že sa pri orbe rozorávajú plytšie uložené hroby na skúmanej lokalite i v susedných záhradách, je potrebné vo výskume pokračovať.

DIE DRITTE GRABUNGSSAISON IN LUDANICE-MÝTNA NOVÁ VES. Bei einer Rettungsgrabung in Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves /Bez. Topoľčany/ wurden in 12 Sonden auf einer Fläche von etwa 260 m² 22 Siedlungsobjekte und 54 Skelettgräber abgedeckt. Die Siedlungsobjekte /21/ gehörten vorwiegend in die jüngere Bronzezeit, in die Čaka-Kultur, nur eines in die slawische Zeit. Die Mehrzahl der jungbronzezeitlichen Objekte diente als Speichergruben. Alle freigelegten Gruben gehören zur Nitra-Gruppe. Die in vielen Fällen festgestellte Superposition der Gräber zeigte, daß auf dem Gräberfeld einesteils im ältesten Horizont der Nitra-Gruppe, anderenteils in der Nitra-Aunjetitzer Phase der Nitra-Gruppe bestattet worden war.

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ЛУДАНИЦЕ, ЧАСТЬ МИТНА-НОВА-ВЕС. Охранное исследование в с. Луданице, часть Митна-Нова-Вес /р-н Топольчани/ вскрыло 22 селищных объекта и 54 скелетных погребения в 12 траншеях на площади около 260 кв. м. Селищные объекты /21/ относятся преимущественно к младшему периоду бронзы - культуре Чака - и только один к славянскому времени. Большинство объектов младшей бронзы служили в качестве запасных ям. Все вскрытые погребения принадлежали нитранской группе. Определенная в нескольких случаях взаимная суперпозиция погребений показала, что на могильнике хоронили во время древнейшего горизонта нитранской группы и во время нитрано-унетицкой фазы нитранской группы.

PREVENTÍVNY VÝSKUM NA NÁLEPKOVEJ ULICI 19-21 V BRATISLAVE

Peter B a x a

V súvise s generálnou opravou domu na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre preventívny výskum časti suterénu. Parcela č. 300, na ktorej objekt stojí, sa nachádza na južnom okraji pôvodného stredovekého mesta, obohnaného hradbami. Súčasnú stratigrafickú situáciu na tomto mieste charakterizuje značné prevýšenie terénu oproti nivelete alúvia, a to v dôsledku navážok a úprav od doby laténskej až do 15. stor. To umožňuje skúmať staršie osídlenie i v zahĺbených suterénoch. V priestore nachádzajúcom sa v severovýchodnom rohu suterénu boli pri plošnej odkrývke zistené dva objekty /obr. 7/.

Objekt 1, jamu kruhového pôdorysu, obsahujúcu zlomky keramiky a kus hutníckej trosky /obr. 9: 2, 3/, možno datovať na základe nálezov do doby laténskej.

Objekt 2 predstavuje spodná časť štvoruholníkovitého, zahĺbeného obydlia s kamenným kozubom v juhozápadnom rohu. Mieru zahĺbenia nebolo možné určiť. Vo výplni objektu sa nachádzali ojedinelé zlomky keramiky /obr. 9: 1, 6/. Objekt pochádza pravdepodobne z 12. stor.

PRÄVENTIVGRABUNG IN DER GASSE NÁLEPKOVA ULICA NR. 19-21 IN BRATISLAVA. Im Zusammenhang mit der Renovierung des Hauses verwirklichte man eine Präventivgrabung in einem Teil des Souterrains /Abb. 7/. Es wurden zwei Objekte festgestellt. Das Objekt Nr. 1 war eine Grube mit kreisförmigem Grundriß aus der Latènezeit, die Keramikbruchstücke und Hüttenschlacke /Abb. 9: 2, 3/ enthielt, das Objekt Nr. 2 kann als eingetiefte Wohnstätte mit Steinherd

in der Ecke interpretiert werden. In der Ausfüllung befanden sich vereinzelte Keramikbruchstücke /Abb. 9: 1, 6/. Das Objekt stammt wahrscheinlich aus dem 12. Jh.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА НАЛЕПКОВОЙ УЛИЦЕ №№ 19-21 В БРАТИСЛАВЕ. В связи с генеральным ремонтом дома осуществилось предварительное исследование части подвала /рис. 7/. Обнаружены два объекта. Объект 1 - яма кругового плана периода латена, содержащая обломки керамики и металлургического шлака /рис. 9: 2, 3/, объект 2 можно интерпретировать как запущенное жилище с каменным камином в углу. В засыпке находились обломки керамики /рис. 9: 1, 6/. Объект можно отнести к XII в.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA STAROMESTSKEJ ULICI V BRATISLAVE

Peter B a x a - Margaréta M u s i l o v á

Zemné práce súvisiace s výstavbou budovy Najvyššieho súdu SSR na Staromestskej ulici v Bratislave zasiahli pomerne veľkú plochu zahŕňajúcu parcely č. 3269--3272 /obr. 8/. Ich priebežné sledovanie a nadväzný záchranný výskum priniesli tieto výsledky:

Plocha bola v prevažnej miere zdevastovaná stavebnou činnosťou v 18.-19. stor. Rozsiahle suterény hlavne v západnej časti sledovanej plochy vylúčili možnosť pozorovať historický vývoj osídlenia na tomto mieste. Priaznivejšie boli podmienky pre výskum vo východnej časti stavebnej jamy, kde zemné práce porušili päť objektov /obr. 8/.

O b j e k t 1 predstavuje časť kamennej architektúry, orientovanej do Šmeralovej ulice. Z nálezovej situácie nebolo možné zatiaľ bližšie špecifikovať jeho funkciu; bol cieľavedome deštruovaný po úroveň vtedajšieho terénu. Pochádza zo 14.-15. stor., zanikol v prvej polovici 16. stor.

O b j e k t 2 predstavuje jama pravdepodobne oválneho, pretiahnutého tvaru. Výskumom bola odkrytá asi polovica. Upravené zvažujúce sa dno bolo pokryté mazanicou vypálenou do červena. Objekt obsahoval veľa zlomkov keramiky a popol /obr. 9: 4, 5/. Predpokladáme, že ide o predpecnú jamu pece na vypaľovanie keramiky, datovanú rovnako ako objekty 3 a 4 do druhej polovice 12. - prvej tretiny 13. stor.

O b j e k t 3 sa javil ako zásobná jama lichobežníkovitého prierezu, obsahujúca atypické zlomky keramiky.

O b j e k t 4 bol tvarom a obsahom podobný objektu 2. Predpokladáme, že tiež ide o predpecnú jamu pece na vypaľovanie keramiky.

O b j e k t 5. Z odkrytej situácie nebolo možné určiť tvar, veľkosť ani funkciu objektu, či zahĺbenie. Zachovalo sa rovné dno, vymazané a pri požiari objektu vypálené do červena. Súdiac podľa stratigrafie, objekt pochádza zo 14.-15. stor.

Počiatky osídlenia skúmanej polohy možno na základe archeologických nálezov posunúť do doby laténskej, ako dokazujú nálezy keramických zlomkov v kultúrnej vrstve v blízkosti objektu 2. Osídlenie z 12.-13. stor., reprezentované objektmi 2-4, dávame hypoteticky do súvisu s historicky známym predmestím pri kostole

sv. Michala, resp. s osídlením, z ktorého sa toto predmestie v druhej polovici 13. stor. vyvinulo. Od konca 13. stor., po stabilizovaní pôdorysu stredovekého mesta, sa v predpolí mestských brán vytvára pozdĺž komunikácií kamenná gotická zástavba. Jej pozostatkom sú, predpokladáme, objekty 1 a 5.

RETTUNGSGRABUNG IN DER GASSE STAROMESTSKÁ ULICA IN BRATISLAVA. Bei Erdarbeiten wurden im Ostteil der Baugrube fünf Objekte gestört /Abb. 8, Abb. 9: 4, 5/. Aus der Kulturschicht in der Nähe des Objektes Nr. 2 stammen latènezeitliche Keramikbruchstücke. Die Objekte Nr. 2-4 /im Hinblick auf den Erhaltungszustand hypothetisch als Vorofengruben und Speichergrube interpretiert/ stammen aus der zweiten Hälfte des 12. bis zum ersten Drittel des 13. Jh. Die Objekte Nr. 1 und 5 sind wahrscheinlich Überreste der gotischen Bebauung der Vorstadt bei der St. Michaelskirche.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА СТАРОМЕСТСКОЙ УЛИЦЕ В БРАТИСЛАВЕ. Земляными работами были в восточной части строительной ямы нарушены пять объектов /рис. 8, рис. 9: 4,5/. Из культурного слоя вблизи объекта 2 происходят обломки латенской керамики. Объекты 2-4 /ввиду степени их сохранности гипотетично интерпретированные как предпечные ямы и запасная яма/ относятся к второй половине XII - первой половине XIII в. Объекты 1 и 5 являются предположительно остатком готической застройки предместья у костела св. Михала.

STAVEBNOHISTORICKÝ VÝSKUM OBJEKTU NA URŠULÍNSKEJ ULICI 9 V BRATISLAVE

Peter B a x a - Margaréta M u s i l o v á - Viktor F e r u s

Výskum objektu sa vykonal v súvise s jeho pripravovanou rekonštrukciou, a to v spolupráci Archeologického ústavu SAV v Nitre a MSPSOP v Bratislave. Objekt sa nachádza vo východnej časti mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava na parcele č. 86 v intraviláne pôvodného stredovekého mesta. Poloha ani blízke okolie neboli doteraz archeologicky skúmané.

Výskumom sa získali prvé poznatky o vývoji životného prostredia polohy od praveku do 13. stor. a o súvisiacich zmenách v jej osídlení. Odkrývka pochovaného pôdneho profilu pôvodnej nivnej karbonátovej oglejenej pôdy, stopy vodomilnej vegetácie i aluviálne náplavy Dunaja svedčia o tom, že skúmaná poloha patrila do jeho inundačného územia.

Prvé stopy osídlenia pochádzajú z doby halštatskej /kalenderberská kultúra/ a z doby laténskej /črepy vo vrstve/. Kumulovaný pôdny profil a deluviálnofluviálne náplavy poukazujú na nevhodnosť polohy na osídlenie až do 13. stor., keď sa pravdepodobne z priestorových dôvodov využívajú na zástavbu i menej vhodné miesta. Patrila k nim i predmetná poloha.

Prvá etapa umeleckohistorického a architektonického výskumu stojacej architektúry, uskutočnená v predstihu, identifikovala jej prvotné jadro i početné mladšie prestavby. V 13. stor. stál na parcele dvojpodlažný kamenný dom, v prvom podlaží jednopriestorový, v druhom dvojpriestorový /obr. 10/. Mal charakteristický klenbový pás, nesúci priečku druhého podlažia. Vstup do druhého podlažia bol z dvora zo severovýchodnej strany schodišťom, pod ktorým sa nachádzal vchod do

prvého podlažia, dnešného suterénu. Z pôvodného objektu, datovateľného na základe analógií /Pugačovova ulica 3/ a archeologických nálezov do druhej polovice 13. stor., sa zachovali kapsy pôvodného trámového stropu medzi 1. a 2. podlažím, odkryté sondou 6, ďalej fragment pravého ostenia vstupného otvoru a jediný okenný otvor - ľavé ostenie, vymurované ako ostatné murivo z drobného lomového kameňa. Parapet okenného otvoru tvorila pôvodne drevená doska. K najstaršej stavebnej etape možno zaradiť odpadovú jamu, odkrytú sondou 2, ktorá mala kamenný veniec a nepravidelný, približne kruhový tvar. Obsahovala kuchynský odpad, keramiku /obr. 11: 5-8, 10/ a zlomky skleného pohára s nálepmi.

V 15. stor., po starších zásahoch, ktoré nebolo možné bližšie datovať ani špecifikovať, bol objekt rozšírený o dvorové krídlo /obr. 10/. K uličnej časti pribudol ďalší trakt, pravdepodobne s čiernou kuchyňou a otvoreným arkádovým priestorom, ktorý kryl vstup do suterénu nachádzajúceho sa v pôvodnej polohe, ale s novým, polkruhovo ukončeným portálom. S týmto obdobím i mladšími prestavbami súvisia početné nálezy materiálnej kultúry /keramika, sklo a kovy/, získané hlavne v sonde 4 /obr. 11: 1-4, 9/.

Pôvodný rozsah stavebnej parcely nebolo možné v teréne jednoznačne určiť. Uličná čiara je zrejmá, rovnako i južná hranica parcely. Dnešná severná hranica je pravdepodobne totožná s pôvodnou /súdime tak na základe situovania odpadovej jamy v sonde 2/. Východnú hranicu parcely sa nepodarilo určiť. Hypoteticky predpokladáme, že prebiehala v mieste severovýchodného muriva miestnosti č. 25 /obr. 10/.

BAUHISTORISCHE UNTERSUCHUNG DES OBJEKTES IN DER URSULINENGASSE NR. 9 IN BRATISLAVA. Bei der Untersuchung des im Ostteil der ursprünglichen mittelalterlichen Stadt liegenden Objektes wurde die stehende Architektur als die älteste Bauetappe identifiziert, die auf Grund von Analogien und Ergebnissen der archäologischen Grabung in das 13. Jh. datiert werden kann /Abb. 10/. Es ist ein zweistöckiges Steinhaus, einräumig im ersten und zweiräumig im zweiten Stockwerk. Mit diesem Zeitabschnitt hängt eine Abfallgrube mit Keramik /Abb. 11: 5-8, 10/ und Scherben eines Glasbechers mit Vignettenverzierung zusammen. Im 15. Jh. wurde zum Objekt ein Hofflügel zugebaut. Mit diesem Zeitabschnitt und mit den jüngeren Umgestaltungen hängen zahlreiche Keramik- /Abb. 11: 1-4, 9/, Glas- und Metallfunde zusammen.

СТРОИТЕЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОБЪЕКТА НА УРШУЛИНСКОЙ УЛИЦЕ № 9 В БРАТИСЛАВЕ. Исследование объекта расположенного в восточной части бывшего средневекового города идентифицировало в стоящей архитектуре древнейший строительный этап, который можно на основе аналогий и результатов археологического исследования отнести к XIII в. /рис. 10/. Она представлена каменным двухъярусным домом, с одной комнатой на первом и двумя на втором этажах. С этим периодом связана мусорная яма с керамикой /рис. 11: 5-8, 10/ и обломками стеклянного стакана с прилепами. В XV в. пристроено к объекту дворовое крыло. С этим периодом и младшими перестройками связаны количественные находки керамики /рис. 11: 1-4, 9/, стекла и металлов.

MLADOPALEOLITICKÁ KAMENNÁ INDUSTRIA Z VOLKOVIEC

Peter B e d n á r - Jozef H r o m a d a

V rámci systematického terénneho prieskumu horného Požitavia /Bátora - Bednár 1982; Bednár 1984/ bola v ďalšej etape prieskumu v katastri obce Volkovce /okr. Nitra/ nájdená menšia kolekcia štiepanej kamennej industrie.

Lokalita sa nachádza na juhozápadnom okraji obce v polohe Majer /M-34-121-D, 1 : 50 000, 88 : 375 mm/. Z geomorfologickej stránky ide o pomerne strmý svah nad terasou potoka Bočovka, obrátený na severovýchod. Nálezový súbor predstavuje dovedna 10 kusov štiepaných kamenných artefaktov. S výnimkou zobrazovaných exemplárov /obr. 12: 1-3/ ide o nevýrazné drobné úštepy nepravidelných tvarov. Industria je vyrobená prevažne z limnokvarcitov /8 ks/, ktoré majú najbližšie prirodzené východiská v Žiarskej kotline /lokalita Slaské/, ojedinele z hnedého rádiolaritu a drevného opálu. Povrch artefaktov čiastočne /v dvoch prípadoch úplne/ pokrýva mliečnobiela patina. Jedinými typologicky výraznými exemplármi sú atypické kýlovité škrabadlo z hnedého rádiolaritu /obr. 12: 2/ a fragment hranolového jadra z limnokvarcitu /obr. 12: 3/, ktoré nesie zreteľné negatívy po odbíjaní úzkych čepelí.

Vzhľadom na torzovitosť a nevýraznosť sa nedá opísaný súbor bližšie kultúrne zaradiť. Rámcovo však možno, na základe istých typologicko-metrických analógií /Hromada 1983; Hromada - Paulík, v tlači/, vychádzajúc pritom i z prítomnosti kýlovitého škrabadla, označiť štiepanú kamennú industriu z Volkoviec za mladopaleolitickú.

L i t e r a t ú r a

BÁTORA, J. - BEDNÁR, P. 1982: Nové archeologické lokality z horného Požitavia. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 33-35.

BEDNÁR, P. 1984: Nové nálezy z horného Požitavia. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 38-39.

HROMADA, J. 1983: Ekologické prostredie a vývoj gravettienu na Slovensku. /Diplomová práca./ Bratislava. - Univerzita Komenského. Fakulta filozofická.

HROMADA, J. - PAULÍK, J., v tlači: Mladopaleolitické nálezisko v Salke, okr. Nové Zámky.

JUNGPALÄOLITHISCHE STEININDUSTRIE AUS VOLKOVCE. Im Rahmen der systematischen Begehung des oberen Žitava-Tales wurde eine neue Lokalität mit Spaltindustrie im Gemeindekataster von Volkovce /Bez. Nitra/ entdeckt. Die Artefakte sind meistens aus Limnoquarzit, vereinzelt aus braunem Radiolarit und Holzopal hergestellt. Der nicht unzahlreiche Fundkomplex /10 Stück/ kann auf Grund der typologisch-metrischen Analogien wie auch der Anwesenheit eines atypischen Hochkratzers /Abb. 12: 2/ als jungpaläolithisch bezeichnet werden.

ВЕРХНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКАЯ ИНДУСТРИЯ ИЗ С. ВОЛКОВЦЕ. В рамках систематических разведок верхнего Пожитавья было обнаружено новое местонахождение с отщепленной каменной индустрией в кадастре с. Волковце /р-н Нитра/. Артефакты изготовлены преимущественно из лимнокварцита, единично из бурого радиолярита и древесного опала. Малоколичественный набор /10 штук/ можно на основе

типологическо-метрологических аналогий, так же как и присутствия атипичного скребка высокой формы /рис. 12: 2/, отнести к верхнему палеолиту.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V POLOHE POD HRADISKOM I V SPIŠSKÝCH TOMÁŠOVCIACH

Július B é r e š - František J a v o r s k ý

Výskum na známej lokalite v Spišských Tomášovciach /okr. Spišská Nová Ves/ bol v roku 1985 zameraný na objasnenie konštrukcie celého pôdorysu brány, na zistenie konštrukcie polkruhovitého valu /objekt 187/85/, ktorý bol 50 m od vnútra brány, a jeho funkčného vzťahu k bráne.

Západné krídlo brány bolo čiastočne narušené podzemným elektrickým vedením, ktoré bolo počas výskumu preložené vedľa základov brány /obr. 13: 1/. Neobjasnená zostala otázka konštrukcie a zachovalosti základov východného krídla brány, ktoré bolo rozobrané pravdepodobne v 13. stor. Z toho dôvodu bola skúmaná plocha rozšírená tak, aby sa zachytila buď časť základov, alebo aspoň také znaky, ktoré by umožnili rekonštruovať východné krídlo brány. Rezom v mieste predpokladaného ukončenia základu sa zistilo rozhranie južného ukončenia múru a planírky vedľa brány. Je pravdepodobné, že aj východné krídlo brány malo dĺžku cca 7,5 m a bolo stavané rovnakou technikou ako západné. Rozsah šírky múrika brány upresňuje aj šírka vnútra brány, ktorá bola okolo 2,5 m.

V deštruovanej vrstve nad základom brány, ale aj vedľa nej, sa v humusovitej zemine zistili ploché pieskovcové a zlepencové kamene z brány, črepy, mazanica, zvieracie kosti, kamenné brúsiky a fragment kosáka. V planírke vedľa brány prevládali črepy púchovskej kultúry.

Výskum objektu 187/85 sa zameral na dve polohy v miestach, kde je koruna protiľahlých častí valu vzdialená od seba 25 m. Na severnom svahu valu v sonde I/85 /10 x 2 m/ sa pod vrstvou humusu /0,1-0,2 m/ zistila vrstva zeminy, ktorá prekrývala vonkajšiu stenu valu. Táto okolnosť viedla k tomu, že koruna valu bola skúmaná plošne.

V sektore I/10-J sa zistil múr valu z vápencových kameňov, široký 2-2,2 m, previazaný s identickým podložím pri východnom okraji sektora. Múr mal orientáciu V-Z s miernym severným zabočením. Po oboch stranách múru sa zachytila upravená koruna násypu zo zeminy a drobných kameňov. Bola to pravdepodobne úroveň rozhrania časti valu, zasypanej zeminou, a jeho kamennej nadstavby. V zásype sa našiel črepový materiál púchovskej kultúry a niekoľko črepov kultúry s mladšou lineárnou keramikou.

V sektore I/10-N sa zachytilo pokračovanie múru v nezmenenej šírke a orientácii. V tejto časti už bolo nad múrom viac pieskovcových kameňov pochádzajúcich z jeho zničenej nadstavby. Bloky múrika boli zosunuté do vnútra objektu, kde bola aj hrubšia kultúrna vrstva. Sondou 20/76 sa zistilo, že ešte aj v hĺ. 1,1 m je v objekte len materiál naplavený z hradiska, nachádzajúceho sa východne od objektu.

Plošná odkrývka v sektore I/10-O ukázala, že súvislé vrstvy múrika zosunutého z murovaného valu majú inú štruktúru a aj kvalita múru bola rozdielna. V západnej časti sektora v hĺ. 0,5-0,8 m sa zistila podlaha objektu, ohraničeného veľkými vápencovými kameňmi zo staršieho valu. Hoci vo vrstve nad podlahou

bol rôznorodý črepový materiál, v jej úrovni sa nachádzali prevažne črepy z veľkomoravského obdobia, medzi ktorými boli aj zlomky z grafitovej nádoby. Rez podlahou ukázal, že zásyp valového objektu pokračuje až do hĺ. 1,4 m. V tejto úrovni bol výskum v r. 1985 ukončený.

Južná časť valu bola skúmaná sondou II/85 /5 x 2 m/ v sektore I/11-O. Pod vrstvou humusu sa zachytila koruna múru vybudovaného z plochých pieskovcových a zlepencových kameňov viazaných kvalitnou hlinou. Z vonkajšej južnej strany sa zachytilo lícovanie múrika s výškou 0,6 m /obr. 13: 2/. Múrik mal šírku 0,6 m a zvnútra bol previazaný zrubovou konštrukciou vyplnenou zeminou s kameňmi. Zuhoľnatené brvná naznačujú, že opevnenie zaniklo požiarom. V úrovni spodnej vrstvy múrika sa zistila najskôr koruna staršieho opevnenia z vápencových kameňov, ktoré bolo obsypané zeminou a drobnými kameňmi.

Po porovnaní zistených múrov s múrmi preskúmanými v inej časti lokality možno vysloviť predbežný názor, že múr z vápencových kameňov má charakter i "parametre" podobné ako fortifikačný systém z čias púchovského osídlenia lokality. Múr vybudovaný prevažne z pieskovcových a zlepencových kameňov s dôsledným riadkovaním a komorovou konštrukciou z vnútornej strany je identický s múrom slovanskej predveľkomoravskej fortifikácie.

Toto zistenie podporuje domnienku, že valovitý objekt bol pravdepodobne pôvodne vybudovaný v staršej dobe rímskej a v čase budovania predhradia Slovanmi v 8. stor. bol opäť zrekonštruovaný a využitý na vnútornú ochranu a zabezpečenie vstupu od brány do predhradia. Či objekt mal okrem toho ešte inú funkciu, to ukáže ďalší výskum.

Výskum v roku 1985, zameraný hlavne na dva spomínané objekty, priniesol nové poznatky v oblasti konštrukcie opevnenia lokality v strednej dobe rímskej a v predveľkomoravskom období. /Prír. č. 82/85./

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN DER FLUR POD HRADISKOM I IN SPIŠSKÉ TOMÁŠOVCE. Die Grabung in Spišské Tomášovce /Bez. Spišská Nová Ves/ richtete sich auf die Klärung der Konstruktion des ganzen Torgrundrisses, der Konstruktion des halbkreisförmigen Walles /Objekt 187/85/ und seiner funktionellen Beziehung zum Tor. Ungeklärt blieb bisher die Frage der Konstruktion und des Erhaltungszustandes der Fundamente des östlichen Torflügels. Über der sterilen Unterlage stellte man die Grenze zwischen dem südlichen Mauerende und der Planierung neben dem Tor fest. Es scheint, daß auch der Ostflügel des Tores etwa 7,5 m lang war und mit ähnlicher Technik gebaut worden war wie der Westflügel /Abb. 13: 1/. In der destruierten Schicht über dem Torfundament, doch auch daneben befanden sich im humushaltigen Boden flache Sandsteine und Konglomerate, Wetzsteine und das Fragment einer Sichel.

Die Untersuchung des Objektes 187/85 richtete sich auf zwei Lagen am Ort, wo die Kronen der gegenüberliegenden Wallteile 25 m voneinander entfernt sind. Am Nordhang des Walles unter der Humusschicht überdeckte eine Erdschicht die äußere Wand des Walles. Hier wurde eine Wallmauer /Br. 2-2,2 m/ aus Kalksteinen festgestellt, die an die identische Unterlage gefügt war. Im Westteil des Sektors in einer Tiefe von 0,5-0,8 wurde der Fußboden des Objektes entdeckt. Auf seinem Niveau befanden sich überwiegend Scherben aus großmährischer Zeit. Im Südteil des Walles erfaßte man die Krone der Mauer und an der Außenseite wurde die Fassonierung der Mauer bis

zu 0,6 m Höhe /Abb. 13: 2/ festgestellt. Verkohltes Gebälk deutet an, daß diese Befestigung durch Brand unterging.

Die angeführten Feststellungen lassen die vorläufige Ansicht aussprechen, daß der Wall am ehesten ursprünglich in der älteren römischen Kaiserzeit erbaut und in der Zeit des Aufbaus der Befestigung der Vorburg durch die Slawen im 8. Jh. für die Sicherung des Eintritts vom Tor in die Vorburg, rekonstruiert worden war.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УРОЧИЩЕ ПОД-ГРАДИСКОМ I В С. СПИШСКЕ-ТОМАШОВЦЕ. Исследование в с. Спишске-Томашовце /р-н Спишска-Нова-Вес/ сосредоточилось на выяснении конструкции всего плана ворот, конструкции полукругового вала /объект 187/85/ и его отношения к воротам с точки зрения функции. Пока остается неотвеченным вопрос конструкции и сохранности фундаментов восточного флигеля ворот. Над стерильным материком обнаружена граница южного конца стены и навоза рядом ворот. Кажется, что и восточное крыло ворот имело длину около 7,5 м и было построено таким же образом как и западное /рис. 13: 1/. В разрушенном слое над фундаментами ворот, а также рядом них, находились в перегнойной земле плоские камни из песчаника и конгломератов, бруски и фрагмент серпа.

Изучение объекта 187/85 сосредоточилось на двух местах, где гребни противолежащих частей вала отдалены друг от друга в 25 м. На северном склоне вала под слоем гумуса была внешняя стена вала перекрыта слоем земли. Здесь определена стена вала из известняковых камней /ш. 2-2,2 м/, навязанная на идентичный материк. В западной части сектора на гд. 0,5-0,8 м найден пол объекта. На его уровне находились преимущественно черепки великоморавского периода. В южной части вала затронут гребень стены и с внешней стороны определена пригонка стенки до высоты 0,6 м /рис. 13: 2/. Обугленные бревна свидетельствуют о том, что это укрепление было уничтожено пожаром.

Приведенные факты позволяют высказать предварительное мнение, что вал был первоначально построен в старший римский период и во время стройки укрепления предградья славянами в VIII в. его опять возобновили для обеспечения входа от ворот в предградье.

VIACVRSTVOVÉ SÍDLISKO V NIŽNEJ MYŠLI

Július B é r e š - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á - Ladislav O l e x a

Koncom roka 1985 sa začali vo východnej časti chotára obce Nižná Myšľa /okr. Košice-vidiek/ rozsiahle zemné práce, ktoré súviseli s výstavbou 4. vetvy tranzitného plynovodu.

Na pravobrežnej terase riečky Olšavy v polohe Konopiská sa realizoval z technických dôvodov odklon tejto novej vetvy potrubia od starších línií. Na juhovýchodnom svahu uvedenej polohy, nazývanom Alamenev /M-34-127-B-b, 1 : 25 000, 23 : 35 mm/, sa pri odhumusúvaní odstránila vrstva ornice, ktorá prekrývala objekty z dosiaľ neznámej sídliskovej lokality. Napriek zlým poveternostným podmienkam sme ešte v decembri uskutočnili na tomto mieste overovaco-záchrannú

akciu, ktorá poskytla základné informácie o nálezisku, najmä o jeho časovom rozpätí.

Novoobjavená lokalita sa rozprestiera na ploche cca 300 x 200 m. Z východnej a južnej strany túto mierne svahovitú terasu obteká riečka Olšava a zo severu je chránená vyvýšeninou Skalka. Zemné práce zasiahli nálezisko v strede. Pri nich sa v podstate zničila časť osady v smere V-Z v dĺžke cca 200 m a šírke asi 30 m. Tu buldozéry prenikli až po podložie a pri zrovnávaní terénu hrubo zasiahli i do zahĺbených častí početných objektov. Získaný archeologický materiál má zberový charakter, nakoľko pochádza zväčša z popresúvanej, zmiešanej zeminy. Sporadicky sa vyskytli črepy otomanskej kultúry z prelomu staršej a strednej doby bronzovej a črepy z doby laténskej. Materiálom je zatiaľ najbohatšie doložené osídlenie lokality v staršej a mladšej dobe rímskej. Získali sme aj doklady o prežívaní sídliska v dobe sťahovania národov. Spomedzi nálezov z doby rímskej treba spomenúť početné zlomky hrubej, ale i sivej keramiky, terru sigillatu, kostené hrebene, žarnov a železné nástroje. Medzi črepovým materiálom sa vyskytli aj zlomky keramiky, ktorú možno datovať až do počiatkov osídlenia východného Slovenska Slovanmi; ide už o druhú známu lokalitu z mimoriadne interesantného obdobia v chotári Nižnej Myšle. Prvá lokalita z 5.-6. stor. sa nachádza v polohe Moľva a je od sídliska v polohe Alamenev vzdialená asi 1 km na západ. Bola objavená v roku 1978 tiež pri výstavbe plynovodu.

V roku 1986 sa bude v polohe Alamenev v záchrannom výskume pokračovať v úzkej spolupráci s dodávateľskou organizáciou, ktorá realizuje výstavbu novej trasy plynovodu v tejto časti východného Slovenska.

EINE MEHRSCHICHTIGE SIEDLUNG IN NIŽNÁ MYŠĽA. Während des Baus der Gasleitung wurde in der Gemeinde Nižná Myšľa /Bez. Košice-Land/ eine ausgedehnte Siedlung gestört. Durch Fundlese wie auch während einer kurzen Rettungsgrabung wurde zahlreiches Material gewonnen. Sporadisch kamen Scherben der Otomani-Kultur von der Wende der älteren und mittleren Bronzezeit und latenèzeitliche Keramik vor. Am reichsten ist der Fundkomplex aus der älteren und jüngeren römischen Kaiserzeit und aus der Völkerwanderungszeit. Aus diesem Siedlungsabschnitt der Lokalität sind Scherben von grobwandiger sowie dünnwandiger Keramik, der sog. grauen Keramik, Terra-sigillata-Scherben, Knochenkämme, ein Mahlstein und Eisenwerkzeuge interessant. Sporadisch kammen auch Gefäßfragmente aus dem 5.-6. Jh. zutage, die die älteste Besiedlung der Ostslowakei durch die Slawen belegen. Die Untersuchung dieser bedeutenden Lokalität wird fortgesetzt werden.

НЕСКОЛЬКОСЛОЙНОЕ ПОСЕЛЕНИЕ В С. НИЖНА-МИШЛЯ. Во время стройки газопровода в с. Нижна-Мишля /р-н Кошице-видьек/ было нарушено размерное поселение. Сбором и во время краткого охранного исследования обретен количественный материал. Спорадически встречены черепки отоманской культуры от перелома старшего и среднего периодов бронзы и керамика периода латена. Самый богатый набор находок старшего и младшего римских периодов и времени переселения народов. Интересные в этом отрезке существования местонахождения являются черепки лепной и тонкой, т. н. серой керамики, терра сигиллата, костяные гребни, жернов и железные орудия. Редко найдены также обломки сосудов V-VI вв., которые доказывают древнейшее заселение Восточной Словакии славянами. Исследование этого важного местонахождения будет продолжаться.

TERÉNNY PRIESKUM V PIEŠŤANOCH-KOCURICIACH

Darina B i a l e k o v á - Marián K l č o

Prieskum AÚ SAV v Piešťanoch, časť Kocurice /okr. Trnava/, v roku 1985 nadviazal na prieskum Archeologického ústavu SNM, realizovaný v r. 1979 /Studeníková 1980, s. 197-198/. Pozornosť sa sústredila na východnú a južnú časť chotára /názvy honov Za humnami, Zámojská/, kde sú role JRD. Prišlo sa na doteraz neznáme náleziská, ktoré dokresľujú obraz o pravekom a včasnohistorickom osídlení obce. Miesta väčšej koncentrácie črepov a mazanice sú označené číslami 1-4 /obr. 17/.

Za humnami

Poloha 1 /35-32-17, 1 : 10 000, 233 : 19 mm/

N e s k o r ý e n e o l i t

Fragment hlinenej pokrývky/?/ diskovitého tvaru s odlomenou úchytkou na vrchnej strane a s nepravidelným ryhovaním na spodnej strane /obr. 14: 8/. Črep z tela nádoby s plastickým pretláčaným pásikom /obr. 14: 9/ a dva ďalšie podobné črepy. Okrajový črep z nádoby s esovite vyhnutým okrajom /obr. 14: 2/. Črep z tela nádoby bez výzdoby z jemne plavenej hliny.

M l a d š i a a n e s k o r á d o b a b r o n z o v á

Črep z rozhrania hrdla a tela nádoby, zdobený horizontálnymi žliabkami na hrdle a zvislými na tele /obr. 14: 3/. Fragment z tela, zdobený zvislými žliabkami /obr. 14: 13/. Tri okrajové črepy z nádob so zvislým hrdlom a vodorovne zrezaným okrajom. Fragment misky s okrajom vtiahnutým dovnútra. Črep zdobený pretláčaným plastickým pásikom a fragment dna pomerne tenkostennej nádoby.

S t r e d n á d o b a l a t é n s k a

Tri črepy z masívnejších tuhových sitúl, zdobených zvislým hrebeňovaním. Okrajový črep z nádoby zhotovenej z jemne plavenej hliny, svetlosivý, okraj smerom von zhrubnutý a zaoblený /obr. 14: 7/.

11.-12. s t o r.

Dva črepy z dien tenkostenných nádob zhotovených na hrnčiarskom kruhu a črep z tela, zdobený obvodovou špirálou a jednoduchou vlnovkou /obr. 14: 4/. Fragment kotúča rotačného žarnova z riolitu, spodná strana rovná, vrchná mierne vypuklá; maxim. hr. zachovanej časti 35 mm, predpokladaný priemer kotúča cca 300 mm.

Poloha 2 /35-32-17, 1 : 10 000, 221 : 22 mm/

N e s k o r ý e n e o l i t

Tri črepy z hrubších nezdobených nádob z jemne plaveného materiálu; na profile črepov vidieť charakteristické svetlošedé sfarbenie hliny, ktorá po vypálení dostáva na vrchnej a vnútornej strane nádoby okrové sfarbenie.

N e s k o r á d o b a b r o n z o v á

Črep z prelomu hrdla a tela nádoby so žliabkovanou výzdobou /lužická kultúra/, zhotovenej z jemne vypracovanej hliny /obr. 14: 10/. Fragment dna misky s kotlíkovite modelovaným dnom, na vonkajšej strane malá konkávna jamka /obr. 16: 7/. Črep z tela, zdobený presekávanou lištou /obr. 14: 1/. Črep z masívnej nádoby s masívnym, vodorovne vytiahnutým pupčekom /obr. 14: 6/.

Poloha 3 /35-32-17, 1 : 10 000, 224 : 8 mm/

N e s k o r ý e n e o l i t

Niekoľko nevýrazných črepov z tela masívnych nádob zhotovených z jemne plavenej hliny.

M l a d š i a a n e s k o r á d o b a b r o n z o v á

Fragmenty misiek s okrajom vtiahnutým dnu /obr. 15: 13, obr. 16: 2/, okrajom v niektorých miestach rozšíreným /obr. 15: 1/ alebo von vyhnutým /obr. 14: 11, obr. 16: 1/. Dno misky s náznakom konkávnej jamky. Okrajové črepy nádob s valcovitým alebo mierne von vyhnutým, resp. vodorovne vytiahnutým hrdlom /obr. 15: 4, 5, 8, 14/. Okrajový črep s pupčekom /obr. 15: 11/. Črepy z hrubostenných nádob, niektoré zdobené lištou. Kónický praslen /obr. 15: 10/. Črepy z rozhrania tela a hrdla nádoby /obr. 16: 8, obr. 15: 9/. Črep z tela, zdobený ryhovaním /obr. 14: 5/, a ďalšie menej výrazné črepy. Jeden črep /obr. 15: 6/ patrí do inventára lužickej kultúry.

S t r e d n á d o b a l a t é n s k a

Fragment situlovitej nádoby bez prímesi grafitu /obr. 16: 4/ a dva prasleny /obr. 14: 12, obr. 15: 2/.

M l a d š i a d o b a r í m s k a

Fragment nádoby na úzkej nôžke, zhotovenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej šedej hliny, v strede dna nôžky sekundárne prevŕtaný nepravidelný otvor /obr. 15: 15/; Ø dna cca 45 mm. Miniatúrna ručne zhotovená miska s okrajom nepatrne vtiahnutým dnu a vodorovne zrezaným /obr. 16: 6/; vonkajší Ø ústia 53 mm. Fragment misky s pretláčaným okrajom /obr. 15: 7/; v. cca 28 mm. Časť misky z hrubšieho materiálu s vodorovne zrezaným okrajom /obr. 15: 16/. Črep nádoby zhotovenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej šedej hliny, na maximálnom vydutí jemná mnohonásobná vlnovka /obr. 16: 3/. Fragment dna ručne zhotovenej nádoby, dno mierne odsadené /obr. 16: 5/. Okrajový črep so šikmými zásekmi /obr. 15: 3/. Okraj nádoby zhotovenej na hrnčiarskom kruhu z jemne plavenej šedej hliny /obr. 15: 12/.

Zámojská

Poloha 4 /35-32-17, 1 : 10 000, 236 : 51 mm/

11.-12. s t o r.

Dva črepy z nádob zhotovených na hrnčiarskom kruhu. Železný klinec s obdĺžnikovou hlavicou; dĺ. 106 mm.

Kocurice, dnes časť Piešťan, ležia uprostred považského výbežku Podunajskej roviny na nive medzi Váhom a Dudváhom /nadmorská výška v chotári 153-161 m, v strede obce 158 m/. Doterajšie poznatky o osídlení obce v praveku a vo včasnej dobe dejinnej sú veľmi skromné. V odbornej literatúre sa uvádzajú lužické popolnicové hroby /Budinský-Krička 1947, s. 81, mapa VII/ v západnej časti obce. V roku 1979 bolo zistené osídlenie v polohe Dlhé pole, nachádzajúcej sa na SSZ od obce na ľavobreží Dudváhu. Mierna vyvýšenina bola osídlená v mladšej a neskorej dobe bronzovej /sliezska fáza lužickej kultúry/ a pravdepodobne aj v 9. stor. /Studeníková 1980, s. 197-198/. Najnovšie nálezy z honu Za humnami dokumentujú osídlenie chotára dnešnej obce v neskorom eneolite, mladšej a neskorej dobe bronzovej, strednej dobe laténskej a mladšej dobe rímskej. Ojedinelé nálezy keramiky z 11.-12. stor. z lokalít Za humnami a Zámojská sa môžu viazať k osade, o ktorej je písomná zmienka z roku 1113 /Cozuran/, a to v súvislosti s výpočtom majetkov zoborského kláštora v susedných Trebaticiach /Marsina 1963, s. 152/.

L i t e r a t ú r a

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1947: Slovensko v dobe bronzovej a halštatskej. In: Slovenské dejiny I. Bratislava, s. 68-103.

MARSINA, R. 1963: Štúdie k slovenskému diplomatáru k problematike najstarších Zoborských listín. In: Sbor. Filozof. Fak. Univ. Komen. Historica. 14. Bratislava, s. 135-170.

STUDENÍKOVÁ, E. 1980: Sídliskové nálezy z Piešťan-Kocuríc. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 197-198.

GELÄNDEBEGEHUNG IN PIEŠŤANY-KOCURICE. Bei einer Geländebegehung in Piešťany, Teil Kocurice /Bez. Trnava/ wurde in der Flur Nr. 1 /Abb. 17/ Besiedlung aus dem späten Äneolithikum /Abb. 14: 2, 8, 9/, der jüngeren und späten Bronzezeit /Abb. 14: 3, 13/, der mittleren Latènezeit /Abb. 14: 7/ und aus dem 11.-12. Jh. /Abb. 14: 4/, in der Flur Nr. 2 aus dem späten Äneolithikum und der späten Bronzezeit /Abb. 14: 1, 6, 10, Abb. 16: 7/ festgestellt. In der Flur Nr. 3 sind Besiedlungsspuren aus dem späten Äneolithikum, der jüngeren und späten Bronzezeit /Abb. 14: 5, 11, Abb. 15: 1, 4-6, 8-11, 13, 14, Abb. 16: 1, 2, 8/, der mittleren Latènezeit /Abb. 14: 12, Abb. 15: 2, Abb. 16: 4/ und der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 15: 3, 7, 12, 15, 16, Abb. 16: 3, 5, 6/. In der Flur Nr. 4 wurde Besiedlung aus dem 11.-12. Jh. ermittelt. Die neuen Funde erweitern das schon in der Vergangenheit bekannte Bild der Besiedlung der Gemeinde /Budinský-Krička 1947, S. 81, Karte VII; Studeníková 1980, S. 197-198, Abb. 110/ um neue Lokalitäten aus der ur- und frühgeschichtlichen Zeit. Die Keramikfunde aus dem 11.-12. Jh. dürften sich an die Gemeinde knüpfen, über die die erste schriftliche Nachricht aus dem J. 1113 /Cozuran/ im Zusammenhang mit dem Verzeichnis der Güter des Zoborer Klosters im benachbarten Ort Trebatice /Marsina 1963, S. 152/ existiert.

ПОЛЕВЫЕ РАЗВЕДКИ В Г. ПЬЕШТЯНИ-КОЦУРИЦЕ. Разведки в г. Пьештяни-Коцурице /р-н Трнава/ определили в урочище 1 /рис. 17/ заселение позднего энеолита /рис. 14: 2, 8, 9/, младшего и позднего периодов бронзы /рис. 14: 3, 13/, среднего периода латена /рис. 14: 7/ и XI-XII вв. /рис. 14: 4/, в урочище 2 позднего периода энеолита и позднего периода бронзы /рис. 14: 1, 6, 10, рис. 16: 7/. В урочище 3 следы заселения в позднем энеолите, младшем и позднем периодах бронзы /рис. 14: 5, 11, рис. 15: 1, 4-6, 8-11, 13, 14, рис. 16: 1, 2, 8/, среднего периода латена /рис. 14: 12, рис. 15: 2, рис. 16: 4/ и младшего римского периода /рис. 15: 3, 7, 12, 15, 16, рис. 16: 3, 5, 6/. В урочище 4 определено заселение XI-XII вв. Новые находки расширяют картину заселения села известную в прошлом /Budinský-Krička 1947, с. 81, карта VII; Studeníková 1980, сс. 197-198, рис. 110/ на новые местонахождения доисторического и раннеисторического периодов. Находки керамики из XI-XII вв. могут быть связаны с поселком, о котором имеется первое письменное упоминание от 1113 г. /Цозуран/ в связи с перечислением имуществ Зоборского монастыря в соседнем селе Требатице /Marsina 1963, с. 152/.

VÝSKUM MLADOENEOLITICKÉHO VÝŠINNÉHO SÍDLISKA V STRÁNSKEJ

Štefan B. K o v á c s - Gabriel N e v i z á n s k y

V severnej časti katastrálneho územia Stránskej /okr. Rimavská Sobota/ na rozhraní chotárov obcí Stránska a Žiar sa dvíha terasová plošina rieky Turca.

Na južnom okraji vyvýšeniny v polohe Mogyorós /M-34-125-D-a, 1 : 25 000, 270-272 : 360-362 mm/ realizoval Archeologický ústav SAV v Nitre a Gemerské múzeum v Rimavskej Sobote systematický výskum. Na lokalite bol už v r. 1980 uskutočnený menší zisťovací výskum. Vtedy sa odkryli zvyšky sídliskového objektu s dvoma ohniskami a časť odvodňovacieho kanála /B. Kovács 1985, s. 239/. V r. 1985 sa preskúmala plocha cca 1000 m², čo predstavuje približne asi 1/5 predpokladaného rozsahu sídliska. Mimoriadne dôležitým objavom je zistenie opevnenia sídliskového areálu. Základným prvkom fortifikácie bola cca 3 m široká a asi 1,2-1,6 m hlboká priekopa korytovitého prierezu, sledovaná v dĺžke 25 m, ktorá bola orientovaná zhruba v smere V-Z a zatáčala sa na SZ. Konfigurácia terénu a pozorovania nálezovej situácie umožňujú predpokladať, že prebieha polkruhovite a ohraničuje sídliskový areál z juhu a zo západu, teda z najprístupnejšej strany. Predpokladáme, že paralelne s vyhĺbenou priekopou bol z vnútornej strany osady navŕšený jednoduchý hlinený val /v tejto časti osady neboli evidované objekty sídliskového charakteru/. Z ohraničenej plochy sídliska sa preskúmalo cca 400 m². Odkryli sa podlahy príbytkov ľudu badenskej kultúry /š. 4-4,5 m, minimálna dĺ. 12 m/. Podlahy boli z drobného riečneho štrku, súvisle nasypaného a udupaného na úrovni niekdajšieho terénu. Zachovali sa i základy ohnísk a pecí kruhového pôdorysu, situovaných v strednej časti obydlia. Ohniská a základy pecí boli urobené z riečnych okruhliakov a z hrubších črepov zásobníc. Doteraz sme rozpoznali na skúmanej ploche 3-4 obytné objekty.

Prevažnú časť nálezov /obr. 18/ reprezentuje keramika, ktorú datujeme do najmladšieho vývojového stupňa badenskej kultúry. Okrem bežných keramických tvarov /črpáky so zahroteným dnom, šálky, hrncovité a misovité tvary, delené misy atď./ objavujú sa v tomto sídliskovom horizonte i doteraz neevidované, resp. len sporadicky registrované tvary, napr. miska na nôžke, črepy z prenosných piecok. V menšom počte sú zastúpené i keramické importy z prostredia kultúry so šnúrovou keramikou. Nálezový fond keramiky reprezentuje z typologickej, štýlovej a výzdobnej stránky lokálnu skupinu badenskej kultúry, ktorá má materské územia v strednej časti severného Maďarska a na priľahlom úseku stredného Slovenska a bola v minulosti pomenovaná podľa eponymnej lokality ako skupina Ózd.

L i t e r a t ú r a

B. KOVÁCS, Š. 1985: Novšie výsledky archeologických výskumov Gemerského múzea v okrese Rimavská Sobota. Obzor Gemera, 16, s. 235-240.

UNTERSUCHUNG EINER JUNGÄNEOLITHISCHEN HÖHENSIEDLUNG IN STRÁNSKA. Am Rand des Terrassenplateaus des Turiec-Flusses in Stránska /Bez. Rimavská Sobota/ wurde im Laufe einer systematischen Grabung die Befestigung des Siedlungsareals festgestellt. Das Hauptelement der Fortifikation war ein ca. 3 m breiter und ungefähr 1,2-1,6 m tiefer Graben von muldenförmigem Querschnitt, der in einer Länge von 25 m verfolgt wurde. Man vermutet, daß er halbkreisförmig verlief und das Siedlungsareal vom Süden und Westen, d. h. von der zugänglichsten Seite umgrenzte. Auf der umgrenzten Fläche der Siedlung wurden Fußböden von Wohnstätten /Br. 4-4,5 m, min. L. 12 m/, hergestellt aus Flußkies, der auf dem Niveau des ehemaligen Geländes zusammenhängend aufgeschüttet und festgestampft war, entdeckt. Es erhielten sich auch die Fundamente der Feuerstellen und Öfen, die in der Mitte der Wohnstätten

situiert waren. Den überwiegenden Teil der Funde stellt die Keramik aus der jüngsten Entwicklungsstufe der Badener Kultur dar. Sporadisch sind auch keramische Importwaren aus dem Milieu der Kultur mit Schnurkeramik vertreten. Der Fundbestand repräsentiert eine lokale Gruppe der Badener Kultur, die in der Vergangenheit als Özd-Gruppe nach der gleichnamigen Lokalität benannt wurde. /Abb. 18./

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОСЕЛЕНИЯ НА ВОЗВЫШЕННОСТИ МЛАДШЕГО ЭНЕОЛИТА В С. СТРАНСКА. На окраине террасовой площадки реки Турьец в с. Странска /р-н Римавска-Собота/ систематическое исследование определило укрепление селищного ареала. Основным элементом фортификации был около трех метров широкий и приблизительно 1,2-1,6 м глубокий ров корытовидного сечения, проходивший на расстоянии 25 м. Предполагается, что он тянулся в виде полукруга и ограничивал селищный ареал с юга и запада, т. е. с самой приступной стороны. На ограниченной площади поселения были определены полы жилищ /ш. 4-4,5 м, минимальная дл. 12 м/, состоящие из мелкого речного щебня, сплошно рассыпанного и утопанного на бывшем уровне. Сохранились также основы очагов и печей, расположенные в средней части жилищ. Преимущество находок представлено керамикой самой молодой ступени баденской культуры. Спорадически присутствуют и керамические импортные изделия из среды культуры шнуровой керамики. Находки относятся к местной группе баденской культуры, которая была в прошлом названа по одноименном местонахождении группой Озд /рис. 18/.

NOVÉ NÁLEZY NA VÝCHODNOM SLOVENSKU

Vojtech B u d i n s k ý - K r i č k a

V roku 1985 sme uskutočnili v spolupráci s J. Macákom systematický prieskum a záchranné výskumy na týchto lokalitách:

B a č k o v /okr. Trebišov/

Na evidovanom sídlisku zistenom v polohe Žarjová východne od obce /Budinský-Krička 1984, s. 52/ sa našli atypické, bližšie neurčiteľné zlomky pravekej a slovanskej keramiky.

F i n t i c e - N i ž n á Š e b a s t o v á - K a p u š a n y /okr. Prešov/

Rozsiahle sídlisko na rozhraní chotárov uvedených obcí zistil J. Repčák už v roku 1951 /Budinský-Krička 1961, s. 359/. Rozprestiera sa na miernej vyvýšenine v polohe Griblovec medzi železničnou traťou Prešov - Bardejov a ľavým brehom Sekčova. Ojedinelé naposledy získané keramické fragmenty /obr. 19: 1-3/ naznačujú, že najstaršie osídlenie vyvýšeniny siaha do neskorého eneolitu a súvisí najskôr so skupinou Nyírség-Zatín. Najbohatšie je v nálezoch zastúpená keramika z doby rímskej /obr. 19: 4-10, obr. 20: 5/. Fragmenty nádob z obdobia tohto najintenzívnejšieho osídlenia lokality sú dobre porovnateľné s keramikou z obdobného sídliska v Prešove. Doložené je aj osídlenie v dobe veľkomoravskej /obr. 20: 1-4/.

H l i n n é - B y s t r é /okr. Vranov nad Topľou/

S negatívnym výsledkom sme sledovali zemné práce na stavbe vodovodu Starina na ľavobrežnej terase Tople v úseku medzi uvedenými obcami.

H r a d i s k o /okr. Prešov/

Na evidovanom sídlisku, zistenom pod úbočím vrchu Hradek /Budinský-Krička 1961, s. 359-360, tab. X/, sa našla slovanská keramika z 9.-10. stor. /obr. 23: 1-12/.

C h m e ľ o v /okr. Prešov/

Na evidovanom rozsiahlom slovanskom sídlisku v polohe Meseš sme v rámci záchranného výskumu odkryli zvyšky šiestich objektov /2-7/, z ktorých dva /6 a 7/ boli takmer rozorané /objekt 1 bol odkrytý v roku 1983; Budinský-Krička 1984, s. 53/. Objekty 2, 4-6 datujeme na základe keramiky do veľkomoravského obdobia, objekt 3 do staršieho úseku včasného stredoveku, objekt 7 bol bez nálezov. Objekty boli plytké, nepravidelného oválneho pôdorysu, malých rozmerov.

V objekte 2 sme okrem keramiky z veľkomoravského obdobia /obr. 21: 1-7/ našli zlomok praslena, železnú trosku, zlomky mazanice, železný predmet neznámeho určenia a zvieracie kosti. V objekte 3 boli okrem keramiky /obr. 21: 10, 15, 19/ početné kusy mazanice prepálenej do červena, uhlíky, železná troska a zvieracie kosti. S výnimkou štyroch zlomkov keramiky z veľkomoravského obdobia /obr. 22: 9, 16/ možno keramický materiál z objektu datovať do staršej fázy vrcholného stredoveku /obr. 21: 10, 15, 19/. Bronzový prsteň z toho istého objektu s kosoštvorcovým štítkom a rytou výzdobou je dobre porovnateľný s obdobnými prsteňmi, napr. zo slovanského mohylníka v Skalici /Budinský-Krička 1959, s. 33, obr. 33: 7, 7a/. Je to prvý nález slovanskej ozdoby tohto typu na východnom Slovensku. Z objektu 4 sme okrem výrazných fragmentov keramiky z veľkomoravského obdobia /obr. 22: 1-4, 7/ získali len zlomok zvieracej kosti. Objekt 5 obsahoval keramiku z doby veľkomoravskej /obr. 22: 6, 9/, železnú trosku a zvieracie kosti.

K a m e n i c a n a d C i r o c h o u, časť H a ž í n n a d C i r o c h o u /okr. Humenné/

Záchranný výskum na evidovanom slovanskom sídlisku z 9. stor. v polohe Kouče /Budinský-Krička - Mačala 1985, s. 68/ sa zameral na odkrytie jedného objektu. Objekt bol mierne zahĺbený, oválneho pôdorysu, dlhšou osou orientovaný JZ-SV /dĺ. 2,6 m, š. 1,7 m, max. hĺ. 0,25 m/. Z výplne objektu a z povrchového zberu pochádzajú okrem zlomkov slovanskej keramiky /obr. 20: 6, 7, 9, 13-17/ zvieracie kosti a úlomky mazanice. Výnimočne bol nájdený fragment jemnej sivej keramiky s vkolkovanou výzdobou z mladšej doby rímskej /obr. 20: 8/ a ojedinelé črepy z vrcholného stredoveku. Sídlisko v Hažíne nad Cirochou je v súčasnosti prvým náleziskom slovanskej osady v nadvihorlatskej oblasti východného Slovenska. Jeho ďalší záchranný výskum je nevyhnutný.

K a p u š a n y /okr. Prešov/

Na evidovanom sídlisku v polohe Maderasy /Budinský-Krička 1984, s. 53/ sa našli málo výrazné keramické zlomky z mladšej doby bronzovej a z doby rímskej.

L e m e š a n y /okr. Prešov/

Z rozsiahleho sídliska v polohe Horčice boli získané prvé nálezy. Lokalita sa nachádza na pravobrežnej terase Torysy severozápadne od obce napravo od cesty Košice - Prešov. Zo zberu pochádzajú zlomky bukovohorskej keramiky /obr. 23: 13-16/ a štiepaná kamenná industria /obr. 23: 18/ z mladšej doby kamennej, keramika kultúry Gáva z mladšej doby bronzovej /obr. 23: 17, 19-22, obr. 24: 1, 2/, keramika z doby rímskej /obr. 24: 3-9/ a ojedinelé zlomky slovanskej keramiky z 9.-10. stor. /obr. 24: 11, 14, 15/ a z vrcholného stredoveku /obr. 24: 10, 12, 13/.

O b i š o v c e /okr. Košice-vidiek/

V polohe Pažiť severozápadne od obce v ohybe Svinky bolo zistené sídlisko z mladšej doby bronzovej /obr. 25: 3-5/ a doby rímskej /obr. 25: 2, 4/. Nálezy železnej trosky svedčia o intenzívnej hutníckej činnosti.

P a r c h o v a n y /okr. Trebišov/

Keramika a zlomok hlineného závažia z mladšej doby bronzovej a keramika z 9. stor. pochádzajú z evidovaného sídliska zisteného v polohe Turny severozápadne od obce /Budinský-Krička 1982, s. 51/.

S e č o v c e /okr. Trebišov/

Z evidovaného sídliska v polohe Vinice sme získali ďalšiu keramiku z veľkomoravského obdobia /obr. 25: 6-11/ a z náleziska zaniknutej stredovekej dediny Dobrošňa, tiež evidovaného /Budinský-Krička - Mačala 1985, s. 69/, keramiku z mladšej doby bronzovej /obr. 25: 12, 13/, zo slovanského obdobia /obr. 25: 14, 16/ a z obdobia vrcholného stredoveku /obr. 25: 15/.

Š a r i š s k é S o k o l o v c e /okr. Prešov/

Pri prieskume už skúmaného slovanského hradiska na vrchu Hradová hura /Budinský-Krička 1967, s. 164-185; Béreš 1974, s. 113-131/ sa našla keramika z 9.-10. stor. /obr. 26: 1-6/.

T o v a r n é /okr. Vranov nad Topľou/

Pri zemných prácach na stavbe vodovodu Starina bolo narušených niekoľko slovanských sídliskových objektov z veľkomoravského obdobia /obr. 26: 7-9/.

V e ľ k é O z o r o v c e /okr. Trebišov/

Z evidovaného sídliska v polohe Hliny bola získaná štiepaná kamenná industria a fragment nádoby z neolitu, keramika z mladšej doby bronzovej /obr. 25: 18-20/, zlomok keramiky z neskorej doby laténskej a črep z vrcholného stredoveku.

L i t e r a t ú r a

BÉREŠ, J. 1974: Výsledky doterajšieho výskumu slovanského hradiska v Šarišských Sokolovciach. In: Nové obzory. 16. Košice, s. 113-131.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1959: Slovanské mohyly v Skalici. Slawische Hügelgräber in Skalica. Bratislava.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1961: Slovanské osídlenie na severovýchodnom Slovensku. Slov. Archeol., 9, s. 347-390.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1967: Pokusný výskum na hradisku v Šarišských Sokolovciach, okr. Prešov. In: Nové obzory. 9. Košice, s. 164-185.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1982: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 44-55.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1984: Nové nálezy na východnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 51-61.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. - MAČALA, P. 1985: Výsledky prieskumu a záchranných výskumov na severovýchodnom Slovensku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 67-70.

NEUE FUNDE IN DER OSTSLOWAKEI.

F i n t i c e - N i ž n á Š e b a s t o v á - K a p u š a n y /Bez. Prešov/. Bei der Begehung der an der Grenzscheide der obengenannten Gemeinden entdeckten Siedlung wurde Keramik der Nyírség-Zatín-Gruppe /Abb. 19: 1-3/ sowie Keramik aus der römischen Kaiserzeit /Abb. 19: 4-10, Abb. 20: 5/ und der großmährischen Zeit /Abb. 20: 1-4/ gefunden.

H r a d i s k o /Bez. Prešov/. Von der registrierten slawischen Siedlung gewann man Keramikmaterial /Abb. 23: 1-12/.

C h m e ľ o v /Bez. Prešov/. Auf der registrierten slawischen Siedlung wurden bei einer Rettungsgrabung sechs Objekte von unregelmäßigen Grundrissen und geringen Ausmaßen abgedeckt. Aus den Objekten stammen Keramik /Abb. 21, 22/, Tierknochen, das Fragment eines Spinnwirtels, Eisenluppe und ein Bronzefingerring mit rhombischem Schild und Ritzverzierung /Abb. 21: 8/.

K a m e n i c a n a d C i r o c h o u, Teil H a ž í n n a d C i r o c h o u /Bez. Humenné/. Im Laufe einer Rettungsgrabung wurde ein slawisches Siedlungsobjekt von ovalem Grundriß untersucht /Abb. 20: 6, 7, 9, 13-17/.

L e m e š a n y /Bez. Prešov/. Aus der großräumigen Siedlung gewann man Funde der Bükker Kultur /Abb. 23: 13-16/, Gáva-Kultur /Abb. 23: 17, 19-22, Abb. 24: 1, 2/, Keramik aus der römischen Kaiserzeit und Einzelfunde aus dem frühen und dem Hochmittelalter.

O b i š o v c e /Bez. Košice-Land/. Man fand hier Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 25: 3, 5/ und zahlreiche Stücke von Eisenluppe sowie römerzeitliche Keramik /Abb. 25: 2, 4/.

S e č o v c e /Bez. Trebišov/. Man gewann aus der registrierten slawischen Siedlung in der Flur Vivin Keramik aus der großmährischen Zeit /Abb. 25: 6-11/. Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 25: 12, 13/, slawische Keramik und Tonware aus dem Hochmittelalter fand sich auf der Fundstelle der mittelalterlichen Dorfwüstung Dobrošňa /Abb. 25: 14-16/.

Š a r i š s k é S o k o l o v c e /Bez. Prešov/. Keramik aus dem 9.-10. Jh. fand sich bei der Begehung des schon untersuchten Burgwalls /Abb. 26: 1-6/.

T o v a r n é /Bez. Vranov nad Topľou/. Auf der registrierten Lokalität wurden bei Erdarbeiten slawische Siedlungsobjekte gestört /Abb. 26: 7-9/.

V e ľ k é O z o r o v c e /Bez. Trebišov/. Man gewann Spaltindustrie, das Fragment eines neolithischen Gefäßes und Keramik aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 25: 18-20/.

НОВЫЕ НАХОДКИ В ВОСТОЧНОЙ СЛОВАКИИ.

Ф и н т и ц е - Н и ж н а - Ш е б а с т о в а - К а п у ш а н и /р-н Прешов/. Во время разведок на поселении, обнаруженном на границе между приведенными селами, была найдена керамика группы Нирсег-Затин /рис. 19: 1-3/, керамика римского периода /рис. 19: 4-10, рис. 20: 5/ и великоморавского времени /рис. 20: 1-4/.

Г р а д и с к о /р-н Прешов/. С зарегистрированного славянского поселения обретена керамика /рис. 23: 1-12/.

Х м е л е в /р-н Прешов/. На регистрированном славянском поселении были во время охранного исследования вскрыты шесть объектов неправильного плана и малых размеров. Из объектов происходит керамика /рис. 21, 22/, звериные кости, обломок пряслица, железный шлак и бронзовое кольцо с ромбическим щитком и гравированным украшением /рис. 21, 8/, датированный великоморавским периодом.

К а м е н и ц а - н а д - Ц и р о х о у, часть Г а ж и н - н а д - Ц и р о х о у /р-н Гуменне/. Во время охранного исследования был изучен славянский селищный объект овальной формы /рис. 20: 6, 7, 9, 13-17/.

Л е м е ш а н и /р-н Прешов/. С размерного поселения были обретены первые находки буковогорской культуры /рис. 23: 13-16/, культуры Гава /рис. 23: 17, 19-22, рис. 24: 1, 2/, керамика римского периода и единичные находки периода раннего и позднего средневековья.

О б и ш о в ц е /р-н Кошице-видьек/. Найдена керамика младшего периода бронзы /рис. 25: 3, 5/ и количество кусков железного шлака и керамика римского периода /рис. 25: 2, 4/.

С е ч о в ц е /р-н Требишов/. Обретена керамика великоморавского периода с регистрированного славянского поселения в урочище Курчин /рис. 25: 6-11/, и керамика младшего периода бронзы /рис. 25: 12, 13/, славянская и развитого средневековья с местонахождения прекратившего существование средневекового села Доброшня /рис. 25: 14-16/.

Ш а р и ш с к е - С о к о л о в ц е /р-н Прешов/. Керамика IX-X вв. найдена во время разведок исследованного уже городища /рис. 26: 1-6/.

Т о в а р н е /р-н Вранов-над-Топльоу/. На регистрированном местонахождении были земляными работами нарушены славянские селищные объекты /рис. 26: 7-9/.

В е л ь к е - О з о р о в ц е /р-н Требишов/. Обретена каменная отщепланная индустрия и фрагмент сосуда периода неолита и керамика младшего периода бронзы /рис. 25: 18-20/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM LATÉNSKEHO POHREBISKA V MALÝCH KOSIHÁCH

Jozef B u j n a

Lokalita sa nachádzala na SZ od obce Malé Kosihy /okr. Nové Zámky/ v polohe Horné konopnice /46-31-07, 1 : 10 000, 438-445 : 302-309 mm/. Ide o juhovýchodný svah sprašovo-hlinitej nízkej terasy s nadmor. v. 130-140 m, prevyšujúcej o 20-25 m úroveň Ipeľskej nivy. Na severnej strane terasa pozvoľna prechádza do Santovskej pahorkatiny.

V rámci úpravy toku Ipľa otvorili Vodohospodárske stavby, závod 02, Nitra na lokalite zemník s plochou cca 1 ha. Na uvedenej ploche bola mechanizmami urobená skrývka humusového horizontu do hĺbky 40-60 cm, teda na rozhranie podornice a sprašovo-hlinitého horizontu. V juhozápadnej časti odhumusovanej plochy bola vyťažená jama s rozmermi 25 x 40 m, kde boli porušené a zničené prvé hroby. Na základe informácie vedúcehq stavby o porušených nálezoch sa urýchlene realizoval záchranný výskum.

Počas prvej výskumnej sezóny sa preskúmala plocha cca 3800 m², na ktorej bolo odkrytých okrem 290 hrobov z 10.-11. stor. aj 72 hrobov z doby laténskej. Z laténskych hrobov je 17 kostrového rítu. Kostrové hroby mali prevažne stredne veľké jamy s rozmermi 1,8-2 x 0,8-1 m a hĺbkou od 0,25 m do 1,4 m od úrovne odhumusovaného terénu. Väčšina pochovaných bola orientovaná hlavou na J s menšími odchýlkami na V alebo Z. Medzi dosiaľ preskúmanými kostrovými hrobmi sa okrem štyroch bohatšie vybavených hrobov žien nevyskytol ani jeden hrob muža s výzbrojou. Väčšinou ide o priemerne vybavené hroby bez zvláštnej úpravy jamy.

Nadpolovičnú väčšinu tvoria žiarové hroby s priemernou plochou jamy, rozmery do 1,2 x 1,5 m a hĺbka do 1 m. Päť žiarových hrobov malo hrobovú jamu s rozmermi viac ako 1 x 2 m a hlbokú vyše 1,5 m. Z toho v troch prípadoch ide o bohato vybavené hroby s výzbrojou a so zvláštnou úpravou jamy. Jeden z týchto hrobov bol navyše ohraničený žľabom štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 10 x 10 m. Okrem tohto žľabu boli zistené ešte časti dvoch ďalších žľabov, avšak bez prislúchajúcich hrobov. Väčšina žiarových hrobov mala jamu orientovanú zhodne s kostrovými hrobmi v smere S-J.

Z dosiaľ preskúmaných hrobov sa získal bohatý materiálový súbor, počítajúci vyše 360 kovových predmetov a vyše 200 nádob, ktorý preskúmanú časť pohrebiska datuje do mladšej fázy stupňa LB a staršej fázy stupňa LC /3. stor. a prvá polovica 2. stor. pred n. l./. V prvej výskumnej sezóne bol okrem niekoľkých /maximálne 5/ hrobov, zničených ťažbou zeminy na západnom okraji, zachytený severný, západný a južný okraj pohrebiska. Zostáva preskúmať jeho východnú časť a zachytiť okraj na tejto strane, čo bude úlohou druhej výskumnej sezóny.

RETTUNGSGRABUNG AUF EINEM LATÈNEZEITLICHEN GRÄBERFELD IN MALÉ KOSIHY. Die Lokalität liegt auf dem Abhang einer niedrigen lößlehmigen Terrasse im der Gemeinde Malé Kosihy /Bez. Nové Zámky/. Im Rahmen der Regulierung des Flußlaufes der Eipel wurde hier eine Erdgrube /ca. 1 ha/ geöffnet, wobei die ersten Gräber gestört und vernichtet wurden. Während der ersten Grabungssaison wurde eine Fläche von etwa 3800 m² untersucht, auf der außer 290 Gräbern aus dem 10.-11. Jh. noch 72 latènezeitliche Gräber abgedeckt wurden. Von dieser Zahl gibt es 17 Skelettgräber. Die meisten sind Brandgräber, von denen drei Gräber eine reiche Ausstattung mit Ausrüstung enthielten und eine seltsame Anordnung der Grabgrube aufwiesen. Eines von ihnen war außerdem mit einer Rinne von viereckigen Grundriß umgrenzt. Außer dieser Rinne wurden noch die Teile weiterer zwei Rinnen, doch ohne ein zugehöriges Grab festgestellt. Nach dem reichen Materialverband gehört der untersuchte Teil des Gräberfeldes in die jüngere Phase der Stufe LB und in die ältere Phase der Stufe LC /3. Jh. und die erste Hälfte des 2. Jh./. Die Aufgabe der nächsten Grabungssaison wird die Erfassung des Ostrandes des Gräberfeldes sein.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ЛАТЕНСКОГО МОГИЛЬНИКА В С. МАЛЕ-КОСИГИ. Местонахождение в с. Мале-Косиги /р-н Нове-Замки/ находится на склоне лессо-илистой низкой террасы. В рамках регулировки течения реки Ипля был в ней открыт земляной карьер /около 1 га/, причем были нарушены и уничтожены первые погребения. Во время первого исследовательского сезона была обследована площадь около 3800 кв. м, на которой были вскрыты кроме 290 погребений X-XI вв. также 72 погребения периода латена. Из этого числа 17 погребений имеют обряд трупоположения. Большинство образуют кремационные погребения, из которых три содержали богатый инвентарь и имели особо оформленную погребальную яму. Один из них был еще ограничен желобом прямоугольного плана. Кроме этого желоба были определены части двух других желобов, но без присущего к ним погребения. По богатому набору материала происследованная часть могильника относится к младшей фазе ступени LB и старшей фазе ступени LC /III в. - первая половина II в. д. н. э./. Задача следующего исследовательского сезона - определить восточную окраину могильника.

PRIESKUM NA TRASE TRANZITNÉHO PLYNOVODU

Soňa D e m e t e r o v á - Pavol M a č a l a - Alica M a r k o v á

Prieskumom trasy 4. vetvy tranzitného plynovodu v úseku Zemplínske Hradište-Slanec bolo zistené osídlenie na týchto miestach:

K a l š a /okr. Košice-vidiek/

Severozápadne od obce /M-34-128-A-a, 1 : 25 000, 317 : 193 mm/ bol nájdený atypický praveký črep /zlomok dna - neolit?/ a malé fragmenty obsidiánovej suroviny.

K u z m i c e /okr. Trebišov/

Východne od osady Birc /M-34-128-A-a, 1 : 25 000, 112 : 302 mm/ sa získal fragment bronzového kosáka s plochou rukoväťou, tŕňovitým výbežkom, datovaný do obdobia BD-HA_1.

Severozápadne od obce, cca 250-300 m od železničnej trate /M-34-128-A-a, 1 : 25 000, 90 : 360 mm/, bol nájdený keramický materiál z eneolitu a mladšej až neskorej doby bronzovej. Popri keramike sa našla mazanica, štiepaná obsidiánová industria a torzo pieskovcového kadluba na odlievanie bližšie neurčenej bronzovej ihlice.

Z e m p l í n s k a N o v á V e s, časť Ú p o r /okr. Trebišov/

Severne od obce /M-34-128-A-b, 1 : 25 000, 245 : 340 mm/ v polohe Urbárske asi 700 m západne od železničnej trate sa našiel atypický praveký črepový materiál a fragmenty novovekej keramiky.

GELÄNDEBEGEHUNG AUF DER TRASSE DER TRANSITGASLEITUNG. Bei einer Geländebegehung in dem Abschnitt von Zemplínske Hradište - Slanec wurde Besiedlung in den folgenden Fluren festgestellt.

K a l š a /Bez. Košice-Land/. Man fand atypisches Keramikmaterial /Neolithikum?/ und Fragmente von Obsidianrohstoff.

K u z m i c e /Bez. Trebišov/. Man gewann das Fragment einer Bronzesichel mit flachem Stiel aus der Zeit BD-HA_1 und näher unbestimmbares Keramikmaterial aus dem Äneolithikum und aus der jüngeren bis späten Bronzezeit, das Torzo einer Sandsteingußform, Hüttenlehm und gespaltene Obsidianindustrie.

Z e m p l í n s k a N o v á V e s, Teil Ú p o r /Bez. Trebišov/ Man fand atypisches urzeitliches Scherbenmaterial.

РАЗВЕДКИ ПО НАПРАВЛЕНИЮ ТРАНЗИТНОГО ГАЗОПРОВОДА. Во время разведок на отрезке Земплинска-Градиште - Сланец было определено заселение в следующих урочищах:

К а л ш а /р-н Кошице-видьек/. Найден атипический керамический материал /неолит?/ и обломки обсидианового сырья.

К у з м и ц е /р-н Требишов/. Обретен фрагмент бронзового серпа с плоской рукояткой периода BD-HA_1 и ближе неопределительный керамический материал периода энеолита, с младшего по поздний период бронзы, остаток песчаниковой формы, обмазка и отщепленная обсидиановая индустрия.

З е м п л и н с к а - Н о в а - В е с , часть У п о р /р-н Требишов/. Найдены атипические доисторические черепки.

NEOLITICKÉ OSÍDLENIE V RADOŠOVCIACH-VIESKE

Viera D r a h o š o v á

V letných mesiacoch uskutočnilo Záhorské múzeum v Skalici výskum na dávnejšie známej lokalite kultúry s lineárnou keramikou v Radošovciach, časť Vieska /okr. Senica/, v polohe Po cesce bezprostredne za posledným domom juhovýchodného konca obce /obr. 27, bod 1/. Odbornú verejnosť upozornil na lokalitu M. Říha /1977, s. 252/. Osídlenie sa rozkladá na mierne klesajúcom sprašovom svahu pri potoku Pavlovský jarok v nadmorskej výške 232-236 m /34-24-15, 1 : 10 000, 262 : 354 mm/ a zasahuje pravdepodobne hlboko do intravilánu obce, čomu nasvedčujú staršie nálezy lineárnej keramiky z blízkych domov /Říha 1977, s. 252/. Dokladá to aj obhliadka 2 m hlbokej jamy na vápno, ktorú sme vykonali v septembri 1985. Výkop porušil v hĺ. 50-55 cm pomerne hrubú kultúrnu vrstvu so sporadicky sa vyskytujúcimi črepmi lineárnej keramiky a mazanicou /obr. 27, bod 2/.

Pri zberoch predchádzajúcich výskum sa dali na povrchu rozpoznať farebne odlišné miesta - kultúrna vrstva a objekty narušené orbou. Výskum sme začali zisťovacou sondou /10 x 2 m, podľa potreby predĺžená a rozšírená/. Kultúrna vrstva sa črtala v hĺ. 0,2 m, no zásah poľnohospodárskych strojov sme pozorovali až do hĺ. 0,35-0,40 m, v ktorej sa ešte medzi lineárnou keramikou objavovali novodobé nálezy. Preskúmali sa tri objekty - exploatačná jama nepravidelného pôdorysu s nerovným dnom /dĺ. 3,7 m/ a dve pravidelné okrúhle jamy s rovnými stenami, zaoblene prechádzajúcimi do rovného dna s Ø 1,6 m. Dná dosahovali hĺ. 1,1-1,35 m od povrchu. Obsahovú náplň objektov predstavoval hojný črepový materiál. Brúsená industria sa vyskytla vzácne, zastúpená je fragmentom kopytovitého klina, nedokončenou sekerkou a kusom čiastočne opracovanej suroviny.

Získaný materiál možno zaradiť do strednej fázy mladšej lineárnej keramiky. O ďalšom vývoji lokality svedčí okrem iných prvkov výskyt črepov s rytou výzdobou členenou trojicami notových hlavičiek i so železovskou výzdobou. Mikrolitická obsidiánová industria, tenkostenné črepy s výraznejšou profiláciou a jemnou dvojlineárnou rytou výzdobou, ako aj stopy červenej maľby na niekoľkých črepoch a fragmenty hlinených naberačiek s tuľajkou dokladajú i prítomnosť staršieho stupňa lengyelskej kultúry /Lengyel I/.

E. Rudňanský z Chropova odovzdal do Záhorského múzea kamenný sekeromlat z lokality v polohe Diely /34-24-15, 1 : 10 000, 256-271 : 360-382 mm/, ktorá sa nachádza na miernom svahu na pravej strane cesty z Viesky do susednej obce Oreské vedľa strediska živočíšnej výroby JRD Vieska a pokračuje za domami smerom na SZ /obr. 27, bod 3/. Po orbe možno na povrchu pozorovať výrazné tmavé plochy porušených objektov. Je pravdepodobné, že z tejto polohy pochádzajú i bližšie nelokalizované staršie nálezy lengyelských črepov, dve ploché kamenné sekerky, kamenný sekeromlat obdĺžnikového tvaru /Pichlerová 1961, s. 35/ a tiež fragment nádoby s nôžkou /Pichlerová 1962, s. 848/

Zbermi V. Jamárika v roku 1969 a autorky príspevku v roku 1985 získalo múzeum z tejto lokality 212 črepov, 78 ks štiepanej kamennej industrie, 7 ks brúsenej industrie, 2 fragmenty hlinených naberačiek s tuľajkou, z ktorých jedna bola zrekonštruovaná /obr. 28: 7, 8/, fragment keramického kolieska /obr. 28: 2/ a mazanicu. Medzi črepmi sa vyskytlo niekoľko tenkostenných s jemnou rytou výzdobou /obr. 28: 1, 3, 5/ i fragmenty so stopami červeno-žltej a červenej maľby. Okrem nezdobených a neprofilovaných prevažnú časť tvorili črepy s výčnelkami

a uchami /obr. 28: 6, 10/, potom okraje /obr. 28: 4/ a dná. Vyskytlo sa i dno s fragmentom nôžky /obr. 28: 9/. Zo štiepanej industrie boli najčastejšie zastúpené čepele /obr. 29: 7, 14, 15, 18/, kosákové čepele s leskom na ľavom ostrí /obr. 29: 9-13/, škrabadlá - zväčša čepeľovité /obr. 29: 1-6/ a množstvo úštepov. Zhotovené boli z jurského pazúrika, ale tiež z miestnych surovín a obsidiánu /obsidián - 15,3 %; obr. 29: 8/. Brúsenú industriu predstavovali sekerky, fragmenty sekeriek a sekeromlatu /obr. 29: 16, 17, 19, 20/.

Nálezy sa radia k staršej vývojovej fáze lengyelskej kultúry, ktorú na Slovensku predstavuje stupeň Lengyel I /skupina Nitriansky Hrádok/ a na Morave stupeň I moravskej maľovanej keramiky /Podborský 1970, s. 254/ (Ia podľa novšej klasifikácie).

L i t e r a t ú r a

PICHLEROVÁ, M. 1961: Neolitické sídliskové pamiatky z okolia Senice. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 6. Nitra, s. 31-39.

PICHLEROVÁ, M. 1962: Fragment nádoby s nôžkami z Viesky. Archeol. Rozhl., 14, s. 848-849.

PODBORSKÝ, V. 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou. Slov. Archeol., 18, s. 235-310.

ŘÍHA, M. 1977: Nález mladšej volútovej keramiky v Radošovciach-Vieske. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 252-253.

NEOLITHISCHE BESIEDLUNG IN RADOŠOVCE-VIESKA. Das Záhorské Museum in Skalica verwirklichte eine Grabung auf der schon früher bekannten Lokalität der Kultur mit Linearkeramik in der Flur Po cesce /Abb. 27/ in Radošovce, Teil Vieska /Bez. Senica/. M. Říha machte die Fachwelt auf diese Lokalität aufmerksam /1977, S. 252/. Es wurden drei Objekte untersucht: eine Exploitationsgrube von unregelmäßigem Grundriß mit 3,7 m Länge und zwei regelmäßige kreisförmige Gruben mit 1,6 m Durchmesser und 1,1 bis 1,35 m Tiefe. Das gewonnene Material gehört in die mittlere Phase der jüngeren Linearkeramik, der Želiezovce-Gruppe und der Lengyel-Kultur /Lengyel I/. Aus der Flur Diely gewann das Museum Lesefunde aus dem jüngeren Neolithikum - Stufe Lengyel I. Es sind Scherben mit feiner Ritzverzierung, rot-gelber oder roter Bemalung und plastischer Verzierung, zwei Fragmente von tönernen Schöpflöffeln mit Tülle /Abb. 28/, gespaltene wie auch geschliffene Steinindustrie /Abb. 29/. Es ist wahrscheinlich, daß aus dieser Flur auch ältere, näher nicht lokalisierte Funde stammen /Pichlerová 1961, 1962/.

НЕОЛИТИЧЕСКОЕ ЗАСЕЛЕНИЕ В С. РАДОШОВЦЕ-ВЬЕСКА. Загорский музей в г. Скалица осуществил исследование на давнее уже известном местонахождении /рис. 27/ в урочище По-Цесце /культура линейной керамики/ в с. Радочовце, часть Вьеска /р-н Сеница/. Специалистам сообщил об этом местонахождении М. Ржига /1977, с. 252/. Были обследованы три объекта: яма для эксплуатации неправильного плана длиной в 3,7 м и две правильные ямы кругового плана диаметром 1,6 м, глубокие 1,1-1,35 м. Приобретенный материал принадлежит к средней фазе младшей линейной керамики, встречены также черепки поздней фазы младшей линейной керамики, жельезовской группы и дендельской культуры /Лендель I/. Из урочища Дьели музей приобрел подъемный материал периода младшего энеолита - ступень Лендель I. Это черепки с тонкой резной деко-

рацией, красно-желто или красно раскрашены с пластическим узором, два фрагмента глиняных половников в с втулкой /рис. 28/, каменная отщепленная и шлифованная индустрия /рис. 29/. Явно, что из этого урочища происходят также старшие, ближе неопределенные с точки зрения места находки /Pichlerová 1961, 1962/.

ZANIKNUTÁ STREDOVEKÁ DEDINA BIZOVO

Zoltán D r e n k o

Slovenské národné múzeum v Bratislave pokračovalo vo výskume zaniknutej stredovekej dediny Bizovo pri rovnomennej samote v katastri obce Gortva /okr. Rimavská Sobota/.

Zistilo sa ďalších 13 hrobov /47-59/ s kostrami dospelých osôb /hroby 51-54 pod loďou zaniknutého gotického kostola, 47-50, 55 a 56 na cintoríne juhovýchodne od kostolnej lode a hroby 57-59 na SV od svätyne/. Kostry mali obvyklú orientáciu. Klince z rakvy sa našli len v hrobe 52.

Na cintoríne /7,8 m na JV od kostolnej lode/ sa odkrylo v hĺbke 1,5 m okrúhle ohnisko s Ø 1,4 m /objekt 15/, vyložené črepmi z nádob s rytými čiarami. Na severozápadnej strane ohniska sa odkryla v dĺžke 2 m /SZ-JV/ opuková stena, široká 0,45 m, s kanálikom na oboch stranách. Kanáliky boli široké 0,3 a hlboké 0,5 m. Na JZ od juhozápadného kanálika ležala v hĺbke 1 m biela hlinená fľaša, zdobená rytými čiarami a červenými maľovanými pásmi, na JV od nej stál v hĺbke 1,4 m hrniec s rytými čiarami na tele a s plastickou značkou na dne. Obsahoval zrná.

V objekte 3 na svahu pod cintorínom sa odkryl vchod z domu do pivnice, široký 1,4 m, časť dlážky a juhozápadné opukové nárožie domu. V objekte 4/a sa preskúmalo severné a južné opukové nárožie objektu.

Objekty 7 a 8 boli okrúhle jamy s Ø ústia 2,5 m, hlboké 2,85 a 3 m. Objekt 7 obsahoval zvyšky korytnačky a nádobu s uškom so zelenou polevou na okraji a s červenými maľovanými pásmi na tele, objekt 8 obsahoval vápno.

Juhovýchodne od cintorína sa zistili negatívy základov pravdepodobne panského sídla. Tu sa našla napríklad medená minca Františka Rákócziho II. z r. 1706, bronzová pracka, okrúhla hlavička železného kľúča a ostroha s jedným očkom na ramienku s chýbajúcim kolieskom.

Vo výskume lokality sa pokračuje.

MITTELALTERLICHE DORFWÜSTUNG BIZOVO. Das Slowakische Nationalmuseum zu Bratislava setzte die Untersuchung der mittelalterlichen Dorfwüstung von Bizovo im Gemeindekataster von Gortva /Bez. Rimavská Sobota/ fort. Es wurden weitere 13 Skelettgräber entdeckt. Im Friedhof wurde eine mit Gefäßscherben ausgekleidete runde Feuerstelle /Objekt Nr. 15/ freigelegt. Im Objekt Nr. 3 deckte man den Eingang vom Haus in den Keller, einen Fußbodenteil und eine Hausecke, im Objekt Nr. 4/a zwei Ecken ab. Im Objekt Nr. 7 fanden sich Reste einer Schildkröte und ein Henkelgefäß, im Objekt Nr. 8 Kalk. Man entdeckte die Fundamentnegative wahrscheinlich eines Herrensitzes. Hier fand sich unter anderem eine Kupfermünze Franz Rákóczis des II. aus dem J. 1706, ein Schlüsselkopf und ein Sporn. Die Grabung setzt fort.

ПРЕКРАТИВШЕЕ СУЩЕСТВОВАНИЕ СРЕДНЕВЕКОВОЕ СЕЛО БИЗОВО. Словацкий национальный музей в Братиславе продолжал исследование прекратившего существование средневекового села Бизово в кадастре с. Гортва /р-н Римавска-Собота/. Были найдены 13 новых скелетных погребений. На кладбище вскрыт круглый очаг /объект 15/, выложенный черепками сосудов. В объекте 3 вскрыт вход из дома в подвал, часть пола и один угол дома, в объекте 4 два угла. В объекте 7 найдены остатки черепахи и сосуд с ручкой, в объект 8 известь. Определены негативы фундаментов предположительно усадьбы феодала. Здесь найдены также медная монета Ференца Ракоци II от 1706 г., головка ключа и шпора. Исследование продолжается.

VÝSKUM V MLYNSKEJ DOLINE V BRATISLAVE

Beáta E g y h á z y - J u r o v s k á - Zdeněk F a r k a š

Výskum Slovenského národného múzea v Bratislave, uskutočnený v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre, nadviazal v roku 1985 na výsledky z predchádzajúcej sezóny, to znamená, že sa pokračovalo v odkrývaní zvyškov osídlenia zachyteného v sonde I/84. Táto sonda tvorila východný okraj skúmanej plochy, ktorá sa rozdelila systémom štvorcových sektorov. V sektoroch CH a čiastočne v sektore I v metri 0-12 a v sektoroch E a F v metroch 26-45 skúmanú plochu narušil výkop pre telefónne vedenie. /Bratislava, orientačný plán r. 1980, 682-687 : 318-324./

V roku 1985 sa zachytilo 48 objektov, z ktorých tri pre nevhodné pôdne podmienky /prílišné sucho/ sa nedali vybrať. Možno predpokladať, že v sektoroch B a F v metroch 16-18 až 35 po navlhnutí a začistení plochy sa objavia ďalšie praveké zásahy. V tejto výskumnej sezóne sa dokončili práce na odkrytí väčších objektov zachytených v sonde I/84 /objekt 2/84, 3/84, 7/84/.

Prevažná väčšina osídlenia na uvedenej ploche spadá do obdobia kultúry s mladšou lineárnou keramikou a želiezovskej skupiny. Do tohto obdobia môžeme zaradiť /spolu s objektmi preskúmanými v roku 1984/ 53 objektov, z ktorých väčšinu tvoria kolové jamy zo zachyteného pôdorysu dlhej obytnej stavby s priľahlými materiálovými a zásobnými jamami.

V roku 1985 sa dokončilo skúmanie objektu 3/84, patriaceho stredodunajskej mohylovej kultúre. Zároveň sme zachytili kruhový objekt 6/85 tejto kultúry v sektore D. Pravdepodobne do doby bronzovej patria i kruhové kamenné zoskupenia v sektore E. Črepový materiál zo strednej doby bronzovej sa sporadicky vyskytoval aj v odkrývanej vrstve.

K ohnisku objavenému v roku 1984 /objekt 6/84/ patril objekt 13/85, odkrytý v sektore L, datovaný nálezmi /denár Bela III., keramický materiál/ na koniec 12. stor. Z neskorého stredoveku pochádza objekt 28/85. Predpokladáme, že v obidvoch prípadoch išlo o obytné stavby.

Zachytená nálezová situácia nás oprávňuje predpokladať podstatné zníženie úrovne terénu v praveku, pretože neolitické objekty zachytávame na úrovni spraše, prípadne tesne nad ňou, pritom už ide väčšinou o dná objektov. Materiál z doby bronzovej sa nachádza vo vrstve nad úrovňou neolitu a stredoveké osídlenie na vrchnej úrovni hnedozeme.

Z nálezov si okrem iného zasluhuje pozornosť množstvo zlomkov i celých drviacich podložiek, neolitickej okruhliakovej, štiepanej a brúsenej industrie, ako aj väčší počet rekonštruovateľných nádob /obr. 30/.

GRABUNG IN MLYNSKÁ DOLINA IN BRATISLAVA. Die Grabung setzte mit der Abdekkung von Resten einer durch die Sonde I/84 erfaßten Besiedlung fort. Die Sonde I/84 bildete im J. 1985 den Ostrand der untersuchten Fläche. Die überwiegende Mehrheit der Besiedlung entfällt in die Zeit der Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik und der Želiezovce-Gruppe. Es gehören hierher /zusammen mit den Ergebnissen aus dem J. 1984/ 53 Objekte; die Mehrheit bildeten Pfostengruben aus dem erfaßten Grundriß eines langen Wohnbaues mit anliegenden Material- und Speichergruben.

Man beendete auch die Untersuchung des Objektes 3/84 der mitteldanubischen Hügelgräberkultur, zu der auch das Objekt 60/85 gehörte. In die Bronzezeit werden auch die kreisförmigen Steingruppierungen im Sektor E gewiesen.

Zur Feuerstelle, die im J. 1984 entdeckt wurde /Objekt 6/84/ gehörte das Objekt 13/85 im Sektor L, das durch Funde /Denar Belas des III., Keramikmaterial/ an das Ende des 12. Jh. datiert ist. Aus dem späten Mittelalter stammt das Objekt 28/85. In beiden Fällen handelt es sich um Wohnbauten.

Von den Funden gebührt besondere Aufmerksamkeit einer großen Menge von Fragmenten und ganzen Stücken von Reibesteinen, neolithischer Geröll-, Spalt- und geschliffener Industrie wie auch einer größeren Anzahl von rekonstruierbaren Gefäßen /Abb. 30/.

ИССЛЕДОВАНИЕ В МЛИНСКОЙ-ДОЛИНЕ В БРАТИСЛАВЕ. Продолжалась вскрывка остатков заселения, затронутого траншеей I/84, которая представляла восточную окраину исследованной площади в 1985 г. В преимуществе заселение относится к периоду культуры младшей линейной керамики и желиезовской группы. Сюда относится /совместно с результатами 1984 г./ 53 объекта; большинство из них представлено столбовыми ямами обнаруженного плана долгого жилища с прилегающими запасными и содержащими материал ямами.

Закончено изучение объекта 3/84 культуры среднедунайских курганов, в которой принадлежал также объект 60/85. К периоду бронзы относятся также круговые скопления в секторе E.

К очагу обнаруженному в 1984 г. /объект 6/84/ принадлежал объект 13/85 в секторе L, датированный на основе находок /денарий Белы III, керамический материал/ концом XII в. К времени позднего средневековья объект 28/85. В обоих случаях речь идет о жилищах.

Среди находок внимание заслуживает множество обломков и цельных дробильных подкладок, количество неолитической кругляковой, отщепленной и шлифованной индустрии, также как и большее количество поддающихся реконструкции сосудов /рис. 30/.

ZÁVEREČNÁ SEZÓNA VÝZKUMU V KYJATICÍCH

Václav F u r m á n e k

Archeologický výzkum v Kyjaticích /okr. Rimavská Sobota/ byl, jak se předpokládalo /Furmánek 1985, s. 83/, ukončen v roce 1985. V této sezóně se zjistil celý rozsah pohřebiště. V doposud neprozkoumané jihovýchodní části lokality bylo pouhých osm žárových hrobů kyjatické kultury. Tím celkový počet prozkoumaných žárových hrobů na eponymní lokalitě kyjatické kultury dosáhl čísla 192.

V jarních měsících roku 1985 se při povrchovém průzkumu objevilo v blízkosti pohřebiště na svahu vlevo od potoka Pápča sídliště. Na něm se v letních měsících vytyčila zjišťovací sonda. V ní se objevil sídlištní objekt kyjatické kultury, který se prozkoumal. Obsahoval ohniště, mazanici, keramiku, závaží tkalcovského stavu a zlomek čepele bronzové sekery.

Již v předcházejícím ročníku sborníku AVANS se vyslovilo přání využít prozkoumanou eponymní lokalitu kyjatické kultury k popularizaci archeologie mezi širokou veřejností /Furmánek 1985, s. 83/. Záměr se v roce 1985 podařilo realizovat. Výchozím bodem této akce byla spolupráce mezi Archeologickým ústavem SAV v Nitře a Oblastním střediskem státní památkové starostlivosti a ochrany prírody v Lučenci. Památník /obr. 31/ se vybudoval na okraji prozkoumaného žárového pohřebiště na levé straně cesty spojující Kyjatice s osadou Kadlub, asi kilometr od středu obce. Na ploše přibližně 3 arů byl na jednom konci osazen velký andezitový balvan, na jehož horní plochu byla připevněna mosazná tabule s krátkým textem obsahujícím základní údaje o kyjatické kultuře a o historii archeologického výzkumu na této lokalitě. Na druhém konci plochy památníku, na mírném návrší, byla z kulatiny tvrdého dřeva vybudována pohřební hranice. Má kvádrovitý tvar roštové konstrukce, půdorys 150 x 250 cm a výšku 160 cm. Na základě analogií a výsledků experimentální archeologie sa zde imitoval pravděpodobný tvar pohřební hranice sloužící v době bronzové ke zpopelnění nebožtíka. V prostoru mezi kamenem s nápisem a pohřební hranicí byly instalovány dva skříňkové žárové hroby obsahující imitaci pravěké keramiky. Nádoby byly vyhotoveny ze sklolaminátu. Skříňkové hroby byly původně zasypány kruhovými kamennými mohylovitými násypy. Tento výsledný tvar žárového hrobu byl znázorněn třemi násypy o průměru okolo 4 m a výšce 80-100 cm. Celá plocha byla zatravněna a ze tří stran obehnána nízkou kamennou zídkou. Čtvrtá strana je od okolního terénu oddělena nevýraznou terénní vlnou a kulisou stromů.

Archeologický památník v obci Kyjatice je prvý svého druhu na Slovensku a jeden z prvých v Evropě vůbec. Propaguje výsledky archeologického bádání, obohacuje kulturní a historické památky jihu středního Slovenska a přispívá k tvorbě životního prostředí tohoto regionu.

L i t e r a t u r a

FURMÁNEK, V. 1985: Další sezóna výzkumu v Kyjaticích. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 82-83.

SCHLUßSAISON DER GRABUNG IN KYJATICE. Im J. 1985 wurde die Grabung des Brandgräberfeldes in Kyjatice /Bez. Rimavská Sobota/ beendet. Auf der vollständig untersuchten Lokalität wurden 192 Brandgräber der Kyjatice- und der Pilinyer Kultur festgestellt. Man untersuchte auch ein Siedlungsobjekt

der Bewohner, die auf dem Gräberfeld ihre Toten bestattet hatten. In einer Hütte der Kyjatice-Kultur entdeckte man eine Feuerstelle, Lehmverstrich, Keramik, Webgewichte und das Fragment der Schneide einer Bronzeaxt.

Auf dieser gleichnamigen Lokalität wurde im J. 1985 ein archäologisches Denkmal der Kyjatice-Kultur errichtet /Abb. 31/. Es besteht aus einem Andesitblock mit informativem Text, einem Scheiterhaufen zur Einäscherung, zwei genau rekonstruierten Kistenbrandgräbern mit Keramikimitation und drei steinernen Hügelaufschüttungen. Das Denkmal wurde auf einer Fläche von 3 Ar errichtet, die mit Gras bedeckt und von drei Seiten mit einer niedrigen Steinmauer umschlossen wurde. Dieses kleine archäologische Freilichtmuseum ist das erste seiner Art in der Slowakei, es propagiert die Ergebnisse der archäologischen Forschung, bereichert die kulturellen und historischen Denkmäler und trägt zur Bildung unserer Umwelt bei.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ В С. КИЯТИЦЕ. В 1985 г. было в с. Киятице /р-н Римавска-Собота/ закончено исследование могильника с трупосожжениями. На полностью исследованном местонахождении было определено 192 кремационных погребения киятицкой и пилинской культур. Был тоже обследован один селищный объект поселения, хоронившего на этом могильнике. В жилище киятицкой культуры обнаружены очаг, обмазка, керамика, грузила ткацкого станка и обломок лезвия бронзового топора.

На том же местонахождении был в 1985 г. построен археологический памятник киятицкой культуры /рис. 31/. Его образуют андезитовая с текстом, погребальный костер, два точно среконструированных ящичных погребения с трупосожжениями и имитированной керамикой и три каменных курганообразных вала. Памятник был построен на площади три ара, обсеянной травой и с трех сторон окруженной низкой каменной стенкой. Этот первый своего рода в Словакии небольшой археологический памятник под открытым небом представляет результаты археологического исследования, обогащает число культурных и исторических памятников и приносит вклад в образование культурной жизненной среды.

VÝSKUM SÍDLISKA VO VČELINCIACH

Václav F u r m á n e k - Klára M a r k o v á

Lokalita Lászlófala vo Včelinciach /okr. Rimavská Sobota/ je len jednou z viacerých v katastri obce, ktorá je vďaka geografickej polohe a iným danostiam mimoriadne bohatá na pamiatky takmer zo všetkých období praveku a včasnej doby dejinnej. V tejto polohe sa získal už v roku 1907 depot bronzových predmetov kosziderského horizontu /Novotná 1966, s. 10/. V 60-tych rokoch tu realizoval malý zisťovací výskum G. Balaša /1963, s. 181-182/, ktorý odkryl niekoľko žiarových hrobov pilinskej kultúry.

V polohe Lászlófala pri severnom okraji starého cintorína /M-34-125-D-c, 1 : 25 000, 185 : 115 mm/ v rámci sondážnych prác vyhĺbil Š. B. Kovács /1984/ v roku 1983 dve sondy. Stratigrafia a nálezy ukázali, že ide o opevnenú osadu tellového typu, osídlenú od staršej až po mladšiu dobu bronzovú. Vo výskume sa

pokračovalo i v roku 1984. Vtedy sa terénny výskum realizoval v spolupráci Gemerského múzea a Archeologického ústavu SAV. Zistilo sa osídlenie hatvanskej a otomanskej kultúry a osídlenie z prechodného otomansko-pilinského horizontu. V roku 1985 pristúpil AÚ SAV k systematickému výskumu lokality.

Sídlisko sa nachádza v Rimavskej kotline v povodí rieky Slanej na málo výraznej, niekoľko kilometrov dlhej vyvýšenine, ktorá v uvedenej polohe vytvára ostroh. V súčasnosti je plocha čiastočne rozrušená, na juhu stredovekým, na západnom svahu rozširujúcim sa novým cintorínom /obr. 32/.

V roku 1985 sa výskum uskutočnil metódou štvorcovej siete vo vymedzenom kvadrante I v západnej časti lokality. Plošne nadviazal na úsek preskúmaný v roku 1984.

Z areálu sídliska sme preskúmali časť južnej plochy pri opevnení. Stredoveké osídlenie je zastúpené keramickými zlomkami /objekt 1/85 - 2. polovica 15. stor., biela keramika/. Výrazné sú nálezy z doby laténskej, o ktorých sa ešte podrobnejšie zmienime. Keramika kyjatickej kultúry pochádza z vrstiev, v ktorých bol aj hojný výskyt črepov pilinskej kultúry. S činnosťou nositeľov pilinskej kultúry je potrebné častejšie spájať aj výplň sídliskových jám /napr. objekt 9/85, 11/85/. Chronologickú situáciu dokladá i superpozícia objektov 7A/85, 7B/85 pilinskej kultúry. Zatiaľ čo mladšiu fázu otomanskej kultúry sme sledovali súčasne v objektoch /napr. objekt 10/85/ i vo vrstvách, nálezy jej klasickej fázy, podobne ako nálezy hatvanskej kultúry, sa v roku 1985 našli len vo vrstvách.

Sídliskové jamy sa obvykle výrazne črtali už od hĺbky 0,6 m. Sterilné podložie sa nachádzalo na nivelete 0,75-0,95 m. Výskum zistil severozápadný priebeh opevnenia priekopami. Zásyp priekop sa zatiaľ nevyberal. Priekopy boli v otomansko-pilinskom období zasypané a sídlisko sa rozprestieralo aj na ich ploche /ohniská/. Sídliskové jamy pilinskej kultúry /objekt 14/85/, resp. mladej pilinskej kultúry /objekt 18/85/ boli zahĺbené do ich výplne a taktiež naznačujú dobu, keď opevnenie už nebolo funkčné.

V skúmanej časti sídliska sa kolové jamky našli len ojedinele a pôdorysy chát sa nevyskytli. Okrem črepov nádob spomenutých kultúr doby bronzovej sa vyskytli početné drobné hlinené predmety, výrobky z kosti a parohu /ihlica, strelka, sekera/ či kameňa /brúsik, kadlub/ a bronzu /ihlica, kosák/. Výskum lokality Lászlófala načrtáva súvislé osídlenie od hatvanskej cez otomanskú a pilinskú po kyjatickú kultúru.

Osídlenie v dobe laténskej v južnej časti skúmanej plochy naznačovali len ojedinelé črepy. Výrazné nálezy z tohto časového úseku sa koncentrovali v severnej časti v štvorci I-C-8 už v hĺbke 0,3 m.

Keramické výrobky sú zastúpené prevažne črepmi nádob týchto tvarov: hrnce so zdrsňovaným telom, situly /obr. 33: 2/, tuhové situly so zvisle hrebeňovaným telom a zosilneným okrajom /obr. 33: 5/. Zriedkavejšie sa vyskytli vázy s plasticky členenou hornou časťou vydutia /obr. 33: 6, 8, 10/. Najčastejšie sú rôznorodé tvary mís, najmä mís s esovitou profiláciou /obr. 33: 1, 9/. Doložené sú tiež vodorovne zrezané a rozšírené okraje nádob /obr. 33: 4/, resp. misy so zatiahnutým a zalomeným okrajom. Z viacerých nádob sa zachovali len dná /obr. 33: 3, 7/, ktorých presné tvarové určenie nie je možné. Vkolkovaná, vlešťovaná výzdoba sa na získaných zlomkoch nevyskytla.

Súčasne s keramikou sa našla aj železná troska a železné predmety, respektíve ich zlomky /obr. 34: 4/. Z pozoruhodnejších nálezov to boli dve sekery

s tuľajkou obdĺžnikového prierezu /obr. 34: 1, 3/, fragment kosáka /obr. 34: 6/ a krátkej kosy /obr. 34: 7/, hrot malej masívnej kopije /obr. 34: 2/. Chronologicky citlivý je nález plochého, tzv. pancierového opaska s vybíjaným povrchom, na jednom konci s očkom uzáveru /obr. 34: 5/. Tomu istému exemplára patrí opačný koniec uzáveru s háčikom. V sledovanom regióne nie je výskyt takýchto opaskov ojedinelý.

Laténske nálezy z lokality Lászlófala majú sídliskový charakter a spájame ich s činnosťou železiarskej či kováčskej dielne z obdobia LC. Významnou mierou rozširujú počet doteraz známych laténskych nálezov z juhu stredného Slovenska /Furmánek - Sankot 1985/ a ďalej podtrhujú význam matransko-slanskej oblasti v rámci celej keltskej oikumeny.

Tematický výskum osady z doby bronzovej má interdisciplinárny charakter a na analýze získaných vzoriek participujú ďalšie vedné odbory /paleobotanika, paleozoológia, pedológia a geofyzika/. Vo výskume sa plánuje pokračovať aj v nasledujúcich rokoch.

L i t e r a t ú r a

BALAŠA, G. 1963: Novšie archeologické náleziská a nálezy v južnej oblasti stredného Slovenska. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 11. Nitra, s. 179-208.

B. KOVÁCS, Š. 1984: Výskumy a prieskumy Gemerského múzea v okrese Rimavská Sobota. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 45-51.

FURMÁNEK, V. - SANKOT, P. 1985: Nové laténské nálezy na středním Slovensku. Slov. Archeol., 33, s. 273-310.

NOVOTNÁ, M. 1966: Hortfunde vom sog. Koszidertyp aus dem Gebiet der Slowakei. In: Sbor. Filoz. Fak. Univ. Komen. 17. Musaica. 6. Bratislava, s. 9-26.

UNTERSUCHUNG EINER SIEDLUNG IN VČELINCE. Die systematische Untersuchung einer bronzezeitlichen Siedlung in Včelince /Bez. Rimavská Sobota/ wurde auf dem Ausläufer einer niedrigen Anhöhe unweit des Slaná-Flusses verwirklicht /Abb. 32/. Sie knüpfte an die vorangehende Feststellungsgrabung an. Die Befunde zeugen von einer Besiedlung auch im Mittelalter /zweite Hälfte des 15. Jh./ und in der Latènezeit. Ausgeprägte Funde von Eisengegenständen, Schlacke und Keramik /Abb. 33, 34/ aus der Latènezeit konzentrieren sich im Nordteil der Fundstelle. Aus der Bronzezeit skizziert sich zusammenhängende Besiedlung der Kyjatice-, Pilinyer, Otomani- und Hatvan-Kultur. Bei der Grabung wurde eine Befestigung durch Gräben festgestellt, die im Otomani-Pilinyer Horizont verschüttet waren, und wie es die Feuerstellen und die Pilinyer Siedlungsgruben belegen, verbreiterte sich die Siedlung in dieser Richtung. Außer Keramik kamen zahlreiche Kleingegenstände aus Knochen, Geweih, Stein und Bronze zutage. Die thematische Untersuchung der Fundstelle hat interdisziplinären Charakter /Geophysik, Pedologie, archäobotanik/. Die Grabung wird fortgesetzt werden.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОСЕЛЕНИЯ В С. ВЧЕЛИНЦЕ. Систематическое исследование поселка периода бронзы в с. Вчелинце /р-н Римавска-Собота/ осуществлен на отроге низкой возвышенности недалеко реки Слана /рис. 32/. Продолжалось в предыдущем опредительном исследовании. Находки свидетельствуют о заселении и в средние века /вторая половина XV в./ и в период латена. Выразительные находки железных предметов, шлака и керамики /рис. 33, 34/ периода LC сосре-

доточены в северной части местонахождения. Из периода бронзы вырисовывается сплошное заселение киятицкой, пилинской, отоманской и гатванской культурами. Исследование определило укрепление валами, которые были в отомано-пилинском горизонте засыпаны, и, как доказывают очаги и селищные пилинские ямы, поселение в этом направлении расширилось. Кроме керамики встречено также количество предметов из кости, рога, камня и бронзы. Тематическое исследование местонахождения носит интердисциплинарный характер /геофизика, почвоведение и археоботаника/. Исследование будет продолжаться.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BIELOVCIACH

Gabriel F u s e k

Pri zemných prácach vykonávaných v súvislosti s reguláciou toku rieky Ipeľ bolo v polohe Telek v katastri obce Bielovce /okr. Levice/ porušené praveké a včasnostredoveké sídlisko /L-34-2-B-A, 1 : 25 000, 322 : 77 mm/. Na priamo ohrozenej časti lokality sa realizoval výskum pod vedením autora príspevku, technicky na ňom spolupracoval J. Hudec.

Skúmané sídlisko sa nachádza na nízkom ostrohu, vybiehajúcom z Ipeľskej pahorkatiny do Ipeľskej nivy. Prevyšuje zátopovú oblasť Ipľa asi o 1 m /nadmorská výška 114 m/. Lokalita, z troch strán obtekaná Ipľom, pravdepodobne ani v praveku nebola ohrozená záplavami. Orná pôda tu bonitou patrí medzi veľmi produkčné.

Najstaršie, neolitické osídlenie na lokalite je reprezentované 11 objektmi želiezovskej skupiny. Vo väčšine prípadov sa zachytili zvyšky stavebných jám - objekty nepravidelného pretiahnutého tvaru, všetky orientované v podstate rovnako v smere S-J. Pôdorysy dlhých domov sme nezachytili, istý ich náznak predstavuje trojica vnútorných kolových jám vyhĺbených v priečnom smere. Výrazný črepový materiál želiezovskej skupiny pochádza i zo zberu alebo zo sekundárnych polôh v mladších objektoch. Zastúpené sú tenkostenné, rytím zdobené polguľovité nádobky /obr. 35: 1/ i hrubostenné nádoby, často s lištami pretláčanými prstami. Uchá a výčnelky sú rôzne zdobené /obr. 35: 3, 5/, vyskytli sa i výčnelky v tvare štylizovaných až výrazne schematizovaných býčích hlavičiek /obr. 35: 2, 4; Pavúk 1981, s. 58, obr. 47/. Import z oblasti bukovohorskej kultúry predstavuje črep zdobený typickým ornamentom /obr. 35: 6/.

Mladšiu fázu klasickej badenskej kultúry /Němejcová-Pavúková 1981, s. 261-262/ na lokalite reprezentujú tri zásobné a jedna exploatačná jama. Výplň objektov bola popolovitá, obsahovala torzá typických džbánkov, amfor /obr. 35: 8/, jednoduchých /obr. 35: 7/ i dvojdielnych mís /obr. 35: 10/ a veľkých hrubostenných zásobníc /obr. 35: 9/, kostené nástroje, štiepanú i brúsenú kamennú industriu.

Približne v strede skúmanej plochy sa vedľa seba nachádzali dva objekty čačianskej kultúry. Zobrazené fragmenty /obr. 35: 11-13/ predstavujú najvýraznejšie črepy z celého súboru.

Ojedinelý objekt z doby laténskej /obr. 36: 1/ mal tmavý zásyp zmiešaný s uhlíkmi, steny pri severnom a východnom rohu boli prepálené. Získané črepy /obr. 36: 2-4/ datujú objekt do stupňa LB.

Skúmaná časť lokality bola najintenzívnejšie osídlená v období včasného a vrcholného stredoveku /Hrubec 1980, s. 231/. Väčšina zo 14 objektov sú jamy kruhového, oválneho alebo obdĺžnikového pôdorysu. Ich výplň bola spravidla tmavohnedá až čierna, čím sa podstatne odlišovali od objektov zo starších období. Fragmenty nádob ich len rámcovo datujú do 9.-11. stor. Na základe tvarov a výzdoby keramiky asi bude možné vyčleniť dva časové horizonty. Pozoruhodným fenoménom je častý výskyt okrajov s výzdobou na vnútornom obvode /obr. 35: 14-17/. Okrem jám sa preskúmalo jedno zahĺbené obydlie s jazykovitým vchodovým výklenkom, studňa a batéria 13 zahĺbených pecí s klenbou vo vzájomnej superpozícii a časť ďalšej, ktorá pokračovala mimo skúmanej plochy.

Záchranným výskumom v Bielovciach sa podarilo v predstihu preskúmať aspoň časť ničenej lokality. Jeho výsledky poukazujú na intenzívne osídlenie oblasti dolného Poiplia v rôznych obdobiach praveku. V tomto kontexte považujem za dôležité najmä to, že v predmetnom regióne doposiaľ nebolo známe včasnostredoveké sídlisko, i keď v blízkom okolí sú zistené už tri pohrebiská /Bialeková 1962, s. 109; Vendtová - Rejholec 1963; Nevizánsky 1978/.

L i t e r a t ú r a

BIALEKOVÁ, D. 1962: Nové včasnoslovanské nálezy z juhozápadného Slovenska. Slov. Archeol., 10, s. 97-145.

HRUBEC, I. 1980: Veľkomoravské obdobie a stredovek. Slov. Archeol., 28, s. 229-233.

NEVIZÁNSKY, G. 1978: Pohrebisko z 8.-9. storočia v Bielovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 172.

NĚMEJCOVÁ-PAVŮKOVÁ, V. 1981: Náčrt periodizácie badenskej kultúry a jej chronologických vzťahov k juhovýchodnej Európe. Slov. Archeol., 29, s. 261-290.

PAVÚK, J. 1981: Umenie a život doby kamennej. Bratislava.

VENDTOVÁ, V. - REJHOLEC, E. 1963: Slovanské pohrebisko v Ipeľskom Sokolci. Slov. Archeol., 11, s. 237-245.

RETTUNGSGRABUNG IN BIELOVCE. Die Grabung in Bielovce /Bez. Levice/ wurde auf einem von drei Seiten durch den Fluß Eipel umflossenen niedrigen Bergausläufer realisiert. Die ältesten Funde stammen aus Siedlungsobjekten der Želiezovce-Gruppe /Abb. 35: 1-6/. Die Objekte aus der jüngeren Phase der klassischen Badener Kultur enthielten außer Keramik /Abb. 35: 7-10/ Knochen- und Steinindustrie. Es wurden auch Siedlungsgruben der Čaka-Kultur /Abb. 35: 11-13/ und ein latènezeitliches /LB/ Objekt /Abb. 36/ freigelegt. Der untersuchte Teil der Fundstelle wurde am intensivsten im 9.-11. Jh. /Abb. 35: 14-17/ besiedelt. Außer verschiedenen Siedlungsgruben untersuchte man ein eingetieftes Wohnobjekt mit zungenförmiger Eingangsnische, einen Brunnen und eine Batterie von 13 eingetieften Kuppelöfen in gegenseitiger Superposition.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. БЬЕЛОВЦЕ. Исследование в с. Бьеловце /р-н Левице/ осуществлен на низком отроге, обтекаемом с трех сторон рекой Ипель. Древнейшие находки происходят из селищных объектов жельезовской группы /рис. 35: 1-6/. Объекты младшей фазы классической баденской культуры содержали кроме керамики /рис. 35: 7-10/ также костяную индустрию. Обнаружены также селищные ямы культуры Чака /рис. 35: 11-13/ и объект периода латена LB /рис.

36/. Исследованная часть местонахождения была заселена наиболее интенсивно в IX-XI вв. /рис. 35: 14-17/. Помимо разных селищных ям было обследовано одно запущенное жилище с языкообразной нишей входа, колодец, и батарея 13 взаимно перекрывающихся углубленных печей со сводом.

ĎALŠIE NÁLEZY Z VÝCHODOSLOVENSKEJ NÍŽINY

Lýdia G a č k o v á

V súlade s plánom prieskumov na rok 1985 sledovalo Zemplínske múzeum melioračné práce na niektorých lokalitách. Prieskumom sa získal materiál z obcí Baškovce, Laškovce /pozri Gačková - Lamiová-Schmiedlová v tomto periodiku/, a Vrbnica. Negatívny výsledok priniesol prieskum lokalít Čečehov, Michalovce-Zalužice /výpustný kanál/, Nižná-Rybnica-Ruskovce, Pavlovce nad Uhom-Ťahyňa, Rakovec nad Ondavou, Zemplínska Široká. Okrem toho získalo múzeum darom črepový a kostený materiál z Budkoviec.

B a š k o v c e /okr. Michalovce/

Na lokalite v polohe Vyše kostola /38-23-08, 1 : 10 000, 46 : 234 mm/ asi 150 m od potoka Žiarovnica boli na oboch stranách poľnej cesty porušené štyri sídliskové objekty z mladšej doby kamennej. Získal sa nepočetný materiál: črep z nádoby na nôžke, niekoľko okrajových črepov tenkostennej i hrubostennej keramiky a zlomky nástrojov i úštepy z obsidiánu /obr. 37: 1-10/.

B u d k o v c e /okr. Michalovce/

M. Pivarník z Budkoviec daroval múzeu črepy a zvieracie kosti. Materiál našiel severozápadne od obce /38-32-04, 1 : 10 000, 63 : 373 mm/ po ľavej strane kanála Duša, približne na mieste, kde sa v letných mesiacoch uskutočnilo hĺbenie rybníka. Z nálezov keramiky patrí k výraznejším tmavosivý črep s úzkou lištou pod okrajom, svetlohnedý okrajový črep s vkolkovanou výzdobou v tvare polooblúka, črepy z tela a dna väčších zásobnicových nádob s vlnovkovitou výzdobou aj nezdobené, tmavosivej a hnedej farby /obr. 37: 11-16/. Nálezy svedčia o osídlení v mladšej dobe rímskej.

V r b n i c a /okr. Michalovce/

V polohe Na vrbnickom /38-14-24, 1 : 10 000, 394 : 160 mm/ bolo pri hĺbení závlahového kanála porušené osídlenie pravdepodobne z doby halštatskej. Z tmavej výplne objektov sa získalo niekoľko okrajových črepov hnedej, sivej a čiernej farby, črepy z tela a dna viacerých nádob rôznej hrúbky a sfarbenia.

WEITERE FUNDE AUS DER OSTSLOWAKISCHEN TIEFEBENE. Das Zemplíner Museum in Michalovce gewann bei Geländebegehungen Funde aus dem Neolithikum auf der Fundstelle Baškovce /Abb. 37: 1-10/, jüngerrömerzeitliches Material aus Budkovce /Abb. 37: 11-16/ und Scherben aus der Hallstattzeit aus Vrbnica.

НОВЫЕ НАХОДКИ ИЗ ВОСТОЧНОСЛОВАЦКОЙ НИЗМЕННОСТИ. Земплинский музей в г. Михаловце обрел во время разведок находки младшего каменного века на местонахождении Башковце /рис. 37: 1-10/, материал относящийся к младшему римскому периоду из с. Будковце /рис. 37: 11-16/ и черепки периода гальштата из с. Врбница.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V LAŠKOVCIACH

Lýdia G a č k o v á - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á

Lokalita Laškovce /M-38-14-23, 1 : 10 000, 97 : 80 mm/ bola zistená v auguste 1985 pri prieskume juhozápadnej časti okresu Michalovce. V polohe Za lúkou realizoval podnik Agrostav Michalovce melioračné práce pre JRD Pozdišovce. Počiatočnou obhliadkou lokality sa zistilo asi 30 porušených objektov, ktoré poukazovali na osídlenie vo viacerých obdobiach praveku a v stredoveku. Vzhľadom na to, že v čase objavenia lokality boli melioračné práce bezprostredne pred ukončením, pristúpilo Zemplínske múzeum v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV /oddelenie v Košiciach/ urýchlene k realizácii záchranného výskumu. Odkrylo sa šesť objektov, z ktorých štyri boli preskúmané úplne a dva čiastočne.

M l a d š i a d o b a k a m e n n á

Osídlenie v tomto období dokladali štyri porušené objekty, z ktorých bol jeden preskúmaný úplne /objekt IV/85/ a druhý čiastočne /objekt II/85/. Objekt IV/85 mal približne hruškovitý tvar, rozmery 4,3 x 3,6 m, najväčšiu hĺbku 0,65 m od povrchu, orientáciu dlhšou osou v smere V-Z. Keramiku z objektu reprezentujú črepy tenkostenných i hrubostenných nádob. Na niektorých sa zachovali zvyšky maľovanej výzdoby, na hrubostenných črepoch aj fragmenty rytého ornamentu. Zastúpené sú kónické a polguľovité misky na nôžke i veľké zásobnicové nádoby. Získalo sa aj väčšie množstvo obsidiánovej industrie. Analogický materiál sa nachádzal aj v čiastočne preskúmanom objekte II/85. Predbežne možno objekty zaradiť na záver staršieho obdobia neolitu.

N e s k o r á d o b a k a m e n n á

Do tohto časového úseku možno začleniť najväčší počet porušených objektov. Materiál získaný zberom pochádza zo 6-8 objektov sústredených na ploche približne 100 x 200 m. Nálezový materiál tvoria predovšetkým črepy z misovitých i hrncovitých nádob tehlovohnedej a sivohnedej farby.

D o b a l a t é n s k a

Do neskorej doby laténskej patria dva úplne preskúmané objekty. Objekt I/85 predstavuje obdĺžnikovú chatu so zaoblenými rohmi a kolovou jamou zapustenou do kratšej steny objektu. Chata s rozmermi 4,3 x 3,6 m bola dlhšou osou orientovaná v smere V-Z. Pravidelný tvar chaty bol v severovýchodnom rohu narušený pravdepodobne stredovekým zásahom. Stopy ďalších kolových jám sa nezistili. Vo vzdialenosti asi 300 m severne od objektu I/85 sa preskúmal druhý objekt /V/85/ z neskorej doby laténskej. Predstavoval nepravidelnú obdĺžnikovú chatu s rozmermi 4,8 x 3,3 m, orientovanú dlhšou osou v smere V-Z. Vnútri chaty boli kolové jamy, umiestnené v strede kratších stien. V juhozápadnom rohu sa zistila vyhĺbená väčšia obdĺžniková jama. V nálezovom materiáli obidvoch chát sú zastúpené črepy z misovitých a hrncovitých nádob sivej a hnedej farby, vytočených na kruhu, črepy tuhovej keramiky s hrebeňovitou výzdobou i dácka keramika robená v ruke. Materiál dopĺňajú dva zlomky jednoduchého železného náramku, dva prasleny /kolieska/, drobné úlomky jantáru a mazanica.

S t r e d o v e k

Najmladšie osídlenie je na lokalite doložené niekoľkými zahĺbenými jamami, prípadne chatami. Vo vzdialenosti asi 30 m východne od objektu I/85 z neskorej doby laténskej sa skúmala oválna zahĺbená jama s rozmermi 2,3 x 1,8 m. V jej obsahu sa

nachádzal nepočetný črepový materiál zo sivohnedých i tehlovohnedých nádob, zdobených rytou vlnovkovitou aj vodorovnou výzdobou, a zvieracie kosti.

Domnievame sa, že výsledky záchranného výskumu v Laškovciach obohatia doterajšie poznatky o spoločenskom vývine na Východoslovenskej nížine a sú aj dôvodom na ďalšie skúmanie lokality v nasledujúcich výskumných sezónach.

RETTUNGSGRABUNG IN LAŠKOVCE. Das Zemplíner Museum in Michalovce realisierte in Zusammenarbeit mit dem Archäologischen Institut der SAW /Abteilung in Košice/ eine Rettungsgrabung auf der Lokalität in Laškovce /Bez. Michalovce/. Es wurde das Objekt IV/85 aus jüngerer Steinzeit mit Funden von Keramik und Obsidianindustrie sowie die spätlatènezeitlichen Hütten I/85 und V/85 mit Funden von grauer Keramik, Graphittonkeramik und dakischer handgemachter Keramik untersucht. Im Objekt III/85 befanden sich mittelalterliche Keramikscherben und Tierknochen.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ЛАШКОВЦЕ. Земплинский музей в г. Михаловце осуществил в сотрудничестве с Институтом археологии САН /отдел Кошице/ охранные раскопки на местонахождении Лашковце /р-н Михаловце/. Был исследован объект IV/85 младшего каменного века с находками керамики и обсидиановой индустрии, позднелатенские жилища I/85 и V/85 с находками серой керамики, графитной и дакийской лепной керамики. В засыпке объекта III/85 находились черепки средневековой керамики и звериные кости.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VO VALALIKOCH-KOŠŤANOCH

Dárius G a š a j - Hana M a č a l o v á

Pracovníci Východoslovenského múzea v Košiciach realizovali záchranný výskum v intraviláne obce Valaliky, časť Košťany /okr. Košice-vidiek/, na žiarovom pohrebisku z doby laténskej. Lokalita sa nachádza v polohe Vyšné pole na pozemku J. Tomču /M-34-127-B-a-1, 1 : 25 000, 375 : 97 mm/ v blízkosti areálu budov MNV, kultúrneho domu a staveniska materskej školy; leží na pieskovej dune na pravobrežnej terase Hornádu. Prvý zisťovací výskum v tejto polohe uskutočnil v roku 1958 J. Pástor /1959, s. 526-528/, ktorý zachránil obsah jedného keltského žiarového hrobu. Z tohto pohrebiska pochádza zrejme i fragment železného meča, nájdený J. Bérešom /1984, s. 41/ vo výkope odpadovej jamy na stavenisku kultúrneho domu.

Výskum v roku 1985 bol vyvolaný výstavbou materskej školy a mal za cieľ preskúmať plochu staveniska a jeho okolia, fixovať v teréne staršie zisťovacie sondy J. Pástora a určiť, či išlo o ojedinelý hrob alebo o pohrebisko väčšieho rozsahu. Na ploche 20 x 25 m v mieste najväčšieho prevýšenia duny bolo odkrytých päť žiarových hrobov, z toho tri z doby laténskej /hrob 1, 4, 5/ a dva kultúrne problematicky zaraditeľné, hrob 2 možno datovať azda na sklonok eneolitu, hrob 3 pravdepodobne do mladšej doby bronzovej.

Laténske hroby boli žiarové, hoci biritualitu na tomto pohrebisku nemožno vylúčiť vzhľadom na zmienku o nálezoch kostrových hrobov pri ťažbe piesku v rokoch 1936-38 /Pástor 1959, s. 526/, ktorých inventár sa však nezachoval. Zvyšky

kremácie /kalcinované kosti/ boli uložené v urnách a čiastočne rozptýlené aj v ich okolí na dne hrobových jám, ktoré mali obdĺžnikový /hrob 1 - 1,1 x 1,75 m, hrob 4 - 1,5 x 2 m/ alebo kotlovitý /hrob 5 - 0,5 m/ tvar. V hrobe 1 bolo na dne jamy zachytené žiarovisko okrúhleho tvaru /Ø 0,5 m/, azda symbolickej funkcie.

Inventár hrobov pozostával z keramiky, kovových predmetov a zo zlomkov zvieracích kostí /hrob 4/. Výskyt zbraní, resp. častí výzbroje a výstroja umožňuje interpretovať hroby ako bojovnícke, čo dokladajú dve kopije /hrob 5/, hrot ľahkého oštepu a masívny sekáč /hrob 4/, železné krúžky zo závesu meča a nákončie pošvy meča /hrob 1/. Rozhodujúcimi nálezmi pre datovanie hrobov sú dve železné spony /hrob 1 a 4/ so zhrubnutým lúčikom a s profilovanou pätkou s guľôčkou, veslovite roztepanou a tesne priliehajúcou k lúčiku, ktoré umožňujú zaradiť nálezy do stupňa LB_2. Keramický inventár bol relatívne bohatý, hroby 1 a 4 obsahovali po tri nádoby, hrob 5 šesť nádob. Tvarovú náplň tvorili fľašovité, vázovité a misovité nádoby, väčšina z nich bola vyrobená na hrnčiarskom kruhu /9 ks/, tri nádoby mladohalštatského charakteru boli zhotovené voľným lepením v ruke.

Hroby z Valalikov-Koštian dokresľujú kultúrnu náplň doby laténskej na východnom Slovensku /stupeň LB_2/ a pozmeňujú doteraz uznávané datovanie počiatkov keltskej expanzie v tejto oblasti.

L i t e r a t ú r a

BÉREŠ, J. 1984: Záchranný výskum vo Valalikoch-Všechsvätých. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 40-41.

PÁSTOR, J. 1959: Keltský žiarový hrob v Košťanoch, okres. Košice. Archeol. Rozhl., 11, s. 526-528.

RETTUNGSGRABUNG IN VALALIKY-KOŠŤANY. In Valaliky, Teil Košťany /Bez. Košice-Land/ wurden auf der rechtsuferigen Terrasse des Hornád-Flusses fünf Brandgräber, davon drei latènezeitliche, eines wahrscheinlich von der Neige des Äneolithikums und eines wohl aus der jüngeren Bronzezeit abgedeckt. Die Reste der Einäscherung lagen in den latènezeitlichen Gräbern in Urnen und in deren Umgebung auf der Sohle der Grabgruben, die in zwei Fällen rechteckig und in einem Fall kesselförmig waren. Das Grabinventar bestand aus Keramik, Metallgegenständen und Fragmenten von Tierknochen. In allen drei Gräbern kamen Teile von Bewaffnung vor, was erlaubt, die Gräber als Kriegergräber zu interpretieren. An Hand der Eisenfibeln sind sie in die Stufe LB_2 datiert. Die Keramik wurde auf der Töpferscheibe hergestellt, es kamen jedoch auch Gefäße vor, die mit freier Hand gemacht wurden. Die Datierung in die Stufe LB_2 ändert die bisher anerkannte Datierung der Anfänge der keltischen Expansion in diesem Gebiet.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ВАЛАЛИКИ-КОШТЯНИ. В с. Валалики, часть Коштяни /р-н Кошице-видьек/ на правобережной террасе Горнада вскрыты пять погребений с трупосожжениями, в том числе три периода латена, один, может быть, времени заключительного энеолита и один предположительно младшего периода бронзы. Остатки кремации в латенских погребениях были уложены в урны и вблизи них на днище погребальных ям, у которых была в двух случаях прямоугольная, в одном случае котлообразная форма. Инвентарь погребений состоял из керамики, металлических предметов и фрагментов звериных костей. Во всех трех

погребениях встречались части вооружения или снаряжения, что позволяет интерпретировать их как погребения воинов. На основе железных фибул они датированы ступенью LB_2. Керамика была изготовлена на гончарном круге, но встречены также сосуды лепные. Датировка ступенью LB_2 изменяет до сих пор принятую датировку зачатков кельтской экспансии в этом регионе.

PALEOBOTANICKÉ ANALÝZY NIEKTORÝCH NÁLEZOV Z ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT

Eva H a j n a l o v á

Paleobotanické pracovisko Archeologického ústavu SAV zaevidovalo v roku 1985 762 nálezov rastlinných zvyškov z 39 lokalít. Z nich 234 nálezov bolo získaných preplavovaním hlinitých výplní 85 objektov či už priamo v teréne /Jelšovce, Patince, Včelince/, alebo v laboratóriu /Bratislava: Uršulínska, Nálepkova a Kapitulská ulica, ďalej Žlkovce a Partizánske, časť Šimonovany/. Nie všetky nálezy získané na výskumoch v roku 1985 boli v tom istom roku odovzdané na analýzu; stáva sa, že odovzdanie trvá veľmi dlho. V roku 1985 sme získali nálezy vykopané v roku 1970 /Nemcovce - 28 nálezov uhlíkov zo sídliska/, 1983 /Pavľany - 85 nálezov uhlíkov a semien zo stredovekej dediny/, 1984 /Nitra, poloha Mikov dvor - 68 nálezov mazanice, uhlíkov a semien z viackultúrneho sídliska/.

Na niektorých z celkového počtu 39 lokalít sa vyskytli nálezy rôznych kategórií spoločne, napr. uhlíky a mazanica a pod.

Celá kolekcia zaevidovaných nálezov, počítajúca niekoľko desiatok kilogramov mazanice s odtlačkami rastlín /8 lokalít/, niekoľko stoviek uhlíkov /22 lokalít/, ako aj zuhoľnatených, petrifikovaných a vlhkom karbonizovaných semien /11 lokalít/, bude potrebovať veľa času na analýzu a zhodnotenie. Odborná kapacita paleobotanického pracoviska bude môcť z tohto množstva analyzovať a posúdiť v roku 1986 ani nie polovicu zaevidovaných nálezov. Je preto dôležité, pre ktoré nálezy sa rozhodneme. Výber súvisí predovšetkým s požiadavkami plánovitého archeologického výskumu a so spracúvaním dokumentácie. Na analýzu a vyhodnotenie budú čakať nálezy z dlhotrvajúcich systematických výskumov, kde je limitujúcim faktorom analýz a hodnotení datovanie nálezov. Početnejšie nálezy s ukončenou archeologickou dokumentáciou sa vyhodnotia v súvise s publikovanými archeologickými štúdiami. Niektoré drobné nálezy zo záchranných výskumov, ktoré predstavujú pozoruhodný fond poznatkov, sa analyzovali a sú predmetom tohto príspevku.

B i e l o v c e, poloha Telek /okr. Levice/

Na záchrannom archeologickom výskume lokality ohrozenej rekultiváciou Ipľa získal G. Fusek väčšie množstvo uhlíkov a mazanice. Zatiaľ čo uhlíky môžu poslúžiť pri archeologickej interpretácii objektov, mazanica neobsahovala paleobotanické nálezy a nemá vypovedaciu schopnosť.

Z obdobia neolitu a eneolitu si zasluhujú pozornosť uhlíky z duba /Quercus spec./ a bresta /Ulmus spec./, získané zo zásypu exploatačnej a sídliskovej jamy. Rozptýlené uhlíky z duba /Quercus spec./ sa našli tiež v zásype objektu z doby laténskej.

K základnej konštrukcii zatiaľ funkčne neurčenej pece z 10.-12. stor. /objekt 24/ patria zvyšky dreva duba /Quercus spec./, javora /Acer spec./ a prútiky vŕby /Salix spec./. Vybrali sa z hĺbky okolo 1,25 a 1,3 m. V zásype tohto objektu

boli ďalšie dreviny: hrab obyčajný /Carpinus betulus/, jaseň /Fraxinus spec./, breza /Betula spec./, drieň /Cornus spec./ a dub /Quercus spec./. Sústavu funkčne neurčených analogických pecí 10, 12,13 predstavuje objekt 25, datovaný do toho istého obdobia stredoveku. Z dien týchto pecí, ktoré sa nachádzali v rôznej hĺbke /0,8-1,1 m/, sa získali viaceré dreviny: brest /Ulmus spec./, dub /Quercus spec./, hrab /Carpinus betulus/, javor /Acer spec./, ale prevládajúcimi boli prúty liesky obyčajnej /Corylus avellana/, ktoré mali prierez v rozpätí 10-15 mm.

Aj z ostatných vymenovaných drevín boli prevládajúcimi konáre alebo tenké kmene. Ku konštrukcii pecí 10, 12, 13 z objektu 25 bolo možné na základe nálezových situácií priradiť tiež ďalšie dreviny, ktoré sa nachádzali v hĺbke od 0,1 do 0,6 m. Boli to uhlíky z prútov a konárov liesky /Corylus avellana/ a bresta /Ulmus spec./, ďalej topoľa /Populus spec./, lipy /Tilia spec./, ako aj duba /Quercus spec./. Zásyp objektov /pozri posudok v archíve AÚ SAV/ nebol na druhovú skladbu drevín taký bohatý ako konštrukčne významné polohy. Na základe nálezov sa dá predpokladať, že významnou zložkou konštrukcie objektov bol výplet z tenších prútov alebo konárov.

Z 10.-11. stor. pochádza chata /objekt 4/, charakterizovaná ako zahĺbené obydlie s jazykovitým vchodom. Uhlíky, ktoré sa získali v ôsmich rôznych polohách počas vyberania objektu, môžu pochádzať z nosných kolových stĺpov, prípadne z vnútorného zariadenia. Najpočetnejší bol dub /Quercus spec./, zistený v siedmich polohách. V jednej polohe sa zistil topoľ /Populus spec./, hrab /Carpinus betulus/ a lieska /Corylus avellana/. Zatiaľ čo uhlíky z hraba pochádzali z mladších stromov, a z liesky boli tenké prúty, zvyšok dreva z topoľa poukazoval na priemer prevyšujúci priemer kolových jám. Jeho situovanie v objekte a uvedená skutočnosť umožňujú predpokladať existenciu väčšieho predmetu.

Do 10. stor. zaradil archeológ na základe terénnej situácie nálezy uhlíkov v odpade nasypanom do sídliskových jám /objekty 11, 15, 17/. Sortiment drevín z týchto objektov dáva obraz o charaktere lesného zázemia lokality v 10. stor. Získali sa uhlíky z duba /Quercus spec./, javora /Acer spec./, lipy /Tilia spec./, liesky /Corylus avellana/, jabloňokvetých /Pomoideae/, hraba /Carpinus betulus/, bresta /Ulmus spec./, brezy /Betula spec./, vŕby /Salix spec./, topoľa /Populus spec./.

Kolekcia uhlíkov z tejto lokality, ktorá predstavovala 351 kusov, môže poslúžiť archeológovi ako inšpiračný zdroj pri interpretácii rôznych súvislostí. Má aj významnú paleobotanickú vypovedaciu schopnosť k rekonštrukcii územia dnes značne pozmeneného antropogénnou činnosťou trvajúcou tisícročia.

B í ň a, poloha Cénapart /okr. Nové Zámky/

Z neolitickej jamy /objekt 69/ vyzdvihol I. Cheben v roku 1980 vrstvu hliny s drobnými zuhoľnatenými zvyškami. Pri preplavovaní zeme s hmotnosťou okolo 2 kg sme získali zuhoľnatené semená pestovaných rastlín, burín, ako aj väčšie množstvo zuhoľnatených úlomkov kláskov - vidličiek Triticum spec.

Pestované rastliny boli zastúpené zrnami pšenice dvojzrnnej /Triticum dicoccum/ - 20 ks, pšenice jednozrnnej /Triticum monococcum/ - 28 ks, pšenice pravdepodobne bezplevnatej /Triticum spec. cf. aestivum, durum, compactum/ - 5 ks. Buriny reprezentovali semená kúkoľa poľného /Agrostemma githago/ - 11 ks, stoklasu roľného /Bromus arvensis/ - 25 ks a stoklasu jalového /Bromus sterilis/ - 1 ks.

Podiel jednotlivých druhov pestovaných rastlín, ako aj vysoké zastúpenie semien burín, ale najmä väčší obsah ulámaných častí kláskov, umožňujú predpokla-

dať, že sme v danom prípade analyzovali zámerne pálený odpad, ktorý pravdepodobne vznikol pri triedení zrna.

Z uvedenej lokality pochádzajú aj ďalšie nálezy semien pestovaných rastlín a burín /Hajnalová, rukopis/.

B r a t i s l a v a, Uršulínska ulica 9

Archeologický výskum odkryl na lokalite dve paleobotanicky zaujímavé polohy, v ktorých sa datovali kultúrne vrstvy do rôznych protohistorických a stredovekých období. P. Baxa vyzdvihol 12 vzoriek hlín, ktoré sa pred analýzou v laboratóriu preplavili.

Bohatší nálezový fond semien a uhlíkov sa zistil v objekte 2, označenom ako odpadová jama z 13. stor. V profile v hĺbke od 4 do 5,3 m sa preplavením získali uhlíky, semená pestovaných rastlín, ovocných drevín, kríkov i rastlín vegetujúcich na sídliskách /tab. 1/. Sortiment pestovaných rastlín predstavujú poľné rastliny pšenica /Triticum spec./, jačmeň /Hordeum vulgare/, raž /Secale cereale/, ovos /Avena/, prípadne záhradné rastliny hrach /Pisum sativum/ a šošovica /Lens esculenta/. Semená zrnín a strukovín sa v odpadovej jame nachádzali v zuhoľnatenej forme. Málo karbonizované boli semená viniča hroznorodého /Vitis vinifera/ a ostružín /Rubus idaeus, R. caesius, R. fruticosus, R. spec./. Početnejšie boli nekarbonizované semienka bazy čiernej /Sambucus nigra/ a bazy chabzdy /Sambucus ebulus/, ako aj jadrá bez škrupín z višní alebo čereśní /Cerasus spec./. Nachádzali sa v spodnej časti objektu. Synantropné rastliny boli zastúpené ojedinelými semienkami roztrúsenými v celom profile jamy. Patria k nim: mrlík biely /Chenopodium album/, mrlík hybridný /Chenopodium hybridum/, stoklas /Bromus spec./, lipkavec /Galium spec./. Pri podrobnej analýze získaného materiálu pod lupou sa našli úlomky machov, a to z priestoru od 5 m hlbšie. V týchto polohách, ale čiastočne aj o vrstvu vyššie, mala preplavovaná hmota charakter zrašelinovatenej hmoty. Uvedené skutočnosti dovoľujú uvažovať o tom, že prostredie, v ktorom sa rastlinné zvyšky pôvodne nachádzali, bolo značne vlhké. Prítomnosť machov umožňuje predpokladať, že v určitom období mohla jama slúžiť ako fekálna, po skončení tejto funkcie ako odpadová. Za vyhodený odpad považujeme väčšie množstvo zuhoľnatených zŕn, a to najmä jačmeňa /tab. 1/. Dobre uchované semená zrnín môžu pochádzať najpravdepodobnejšie zo zhorenej zásoby alebo odpadu po čistení zrna, ktorý sa spálil a vyhodil. Naše doterajšie poznatky ukazujú, že škrobové časti zrna podliehajú v prostredí nasýtenom vodou /fekálna jama/, ale aj v prostredí s absenciou vody /suché smetisko/ značnému rozpadu až úplnej strate a zriedkavo vo vlhkom prostredí zostávajú plevy. Uvažovať v týchto reláciách nám umožňujú skúsenosti z analýz rastlinných zvyškov na ďalších stredovekých lokalitách v Bratislave /Hajnalová 1985, s. 405, 411, 432/. K zaujímavým a dôležitým nálezom z objektu 2 patria aj semená viniča hroznorodého. Ich stav zachovanosti bol však veľmi nedostačujúci. Z celkového komplexu môže iba 1/10 poslúžiť na detailnejšie štúdium. Interesantný je tiež veľký podiel semien ostružín v nálezoch. S podobným stavom sme sa na bratislavských lokalitách stretli častejšie /Hajnalová 1985, s. 423/.

Ďalšiu polohu, z ktorej sa získali rastlinné zvyšky, predstavujú kultúrne vrstvy datované archeologickým sprievodným materiálom od doby laténskej až po rozhranie 13. a 14. stor. Tieto vrstvy boli relatívne chudobné na semená rastlín /pozri posudok v archíve AÚ SAV/, vyjmúc vrstvu v hĺbke 1,55-1,6 m, ktorá mala výrazné znaky horizontu s bohatými spálenými zvyškami. Analýzu preplavených semien rastlín z tejto vrstvy urobil na naše požiadanie E. Krippel, za čo mu daku-

jeme. Zistil semená "metlice trsnatej /Deschampsia caespitosa/, skorocelu väčšieho /Plantago major/, mrlíka bieleho /Chenopodium album/, stavikrvu vtáčieho /Polygonum aviculare/, trávy /Poaceae/, veroniky /Veronica spec./, stoklasu? /Bromus?/, štiavu pravdepodobne krvavého /Rumex cf. sanquineus/". Rastliny môžu pochádzať z obrábanej záhradky, prípadne z okrajov chodníkov, indikujú i okraje vlhších polôh, ako aj kyslých pôd.

Rastlinné zvyšky z tejto lokality sú dôležité hlavne v časových kritériách. Posúvajú naše poznanie paleobotanických problémov v Bratislave hlbšie do minulosti. Analýzy a odborná charakteristika získaného materiálu môžu inšpirovať špecialistu pri hodnotení archeologických súvislostí.

B r a t i s l a v a, časť D e v í n, poloha hrad

Pokračujúci systematický výskum priniesol niekoľko pozoruhodných nálezov z dvoch časových horizontov - doba laténska a stredovek.

Z doby laténskej získala V. Plachá uhlíky a zuhoľnatené semená pestovaných rastlín z kultúrnych vrstiev a z objektov v sondách 5 a 11. Spolu bolo z tohto obdobia analyzovaných 12 nálezových komplexov. Pod vrstvou kamenia v laténskej chate boli uložené veľmi poškodené zuhoľnatené zrná jačmeňa siateho /Hordeum vulgare/ - 143 ks, pšenice siatej /Triticum aestivum/ - 10 ks, pšenice pravdepodobne dvojzrnnej /Triticum cf. dicoccum/ - 3 ks, pšenice pravdepodobne špaldovej /Triticum cf. spelta/ - 3 ks, pravdepodobne raže siatej /cf. Secale cereale/ - 8 ks. V ďalšej polohe, a to v kultúrnej vrstve datovanej do 1. stor. pred n. l., sa našlo proso siate /Panicum miliaceum/ - 1023 ks, mrlík hybridný /Chenopodium hybridum/ - 1 ks, pravdepodobne ježatka kuria noha /cf. Echinochloa crus - galli/ - 3 ks a mohár /Setaria spec./ - 7 ks. V laténskom objekte /sonda 11, sektor 15/ sa zistil aj zhluk spečených semien konopy siatej /Cannabis sativa/. Kolekcia semien pestovaných rastlín, aj keď nie je početná, je pozoruhodná hlavne preto, že prináša prvú významnejšiu informáciu tohto druhu z doby laténskej na západnom Slovensku. Za dôležitý považujeme nález semien konopy siatej. Potvrdzuje, podobne ako nález z lokality Púchov-Skalka, že táto olejnina a priadna rastlina, o ktorej máme z nášho územia veľmi málo poznatkov, bola v dobe laténskej pestovaná.

Interpretačne výrečnú kolekciu predstavujú uhlíky. Aj keď sa nedalo ani v jednom náleze bližšie určiť, akú úlohu zohrali v hospodárskom živote obyvateľov laténskeho sídliska dreviny, z ktorých pochádzali, sortimentom dokumentujú, ktoré dreviny boli prístupné, a to v bezprostrednom alebo blízkom okolí. Spolu sa analyzovalo 88 uhlíkov z 9 nálezov. Zistili sme tieto stromy a kríky: dub /Quercus spec./ - 5 nálezov, buk lesný /Fagus silvatica/ a breza /Betula spec./ - po 2 nálezy, jaseň /Fraxinus spec./ a javor /Acer spec./ - po 3 nálezy, hrab obyčajný /Carpinus betulus/, lipa /Tillia spec./, vŕba /Salix spec./, ruža /Rosa spec./ a jelša /Alnus spec./ - po 1 náleze; domáceho pôvodu pravdepodobne nebude smrek alebo smrekovec /Picea alebo Larix/ - 1 nález.

Z pohrebiska datovaného do 10.-12. stor., ktoré sa skúmalo v roku 1985, pochádzajú vydrevenia hrobov a súčasti rakiev /trojhrob v S 5, hrob 28/. Vo všetkých prípadoch sa zistilo drevo z jedle /Abies alba/. V bohatom hrobe 53 z veľkomoravského obdobia bolo vydrevenie zhotovené z jaseňa /Fraxinus spec./.

Lokalita Devín-hrad je bohatá aj na nálezy zvyškov rastlín z iných období /Hajnalová, rukopis/ a zaslúžila by si v tomto smere samostatné vyhodnotenie.

C h t e l n i c a, poloha Svätý Róchus /okr. Trnava/

Zo stredovekého miliera, ktorý na prieskume lokality zistil M. Klčo, pochádza 25 uhlíkov z buka lesného /Fagus silvatica/.

M e d z a n y, poloha Za Imunou /okr. Prešov/

Analyzovali sa rastlinné zvyšky zo záchranného výskumu M. Lamiovej v roku 1983 na sídlisku s výrobnou železiarskou činnosťou. Objekty a kultúrne vrstvy v sondách boli datované do doby rímskej /2.-3. stor./. Spolu sa analyzovalo 29 nálezových komplexov /19 mazanice, 6 uhlíkov a 4 hliny; vzorky hliny sa preplavili počas účasti paleobotanika na výskume/.

Menšie aj väčšie úlomky mazanice zo sondy 2 a 3 ukazovali na niekoľko rôznych typov /použitá hmota hliny, prepálenie, rôzne prímesi/. Ani v jednom prípade sa archeologicky nedalo určiť, k akej konštrukcii mazanica pôvodne patrila. Z rastlinných zvyškov bolo možné zistiť odtlačky rôzneho charakteru: odtlačky prútov alebo konárikov sa zistili 13x, listy kríkov 8x. V niektorých prípadoch sa dá uvažovať o lepení hliny na neolistený konár. V jednom náleze sme zistili odtlačky trstiny a dvakrát sme zaregistrovali odtlačky zvyškov pravdepodobne zelenej natrhanej hmoty tráv, použitej ako tmel /pozri posudok v archíve AÚ SAV/. Zatiaľ čo odtlačky zrna alebo ich analyzovateľné úlomky boli zriedkavé, častá bola najmä vegetatívna hmota /listy, steblá/. Odtlačky dokumentujú prítomnosť zrna pšenice siatej /Triticum aestivum/ - 1x, zrna jačmeňa siateho /Hordeum vulgare/ - 1x, pravdepodobne klások pšenice dvojzrnnej /cf. Triticum dicoccum/ - 1 x, pravdepodobne klások pšenice špaldovej /cf. Triticum spelta/ - 4x, pravdepodobne klások raže siatej /cf. Secale cereale/ - 1x. Veľmi početné boli odtlačky stebiel tráv /33x/, úlomky listov tráv /44x/ a plevy /68x/.

Uhlíky, ktoré sa získali počas vyberania objektov a možno pri nich podľa názoru M. Lamiovej predpokladať súvis so železiarskou činnosťou, boli z duba - Quercus spec. /58 ks/ a hraba - Carpinus betulus /2 ks/.

Pri preplavovaní hlinitých výplní jamy 1 sa zistili ďalšie zvyšky zuhoľnatených driev: javor /Acer spec./ - 1 ks, hrab /Carpinus betulus/ - 3 ks, buk /Fagus silvatica/ - 8 ks, dub /Quercus spec./ - 16 ks, vŕba /Salix spec./ - 3 ks.

Za prítomnosti paleobotanika na výskume sa v júli 1983 preplavila hlina s hmotnosťou okolo 20 kg z jamy 1 z troch polôh: horná, stredná a spodná tretina. Hlina nejavila navonok žiadne známky vrstiev bohatých na zvyšky rastlín. Preplavením sa však získali tieto zuhoľnatené semená pestovaných rastlín: proso siate /Panicum miliaceum/ - 4 ks, raž siata /Secale cereale/ - 4 ks, pšenica dvojzrnná /Triticum dicoccum/ - 6 ks, jačmeň siaty /Hordeum vulgare/ - 2 ks, zrniny úlomky /Gramineae cul./ - 7 ks. Zuhoľnatené boli aj zistené semená týchto burín: lipkavec /Galium spec./ - 4 ks, mrlík /Chenopodium spec./ - 3 ks. Niekoľko nezuhoľnatených semien - štiav /Rumex spec./, lipkavec /Galium spec./ a mrlík /Chenopodium spec./ - možno pripísať na vrub znečistenia malého potôčka, v ktorom sa preplavovanie robilo.

Kolekcia rastlín, hoci málo početná, ale kvalitou a množstvom rastlinných druhov, s ktorými obyvatelia sídliska prichádzali do styku, významná, sa získala vďaka pozornosti archeológa. Z nej 14 druhov rastlín vypovedá o drevnej surovine používanej v železiarskej výrobe, o lesnom zázemí lokality v 2.-3. stor. a poskytuje tiež prvé doklady o základnom sortimente pestovaných rastlín. V tejto súvislosti sú pozoruhodné aj postrehy získané pri analýzach odtlačkov rastlín na mazanici.

P ú c h o v, poloha Skalka /okr. Považská Bystrica/

V depozitári bol do dnešných čias odložený nález zuhoľnatených semien rastlín z neskorej doby laténskej, ktoré na uvedenej lokalite vyzdvihol v rokoch 1880-90 E. Hoening /Pieta 1982, s. 181; Beninger 1937, s. 63/. Podľa označenia nález pochádza zo sídliskového objektu a bol vyzdvihnutý z jednej polohy. Pôvodné označenie "chlieb, ovos a proso" paleobotanická analýza nepotvrdila v plnom rozsahu. Zistili sme zlomok zuhoľnateného kvaseného produktu, zrno ovsa /Avena spec./ - 68 celých a 25 úlomkov, vidličky ovsa pravdepodobne siateho /Avena cf. sativa/ - 8 ks, zrno jačmeňa /Hordeum vulgare/ - 1 ks, zrno jačmeňa pravdepodobne nahého /Hordeum vulgare cf. nudun/ - 1 ks, semeno šošovice kuchynskej /Lens esculenta/ - 1 ks, proso siate /Panicum miliaceum/ - 1 ks a semená konopy siatej /Cannabis sativa/ - 94 celých a 35 úlomkov. Okrem tejto hmoty sme našli 3 úlomky čiernej sklovitej živice.

Nález je paleobotanicky objavný prítomnosťou kvaseného produktu, ale najmä semien konopy siatej z doby laténskej. Je potrebné vzdať úctu amatérovi, ktorý pravdepodobne pod vplyvom štúdie O. Heera /1865/ o rastlinných zvyškoch zo švajčiarskych tzv. kolových stavieb, v tom čase odborníkom dobre známej, venoval pozornosť archeologicky netradičnému nálezu - zuhoľnateným zvyškom rastlín.

Š t ú r o v o, časť O b i d, ŠM Obidská pusta /okr. Nové Zámky/

Zo záchranného výskumu sídliska v rokoch 1984-85, datovaného do doby bronzovej /karpatská mohylová kultúra/, odovzdal O. Ožďáni na rozbor 4 nálezy rastlinných zvyškov. V troch objektoch /3, 5 a 46/ získal ostatky z javora /Acer spec./ - 8 ks a z duba /Quercus spec./ - 4 ks. V objekte 44 našiel v nádobe 2 tri úlomky zuhoľnatených zŕn pšenice /Triticum spec./.

V a l a l i k y, časť V š e c h s v ä t ý c h, poloha Kostelné /okr. Košice-vidiek/

Zo záchranného výskumu sídliska z 10.-12. stor. a slovansko-avarského pohrebiska z 8. stor. pochádzajú zuhoľnatené zvyšky drevín. Na sídlisku sa našli v estrichu kozuba chaty 1 a v jej zásype uhlíky duba /Quercus spec./ - 58 ks. V hroboch 106 a 107 boli uhlíky javora /Acer spec./, brestа /Ulmus spec./ a pravdepodobne lipy /cf. Tilia spec./. Drevená pošva dýky z hrobu 108 bola zhotovená z javora /Acer spec./.

Paleobotanické nálezy z tejto lokality sú málo početné, a preto majú iba informatívny charakter. Prítomnosť uhlíkov v hroboch je zatiaľ nejasná. Uhlíky z chaty 1 sa našli jednak v zásype, jednak ako zvyšok palivového dreva z duba. K pozoruhodným nálezom patrí spomínaný zvyšok pošvy dýky z dreva javora.

V r b o v é, ulica E. Šándora, č. parcely 452 /okr. Trnava/

V obilnej jame z polovice 15. stor., ktorá v závere svojej existencie slúžila ako odpadová, získal M. Klčo v roku 1984 zuhoľnatené semená pestovaných rastlín a uhlíky. Analýzou sme zistili zrná pšenice siatej /Triticum aestivum/ - 412 celých a 29 úlomkov a raže siatej /Secale cereale/ - 22 ks. Spolu so semenami sa našlo aj 6 uhlíkov z duba /Quercus spec./.

Z kolekcie semien pšenice, vzhľadom na to, že bola dostatočne početná, bolo možné urobiť metrické hodnotenie.

Tab. 1. Rastlinné zvyšky z objektu 1 na lokalite Bratislava, Uršulínska ulica 9

Rastlinný druh	Hĺbka v metroch								Druh nálezu
	4-4,2	4,2-4,4	4,4-4,6	4,4-4,6	5/5,1-5,2	5,1	5,2-5,3	5,2-5,3	
Avena spec.				3			1	1	ZS
Bromus spec.					4				ZS
Caryophyllaceae							1		ZS
Carpinus betulus	6								U
Chenopodium album							4	7	ZS
Chenopodium hybridum							2		ZS
Chenopodium spec.		2	2	3					ZS
Cerasus mahaleb					4				NS
Cerasus spec.					36	5	2		NS
Galium spec.							1		ZS
Gramineae cult.		3	1						ZS
Hordeum vulgare		5	8	62	17	1	50	27	ZS
Hordeum var. nudum	9								ZS
Lens esculenta						1		1	ZS
Polygonum aviculare				1					NS
Pisum sativum								1	ZS
Pirus communis						1			NS
Quercus spec.	3								U
Rubus caesius					1	5			NS
Rubus fruticosus					2	5			NS
Rubus idaeus					3	2			NS
Rubus spec.	2	6		244	58	14	38	343	NS
Salix spec.	2								U
Sambucus ebulus			2	2			1	2	NS
Sambucus nigra			2	5		1		2	NS
Secale cereale		1					1	2	ZS
Triticum aestivum								1	ZS
Triticum spec.				2			1		ZS
Vaccaria pyramidata						1	2		ZS
Viola tricolor			1						ZS
Vitis vinifera	3	7	2	39	x 1+97	23	20	77	NS
Iné nálezy									
machy					+		+		
rašelinová hmota				+			+		
chlpy, vlasy					+				
rybie šupiny				+			+		
rybie kosti				+	+		+		

+ - zistený výskyt; x - bobuľa; U - uhlíky; ZS - zuhoľnatené semená; NS - nezuhoľnatené semená

L i t e r a t ú r a

BENINGER, E. 1937: Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Leipzig.

HAJNALOVÁ, E. 1985: New Palaeobotanical Finds from Medieval Towns in Slovakia. Slov. Archeol., 33, s. 399-438.

HAJNALOVÁ, E., b. r.: Zvyšky semien a plodov rastlín v archeologických nálezoch na Slovensku. Rukopis.

HEER, O. 1865: Die Pflanzen der Pfahlbauten. Neujahrsblatt der Naturforschenden Gesellschaft Zürich für das Jahr 1866. 68. Zürich, s. 1-54.

PIETA, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra.

PALÄOBOTANISCHE ANALYSEN EINIGER FUNDE VON ARCHÄOLOGISCHEN FUNDSTELLEN. Die Palãobotanische Arbeitsstelle des Archäologischen Institutes der SAW zu Nitra evidierte im J. 1985 762 Funde pflanzlicher Überreste aus 39 Fundstellen. Aus diesem Komplex sind in diesem Beitrag Analysen von Funden aus Rettungsgrabungen und Einzelfunde aus systematischen Grabungen auf zehn Fundstellen. Zu historisch seltenen Funden gehört eine Kollektion verkohlter Samen aus der späten Latènezeit von der Fundstelle Púchov-Skalka, die in den J. 1880-90 vom Amateur-Archäologen E. Hoening gewonnen wurde /sie wurde bei der Revision im Depositarium entdeckt/. Die Samen der Anbaupflanzen gewann man durch Schlämmen von Lehmproben aus einer neolithischen Kulturgrube /Bíňa/, einige Bruchstücke befanden sich auch in einem Gefäß auf der bronzezeitlichen Siedlung in Štúrovo, im erwähnten Fund aus Púchov-Skalka und in latènezeitlichen Objekten und Kulturschichten auf der Fundstelle Bratislava-Devín. Aus der römischen Kaiserzeit gewann man eine Samenkollektion von Kulturpflanzen durch Schlämmen des Inhaltes einer Kulturgrube in Medzany. Am zahlreichsten waren mittelalterliche Funde /Bratislava-Ursulinergasse 9 und Vrbové/. Samenabdrücke von Kulturpflanzen wurden nur auf der römerzeitlichen Fundstelle in Medzany festgestellt. Zu bedeutenden Entdeckungen aus dem Bereich der Kulturpflanzen gehört ein Beleg über das Vorhandensein von Cannabis sativa auf zwei latènezeitlichen Fundstellen /Púchov-Skalka und Bratislava-Devín/ wie auch ein neolithischer Fund aus Bíňa, der mit seiner Zusammensetzung /größerer Anteil von Unkräutern und Bruchstücke von Ährchenbasen/ wahrscheinlich Getreidereinigungsabfall darstellt. Für den Charakter und das Ausnützen des Objektes Nr. 2 /in bestimmter Zeit als Fäkalgrube, später als Abfallgrube/ spricht die Zusammensetzung der Funde in den Schichten /Taf. 7/ auf der Fundstelle Bratislava-Ursulinergasse 9. Am zahlreichsten waren Holzkohlenstückchen. Außer Einzelfunden auf mehreren Fundstellen /Štúrovo, Vrbové/ gehören zu bedeutenderen Funden Kollektionen, die einen Einblick auch in die Probleme des unmittelbaren Hinterlandes der Fundstelle gewähren /Devín - Latènezeit - 11 Arten; Bielovce - Mittelalter - 10 Arten; Medzany - römische Kaiserzeit - 5 Arten/. Reste von Gehölzen zeugen auf mehreren Fundstellen von Rohstoff, der vom Menschen zu verschiedenen Zwecken benützt wurde /Holzkohle - Mittelalter - Chtelnica; Feuerstelle - Mittelalter - Valaliky; Dolchscheide aus Holz - Mittelalter - Valaliky; Eisenerzeugung - römische Kaiserzeit - Medzany; Holzverkleidung einer Gruft - Mittelalter - Bratislava-Devín; Konstruktionen von bis jetzt funktionell nicht bestimmten Öfen - Mittelalter - Bielovce/.

ПАЛЕОБОТАНИЧЕСКИЕ АНАЛИЗЫ НЕКОТОРЫХ НАХОДОК С АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ. Палеоботаническая группа Института археологии САН в Нитре зарегистрировала в 1985 г. 762 нахожок остатков растений с 39 местонахождений. Из этого комплекса в статье находятся анализы находок из спасательных исследований и единичные находки из систематических исследований на 10 местонахождениях. К редким с точки зрения истории находкам относится набор обугленных семян позднего латенского периода, обретенным археологом-любителем Э. Гоенингом на местонахождении Пухов - Скалка в 1880-90 гг. /найденный во время ревизии в депозитном складе/. Семена выращиванных растений обретены переплавкой проб глины из неолитической ямы /Биня/, несколько обломков находились также в сосуде на поселении периода бронзы /Штурово/, в упомянутой выше находке латенского периода /Пухов-Скалка/ и в объектах и культурных слоях периода латена на местонахождении Братислава-Девин. Из римской эпохи обретен набор семян выращиванных растений переплавкой содержания ямы в с. Медзани. Самыми количественными оказались средневековые находки /Братислава, Уршулинска ул. 9 и Врбове/. Отпечатки семян выращиванных растений были обнаружены только на местонахождении римского периода в с. Медзани. К важным находкам в сфере выращиванных растений принадлежит доказательство о наличии Cannabis sativa на двух местонахождениях периода латена /Пухов-Скалка и Братислава-Девин/, так же как и неолитическая находка в с. Биня. которая по своему составу /большее содержание сорняков и колосков-вилок/ представляет предположительно отброс после очищения зерна. О характере и использовании объекта 2 /в определенное время в качестве фекальной ямы и позже свалки/ говорит состав находок в слоях /табл. 1/ на местонахождении Братислава-Уршулинска 9. Самыми количественными были угольки. Кроме единичных находок на нескольких местонахождениях /Штурово, Врбове/ к более важным относятся коллекции позволяющие задуматься и над вопросами непосредственного тыла местонахождений /Девин - латенский период - 11 видов; Бьеловце - средневековье - 10 видов; Медзани - римский период - 5 видов/. Остатки дерева говорят о сырье использованном человеком в разных целях на нескольких местонахождениях /древесный уголь - средневековье - Хтелница; очаг - средневековье - Валалики; деревянные ножны кинжала - средневековье - Валалики; производство железных предметов - римский период - Медзани; деревянная облицовка гробницы - средневековье - Братислава-Девин; конструкции пока неуточненных с точки зрения функции печей - средневековье -Бьеловце/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM POHREBISKA Z 10.-11. STOROČIA V MALÝCH KOSIHÁCH

Milan H a n u l i a k

Lokalita sa nachádza severozápadne od intravilánu obce Malé Kosihy /okr. Nové Zámky/ v polohe Horné konopnice /46-31-07, 1 : 10 000, 441 : 306 mm/. Ide o výbežok Santovskej pahorkatiny do Ipeľskej nivy, ktorý má jazykovitý tvar a prevyšuje jej prostredie, miestami podmokrené, o 20-25 m. V zmienenom teréne sa v súvislosti so zamýšľanými zemnými prácami na ploche 1 ha odstránila vrchná vrstva zeme, hrubá 0,4-0,6 m. Vo východnej polovici sa na ploche 3800 m² odkrylo okrem 73 hrobov z doby laténskej i 290 hrobov z 10.-11. stor.

Hroby stredovekého pohrebiska boli na preskúmanej ploche nerovnomerne rozptýlené. Sústreďovali sa do skupín, ktoré miestami splývali. Získané údaje o hĺbkach /± 0-0,7 m/ a kubatúrach /± 0-1,2 m³/ hrobových jám nezodpovedajú pôvodným rozmerom. Sú skreslené odobratím spomenutej humusovitej vrstvy zemnými mechanizmami. V orientácii pochovaných, sledujúcej verne charakter povrchového reliéfu, prevláda smer Z-V až ZSZ-VJV. Jej homogenitu porušujú iba hroby v okrajových častiach pohrebiska. Skelety pochovaných ležali na chrbte. Výraznejšie rozdiely sa zaznamenali iba v uložení predlaktí horných končatín, nachádzajúcich sa v 23 polohách. Do výnimočných polôh boli uložení jedinci v troch hroboch. Ide o pokrčenú polohu na chrbte, na ľavom boku a na bruchu. Sekundárne otváranie hrobov za účelom intencionálneho porušovania pochovaných je preukázané v celom priebehu pochovávania.

Z celkového počtu boli do 52 % hrobov uložené predmety pohrebného inventára. Škálou foriem i kvantitou sú najvýraznejšie zastúpenou skupinou predmetov šperky a súčasti odevu. Sú to vlasové krúžky, esovité záušnice, náušnice, nákrčníky, náhrdelníky, náramky, prstene, nášivky z odevu a kovania opaska. V kolekcii predmetov kultového charakteru dominujú popri nádobách /obr. 38/ i mince uhorských panovníkov z prvých dvoch tretín 11. stor. a mince franského panovníka zo záveru 9. stor. V súbore militárií figurujú zasa strelky, tulce, luky, strmene a zubadlá. V štyroch hroboch boli do oblasti dolných končatín ľudského jedinca uložené kosti koňa. Skupina predmetov dennej potreby a nástrojov je zastúpená sporadicky. Vo väčšine prípadov sú to nefunkčné zlomky.

Odkrytý počet hrobov reprezentuje podstatnú časť pôvodného pohrebiska, používaného od polovice 10. do tretej štvrtiny 11. stor. Na zvyšnej, dosiaľ nepreskúmanej časti pohrebiska vo východnej a severovýchodnej okrajovej partii sa nachádza ďalších zhruba 70-100 hrobov. Ich preskúmanie bude cieľom nasledujúcej výskumnej sezóny.

RETTUNGSGRABUNG AUF DEM GRÄBERFELD AUS DEM 10.-11. JH. IN MALÉ KOSIHY. Bei der Rettungsgrabung im Malé Kosihy /Bez. Nové Zámky/ wurden 290 Gräber eines Gräberfeldes aus der zweiten Hälfte des 10. bis zum dritten Viertel des 11. Jh. durchforscht. Die Gräber konzentrierten sich in Gruppen, die stellenweise zusammenflossen. Die gewonnenen Angaben unterscheiden sich in ihren Tiefenwerten, in der Kubatur der Grabgruben und in der Grablegungsweise und Orientierung der Toten nicht von den bekannten Parametern aus anderen Gräberfeldern der untersuchten Zeitepoche. Gegenstände des Grabinventars fanden sich im 52 % der Gräber. Die frequentierteste Gruppe bilden Schmuckstücke und Gewandbestandteile. Quantitativ bleiben die Gegenstände kultischen Charakters /Abb. 38/ hinter ihnen zurück. Bewaffnung und Gegenstände des täglichen Bedarfs wie auch Werkzeuge sind schwach vertreten. Zur Gewährleistung der Vollständigkeit der Abdeckung des gesamten Gräberfeldes ist es notwendig, die restlichen Gräber in seinem östlichen und nordöstlichen Randabschnitt zu untersuchen.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ МОГИЛЬНИКА X-XI ВВ. В С. МАЛЕ-КОСИГИ. Во время охранного исследования в с. Мале-Косиги /р-н Нове-Замки/ исследованы 290 погребений могильника второй половины X - третей четверти XI в. Погребения были скоплены в группы, которые по местам слиялись в одно целое. Размерами глубины, объемом погребальных ям, способом уложения и ориентировкой мертвых

приобретенные указатели не отличаются от известных размеров на других могильниках рассматриваемого периода. Предметы погребального инвентаря найдены в 52 % погребений. Самой частой группой предметов являются украшения и части одежды. Несколько менее количественны предметы культового характера /рис. 38/. Милитарии и предметы повседневного обихода и орудия труда малоколичественны. Чтобы обеспечить вскрышку всего могильника надо обследовать остальные погребения в его восточной и северовосточной окраинах.

NÁLEZY Z DOBY HALŠTATSKEJ Z BRANČA

Jana H e č k o v á

V súvislosti s výstavbou trasy tranzitného plynovodu 4 prebiehal v Branči /okr. Nitra/ predstihový záchranný výskum. V centre pozornosti bola mierna vyvýšenina, tiahnúca sa v smere SZ-JV, vpravo od cesty z Nitry na Nové Zámky /M-34-133-A-d, 1 : 25 000, 370 : 104 mm/. V okolí súčasného najvyššieho bodu vyvýšeniny bolo, okrem iného, odkrytých deväť hrobov /osem kostrových, jeden žiarový popolnicový/ z doby halštatskej /skupina Vekerzug/. Hroby sa nachádzali tesne pod povrchom /hĺ. 0,25-0,4 m/, hrobovú jamu sa nepodarilo zachytiť ani v jednom prípade. V štyroch hroboch sme zaznamenali prekrytie istých partií tela kameňmi /horné končatiny, panva/. Najčastejším hrobovým prídavkom boli koráliky zo skla, jantáru, bronzu a kosti /hrob 1/85, 3/85, 4/85, 6/85/. V hrobe 1/85 sa našla navyše hlinená nádobka, v hrobe 6/85 zdobený bronzový náramok, v hrobe 8/85 železný nožík. Analógie k pohrebnému rítu i hrobovým prídavkom nachádzame na pohrebisku v Chotíne /Dušek 1966/, ale aj v nedalekých Dolných Krškanoch.

L i t e r a t ú r a

DUŠEK, M. 1966: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Bratislava.

HALLSTATTZEITLICHE FUNDE AUS BRANČ. Im Gemeindekataster von Branč /Bez. Nitra/ wurden im Zusammenhang mit dem Bau einer Trasse der Transitgasleitung neun hallstattzeitliche Gräber /Vekerzug-Gruppe/ freigelegt. Am öftesten kamen im Grabinventar Perlen aus Glas, Bernstein, Bronze und Knochen vor.

НАХОДКИ ПЕРИОДА ГАЛЬШТАТА В С. БРАНЧ. В кадастре с. Бранч /р-н Нитра/ вскрыты в связи со стройкой транзитного газопровода девять погребений периода гальштата /группа Векерзуг/. Самым частым погребальным приложением являлись бусики из стекла, бронзы и кости.

PRIESKUM V CHOTÁRI NOVÝCH VOZOKÁN

Igor H r u b e c

Výkopy hlbokých rýh pre potrubie plynovodu a produktovodu narušili v r. 1983-84 v chotári obce Nové Vozokany /okr. Nitra/ dve lokality. Obe sú na terase potoka Širočina, ktorý preteká údoliami severnej časti Pohronskej pahorkatiny.

Prvá lokalita sa nachádza severne od časti Veľké Vozokany asi 400 m južne od hrádze vodnej nádrže na potoku Širočina a asi 300 m východne od pokračujúceho toku tohto potoka v nadmorskej výške asi 180 m /M-34-133-B-b, 1 : 25 000, 264 : 29 mm/. V profile výkopu ryhy sa farebne líšili narušené objekty sídliskového charakteru. Keďže lokalita nie je ohrozená ďalšími výkopovými prácami, postačila len jej evidencia a dobové zaradenie na základe zlomkov keramiky získaných zberom z ryhy a vykopanej zeminy.

Našiel sa tu výrazný zlomok z tenkostennej nádoby hladeného povrchu, zdobený zväzkom rytých línií a jamkami v tvare notových hlavičiek. Spolu s ním bol aj čepeľový úštep s pravostrannou retušou z limnokvarcitu hnedej farby. Ďalej sa získal okrajový črep z valcovitého hrdla hrubostennej nádoby väčších rozmerov, zdobený radom jamôk pod okrajom. Tri ďalšie črepy z hrubostenných nádob sú zdobené zväzkom rytých línií. Asi pätnásť črepov je už menej typických.

Opísané črepy sú z nádob vyrobených z hrubo plavenej hliny, zväčša drsného povrchu, spracovaním i výzdobou sa hlásiacich do obdobia kultúry s mladou lineárnou keramikou.

Druhá lokalita sa nachádza východne od časti Malé Vozokany na pravobrežnom svahu terasy potoka Širočina asi 100 m severne od hradskej z Nových Vozokán do Nemčinian v nadmorskej výške cca 175 m /M-34-133-B-b, 1 : 25 000, 275 : 100 mm/.

V profile výkopu ryhy v hĺbke asi 1,2 m od povrchu sa výrazne črtali zvyšky deštruovanej pece s plochým dnom /v šírke asi 1,3 m/ a oválne zaoblenou klenbou z prepálenej hliny. Zo zemitej výplne pece, značne zmiešanej s uhlíkmi a so sadzami, ako aj z bezprostrednej blízkosti výkopu sa zberom získal väčší počet zlomkov keramických nádob, ktoré umožňujú dobové zaradenie objektu.

Našiel sa tu okrajový črep zo značne vyhnutého hrdla hrncovitej nádoby s kolmo zrezaným okrajom, zdobený pod hrdlom rytou vlnovkou. Ďalej sa získalo päť črepov z vydutia hrncovitých nádob, zdobených špirálovite rytými líniami na vydutí a vlnovkou pod hrdlom. Dva črepy sú z dolnej časti a hraneného, plochého dna hrncovitých nádob. Asi osem nezdobených zlomkov z tela, tak ako predchádzajúce, je z nádob vyhotovených na kruhu z plavenej hliny, dobre vypálených. Podobné črepy možno zbierať v okolitej oráčine na poli zvažujúcom sa k potoku.

Opísané zlomky patria nádobám sídliskového charakteru s výrazne vyvinutým tvarom, okrajom i výzdobou z vrcholného stredoveku asi z 11. až 12. stor.

Objekty i pamiatky na oboch opísaných lokalitách sa nachádzajú v dostatočnej hĺbke pod súčasnou oráčinou. Výkop ryhy ich prerezal a narušil iba čiastočne. Sídliská ako celok nie sú ďalšou stavebnou činnosťou ohrozené.

GELÄNDEBEGEHUNG IN DER GEMEINDEGEMARKUNG VON NOVÉ VOZOKANY. Bei Erdarbeiten in der Gemeinde von Nové Vozokany /Bez. Nitra/ kamen auf der Terrasse des Baches zwei neue Lokalitäten zutage. Auf der ersten wurden unterschiedlich gefärbte Reste von Siedlungsobjekten festgestellt. Die mit Bündeln von Ritzlinien und Grübchen in Form von Notenköpfchen verzierten Gefäßfragmente ermöglichten ihre zeitliche Einstufung. Sie melden sich zur Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik. Auf der zweiten Lokalität fanden sich Reste einer Ofendestruktion mit ovaler Kuppel. In seiner erdigen Ausfüllung befanden sich Fragmente von scheibengedrehten topfartigen Gefäßen, verziert mit spiralförmigen Ritzlinien und einer Wellenlinie unter dem Hals. Sie gehören ungefähr in das 11.-12. Jh.

РАЗВЕДКИ В УГОДЬЯХ С. НОВЕ-ВОЗОКАНИ. Во время земляных работ в с. Нове-Возокани /р-н Нитра/ показались на террасе потока два новых местонахождения. На первом обнаружены разные по цвету остатки селищных объектов. Их отнесение к определенному периоду позволили фрагменты сосудов украшенных пучками резных линий и ямками в виде нотных головок. Они относятся к культуре младшей линейной керамики. На втором местонахождении найдены остатки обвала печи с овальным сводом. В ее засыпке находились обломки сосудов горшковидной формы, украшенные спиралевидными резными линиями и волнистой линией под горлом, и изготовленные на гончарном кругу. Их можно датировать XI-XII вв.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z TRÁVNICE

Ivan C h e b e n

Prieskumom po trase ryhy pre závlahové potrubie, ktoré prebieha vo východnej časti chotára obce Trávnica /okr. Nové Zámky/, sa zachránil z viacerých sídliskových objektov v profile ryhy /M-34-133-D-a, 1 : 25 000, 45 : 145 mm/ črepový materiál čačianskej kultúry. Vo vzdialenosti 50 m od poľnej cesty /obr. 39: 8/ sa nachádzal väčší komplex kultúrnych jám, ktoré sa dali sledovať v dĺžke 12 m. Ide o objekty, prípadne o jeden rozmerný /vzájomné porušenie sa nezistilo/, ktoré mali steny zvisle zahĺbené do podložia. Dno v hĺbke 90 cm od povrchu bolo vodorovné. Z tohto komplexu sa získal nasledujúci črepový materiál: 1. Okrajový črep z misky so zatiahnutým, vodorovne hraneným ústím /obr. 40: 5/. 2. Okrajový črep zo šálky s dvojkónickým telom a vyhnutým ústím, široké pásikové ucho je odlomené /obr. 40: 4/. 3. Črep zo šálky s rovno zrezaným okrajom /obr. 40: 2/. 4. Črep z tela nádoby so zvisle ryhovaným povrchom a vyhľadenou hornou časťou /obr. 40: 1/. 5. Črep z dna nádoby /obr. 40: 3/. 6. Strechovite hranené ucho /obr. 40: 6/. 7. Dno s omfalom.

Ďalší objekt čačianskej kultúry, ktorý sa v profile ryhy zachytil vo vzdialenosti 75 m od poľnej cesty, mal takisto zvisle zahĺbené steny a vodorovné dno bolo v hĺbke 0,7 m od povrchu. Z výplne tejto kultúrnej jamy sa získal nasledujúci črepový materiál: 1. Črep z nádoby s lievikovitým hrdlom /obr. 39: 1/. 2. Okrajový črep s vodorovne hranenou vrchnou stranou okraja /obr. 39: 2/. 3. Črep z tela nádoby zdobenej zväzkami šikmých rýh /obr. 39: 3/. Črepy z nezdobených hrubostenných nádob.

V ďalšom úseku ryhy, smerom k päte svahu, sa objekty malých rozmerov vyskytli iba sporadicky a vo výplni sa nachádzali atypické črepy.

Sídlisko sa rozkladá východne od obce Trávnica na mierne sa zvažujúcom svahu, ktorý je pozdĺž pravého brehu potoka pretekajúceho v smere S-J /obr. 39: 8/. Vykopaná ryha prebieha východným okrajom osídlenej plochy, a to od poľnej cesty k vybudovanej vodnej nádrži.

Z tejto polohy je doložené osídlenie v období lengyelskej a badenskej kultúry /črepový materiál bol získaný pri budovaní vodnej nádrže/ a zistili sa aj nálezy z mladšej doby bronzovej.

Povrchovým zberom v južnej časti sídliska v tesnej blízkosti poľnej cesty sa získali črepy keramiky z mladšej doby rímskej /obr. 39: 4-6/. Do tohto obdobia možno azda priradiť aj fragment dna nádobky /obr. 39: 7/ vyrobenej z číreho a modrého skla.

SIEDLUNGSFUNDE AUS TRÁVNICA. Bei einer Geländebegehung in der Gemeinde Trávnica /Bez. Nové Zámky/ gewann man aus Objekten, die bei dem Ausschachten einer Rinne gestört wurden, Scherbenmaterial der Čaka-Kultur. Aus dem Komplex von Objekten, die in einer Länge von 12 m verfolgt wurden, rettete man Scherbenmaterial, von dem eine Auslese auf Abb. 40 dargeboten ist. Ein weiteres Objekt der Čaka-Kultur /Abb. 39: 1-3/ hatte senkrecht eingetiefte Wände und waagrechten Boden. Die Siedlung ist auf einem mäßigen Abhang über dem rechten Ufer des Baches situiert /Abb. 39: 8/. Bei dem südlichen Siedlungsrand fanden sich Keramikscherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /Abb. 39: 4-6/.

СЕЛИЩНЫЕ НАХОДКИ ИЗ С. ТРАВНИЦА. Разведками в с. Травница /р-н Нове-Замки/ обретены из объектов нарушенных выкопом канавы черепки культуры Чака. Из комплекса объектов, проходивших на расстоянии 12 м, спасены черепки, выбор которых представлен на рисунке 40. Другой объект культуры Чака /рис. 39: 1-3/, имел вертикально углубленные стены и горизонтальное днище. Поселение расположено на отлогом склоне, над правым берегом потока /рис. 39: 8/. У южной окраины поселения найдены черепки керамики младшего римского периода /рис. 39: 4-6/.

TRETIA VÝSKUMNÁ ETAPA V PATINCIACH

Ivan C h e b e n

V katastri obce Patince /okr. Komárno/ pokračoval v polohe Teplica priamo v areáli kúpeľov záchranný výskum. V priebehu tretej výskumnej sezóny sa preskúmala plocha 850 m² v južnej časti neolitického sídliska, ktorá priamo nadväzuje na plochu preskúmanú už v rokoch 1983-84. Terénne práce sa realizovali predovšetkým v tej časti areálu, kde sa plánuje ďalšia výstavba. Takto sa preskúmalo 112 sídliskových objektov; z nich patrilo 12 do 10.-12. stor.

Na odkrytej ploche sídliska sa takisto ako v predchádzajúcich sezónach sledovala veľká koncentrácia objektov, ktoré tvorili rozmerovo rozsiahle skupiny kultúrnych jám. Medzi komplexmi skúmaných objektov sa zachytili aj kolové jamy dlhých kolových domov. Z nich sa najlepšie zachoval pôdorys južnej časti domu 3; v jeho severnej časti boli viaceré kolové jamy porušené kultúrnymi jamami, takže jeho pôdorys je neúplný. Jedna z kolových jám domu 3 bola porušená mladším objektom /želiezovská skupina/, ktorým bolo ohnisko; kolovú stavbu možno zaradiť do kultúry s mladšou lineárnou keramikou.

Najväčšiu časť inventára z preskúmaných objektov tvorí keramika, ktorá vykazuje identické tvary a ornament, ako je doložené v predchádzajúcich sezónach. Spodná časť nádoby z objektu 139, zdobená bohatou rytou výzdobou, oddeľovanou zvislými pásmi vpichovaných línií, poukazuje na vzťah s Potisím /skupina Szakálhát/. Nálezový inventár dopĺňa kamenná brúsená a štiepaná industria, hlinené prasleny a závažia, kostené predmety a ozdoby.

Osídlenie z 10.-12. stor. sa sústreďuje bližšie k východnému okraju osídlenej plochy. Z tohto obdobia sa okrem kultúrnych jám preskúmal zahĺbený príbytok s rozmermi 2,5 x 2,3 m s kolovou jamou zachytenou pri strede užšej steny. V blíz-

kosti sa nachádzala rozmerná zásobná jama. Z ďalšieho zahĺbeného príbytku sa preskúmala iba jeho časť.

Dôležitou súčasťou pri komplexnom skúmaní sídliskových objektov kultúry s mladšou lineárnou keramikou a želiezovskej skupiny na lokalite v Patinciach bol aj paleobotanický výskum E. Hajnalovej, zameraný na doloženie pestovaných kultúrnych plodín /obilniny, strukoviny/, ale aj na získanie iných vzoriek, ktoré rozšíria poznatky o prírodnom prostredí.

DIE DRITTE GRABUNGSETAPPE IN PATINCE. Die Untersuchung der neolithischen Lokalität in Patince /Bez. Komárno/ konzentrierte sich auf die Beendung der Grabung der durch die fortschreitenden Bauarbeiten unmittelbar gefährdeten Fläche. Es wurden weitere 112 Siedlungsobjekte durchforscht, von denen 12 in das 10.-12. Jh. gehörten. Diese befanden sich in der Nähe des regulierten Laufes des Žitava-Kanals. Man erfaßte zwei Wohnobjekte, deren Ausmaße 3 x 3 m waren. In der Nähe des einen befand sich eine geräumige Getreidegrube.

Aus der Zeit der Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik und der Želiezovce-Gruppe deckte man weitere Kulturgruben ab, man beendete die Untersuchung des Grundrisses eines Pfostenhauses und in seiner nächsten Nähe deckte man den Grundriß eines weiteren Pfostenhauses ab. Auf dieser Fläche erfaßte man auch mehrere Feuerstellen bzw. kleine Öfen, von denen drei einen erhaltenen Kuppelteil bis zum Niveau der Grenze zwischen dem Ackerboden und dem Untergrund aufwiesen.

Eine umfangreiche paläobotanische Untersuchung belegte den Anbau einiger Kulturpflanzen und eine ganze Reihe von Samen aus verschiedenen Unkrautarten.

ТРЕТИЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ СЕЗОН В С. ПАТИНЦЕ. Исследование неолитического поселения в с. Патинце /р-н Комарно/ сосредоточилось на доисследование площади находящейся непосредственно под угрозой продолжающейся строительной деятельности. Обследованы новых 112 селищных объектов, из числа которых 12 принадлежали к X-XII вв. Они находились вблизи регулированного течения реки Житавы. Затронуты два жилища, размерами 3 x 3 м. Вблиз одного находилась размерная зерновая яма.

Были обследованы новые культурные ямы периода культуры младшей линейной керамики и жельезовской группы, закончено изучение плана столбового дома, тесно у него вскрыт план нового столбового дома. На вскрытой площади было обнаружено несколько очагов или же печек, у трех из них сохранилась часть свода до уровня границы между пахотой и материком.

Размерным палеоботаническим исследованием продокументировано выращивание нескольких культурных растений и обретен целый ряд семян разных видов сорняков.

ĎALŠIA ETAPA VÝSKUMU V NITRE NA ŠINDOLKE

Bohuslav C h r o p o v s k ý - Gabriel F u s e k

V roku 1985 sa začala výstavba severného cestného obchvatu Nitry. Trasa vedie i cez sídlisko na ľavobrežnej terase rieky Nitry, odbornej verejnosti známe /Chropovský 1976/. Na odhumusovanej časti dotknutého územia sa vykonal záchranný výskum, ktorý zo SZ nadviazal na už preskúmanú plochu /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 123 : 23 mm/.

Na výskume sídliska v roku 1985 technicky spolupracovali A. Kováčová, E. Chropovská a J. Császta. Preskúmali sa objekty 160-188, ďalšia časť palisády a objekt 14, čiastočne odkrytý v roku 1968. Čačianska kultúra tu bola zastúpená tromi objektmi, z toho jednou veľkou exploatačnou jamou. Získali sa ďalšie poznatky o osídlení lokality v mladšej dobe laténskej, najmä o konštrukcii zahĺbených obydlí a ich umiestnení v teréne. Okrem siedmich obydlí sa preskúmali dva objekty hospodárskeho charakteru.

Dôležitým výsledkom výskumu bolo zistenie, že týmto smerom veľkomoravská osada nepokračovala. Asi v strede preskúmanej plochy sa zachytil i západný okraj osady z 11.-12. stor. Z tohto obdobia sa preskúmalo len jedno obydlie, ostatné objekty boli väčšinou jamy rôznych tvarov a hĺbok. Na okraji osady bola umiestnená aj sústava troch zahĺbených pecí s klenbou. Včasno- a vrcholnostredoveká osada bola vybudovaná na južnom až juhovýchodnom úbočí terasy, mierne sa zvažujúcom k nepomenovanému malému potoku. Takto situovaná osada bola chránená pred prevládajúcimi severozápadnými vetrami. Najmladšiu fázu osídlenia na preskúmanej ploche predstavujú sídliskové objekty z 12.-13. stor.

Asi 200 m severozápadne od sídliska /M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 130 : 19 mm/ sa pri ťažbe zeminy porušili kostrové hroby. Počas záchranného výskumu sa preskúmalo 31 hrobov, orientovaných v rozmedzí 243-284°, prevládajúcim smerom bol Z-V /22 hrobov/. Pochovaní ležali obvykle v natiahnutej polohe na chrbte s hornými končatinami uloženými pozdĺž tela. Na rôznorodosť pohrebných zvykov ukazuje ukladanie šperkov na rôzne miesta v hrobe, šípov medzi dolné končatiny mŕtveho, vhadzovanie a ukladanie nádob do hrobových jám, v jednom prípade i obloženie hrobovej jamy kameňmi. Nálezy hmotnej kultúry datujú preskúmanú časť pohrebiska do polovice 10. stor.

L i t e r a t ú r a

CHROPOVSKÝ, B. 1976: Výskum laténskej, veľkomoravskej a včasnostredovekej osady v Nitre na Šindolke. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1975. Nitra, s. 113-116.

WEITERE GRABUNGSETAPPE IN NITRA-ŠINDOLKA. Der Bau einer Straße in Nitra rief die Rettungsgrabung auf einer Fläche hervor, die von NW an die schon untersuchte Fläche anknüpfte /Chropovský 1976/. Es wurden die Objekte 160-188, ein weiterer Palisadenteil freigelegt und man beendete die Untersuchung des Objektes 14/68. Man stellte Siedlungsgruben der Čaka-Kultur und weitere eingetiefte Objekte aus der jüngeren Latènezeit fest. Man erfaßte den Westrand einer Ansiedlung aus dem 11.-12. Jh. und wichtig ist auch die Feststellung, daß die großmährische Ansiedlung in dieser Richtung nicht fortsetzte. Die jüngste Phase der Besiedlung repräsentieren Objekte aus

dem 12.-13. Jh. Ungefähr 200 m nordwestlich von der Siedlung entfernt wurden bei Erdexploitation Skelettgräber gestört. Von den 31 untersuchten Gräbern gab es 22 mit W-O-Orientierung, die übrigen lagen im Abstand von 243-284°. Die Bestatteten lagen gewöhnlich in gestreckter Rückenlage mit den oberen Gliedmaßen längs des Körpers. Die Funde der materiellen Kultur datieren den untersuchten Teil des Gräberfeldes in die Mitte des 10. Jh.

НОВЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ В НИТРЕ-ШИНДОЛКЕ. Стройка дороги в Нитре вызвала охранное исследование, которое на северо-западной стороне навязывало на обследованную уже площадь /Chropovský 1976/. Обследованы объекты 160-188, дальнейшая часть палисада и доисследован объект 14/68. Обнаружены селищные ямы культуры Чака и другие запущенные жилища младшего периода латена. Затронута западная окраина поселка XI-XII вв. и важен также факт, что великоморавский поселок не продолжался в этом направлении. Самую молодую фазу заселения представляют объекты XII-XIII вв. Приблизительно 200 м к северо-западу от поселения во время добычи земли нарушены скелетные погребения. Из исследованных 31 погребения 22 были ориентированы в направлении З-В, остальные между 243-284°. Похороненные обычно лежали в вытянутом положении на спине с верхними конечностями положенными вдоль тулова. Находки материальной культуры датируют исследованную часть могильника половиной X в.

PETROGRAFICKÝ ROZBOR KAMENNÝCH ARTEFAKTOV Z ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT

Ľudmila I l l á š o v á

Z petrograficko-geologickej stránky bol spracovaný materiál zo šiestich lokalít, približne 880 ks kamennej industrie a suroviny.

Výsledky rozborov

B l a t n é, poloha Štrky /okr. Bratislava-vidiek/

V rokoch 1977-79 prebiehal výskum na neolitickom sídlisku /želiezovská skupina/. Z lokality bolo hodnotených 133 objektov so 780 kamennými artefaktmi a surovinou. Z finálnych výrobkov bolo spracovaných 335 ks - kamenné podložky /318 ks/, hladidlá, drvidlo, otĺkač, sekerky a sekeromlat. V najväčšom počte boli zastúpené podložky vyhotovené z mylonitizovaného granodioritu. Táto surovina bola vhodná na výrobu podložiek, hlavne pre spôsob ich úpravy brúsením. Menej podložiek je z pieskovca - 26,73 %. Až 12 hladidiel a jedno drvidlo sú z kremenca, sekerka vo fragmentoch je z amfibolitu a sekeromlat z ružovosivého vápenca. Okrem finálnych výrobkov boli spracované i 4 ks polotovaru - z toho 2 ks so stopami vŕtania z objektov 153 a 173/78 a 2 ks so stopami brúsenia z objektov 705 a 668/79. Tieto polotovary sú z amfibolitovej horniny. K odpadu bola zaradená i amfibolitová surovina so stopami rezania - 6 ks /objekt 116, 258, 274, 284/79/. Počtom 435 ks z určovaného kamenného materiálu predstavuje ostatná surovina až 55,77 %. Zdrojovou oblasťou všetkých týchto spomínaných surovín bola juhovýchodná časť Malých Karpát.

Č a t a j, poloha Nad korytom /okr. Bratislava-vidiek/

Z lokality bola spracovaná vzorka grafitovej suroviny so zameraním na zistenie proveniencie materiálu. Postúpená bola do Geologického ústavu Dionýza

Štúra v Bratislave, kde ju analyzoval J. Molák. Proveniencia materiálu je z oblasti Českého masívu.

H r č e ľ, poloha Pivničky /okr. Trebišov/

Z paleolitického sídliska bolo predložených na spracovanie 53 vzoriek hornín na výrobu štiepanej industrie. Vzorky, nájdené zberom, sú doložené výbrusmi na mikroskopické pozorovanie. Zistené petrografické typy hornín: 25 ks limnokvarcit, 10 ks rádiolarit, 3 ks silicifikovaný tufit, po 2 ks rohovce, porfyroid a silicifikovaný sediment, 7 ks problematické zaradenie. Proveniencia suroviny možno zhrnúť do troch oblastí: 1. domáce zdroje z východného Slovenska s menším alebo väčším transportom /ložiská rádiolaritov, limnokvarcitov, silicifikovaných tufov/, 2. transport porfyroidov zo stredného Slovenska - spišsko-gemerské ruhohorie /Gelnická séria/, 3. import rohovcovej konkrécie pravdepodobne z Moravského krasu. Surovina z našich vápencových súvrství s konkréciami rohovcov nie je na výrobu štiepanej industrie vhodná.

N i t r a, poloha Mikov dvor

Zo slovanského sídliska bolo spracovaných 13 fragmentov kamenných podložiek z objektov 242 /1 ks/, 251 /7 ks/, 261 /4 ks/, 262 /1 ks/. Surovinou na výrobu podložiek bol pyroxenický andezit /pravdepodobne z lokality poslednej odkrývky v Kozárovciach alebo blízko Čifár/. Z objektu 261 pochádza i podložka vyhotovená z pieskovca a z objektu 251 aj podložka z biotitického granodioritu.

S t r á n s k a, poloha Mogyorós /okr. Rimavská Sobota/

Zo sídliska badenskej kultúry, skúmaného v roku 1985, bolo spracovaných 10 kamenných artefaktov - 7 podložiek a 3 drvidlá. Surovinou všetkých artefaktov boli vulkanické horniny - andezitové tufy, amfibolicko-pyroxenický andezit a čadič. Hlavným areálom výskytu týchto pyroklastík je Krupinská vrchovina a východná časť Cerovej vrchoviny. Drvidlá boli ako polotovary prinesené riečnym transportom.

Š p a n i a D o l i n a, poloha Piesky /okr. Banská Bystrica/

K predchádzajúcim nálezom z tejto lokality pribudlo 18 artefaktov, z toho 10 mlatov, 3 sekerky a surovina. Hmotnosť mlatov je veľmi variabilná, od min. 0,34 až po max. 7,34 kg. Suroviny mlatov: kremenec, andezit, granodiorit, zlepenec, migmatit. Sekerky sú z vápenca, andezitu a amfibolitu, jadro je z limnokvarcitu. Petrografické typy týchto hornín pochádzajú z oblasti Nízkych Tatier a z vulkanitov Kremnického pohoria. Mlaty sú prírodné polotovary, prinesené riečkami Šturec a Bystrica, prípadne menšími horskými bystrinami.

PETROGRAPHISCHE ANALYSE VON STEINARTEFAKTEN AUS ARCHÄOLOGISCHEN LOKALITÄTEN. Von petrographisch-geologischer Seite wurde das Material aus den Lokalitäten von Blatné, Čataj, Hrčeľ, Nitra, Stránska, Špania Dolina, d. h. ungefähr 880 Stück Steinindustrie und Rohstoffe untersucht. Bei der Mehrheit der Materialien konnte die Provenienz auch durch makroskopische Beobachtung bestimmt werden, es handelte sich um Rohstoffe aus der nahen Umgebung mit kürzerem Transport. Eine Ausnahme bilden Hornsteinkonkretionen aus der Lokalität von Hrčeľ, die wahrscheinlich aus einer größeren Entfernung hergebracht worden waren /Mährischer Karst?/ und Graphit aus der Lokalität von Čataj /Böhmen/.

ПЕТРОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КАМЕННЫХ АРТЕФАКТОВ С АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ. С точки зрения петрографическо-геологической был проанализирован мате-

риал с местонахождений Блатне, Чатай, Грчель, Нитра, Странска, Шпанья-Долина, приблизительно 880 кусков каменной индустрии и сырья. У большинства материала было возможно определить его происхождение также макроскопическим обследованием - это сырье из окрестностей местонахождений. Исключением являются конкреции роговика с местонахождения Грчель, происходящие предположительно из более отдаленной местности /Моравский карст?/, и графит с местонахождения Чатай /Чехия/.

ANTROPOLOGICKÁ ANALÝZA ŽIAROVÉHO HROBU Z TREBATÍC

Július J a k a b

Príspevok informuje o výsledkoch základného hodnotenia spálených ľudských kostí zo žiarového hrobu porušeného v Trebaticiach v záhrade domu č. 256, okr. Trnava /pozri Němejcová-Pavúková - Klčo v tomto periodiku/. Antropologický materiál reprezentovali drobné fragmenty kalcinovaných kostí dvoch jedincov, hmotnosť 1050 g. Priradenie kostí postkraniálnych skeletov k jednotlivým lebkám sa robilo podľa stupňa ich prepálenia a robusticity. Fragmenty označené ako kostra A boli výrazne robustnejšie a celkove menej prepálené než kosti pričlenené ku kostre B.

K o s t r a A - žena/?/, maturus, 50-60 r. Lebka - stavba robustná; reliéf svalových úponov stredne mohutný. Identifikované fragmenty - os occipitale, os sphenoidale, os temporale bilat., os parietale bilat., os frontale, maxilla lat. dx., mandibula. Morfologické znaky - laterálna časť horného okraja očníc je oblá, nadočnicové oblúky sú výrazné, glabela bola minimálne 3. stupňa, protuberantia occipitalis ext. je 2. stupňa a spinu mentalis tvoria tŕne. V ľavej polovici dokonale prepálenej sánky sú korene zubov /M_1 a M_2/ v alveolách. Ich korunky sú odlomené pri krčku alebo tesne nad ním. Okraje alveol svedčia o stredne intenzívnej paradentóze. Fragmenty lebky boli nedokonale až dokonale prepálené. Postkraniálny skelet - stavba robustná; reliéf svalových úponov stredne mohutný. Identifikované úlomky - telá stavcov /krčný, hrudné a driekové; spolu 7 ks/, časť rebra, proximálna metafýza pravej ulny a diafýza ľavej ulny, ossa coxae, proximálna epifýza a distálna metafýza pravého femura, diafýza ľavej tíbie, kalkaneus a talus z pravej nohy. Medzi jednotlivými kosťami boli pomerne veľké rozdiely v stupni ich prepálenosti. Najmenej boli ohňom postihnuté fragmenty driekových stavcov, panvových kostí a proximálna epifýza zachovaného femura. Nález paradentózy, stupeň zrastu švov neurokránia, ako aj degeneratívne zmeny na telách stavcov zodpovedali určenému veku jedinca.

K o s t r a B - žena/?/, adultus-maturus. Lebka - gracilná až stredná stavba. Identifikované fragmenty - os occipitale, os sphenoidale lat. sin., os temporale lat. sin., os parietale lat. dx., os frontale, os zygomaticum lat. dx., mandibula. Morfologické znaky - protuberantia occipitalis ext. je 1. stupňa. Postkraniálny skelet - stavba gracilná. Identifikované úlomky - proximálna a distálna metafýza ľavej kľúčnej kosti, proximálna metafýza ľavej ulny a dva metakarpy. Všetky fragmenty lebky i postkraniálnej kostry tohto jedinca boli dokonale prepálené.

Po spálení mŕtvych sa popol z väčšej časti zuhoľnatených tiel "homogenizoval", t. j. úmyselne sa kosti polámali na relatívne malé kúsky. Časť z nich bola pochovaná v nádobe. Dokazujú to predovšetkým pôvodné /korodované/ lomné plochy kalcinovaných fragmentov bez známok ohorenia a fakt, že po rekonštrukcii drobných úlomkov s pôvodnými lomami do väčších celkov boli navzájom korešpondujúce fragmenty rovnako kalcinované, t. j. zhoreli ako jedna kosť. Za predpokladu, že sa z porušeného hrobu vyzdvihli všetky pochované kosti, možno potom na základe stupňa ich prepálenia a stavu zachovanosti usudzovať, že v hrobe bola pochovaná iba časť spálených telesných pozostatkov dvoch jedincov.

ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE DES BRANDGRABES AUS TREBATICE. In diesem Beitrag werden die Ergebnisse der Grundanalyse des anthropologischen Materials aus dem Brandgrab in Trebatice /Bez. Trnava/ angeführt. Es handelt sich um die kalzinierten Knochenfragmente von zwei Individuen, wahrscheinlich Frauen - Gewicht 1050 Gramm. In einem Fall war das Skelett von robustem Körperbau mit mittelmäßig ausgebildetem Relief der Muskelansätze /Alter 50-60 J./. Im zweiten Fall handelte es sich um Leichenbrandreste grazilen Körperbaus. Wegen der kleinen Zahl der erhaltenen Fragmente konnte ihr Alter nur im Rahmen der Kategorien adultus-maturus bestimmt werden. Auf Grund des Verbrennungsgrades, des Erhaltungszustandes und der Absenz der Fragmente von vielen Skeletteilen ist zu vermuten, daß nach der Einäscherung nur ein Teil der sterblichen Überreste der zwei Verstorbenen ins Grab gelegt wurde.

АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПОГРЕБЕНИЯ С ТРУПОСОЖЖЕНИЕМ ИЗ С. ТРЕБАТИЦЕ. В статье приводятся результаты основного анализа антропологического материала из кремационного погребения в с. Требатице /р-н Трнава/. Речь идет о кальцинированных фрагментах двух индивидуумов, предположительно женщин - вес 1050 г. В одном случае был скелет мощного роста со средне острым рельефом точек прикрепления мышц к костям /возраст 50-60 лет/. Во втором случае дело касалось пережженых обломков скелета хрупкого роста. Ввиду малого количества сохранившихся обломков ее возраст мог быть выделен лишь категориями adultus-maturus. По степени пережженности, сохранности и отсутствия фрагментов из многих частей скелета можно предполагать, что после кремации была в погребение вложена только часть остатков тел двух индивидуумов.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY A PRIESKUMY VÝSKUMNEJ EXPEDÍCIE SPIŠ ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU SAV

František J a v o r s k ý

V roku 1985 boli urobené výskumy a prieskumy na 72 miestach. Pozitívne výsledky, doložené archeologickým materiálom, sú z 58 lokalít. Zistilo sa 23 nových nálezísk, na ktorých bolo osídlenie v praveku /13/, slovanské osídlenie v 8.-10. stor. /8/, stredoveké a novoveké v 13.-17. stor. /9/ a bez možnosti časového či kultúrneho zaradenia /4/.

Na 26 lokalitách bol urobený prieskum zameraný na záchranu archeologického materiálu, doplnenie zbierkového fondu, ale aj na zistenie nových poznatkov o rozlohe sídliska a narušení objektov. Pretože neboli zistené žiadne zmeny v terénnej

situácii, uvádzame prehľad získaného materiálu s poukázaním na prvú správu o lokalite v tabuľke v závere príspevku.

O k r e s P o p r a d

H ô r k a

V mieste zaniknutej stredovekej dediny Komárovce overovací prieskum zistil nad východným okrajom lokality rozoranie murovaných základov s veľmi kvalitnou vápenatou maltou. Rozptyl kameňov a malty je v kruhu s priemerom 7-10 m /Javorský 1983, s. 100/.

H u n c o v c e

Asi 1 km východne od obce a na JZ od kóty 633,3 v polohe Feldscheid II /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 297-303 : 232-243 mm/ bolo zistené osídlenie v 13. stor. V miestach objektov narušených orbou sa našli črepy a mazanica. Rohovcový úštep je tu ojedinelým pravekým nálezom. Prír. č. 53/85.

Juhovýchodne od obce a na SZ od kóty 638,9 v polohe Vtáčí spev /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 303-309 : 256-261 mm/ sú stopy osídlenia v mladšej dobe bronzovej. V mieste zaniknutých objektov sa našli črepy a mazanica. Na juhozápadnom okraji lokality sa získal slovanský črep z 9.-10. stor. a obsidiánový úštep. Prír. č. 54/85.

K e ž m a r o k

Na ploche medzi železničnou traťou Poprad - Kežmarok nad pravým brehom potoka Holgraben sme pri ošipárni zistili sídlisko z mladšej doby rímskej a z 13.-14. stor. /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 244-254 : 146-151 mm/. Okrem črepov sa v miestach narušených objektov našla mazanica, železovina a na západnom okraji rohovcový úštep. Prír. č. 67/85.

Na evidovanej lokalite Jeruzalemský vrch došlo v severozápadnej časti k narušeniu sídliskovej plochy hneď nad pravým valom /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 186 : 96 mm/. Z porušeného profilu zachránil spolupracovník Ľubomír Bartoš väčšie množstvo črepov púchovskej kultúry. Niekoľko črepov s leštеným povrchom je pravdepodobne laténskych, ako aj železná sekera s tuľajkovitým otvorom /obr. 41: 1/. Vzhľadom na narušenosť profilu nedajú sa k jednotlivým horizontom priradiť zvieracie kosti, železná troska, kamenný otĺkač a železný poľnohospodársky nástroj neurčenej funkcie. Prír. č. 164/85.

V rokoch 1982-83 boli urobené úpravy chóru vo farskom kostole sv. Kríža /M-34-101-D-b, 1 : 25 000, 200 : 129 mm/. Priestor medzi drevenou podlahou a klenbou chóru bol vyplnený pieskom a črepmi z hlinených hrncov. Časť tohto materiálu bola vyvezená z kostola. Vyše sto črepov vybrala spolupracovníčka N. Baráthová. Ide o výrazný materiál zo 14.-15. stor. /obr. 41: 2, 3/. Prír. č. 165/85.

P o p r a d, časť S t r á ž e p o d T a t r a m i

Pri juhovýchodnom okraji obce v polohe Zlatý plot /M-34-101-D-cm 1 : 25 000, 121-127 : 149-155 mm/ sa na výrazne tmavo sfarbenej ornici našli praveké črepy bez možnosti bližšieho zaradenia a črepy z 13. stor. Do tohto horizontu môžu patriť aj železné klince. Prír. č. 63/85.

S p i š s k á B e l á, časť S t r á ž k y

V rámci pamiatkovej údržby robí sa rekonštrukcia gotického kostola zo 14. stor. /M-34-101-B-d, 1 : 25 000, 343 : 131 mm/. Na stavenisku sme zistili existenciu základov zaniknutého objektu, ktoré podbiehajú pod časť základov terajšieho kostola. Doplnili sa tak poznatky z predchádzajúceho výskumu /Holčík 1972, s. 114-117/.

S p i š s k á T e p l i c a

Nad severovýchodným okrajom obce v polohe Záhumnie je po oboch stranách poľnej cesty rozsiahle sídlisko /M-34-101-D-c, 1 : 25 000, 341-348 : 137-142 mm/. Vo východnej časti lokality sa koncentrovali črepy z mladšej doby rímskej a železovina. Črepy z 13.-15. stor., železná skoba, klinec a jadro z rádiolaritu sa našli v západnej časti. Prír. č. 68/85.

S p i š s k ý Š t i a v n i k

V mieste zaniknutého stredovekého cisterciátskeho kláštora v polohe Kaštieľ sme robili geofyzikálne merania zaniknutej stredovekej architektúry /M-34-113-B-d, 1 : 25 000, 333-337 : 50-54 mm/. Západne od terajšej sýpky bol pod koreňmi vyvráteného stromu obnažený terén v blízkosti múru zaniknutej stavby. V popolovitej zemine sa našli železné klince, črepy z hrncov /13.-15. stor./ a z kachlíc /15. stor./. Prír. č. 162/85.

V e ľ k á L o m n i c a

Juhovýchodne od zaniknutého majera Helenin dvor /kóta 682,2/ nad prameňom potoka Lomnický jarok /M-34-101-D-a, 1 : 25 000, 6-14 : 313-320 mm/ je pomerne rozsiahle slovanské sídlisko z 9.-10. stor. Hlavne v blízkosti brehu potoka sa nachádzajú črepy, mazanica a železná troska. Niektoré atypické črepy môžu byť aj staršie. Prír. č. 59/85.

O k r e s S p i š s k á N o v á V e s

B e t l a n o v c e

Východne od sútoku potoka Štiavnik a rieky Hornád /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 330 : 66 mm/ sa vo vykopanej ryhe pre diaľkový vodovod zistila hlinená kupolovitá pec, vyhĺbená v ílovitom podloží. Podlaha pece bola v hĺbke 0,8-1 m. Okrem mazanice z klenby pece sa nenašiel žiaden datujúci materiál. Prír. č. 73/85.

G r a n č - P e t r o v c e

Medzi štátnou cestou Granč-Petrovce - Beharovce a potokom Žehra severne od kóty 448,0 sme v polohe kultúrny dom - Pod cestou /M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 188-191 : 0-3 mm/ zistili sídlisko, ktorého časť bola zničená už výstavbou cesty a západná časť je v úrovni zamokrených lúk. Orbou boli porušené najmenej štyri objekty, v ktorých sa nachádzali črepy z mladšej doby rímskej a slovanské z 9.-10. stor. Jeden pravdepodobne neolitický črep sa našiel v blízkosti cesty. Okrem črepov sa tu nachádzala mazanica zo stien príbytkov a železovina. Prír. č. 36/85.

H r a b u š i c e

Pri prieskume barinatého terénu v polohe Pod Olšavkou /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 197-201 : 130-133 mm/ sme zistili takmer súvislú plochu rašelinovej zeminy a v nej vrstvu bahennej železnej rudy. V smere JV-SZ sa železná ruda nachádzala v dĺžke okolo 40 m. Nie je vylúčené, že toto významné ložisko rudy mohlo slúžiť ako surovinový zdroj pri výrobe železných výrobkov na neďalekej lokalite Pod Zelenou horou, kde sa zistili železiarske pece, ale aj železné sekery a iné výrobky. Prír. č. 77/85.

Západne nad sútokom rieky Hornád a potoka Veľká Biela voda v prielome Hornádu /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 278 : 166 mm/ sa nachádza zaniknutá pec na výrobu vápna. Vedľa turistického chodníka je v miernom svahu prstencový útvar s múrikom prekrytým trávnikom. Múrik je pozostatkom plášťa pece na výrobu vápna. Vnútorný priemer je 7-7,5 m. Hĺbka v strede pece je okolo 1,5 m. Nezískal sa žiadny datovací materiál, takže datovanie objektu môže objasniť až výskum.

J a m n í k

Južne od terénu skúmaného v roku 1977 v polohe Panský dvor /M-34-114-A-b, 1 : 25 000, 251-255 : 275-261 mm/ boli v základoch novostavby rodinného domu zistené ďalšie štyri pece podobného tvaru ako predchádzajúce /Javorský 1978, s. 105/. V zásype pecí sa našli len atypické črepy, ktoré s výhradou zaraďujeme do 9.-10. stor. Prír. č. 159/85.

O l c n a v a

Na severozápadnom okraji obce medzi cestou, železničnou traťou a riekou Hornád je na pravom brehu rieky označená dreveným krížom poloha Starý cintorín /M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 362 : 320 mm; obr. 41: 7/. Historické pramene a ústna tradícia hovoria o starobylom zaniknutom kostole, ktorého presnú lokalizáciu sme nepoznali. Geofyzikálnym meraním tu boli zistené základy architektúry, čo bolo podnetom na záchranný výskum. Sondami sme sa zamerali na zistenie pôdorysu zachytenej architektúry. Výskumom boli odkryté základy kostola, zachované po celom obvode /obr. 42/. Sanktuárium malo vnútorné rozmery 4,7 x 4,7 m, loď 6,5 x 6,9 x 6,9 m. Celková vonkajšia dĺžka kostola je 14 m. Kanonické vizitácie z rokov 1731, 1779 a 1804 dosť podrobne opisujú kostol pred jeho zánikom. Roku 1813 bol objekt zbúraný a časť kameňa bola použitá na stavbu murovanej budovy školy ŠOA v Levoči.

Výskumom sme okrem črepov z 13.-19. stor. získali aj rôzne stavebné železo a architektonické články. Dôležité sú fragmenty rebier z románskej krížovej klenby sanktuária a fragmenty štrbinového okna, ktoré parametrami a konštrukciou, pri zohľadnení netypického pôdorysu kostola so štvorcovou loďou, umožňujú datovať výstavbu kostola na začiatok 13. stor.

P o ľ a n o v c e, časť K o r y t n é

Nad severovýchodným okrajom obce je vedľa hlbokého zárezu stredovekej cesty, vedúcej cez Branisko do Šariša, postavený kostol. Severne od kostola je väčšia plocha tmavo sfarbenej ornice a na nej sa nachádzajú menšie kamene pravdepodobne zo zaniknutých stavieb /M-34-102-D-c, 1 : 25 000, 96-99 : 317-320 mm/. V mieste najväčšej koncentrácie kameňov sa našli aj črepy z 15.-17. stor. Prír. č. 41/85.

S p i š s k á N o v á V e s

Lokalita Pri sv. Trojici sa nachádza východne od mesta nad ľavým brehom potoka Brusník /Wenigbach/ a východne od štátnej cesty Spišská Nová Ves - Markušovce /M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 104-112 : 272-282 mm/. Na odhumusovanej ploche staveniska mäsokombinátu sme preskúmali 27 sídliskových objektov /obr. 43/. Časť sídliska sa nachádza severne od skúmanej plochy a južná časť staveniska sa takmer dotýka polohy Pod Kudlovcom, kde sme v roku 1975 zistili včasnoslovanské osídlenie /Javorský 1978, s. 112/. Získaný keramický materiál dokladá, že plocha bola intenzívnejšie osídlená v mladšej dobe bronzovej, v mladšej dobe rímskej a v období od 8. do 10. stor. Objekty z 12.-13. stor. potvrdzujú predpoklad, že v tejto polohe bola slovanská predkolonizačná osada Stojan, ktorá zanikla v druhej polovici 13. stor.

S p i š s k é V l a c h y

Nad cestou Spišské Vlachy - Olcnava medzi kótami 446,0-389,0 je v polohe Plantal /M-34-114-B-a, 1 : 25 000, 319-331 : 267-274 mm/ pomerne veľké sídlisko. Na lokalite sa zistili orbou narušené príbytky s ohniskami a pece na tavbu železnej rudy. Medzi keramickými fragmentmi prevládajú črepy z hrncovitých nádob a zo zásobníc z mladšej doby rímskej, ale sú tu aj črepy z tenkostenných šálok, zdobené kolkovaním. Do tohto horizontu pravdepodobne patrí aj sklenený korálik modrej

farby. Časť črepov je z 9.-10. stor. Prieskumom sa nepodarilo zistiť, ku ktorému horizontu patria železiarske pece, veľké množstvo železoviny, časti z plášťa taviacich pecí, ako aj brusné kamene. Do praveku patria dva úštepy z rohovca, nájdené vo východnej časti lokality. Prír. č. 167/85.

S p i š s k ý Š t v r t o k

Nad ľavým brehom potoka Sihoť v polohe Široké I /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 121-127 : 28-32 mm/ boli zistené dva objekty narušené orbou. V jednom objekte bolo ohnisko obložené kameňmi a vedľa neho mazanica a črepy z 9.-10. stor. Asi 50 m južne od tohto objektu sa našlo rohovcové jadro. Prír. č. 74/85.

Severozápadne od tejto polohy, asi 200-450 m južne od štátnej cesty Spišský Štvrtok - Hrabušice, v polohe Široké II /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 126-135 : 20-27 mm/ sa zistila väčšia sídlisková plocha, na ktorej sa okrem narušených príbytkov z veľkomoravského obdobia, črepov, mazanice a kamenného brúsa z týchto objektov našli aj praveké črepy bez možnosti bližšieho zaradenia. Prír. č. 75/85.

Nad sútokmi potokov Ovsisko a Štvrtok severne od kóty 504,8 v polohe Pri Kremni sa na východnom okraji barinatého terénu /M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 70-73 : 47-51 mm/ zistili objekty z 13.-14. stor. narušené orbou. Na juhovýchodnom okraji lokality sa koncentruje železná troska. Časť sídliska je pravdepodobne v terajšom barinatom teréne južne od skúmanej polohy. Prír. č. 169/85.

O k r e s S t a r á Ľ u b o v ň a

J a r a b i n a

Južne od obce na pravom brehu potoka Malý Lipník asi 350 m južne od kóty 570,1 sme v polohe Strážske našli päť drobnotvarých úštepov z rádiolaritu /M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 261 : 28 mm/. Prír. č. 70/85.

S t a r á Ľ u b o v ň a

Nad pravobrežnou terasou rieky Poprad severozápadne od kóty 555,6 sme urobili prieskum v polohe Pri kotolni po oboch stranách zárezu staršej poľnej cesty /M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 216-219 : 141-144 mm/, kde bola ornica tmavšia a kde sa vyskytovali aj menšie pieskovcové kamene a kusy malty. Na skúmanej ploche sa nachádzali črepy z 13.-17. stor. Prír. č. 71/85.

Pri kontrole zemných prác spojených s rekonštrukciou hradu sme v ryhe pre elektrický kábel na južnom svahu hradného kopca /M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 144 : 80 mm/ našli črepy zo 14.-17. stor., železnú trosku a fragment stredovekej podkovy. Prír. č. 163/85.

O v e r o v a c i e p r i e s k u m y

Lokalita	Materiál	Kultúra	Prvá správa
	O k r e s P o p r a d		
Abrahámovce Vyšné lúky	črepy, mazanica prír. č. 56/85	doba sťahovania národov/?/	Javorský 1985, s. 111
Hôrka Komarovce	črepy, mazanica malta, zvieracie kosti, klince, kľúč, zámok, podkova prír. č. 61/85	13.-18. stor.	Javorský 1983, s. 100

Hôrka Za Komarovce I	črepy prír. č. 60/85	9.-10. a 13.-15. stor.	Javorský 1982, s. 111
Poprad, časť Strá-že pod Tatrami Na rázcestí	črepy, tkáčske závažie, zviera-cie kosti prír. č. 62/85	9.-10. stor.	Javorský 1983, s. 102
Poprad, časť Strá-že pod Tatrami Gumurur	črepy, mazanica prír. č. 64/85	9.-10. stor.	Javorský 1983, s. 101
Poprad, časť Strá-že pod Tatrami Peheng	črepy, mazanica, železovina, ka-menný nástroj prír. č. 66/85	mladšia doba rímska, 9.-10. stor.	Javorský 1983, s. 101
Spišská Teplica Na hrádku	črepy, železná troska prír. č. 69/85	doba bronzová, 9.-10. stor., 13. stor.	Javorský 1983, s. 101
Vlková Horanské	črepy, mazanica, železná troska, zvieracie kosti, visací zámok, že-lezné predmety, brúsné kamene prír. č. 65/85	13.-15. stor.	Javorský 1983, s. 103
Vlková Pod Orlovcom	črepy, železovina prír. č. 58/85	mladšia doba rímska	Javorský 1983, s. 103
Vlková Levkovce, Pod Kosovým kruhom	črepy, mazanica, železná troska, kostené rydlo prír. č. 57/85	mladšia doba rímska, 9.-10. stor.	Javorský 1982, s. 114

O k r e s S p i š s k á N o v á V e s

Domaňovce Lány	črepy, mazanica, železovina, ka-menný brús prír. č. 45/85	stredná doba bronzová, 9.-10. stor.	Javorský 1979, s. 116
Smižany Smižianska Maša	črepy, mazanica prír. č. 78/85	mladšia doba bronzová, mladšia doba rímska, 9.-10. stor.	Javorský 1985, s. 117
Spišská Nová Ves Kapustnice I	črepy, mazanica, železovina, ka-menný brús, se-kera, nástroje a jadrá z obsidiá-nu, rohovca a rádio-laritu prír. č. 52/85	neolit, stredná doba bronzová, 9.-10. stor.	Javorský 1977, s. 145-146
Spišská Nová Ves Smižianska roveň	črepy, mazanica, zvieracie kosti, železná troska, nástroje a úštepy z rohovca a obsidiá-nu, kamenný brús, kamenná sekera prír. č. 79/85	neolit, mladšia doba rímska	Javorský 1981, s. 77
Spišské Podhradie Dreveník, slovan-ské hradisko	črepy, zvieracie kosti prír. č. 43/85	mladšia doba bronzová, 9.-10. stor.	Javorský 1983, s. 110
Spišské Podhradie Dreveník, predpo-lie slovanského hradiska	črepy, mazanica, zvieracie kosti, úštep z kremeňa a rádiolaritu prír. č. 42/85	mladšia doba bronzová	Javorský 1983, s. 110

Spišské Podhradie jaskyňa Strecha	črepy, zvieracie kosti prír. č. 40/85	eneolit, mladšia doba bronzová, 13. stor.	Bárta 1959, s. 75-80
Spišský Hrhov Pod Hradiskom I	črepy, mazanica, železovina, kamenný brús, jadro a úštep z rohovca prír. č. 44/85	pravek, staršia doba rímska	Javorský 1981, s. 118
Spišský Hrhov Pod sv. Dzurom	črepy, mazanica prír. č. 46/85	mladšia doba rímska, 9.-10. stor., 13. stor.	Javorský 1978, s. 115
Spišský Štvrtok Pri Smykanci	črepy, železovina prír. č. 51/85	doba bronzová, bez možnosti určenia	Javorský 1982, s. 122
Spišský Štvrtok Pod Šibeničnou horou	črepy, mazanica, železovina, zvieracie kosti, žarnov prír. č. 76/85	mladšia doba bronzová	Javorský 1984, s. 103
Žehra Hlinky I	črepy, mazanica, zvieracie kosti, železná ruda, železovina, kamenná sekera, kamenný otĺkač, kamenný brús, železná skoba, bronzová pracka, úštepy a nástroje z kremeňa, rohovca, rádiolaritu a obsidiánu prír. č. 37/85	neolit, mladšia doba rímska	Javorský 1982, s. 122
Žehra Hlinky Ia	črepy, mazanica, zvieracie kosti, kamenný brús, úštepy z rohovca a obsidiánu, železovina, železný nôž, železný klinec prír. č. 38/85	neolit, mladšia doba rímska, 9.-10. stor.	Javorský 1982, s. 122
Žehra Dreveník, nový lom	črepy prír. č. 39/85	eneolit - kultúra s kanelovanou keramikou	Javorský 1982, s. 123

L i t e r a t ú r a

BÁRTA, J. 1959: Travertínová jaskyňa Strecha na Dreveníku. In: Slov. Kras. 2. Bratislava, s. 75-80.

HOLČÍK, Š.: 1972: Strážky v minulosti /Výsledky archeologického výskumu na nádvorí kostola/. In: Vlastiv. Zbor. Spišská Belá. 2. Bratislava, s. 114-117.

JAVORSKÝ, F. 1977: Výsledky archeologického prieskumu v okrese Spišská Nová Ves. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 138-152.

JAVORSKÝ, F. 1978: Výsledky archeologického prieskumu v okrese Spišská Nová Ves. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1977. Nitra, s. 103-120.

JAVORSKÝ, F. 1979: Výskumy a prieskumy expedície Archeologického ústavu SAV na Spiši. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1978. Nitra, s. 123-131.

JAVORSKÝ, F. 1981: Výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš v roku 1979. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 67-95.

JAVORSKÝ, F. 1982: Prieskumy výskumnej expedície Spiš. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 110-134.

JAVORSKÝ, F. 1983: Výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 99-113.
JAVORSKÝ, F. 1984: Záchranné výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 96-112.
JAVORSKÝ, F. 1985: Záchranné výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 110-125.
Kanonické vizitácie kostola v Olcnave z rokov 1731, 1779, 1804 a 1832. Štátny oblastný archív v Levoči, fond Spišská kapitula.

RETTUNGSGRABUNGEN UND GELÄNDEBEGEHUNGEN DER FORSCHUNGSEXPEDITION SPIŠ DES ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTES DER SAW. Im J. 1985 wurden Grabungen und Geländebegehungen in 72 Fluren verwirklicht. Positive Ergebnisse, belegt auch mit archäologischem Material, gibt es aus 58 Fundstellen. Es wurden 23 neue Lokalitäten entdeckt, auf denen Besiedlung in der Urzeit /13/, slawische Besiedlung im 8.-10. Jh. /8/, mittelalterliche und neuzeitliche im 13.-17. Jh. /9/ sowie solche ohne die Möglichkeit einer zeitlichen oder kulturellen Bestimmung ermittelt wurde.

B e z i r k P o p r a d

H u n c o v c e. In der Flur Feldscheid II wurde Besiedlung im 13. Jh. festgestellt. In der Flur Vtáčí spev Besiedlung in der jüngeren Bronzezeit und im 9.-10. Jh.

K e ž m a r o k. Über dem rechten Ufer des Holgraben-Baches wurde eine Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 13. Jh. entdeckt. Auf der registrierten Lokalität Jeruzalemský vrch rettete man aus einem gestörten Profil eine größere Scherbenmenge der Púchover Kultur und eine Eisenaxt mit Tüllenöffnung /Abb. 41: 1/. In der Pfarrkirche des hl. Kreuzes wurde das Chor neugestaltet. Zwischen dem hölzernen Fußboden und dem Gewölbe des Chores befand sich ein Raum, ausgefüllt mit Sand und Scherbenmaterial aus dem 14.-15. Jh. /Abb. 41: 2, 3/.

P o p r a d, Teil S t r á ž e. Man fand hier urzeitliche Scherben ohne die Möglichkeit einer zeitlichen Einstufung sowie Scherben aus dem 13. Jh.

S p i š s k á T e p l i c a. Man entdeckte eine ausgedehnte Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 13.-15. Jh.

S p i š s k ý Š t i a v n i k. Am Ort eines untergegangenen mittelalterlichen Zisterzienserklosters wurden geophysikalische Messungen eines untergegangenen mittelalterlichen Baues durchgeführt. Im aschigen Erdreich fanden sich Eisennägel und Topf- /13.-15. Jh./ sowie Kachelscherben /15. Jh./.

V e ľ k á L o m n i c a. Über der Bachquelle stellte man eine ziemlich großräumige slawische Siedlung aus dem 9.-10. Jh. fest.

B e z i r k S p i š s k á N o v á V e s

G r a n č - P e t r o v c e. Es kam hier eine Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und eine slawische Siedlung aus dem 9.-10. Jh. zutage.

O l c n a v a. In der Flur Starý cintorín befindet sich nach historischen Quellen und mündlicher Tradition eine untergegangene Kirche. Mit Hilfe von geophysikalischen Messungen wurden hier Baufundamente festgestellt, was zur Realisierung einer Rettungsgrabung veranlaßte. Man deckte die Kir-

chenfundamente, die im ganzen Umfang erhalten geblieben sind, ab /Abb. 42/. Die inneren Ausmaße des Sanktuariums waren 4,7 x 4,7 m und des Schiffes 6,5 x 6,9 x 6,9 m. Die gesamte äußere Länge der Kirche war 14 m. Im J. 1813 wurde die Kirche niedergerissen und ein Teil der Steine wurde zum Bau einer Schule aus Mauerwerk in Levoča benutzt. Außer Scherben aus dem 13.-19. Jh. gewann man Baueisen und architektonische Glieder. Wichtig sind die Rippenfragmente aus dem romanischen Kreuzgewölbe des Sanktuariums und die Fragmente eines Spaltfensters, die mit ihren Parametern und ihrer Konstruktion, unter Berücksichtigung des atypischen Grundrisses der Kirche mit quadratischem Schiff, die Datierung des Aufbaus der Kirche in das beginnende 13. Jh. ermöglichen.

S p i š s k á N o v á V e s. Die Lokalität befindet sich über dem linken Ufer des Brusník-Baches /Wenigbach/. Auf der von Humus entblößten Fläche einer Baustelle wurden 27 Siedlungsobjekte durchforscht /Abb. 43/. Ein Teil der Siedlung befindet sich nördlich von der untersuchten Fläche und der Südteil der Bauanlage berührt beinahe die Flur Pod Kudlovcom, wo im J. 1975 frühslawische Besiedlung festgestellt wurde /Javorský 1978, S. 112/. Das gewonnene keramische Material belegt eine intensivere Besiedlung in der jüngeren Bronzezeit, jüngeren römischen Kaiserzeit und im 8.-10. Jh. Die Objekte aus dem 12.-13. Jh. bestätigen die Voraussetzung, daß in dieser Flur die noch vor der Kolonisation existierende slawische Ansiedlung Stojan lag, die in der zweiten Hälfte des 13. Jh. unterging.

S p i š s k é V l a c h y. Auf der Lokalität wurden durch das Pflügen gestörte Wohnstellen und Öfen zum Schmelzen des Eisenerzes gestört. Das Scherbenmaterial ist aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem 9.-10. Jh.

S p i š s k ý Š t v r t o k. In der Flur Široké wurde eine durch das Pflügen gestörte Siedlung aus dem 9.-10. Jh. entdeckt. In der Flur Pri Kremni wurden durch das Pflügen gestörte Objekte aus dem 13.-14. Jh. festgestellt.

B e z i r k S t a r á Ľ u b o v ň a

S t a r á Ľ u b o v ň a. Über der rechtsuferigen Terrasse des Poprad-Flusses fanden sich kleinere Sandsteine, Mörtelstücke und Scherben aus dem 13.-17. Jh. Bei der Kontrolle von Erd- und Rekonstruktionsarbeiten auf der Burg fanden sich Scherben aus dem 14.-17. Jh., Eisenluppe und das Fragment eines mittelalterlichen Hufeisens.

Kontrollgrabungen auf zahlreichen Lokalitäten sind im Verzeichnis am Ende dieses Beitrags angegeben.

ОХРАННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И РАЗВЕДКИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ СПИШ ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ САН. В 1986 г. осуществились разведки и исследования в 72 урочищах. Положительные результаты, продокументированные также археологическим материалом, имеются с 58 местонахождений. Найдены 23 новых местонахождения, которые были заселены в доистории /13/, в славянский период VIII-X вв. /8 местонахождений/, во время средневековья и нового времени в XIII-XVII вв. /9 местонахождений/, 4 местонахождения не было возможно культурно или временно отнести.

Р а й о н П о п р а д

Г у н к о в ц е. В урочище Фелдшейд II определено заселение в XIII в., в урочище Втачи-Спев заселение в младший период бронзы и в IX-X вв.

К е ж м а р о к. Над правым берегом потока Голграбен обнаружено поселение младшего римского периода и XIII в. На зарегистрированном местонахождении Ерузалемски-Врх спасено из разрушенного профиля большее количество черепков пуховской культуры и железный топор с втульчатым отверстием /рис. 41: 1/. В приходском костеле св. Креста вновь оформлен хор. Между деревянным полом и сводом хора было пространство выполнено песком и черепками XIV-XV вв. /рис. 41: 2, 3/.

П о п р а д, часть С т р а ж е. Найдены доисторические черепки без возможности более близкого отнесения и черепки XIII в.

С п и ш с к а - Т е п л и ц а. Найдено размерное поселение младшего римского периода и XIII-XV вв.

С п и ш с к и - Ш т ь я в н и к. В местах прекратившего существование средневекового монастыря цистерцианов проводились географические измерения исчезнувшей средневековой архитектуры. В пеплообразной земле найдены железные гвозди и черепки горшков /XIII-XV вв./ и кафлей /XV в/.

В е л ь к а - Л о м н и ц а. Над источником ручья найдено сравнительно размерное славянское поселение IX-X вв.

Р а й о н С п и ш с к а - Н о в а - В е с

Г р а н ч - П е т р о в ц е. Найдено поселение младшего римского периода и славянское IX-X вв.

О л ц н а в а. В урочище Стари-Цинторин исторические источники так же как и устная традиция приводят древний исчезнувший костел. Геофизикальным измерением обнаружены здесь фундаменты архитектуры, что стало импульсом для охранного исследования. Вскрыты фундаменты костела, сохранившиеся по всей окружности /рис. 42/. Санктуарий имел внутренние размеры 4,7 x 4,7 м неф 6,5 x 6,9 x 6,9 м. Общая внешняя длина костела - 14 м. В 1813 г. был костел снесен и часть камней была использована для стройки каменной школы в г. Левоча. Кроме черепков XIII-XIX вв. обретено также строительное железо и архитектурные части. Важны фрагменты ребер из крестового романского свода санктуария и фрагменты щелевого окна, которые по своим параметрам и конструкции, имея в виду атипический план костела с четвероугольным нефом, позволяют датировать стройку костела началом XIII в.

С п и ш с к а - Н о в а - В е с. Местонахождение находится над левым берегом потока Брусник /Венигбах/. На избавленной от гумуса площади стройки исследованы 27 селищных объектов /рис. 43/. Часть поселения находится к северу от исследованной площади и южная часть стройки доходит почти до урочища Под-Кудловцом, где в 1975 г. определено раннеславянское заселение /Javorský 1978, с. 112/. Обретенный керамический материал доказывает более интенсивное заселение в младший период бронзы, в младший римский период и во время VII-X вв. Объекты XII-XIII вв. подтверждают предположение, что в этом урочище находилось славянское доколлонизационное поселение Стоян, исчезнувшее во второй половине XIII в.

С п и ш с к е - В л а х и. На местонахождении найдены вспашкой нарушенные жилища с очагами и железоплавильные печи. Черепки относятся к младшему римскому периоду и IX-X вв.

С п и ш с к и - Ш т в р т о к. В урочище Широке было найдено вспашкой нарушенное поселение IX-X вв. В урочище При-Кремни обнаружены вспашкой нарушенные объекты XIII-XIV вв.

Р а й о н С т а р а - Л ю б о в н я

С т а р а - Л ю б о в н я. Над правобережной террассой реки Попрад находились меньшие песчаниковие камни, куски раствора и черепки XIII-XVII вв. Во время контроля земляных и восстановительных работ на замке найдены черепки XIV-XVII вв., железный шлак и фрагмент средневековой подковы.

Проверочные находки на множестве местонахождений приведены в наглядном списке в конце статьи.

VÝSKUMY A PRIESKUMY V MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCII LEVOČA A JEJ OKOLÍ

František J a v o r s k ý

Pri rekonštrukcii mestských hradieb južne od Košickej brány v Levoči /okr. Spišská Nová Ves/ sa po zbúraní vnútorného múru hradnej priekopy obnažil profil so štyrmi objektmi /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 88 : 252 mm/.

Po očistení profilu a čiastočnej plošnej odkrývke sme zistili, že nad pieskovcovým podložím je vrstva ílovitej zeminy s hrúbkou 1,2-2,3 m, v ktorej boli zahĺbené časti jednotlivých objektov, a to v priestore 0-28 m severne od gotickej bašty, v ktorej je v súčasnosti Slepecké múzeum.

V metroch 15-22 bola časť podlahy príbytku 1/85, zahĺbenej 0,3 m do pôvodného terénu. V severnej časti podlahy sa zistila jama kruhovitého tvaru, vyplnená popolom, uhlíkmi a zvieracími kosťami. Spodok jamy je v hĺbke 1,3 m od terajšieho terénu. Na podlahe vedľa tejto jamy sa nachádzali črepy z 13. stor. Celý objekt bol prekrytý planírkou zo zeminy a kameňov pravdepodobne pri výstavbe hradieb koncom 13. stor. Nad touto vrstvou bola vrstva popola s črepmi zo 14.-15. stor., so železnými predmetmi, s maltou a uhlíkmi.

V metroch 8,8-13,2 bol jamovitý objekt 2/85. Jama s lievikovitým dnom v hĺbke 1,4 m pod úrovňou terajšieho terénu bola zasypaná humusom, dvakrát prevrstveným pieskovcovými kameňmi. Na spodku jamy sa nachádzali črepy z 13. stor., ale v zásype už črepy zo 14.-16. stor. Vo vrstve s kameňmi boli aj železné klince a kusy rôzneho stavebného železa, bronzová ihlica a zvieracie kosti. Nad tým bola súvislá vrstva popola, uhlíkov a železnej trosky.

V metroch 2-8,3 bola až 0,2 m hrubá vrstva prepálenej zeminy, ktorá predstavovala spodok spražovacej železiarskej pece /objekt 3/85/. Podľa črepov v jej zásype predpokladáme, že bola využívaná v 15. stor.

V metroch 24,5-26 bola jama 4/85, ktorej dno bolo v hĺbke 1,2 m od terajšieho terénu. V jame bol zásyp popola prevrstveného zeminou.

Nad všetkými objektmi bola planírka zo štrkopiesku s hrúbkou 0,2-0,3 m, nad ňou 0,3 m hrubá vrstva jemného piesku a 0,15-0,3 m hrubá humusovitá vrstva.

Hlavne črepový materiál a stratigrafické pozorovania nám umožňujú predpokladať, že objekty 1 a 2/85 sú pozostatkami príbytkov z 13. stor., pravdepodobne patriacich ešte k dedine Kacvinkel /táto jej časť zanikla výstavbou mestského opevnenia/, a objekt 3/85 je hutníckym objektom z 15. stor. Jeho využitie môžeme spájať s veľkorysou prestavbou mestského opevnenia.

Prír. č. 47/85.

Pre štúdium dejín vlastného mesta je nutné skúmať aj osídlenie jeho najbližšieho okolia. Preto aj výsledky ďalších výskumov zaraďujeme do tohto príspevku.

Severne od Levoče na pravom brehu Levočského potoka v polohe Zittenberg /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 117-120 : 180-184 mm/ zistil spolupracovník G. Lukáč v profile bagroviska sídliskové jamy.

Na lokalite ohrozenej ťažbou štrku sme urobili záchranný výskum, zameraný na preskúmanie narušených objektov. Pri vrchu steny bagroviska sme zistili pod ornicou hrubou 0,2 m päť narušených objektov.

Z objektu 1/85 sa zachovala polovička kruhovej jamy s priemerom 1 m, hlbokej 0,3-0,4 m, a časť podlahy. Nad popolovitou vrstvou v jame, ale aj na podlahe, sa nachádzali črepy z prevažne hrubostennej keramiky z mladšej doby rímskej a železná troska.

Ako objekt 2/85 bola označená časť jamy oválneho tvaru, širokej 1,5 m, so schodíkom pri západnom okraji v hĺbke 0,2 m. Spodok jamy bol 0,4 m pod úrovňou terénu. V južnej časti jamy bolo ohnisko obložené pieskovcovými kameňmi. Nad podlahou objektu sa nachádzali črepy z hrubostenných nádob, ale aj zo šálok sivej keramiky a z tenkostennej hnedej nádoby s vlešťovanou výzdobou /obr. 44: 1-3/. Vedľa ohniska sa našla aj železná kosa, železné klince a kusy rôzneho plochého železa, mazanica, železovina, uhlíky a zvieracie kosti.

Z objektu 3/85 sa zachytila časť podlahy 0,3-0,45 m pod úrovňou terénu. Ide o príbytok s ohniskom v jame pri severnej stene. V profile steny bagroviska mala podlaha dĺžku 5 m. Aj v tomto objekte bola prevažne hrubostenná keramika, ale aj črepy tenkostennej sivej keramiky, mazanica a zvieracie kosti.

Objekty 4 a 5/85 boli zvyšky jám, v ktorých sa nachádzal obdobný črepový materiál ako v predchádzajúcich objektoch.

Zberom nad stenou bagroviska i pod ňou sa získal ďalší archeologický materiál.

Overovanie existencie ďalších objektov západne od skúmanej plochy sa robilo geofyzikálnym meraním.

Výskumom sa zistilo ďalšie sídlisko z mladšej doby rímskej s výrazným, hlavne keramickým materiálom.

Prír. č. 80/85.

V rámci systematického sledovania okolia Levoče bol urobený prieskum v polohe Pod Starou Levočou I medzi železničnou traťou Levoča - Harichovce a kótou 491,7 /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 81-86 : 345-348 mm/.

Hlbokou orbou bolo narušených asi deväť objektov, ktorých časové zaradenie zostáva úlohou výskumu. V troch objektoch boli narušené ohniská s kameňmi a časti podláh. Ostatok neporušeného sídliska sa pravdepodobne nachádza na zamokrených lúkach západne od preskúmanej plochy. Medzi materiálom, získaným zberom, sú najvýraznejšie črepy zo zásobníc z mladšej doby rímskej /obr. 44: 4, 5/ a zo slovanských hrncovitých nádob z 9.-10. stor. Niekoľko črepov pochádza z 13. stor. /obr. 44: 6/. Okrem týchto nálezov sa získala zberom mazanica zo stien príbytkov, zvieracie kosti, kamenný brús a železná troska.

Prír. č. 48/85.

Východne od lokality Stará Levoča /kóta 540,9/ v polohe Pod Starou Levočou II sa nad ľavým brehom potoka Windischseifen nachádzajú plochy tmavo sfarbenej ornice s náznakmi po existencii osídlenia /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 73-76 : 365-368 mm/. V miestach najväčšej koncentrácie drobných kúskov mazanice, popolovitej zeminy a kameňov sme našli črepy z doby bronzovej, z 9. a z 13.-15. stor.

Prír. č. 49/85.

V polohe Pod Šibeníkom východne od stredovekej cesty z Levoče do Domanoviec a juhovýchodne od kóty 608,4 /M-34-102-C-c, 1 : 25 000, 25-27 : 219-321 mm/ sa zistili ohniská s výrazne prepáleným podložím. Prepálené zlepencové kamene v ohniskách naznačujú, že v nich býval oheň vysokej teploty. Pri dvoch ohniskách sa našla železná troska.

Prír. č. 50/85.

GRABUNGEN UND GELÄNDEBEGEHUNGEN IN DER STÄDTISCHEN DENKMALRESERVATION VON LEVOČA UND IHRER UMGEBUNG. Bei der Rekonstruktion der Stadtmauern von Levoča /Bez. Spišská Nová Ves/ entblößte sich nach dem Niederreißen der inneren Mauer des Burggrabens das Profil mit Objekten. Objekt 1/85 - Fußbodenteil einer Wohnstätte. Im nördlichen Teil des Fußbodens war eine mit Asche, Brandkohle, Tierknochen und Scherben aus dem 13. Jh. ausgefüllte kreisförmige Grube. Das Objekt war mit einer Planierschicht vom Ende des 13. Jh. überdeckt, über der sich eine Aschenschicht mit Scherben aus dem 14.-15. Jh., Eisengegenstände, Mörtel und Holzkohlestückchen befanden. Das Objekt 2/85 mit trichterförmigem Boden war grubenförmig. Am Grubenboden befanden sich Scherben aus dem 13. Jh., in der Verschüttung jedoch schon Scherben aus dem 14.-16. Jh., Eisennägel, Stücke von Baueisen, eine Bronzenadel und Tierknochen. Das Objekt 3/85 /sogar 0,2 m dicke durchglühte Erdschicht/ stellt den Unterteil eines Röstofens dar, der an Hand des Scherbenmaterials im 15. Jh. benutzt wurde. Die Objekte 1 und 2 sind Reste von Wohnstätten aus dem 13. Jh. Wahrscheinlich gehörten sie zum Dorf Kacvinkel /dieser Teil ging durch den Bau der Stadtbefestigung unter/ und das Objekt 3/85 ist eine Hüttenanlage aus dem 15. Jh., die mit dem großzügigen Umbau der Stadtbefestigung zusammenhängt.

In der Flur Zittenberg wurden im Profil einer ausgebaggerten Grube Siedlungsgruben festgestellt. Aus dem Objekt 1/85 erhielt sich die Hälfte einer kreisförmigen Grube /Ø 1 m, T. 0,3-0,4 m/ und ein Teil des Fußbodens, wo sich Scherben überwiegend aus grobwandiger Keramik aus der jüngeren römischen Kaiserzeit sowie Eisenluppe befanden. Das Objekt 2/85 ist der Teil einer ovalen Grube /Br. 1,5 m/ mit einer Stiege neben dem Westrand. Im Südteil befand sich eine mit Sandsteinen umstellte Feuerstelle, über dem Fußboden Scherben aus grobwandigen Gefäßen, sowie der grauen Keramik und eines dünnwandigen braunen Gefäßes mit eingeglätteter Verzierung /Abb. 44: 1-3/, eine eiserne Sense, Eisennägel und Stücke des flachen Eisens, Eisenklumpen, Brandkohle und Tierknochen. Das Objekt 3/85 stellte den Fußbodenteil einer Wohnstätte mit Feuerstelle in einer Grube an der Nordwand dar. Im Profil der Wand der ausgebaggerten Grube war der Fußboden 5 m lang. Auch in diesem Objekt gab es überwiegend grobwandige Keramik, doch auch Scherben von grauer dünnwandiger Keramik. Die Objekte 4 und 5/85 waren Grubenreste, in denen sich ähnliche Scherben befanden.

Im Rahmen der systematischen Verfolgung der Umgebung der Stadt wurde eine Geländebegehung in der Flur Pod Starou Levočou I durchgeführt. Durch den Ackerbau wurden etwa 9 Objekte gestört, deren zeitliche Einordnung erst eine Grabung ermöglichen wird. Durch Fundlese gewann man Scherben von Vorratsgefäßen aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, von slawischen topfartigen Gefäßen aus dem 9.-10. Jh. und einige Scherben aus dem 13. Jh. /Abb. 44: 4-6/.

Über dem linken Ufer des Baches Windischseifen befinden sich Flächen mit Andeutung der Existenz einer Besiedlung. Die gefundenen Scherben sind aus der Bronzezeit, aus dem 9. und 13.-15. Jh.

In der Flur Pod Šibeníkom, östlich von einer mittelalterlichen Straße stellte man Feuerstellen mit stark durchglühter Unterlage fest. Neben zwei Feuerstellen fand sich Eisenluppe.

ИССЛЕДОВАНИЕ И РАЗВЕДКИ В ГОРОДСКОМ ЗАПОВЕДНИКЕ Г. ЛЕВОЧИ И ЕГО ОКРЕСТНОСТЯХ. Во время реконструкции городских стен в Левоче /р-н Спишска-Нова-Вес/ был вскрыт профиль с объектами после разрушения внутренней стены замкового рва. Объект 1/85 - часть пола жилища. В северной части пола находилась яма круговой формы заполненная пеплем, угольками, звериными костями и черепками XIII в. Объект был закрыт навозом в конце XIII в., над которым лежал слой пепла с черепками XIV-XV вв., железные предметы, раствор и угольки. Объект 2/85 с воронкообразным днищем имел ямковидную форму. На днище ямы находились черепки XIII в., но в засыпке уже черепки XIV-XVI вв., железные гвозди, куски строительного железа, бронзовая булавка и звериные кости. Объект 3/85 /толстой слой пережженной земли достигающий иногда высоты двух дециметров/ представляет собой днище рудообжигальной печи использованной, по черепкам в засыпке, в XV в. Объекты 1 и 2/85 являются остатками жилищ XIII в. Они, кажется, принадлежали к деревне Кацвинкел /эта часть изчезла во время стройки городских стен/ и объект 3/85 является металлургическим объектом XV в., который связан с великолепной перестройкой городского укрепления.

В урочище Зиттенберг обнаружены в профиле забоя экскаватора селищные ямы. Из объекта 1/85 сохранилась половина круговой ямы /1 м, гл. 0,3-0,4 м/ и часть пола, где находились черепки преимущественно толстостенной керамики младшего римского периода и железный шлак. Объект 2/85 является частью ямы овальной формы /ш. 1,5 м/ со ступенькой у западной окраины. В южной части находились очаг обложенный песчаниковыми камнями, над полом черепки от толстостенных сосудов, а также серой керамики и тонкостенного сосуда бурого цвета с влощенной декорацией /рис. 44: 1-3/, железная коса, железные гвозди и плоские куски железа, чашка, угольки и звериные кости. Объект 3/85 был представлен частью пола жилища с очагом в яме у северной стены. В профиле стены забоя экскаватора пол имел длину в 5 м. И в этом объекте находилась преимущественно количественная керамика, а также черепки тонкостенной керамики. Объекты 4 и 5/85 были остатками ям, в которых найдены подобные черепки как и в предыдущих объектах.

В рамках систематических разведок в окрестностях города осуществлены разведки в урочище Под-Старою-Левочою I. Вспашкой нарушены приблизительно 9 объектов, временное отнесение которых будет возможно только после их исследования. Сбором обретены черепки от запасных сосудов младшего римского периода, славянских горшковидных сосудов IX-X вв. и XIII в. /рис. 44: 4-6/.

Над левым берегом потока Виндиш-Зайфен расположены площади с возможным заселением. Найденные черепки относятся к периоду бронзы, IX и XIII-XV вв.

В урочище Под-Шибеником, к востоку от средневековой дороги, найдены очаги с сильно пережженным материком. У двух найден железный шлак.

ZÁVEREČNÁ ETAPA VÝSKUMU V HRČELI

Ľubomíra K a m i n s k á

V Hrčeli /okr. Trebišov/ prebiehali ďalšie sondážne práce v polohe Nad baňou. Hlavným cieľom bolo overiť možnosť jestvovania gravettienskych nálezov v neporušenej sprašovej vrstve so zachovanou stratigrafiou. Neporušenú vrstvu s paleolitickými nálezmi sme však nezachytili, gravettienska štiepaná industria sa nachádzala len v ornici.

Väčšina získaného materiálu patrí mladoneolitickej skupine Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín. Prekvapením bol výskyt fragmentu vypichovanej keramiky v prostredí objektov s typickou keramikou a so štiepanou kamennou industriou.

V polohe Pivničky /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 179 : 295 mm/ sme s L. Báneszom získali pri povrchových prieskumoch početný súbor gravettienskej štiepanej industrie /1093 ks/.

SCHLUSSETAPPE DER GRABUNG IN HRČEL. In der Schlußetappe der Grabung in Hrčel /Bez. Trebišov/ gewann man gravettezeitliche Spaltindustrie, man untersuchte Objekte der Tiszapolgár-Csőszhalom-Oborín-Gruppe, wobei sich in einem von ihnen auch ein Fragment der Stichbandkeramik befand. Bei der Geländebegehung im Gemeindekataster gewann man gravettezeitliche Spaltindustrie aus einer anderen Flur.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ГРЧЕЛЬ. Во время последнего этапа исследования в с. Грчель /р-н Требишов/ обретена граветтская отщепленная индустрия, обследованы объекты группы Тисаполгар-Чёсгалом-Оборин, причем в одном из них найден также фрагмент накольчатой керамики. Во время разведок в кадастре села найдена граветтская отщепленная индустрия в другом урочище.

OJEDINELÉ NÁLEZY Z VEĽKÝCH VEĽAT

Ľubomíra K a m i n s k á - Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á

I. Smatana upozornil pracovníkov košického oddelenia AÚ SAV na porušovanie lokality v polohe Table vo Veľatoch /okr. Trebišov/ hlbokou orbou /Lamiová-Schmiedlová 1969, s. 456/.

Lokalita sa nachádza na svahu terasy severozápadne od obce neďaleko železničnej stanice /M-34-128-A-d, 1 : 25 000, 274 : 232 mm/. Zo zberov I. Smatanu pochádzajú napr. bronzová spona s podviazanou nôžkou, dĺ. 51 mm /obr. 45: 1/, fragment sivej nádoby s vkolkovanými rozetami /obr. 45: 2/ a črep zo zásobnice s viacnásobnou vlnovkou.

Pri ďalšom prieskume sme získali bohatý keramický materiál. Medzi početnými zlomkami sivej keramiky vytočenej na kruhu boli výraznejšie okrajové črepy, zlomky prstencových dien a črepy zdobené vodorovnými ryhami. Zlomky zásobníc s okružím sú rôznej farby /od žltej po sivočiernu/. Zásobnice boli vyrobené tak z jemne plavenej hliny, ako aj z materiálu s bohatou prímesou kamienkov. Keramický inventár dopĺňa hrubá, v ruke tvarovaná keramika.

Opísaný materiál sa nevymyká z rámca nálezov z mladšej doby rímskej na východnom Slovensku.

L i t e r a t ú r a

LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1969: Römerzeitliche Siedlungskeramik in der Südostslowakei. Slov. Archeol. 17, s. 403-501.

EINZELFUNDE AUS VEĽATY. Im Gemeindekataster von Veľaty /Bez. Trebišov/ wurde Material aus der jüngeren römischen Kaiserzeit aufgelesen. Es ist eine Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß /Abb. 45: 1/, das Fragment eines grauen Gefäßes mit eingestempelten Rosetten /Abb. 45: 2/ und zahlreiche Fragmente von grauer Keramik, Vorratsgefäßen sowie grober handgemachter Keramik.

ЕДИНИЧНЫЕ НАХОДКИ ИЗ С. ВЕЛЯТИ. В кадастре с. Веляти /р-н Требишов/ был собран материал, принадлежащий к младшему римскому периоду. Он представлен бронзовой фибулой с подвязной ножкой /рис. 45: 1/, фрагментом серого сосуда с вштампованными розетками /рис. 45: 2/ и количеством фрагментов серой керамики, запасных сосудов и лепной сосуды.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BRATISLAVE-DEVÍNE

Igor K e l l e r

Na lokalite Za kostolom sa sondami VI /4,6 x 3 m/, VII /4,4 x 2,6 m/, VIII /4,5 x 2,9 m/ a IX /3,9 x 2,9 m/ v priestore medzi kostolom a farou pokračovalo v sledovaní ďalšieho priebehu priekopy nachádzajúcej sa pred ohradovým múrom kostola a cintorína a vyhĺbenej v pieskovom podloží. V zásype priekopy, hlbokej 2,6-3 m /od súčasného terénu je dno priekopy v hĺ. 3,7-3,85 m/, sa v hnedozemi, vo vrchných vrstvách miestami zmiešanej s lomovým kameňom, nachádzali fragmenty gotickej a renesančnej keramiky, ľudské a zvieracie kosti a ojedinele klince z rakiev. V sonde VI k týmto nálezom pristúpili dva fenigy, kostené krúžky, troska, strelka, železná guľka a zlomok skleneného pohára a v sonde VII zlomky kľúčov.

Dá sa predpokladať, že priekopa tvorila pôvodné opevnenie kostola a ohraničovala cintorín, ktorý tu bol založený hneď po výstavbe kostola v 13. stor. Zánik priekopy súvisí zrejme s vybudovaním kamenného ohradového múru ako súčasti rozsiahlych stavebných úprav kostola v 15. stor. a jeho renovácie po vypálení Turkami roku 1529.

Na lokalite na Hutníckej ulici 25 boli vytýčené sondy v interiéri aj exteriéri kaštieľa. Sonda A /2,5 x 1,6 m/ a D /2 x 1,6 m/ boli situované pri vstupe do gotického jadra a zistilo sa v nich /hĺ. 0,25-1,13 m/ schodište porušené barokovým komínom /sonda A/, resp. pod kamenno-tehlovým zásypom /max. hĺ. 1,1 m/ klenba pivnice z tehál /sonda D/. Sonda E /2 x 1,4 m/ sa nachádzala pri druhom portáli a v hĺ. 1 m bolo možné v nej sledovať nálezovú situáciu ako v sonde D. Sonda F /3 x 2 m/ bola vytýčená v priestore bezprostredne súvisiacom s terénom skúmaným v roku 1983 v exteriéri kaštieľa a bola v nej predbežne dosiahnutá hĺ. 0,6 m /sporadické nálezy novovekých črepov/. V exteriéri kaštieľa sa pri jeho

západnej fasáde sledovalo sondou B /2,5 x 1,6 m/ murivo gotického objektu pod terajším terénom, ktorý je vyvýšený voči pôvodnému. Po odstránení hlinito-kamenného zásypu s novovekými črepmi sa v hĺ. 2,4-2,5 m nachádzala vrstva gotického črepového materiálu a v hĺ. 3,3 m sa zistila základová ryha objektu. Sonda C /2 x 1 m/, situovaná vedľa predchádzajúcej, bola prehĺbená na 1,9 m, kde boli práce z technických dôvodov prerušené.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BRATISLAVA-DEVÍN. In Bratislava, Teil Devín, wurde in der Flur Za kostolom ein Graben verfolgt /T. 2,6-3 m/, der die ursprüngliche Befestigung der Kirche bildete und den Friedhof umgrenzte. Der Friedhof wurde hier gleich nach dem Aufbau der Kirche im 13. Jh. errichtet. In der Gasse Hutnícka ulica 25 wurden die Fundamentmauern und das Treppenhaus des ursprünglichen gotischen Kerns eines Barockschlosses freigelegt.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В БРАТИСЛАВЕ-ДЕВИН. В Братиславе, часть Девин в урочище За-костолом обследован ров /гл. 2,6-3 м/, составляющий первоначальное укрепление костела и ограничивающий кладбище заложенное здесь сразу же после стройки костела в XIII в. На Гутницкой ул. 25 вскрыты кладка фундаментов и лестница первоначального ядра усадьбы в стиле барокко.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BRATISLAVE-DÚBRAVKE

Títus K o l n í k - Kristián E l s c h e k - Peter R o t h

Výskum v Bratislave v časti Dúbravka pokračoval na plochách s rímskymi stavbami I a II, ale najmä sondážnymi prácami v ich širšom okolí.

Práce na centrálnej ploche predpokladanej rímskej usadlosti boli značne limitované oneskoreným termínom žatvy. Okolie stavby I sa po začistení celej plochy a rezov robených na sklonku sezóny 1984 /obr. 46; 2/ prehĺbilo na severnej a severozápadnej strane budovy o 0,15-0,2 m. Pritom sa ukázalo, že sporadické kamene zisťované vo vyšších vrstvách západne od stavby I pôvodne patrili k múriku z kameňov kladených nasucho /obr. 46: 1/. Jeho priebeh sme zachytili v dĺžke takmer 25 m. Múrik má hrúbku asi 0,6 m, čo odpovedá v podstate dvom rímskym stopám. Medzi kameňmi sa vyskytovali aj zlomky tegúl. Základ mal hlboký 0,5-0,7 m; na jednom mieste sa podarilo zistiť polkruhový oporný pilier /obr. 47: 1/. Je pravdepodobné, že ide o základ obvodového múrika usadlosti; pozoruhodná a zatiaľ nevysvetlená zostáva okolnosť, že jeho severo-južný smer nerešpektuje smer hlavných osí kúpeľa. Mohlo by to svedčiť pre rozdielne datovanie múrika a budovy kúpeľa.

Troma rezmi na SV od stavby I sme overovali predpokladaný priebeh odpadového kanála od budovy kúpeľa do terénnej depresie, dnes zarastenej trstinou. Všetky rezy zistili hrotitú priekopu, ktorej hĺbka kolísala od 2,1 až po 3,2 m od dnešného povrchu.

Na ploche s predpokladanými zvyškami stavby II /Kolník - Kulichová 1984, s. 117/, indikovanej nielen koncentráciou zlomkov rímskej krytiny v ornici a nálezom bronzovej rímskej mince z r. 325-330 /Kolníková - Hunka 1986, s. 130/, ale aj sľubnými výsledkami geofyzikálnych meraní realizovaných J. Tirpákom, sme

mechanizmom Detvan nechali odstrániť ornicovú vrstvu hrubú 0,2-0,3 m. Po začistení plochy 17,5 x 20 m /obr. 48: 2/ sa v jej strednej časti ukázali stopy negatívov základov obdĺžnikovej stavby s dlhšou stranou asi 16-18 m. Vzhľadom na nepriaznivé klimatické podmienky koncom leta 1985 sa nám pôdorys nepodarilo jednoznačne vypreparovať. Evidentne tu išlo o plytké základy nejakej ľahšej konštrukcie, azda hospodárskeho účelu, ktoré boli hlbokou orbou takmer totálne rozrušené. Podľa značného množstva zlomkov tegúl a imbrexov v jej okolí možno predpokladať, že stavba mala strechu z pevnej krytiny. Na tejto ploche sa črtajú aj stopy stĺpovej stavby, ktoré sa čiastočne prekrývajú s negatívmi uvedenej zrubovej stavby.

Viacerými zisťovacími sondami sme sa zamerali na zorientovanie sa v južných a juhozápadných okrajových častiach lokality. S prekvapením sme zistili, že doklady pravekého i včasnohistorického osídlenia sú sledovateľné nielen v nižšie položených partiách južnej časti lokality /v terénnej priehlbni smerom k Veľkolúckemu potoku/ pod naplavenými vrstvami, hrubými 1-1,5 m, ale aj na svahu medzi dnešnými záhradami vo vzdialenosti 100-150 m na JJZ od stavby I. Všade sa okrem pravekých objektov /doložených najmä nálezmi keramiky ludanickej skupiny/ vyskytovali rozptýlené aj nálezy z počiatku i mladšej doby laténskej a z doby rímskej, medzi nimi i zlomky rímskej krytiny.

V zisťovacej sonde 1/85 sme v hĺbke 1,2 m narazili na zahĺbenú germánsku chatu /objekt 16/85 - obr. 47: 2/. Jej pôdorys bol obdĺžnikovitý so zahĺbenými rohmi, s rozmermi 5,3 x 3,8 m, orientovaný dlhšou osou SZ-JV. Chata mala charakteristické šesťuholníkové rozmiestnenie kolových jám. Na podlahe, ktorá porušovala viaceré staršie jamy, boli zoskupenia drobných kolových jamiek /Ø 0,05-0,1 m/ po vnútornom zariadení. Bronzová minca Maximiana Thraxa /235-238; Kolníková - Hunka 1986, s. 130/, nájdená na podlahe chaty, dáva terminus post quem pre jej datovanie a ukazuje na koexistenciu rímskeho a germánskeho živlu na lokalite.

V zisťovacích sondách medzi záhradami na terasovitej plošinke nad Veľkolúckym potokom /obr. 47: 3/ sme urobili najprekvapujúcejší objav sezóny. Zistili sme menšiu včasnoslovanskú osadu s keramikou pražského typu. Dosiaľ sme z nej odkryli jednu polozemnicu a tri zásobné jamy.

Polozemnica - chata 18/85 mala pravidelný štvorcový pôdorys s rozmermi 3,1 x 3 m /obr. 48: 1/. Od úrovne zistenia /hĺ. 0,6-0,8 m/ bola zahĺbená 0,3-0,5 m. Deštrukcia pece z lomového kameňa /1,2 x 1 m/ bola v jej severovýchodnom rohu. Hlavná kolová jama /Ø 0,3 m/, umiestnená pri južnej stene, bola čiastočne prekrytá dolnou časťou nádoby pražského typu, obrátenej hore dnom. V strednej časti chaty sa zistili ďalšie, menšie kolové jamky /Ø 0,1 m/, ktoré zrejme patrili k jej vnútornému rozčleneniu či zariadeniu. Vo výplni chaty sa vyskytovali v rôznych úrovniach väčšie i menšie kamene, ale i niekoľko zlomkov rímskych tegúl. Okrem keramiky nezdobeného pražského typu sa vo výplni našiel aj zlomok skla millefiori, známeho už z iných častí lokality /Kolník - Kulichová 1984, s. 116, obr. 62: 4/, ale i fragmenty germánskej keramiky z neskorej doby rímskej alebo z doby sťahovania národov, črep z mortária s olivovozelenou glazúrou a črepy s vkolkovanými rozetami. Vyskytli sa tu však i praveké črepy, takže nie je jednoduché odpovedať na otázku, či sa črepy neskorej germánskej keramiky vyskytli v chate náhodne, alebo či vypovedajú o časovom dotyku osídlenia pražského typu s Germánmi doby sťahovania národov.

Zásobná jama kruhovitého pôdorysu /Ø 11 m/, hruškovitého tvaru s hrotitým dnom /objekt 19/85/ obsahovala v hornej polovici výplne menšie kamene - prevažne zlomky žarnova - veľký balvan /0,4 x 0,5 x 0,35 m/, pod nimi sa vyskytovali rozptýlené črepy a na dne veľké zlomky rekonštruovateľnej nádobky nezdobeného pražského typu /v. 23,7 mm, obr. 49: 4/.

Ďalšia jama /objekt 28/85/, s veľkým kamenným balvanom v hornej vrstve výplne, mala kotlovitý tvar. Na úrovni zistenia mala kruhovitý pôdorys /Ø 1,6 m/ a vo výplni obsahovala hlavne praveké črepy. Na jej dne ležala bronzová miska /obr. 49: 2/ a železná sekera /obr. 49: 3/, väčšie črepy dolnej časti eneolitickej nádoby a niekoľko atypických čriepkov, pravdepodobne pražského typu.

Železná sekera so symetricky rozšíreným ostrím /iba dolu výraznejšie vyklenutým/ má obdĺžnikové pretiahnuté a odsadené tylo, trojuholníkovite tvarovanú tuľajkovú časť s náznakom ostňov po stranách elipsovitého otvoru. Sekery tohto typu sú zastúpené predovšetkým v rímskoprovinciálnom prostredí mladšej doby rímskej, napr. viacerými exemplármi v inventári svätyne Jupitera Dolichénskeho v norickom Mauer an der Url /Noll 1980, s. 108, 114-115, tab. 44 a 46/, na juhopanónskom pohrebisku Majs /Burger 1972, s. 71, obr. 26: 1, obr. 41, obr. 42: 6/ či v 1. náleze zo Szalaczky /Járdányi-Paulovics 1953, s. 122, tab. XXX: A5/. Na druhej strane sekery s rovnakými typologickými znakmi sa vyskytli aj vo včasnoslovanských objektoch na strednom Dnestri /Luka Kavetčinskaja, chata 27; Vakulenko - Prichodňuk 1985, s. 86, 97-98, obr. 8: b, obr. 11, tab. 21, tab. 29: 9/, na sídliskách zo 7. stor. v Dolnom Podunajsku /Teodor 1978, obr. 30: 1, 2, 5/, ale i v mohylách z 5.-začiatku 6. stor. v pribaltskej oblasti /Taurapilis; Tautavičius 1971, s. 321-323/.

V Prahe-Bubenči sa našla sekera s príbuznými typologickými znakmi v hrobe datovanom sponou s podviazanou nôžkou. J. Eisner /1948, s. 377-378, obr. 1: 6/ aj na tomto type výstižne ilustroval význam sekier rímskoprovinciálneho a germánskeho pôvodu pre rozvoj slovanského kováčstva. Je pozoruhodné, že v západných oblastiach v merovejskom období sekery nášho typu chýbajú. Nezapadajú ani do typologickej schémy Hübenera /1980/. Možno však v nich azda vidieť prototypy sekier spolupôsobiacich pri vzniku starších typov jeho skupiny II /so symetrickým ostrím, tvaru E a H/, ale i tvarov skupiny III s asymetrickým ostrím /tvaru L/.

Treba zvážiť, či sekeru priniesli slovanskí prisťahovalci odkiaľsi zo severovýchodu, alebo či ju našli až v ruinách rímskej usadlosti v Dúbravke. Skutočnosť, že sekera sa našla spolu s bronzovou miskou upravenou pravdepodobne z rímskoprovinciálneho výrobku, by mohla svedčiť skôr pre druhú eventualitu.

Miska má dnes takmer polguľovitý, mierne asymetrický tvar /Ø 190 mm, v. 80 mm/ s neumelo upraveným okrajom. Zvyšky železnej štvorcovej platničky, prinitovanej na vnútornej strane /veľkej 50 x 50 mm/, sú dokladom pôvodnej aplikácie držadla a používania nádoby ako naberačky. Svedčí o tom aj fakt, že stena misky je v tejto časti strmšia ako na opačnej výlevnej strane; a konečne hovorí o tom aj vrstva čiernej usadeniny pod okrajom oproti predpokladanému držadlu. Miska bola po ulomení držadla ako vyradený, ale nepochybne nie ako nehodnotný kus určená na ďalšiu úpravu a ukrytá spolu so sekerou v jame pod kamenným balvanom. Plánovanú ďalšiu opravu dosvedčujú azda aj stopy symetrického zúbkovitého naklepávania po obvode pod okrajom, zrejme s cieľom odseknúť poškodené horné partie. Tento zámer však majiteľ z neznámej príčiny nestačil realizovať. I keď vo výplni jamy sa vyskytli iba nevýrazné zlomky keramiky pražského typu, nepochybujeme o jej priradení k objektom včasnoslovanskej osady.

Kovové nádoby v dobe sťahovania národov v strednej Európe patria skôr k zriedkavým ako početne zastúpeným nálezom. Väčšinou ide o misovité alebo kotlíkovité tvary nádob, nadväzujúce na provinciálne výrobky neskorej doby rímskej. Tvarove blízku analógiu k miske z Dúbravky uvádza B. Schmidt /1961, s. 9, 116, 1970, s. 78, tab. 71: 1a/ z Weimaru. Našla sa spolu so železnou trojnožkou v hrobe, ktorého inventár možno iba rámcovo zaradiť do Schmidtovej II. alebo III. skupiny, t. j. medzi roky 450-600.

Zlomky podobných nádob sa vyskytli aj v nálezoch z dielne na spracovanie bronzu zo stredu 5. stor. objavenej na lokalite Keszthely-Fenékpuszta /Müller 1978, obr. 9/ a pravdepodobne sú zastúpené aj v dosiaľ nepublikovaných nálezoch z doby sťahovania národov z Výčap-Opatoviec a Nitry-Párovských Hájov /informácia K. Pietu/. Sekundárne použitie rímskoprovinciálnych kotlíkov vo včasnoavarskom období zistila podľa nálezov z hrobov v Bölcske, Csolnoku a v Lovčenaci /Szeghegy/ E. Garamová /1982, s. 73-88, obr. 3, 5, 8, 10/. Je pozoruhodné, že v hroboch 11 a 14 v Bölcske sa našli aj železné sekery typologicky príbuzné nálezu z Dúbravky /Garam 1982, obr. 2: 4, obr. 5: 6/.

Už doterajšie nálezy umožňujú vysloviť názor, že v Dúbravke sa nám podarilo objaviť dosiaľ najstaršie sídliskové slovanské objekty na území Bratislavy. S najväčšou pravdepodobnosťou patrili príslušníkom prvej včasnoslovanskej vlny, ktorá prenikla k sútoku Moravy s Dunajom od severu. Odôvodnene možno predpokladať, že to boli prvé "prieskumné" slovanské družiny, ktoré na lokalite v severnom "závetrí" Devínskej Kobyly v susedstve ruín rímskej usadlosti našli vhodné miesto pre svoju osadu. Možno pripustiť, že to bolo už v dobe, keď tu ešte sídlili zvyšky germánskeho obyvateľstva, azda už koncom 5. alebo začiatkom 6. stor.

K otázke datovania osady pražského typu i predpokladaného dotyku s germánskym osídlením viac povie detailná analýza získaných nálezov, a najmä plánovaný širší výskum v tejto časti lokality.

Získali sme aj doklady o osídlení lokality vo veľkomoravskom období a podarilo sa odkryť aj niekoľko sídliskových objektov z 10.-11. stor. Poznatky o pravekom osídlení rozhojnili ďalšie nálezy kamenných nástrojov, a najmä zvyšky dvoch žiarových hrobov ludanickej skupiny.

Výskumná sezóna podstatne rozšírila doterajšie poznatky o pravekom a včasnohistorickom osídlení lokality. Zároveň nastolila ďalšie otázky, ktorých riešenie bude úlohou nasledujúcich sezón. Medzi ne patrí vyhľadávanie zvyškov ďalších stavieb, sledovanie priebehu obvodového múru usadlosti a doskúmanie plochy so stavbou II a ako nanajvýš akútna úloha sa javí predbežná konzervácia ruín stavby I.

V roku 1985 sa archeologický výskum v Dúbravke tešil zvýšenému záujmu verejnosti, masovokomunikačných prostriedkov i predstaviteľov politickej reprezentácie mesta Bratislavy a Slovenska. V sprievode riaditeľa AÚ SAV a zástupcov Predsedníctva SAV výskum prehliadli člen Predsedníctva ÚV KSČ a prvý tajomník ÚV KSS Jozef Lenárt, vedúci tajomník MV KSS Gejza Šlapka a ďalšie osobnosti politického a kultúrneho života hlavného mesta SSR Bratislavy /obr. 49: 1/.

L i t e r a t ú r a

BURGER, A. 1972: Römaikori temetö Majson. Archaeol. Ért., 99, s. 64-100.

EISNER, J. 1948: Základy kovářství v době hradištní v Československu. In: Slavia antiqua. 1. Poznaň, s. 367-396.

GARAM, É. 1982: Rómaikori rézüstök korai avar sírokban. Archaeol. Ért., 109, s. 73-88.

JÁRDÁNYI-PAULOVICS, S. 1953: Szalacska, a kaposvolgyi rómaikori fémmüvességi központ. Archaeol. Ért., 80, s. 115-129.

HÜBENER, W. 1980: Eine Studie zu den Beilwaffen der Merowingerzeit. Z. f. Arch. d. Mittelalters, 8, s. 65-127.

KOLNÍK, T. - KULICHOVÁ, L. 1984: Zisťovací výskum v rímskej civilnej usadlosti v Bratislave-Dúbravke. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 115-119.

KOLNÍKOVÁ, E. - HUNKA, J. 1986: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1985. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1985. Nitra, s. 130-136.

MÜLLER, R. 1978: V. századi bronzmüvesmühely maradványi Keszthely-Fenékpusztáról. Archaeol. Ért., 105, s. 11-29.

NOLL, R. 1980: Das Inventar des Dolichenusheiligtum von Mauer an der Url /Noricum/. Textteil, Tafelteil. Wien.

SCHMIDT, B. 1961: Die späte Völkerwanderungszeit in Mitteldeutschland. Halle/Saale/.

SCHMIDT, B. 1970: Die späte Völkerwanderungszeit in Mitteldeutschland. Katalog /Südteil/. Berlin.

TEODOR, D. G. 1978: Teritoriul est-carpatic in veacrile problema formacii populurui român. Iaşi.

TAUTAVIČIUS, A. 1971: Raskopki kurganov u dereveň Taurapilis, Degsne i Labatiškes. In: Archeol. otkr. 1970 g. Moskva, s. 321-323.

VAKULENKO, L. V. - PRICHODŇUK, O. M. 1985: Problema prejemstvennosti čerňachovskich i rannesrednevekovych issledovanij na Srednem Dnestre. Slov. Archeol., 33, s. 71-136.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BRATISLAVA-DÚBRAVKA. Die Ausgrabungen in Bratislava, Teil Dúbravka, setzten auf den Flächen mit den römischen Bauten I und II, doch vor allem mit Sondierungsarbeiten in ihrer breiteren Umgebung fort.

Es zeigte sich, daß die westlich vom Bau I sporadisch festgestellten größeren Steine ursprünglich zu einer Trockenmauer gehörten /Abb. 46: 1, Abb. 47: 1/. Ihr Verlauf wurde in einer Länge von fast 25 m erfaßt. Die Mauer war ca. 0,6 m dick. Es handelt sich wahrscheinlich um die Fundamente der Umfassungsmauer der Ansiedlung. Ihre Richtung vom N nach S respektiert jedoch die Richtung der Hauptachsen des Bades nicht. Es könnte für eine unterschiedliche Datierung der Mauer und des Bades sprechen.

Durch drei Schnitte nordöstlich vom Bau I wurde der vermutete Verlauf eines Abfallkanals von dem Gebäude des Bades beglaubigt. In allen Schnitten wurde ein Spitzgraben mit 2,1-3,2 m Tiefe von der heutigen Oberfläche festgestellt.

Auf der Fläche mit den vermuteten Resten des Baues II, indiziert nicht nur durch die Konzentration von Fragmenten römischer Dachziegeln im Ackerboden, sondern auch durch die vielversprechenden Ergebnisse der geophysikalischen Messungen, wurde eine 0,2-0,3 m dicke Schicht der Ackerkrume mechanisch entfernt. Es zeigten sich hier Spuren von Fundamentnegativen eines rechteckigen Baues, dessen Grundrisse noch nicht eindeutig ausgearbeit werden konnten /Abb. 48: 2/.

Durch mehrere Sonden in den südlichen und südwestlichen Randteilen der Lokalität wurden Belege von urzeitlicher /Äneolithikum, Ludanice-Gruppe -

2 Brandgräber/ und frühgeschichtlicher Besiedlung /Latènezeit, germanische Siedlungsobjekte/ festgestellt. Die größte Überraschung der Saison war die Feststellung einer kleineren frühslawischen Ansiedlung mit Keramik des Prager Typs. Bisher wurde ein Grubenhaus /Abb. 48: 1/ wie auch drei Speichergruben mit bemerkenswerten Funden /Abb. 49: 2-4/ freigelegt.

Die Grabungsleiter vermuten, daß die frühslawische Ansiedlung den Angehörigen der ersten slawischen Welle angehörte, die von Norden bis zum Zusammenfluß der March und der Donau vordrang. Sie nehmen an, daß sie hier gegen Ende des 5. oder am Anfang des 6. Jh. noch Reste einer germanischen Besiedlung vorgefunden haben dürften.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В БРАТИСЛАВЕ-ДУБРАВКЕ. Раскопки в Братиславе, часть Дубравка, продолжались на площадках с римскими стройками I и II, но прежде всего определительными разведочными работами в их более широкой окружности.

Оказалось, что спорадические к западу от стройки I обнаруженные большие камни первоначально принадлежали стенке из насухо вязанных камней /рис. 46: 1, рис. 47: 1/. Она определена на расстоянии почти 25 м. Ее толщина была приблизительно 0,6 м. Можно считать, что это фундамент окружной стены усадьбы. Но ее направление С-Ю не согласуется с направлением главных осей терм. Это могло бы свидетельствовать о разной датировке для стены и терм.

Тремя прорезами к северо-востоку от стройки I было проверено предполагаемое направление выпускного рва канавы от здания терм. Во всех прорезах был обнаружен остроконечный ров глубиной 2,1-3,2 м от современной поверхности.

Толстой слой пахотной земли в 0,2-0,3 м был механически устранен с площади, на которой предполагались остатки стройки II, на которые указывали не только скопления обломков римского кровельного материала в пахоте, а также результаты геофизических измерений. Здесь выявлены следы негативов фундаментов прямоугольной стройки, план которой пока не удалось полностью выделить /рис. 48: 2/.

Несколькими траншеями в южных и юго-западных окраинах местонахождения были определены свидетельства доисторического /неолит, луданицкая группа - два кремационных погребения/ и раннеисторического заселения /латен, германские селищные объекты/. Самым интересным сюрпризом сезона есть небольшой раннеславянский поселок с керамикой пражского типа. Пока вскрыта одна полуземлянка /рис. 48: 1/ и три запасные ямы с интересными находками /рис. 49: 2-4/.

Авторы исследования считают, что обнаруженный раннеславянский поселок принадлежал членам первой славянской волны, проникшей к слиянию Моравы и Дуная с севера. Им кажется, что они могли здесь около конца V или начала VI в. встретиться с остатками германского населения.

PRÍRASTKY MINCÍ A MEDAILÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 1985

Eva K o l n í k o v á - Ján H u n k a

V roku 1985 pribudlo do numizmatickej zbierky Archeologického ústavu SAV 891 mincí. Našli sa v priebehu terénnych archeologických výskumov, prieskumov alebo sa získali iným spôsobom od nálezcov. Všetkým nálezcom ďakujeme za záchranu a odovzdanie mincí do zbierky ústavu.

K a t a l ó g p r í r a s t k o v

B o ľ k o v c e /okr. Lučenec/

V apríli 1985 sa uskutočnil prieskum náleziska mincí v záhrade D. Nagya, č. d. 68 /M-34-124-D-c, 1 : 25 000, 300 : 355 mm/, pomocou detektora kovov /J. Tirpák, J. Hunka/. Na nález upozornil V. Furmánek. Získal sa zvyšok depotu mincí /27 mincí z r. 1535-1619/, narušeného asi pred 10 rokmi orbou parným pluhom. Celková hmotnosť 18,91 g. Podrobné spracovanie sa uverejní v Slovenskej numizmatike 10. /Prír. č. 5945-5971./

B r a t i s l a v a, časť D ú b r a v k a

Vo výskumnej sezóne 1985 /T. Kolník/ sa v priestore villa rustica našli dve mince:

1. V sonde 1/85 bola v objekte 16 minca:

Rím, Maximinus I. /235-238/, ošúchaný follis. 29,5 mm, 14,9 g. /Prír. č. 6741./

2. Pri prieskume detektorom kovov /J. Tirpák/ sa našla minca:

Rím, mesto Constantinopolis, 4. stor., mincovňa Heraclea, centenionalis. 18 mm, 2,36 g. RIC IX, s. 23, č. 931. /Prír. č. 6705./

C a b a j - Č á p o r, časť Č á p o r /okr. Nitra/

Riaditeľ miestnej ZDŠ upozornil na mincu, ktorú našiel v polohe Biskupský háj roku 1982 M. Kováčik. Nálezca mincu odovzdal do zbierky ústavu:

Uhorsko, František II. Rákóczi /1703-1711/, 10-poltura 1706, bez mincovej značky. 31 mm, 5,9 g. Huszár 1535. /Prír. č. 6805./

D o l n ý K u b í n, časť V e ľ k ý B y s t e r e c /okr. Dolný Kubín/

Pomocou detektora kovov /K. Pieta, J. Tirpák/ sa uskutočnil v auguste a októbri 1985 v polohe Trniny na mieste hromadného nálezu keltských mincí z roku 1879 prieskum náleziska. Zistil sa ďalší, rozptýlený nález pozostávajúci z 29 keltských mincí /typ na averze s hrboľom - variant veľkobysterský, spišský, zemplínsky/ a z rímskeho denára cisára Augusta /razba z r. 2 pred n. l. - 14. n. l./. Celková hmotnosť 165,7 g. Opis a vyhodnotenie: Pieta - Kolníková 1986. /Prír. č. 6743-6772./

G e l n i c a /okr. Spišská Nová Ves/

V priebehu viacerých rokov nachádzala A. Turzáková pri práci vo svojej záhrade na Leninovej ul. 63 mince. Do numizmatickej zbierky ústavu odovzdala v r. 1985 6 mincí a 1 medailu:

Uhorsko, František II. /1792-1835/, Smolník, 3-grajciar 1800. 30 mm, 9,3 g. Huszár 2026; polgrajciar 1812, 20 mm, 2,07 g. Huszár 2055. František Jozef I. /1848-1916/, Kremnica, grajciar 1861. 18,5 mm, 2,85 g. Huszár 2181; halier 1893, 16,5 mm, 1,52 g. Huszár 2212.

Rakúsko, František Jozef I. /1848-1916/, Viedeň, koruna 1896. 23 mm, 4,85 g; 2 haliere 1895. 18,5 mm, 3,06 g.

Medaila na počesť 50. výročia vlády Františka Jozefa I. /1848-1916/, z r. 1898. 34 mm, 18,52 g. /Prír. č. 6797-6803./

I l i j a /okr. Žiar nad Hronom/

Pri archeologickom výskume na Sitne /P. Žebrák/ sa našla v stredovekej kultúrnej vrstve minca:

Poľsko, Ján I. Albrecht /1492-1501/, Kraków, polgroš bez letopočtu. 17 mm, 0,92 g. Kalkowski 101. /Prír. č. 6711./

I ž a /okr. Komárno/

Vo výskumnej sezóne 1985 /J. Rajtár, K. Kuzmová/ sa v areáli rímskej stanice na Leányvári našlo 68 rímskych a 1 stredoveká minca:

1. Rím, Titus na Domitiana, denár z r. 80. 18 mm, 2,85 g. RIC II, s. 122, č. 50. /Prír. č. 6707./

2. Rím, Trajanus /98-117/, mincovňa Rím, denár z r. 103-111. 19 mm, 3 g. RIC II, s. 252, č. 119. /Prír. č. 6714./

3. Rím, Hadrianus /117-138/, as. 24,5 mm, 9 g. RIC II, č. ? /Prír. č. 6715./

4. Rím, Hadrianus? /117-138/, ošúchaný sestercius. 32 mm, 22,38 g. /Prír. č. 6718./

5. Rím, Hadrianus? /117-138/, ošúchaný as. 26 mm, 9,4 g. /Prír. č. 6736./

6. Rím, Hadrianus? /117-138/, ošúchaný as? 27 mm, 7,38 g. /Prír. č. 6783./

7. Rím, Antoninus Pius /138-161/, dupondius. 25 mm, 11,78 g. RIC III, s. 133, č. 858. /Prír. č. 6728./

8. Rím, Faustina st., sestercius, posmrtná razba z r. 141. 32 mm, 22,51 g. RIC III, s. 161, č. 1103 A. /Prír. č. 6709./

9. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, sestercius z dec. 170 - dec. 171. 31 mm, 25,46 g. RIC III, s. 294, č. 1017. /Prír. č. 6706./

10. Rím, Marcus Aurelius? /161-180/, zošúchaný sestercius. 30 mm, 21,85 g. /Prír. č. 6787./

11. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, dupondius. 25,5 mm, 9,68 g. Ako RIC III, s. 298, č. 1065. /Prír. č. 6737./

12. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, dupondius z dec. 176 - jesene 177. 25 mm, 13,33 g. RIC III, s. 306, č. 1181. /Prír. č. 6819./

13. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, zošúchaný as. 29 mm, 15,4 g. /Prír. č. 6782./

14. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, ošúchaný as. 24 mm, 9,03 g. /Prír. č. 6817./

15. Rím, Marcus Aurelius /161-180/, denár z dec. 161 - dec. 162. 18 mm, 3,29 g. RIC III, s. 216, č. 35. /Prír. č. 6733./

16. Rím, Faustina ml. /+175/, zošúchaný as. 26 mm, 12,2 g. /Prír. č. 6716./

17. Rím, Septimius Severus /193-211/, zošúchaný sestercius? 28 mm, 13,45 g. Ako RIC IV/I, s. 183, č. 670. /Prír. č. 6775./

18. Rím, Caracalla /198-217/, mincovňa Rím, denár z r. 211-213. 18 mm, 2,5 g. RIC IV/I, s. 244, č. 224. /Prír. č. 6739./

19. Rím, Julia Mamaea /+235/, mincovňa Rím, denár. 18 mm, 4,2 g. RIC IV/II, s. 99, č. 360. /Prír. č. 6734./

20. Rím, Philippus I.? /244-249/, zničený antoninianus. 20 mm, 2,57 g. /Prír. č. 6809./

21. Rím, provincia Horná Moesia, kolónia Viminacium, Philippus I. /244-249/, follis. 23 mm, 7,03 g. Ako Cohen V, s. 120, č. 263. /Prír. č. 6721./

22. Rím, Trajanus Decius? /248-251/, zošúchaný antoninianus. 19 mm, 2,38 g. /Prír. č. 6821./

23. Rím, Gallienus /253-268/, zošúchaný antoninianus. 20 mm, 0,48 g. /Prír. č. 6774./

24. Rím, Aurelianus /270-275/, zošúchaný antoninianus. 22 mm, 2,85 g. /Prír. č. 6823./

25. Rím, Diocletianus /284-305/, Siscia /SIS/, zošúchaný follis. 27 mm, 6,58 g. RIC VI, s. 464, č. 79a? /Prír. č. 6740./

26. Rím, Diocletianus /284-305/, zn. XXIS, 20,5 mm, 3,16 g. Cohen VI, s. 436, č. 214. /Prír. č. 6738./

27. Rím, Galerius Maximianus /293-311/, Siscia, $\frac{\upsilon|A}{SIS}$, follis cca z r. 303. 29 mm, 8,33 g. RIC VI, s. 470, č. 141b. /Prír. č. 6713./

28. Rím, Constantinus I. /306/7-337/, zn. S....., centenionalis. 18,5 mm, 2,9 g. /Prír. č. 6735./

29. Rím, Constantinus I.? /306/7-337/, zošúchaný centenionalis. 18 mm, 1,53 g. /Prír. č. 6712./

30. Rím, mesto Constantinopolis, Nicomedia /SMNA/, centenionalis z r. 330-335. 19 mm, 2,02 g. LRBC, s. 26, č. 1121. /Prír. č. 6730./

31. Rím, Urbs Roma, Siscia /·ASIS·?/ zošúchaný centenionalis, 17 mm, 1,5 g. LRBC, s. 19, č. 750? /Prír. č. 6732./

32. Rím, Constantius II. /323-361/, zn. ·AQS? centenionalis. 16 mm, 1,78 g. /Prír. č. 6723./

33. Rím, Constantius II.? /323-361/, Thessalonika /SMTZΓ/, zošúchaný centenionalis. 16 mm, 1,38 g. /Prír. č. 6731./

34. Rím, Constantius II? /323-361/, zošúchaný centenionalis. 15,5 mm, 1,18 g. /Prír. č. 6729./

35. Rím, Constans /333-350/, Siscia /·ASIS·?/ poškodený centenionalis z r. 341-346. 16 mm, 0,87 g. LRBC, s. 19, č. 792. /Prír. č. 6816./

36. Rím, Constans /333-350/, Nicomedia /SMNA/, centenionalis z r. 335-337. 17 mm, 1,47 g. LRBC, s. 27, č. 1125. /Prír. č. 6811./

37. Rím, Constans? /333-350/, zošúchaný centenionalis. 14,5 mm, 1,73 g. /Prír. č. 6717./

38. Rím, Constans? /333-350/, zošúchaný centenionalis. 17 mm, 1,4 g. /Prír. č. 6810./

39. Rím, Valentinianus I. /364-378/, časť zošúchaného centenionalisa. 15 mm, 1,3 g. /Prír. č. 6808./

40. Rím, Valentinianus I. /364-378/, Siscia, $\frac{\cdot S|R}{BSISC|A}$. 19 mm, 2,5 g. RIC IX, s. 143, č. 14a. /Prír. č. 6776./

41. Rím, Velentinianus I.? /364-378/, poškodený centenionalis. 17 mm, 1,1 g. /Prír. č. 6827./

42. Rím, Valens /364-378/, Siscia /·BSISC/, centenionalis. 18 mm, 2,35 g. RIC IX, s. 140, č. 5b. /Prír. č. 6773./

43. Rím, Valens? /364-378/, Siscia? /SISC?/, poškodený centenionalis. 16 mm, 0,58 g. /Prír. č. 6786./

44. Rím, Gratianus /375-383/, Arelate /TCON/, centenionalis z r. 367-375. 16 mm, 2,55 g. RIC IX, s. 66, č. 15. /Prír. č. 6722./

45.-67. Zničené a neurčiteľné bronzové mince /23 ks - prír. č. 6719, 6720, 6784, 6785, 6788, 6812-6815, 6818, 6820, 6822-6826, 6828-6834./

68. Uhorsko, Rudolf II. /1576-1608/, Kremnica, denár 1584? 15 mm, 0,53 g. Huszár 1059. /Prír. č. 6710./

K o m á r n o

Nález mince zberom na poli v auguste 1985:

Uhorsko, František II. /1792-1835/, Gyulafehérvár, 3-grajciar 1800. 29,5 mm, 8,26 g. Huszár 2024. /Prír. č. 6727./

K o š i c e

L. Olexa odovzdal mosadzný medailón s motívom sv. Juraja /zabíja draka/, ktorý našli r. 1985 pracovníci Mestského stavebného podniku Košice pod prahom izby meštianskeho domu č. 80 na Leninovej ulici. Medailón sa datuje do prvej polovice 19. stor./?/. 15 mm, 1,3 g. /Prír. č. 6794./

L e v o č a /okr. Spišská Nová Ves/

Počas výskumu farského kostola v r. 1985 /F. Javorský/ sa v zásype hrobu našla minca:

Poľsko, Vladislav Warnenczyk /1440-1444/, Kraków, korunný trojak, bez letopočtu. 15 mm, 0,63 g. Kalkowski 82. /Prír. č. 6806./

M a l é K o s i h y /okr. Nové Zámky/

Roku 1985 pri výskume včasnostredovekého pohrebiska /M. Hanuliak/ sa našli mince v 6 hroboch:

1. Hrob 193: Toulouse, Eudes /887-898/, denár. 20,5 mm, 1,13 g. Prou 823. /Prír. č. 6777./

2. Hrob 200: Toulouse, Eudes /887-898/, obolus. 15,5 mm, 0,43 g. Prou 85. /Prír. č. 6778./

3. Hrob. 79: Uhorsko, Štefan I. /997-1038/, obolus, 18,1 mm, 0,75 g. Huszár 1. /Prír. č. 6779./

4. Hrob 260: Uhorsko, Bela dux alebo rex /1048-1063/, denár v zlomkoch. Huszár 11-12. /Prír. č. 6791./

5. Hrob 247: Uhorsko, Šalamún /1063-1074/, denár. 14 mm, 0,21 g. Huszár 17. /Prír. č. 6781./

6. Hrob 360: Uhorsko, Šalamún /1063-1074/, denár. 14 mm, 0,13 g. Huszár 15. /Prír. č. 6780./

N i t r a

1. Hrad. Roku 1985 pri archeologickom výskume na Nitrianskom hrade v priestore vonkajšieho opevnenia pod Vazilovou vežou /B. Chropovský, E. Chropovská/ sa v sonde pri tehlovej podlahe našli 3 mince:

1. Uhorsko, František II. Rákóczi /1703-1711/, pravdepodobne Kremnica, 10-poltura 1705. 30,5 mm, 7,75 g. Huszár 1535. /Prír. č. 6725./

2. Uhorsko, František II. Rákóczi /1703-1711/, pravdepodobne Kremnica, 10-poltura 1705. 31 mm, 8,19 g. Huszár 1535. /Prír. č. 6726./

3. Uhorsko, František II. Rákóczi /1703-1711/, Mukačevo, 10-poltura 1706. 32 mm, 7,12 g. Huszár 1543. /Prír. č. 6724./

2. Mostná ul. 42. V novembri 1985 sa našiel pri inštalačných opravách v pivničných priestoroch predajne Lacná obuv komplex 645 strieborných mincí z r. 1632 /1/, 1858-1944 /644/, uložený v sklených zaváracích pohároch. Celková hmotnosť 5276,26 g. Podrobné vyhodnotenie v zborníku Slovenská numizmatika 10. /Prír. č. 6060-6704./

3. Šindolka. Pri výskume včasnostredovekého pohrebiska /B. Chropovský, G. Fusek/ sa v hrobe 11/1985 našla polovica striebornej mince s dierkou:

Byzancia, Konštantín VII. Porfyrogenetos /913-959/, spoločná vláda s Romanom I., miliarensa bez letopočtu. 23 mm, 1,07 g. Goodacre 11. /Prír. č. 6792./

N i t r a, časť P á r o v s k é H á j e

Záchranným výskumom sídliska z doby sťahovania národov a zo včasného stredoveku /K. Pieta, M. Ruttkay/ na trase výstavby plynovodu roku 1985 sa získali dve rímske a jedna stredoveká minca:

1. Rím, Antoninus Pius? /138-161/, zošúchaný denár. 17 mm, 2,63 g. /Prír. č. 6789./

2. Rím, Valentinianus I. /364-378/, Siscia, $\frac{*}{A}$ ASISC, centenionalis. 17 mm, 1,65 g. RIC IX, s. 140, č. 7a. /Prír. č. 6793./

3. Uhorsko, Ondrej II. /1205-1235/, denár. 15 mm, 0,67 g. Huszár 279, variant. /Prír. č. 6790./

N o v é M e s t o n a d V á h o m /okr. Trenčín/

Pri práci vo svojej záhrade v záhradkárskej osade našiel r. 1985 J. Slováček medenú mincu:

Uhorsko, Mária Terézia /1740-1780/, pravdepodobne Kremnica, poltura 1763. 29 mm, 16,48 g. Huszár 1751. /Prír. č. 6804./

P a r t i z á n s k e, časť Š i m o n o v a n y /okr. Topoľčany/

Pri archeologickom výskume vodného hradu /A. Ruttkay/ sa v r. 1985 našla minca:

Sliezsko, Leopold I. /1657-1705/, Breh, trojník 1696. 15,5 mm, 0,32 g. /Prír. č. 6742./

P o b e d i m /okr. Trenčín/

Pri výskume rímsko-barbarského sídliska roku 1985 /T. Kolník, P. Roth/ sa v objekte 16 našla minca:

Rím, Gallienus /253-268/, poškodený antoninianus. 21 mm, 2,13 g. /Prír. č. 6708./

S p i š s k é T o m á š o v c e /okr. Spišská Nová Ves/

Počas archeologického výskumu hradiska na Čingove sa v roku 1985 v kontrolnom bloku sektora VII/6-R našla minca /F. Javorský/:

Sliezsko, Leopold I. /1657-1705/, Breh, trojník 1694. 15,3 mm, 0,43 g. /Prír. č. 6807./

V e ľ k é Z á l u ž i e /okr. Nitra/

1. V záhrade V. Ternényho, ul. Na pažiti č. 973 /M-33-144-B-b, 1 : 25 000, 154 : 134 mm/, sa v októbri 1985 získala pomocou detektora kovov /J. Tirpák, J. Hunka/ ďalšia časť roztrateného nálezu mincí. Ide o 88 denárov z prvej polovice 15. stor. Podrobné spracovanie uverejní Slovenská numizmatika 10. /Prír. č. 5972-6059./

2. V záhrade M. Pálikovej sa našla minca, ktorej odovzdanie do zbierky ústavu sprostredkoval J. Zabák:

Uhorsko, František II. /1792-1835/, Kremnica, grajciar 1800. 23 mm, 4 g. Huszár 2027. /Prír. č. 6795./

3. J. Zabák odovzdal v r. 1985 malú mosadznú medailu s obrazom sv. Márie ako náhodný nález v obci. Medaila sa datuje približne do druhej polovice 18. stor. 18 mm, 3,80 g. /Prír. č. 6796./

Prehľad prírastkov mincí a medailí v roku 1985

Náleziská	Mince								Spolu
	keltské	rímske	byzantské	Storočie					
				9.-10.	11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Boľkovce							27		27
Bratislava, časť Dúbravka		2							2
Cabaj-Čápor, časť Čápor								1	1
Dolný Kubín, časť Veľký Bysterec	29	1							30
Gelnica								7	7
Ilija							1		1
Iža		67					1		68
Komárno								1	1
Košice								1	1
Levoča						1			1
Malé Kosihy				2	4				6
Nitra			1				1	647	649
Nitra, časť Párovské Háje		2			1				3
Nové Mesto nad Váhom							1		1
Partizánske, časť Šimonovany							1		1
Pobedim		1							1
Spišské Tomášovce							1		1
Veľké Zálužie						88		2	90
S p o l u	29	73	1	2	5	89	33	659	891

L i t e r a t ú r a

CARSON, R. A. G. - KENT, J. P. C. 1960: Late Roman Bronze Coinage. II. London. V texte iba LRBC.

COHEN, H. 1985: Description historique des monnaies frappées sous l' empire romain. V, VI. Graz. V texte iba Cohen.

COODACRE, H. 1965: A Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire. London.

HILL, P. V. - KENT, J. P. C. 1960: Late Roman Bronze Coinage. I. London. V texte iba LRBC.

HUSZÁR, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis Heute. Budapest. V texte iba Huszár.

KALKOWSKI, T. 1981: Tysiąc lat monety polskiej. Kraków.

MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A. 1936, 1938, 1968: The Roman Imperial Coinage. II, III, IV/I-II, VI. London.

MATTINGLY, H. - SUTHERLAND, C. H. V. - CARSON, R. A. G. 1951: The Roman Imperial Coinage. IX. London. V texte iba RIC.

PIETA, K. - KOLNÍKOVÁ, E. 1986: Druhý hromadný nález keltských mincí z Dolného Kubína - Veľkého Bysterca. Slov. Archeol., v tlači.

PROU, M. 1896: Les monnaies carolingiennes. Paris.

SUTHERLAND, C. H. V. - CARSON, R. A. G. 1967: The Roman Imperial Coinage. VI. London.

MÜNZ- UND MEDAILLENZUWÄCHSE IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IM J. 1985. Die Münzsammlung des Institutes wurde um 891 Münzen bereichert. Besondere Aufmerksamkeit gebührt dem Schatzfund keltischer Münzen aus Dolný Kubín, Teil Veľký Bysterec, Funden von römischen Münzen aus der Grabung der römischen Objekte in Iža, Bratislava - Teil Dúbravka, der römisch-barbarischen Siedlung in Pobedim und der Siedlung aus der Völkerwanderungszeit in Nitra - Teil Párovské Háje. Wichtig ist die Entdeckung einer byzantinischen Münze im Grab in Nitra - Teil Šindolka, wie auch zweier westeuropäischer Münzen in den Gräbern aus dem 10. Jh. in Malé Kosihy. Auf dieser Fundstelle wurden in den Gräbern auch arpadische Münzen als Totenoboli entdeckt. In Veľké Záluzie wurde mit Hilfe des Metalldetektors ein weiterer Teil des Münzschatzfundes aus dem 15. Jh. und in Bolkovce ein Schatzfund aus dem 17. Jh. entdeckt. In die Sammlung des Institutes wurde auch ein Komplex von 645 Silbermünzen, der wahrscheinlich im J. 1945 auf dem Gebiet von Nitra versteckt worden war, eingetragen. Eine Übersicht wird in der Tabelle der Eingänge angeführt.

ПРИРОСТЫ МОНЕТ И МЕДАЛЕЙ В ИНСТИТУТЕ АРХЕОЛОГИИ САН В 1985 Г. В коллекцию института прибыли 891 монета. Внимание заслуживают прежде всего громадная находка кельтских монет из г. Долни-Кубин, часть Вельки-Бистерец, находки римских монет из исследований римских объектов в с. Ижа, Братиславе - части Дубравка и римско-варварского поселения в с. Победим и поселения периода переселения народов в Нитре, часть Паровске-Гае. Важна находка византийской монеты в погребении в Нитре, урочище Шиндолка, так же как и двух западноевропейских монет в погребениях X в. в с. Мале-Косиги. На этом местонахождении обнаружены в погребениях арпадовские монеты в роли обола мертвого. В с. Вельке-Залужье была при помощи детектора металлов определена дальнейшая часть клада монет XV в. и в с. Больковце громадная находка XVII в. В коллекцию был внесен также комплекс 645 серебряных монет, зарытый на территории Нитры предположительно в 1945 г. Обзор приводится в таблице приростов.

ŠIESTA SEZÓNA VÝSKUMU V MUŽLE-ČENKOVE

Ivan K u z m a - Peter Š a l k o v s k ý

Systematický záchranný výskum na lokalite Mužla, časť Čenkov, poloha Vilmakert /okr. Nové Zámky/, pokračoval už šiestou etapou.

Výskum pravekého osídlenia pokračoval na ploche skúmanej v minulej sezóne - v sektoroch H-L/3-11, včasnostredoveké osídlenie sa skúmalo v sektoroch M-N/3-12. Okrem toho bola odhumusovaná i ďalšia plocha - 1800 m² popri brehu Dunaja v sektoroch A-F/12-23. Ako sa zistilo po začistení podľa pôdorysných situácií, pokračuje osídlenie i týmto smerom s nezmenšenou intenzitou. Pre nedostatok pracovných síl /v dôsledku zaplavenia cesty Dunajom bola prerušená doprava/ sa tu však vybrali iba dva objekty. V polohe Vilmakert sa preskúmalo spolu 50 objektov a dva ojedinelé kostrové hroby.

Z objektov železovskej skupiny bol okrem materiálových a zásobných jám bežného typu preskúmaný i rozľahlý zemník s rozmermi 7 x 15 m v južnom rohu plo-

chy, na východnej strane sa skúmali ďalšie časti pôdorysov dlhých kolových stavieb. Keramický materiál z objektov je podobný ako v predchádzajúcich sezónach. Z menej bežných tvarov sa našla antropomorfná nôžka, aplikovaná na nádobe, zohnutá v kolene a maľovaná červenou farbou.

Z obdobia badenskej kultúry sa preskúmal iba jeden objekt, zemník s rozmermi cca 5 x 5 m, patriaci podobne ako i väčšina ostatných objektov do stupňa Baden IVa. Jedným menej výrazným objektom bola zastúpená i skupina Kosihy-Čaka.

Výskum osídlenia z 9.-11. stor. pokračoval odkrývkou ďalších 25 objektov. Preskúmaných bolo 7 obytných stavieb - polozemníc /objekty 335, 340, 346, 351, 362-364/ obdĺžnikovitého pôdorysu s plochou 6,5 až 14,5 m², zahĺbených od úrovne zistenia 0,2 až 0,7 m. Stavby boli vybavené kamennými pecami, okrem toho v dvoch prípadoch i hlinenými klenbovými pecami zahĺbenými do podložia. Pece boli situované k jednému rohu stavby, otvorom do nej.

Okrem chát sa preskúmalo ďalších 11 obilných jám, prevažne hrncovitého a kotlovitého profilu, zväčša nepresahujúcich hĺbku 1,5 m, tri obdĺžnikovité a štyri kruhovité plytké zahĺbeniny.

Z 9.-11. stor. sa zistili aj dva ojedinelé hrobové nálezy. Kostra dospelého jedinca bola uložená/?/ v obilnej jame /objekt 336/ v skrčenej polohe, orientovaná v smere SZ-JV. Druhá - detská kostra /hrob 9/ ležala v natiahnutej polohe na chrbte, orientovaná Z-V, v plytko zahĺbenej hrobovej jame. Zistila sa už po strojovom odhumusovaní plochy pripravovanej na ďalšiu fázu výskumu.

V nálezovom fonde naďalej prevláda keramika. Popri bežných hrncovitých tvaroch sa vyskytli i tvary so špecifickými výzdobnými prvkami, pozoruhodný je napr. nález unikátne zdobenej fľašovitej nádoby v obilnej jame 328. Z nepočetných kovových nálezov si zasluhuje pozornosť bronzová záušnica s klasovitým príveskom z hrobu 9 a fragment ostrohy s koncovou platničkou z obytnej stavby 362, podporujúce doterajšie domnienky o charaktere osídlenia tejto lokality v 9. až 1. polovici 10. stor.

V šiestich sezónach systematického predstihového výskumu osídlenia z 9. až 11. stor. sa odkrylo do 160 sídliskových objektov /39 obytných stavieb, 90 zásobných jám, do 30 hospodárskych prístreškov a zahĺbenín a 9 kostrových hrobov/ na ploche približne 3000 m². Objekty takejto značnej koncentrácie vytvárajú menšie či väčšie zoskupenia. Obytné a hospodárske objekty sa zväčša vzájomne rešpektovali. Je predpoklad, že takáto situácia sa vyskytuje na celej ploche polohy Vilmakert.

V tejto sezóne sa prikročilo tiež ku skúmaniu menšej plochy /10 x 20 m/ v polohe Orechový sad /obr. 50/. V roku 1952 tu boli preskúmané kultúrne jamy skupiny Kosihy-Čaka /Hrala - Moucha 1953, s. 305/ a následne v roku 1953 vykonaný zisťovací výskum popri brehu Dunaja sondou s rozmermi 5 x 20 m /archív AÚ SAV, nálezová správa 601/54/. Okraj tejto sondy sme zachytili v juhovýchodnej časti skúmanej plochy.

Dovedna sa preskúmalo 14 objektov. Z tohto množstva patrilo 9 objektov želiezovskej skupine, zastúpené sú zásobné a materiálové jamy. Pravdepodobne sme zachytili i časť kolovej stavby. Keramický materiál z objektov je rovnakého charakteru ako v polohe Vilmakert, zastúpená je i antropomorfná a zoomorfná aplikovaná plastika. Hojnejšia je zatiaľ brúsená kamenná industria.

Do badenskej kultúry možno zaradiť jeden objekt, skupinu Kosihy-Čaka reprezentujú tri jamy. V keramickom materiáli z nich sú zastúpené prevažne menšie ná-

doby - džbánky, misky, hrncovité tvary a fragmenty misiek na nôžke s vnútornou výzdobou.

V prípade pravekých objektov ide nepochybne o to isté osídlenie ako v polohe Vilmakert, keďže predpokladáme, že úvoz oddeľujúci v súčasnosti obe polohy vznikol až v súvise s budovaním valového opevnenia /priekopa?/. Tomu nasvedčuje i niveleta objektov, ktorá je prakticky rovnaká /Vilmakert 109,66, Orechový sad 109,70/.

Nečakané bolo objavenie včasnostredovekého pohrebiska, z ktorého sa zatiaľ preskúmalo 17 kostrových hrobov. Je to už druhé pohrebisko v Čenkove. Prvé sa nachádza v polohe Homokoš /Nevizánsky 1977, s. 196/, vzdialenej cca 600 m severne /obr. 50/, a prislúcha zrejme k najmladšej fáze osídlenia.

Hroby boli usporiadané prakticky v dvoch radoch tiahnúcich sa v smere JJV-SSZ. Ich orientácia s výnimkou dvoch bola zhodná - JV-SZ s nepatrnými odchýlkami. V desiatich prípadoch išlo o hroby dospelých, v siedmich o detské. Hĺbka hrobových jám sa pohybovala od 0,2 do 0,6 m od úrovne zistenia. Čo sa týka výbavy, hroby boli pomerne chudobné, materiál sa našiel iba v siedmich. Prevládajú železné nožíky, hrob 10 obsahoval i železnú hrkálku so zvyškami tkaniny. Keramika sa vyskytla iba v jednom prípade /hrob 1/, a to malá nádobka, umiestnená medzi chodidlami. Z hrobu 4 pochádza fragment jednoduchej striebornej náušnice. Pozoruhodný je nález z detského hrobu 5. Pri značne strávenej kostre sa v ňom našli v oblasti pása dva strieborné pozlátené gombíky /ozdoba opaska?/, zdobené tauzovaním. Ich pôvod nie je možné s istotou preukázať /karolínsky alebo severský/ a chronologicky ich zatiaľ nemožno presne zaradiť. Rámcovo možno preskúmanú časť pohrebiska datovať do 10. stor.

Keďže sa v tomto roku spresnil priebeh trasy novej hrádze /obr. 50/, budú v ďalších sezónach úlohy zamerané hlavne na jej preskúmanie v oboch uvádzaných polohách.

L i t e r a t ú r a

HRALA, J. - MOUCHA, V. 1953: Eneolitická pec v Kamenínê na Slovensku. Archeol. Rozhl., 5, s. 305-308, 337.

NEVIZÁNSKY, G. 1977: Stredoveké pohrebisko v Mužle-Čenkove. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 196.

DIE SECHSTE GRABUNGSSAISON IN MUŽLA-ČENKOV. Die Grabung in der Gemeinde Mužla, Teil Čenkov /Bez. Nové Zámky/ wurde in zwei Fluren realisiert /Abb. 1/. Man setzte die Untersuchung der urzeitlichen Besiedlung in der Flur Vilmakert auf der im vorigen Jahr untersuchten Fläche fort, die frühmittelalterliche Besiedlung wurde auf einer erweiterten Fläche durchforscht. Außerdem wurden weitere 1800 m² am Donau-Ufer von Humus entblößt. Die Besiedlung setzt auch in dieser Richtung mit nicht kleinerer Intensität fort. Aus der Zeit der Želiezovce-Gruppe wurden Material- und Speichergruben sowie Grundrißteile von Pfostenbauten durchforscht. Das Keramikmaterial ist demjenigen aus den vorigen Saisons ähnlich. Aus der Zeit der Badener Kultur und der Kosihy-Čaka-Gruppe wurde je ein Objekt untersucht. Die Untersuchung der Besiedlung aus dem 9.-11. Jh. setzte durch die Abdeckung weiterer 25 Siedlungsobjekte und zweier Gräber fort. Es wurden 7 Wohnobjekte, 11 Getreidegruben und 7 flache Vertiefungen durchforscht. Ein Skelett war in einer Speichergrube, das zweite - ein Kind, in einer flachen Grabgrube bestattet.

Im Fundbestand überwiegt weiterhin die Keramik, erwähnenswert ist ein außergewöhnlich verziertes flaschenförmiges Gefäß. Von den unzahlreichen Metallfunden ist ein Bronzeschläfenring mit ährenförmigem Anhängsel und das Fragment eines Spornes mit Endplättchen bemerkenswert. In den bisherigen sechs Saisons der systematischen Voruntersuchung der Besiedlung aus dem 9.-11. Jh. wurden 39 Wohnobjekte, 90 Speichergruben, etwa 30 wirtschaftliche Objekte und Vertiefungen und 9 Skelettgräber auf einer Fläche von ca. 3000 m² freigelegt.

In dieser Saison untersuchte man auch eine Fläche von 10 x 20 m in der Flur Orechový sad /Abb. 50/. Im J. 1952 wurden hier die Kulturgruben der Kosihy-Čaka-Gruppe durchforscht /Hrala - Moucha 1953, S. 305/. Insgesamt 14 Objekte wurden untersucht. Neun gehörten in die Želiezovce-Gruppe /Speicher- und Materialgruben/. Das keramische Material ist desselben Charakters wie dasjenige in der Flur Vilmakert. In die Badener Kultur kann ein Objekt, in die Kosihy-Čaka-Gruppe drei Gruben eingeordnet werden. Im keramischen Material sind überwiegend kleine Formen vertreten. Unerwartet war die Entdeckung eines frühmittelalterlichen Gräberfeldes, von dem bisher 17 Skelettgräber abgedeckt wurden. Es ist schon das zweite Gräberfeld in Čenkov /das erste ca. 600 m nördlich, in der Flur Homokos - Abb. 1; Nevizánsky 1977, S. 196 und es gehört wahrscheinlich zur jüngsten Phase der Besiedlung/. Die Gräber waren mit kleineren Abweichungen in der SO-NW-Richtung orientiert. In zehn Gräbern lag ein Erwachsener, in sieben Gräbern ein Kind. Material fand sich nur in sieben Gräbern. Es überwiegen kleine Eisenmesser, Keramik befand sich nur in einem Grab. Rahmenhaft gehört der untersuchte Teil des Gräberfeldes in das 10. Jh.

ШЕСТОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ СЕЗОН В С. МУЖЛА-ЧЕНКОВ. Исследование в с. Мужла, часть Ченков /р-н Нове-Замки/ осуществлено в двух урочищах /рис. 1/. Продолжалось исследование доисторического заселения в урочище Вилмакерт на площади исследованной в прошлом году, раннесредневековое заселение обследовано на более размерной площади. Кроме того слой пахотной земли был устранен и с новых 1800 кв. м вдоль берега Дуная. Заселение продолжается и в этом направлении в той же интенсивности. Из периода жельезовской группы обследованы ямы для эксплуатации, запасные ямы и части планов столбовых строек. Керамический материал из объектов похожен на тот, который был обретен в предыдущие сезоны. Из периода баденской культуры и группы Косиги-Чака обследовано по одному объекту. Исследование населения в IX-XI вв. продолжалось вскрышкой 25 новых селищных объектов и двух погребений. Обследованы 7 жилых построек, 11 зерновых ям и 7 мелких углублений. Один скелет был погребен в запасной яме, второй - детский - в мелко углубленной погребальной яме. В находках преобладает керамика, интерес вызывает бутылькообразный сосуд с уникальной декорацией. Среди малоколичественных металлических находок внимание заслуживают бронзовая сегра с колосообразной подвеской и фрагмент шпоры с концевой пластинкой. Во время шести сезонов систематического определительного исследования заселения IX-XI вв. открыты 39 жилых строек, 90 запасных ям, около 30 хозяйственных сооружений и углублений и 9 скелетных погребений на площади 3000 кв. м.

Во время последнего сезона была изучена также площадь в 10 x 20 м в урочище Орехови-Сад /рис. 50/. В 1952 г. здесь были обследованы культурные ямы

группы Косиги-Чака /Hrala - Moucha 1953, c. 305/. Целиком обследованы 14 объектов. Девять принадлежали жельезовской группе /запасные ямы и ямы для эксплуатации/. Керамика такого же характера как в урочище Вилмакерт. К баденской культуре можно отнести один объект, к группе Косиги-Чака три ямы. В керамическом материале присутствуют преимущественно меньшие формы. Неожиданно было обнаружение раннесредневекового могильника, из которого пока исследовано 17 скелетных погребений. Это второй могильник в Ченкове /первый находится около 600 м к северу - в урочище Гомоком - рис. 1/; он, по-видимому, относится к самой молодой фазе заселения. Ориентировка погребений ЮВ-СЗ с мелкими отклонениями. В десяти погребениях похоронены взрослые, в семи дети. Материал найден лишь в семи погребениях. Большинство составляют железные ножики, керамика находилась только в одном погребении. В общем можно исследованную часть могильника отнести к X в.

ÔSMA SEZÓNA REVÍZNEHO VÝSKUMU RÍMSKEHO KASTELA V IŽI

Klára K u z m o v á - Ján R a j t á r

Zemné práce na výstavbe sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros zasiahli v roku 1985 už priamo areál rímskeho kastela v Iži /okr. Komárno/. Na ochranu tejto pamiatky sa začala budovať na brehu Dunaja protipovodňová hrádza. Výskum sme preto zamerali hlavne na tangované úseky južného predpolia a opevnenia kastela, pokračovali sme však aj v sledovaní ďalšieho priebehu priekop drevo-zemného opevnenia v severozápadnej časti lokality.

J u ž n é p r e d p o l i e k a s t e l a

Predpokladali sme, že v južnom predpolí kastela sa zachovali zvyšky vyústenia cesty - via decumana, prípadne i ďalšie stavebné úpravy a objekty z doby rímskej. Územie projektovanej hrádze sme skúmali na ploche 117,5 x 9-12 m pozdĺž celého južného frontu kastela. Pôvodný stav terénu tu značne porušili novodobé zásahy, najmä kanalizácia a panelová cesta. Vrchné porušené a zmiešané vrstvy sme preto do hĺbky 0,4-0,5 m odstránili mechanizmom. Pomocou detektora kovov sme z nich zozbierali 25 rímskych a 1 stredovekú mincu, bronzovú kolienkovitú sponu, olovenú prakovú guľu a množstvo zlomkov z ďalších kovových predmetov. Pri plošnej odkrývke sme na celej skúmanej ploche okrem novodobých zásahov zistili iba jediný objekt - zásobnú jamu z doby sťahovania národov. Na ploche sme ďalej vyhĺbili 14 zisťovacích rezov, ktoré sme orientovali priečne na smer toku Dunaja. Zachytili sme v nich iba zvyšok antropogénnej vrstvy z doby rímskej, ktorá prekrývala pochovaný pôdny horizont. V profiloch sa dala odlíšiť od pôvodného podložia podľa nepatrnej prímesi drobných maltovitých a tehlovinových zrniek. Stopy po úprave cesty ani zvyšky ďalších objektov sme nenašli.

J u ž n á b r á n a /p o r t a d e c u m a n a/

Na skúmanú plochu v južnom predpolí kastela sme nadviazali odkrývkou južnej brány /porta decumana/. Jej múry, podobne ako ostatné časti opevnenia, boli zväčša zničené ťažbou kameňa. Novodobé zásahy i výkopy J. Tótha-Kurucza značne porušili okolité vrstvy. Napriek tomu sa nám podarilo vypracovať situáciu, ktorá jednoznačne doložila dvojpriechodovú dvojvežovú konštrukciu tejto brány /obr. 51/. V origináli sa zachovali iba zvyšky múrov stredového piliera a časti západnej

veže. Stredový pilier, ktorý niesol klenbu nad priechodmi brány, mal pôdorys v tvare I. Jeho dĺžka dosahovala 5,95-6,10 m, šírka v strede piliera bola 1,55-1,6 m, na rozšírených koncoch 2,6-2,7 m. Vonkajší plášť nadzákladového múru tvorili nahrubo otesané, lícované a vyškárované kamenné kvádre, jadro liate murivo z lomových kameňov a vápenno-cementovej malty. Zo západnej veže brány sa zachovala časť nadzákladového múru západnej steny s jej severozápadným nárožím a pripájajúci sa pevnostný múr. Dĺžka steny od vonkajšieho okraja pevnostného múru po severozápadné nárožie veže dosiahla 5,95-6 m. Pevnostný múr mal hrúbku 1,8 m, múry veže 1,6 m. Štruktúra ich muriva bola zhodná ako pri stredovom pilieri.

Bránové veže mali podľa negatívov základov obdĺžnikovitý pôdorys a vystupovali približne o štvrtinu svojej dĺžky /? 1,8-2 m/ pred líniu pevnostného múru. Vonkajšia čelná stena stredového piliera sa nachádzala presne v jeho línii. Oproti rozšíreným ukončeniam stredového piliera pravdepodobne vystupovali zo stien veží do priechodov oporné piliere na zaklenutie brány.

V priechodoch brány zostalo v niektorých častiach neporušené zvrstvenie. Podložie, do ktorého zapustili základy brány, tvorila navážka bez nálezov zo škvrnitej žlto-hnedej hliny so stopami prepálenia. Súvisí azda so starším drevo-zemným táborom /priestor južnej brány nie je ešte doskúmaný/. Nad touto navážkou sa zistili tri úrovne cesty. Dve spodné, tesne nad sebou, boli zhodne vydláždené drobným lomovým kameňom. Nezískali sme z nich žiadne nálezy, ale podľa stratigrafie pochádzajú pravdepodobne z počiatočného obdobia výstavby kamenného kastela. Spodné úrovne cesty prekrývala ďalšia navážka z tmavohnedej homogénnej hliny s hrúbkou 0,25-0,5 m. Na nej sa nachádzala 0,2-0,35 m hrubá vrstva z maltovej drviny, drobných zlomkov tehál a kameňov. Tvorila lôžko pre vrchnú dlažbu z plochých kamenných platní. Z nich sa tri zachovali v pôvodnom uložení pri juhovýchodnom nároží stredového piliera. Tu sme našli bronzovú mincu Valentiniana. Zvýšená úroveň cesty s dlažbou z plochých kamenných platní súvisí zrejme s rozsiahlou prestavbou kastela v tomto období /Kuzmová - Rajtár 1986a/.

V tesnom predpolí južnej brány sme odkryli hrotitú priekopu, ktorá prebiehala v oblúku vo vzdialenosti 5-7 m od opevnenia. Pred vstupom do kastela bola asi prerušená. Zásyp priekopy tvorili vrstvy popolovitej a prepálenej zeminy s množstvom lomových kameňov a úlomkov tehál. V jej výplni sme našli početné zlomky keramiky hnetenej v rukách i črepy s vhladzovanou výzdobou z doby sťahovania národov. Priekopa pochádza pravdepodobne z konštantínovského alebo valentiniánskeho obdobia.

Z á p a d n á m e d z i v e ž a j u ž n é h o o p e v n e n i a

Plochu, ktorú sme v predchádzajúcich sezónach skúmali v juhozápadnej časti retentúry, sme rozšírili o priestor západnej medziveže. Múry opevnenia tu boli taktiež veľmi zničené ťažbou kameňa, takže sa zachovali iba základy severnej steny medziveže so severovýchodným nárožím. Ostatné časti i priebeh pevnostného múru sa zistili len v negatíve.

Z vnútornej strany kastela bola k medziveži prisypaná berma. V nej sme objavili zvyšky pece, ktorú značne porušila ryha novodobého vodovodu. Základňu i dno pece tvorila súvislá vrstva tegúl, uložených na lôžko z drobnozrnného štrku. Z kupoly s kruhovým pôdorysom sa zachoval iba spodný rad nepálených klinovitých tehál. Funkciu tejto pece nevieme zatiaľ bližšie určiť.

Vrstva kamenárskeho odpadu v okolí medziveže naznačovala úroveň terénu v dobe výstavby kamenného kastela. Prekrývala hrubú navážkovú vrstvu z tmavohne-

dej hliny. Pod ňou sme v obmedzenom rozsahu odkryli zvyšky objektu, ktorý patril k vnútornej zástavbe staršieho drevo-zemného tábora. Porušili ho základy medzivěže a pevnostného múru. V profiloch sa v priereze črtala časť jeho steny z nepálených tehál, uložených na tenké vrstvy piesočnatého ílu, a na podloží sa zachoval i zvyšok podlahy, upravenej vrstvou jemnozrnného piesku. V okolitej vrstve, prestúpenej uhlíkmi a úlomkami zvieracích kostí, sa našiel denár Domitiana z r. 80, strieborná prelamovaná spona s trubkovitým ornamentom, bronzový nit, množstvo železných korodovaných cvočkov z obuvi, niekoľko zlomkov úžitkovej keramiky i terry sigillaty rheinzabernskej produkcie.

J u h o v ý c h o d n é n á r o ž i e k a s t e l a

V priestore juhovýchodného nárožia kastela sme v roku 1984 odkryli dôležitú stratigrafickú situáciu, ktorá jednoznačne doložila superpozíciu kamenného kastela a staršieho drevo-zemného tábora. Jeho zvyšky sa nachádzali pod hrubou navážkou a porušili ich základy rohovej veže a pevnostného múru. Dobre sa však zachovali hlavne pod bermovým násypom /Kuzmová - Rajtár 1985/. Skúmanú plochu sme preto rozšírili západným i severným smerom pozdĺž opevnenia /obr. 53/.

Odkryli sme tu v dĺžke 25 m časť dvojtraktovej stavby kosodĺžnikového pôdorysu /obr. 52/. Jej nosné steny boli z nepálených tehál. Miestami sa zachovali do výšky 0,5-0,6 m. Ich hrúbka dosahovala 1-1,25 m, šírka vnútorných priestorov v oboch traktoch bola 4 m, vonkajšie rozpätie stavby 11,5-11,6 m. Užšie, deliace priečky, ktoré členili vnútorné priestory, boli zrejme z drevených kolov a prúteného výpletu, prípadne i z trámov a hlineného výmazu. V stavbe sa zistili dve úpravy podlahy - dláždenie z nepálených tehál a vysypanie vrstvou jemnozrnného piesku. Dosiaľ sa odkryl jediný vchod do stavby, ktorý bol najprv vydláždený lomovými kameňmi, potom vysypaný pieskom. Dlažbou z nepálených tehál bol neskôr upravený i chodník pozdĺž východnej vonkajšej steny stavby, ktorý musel byť taktiež prestrešený. V západnej časti skúmanej plochy sa v nadväznosti na uvedenú stavbu odkryla tenká sídlisková vrstva a stopy kolovej konštrukcie.

Nálezy z priestoru stavby i z okolitej vrstvy možno datovať do obdobia Antonina Pia až Marca Aurelia. Domnievame sa však, že k výstavbe drevo-zemného tábora v Iži došlo až počas markomanských vojen /Kuzmová - Rajtár 1986b/.

P r i e k o p y d r e v o - z e m n é h o t á b o r a

V severozápadnej časti kastela sme pokračovali v sledovaní priekopového opevnenia drevo-zemného tábora, ktoré sme zachytili v predchádzajúcej sezóne /Kuzmová - Rajtár 1985/. Preskúmanú plochu v priestore severozápadnej rohovej veže sme rozšírili západným smerom, kde sme odkryli superpozíciu I. priekopy kamenného kastela a severnej priekopy drevo-zemného tábora. Pomocou zisťovacieho rezu sme získali aj priečny profil druhej priekopy.

Obidve priekopy prebiehali naďalej paralelne vedľa seba v smere V-Z vo vzájomnej vzdialenosti 5,7-5,8 m. Na úrovni pôvodného terénu dosahovali šírku 5-6 m. Ich hrotité dná siahali do hĺbky 2,3-3,2 m podľa sklonu terénu. V šikmých stenách priekop sa črtali stopy po vsadení kolov. Spodnú časť ich výplne tvorili piesočnato-ílovité splachové vrstvy, vrchnú časť mohutný homogénny tmavohnedý hlinitý zásyp. V severnej priekope sa v ňom nachádzali veľké lomové pieskovcové balvany. Priekopy v skúmanom úseku neobsahovali žiadne nálezy. Zdá sa, že mali pomerne krátke trvanie a pred výstavbou kamenného kastela ich zasypali.

V ďalších zisťovacích rezoch medzi II. a III. priekopou kamenného kastela sme z nich zachytili už iba nepatrné stopy - tu sa už zrejme stáčali v miernom

oblúku juhozápadným smerom. Z výsledkov doterajšieho výskumu vyplýva, že drevozemný tábor mal v smere V-Z väčší rozsah ako neskorší kamenný kastel, ktorý mal i čiastočne odlišnú orientáciu.

Z á v e r

Najvýznamnejším výsledkom výskumnej sezóny 1985 sú nové dôležité podklady k prehodnoteniu datovania jednotlivých vývojových fáz rímskeho tábora. Zároveň sme získali poznatky o neobvyklej konštrukcii vnútornej zástavby drevo-zemného tábora i o viacerých konštrukčných detailoch kamenného kastela. V budúcom roku budeme pokračovať v odkrývke južného frontu opevnenia kastela.

L i t e r a t ú r a

KUZMOVÁ, K. - RAJTÁR, J. 1985: Siedma sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. r. 1984. Nitra, s. 142-146.

KUZMOVÁ, K.- RAJTÁR, J. 1986a: Bisherige Erkenntnise zur Befestigung des Römerkastells in Iža. Slov. Archeol., 34, 185-222.

KUZMOVÁ, K. - RAJTÁR, J. 1986b: Anfänge des Römerlagers in Iža. Archeol. Rozhl., 38, 358-377, 459-462.

ACHTE SAISON DER REVISIONSGRABUNG AUF DEM RÖMISCHEN KASTELL IN IŽA. Der Aufbau des Wasserkraftwerkes Gabčíkovo-Nagymaros hat bereits das Areal des römischen Kastells in Iža /Bez. Komárno/ erreicht. Die Grabung richtete sich daher auf tangierte Abschnitte des südlichen Vorfeldes und der Kastellbefestigung. Im südlichen Vorfeld wurden außer einer Vorratsgrube aus der Völkerwanderungszeit weder Objekte noch Bauzurichtungen aus der römischen Kaiserzeit festgestellt. Die Abdeckung des Südtores /Porta decumana/ bestätigte ihre doppeldurchgängige Konstruktion /Abb. 51/. Die Mauern waren stark durch Steinexploitation vernichtet, aber in den Tordurchgängen erhielt sich teilweise eine Schichtung mit zwei Niveaus und drei Wegzurichtungen. Die zwei unteren bestanden aus einem Pflaster aus kleinen Bruchsteinen. Aus ihnen wurden keine Funde gewonnen. Sie stammen aus der Anfangszeit des Steinkastells. Das obere Niveau des Weges, mit einem Pflaster aus flachen Steinplatten, hängt mit einem umfangreichen Kastellumbau im 4. Jh. zusammen /Kuzmová - Rajtár 1986a/. Aus derselben Zeit stammt wahrscheinlich auch ein Spitzgraben in nächster Nähe dieses Tores. Vom westlichen Zwischenturm der südlichen Befestigung erhielten sich nur die Fundamente der Nordwand. Der Rest wurde durch Steinabbau zerstört. In der Berme wurde ein stark gestörter Ofen von kreisförmigem Grundriß mit einer Kuppel aus keilförmigen Trockenziegeln abgedeckt. Unter den Schichten des Steinkastells und der dicken Aufschüttung fand man hier Bebauungsspuren des Holz-Erde-Lagers - Wandreste eines Baues aus Trockenziegeln und einen mit einer Sandschicht zugerichteten Fußboden. Unter der Südostecke des Kastells, wo ähnliche Spuren schon in der vorhergehenden Saison entdeckt wurden /Kuzmová - Rajtár 1985/, deckte man auf einer verbreiterten Fläche in 25 m Länge den Teil eines Zweitraktgebäudes aus Trockenziegeln und eine dünne Siedlungsschicht des Holz-Erde-Lagers ab /Abb. 52, 53/. Den Funden nach entstand es wahrscheinlich erst während der Markomannenkriege /Kuzmová - Rajtár 1986b/. Im Nordwestteil der Fundstelle wurde die Beobachtung der Grabenbefestigung dieses Holz-Erde-Lagers weiter fortgesetzt. Sie bestand aus zwei parallelen, O-W verlaufenden Spitzgräben. Das Holz-Erde-Lager hatte in dieser Richtung

ein größeres Ausmaß als das spätere Steinkastell, das auch teilweise abweichend orientiert war. Die Grabung im J. 1985 erbrachte wichtige Unterlagen zur Umwertung der Datierung einzelner Entwicklungsphasen des römischen Lagers in Iža. Im nächsten Jahr wird die Abdeckung der Südfront der Kastellbefestigung fortgesetzt werden.

ВОСЬМОЙ СЕЗОН РЕВИЗИОННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ РИМСКОГО КАСТЕЛА В С. ИЖА. Стройка комплекса гидротехнических сооружений Рабчиково-Надьмарош уже затронула ареал римского кастела в с. Ижа /р-н Комарно/. Исследование поэтому сосредоточилось на затронутых отрезках южного предполья и укрепления кастела. В южном предполье не были определены ни объекты ни строительные работы римского времени, а лишь запасная яма периода переселения народов. Вскрышка южных ворот /порта декумана/ подтвердила их конструкцию с двумя проходами /рис. 51/. Стены были здесь сильно нарушены добычей камня, но в проходах ворот частично сохранились слои с опознанными двумя уровнями и тремя стройками дороги. Два нижних уровня стройки составляла мостовка из мелких бутовых камней. Они не дали никаких находок, относятся к зачаткам существования каменного кастела. Верхний уровень дороги, выложенный мостовкой из плоских каменных плит, связан с размерной перестройкой кастела в IV в. /Kuzmová - Rajtár 1986a/. К тому же времени относится вероятно и остроконечный ров в непосредственном предполье этих ворот. От западной промежутной башни южного укрепления сохранились только фундаменты северной стены. Остальное было уничтожено добычей камня. В берме открыта очень поврежденная печь кругового плана со сводом из сырцового кирпича клиновидной формы. Под слоями каменного кастела и толстым навозом здесь найдены следы застройки деревянно-земляного лагеря - остатки стены стройки из кирпича- сырца и полом покрытым слоем песка. Под юго-восточным углом кастела, где подобные следы обнаружены уже в предыдущий сезон /Kuzmová - Rajtár 1985/, вскрыта на протяжении 25 м на расширенной площади часть двуфлигельной стройки из необожженного кирпича и тонкой селищный слой деревянно-земляного лагеря /рис. 52, 53/. По находкам он возник предположительно только во время маркоманнских войн /Kuzmová - Rajtár 1986b/. В северо-западной части местонахождения продолжалось исследование укрепления рвами этого деревянно-земляного лагеря. Оно состояло из двух остроконечных рвов, проходивших параллельно в направлении В-З. Деревянно-земляной лагерь имел в этом направлении большие размеры, чем позжий каменный кастел, у которого была и частично другая ориентировка. Исследование в 1985 г. принесло важные данные для переоценки датировки отдельных фаз развития римского лагеря в с. Ижа. В следующем году будет продолжаться вскрышка южного фронта укрепления кастела.

PRVÝ VÝSKUM INDUSTRIÁLNEJ ARCHEOLÓGIE NA SLOVENSKU V SKLENÝCH TEPLICIACH

Jozef L a b u d a

Na rok 1986 pripadá 200. výročie zavedenia nepriamej amalgamácie a založenia Societät der Bergbaukunde, prvej medzinárodnej baníckej vedeckej spoločnosti na svete, v Sklených Tepliciach /okr. Žiar nad Hronom/. Na jar 1985 nechali Čsl.

štátne kúpele v Sklených Tepliciach /vlastník/ demolovať jeden z posledných existujúcich objektov z 18. stor. v obci. Objekt sa označuje ako Beňov dom /tiež Kováčov/ a nachádza sa na lokalite s názvom Na hute /36-31-23, 1 : 10 000, 11 : 163 mm/. Demolačné práce boli pozastavené z dôvodu, že sa tu predpokladala lokalizácia huty na spracovanie rudy. Z toho dôvodu tu pracovníci Slovenského banského múzea uskutočnili záchranný výskum.

V interiéri objektu bola situovaná sonda A/85 /pri tzv. kozube, rozmery 1 x 3 m/. Celková hĺbka sondy bola 2,1 m; úroveň podložia sa nezachytila ani v tejto hĺbke. Výplň sondy mala charakter navážky. Pri hodnotení výsledkov výskumu a funkcie objektu vôbec však treba vychádzať z nálezovej situácie v sonde I/85, situovanej vo dvore objektu /medzi stojaci objekt a ruiny hospodárskych prístavieb/. Rozmery sondy: 1,5 x 8 m, orientácia S-J.

Podstatnú časť nálezov v sonde I/85 reprezentuje troska, ktorá v najspodnejších partiách /1,6-1,65 m/ vystupuje ako kompaktná výplň. Prevažne to boli veľké a ťažké kusy, ktorých predbežná spektrálna analýza poukazuje na početné zastúpenie Fe a Ag. Pozoruhodné sú nálezy technickej keramiky /fragmenty muflí? skúšobníckych misiek a pod./ v bledožltej vrstve označenej č. 5. Časove možno tieto nálezy zaradiť popri fragmentoch úžitkovej keramiky pred koniec 18. stor. Osobitnú pozornosť si zasluhuje nález ryolitového kameňa ako hrubo opracovanej suroviny na zhotovenie rudného mlyna /Ø 820 mm, hr. 300 mm/. Pomocou relatívne mäkkého ryolitového kameňa sa mlela vypražená rudná múčka pred amalgámovaním. Nálezy skúšobníckych misiek, fragmentu grafitového téglika s vyrazeným kolkom a ďalšie zlomky technickej keramiky sú dôkazom skúšobníckej prevádzky v areáli objektu.

Z výsledkov archeologického výskumu a zo štúdia archívnych materiálov vyplýva, že objekt z 18. stor. bol súčasťou komplexu budov, v ktorých sa získavalo zlato a striebro novou technológiou. Štruktúra vrstiev v sonde I/85 a jednotlivé nálezy z nich poukázali zasa na tú skutočnosť, že v tomto areáli sa štiavnické rudy hutnícky spracúvali i pred rokom 1786.

Záchranný výskum v Sklených Tepliciach možno charakterizovať ako prvý výskum zameraný na problematiku tzv. industriálnej alebo postmedieválnej archeológie na Slovensku. Výskum bude pokračovať v roku 1986.

ERSTE UNTERSUCHUNG INDUSTRIELLER ARCHÄOLOGIE IN DER SLOWAKEI IN SKLENÉ TEPLICE. In das J. 1986 entfällt der 200. Jahrestag der Einführung der indirekten Amalgation und Gründung der Sozietät der Bergbaukunde, der ersten internationalen wissenschaftlichen Bergbaugesellschaft der ganzen Welt, in Sklené Teplice /Bez. Žiar nad Hronom/. In diesem Zusammenhang untersuchte man ein Objekt aus dem 18. Jh., das man für einen Bau aus dem Komplex von Objekten hielt, die für den Betrieb der neuen Technologie - der Amalgation - gebaut worden waren. Die Untersuchung bestätigte diese Voraussetzung, weil durch einen Schnitt auf dem Hofe des Objektes bis zur Tiefe von 1,65 m eine Schichtenstruktur festgestellt wurde, die zahlreiche Funde von Verhüttungsschlacke und technischer Keramik repräsentierte. Spektralanalysen der Schlacke verwiesen auf die Existenz einer Verhüttungseinrichtung an diesen Stellen vor dem J. 1786.

ПЕРВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ИНДУСТРИАЛЬНОЙ АРХЕОЛОГИИ В СЛОВАКИИ В Г. СКЛЕНЕ-ТЕПЛИЦЕ. В 1986 г. вспомним 200-ой годовщины с введения косвенной амальгамации и основания в г. Склене-Теплице /р-н Жяр-над-Гроном/ Societät der Berg-

baukunde, первого научного международного общества по горному делу в мире. В связи с этим был исследован объект XVIII в., считаемый стройкой в комплексе объектов, построенных для производства при помощи новой технологии /амальгамация/. Исследование подтвердило эти предположения, поскольку зондажем в дворе объекта до гл. 1,65 м определена структура слоев, содержавших количественные находки металлургического шлака и технической керамики. Спектральный анализ шлака доказал также существование металлургической установки в этих местах уже до 1786 г.

ŠTVRTÁ SEZÓNA VÝSKUMU STARÉHO MESTA V BANSKEJ ŠTIAVNICI

Jozef L a b u d a

Pri publikovaní hodnotenia tretej sezóny výskumu /rok 1983/ Slovenského banského múzea v Starom meste v Banskej Štiavnici /okr. Žiar nad Hronom/ sa uviedla chybná informácia o poslednej etape prác na lokalite. V roku 1984 tu prebiehali výlučne konzervačné práce na odkrytej architektúre z obdobia stredoveku. Základové murivo dvoch vežovitých stavieb /I, II/ prepojených obvodovými múrmi v polohe 1, ako aj časť odkrytej hutníckej pece na dalšej skúmanej ploche sa stabilizovali pred deštrukciou. Nakoniec sa koruny murív prekryli mačinou.

Prioritné miesto v oblasti archeologického výskumu múzea zaujíma Staré mesto, keďže ide o výrobné objekty a stredovekú fortifikáciu. V letných mesiacoch 1985 sa na uvedených dvoch polohách uskutočnila už štvrtá výskumná sezóna. Na polohe 1 sa odkrývala deštrukcia medzi vonkajším obvodovým murivom F a murivom G, nadväzujúcim naň /obr. 54/. Z doterajšej nálezovej situácie nie je zrejmé, či ide o deštrukciu vypĺňajúcu interiér dalšej stavby, alebo o výplň druhého nádvoria.

Pozoruhodná je pestrá kolekcia nálezov z tejto časti - architektonické fragmenty z ryolitu /bosované kamene/, keramika, mince, kovové zámky, súčasti výstroja a výzbroje jazdca, kostené ozdoby a iné kostené predmety a pod., ktoré spadajú do 13.-15. stor. Obvodové murivo F sa tiahne východným smerom v dĺžke cca 30 m na nižšie situovanú a zalesnenú terasu, kde bude výskum v budúcich rokoch pokračovať. Zo súčasnej nálezovej situácie vyplýva, že odkryté vežovité stavby I a II boli súčasťou rozsiahlejšieho hradného komplexu s približnou rozlohou cca 3000 m².

Ťažisko štvrtej etapy výskumu bolo na polohe označovanej ako plošina nad povrchovými dobývkami. V minulých rokoch sa tu odkryli dva objekty technického charakteru - skúšobňa rúd /I/ a časť taviacej hutníckej pece /II/, datované do 15.-16. stor. Hlavnou úlohou poslednej sezóny bolo spojiť odkrývkou doteraz skúmanú plochu terasy A s nižšie situovanou terasou B a valovým opevnením nachádzajúcim sa pod ňou. Takú rozsiahlu plochu bolo možné orientačne preskúmať situovaním sond AB/85 a AC/85 s celkovými rozmermi 40 x 1,5 m /obr. 55/. Sonda AB/85 pokrývala časť terasy A /východný okraj/, jej priľahlý svah a po šírke terasu B. Pri západnom okraji sondy sa zachytila časť muriva kladeného nasucho, orientovaného v smere SZ-JV.

Dôležité bolo zistenie múru z kameňa spájaného maltou, zachyteného pri východnom okraji sondy AB/85 /š. 1,9 m/. Z vnútornej strany sa objavili fragmen-

ty keramiky a železný hrot šípu, datované do 1. polovice 13. stor., resp. na prelom 12.-13. stor. Uvedené nálezy spolu so sterilnou vrstvou rešpektujú okraj muriva, čo je dôležité pre spomenuté datovanie. Z odkrytej plochy terasy B pochádzajú keramické a kovové fragmenty, pražský groš Václava II., datované do 13.-16. stor.

Zistenie kamennej hradby na východnom okraji sondy AB/85, prebiehajúcej v smere S-J a ohraničujúcej tak okraj terasy B, naznačovalo získanie poznatkov aj v sonde AC/85, ktorá prerezala valové opevnenie. Táto sonda bola situovaná do strmého svahu a len v jej najvýchodnejších častiach sa zachytil priebeh valového opevnenia /prevýšenie terasy B a spodnej úrovne valu bolo necelých 7 m/. Preto ani ojedinelé fragmenty novovekej keramiky z podpovrchových partií nie sú prekvapením. Pozoruhodné výsledky však priniesol výskum valu, ktorý sa črtal najzreteľnejšie. V profile ani v pôdoryse nebola zistená jeho fixácia /napr. kameň, drevené trámy/. Val vznikol jednoduchým nasypávaním zeminy, ktorá bola exploatovaná smerom k dnešnému svahu. Tým vznikla priehlbeň medzi valom a priľahlým svahom. V obidvoch profiloch valu sú pozorovateľné jednotlivé násypové vrstvy nehomogénnej štruktúry.

Za jeden z najdôležitejších nálezov pri výskume lokality možno považovať okrajový črep/!/ hrncovitej nádoby z prelomu 14.-15. stor., ktorý sa objavil na spodnej úrovni násypovej časti valu /nad sterilnou žltou vrstvou/ zhruba v jeho strede. Tým sa definitívne vylúčili doterajšie úvahy o zaradení valového opevnenia do doby laténskej, prípadne do etapy včasného či vrcholného stredoveku. Spomenutý črep indikuje možnosť realizácie rozsiahleho valového opevnenia po tomto období, najpravdepodobnejšie došlo k jeho vybudovaniu v 16. stor. v súvislosti s tureckým nebezpečenstvom. Vtedy bola lokalita napojená na dômyselný systém opevnenia mesta nielen od juhu /Nový zámok, mestské brány s obvodovými múrmi/, ale aj zo severu /Starý zámok, Roxerova brána nad Trojičným námestím, Staré mesto/.

Osobitná pozornosť v rámci výskumu tejto polohy bola venovaná ukončeniu odkrývky hutníckej pece z 15.-16. stor. Výskum tohto objektu bol možný len po odlesnení okolitej plochy. Žiaľ, takmer storočný hustý porast značne deštruoval základové murivo. Z nálezovej situácie vyplýva /výskum v areáli objektu bude pokračovať/, že objekt mal obdĺžnikový pôdorys, ktorý nebol od západnej strany uzatvorený kamenným múrom.

DIE VIERTE GRABUNGSSAISON IN DER ALTSTADT VON BANSKÁ ŠTIAVNICA. Das Slowakische Bergbaumuseum setzte die Grabung in Banská Štiavnica /Bez. Žiar nad Hronom/ fort. Auf der Fläche 1 /Abb. 54/ setzte man die Abdeckung des Grundrisses einer durch zahlreiche Funde in das 13.-15. Jh. datierten kleineren Burg fort. Besondere Aufmerksamkeit widmete man jedoch einer weiteren Flur /Abb. 55/. Die Aufgabe dieser Grabungssaison war, an die bisher untersuchte Fläche der Terrasse A anzuschließen und die niedriger situierte Terrasse B sowie die darunter liegende Wallbefestigung zu untersuchen. Mit Hilfe von Sonden erfaßte man am Rande der Terrasse B die Reste einer Fortifikation aus Mauerwerk aus dem 12. und 13. Jh. Eine interessante Feststellung erbrachte die Untersuchung der Wallbefestigung, aus deren Profil sowie aus dem Fund einer mittelalterlichen Scherbe im unteren Niveau der Befestigung sich ergibt, daß sie wahrscheinlich im 16. Jh. im Zusammenhang mit der türkischen Gefahr gebaut worden war.

ЧЕТВЕРТЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ СТАРОГО ГОРОДА В Г. БАНСКА-ШТЬЯВНИЦА. Словацкий музей горного дела продолжал исследование в г. Банска-Штьявница /р-н Жяр-над-Гроном/. В урочище 1 /рис. 54/ продолжалась вскрышка плана меньшего замка, датированного количеством находок XIII-XV вв. Главное внимание сосредоточилось на другом урочище /рис. 55/. Задачей этого сезона являлось исследование ниже положенной террасы В и под ней расположенных укрепительных валов и их добавление к доныне изученной площади террасы А. Зондажем обнаружены остатки кирпичной фортификации XII и XIII вв. на окраине террасы В. Интересный факт дало изучение укрепительного вала, профиль которого и находка средневекового черепка на его нижнем уровне свидетельствуют о том, что он был сооружен предположительно в XVI в. в связи с турецкой угрозой.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V ŠTIAVNICKÝCH BANIACH

Jozef L a b u d a

Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici realizovalo zisťovací výskum v Štiavnických Baniach v polohe Ofenhübel-Vrchy /okr. Žiar nad Hronom/. Na nálezisku, zámerne vybratom na základe toponymického údaja, sa predpokladala lokalizácia hutníckych zariadení. Pozoruhodná je samotná poloha lokality /M-34-122-D-a, 1 : 25 000, 250 : 35 mm/ na horskom hrebeni oddeľujúcom Hodrušskú dolinu od obce Štiavnické Bane /850 m/.

Sondy I až III /4 x 1,5 m/ boli rozmiestnené po celom areáli vrchu, a to aj niekoľko 100 m od seba. Výskum v dvoch sondách /II a III; najvyššie miesta vrchu/ priniesol negatívne výsledky. V sonde I sa v hĺbke 1 m zistila súvislá prepálená vrstva bez sprievodných nálezov. Bola situovaná do sedla vrchu, kde sa v blízkosti nachádza zdroj vody. Severozápadným smerom od sondy je zaplavená štôlňa Alexander. Sondy boli v týchto nadmorských výškach: I /810 m/, II /830 m/, III /865 m/. Na úpätí vrchu možno pozorovať zvyšky píng, ktoré naznačujú banícke práce /azda i skúšobnícke a staršie hutnícke práce/ pravdepodobne v období stredoveku. Z týchto dôvodov sa v budúcnosti sústredí výskum na tieto miesta.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN ŠTIAVNICKÉ BANE. Das Slowakische Bergbaumuseum zu Banská Štiavnica realisierte eine Grabung in Štiavnické Bane /Bez. Žiar nad Hronom/ auf einer auf Grundlage der Toponymie ausgewählten Fundstelle. Man setzte hier eine Lokalisierung von Hüttenanlagen voraus. Durch Sonden in Seehöhen von 810, 830 und 865 m wurde nur in einem Fall eine zusammenhängende durchglühte Schicht festgestellt. Am Bergabhang fanden sich Reste von Pingen, die Bergbautätigkeit /vielleicht auch Versuchs- und ältere Hüttenarbeiten/ wahrscheinlich im Mittelalter andeuten. In der Zukunft richtet sich die Ausgrabung auf diesen Ort.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. ШТЬЯВНИЦКЕ-БАНЕ. Словацкий музей горного дела в г. Банска-Штьявница осуществил исследование в с. Штьявницке-Бане /р-н Жяр-над-Гроном/, на местонахождении избранном на основе топонимики. Здесь предполагались металлургические установки. Зондажем на уровне моря 810, 830 и 865 м только в одном случае обнаружен сплошной пережженный слой.

На подножье холма остатки указывают на горные работы /может быть также на проверочные и старшие металлургические работы/ предположительно в средневековье. Следующее исследование сосредоточится на этих местах.

OJEDINELÉ NÁLEZY Z MEDZIAN

Mária L a m i o v á - S c h m i e d l o v á

Múzeum Slovenskej republiky rád v Prešove získalo od Olivera Lorencza sponu a vedierkovitý závesok. Podľa nálezcu údajne pochádzajú z polohy známej v literatúre pod názvom Za Imunou, ktorú označuje ako Nižný Várheď.

Bronzová spona s nôžkou podviazanou 14 závitmi a štvornásobne pozdĺžne fazetovaným lúčikom; dĺ. 65 mm, š. lúčika 8 mm. Nálezca udáva, že zlomok očka, zachovaný na ihle, patril pôvodne k retiazke, ktorá sa rozpadla. Uloženie MSRR Prešov, č. AR 401 /obr. 56: 1/.

Železný vedierkovitý závesok s rytou cik-cakovou výzdobou na obvode, v. včítane uška 2,8 mm, Ø dna 23 mm. Uloženie MSRR Prešov, č. AR 402 /obr. 56: 2/.

Uvedené nálezy možno datovať do 2.-3. stor., teda do doby, z ktorej pochádzajú nálezy získané výskumom, uskutočneným na lokalite roku 1983 /Lamiová-Schmiedlová 1986, v tlači/.

L i t e r a t ú r a

LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1986: Doklady spracovávania železa v Medzanoch. Slov. Archeol., 34, v tlači.

EINZELFUNDE AUS MEDZANY. Das Prešover Museum gewann aus der Gemeinde Medzany /Bez. Prešov/ Lesefunde - eine Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß und einen eimerförmigen Eisenanhänger /Abb. 56/. Angeblich wurden sie auf einer im J. 1983 untersuchten Fundstelle gefunden. Die Funde, ähnlich wie das Material aus der Grabung stammen aus dem 2.-3. Jh.

ЕДИНИЧНЫЕ НАХОДКИ ИЗ С. МЕДЗАНИ. Музей в Прешове обрел из с. Медзани /р-н Прешов/ как подъемные находки бронзовую фибулу с подвязной ножкой и железную ведеркообразную подвеску /рис. 56/. Они найдены предположительно на местонахождении исследованном в 1983 г. Находки можно отнести к II-III вв., так же как и материал из исследования.

METALOGRAFICKÝ ROZBOR NÁLEZOV Z RUMANOVEJ

Ján L u š t í k - Ľubomír M i h o k

Z hrobu 103 z pohrebiska únětickej kultúry v Rumanovej /okr. Nitra/ boli dané na posúdenie dva zlomky bronzových prsteňov a bronzová plechová trubička. Cieľom rozboru bolo určenie vrstvičky na povrchu nálezov a zloženia samotného bronzového materiálu. Analýza bola robená energiovo disperzným mikroanalyzátorom EDAX v spojení s elektrónovým mikroskopom Tesla 300.

Najskôr bola analyzovaná povrchová vrstvička. Zistilo sa, že ju tvorí oxid medi, iné prvky sa nezaregistrovali. Ďalej boli zo vzoriek urobené metalografické výbrusy, na ktorých sa po naleptaní pozorovala pod metalografickým mikroskopom štruktúra. V prípade všetkých vzoriek bola analogická, jednofázová, tvorená polyedrickými zrnami s hojným výskytom dvojčiat. Charakter štruktúry ukazuje na niekoľkonásobné žíhanie materiálu a jeho kovanie. Štruktúra prsteňa je na obr. 57 a štruktúra trubičky na obr. 58. Analýza kovu mala rovnaké výsledky. Vo všetkých prípadoch išlo o bronz s obsahom 10-12 hmotnostných % cínu, s obsahom fosforu max. 1 % hm.

METALLOGRAPHISCHE ANALYSE DER FUNDE AUS RUMANOVÁ. Es wurden zwei Fragmente von Bronzefingerringen und ein bronzenes Blechröhrchen aus dem Grab 103 des Gräberfeldes der Aunjetitzer Kultur in Rumanová /Bez. Nitra/ einer Analyse unterzogen. Kupferoxid bildete die Oberflächenschicht. Aus den Proben wurden metallographische Schliffe gemacht /die Struktur siehe auf den Abb. 57, 58/. Die Bronzeanalyse beider Funde stellte Bronze mit 10-12 % Zinn fest, Phosphor war in maximal 1 % Gewicht vorhanden.

МЕТАЛЛОГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НАХОДОК ИЗ С. РУМАНОВА. Из погребения 103 на могильнике унетицкой культуры в с. Руманова /р-н Нитра/ были подвергнуты анализу два обломка бронзовых колец и жестяная бронзовая трубка. Поверхностный слой образовал оксид меди. Из образцов были сделаны металлографические шлифы /структура на рисунках 57, 58/. Анализ бронзы обеих находок доказал, что она содержит 10-12 % олова и максимально 1 % фосфора.

PRIESKUM V KATASTRI DEVÍNSKA NOVÁ VES V BRATISLAVE

Alžbeta M a a r o v á

V Bratislave v katastri Devínska Nová Ves sa uskutočnil prieskum na lokalite, ktorá sa nachádza na sever od kopca Útočnica asi 200 m pred obcou. Na pooranom poli sa v zemi ukázali kúsky spečeného skla a keramiky. Fragmenty nádob, vyrobených z hrubozrnného materiálu, so zaobleným okrajom alebo z tela, zdobené výčnelkom, sú datované do doby halštatskej. Našli sa i fragmenty situlovitých nádob zo skupiny tuhovej keramiky zdobenej zvislým hrebeňovaním, črepy sivej keramiky so šikmým hrebeňovaním a zvyšky misiek s ostrou esovitou profiláciou. Tento materiál je z neskorej doby laténskej.

GELÄNDEBEGEHUNG IM KATASTER VON DEVÍNSKA NOVÁ VES IN BRATISLAVA. In der Gemeinde Devínska Nová Ves, die Bestandteil von Bratislava ist, fanden sich auf dem gepflügten Feld Keramikfragmente aus der Hallstattzeit, Scherben aus der späten Latènezeit und Stücke von zusammengebackenem Glas.

РАЗВЕДКИ В КАДАСТРЕ ДЕВИНСКА-НОВА-ВЕС В БРАТИСЛАВЕ. В кадастре с. Девинска-Нова-Вес, составляющего часть Братиславы, были на вспаханном поле найдены фрагменты керамики периода гальштата, черепки позднего периода латена и куски обожженного стекла.

VÝSKUM STREDOVEKEJ PRIEKOPY V BRATISLAVE-DEVÍNE

Alžbeta M a a r o v á

V Bratislave v časti Devín sa uskutočnil na Hutníckej ulici 15-17 výskum, ktorého cieľom bolo preskúmať priekopu prechádzajúcu obcou a chronologicky ju určiť. Keďže v súčasnosti je lokalita rozparcelovaná na záhrady, kopať bolo možné len v priestoroch dosiaľ nepoužívaného pozemku. Po vytýčení sond sa zistilo, že na dne dnešnej priekopy sa v hĺbke 0,4 m nachádza spodná voda. Ide o prameň tečúci z Devínskej Kobyly a vytekajúci na dolnom konci Hutníckej ulice. Keďže sa týmto vylúčila možnosť dostať sa k pôvodnému dnu priekopy a datovať ho, výskum sa zameral na oba protiľahlé svahy. V sonde 1 sa pod navážkou zachytil v hĺbke 2,05 m severný okraj pôvodnej priekopy. V sonde 2 po odstránení humusu, zásypovej sutinovej zeminy a žltej hliny zmiešanej s kamením sa v svetlosivej hline narazilo na kamene so stopami malty, spredu lícované, datované fragmentmi keramiky /miskovité pokrývky s gombíkovitým ukončením, okraje a uchá zo džbánov, zdobené vetvičkovým ornamentom, keramika poliata glazúrou, trojnožky/ do 15.-17. stor. Ide pravdepodobne o terénne úpravy z čias, keď na našom území bojovali kuruci s labancami. Po vybratí kameňov sa v hĺbke 4,2 m objavil južný okraj pôvodnej priekopy. V jej svahu bola vyhĺbená jama, v ktorej sa nachádzala v tmavosivej hline zmiešanej s uhlíkmi kamenná deštrukcia. Pri jej vyberaní sa v hline našli fragmenty keramiky z neskorej doby laténskej /okraje z hrncovitých nádob a zo zásobníc/. Zachytili sme pravdepodobne terénne úpravy, ktoré sa za daného stavu nedali archeologickými metódami jednoznačne chronologicky určiť, preto sa po skončení výskumu prikročilo v spolupráci s Ľ. Husákom z n. p. Geofyzika ku geologickému prieskumu. Pedologický vrták vyhĺbil kontrolné sondy na viacerých miestach priekopy. Na základe črepového materiálu i pôdneho zloženia sa vymedzil začiatok jej používania s najväčšou pravdepodobnosťou do 15. stor.

UNTERSUCHUNG EINES MITTELALTERLICHEN GRABENS IN BRATISLAVA-DEVÍN. Auf der Lokalität in Bratislava, Teil Devín, erfaßte man in der Sonde 1 in 2,05 m Tiefe den Nordrand des ursprünglichen Grabens. In der Sonde 2 zeigten sich im hellgrauen Lehm Steine mit Mörtelspuren, von vorne fassoniert, die an Hand der Keramikfragmente in das 15.-17. Jh. datiert sind. Es handelt sich wahrscheinlich um Terrainherrichtungen aus der Zeit, als in unserem Gebiet die Kuruzen gegen die Labanzen kämpften. Nach dem Ausheben der Steine erschien in 4,2 m Tiefe der Südrand des ursprünglichen Grabens. In seinem Hang war eine Grube, in der sich im dunkelgrauen Lehm, vermischt mit Holzkohlestücken, Steindestruktion befand. Bei ihrem Ausheben fanden sich im Lehm Keramikfragmente aus der späten Latènezeit. Der Graben konnte durch archäologische Untersuchung nicht eindeutig datiert werden, erst eine geologische Begehung bestimmte den Anfang seiner Benutzung mit größter Wahrscheinlichkeit in das 15. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЕ СРЕДНЕВЕКОВОГО РВА В БРАТИСЛАВЕ-ДЕВИНЕ. На местонахождении в Братиславе, часть Девин, в траншее 1 на глубине 2,05 м затронута северная окраина первоначального рва. В траншее 2 в светло-серой глине выявились камни со следами раствора, с наружной стороны пригоненные, датированные фрагментами керамики XV-XVII вв. Это предположительно землеустроительные

работы времени сражений куруцов с лабанцами. После выемки камней на глубине 4,2 м вскрыта южная окраина первоначального рва. В его склоне была выкопана яма, в которой находился каменный обвал в темно-серой глине перемешанной с угольками. При его выемке найдены в глине фрагменты керамики позднего периода латена. Археологическое исследование не смогло дать точную датировку рва, геологические разведки отнесли начало его использования к XV в.

OJEDINELÉ NÁLEZY V OKRESE BANSKÁ BYSTRICA

Marta M á c e l o v á

Stredoslovenské múzeum získalo darom a kúpou archeologický materiál z týchto lokalít:

H o r n á L e h o t a

J. Ťažká odovzdala do zbierok múzea črepový materiál, ktorý našla na vrchole Hrádku /obr. 59/.

Archeologické vykopávky na lokalite robil už v polovici minulého storočia Samo Chalupka /Němcová 1852/ a pred II. svetovou vojnou farár Milan Dlhoš s niekoľkými miestnymi obyvateľmi, ako o tom hovoria zápisy v obecnej kronike. Materiál z ich výkopov sa nezachoval /archív múzea, č. 271/57, 285/57 - korešpondencia G. Balašu a M. Dlhoša/. V depozite múzea sa nachádza niekoľko lužických črepov, získaných pri prieskume G. Balašu roku 1957.

Prieskumom na lokalite sa získalo okrem lužického materiálu i niekoľko púchovských črepov /evid. č. 17 956-17 958/. Na severnej strane asi 7 m pod vrcholovou plošinou sa nachádza menšia jaskyňa.

S l o v e n s k á Ľ u p č a

Ľ. Valent z Banskej Bystrice daroval múzeu neúplnú bronzovú ihlicu, ktorej spodnú časť, dlhú približne 30 mm, stratil. Našiel ju náhodne v 50. rokoch medzi cintorínom a potokom v polohe Jablonka /36-14-15, 1 : 10 000, 430 : 218 mm; obr. 61/. Ide o patinovanú bronzovú ihlicu s guľovitou profilovanou hlavicou, členenou jemnými ryhami. Hneď pod hlavicou je diskovitý uzlík, ihla je zlomená; Ø hlavice 10 mm, Ø ihly 3 mm, zachov. dĺ. 79 mm, evid. č. 18 126 /obr. 62/.

Podľa delenia L. Veliačika /1983, s. 68/ radíme ihlicu k 4. variantu ihlíc s profilovanou hlavicou. Tento typ ihlice sa vyskytuje v strednom i mladšom stupni lužickej kultúry na Slovensku, Morave i v Čechách. Analogický nález z hrobu 1/58 v Partizánskom je datovaný keramickým inventárom do rozhrania stupňov HA/HB /Benkovská-Pivovarová 1975, s. 50/, do mladšieho obdobia lužickej kultúry je datovaná ihlica s kónickou členenou hlavicou zo Skalskej Novej Vsi /Pichlerová 1966, s. 341/. Ojedinelý nález zo Slovenskej Ľupče možno rámcovo priradiť lužickej kultúre, jej mladšiemu stupňu.

V 70. rokoch bola pri exploatovaní hliny pre tehelňu zo svahu kopca s miestnym názvom Selá /M-34-111-d, 1 : 25 000, 313 : 152 mm; obr. 61/ zničená archeologická lokalita, z ktorej múzeum získalo atypický črepový materiál a prepálené ľudské kosti. Materiál pochádza pravdepodobne zo žiarového hrobu bližšie nedatovateľného. Na lokalite plánujeme uskutočniť overovací výskum.

N e z n á m e n á l e z i s k o

Kúpou získalo múzeum striebornú rímsku mincu /obr. 60/. Bližšie nálezové okolnosti nie sú známe. Minca údajne pochádza z okolia Banskej Bystrice.

Opis

Rím, Traianus /98-117/, denár z r. 103-111.

A: Ovenčená hlava panovníka vpr., IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TRP.

R: Spes v dlhom rúchu vľ., drží kvetinu.

COS V PP SPQR OPTIMO PRINC. 19 mm, 2,98 g, evid. č. 18 108. RIC II, s. 253, č. 127.

Určil M. Bovan.

L i t e r a t ú r a

BENKOVSKÁ-PIVOVAROVÁ, Z. 1975: Výskum pohrebiska lužickej kultúry v Partizánskom roku 1958. Slov. Archeol., 23, s. 35-54.

NĚMCOVÁ, B. 1852: Zpomínky z cesty po Uhřích. Lumír. Památ. archeol. a místopis., 1, s. 22-27.

PICHLEROVÁ, M. 1966: Bohatý lužický hrob v Skalskej Novej Vsi, okr. Trenčín. Archeol. Rozhl., 18, s. 340-342.

VELIAČIK, L. 1983: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra.

EINZELFUNDE IM BEZIRK BANSKÁ BYSTRICA. Das Mittelslowakische Museum gewann archäologisches Material aus nachfolgenden Lokalitäten:

H o r n á L e h o t a. Bei der Begehung des Gipfelplateaus von Hrádok /Abb. 59/ gewann man Lausitzer und Púchover Scherbenmaterial.

S l o v e n s k á Ľ u p č a. Man gewann einen älteren Fund aus der Flur Jablonka /Abb. 61/ - eine Bronzenadel mit kugelförmigem profiliertem Kopf, gegliedert durch feine Rillen. Unter dem Kopf ist ein diskusförmiger Knoten. Die Nadel ist zerbrochen /Abb. 62/. Auf Grund entsprechender Funde aus der Slowakei wird die Nadel rahmenhaft in die jüngere Stufe der Lausitzer Kultur datiert. Bei der Lehmexploitation in der Ziegelei /Abb. 61/ wurde in den 70er Jahren eine Lokalität vernichtet, aus der atypische Scherben, kalzinierte menschliche Knochen, wahrscheinlich aus einem näher unbestimmbaren Brandgrab stammend, gewonnen wurden.

U n b e k a n n t e F u n d s t e l l e. Durch Kauf erwarb man eine römische Silbermünze ohne nähere Fundumstände. Es handelt sich um einen Denar, Traianus /98-117/, /Abb. 60/.

ЕДИНИЧНЫЕ НАХОДКИ В РАЙОНЕ БАНСКА-БЫСТРИЦА. Среднесловацкий музей приобрел археологический материал со следующих местонахождений:

Г о р н а - Л е г о т а. Во время разведок на вершинной площадке Градка /рис. 59/ обретены лужицкие и пуховские черепки.

С л о в е н с к а - Л ю п ч а. Обретена старшая находка из урочища Яблонка /рис. 61/ - бронзовая булавка с шарообразной профилированной головкой, расчленной тонкими резными линиями. Под головкой дискообразный узелок, игла сломана /рис. 62/. На основе аналогических находок из Словакии булавка датирована в общем ступенью лужицкой культуры. Во время эксплуатации глины в кирпичном заводе /рис. 61/ было в 70-х гг. уничтожено местонахождение, с которого обретены атипические черепки, пережженные человеческие кости происходящие предположительно из ближе недатированного кремационного погребения.

Неизвестное местонахождение. Куплей обретена серебряная римская монета, без более подробных данных о ее находке. Речь идет о денарии, Траян /98-117/, /рис. 60/.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V SLIAČI-RYBÁROCH

Marta Mácelová

Na slovanskom sídlisku na Horných zemiach v Sliači, časť Rybáre /okr. Zvolen/, sa po čiastočnom preskúmaní severnej a severozápadnej časti lokality v rokoch 1979-80 /Mácelová 1982/ výskum presunul na južnú, poľnohospodársky obrábanú časť sídliska pri hlavnom zbernom kanáli. Troma sondami /VII-IX/ sa preskúmala plocha 186 m², na ktorej sa odkrylo šesť slovanských a jeden halštatský objekt.

V sonde VII /22 x 5 m/ po odstránení povrchovej vrstvy zeminy s porastom naznačili deštrukcie ohnísk v jej južnej časti dva slovanské objekty.

Objekt 1/85 bol rozoraný, iba čierna zemina s keramickou výplňou a uhlíkmi vyznačili po vybratí obdĺžnikový pôdorys s rozmermi 2,3 x 1,9 m. Tento slovanský objekt, v ktorom sa našla keramika pražského typu, je starší ako objekt 5/85. Datujeme ho do 7. stor.

Objekt 5/85 bol mierne zahĺbený, rozlámané okruhliaky naznačovali v jeho strede ohnisko. Steny boli prestúpené mazanicou.

Vo východnej časti sondy, ktorá bola rozšírená kvôli sledovaniu objektu, sme zachytili blok mazanice s keramickou výplňou. Tvar a veľkosť objektu 3/85 s halštatskou tuhovanou keramikou sa nedali presne vymedziť. Pri východnom okraji v severnej polovici sondy v hĺ. 0,2-0,3 m sme vybrali zhluk okruhliakov a rozlámaných kameňov so slovanskými črepmi, s uhlíkmi a opracovanými zvieracími kosťami. Išlo buď o samostatné ohnisko mimo objektu, alebo o plytkú odpadovú jamu s Ø 0,7 m.

Po celej ploche sondy sa pri jej prehlbovaní po sterilné podložie /max. hĺ. 0,45 m/ nachádzali praveké, slovanské a stredoveké črepy z rozoraných objektov.

V sonde VIII/85 s rozmermi /10 x 5 m/ sme preskúmali dva slovanské objekty, situované vedľa seba /obr. 63/, z výplne ktorých pochádza bohatý črepový, kovový a osteologický materiál.

Mierne zahĺbený objekt 6/85 s rozmermi 3,6 x 3,3 m mal nepravidelný pôdorys. Výplň celej západnej polovice tvoril kompaktný blok prepálených okruhliakov spájaných hlinou /obr. 64/. Vo východnej polovici patrili k nemu dva rady deštrukcie, prebiehajúce severo-južným smerom, ktoré tvorili akýsi kanál. Steny kanála boli z okruhliakov, opracovaných kameňov i z polámaných žarnovov. Predpokladáme, že išlo o pec výrobného objektu s doteraz presne neurčenou funkciou. Dno v hĺ. 0,52 m tvoril riečny štrk, kamenná drvina a drobná mazanica. Vo výplni objektu sa našlo okrem črepov množstvo železnej trosky, bochníčkové lupy, železné predmety a časť rotačného brúsika. Na základe keramického materiálu datujeme objekt do 8. stor.

Mierne zahĺbený objekt 7/85 s rozmermi 4 x 2,4 m v juhovýchodnej časti tesne priliehal na objekt 6/85. Bol orientovaný v smere V-Z. V západnej časti so sadzovočiernou výplňou bolo ohnisko, vo východnej časti tvorili veľké opracované ka-

mene, zatesané do štvorhranu, podstavec. Vo výplni sa našla malá bronzová náušnica s uzlíčkom, zlomok pražnice, železné predmety a troska. Objekt reprezentuje 3. fázu tohto slovanského sídliska, datovanú do polovice 9. stor.

Sonda IX/85 /10 x 2,5 m/, prehĺbená po sterilné podložie, ktoré tvoril v hĺ. 0,38 m riečny štrk, bola negatívna.

Počas výskumu na Horných zemiach sme sledovali plynofikačné práce na ulici MDŽ, vzdialenej od kanála 70 m južne. Pri prieskume na parcelách domov č. 12 a 14 sme zistili kultúrnu vrstvu so slovanskými črepmi a železnou troskou.

L i t e r a t ú r a

MÁCELOVÁ, M. 1982: Slovanské sídlisko v Sliači na Horných zemiach v okrese Zvolen. In: Stredné Slovensko. 2. Banská Bystrica, s. 117-132, obr. 1-9.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN SLIAČ-RYBÁRE. In der Siedlung in Sliač, Teil Rybáre /Bez. Zvolen/ wurden sechs slawische und ein hallstattzeitliches Objekt durchforscht. Die slawischen Objekte stellen drei Phasen der Besiedlung auf der Fundstelle, u. zw. im 7., 8. und in der ersten Hälfte des 9. Jh. /Abb. 63, 64/ dar.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В Г. СЛЬЯЧ-РИБАРЕ. На поселении в г. Сльяч, часть Рибаре /р-н Зволен/ обследованы шесть славянских и один гальштатский объекты. Славянские объекты представляют три фазы заселения местонахождения, именно в VII, VIII и половине IX в. /рис. 63, 64/.

VÝSKUM V TRNAVE

Klára M é s z á r o s o v á

V Trnave pokračoval výskum historického jadra aj v roku 1985. Realizoval ho Archeologický ústav SAV pod vedením A. Vallaška.

Sondu sme situovali na Svätoplukovo námestie /35-33-19, 1 : 10 000, 45 : 336 mm/ do priestoru medzi kostolom sv. Mikuláša a hradbovým múrom na najvyššie položenom mieste mesta - 154 m n. m. Výber lokality ovplyvnila skutočnosť, že k tomuto kostolu sa viaže prvá písomná správa o meste z roku 1205 /1211/ a okolo kostola sa kryštalizovalo stredoveké jadro mesta. Výskumnú plochu vymedzili komunikácie a inžinierske siete uložené vo vybranom priestore. Celková dĺžka sondy /prerušená pre elektrické vedenie/ bola 25 m.

Sondu sme napojili na hradbové múry 5,25 m severne od východnej fortne. Zistili sme, že základy hradbových múrov boli postavené na umelo navŕšenej spraši. V násype s hrúbkou 1,5 m sa našla ostroha z 12. stor., keramický a kovový materiál z 13.-14. stor. Pod násypom bola mohutná spálená vrstva, ktorá sa nachádzala nad pôvodným stredovekým horizontom. Kolové jamy, zapustené do intaktnej spraše, tvorili súčasť spáleného objektu. V spálenej vrstve sa našla zbraň a keramika z 13.-14. stor. Objekt, ktorého priebeh sme nemohli pre malý rozsah výskumu zistiť, existoval pred vznikom zemného násypu. Pod hradbovým múrom sa vrstva neporušenej spraše nachádzala v hĺbke cca 2,5 m, ale v bezprostrednej blízkosti múrov boli zapustené objekty do hĺbky 4,4-4,8 m, vyplnené zväčša no-

vovekým materiálom, ktoré narušili pôvodnú terénnu situáciu a znemožnili sledovať priebeh umelého násypu.

V ďalšom úseku sondy, vzdialenej cca 15 m od hradbového múru, sme odkryli 20 hrobov, ktoré obsahovali novoveký materiál, resp. boli bez nálezov. Pod úrovňou hrobov sme od hĺbky 2,8 m zisťovali objekty obsahujúce materiál zo 14.-16. stor. Za zmienku stojí obilná jama so štvorcovým ústím so zaoblenými rohmi, širokým 1,01 m, ktorú sme sledovali do hĺbky 6,4 m. Časť objektu sa nachádzala mimo sondy, preto šírku najväčšieho vydutia sme mohli zamerať len približne /cca 2,11 m/. Jama bola zasypaná materiálom zo 14.-15. stor. Okrem keramiky sa tu našli aj dva gotické kľúče. Poloha týchto objektov svedčí, že stredoveký cintorín okolo kostola rozšírili východným smerom až v 15.-16. stor., čo potvrdili aj hrobové nálezy: mince, ozdoby šiat a pod. Hroby rešpektovali približne 10 m široký prevádzkový priestor pri hradbách. Cintorín tu existoval až do roku 1745.

Výskumom sme získali ďalšie údaje k vzniku mestského opevnenia a zachytili sme okraj pôvodného kostolného cintorína. Aj tohoročné výsledky potvrdzujú potrebu systematického sledovania historického jadra Trnavy.

GRABUNG IN TRNAVA. In Trnava setzte die Grabung im historischen Stadtkern fort. Sie wurde im Raum zwischen der St. Nikolauskirche und der Burgmauer verwirklicht. Die Burgmauerfundamente waren auf künstlich aufgeschüttetem Löß aufgebaut. In dieser Schicht fand sich Material aus dem 12.-14. Jh. Zwischen der Aufschüttung und dem ursprünglichen mittelalterlichen Horizont lag eine starke durchglühte Schicht mit Pfostenlöchern, die außer der Keramik eine Eisenwaffe mit Holzgriff enthielt. Das stark gestörte Gelände unmittelbar vor der Burgmauer ermöglichte es nicht, die mittelalterliche Situation in vollem Maße zu verfolgen. Ungefähr 15 m von der Burgmauer entfernt erfaßte man den Rand eines Friedhofes, der in östlicher Richtung erst im 15.-16. Jh. erweitert wurde. Der Friedhof existierte bis zum J. 1745. Unter dem Niveau der Gräber, ungefähr in 2,8 m Tiefe befanden sich Objekte, die Material aus dem 14.-16. Jh. lieferten. Am reichsten an Material war eine Getreidegrube /bis zu 6,4 m T. gesäubert/. Sie enthielt keramisches Material und von den Metallgegenständen außer anderem zwei gotische Schlüssel.

ИССЛЕДОВАНИЕ В ТРНАВЕ. В г. Трнава продолжалось исследование исторического ядра. Оно осуществлено в местах между костелом св. Микулаша и замковой стеной. Фундаменты замковых стен были построены на искусственном лессовом навозе. В этом слое найден материал XII-XIV вв. Между насыпью и первоначальным средневековым горизонтом находился сильно пережженный слой со столбовыми ямами, который кроме керамики содержал и железное оружие с деревянной рукояткой. Очень нарушенная местность непосредственно под замковой стеной не позволила полностью изучить средневековую ситуацию. На расстоянии около 15 м от замковой стены обнаружена окраина кладбища, которое было расширено в восточном направлении только в XV-XVI вв. Кладбище существовало здесь вплоть до 1745 г. Под уровнем погребений, приблизительно до глубины 2,8 м, находились объекты, содержавшие материал XIV-XVI вв. Богатейшей материалом оказалась зерновая яма /очищена до глубины 6,4 м/. Она содержала керамический материал и из металлических предметов, кроме другого, два готических ключа.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU NA LOKALITE VÍTKOVCE-TUREŇ

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý

Tohoročný výskum vo Vítkovciach /okr. Spišská Nová Ves/ sa sústredil na plochu ohrozenú posunom ťažobnej steny a budovaním prístupovej cesty. Na ploche 35 m² sa pod vrstvou humusovitej zeminy zmiešanej s kameňmi zachytili podlahy štyroch objektov /obr. 65: 1/.

O b j e k t 21/85 - preskúmaná celá podlaha /3 x 4,5 m/. Severnú a južnú stenu vymedzovali žľaby po brvnách a zhluk mazanice s odtlačkami brvien a košatinového výpletu stien. Ohnisko bolo obložené vápencovými kameňmi.

O b j e k t 22/85 - čiastočne preskúmaný /1,5 x 4,6 m/, konštrukčne zhodný s predchádzajúcim.

O b j e k t 23/85 - podlaha preskúmaná v šírke 0,5-0,7 m.

Tieto objekty boli postavené po prestavbe valu. Jeho múr /š. 1,2 m/ bol súčasne zadnou stenou objektov /obr. 65: 2/. Pre svahovitosť terénu neboli podlahy objektov v jednej rovine. Výškový rozdiel medzi nimi sa pohyboval od 0,4 do 0,6 m. Popri východnej stene objektov sa zistil žľab /š. 1 m, hĺ. 0,4 m/ na odvod povrchovej vody.

O b j e k t 24/85 - preskúmaný temer celý pôdorys /4,8 x 3 m/. Užšou stenou bol pristavený k valu. V severozápadnom rohu sa čiastočne zachovala hlinená kupolovitá pec, analogická typu odkrytému v r. 1979 /Javorský 1981, s. 86/. Nálezy na podlahe objektu /črepy, kamenné brúsy, hlinený terčík/ časovo a typologicky korešpondujú s materiálom neskorej doby bronzovej, získaným pri predchádzajúcich výskumoch. Nálezy pod podlahou /črepy/ patria pilinskej kultúre.

Výskum pokračoval prácami na ploche južne od objektu 19/85, kde sa predpokladá existencia vstupnej brány do hradiska. Odkryl sa južný okraj objektu 19/84, pričom sa podarilo zachytiť deštruovaný kamenný múrik s dvoma kolovými jamami. Ďalší objekt - 20/85 - mal dve stavebné fázy. Starší objekt bol postavený na temer sterilnom podloží. Mladší stál na planírke materiálu z deštruovaného valu. Nálezy z tejto fázy dávajú možnosť uvažovať, že objekt patril kovolejárovi. Okrem bežného inventára sídliskového charakteru /obr. 65: 5, 6/ sa tu našli dva dvojdielne kadluby na odlievanie šperkov, bronzová ihlica, hlavica z inej bronzovej ihlice, drôtený bronzový prsteň a šidlo /obr. 65: 3, 4/. Pri severnej stene objektu sa črtali zvyšky kamenného múrika. V priestore medzi objektmi 19/84 a 20/85 sa neprišlo na žiadny objekt. Kamenné múriky vedľa južnej steny objektu 19/84 a severnej steny objektu 20/85 vytvárali krídla vstupnej brány, ktoré predlžovala drevená konštrukcia stien oboch objektov. Odkrytá dĺžka múrikov a stien objektov umožňuje odhadnúť hĺbku brány na 6-6,5 m; jej šírka bola /podľa vzdialenosti narušených základov múrikov a kolových jám/ približne 2-2,5 m. Vstupný priestor brány sa pre narušený vonkajší základ valu nedal preskúmať. Sonda, ktorou sa prerezala upravená cesta v bráne, potvrdila, že ani v staršej fáze opevnenia tu nestál žiadny objekt a cesta bola upravená súčasne so stavbou opevnenia.

Pri odhumusúvaní terénu pred vrtnými prácami v kameňolome sa našla neúplná bronzová štítová spona, bronzový drôt a eneolitická kamenná sekera /obr. 65: 7/.

Materiál uložený vo Výskumnej expedícii Spiš AÚ SAV, Spišská Nová Ves; prír. č. 81/85.

L i t e r a t ú r a

JAVORSKÝ, F. 1981: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v roku 1979. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 19. Nitra, s. 67-95.

FORTSETZUNG DER GRABUNG AUF DER LOKALITÄT IN VÍTKOVCE-TUREŇ. In der Gemeinde Vítkovce /Bez. Spišská Nová Ves/ wurden auf einer Fläche von 35 m² unter der humushaltigen Schicht vermengt mit Steinen Fußböden von vier Objekten /Abb. 65: 1/ erfaßt. Die Objekte wurden nach dem Umbau des Walles, dessen Mauer /Br. 1,2 m, Abb. 65: 2/ gleichzeitig ihre hintere Wand bildete, erbaut. Im Hinblick auf das stark geneigte Gelände bewegten sich die Höhenunterschiede der Fußböden von 0,4 bis 0,6 m. An der Ostwand der Objekte 21-23/85 wurde eine Rinne zur Ableitung des Oberflächenwassers /Br. 1 m, T. 0,4 m/ entdeckt. Im Objekt 24/85 erhielt sich teilweise im nordwestlichen Rand ein Lehmkuppelofen /Analogie Javorský 1981, S. 86/. An Hand der Funde von zwei Gußformen zum Abguß von Schmuckstücken und Bronzegegenständen gehörte das Objekt einem Metallgießer /Abb. 65: 3-6/ an. Auf der Fläche zwischen den Objekten 19/84 und 20/85 befand sich das Eingangstor in den Burgwall. Die kleinen Steinmauern an der Südwand des Objektes 19/84 und der Nordwand des Objektes 20/85 bildeten die Flügel des Tores, welche eine Holzkonstruktion der Wände beider Objekte verlängte. Die vorausgesetzte Tiefe des Tores ist 6-6,5 m, Breite 2-2,5 m. Bei der Herrichtung der Fläche für Bohrarbeiten im Steinbruch fand sich eine bronzene Schildfibel, ein Bronzedraht und ein äneolithisches Steinbeil /Abb. 65: 7/.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ ВИТКОВЦЕ-ТУРЕНЬ. В с. Витковце /р-н Спишска-Нова-Вес/ обнаружены полы четырех объектов /рис. 65: 1/ под слоем перегноя перемешанного с камнями на площади 35 кв. м. Объекты были сооружены после перестройки вала, стена которого /ш. 1,2 м, рис. 65: 2/ одновременно образовала их заднюю сторону. Ввиду склона местности различия в высоте уровня полов колебались от 0,4 до 0,6 м. У восточной стены объектов 21-23/85 определена канава для отведения поверхностной воды /ш. 1 м, гл. 0,4 м/. В объекте 24/85 частично сохранилась в северо-западном углу глиняная сводчатая печь /аналогия Javorský 1981, с. 86/. По находкам двух форм для отливки украшений и бронзовых предметов объект 20/85 принадлежал литейщику /рис. 65: 3-6/. На площади между объектами 19/85 и 20/85 находились входные ворота в городище. Каменные стенки рядом южной стены объекта 19/84 и северной стены объекта 20/85 образовали крылья ворот, продолженные деревянной конструкцией стен обоих объектов. Предполагаемая глубина ворот 6-6,5 м, ширина 2-2,5 м. Во время подготовки площади для буровых работ в каменоломне найдена бронзовая фибула со щитком, бронзовая проволока и энеолитический каменный топор /рис. 65: 7/.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA LOKALITE POD ZELENOU HOROU PRI HRABUŠICIACH

Elena M i r o š š a y o v á - František J a v o r s k ý

Výskum bol vyvolaný výstavbou závlahovej sústavy a realizoval sa súbežne s výkopovými prácami na stavbe. Sondy boli situované tak, aby sa plošne odkryli objekty, pri ktorých bol predpoklad, že sú zemnými prácami len málo poškodené a sú bohaté na materiál. Časť objektov sa zistila ešte v roku 1984, na ostatné sa prišlo pri rozširovaní skúmanej plochy.

Sonda I/85 /2,5 x 1 m/ bola vyhĺbená východne od stavebnej ryhy. Na jej ploche sa zachytil čiastočne objekt 9/84 a po rozšírení objekt 42/85 /obr. 66: 1, 2/.

Sonda II/85 /9,5 x 1 m/, situovaná južne od predchádzajúcej, čiastočne zachytila objekty 43/85 a 44/85.

Sonda III/85 zistila v západnej časti rozptýlené kamene z ohniska a kusy železoviny, vo východnej výraznejšiu vrstvu mazanice. Vo výplni sondy sa našli aj fragmenty keramiky púchovskej kultúry.

Sonda IV/85 /5 x 1-1,5 m/ zachytila v severovýchodnom rohu jamu /objekt 51/85/ a pri severozápadnom rohu kolovú jamu. V zásype objektu boli fragmenty keramiky púchovskej kultúry, mazanica, železovina.

Sonda V/85 /5 x 1 m/ zachytila časť objektu 37/84.

Sonda VII/85 /10 x 1 m/ bola situovaná severne od objektov 39/84 a 40/84, črtajúcich sa v profile ryhy. Humusovitá vrstva B /0,2-0,4 m/, obsahujúca časovo rôznorodý materiál, prekrývala uvedené objekty. V metroch 1-7 sa odkryla neporušená časť podlahy objektu 39/84, ktorý podľa fragmentov keramiky patrí do klasickej fázy púchovskej kultúry. Pod jeho podlahou bola v metroch 5-8 jamovitá pec na spražovanie železnej rudy /oválny tvar 2,4 x 1,5 m, hĺ. 0,1-0,2 m/. Obsahovala popolovitú zeminu a veľké množstvo železoviny. Pec čiastočne narušovala starší objekt 40/84 /zahĺbenie 0,15-0,3 m/. Pri východnom a západnom rohu objektu sa črtali dve jamy /7/85, 8/85/. Podľa materiálu možno objekt datovať do doby laténskej.

Opis objektov

O b j e k t 42/85 - časť podlahy, ohraničená fragmentárne zachytenými žľabmi, v zahĺbenej časti ohnisko s jamou. Podľa terénnej situácie bol objekt pravdepodobne dvojpriestorový s rámovou konštrukciou /obr. 66: 3/. Výrazný črepový materiál, železný nôž a kamenný brús ho datujú do 12.-13. stor. /obr. 66: 4-7/.

O b j e k t 43/85 - podlaha temer štvorcového pôdorysu /3,6 x 4 m/, 0,5-0,7 m pod úrovňou terénu, steny zošikmené. Zachytili sa stopy viacerých stavebných úprav. Fragment železného kosáka, železná ihla, hlinené koráliky, ihla z bronzovej spony, kamenný brús, praslen a črepový materiál datujú objekt do 1.-2. stor. Pod podlahou objektu sa zistila kultúrna jama 5/85, obsahujúca fragmenty maľovanej i nemaľovanej laténskej keramiky.

O b j e k t 44/85 sa po začistení rysoval ako dve rozmernejšie jamy, navzájom prepojené. Zistili sa dva horizonty; staršia časť s evidentnou stavebnou úpravou mala pri južnej stene kruhové ohnisko obložené kameňmi /Ø 1 m/. Na tejto podlahe sa našli črepy keramiky púchovskej kultúry a ojedinelé neolitické fragmenty. Mladší objekt poskytol výrazný materiál púchovskej kultúry.

O b j e k t 45/85 - oválna jama /1,5 x 0,7 m/, zahĺbená 0,5 m. V zásype boli fragmenty keramiky púchovskej kultúry, slovanskej, ale prevažuje materiál z 12.-13. stor.

O b j e k t 46/85 - jama so zahĺbením skoro 1 m. V zásype sa našli črepy neolitické, púchovskej kultúry a z 12.-13. stor.

O b j e k t 47/85 - narušený zahĺbenými objektmi 42/85 a 48/85. Pri južnej stene bol schodovite upravený vchod. Nálezy patria púchovskej kultúre.

O b j e k t 48/85 - čiastočne preskúmaný. Zahĺbenie 0,5 m. Podľa nálezov keramiky a železných predmetov patrí do 9.-12. stor. /obr. 67: 2-5/. V zásype sa našli fragmenty neolitickej /obr. 67: 1/, púchovskej a stredovekej keramiky.

O b j e k t 49/85 - kruhová jama s Ø 1,4 m. Zahĺbenie 0,2 m. Získal sa neolitický materiál.

O b j e k t 50/85 - čiastočne preskúmaný. Jama bola asi súčasťou objektu 42/85. Predpoklad vychádza z nálezov časovo zhodného materiálu z 12.-13. stor.

O b j e k t 51/85 - jama so zahĺbením 0,1 m. Získali sa črepy keramiky púchovskej kultúry, železovina a mazanica.

Prínos záchranného výskumu spočíva predovšetkým v tom, že sa získali ďalšie dôkazy o metalurgickej činnosti pravdepodobne už v dobe laténskej, pokračujúcej v nasledujúcom období. Zachytili sa stopy osídlenia polohy v neolite a ako sa zdá, neprerušeného osídlenia od doby veľkomoravskej po 13. stor. Uloženie materiálu: VES AÚ SAV, Spišská Nová Ves, prír. č. 72/85.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER FUNDSTELLE POD ZELENOU HOROU BEI HRABUŠICE. Die Grabung in Hrabušice /Bez. Spišská Nová Ves/ richtete sich auf die Flächenabdeckung der Objekte, bei denen man vermutete, daß sie durch die Bauarbeiten am Bewässerungssystem nur wenig beschädigt und reich an Material seien. Ein Teil der Objekte wurde bei einer Geländebegehung im J. 1984 entdeckt, die übrigen kamen bei der Erweiterung der untersuchten Fläche zutage /Sonden I-V, VII/85/. In der Sonde VII/85 /10 x 1 m/ deckte man einen ungestörten Fußbodenteil des Objektes 39/84 aus der klassischen Phase der Púchover Kultur ab. Unter dem Fußboden war ein grubenartiger Ofen zum Rösten des Eisenerzes /2,4 x 1,5 m, T. 0,1-0,2 m/. Der Ofen störte das ältere latènezeitliche Objekt 40/85. Weitere untersuchte Objekte: Objekt 42/85 - zweiräumig mit Rahmenkonstruktion /Abb. 66: 3/, 12.-13. Jh. /Abb. 66: 4-7/, Objekt 43/85 - eingetieft, fast von quadratischem Grundriß, Spuren von mehreren baulichen Gestaltungen, 1.-2. Jh.; unter dem Fußboden die Grube 5/85, in ihrer Ausfüllung latènezeitliche Keramik. Objekt 44/85 - zwei Bauphasen, die ältere - an der Südwand eine kreisförmige Feuerstelle, Púchover Kultur. Objekt 45/85 - ovale Grube, in der Verschüttung überwog Material aus dem 12.-13. Jh. Objekt 46/85 - Grube, eine Vertiefung von fast 1 m, in der Ausfüllung Keramikfragmente der neolithischen, der Púchover Kultur und aus dem 12.-13. Jh. Objekt 47/85 - Funde der Púchover Kultur. Objekt 48/85 - eingetieft, Keramik aus dem 9.-12. Jh. /Abb. 67: 2, 3/. Objekt 49/85 - Grube Ø 1,4 m. Neolithikum. Objekt 50/85 - Grube, wahrscheinlich Bestandteil des Objektes 42/85, Material aus dem 12.-13. Jh. Die Rettungsgrabung erbrachte weitere Belege von der metallurgischen Tätigkeit wahrscheinlich schon in der Latènezeit. Man erfaßte Besiedlungsspuren im Neolithikum und wie es scheint, eine ununterbrochene Besiedlung der Flur von der großmährischen Zeit bis zum 13. Jh.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА МЕСТОНАХОЖДЕНИИ ПОД-ЗЕЛЕНОУ-ГОРОУ У С. ГРАБУШИЦЕ. Исследование в с. Грабушице /р-н Спишска-Нова-Вес/ сосредоточилось на вскрышке объектов большой площадью, у которых предполагалось, что они были лишь несколько нарушены землекопными работами по оросительной системе и богаты материалом. Часть объектов определена уже во время разведок в 1984 г., остальные прирасширении исследованной площади /траншеи I-IV, VII/85/. Траншея VII/85 10 x 1 м/ вскрыла ненарушенную часть пола объекта 39/84 классической фазы пуховской культуры. Под полом находилась ямовидная печь для обжигания железной руды /2,4 x 1,5 м, гл. 0,1-0,2 м/. Печь разрушала старший объект 40/85 периода латена. Другие обследованные объекты: Объект 42/85 - двухкамерный с рамной конструкцией /рис. 66: 3/, XII-XIII вв. /рис. 66: 4-7/. Объект 43/85 - запущенный, почти четвероугольного плана, следы нескольких строительных изменений, I-II вв.; под полом яма 5/85, в засыпке керамика периода латена. Объект 44/85 - две строительные фазы, старшая - у южной стены круглый очаг, пуховская культура. Объект 45/85 - овальная яма, в засыпке преимущественно материал XII-XIII вв. Объект 46/85 - яма, углубленная почти до 1 м, в засыпке фрагменты керамики неолитического периода, пуховской культуры и XII-XIII вв. Объект 47/85 - находки пуховской культуры. Объект 48/85 - запущенный, керамика IX-XII вв. /рис. 67: 2, 3/. Объект 49/85 - яма диаметром 1,4 м, неолит. Объект 50/85 - яма, предположительно часть объекта 42/85, материал XII-XIII вв. Охранное исследование принесло новые доказательства металлургической деятельности уже в период латена. Обнаружены следы заселения в период неолита и, кажется, непрерывного заселения местонахождения с великоморавского периода по XIII в.

NÁLEZY Z LEDNICE, PÚCHOVA-NIMNICE A VARÍNA

Jozef M o r a v č í k

L e d n i c a /okr. Považská Bystrica/

Považské múzeum v Žiline získalo časť veľkej bronzovej ihlice s guľovitou hlavicou, starší nález v lese juhovýchodne od obce pri kóte 480,6 /M-34-97-C-b, 1 : 25 000, 105 : 276 mm/.

Bronzová ihlica má čiastočne poškodenú guľovitú hlavicu, na ktorej sa zachovali zvislé ryhy ohraničené obvodovými. Na zosilnenom krčku je ostrá závitnica, ukončená na oboch koncoch poloblúčikmi. Telo sa nezachovalo /obr. 68: 2/. Je pravdepodobné, že ihlica pochádza z väčšieho súboru, preto v tomto mieste uskutočníme v roku 1986 podrobný prieskum.

Nález patrí do okruhu depotov veľkých ihlíc s guľovitými hlavicami, ktoré sa v našej oblasti našli na viacerých miestach /Veliačik 1983, s. 64, tab. 31: 5-16; 32: 12-22; 34: 1-7/. V chotári obce sa už dávnejšie zistilo popolnicové pohrebisko v polohe Pri kríži asi 1 km juhovýchodne od miesta nálezu ihlice. Ďalšie polohy s nálezmi halštatskej, púchovskej a slovanskej keramiky sú priamo v obci, a potom najmä v okolí stredovekého hradu /Moravčík 1976a, s. 29, 32, tab. 10: 3, 4, 6, 7/.

P ú c h o v, časť N i m n i c a /okr. Považská Bystrica/

S členmi archeologického krúžku v Púchove sme uskutočnili prieskum na svahoch Holíža vrátane dvoch vrcholov kóty 533 /Holíž; M-34-97-D-a, 1 : 25 000, 15 : 84 mm/ a kóty 527,8 /Diel; 10 : 121 mm/.

Západne od prvej kóty sa rozprestierajú široké terasy, na ktorých sa nachádzajú sídliská s halštatskou a púchovskou keramikou /Moravčík 1976a, s. 32-33, tab. 12 : 3-12/. Kultúrnu vrstvu s nálezmi keramiky sme zistili v sedle medzi dvoma vrcholmi Holíža, na Malom Holíži je pravdepodobne aj opevnenie. Črep z okraja tehlovočervenej nádoby sme našli 80 m západne od kóty 527,8 /Diel/. Je tu široká plošina, ohraničená zo všetkých strán prudkými svahmi.

U účastníka prieskumu sme zistili, že bronzová spona pôvodne publikovaná /Moravčík 1976b, s. 8, tab. 1 : 1, 1a/ ako nález z Púchova pochádza z Nimnice zo sídliska púchovskej kultúry, ktoré sa nachádza západne od kóty 533 /Holíž; obr. 68: 1/.

V a r í n /okr. Žilina/

Pri výkope vodovodnej prípojky k domu Petra Bučeka /č. d. 424/ sa našiel v hĺbke 0,75 m a vo vzdialenosti 4,2 m od bránky ohrady žiarový hrob.

Prvé žiarové hroby sa na tomto mieste obce objavili už v 50-tych rokoch pri stavbe domov. Poloha je známa pod viacerými názvami: Pri Hrádku, Hájik, Zelený hájik, Hájiky. Hrob obsahoval široký hrniec s dvoma uchami, siahajúcimi od okraja po vydutie /obr. 68: 4/, a dvojkónickú misu s ostrým lomom, so širokým okrajom a pravdepodobne iba s jedným uchom /obr. 68: 3/. Misa bola položená na hrdle popolnice hore dnom. Popolnica stála vo zvislej polohe v hlinito-štrkovitom podloží.

Keramika z popolnicového hrobu vo Varíne patrí do staršieho obdobia lužických pohrebísk. Podľa najnovšieho triedenia L. Veliačika /1983, obr. 6: II: 3/ môžeme misu priradiť do II. stupňa. Hrniec je príbuzný jeho III. stupňu /Veliačik 1983, obr. 5: III: 2/. Na základe toho môžeme datovať tento hrob predbežne na rozhranie stupňov BC/BD.

L i t e r a t ú r a

MORAVČÍK, J. 1976a: Nové archeologické nálezy z Púchova a okolia. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 12. Martin, s. 13-49.

MORAVČÍK, J. 1976b: Ojedinelé archeologické nálezy v oblasti severozápadného Slovenska. In: Vlastiv. Zbor. Považia. 12. Martin, s. 5-12.

VELIAČIK, L. 1983: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra.

FUNDE AUS LEDNICA, PÚCHOV-NIMNICA UND VARÍN. Aus der Gemeinde Lednica /Bez. Považská Bystrica/ gewann man den Teil einer großen Bronzenadel mit kugelförmigem Kopf /Abb. 68: 2/, die in BD datiert werden kann. Aus Púchov, Teil Nimnica /Bez. Považská Bystrica/ stammt eine Bronzefibel von mittellatènezeitlicher Konstruktion /Abb. 68: 1/, die auf der Siedlung der Púchover Kultur gefunden wurde. In Varín /Bez. Žilina/ fand man ein weiteres Brandgrab der Lausitzer Kultur mit einer Urne /Abb. 68: 4/ und einer doppelkonischen Schüssel /Abb. 68: 3/, das an die Wende von BC/BD datiert werden kann.

НАХОДКИ ИЗ СС. ЛЕДНИЦА, ПУХОВ-НИМНИЦА И ВАРИН. Из с. Ледница /р-н Поважска Бистрица/ обретена часть большой бронзовой булавки с шарообразной головкой /рис. 68: 2/, которую возможно датировать ступенью BD. Из г. Пухов, часть Нимница /р-н Поважска-Бистрица/ происходит бронзовая булавка среднелатенской конструкции /рис. 68: 1/, найденная на поселении пуховской культуры. В с. Варин /р-н Жилина/ найдено новое кремационное погребение лужицкой культуры в урне /рис. 68: 4/ с биконической миской /рис. 68: 3/ времени границы между ступенями BC/BD.

PRÍRASTKY ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZOV V TRENČIANSKOM MÚZEU

Tamara N e š p o r o v á

Múzeum získalo v priebehu roka nálezy prevažne z nových lokalít, ktoré boli podnetom na uskutočnenie obhliadok a prieskumov v teréne.

B e c k o v /okr. Trenčín/

Ján Urban odovzdal nález z bližšie neurčenej polohy v blízkosti Váhu. Ide o veľkú sekeru typu širočina-bradatica, používanú v stredoveku pri opracovaní dreva.

Opis

Sekera vyrobená z jedného kusa železa, pravouhlo zalomená; porisková časť krátka, sploštěného hranatého prierezu; dlhá čepeľ so širokým ostrím, oblúkovite tvarovaným, a špicatou bradou; na ostrí poškodená vyštrbením, povrch zdrsnený koróziou, v tuľajke zvyšky dreva; dĺ. 260 mm, š. ostria 166 mm, dĺ. tuľajky 98 mm, Ø ústia tuľajky 49 x 25 mm.

Za posledné obdobie je to druhý nález tesárskej sekery pochádzajúci z riečišťa Váhu, ktorý múzeum eviduje. Na základe početných analógií z nášho územia a ikonografických dokumentov datujeme tento nález do 14.-15. stor.

C h o c h o l n á - V e l č i c e /okr. Trenčín/

Pokračovalo sa v záchrannom výskume na známej lokalite - žiarovom pohrebisku lužickej kultúry /Nešporová 1984, s. 169-171/. Vo výkope v tesnej blízkosti novostavby A. Bulka sa našla v hĺ. 0,2-0,3 m keramika pravdepodobne z dvoch hrobov. Výkop rozmerov 2,5 x 1,8 m nebolo možné rozšíriť, preto hrobové celky nie sú kompletné.

Prvá skupina obsahovala amforu so zvyškami misy, ktorou bola prekrytá, vedľa ležala šálkovitá nádoba. Amfora s otvorom na dne tu bola vo funkcii popolnice, okrem popola a kalcinovaných kostí obsahovala malú šálku s uchom, bronzovú ihlicu s dvojkužeľovitou členenou hlavicou /dĺ. 95 mm/ a dva jemné drôtené krúžky.

Vo vzdialenosti 2 až 2,5 m bola druhá skupina nádob /asi tri/: dvojuchý hrniec, amfora, zdobená oblúkovými líniami, a črepy. Opis nálezovej situácie nie je presný, nakoľko keramika nebola rekonštruovaná. V tejto skupine popolnica chýbala, v amforke sa našli len ojedinelé kalcinované kosti a miniatúrne pliešky - azda nášivky - v počte päť kusov.

Medzi skupinami keramiky ležali črepy pravdepodobne z ďalšej nádoby. Žiarové pohrebisko lužickej kultúry, ktorého súčasťou je novoobjavené torzo dvoch hrobov, datujeme do mladšej doby bronzovej, do stupňov HA_1-HA_2.

K o č o v c e /okr. Trenčín/

Darom od Z. Varadyho získalo múzeum kamenný sekeromlat, nájdený v štrkovisku na ľavom brehu Váhu.

Opis

Sekeromlat, vyrobený zo serpentínovej bridlice /podľa určenia J. Bártu/, tvaru plochej kopytovitej sekery s prevŕtaným otvorom; zúžené rovné tylo, hranené boky, mierne vypuklé; ostrie asymetricky vybrúsené, mierne zaoblené; otvor umiestený bližšie k tylu; jedna hrana otlčená; dĺ. 138 mm, max. š. 40 mm, hr. 28 mm.

Sekeromlat zaradujeme do obdobia neolitu až na počiatok eneolitu.

P r u s k é, časť V r š a t s k é P o d h r a d i e /okr. Považská Bystrica/

Z polohy Vršatec-hrad pochádza železný hrot kopije, ktorý našiel V. Schmidtbauer na svahoch pod skalnatými hrebeňmi.

Opis

Hrot kopije úzkeho listovitého tvaru, v priereze kosodĺžnikového, s nevýrazným stredovým rebrom; tuľajka plynule napojená na list, pri ústí poškodená; povrch skorodovaný; dĺ. 280 mm, max. š. 32 mm, Ø tuľajky 24 mm.

Analogické tvary kopijí sa vyskytujú v širšom časovom rozpätí, podľa dĺžky tuľajky a šírky listu radíme tento tvar k typu IIb /Ruttkay 1976, s. 299/. V súlade s poznatkami o hustom slovanskom osídlení Vršatského Podhradia a na základe tvarového i technického vyhotovenia datujeme nález do 9. - začiatok 10. stor. /Petrovský-Šichman 1964, s. 56; Furmánek 1970, s. 68, 73/.

S k a l k a n a d V á h o m /okr. Trenčín/

Na pravej strane Váhu objavil V. Heinz v štrkovisku ojedinelý nález - železnú sekerku.

Opis

Sekerka typu V/A /Ruttkay 1976, s. 307/ s úzkym obdĺžnikovým obuchom, pri otvore pre porisko nízke ostne; časť ostria predĺžená a rozšírená; ostne poškodené, povrch zdrsnený koróziou, v otvore zachovaná štruktúra dreva; dĺ. 178 mm, š. ostria 65 mm, Ø otvoru 34 x 39 mm.

Sekerky typu V/A sú typické pre 9. stor. na Morave a na Slovensku /Ruttkay 1976, s. 311/.

S t a r á T u r á /okr. Trenčín/

Pri zakladaní chmeľnice v polohe Pod lazom asi 1,5 km od objektov JRD /Okres Trenčín, 1 : 50 000, 990 : 71 mm/ našiel agronóm P. Hladký na zemine vyhodenej z výkopu hlbokého 1,5-1,6 m tri bronzové náramky.

Opis

1. Tyčinkový náramok kruhového prierezu, smerom ku koncu stenčený; konce rovno zrezané, presahujúce cez seba; zdobený systémom rýh - šikmé husté ryhovanie sa strieda s kratším úsekom vetvičkovite usporiadaných rýh; povrch so sivozelenou patinou; Ø 60 mm, Ø tyčinky 8 mm.

2. Náramok tvarove totožný s predchádzajúcim, odlišuje sa výzdobou a rozmermi; výzdoba pozostáva zo zväzkov priečneho hustého ryhovania; na povrchu sivozelená patina; Ø 55 mm, Ø tyčinky 6 mm.

3. Náramok z tyčinky sploštěného hranatého prierezu; konce stenčené, ostro zahrotené, presahujúce cez seba; povrch s jasnozelenou patinou; zdeformovaný do oválu; Ø 68 x 57 mm, tyčinka 5 x 4 mm.

Náramky z tohto hromadného nálezu sú celé, nepoškodené. Datujeme ich do mladšej doby bronzovej /stupne HA_1-HA_2/. Prieskumy polohy priniesli len nepočetné nálezy črepov. Podrobnejšie bude toto významné nálezisko zhodnotené na inom mieste.

Š t v r t o k /okr. Trenčín/

Pri premiestňovaní zeminy našiel P. Michalec bronzovú sekerku. Zemina bola vyvážaná z býv. židovského cintorína z výkopu hlbokého asi 2,5 m. Napriek prieskumu miesta nálezu, kde mechanizmy vykonávali práce, nie je zrejmé, či ide len o ojedinelý nález.

Opis

Sekerka vyrobená odlievaním v kadlube; telo pretiahnutého tvaru, po stranách výrazné spoje a oblúkovité hranenie; tuľajka pri eliptickom ústí prstencovite zhrubnutá, sledujú ju dve paralelné rebrá; z ústia tuľajky vychádza poistné uško; ostrie mierne zaoblené; horná časť tela zdobená plastickým zdvojeným V; povrch drsný, patinu odstránil nálezca; dĺ. 85 mm, Ø tuľajky 40 x 33 mm.

Sekerku s tuľajkou možno dať do súvisu s intenzívnym osídlením úseku Chocholná-Velčice - Melčice-Lieskové - Štvrtok ľudom lužickej kultúry v mladšej a neskorej dobe bronzovej.

T r e n č í n

Na pahorku Brezina /dnes lesopark nad mestom; súčasť Strážovských vrchov/ našiel J. Siekel na prístupovej ceste k Pamätníku SNP v štrku použitom na úpravu ciest bronzovú mincu.

Opis

Rím, Marcus Aurelius /161-180/, stredný bronz, zošúchaný, 23 mm, 9,5 g.

Predpokladáme, že napriek okolnostiam nálezu treba mincu lokalizovať na územie Breziny, odkiaľ sú z minulosti známe náhodné zbery rímskych mincí.

T r e n č í n, časť O r e c h o v é

Pri regulácii Orechovského potoka na pravej strane Váhu našiel B. Bachratý kamenný sekeromlat.

Opis

Sekeromlat z tvrdej svetlosivohnedej horniny súmerného podlhovastého tvaru; tylová časť po celom obvode zaoblená, smerom k stredu rozšírená, ukončená rovnou kruhovou plochou; stred rozšírený, s prevŕtaným otvorom; boky bez hranenia, mierne vypuklé; ostrie oblúkovité, ostro vybrúsené; povrch dokonale opracovaný a hladený, miestami otlčený; dĺ. 150 mm, Ø tyla 25 mm, Ø otvoru 23 mm, š. ostria 44 mm.

Sekeromlat, ojedinelý nález bez sprievodného materiálu, datujeme do eneolitu.

T r e n č i a n s k e T e p l i c e /okr. Trenčín/

V polohe, dávnejšie známej, medzi Trenčianskou Teplou a Trenčianskymi Teplicami smerom na Kolačín /M-35-21-13, 1 : 10 000, 38,2 : 34 mm/ sa uskutočnil prieskum, motivovaný nálezmi darovanými J. Fislom z Dubnice nad Váhom. Potvrdil predchádzajúce poznatky, že lokalita bola osídlená v paleolite a neolite. Získala sa prevažne rádiolaritová surovina na výrobu štiepanej industrie a jadrá s negatívmi úštepov. Jeden kus zastupuje brúsenú industriu.

Opis

Plochý kopytovitý klin z bridlice tmavosivej farby; jedna strana plochá, druhá vypuklá; boky vybrúsené do ostrých hrán; ostrie rovné, so zaoblenými rohmi; zachov. dĺ. 75 mm, š. 52 mm, v. 15 mm.

Paleolitické nálezy zhodnotí J. Bárta v štúdii o najstaršom osídlení stredného Považia; keramiku zatiaľ z lokality nemáme, jej získanie bude úlohou budúcich prieskumov, ktoré iste umožnia kultúrne určenie lokality.

L i t e r a t ú r a

FURMÁNEK, V. 1970: Výzkum ve Vršatském Podhradí. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 18. Nitra, s. 63-74.

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1964: Slovanské osídlenie severného Slovenska. In: Vlastiv. Sbor. Považia. 6. Martin, s. 50-106.

RUTTKAY, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei /II/. Slov. Archeol., 24, s. 245-395.

ZUWACHS ARCHÄOLOGISCHER FUNDE IM TRENČÍNER MUSEUM.

B e c k o v /Bez. Trenčín/. In der Nähe des Flusses wurde eine Axt vom Typ einer Breitaxt-Bartaxt gefunden, die bei der Holzbearbeitung benützt wurde. Aufgrund von Analogien und ikonographischen Dokumenten wird sie in das 14.-15. Jh. datiert.

C h o c h o l n á - V e l č i c e /Bez. Trenčín/. Die Rettungsgrabung auf dem Brandgräberfeld der Lausitzer Kultur wurde fortgesetzt. In 0,2-0,3 m Tiefe wurde Keramik, wahrscheinlich aus zwei Grabkomplexen, gefunden. Das erste Grab enthielt außer Keramik eine Bronzenadel mit doppelkonischem gegliedertem Kopf und zwei Drahtringe, das zweite Grab außer Keramik fünf Miniaturbleche. Das Gräberfeld stammt aus der jüngeren Bronzezeit, aus den Stufen HA_1-HA_2.

K o č o v c e /Bez. Trenčín/. In der Kiesgrube fand man eine Hammeraxt aus Serpentinschiefer, aus dem Neolithikum oder beginnenden Äneolithikum.

P r u s k é, Teil V r š a t s k é P o d h r a d i e /Bez. Považská Bystrica/. Von der Burg stammt eine eiserne Lanzenspitze, nach der Gliederung A. Ruttkays /1976/ des Typs II/b. Im Übereinklang mit den Erkenntnissen über dichte slawische Besiedlung von Vršatské Podhradie fügt sich der Fund in das 9. bis Anfang des 10. Jh.

S k a l k a n a d V á h o m /Bez. Trenčín/. In der Kiesgrube fand man als Einzelfund eine Eisenaxt, nach A. Ruttkays /1976/ Gliederung vom Typ V/A. Äxte dieses Typs sind seiner Ansicht nach für das 9. Jh. auf dem Gebiet Mährens und der Slowakei typisch.

S t a r á T u r á /Bez. Trenčín/. Bei der Anlegung eines Hopfengartens wurde ein Depotfund freigelegt - die Garnitur dreier bronzener Stabarmringe. Vorläufig wird er in die Stufen HA_1-HA_2 der jüngeren Bronzezeit datiert.

Š t v r t o k /Bez. Trenčín/. Im Erdreich eines etwa 2,5 m tiefen Aushubes fand man eine bronzene Tüllenaxt. Sie hängt mit intensiver Besiedlung eines Abschnittes der Gemeinde und ihrer Umgebung mit Trägern der Lausitzer Kultur in der jüngeren und späten Bronzezeit zusammen.

T r e n č í n. Als Zufallsfund wurde eine Bronzemünze gewonnen: Rom, Marcus Aurelius /161-180/, mittlere Bronze, abgegriffen, 23 mm, 9,5 g.

T r e n č í n, Teil O r e c h o v é. Bei der Bachregulierung wurde eine Steinhammeraxt ohne Begleitmaterial gefunden, datiert wird sie in das Äneolithikum.

T r e n č i a n s k e T e p l i c e /Bez. Trenčín/. Eine Geländebegehung bestätigte die bekannten Erkenntnisse über paläolithische und äneolithische Besiedlung der Fundstelle. Neuere Funde: Radiolaritrohstoff zur Herstellung von Spaltindustrie und Nuklei mit Negativen von Abschlägen.

ПРИРОСТЫ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ НАХОДОК В ТРЕНЧЯНСКОМ МУЗЕЕ.

Б е ц к о в /р-н Тренчин/. Вблизи реки найден топор типа тесло-секира, применяемый при обработке дерева. На основе аналогий и иконографических документов он датируется XIV-XV вв.

Х о х о л н а - В е л ч и ц е /р-н Тренчин/. Продолжалось охранное исследование на могильнике с трупосожжениями лужицкой культуры. На глубине 0,2-0,3 м найдена керамика предположительно из двух погребальных единиц. Первое погребение содержало кроме керамики бронзовую булавку с биконической расчлененной головкой и два проволочных кружка, второе погребение помимо керамики пять миниатюрных пластинок. Могильник младшего периода бронзы, ступеней HA_1-HA_2.

К о ч о в ц е /р-н Тренчин/. В гравийном карьере найден топоро-молот из серпентинного сланца периода неолита и начала энеолита.

П р у с к е, часть В р ш а т с к е - П о д г р а д ь е /р-н Поважска-Бистрица/. С замка происходит железный наконечник копья, по классификации А. Рутткая тип II/b /1976/. В согласии со знаниями о густом славянском заселении Вршатске-Подградье относится к IX- началу X в.

С к а л к а - н а д - В а г о м /р-н Тренчин/. В песчаном карьере найден как единичная находка железный топор, по классификации А. Рутткая /1976/ тип V/A. По его мнению топорики этого типа типичны для IX в. на территории Моравии и Словакии.

С т а р а - Т у р а /р-н Тренчин/. Во время закладки хмельника найдена громадная находка - набор трех стерженькообразных бронзовых браслетов. Она предварительно датируется ступенью HA_1 младшего периода бронзы.

Ш т в р т о к /р-н Тренчин/. В земле из выкопа глубокого приблизительно 2,5 м найден бронзовый топорик с втулкой. Он связан с интенсивным заселением отрезка местонахождения и его окрестностей народом лужицкой культуры младшего и позднего периода бронзы.

Т р е н ч и н. Как случайная находка была обретена бронзовая монета: Рим, Марк Аврелий /161-180/, средний бронз, потертый 23 мм, 9,5 г.

Т р е н ч и н, часть О р е х о в е. Во время регулировки потока найден каменный топоро-молот без сопровождающего материала, датированный периодом энеолита.

Т р е н ч я н с к е - Т е п л и ц е /р-н Тренчин/. Разведки подтвердили раньше уже известные факты о палеолитическом и неолитическом заселении местонахождения. Новые находки: радиоларитовое сырье для производства отщепленной индустрии и ядра с негативами отщепов. Плоский копытообразный клин представляет шлифованную индустрию.

STRMEŇ ZDOBENÝ TAUZOVANÍM Z KAMENÍNA

Gabriel N e v i z á n s k y - Róbert B a č a

V zbierkach Balneologického múzea v Piešťanoch je pod inv. č. 1085 a prír. č. 260/57 evidovaný strmeň zdobený tauzovaním, ktorý pochádza z Kamenína /okr. Nové Zámky/. Tento predmet sa dostal do fondu múzea najskôr začiatkom tridsiatych rokov, keď J. Neustupný získal do zbierok kolekciu archeologických nálezov z Kamenína, medzi ktorými je zastúpený keramický materiál najmä z obdobia badenskej a maďarovskej kultúry, skupiny Kosihy-Čaka a zo stredoveku.

Opis

Železný strmeň so širokým, zaobleným stúpadlom, v strede zosilneným rebrom. Uško má po obidvoch stranách hrotito ukončenú bázu. Kŕčok je zdobený tauzovaným vetvičkovitým ornamentom. Stopy po tauzovaní bielym kovom sú na ušku i na ramenách /motív špirály/; v. 150 mm, max. š. 135 mm, š. stúpadla 45 mm, š. kŕčka 14 mm, otvor uška 13 x 8,5 mm /obr. 69/.

Bližšie nálezové okolnosti nie sú známe. Z typologického hľadiska ide o neobyčajne zriedkavý exemplár. Analogický nález poznáme zatiaľ iba zo zbierok Maďarského národného múzea v Budapešti, kde pod inv. č. NN 11/1952, 1-2 je zaevidovaný strmeň s podobne upraveným uškom /za informáciu ďakujeme L. Kovácsovi/, ale ani v tomto prípade nie sú k dispozícii základné údaje o nálezových okolnostiach. Bližšie analógie nie sú zatiaľ známe ani zo širšej východoeurópskej, resp. severoeurópskej oblasti. Na základe istých konštrukčných prvkov azda možno strmeň z Kamenína datovať rámcovo do 11.-12. stor. Nevylučujeme však ani staršie datovanie, t. j. na koniec 10. stor.

EIN STEIGBÜGEL MIT AUFLAGENVERZIERUNG AUS KAMENÍN. In den Sammlungen des Balneologischen Museums in Piešťany befindet sich ein vom typologischen Gesichtspunkt aus ungewöhnlich seltener Steigbügeltyp, der auf der frontalen Seite mit Weißmetall tauschiert ist /Fischgrätenmuster, Spiralenmotiv/. Er fand sich in Kamenín /Bez. Nové Zámky/. Die Fundumstände sind nicht bekannt. Ein entsprechender Fund ist bisher nur aus den Sammlungen des Ungarischen Nationalmuseums in Budapest /Inv.-Nr. NN 11/1952, 1-2/ bekannt. Aufgrund bestimmter Konstruktionselemente kann der Steigbügel /Abb. 69/ wohl rahmenhaft in das 11.-12. Jh. datiert werden. Wir schließen jedoch nicht einmal eine ältere Datierung, d. h. Ende des 10. Jh. aus.

ИНКРУСТАЦИЕЙ УКРАШЕННОЕ СТРЕМЯ ИЗ С. КАМЕНИН. В коллекциях Балнеологического музея в г. Пьештяни находится внеочередно редкий с точки зрения типологии тип стремени, которое с наружной стороны украшено выкладкой белым металлом /веткообразный орнамент, мотив спирали/. Оно найдено в с. Каменин /р-н Нове-Замки/. Более подробные данные о находке не известны. Аналогическая находка известна пока лишь в коллекциях Венгерского национального музея в Будапеште /инвентарный № NN 11/1952, 1-2/. На основе определенных элементов конструкции стремя можно датировать /рис. 69/ в общем XI-XII вв. Но не исключена также датировка старшим периодом, т. е. концом X в.

ŽIAROVÝ HROB Z TREBATÍC

Viera Němejcová-Pavúková - Marián Kľčo

Ján Milec z Trebatíc /okr. Trnava/ oznámil ďalší archeologický nález zo svojej záhrady. Pri kopaní narazil na črepy pravekej nádoby. Záhrada má parcelné číslo 1456/9. Obec Trebatice leží na terase Dudváhu, bohatej na náleziská, v nadmorskej výške 167 m /35-32-12, 1 : 10 000, 351 : 194 mm/.

Pri obhliadke lokality sa zistilo, že fragmenty jednej rekonštruovateľnej nádoby a jednej alebo viacerých nerekonštruovateľných sa nachádzali v hĺbke 0,43 m na rozhraní ornice a sprašového podložia. Medzi črepmi boli kalcinované ľudské kostičky /pozri Jakab v tomto periodiku/. Hrobová jama sa nerysovala. Rekonštruovaná výrazne asymetrická amforovitá nádoba s dvoma uškami /odlomené/, tmavohnedá, s krátkymi šikmými ryhami, uloženými v oboch smeroch a miestami sa križujúcimi, tesne pod rozhraním hrdla a vydutia /obr. 70: 2/ ležala pôvodne na boku. Z ostatných črepov bolo možné zrekonštruovať len časť hrdla z ďalšej, podstatne väčšej amforovitej nádoby alebo misy /obr. 70: 1/.

Nález, najmä rekonštruovaná nádoba, nemá na Slovensku analógiu. Typologicky ho možno zaradiť do mladšieho eneolitu bez bližšieho kultúrneho určenia.

Datovanie do mladšieho eneolitu podporuje nález amforky o rok skôr vo vzdialenosti cca 20 m na tej istej parcele /Němejcová-Pavúková 1985, s. 173, obr. 62: 9/ a pochádzajúcej pravdepodobne tiež zo žiarového hrobu. Amforka bola dvojuchá, zdobená brázdeným vpichom. Podľa typu ornamentu a analógií k nemu i k amforke samotnej v prostredí bošáckej skupiny bol nález priradený k nej. Okrem toho sú z Trebatíc známe nálezy bošáckej skupiny už z minulosti /Němejcová-Pavúková - Rakovský 1964, s. 82, obr. 3/. Posledné publikované nálezy z obce sa však z doteraz známeho obrazu bošáckej skupiny vymykajú a inklinujú skôr ku skupine Kosihy-Čaka, kde však zatiaľ tiež nemajú priamu analógiu. Skupina Kosihy-Čaka by však podľa novších výskumov mala nasledovať až po bošáckej skupine.

Z bošáckej skupiny je zatiaľ na Slovensku známy len jeden hrob, a to kostrový hrob z Jelšoviec /Bátora 1984, s. 30/. V rôznych skupinách mladšieho eneolitu v Karpatskej kotline sú známe oba spôsoby pochovávania, kostrový i žiarový, objavenie sa žiarových hrobov na strednom Považí sa teda nevymyká zo zvyklostí tohto obdobia.

Rozsah pohrebiska v Trebaticiach a precizácia jeho kultúrneho zaradenia sa už nedajú overiť, pretože majiteľ záhrady nesúhlasil s výskumom.

Literatúra

BÁTORA, J. 1984: Druhá sezóna záchranného výskumu v Jelšovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 29-31.

NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. - RAKOVSKÝ, Š. 1964: Nálezy bošáckeho typu z Topoľčianok. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 13. Nitra, s. 77-86.

NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1985: Nové nálezy z obdobia eneolitu z okolia Vrbového. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 172-174.

BRANDGRAB AUS TREBATICE. In Trebatice /Bez. Trnava/ fand sich ein urzeitliches Gefäß auf einer Fundstelle, wo vor einem Jahr eine kleine Amphore mit

Furchenstichverzierung /Němejcová-Pavúková 1985, S. 173, Abb. 62/9/, wahrscheinlich auch aus einem Brandgrab stammend, gefunden wurde. Sie wurde in die Bošáca-Gruppe eingeordnet. Bei der Besichtigung der Lokalität wurde festgestellt, daß sich die Fragmente eines rekonstruierbaren und eines oder mehrerer nicht rekonstruierbarer Gefäße /Abb. 70/ in 0,43 m Tiefe an der Grenze zwischen dem Ackerboden und der Lößunterlage befanden. Unter den Scherben fand man kalzinierte menschliche Knochen. Die Befunde, namentlich das rekonstruierte Gefäß, weisen unter den slowakischen Funden keine Analogien auf. Typologisch können sie in das jüngere Äneolithikum gewiesen werden.

КРЕМАЦИОННОЕ ПОГРЕБЕНИЕ ИЗ С. ТРЕБАТИЦЕ. В с. Требатице /р-н Трнава/ найден доисторический сосуд на местонахождении, где год тому назад была обнаружена амфорка украшенная бороздчатым наколом /Němejcová-Pavúková 1985, с. 173, рис. 62: 9/, предположительно также из кремационного погребения, отнесенная к бошацкой группе. Во время осмотра местонахождения определено, что фрагменты одного поддающегося реконструкции и одного или нескольких невосстановительных сосудов /рис. 70/ находились на глубине 0,43 м на границе между пахотной землей и лессовым материком. Среди черепков находились кальцинированные человеческие косточки. Находки, именно восстановленный сосуд, не имеют аналогии среди словацких находок. Типологически их можно отнести к периоду младшего энеолита.

NÁLEZY Z HALŠTATSKÉ SÍDLIŠTNÍ JÁMY V BRESTOVANECH

Petr N o v á k

Při rekonstrukci čerpací stanice vodovodu v Brestovanech /okr. Trnava/ se našel střepový materiál. Nález z této polohy /35-34-16, 1 : 10 000, 370 : 257 mm/ oznámila B. Kirinovičová. Průzkumem se zjistilo, že střepy se nacházely v lokálně omezeném prostoru se šedou popelovitou výplní. Obsah sídlištní jámy, na kterou lze z výpovědi pracovníků usuzovat, byl vyházený spolu s podložní spraší před budovou čerpací stanice. Ze střepového materiálu posbíraného ve vyházené zemině se podařilo rekonstruovat část amfory s kónickým hrdlem a kulovitým tělem /obr. 71: 1/, nepravidelně modelovaný hrnec s dvojicí protilehlých páskových uch a horizontálních výčnělků na výduti /obr. 71: 2/, pokrývku kotoučového tvaru s páskovým uchem na vrchní ploše /obr. 71: 3/. Drobné střepy jsou ze šálku se svisle žlábkovaným tělem /obr. 71: 4/ a z kónického hrdla malé amfory, zdobeného šrafovanými trojúhelníky /obr. 71: 5. Nálezy jsou uloženy v Západoslovenském múzeu v Trnavě pod č. 6920, 6924-6926.

Nalezený materiál je běžnou součástí inventáře halštatských sídlišť a výzdobní motiv - hrotem vzhůru obrácené trojúhelníky - na kónickém hrdle malé amfory dokládá vliv z oblasti lužických popelnicových polí v jejich mladší vývojové fázi.

FUNDE AUS EINER HALLSTATTZEITLICHEN SIEDLUNGSGRUBE IN BRESTOVANY. In ausgehobenem Erdreich in Brestovany /Bez. Trnava/ fand man Scherbenmaterial,

das mit größter Wahrscheinlichkeit aus einer Siedlungsgrube stammt. Von den Scherben ließen sich der Teil einer Amphore /Abb. 71: 1/, ein Topf /Abb. 71: 2/ und ein Deckel /Abb. 71: 3/ rekonstruieren. Die rekonstruierten Funde und Scherben einer Tasse /Abb. 71: 4/ und kleineren Amphore /Abb. 71: 5/ sind in die Hallstattzeit einfügbar.

НАХОДКИ ИЗ ГАЛЬШТАТСКОЙ СЕЛИЩНОЙ ЯМЫ В С. БРЕСТОВАНИ. В выкопанной земле в с. Брестовани /р-н Трнава/ найдены черепки, происходящие по всей вероятности из селищной ямы. Из черепков удалось восстановить часть амфоры /рис. 71: 1/, горшок /рис. 71: 2/ и крышку /рис. 71: 3/. Среконструированные сосуды и черепки чашки /рис. 71: 4/ и небольшой амфоры /рис. 71: 5/ можно отнести к периоду гальштата.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU V PRAŠNÍKU

Petr N o v á k

Těžba kamenolomu na Hrádku v obci Prašník /okr. Trnava/ se posunula na zbývající části II. a III. areálu hradiště a přiblížila se ze západní strany k hlavnímu opevnění akropole. Výzkum hlavního opevnění proběhl v minulých letech, avšak neujasněné zůstalo postavení obloukového valu připojeného k hlavnímu opevnění.

Výzkum v roku 1985 se zaměřil sondou 21 na řez a sondou 22 na plochu v týle obloukového valu. Během výzkumu se zjistilo, že konstrukci obloukového valu tvoří nasypaný lomový kámen, původně vyztužený na čelní ploše kulatinou. Celý zával spočívá na vrstvě z pozdní doby bronzové a datuje jej železný skalpel nebo břitva s krátkým ostřím. Slovanské nálezy z 10.-11. stol. lemují týl opevnění. Konstrukci opevnění z pozdní doby bronzové, vzhledem k pozdějšímu zásahu, nelze přesněji definovat. V týle opevnění se dochovala oválná vymazaná plocha ohniště a v její blízkosti vrstva odpadků, obsahující střepový materiál z období slezské fáze lužické kultury.

Výzkumem obloukového valu se předběžně ukončily práce na hradišti v Prašníku a další materiál může pouze kvantitativně rozšířit škálu zjištěných faktů. Pokračování výzkumu závisí od postupu kamenolomu, avšak již dnes je zřejmé, že další nálezy nepřinesou závažný zvrat v dosavadní interpretaci.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG IN PRAŠNÍK. Die Untersuchung des Burgwalls in der Gemeinde Prašník /Bez. Trnava/ setzte mit zwei Schnitten fort. Mit einem Schnitt durch den bogenförmigen Wall, der an die Hauptbefestigung der Akropolis anschloß, wurde festgestellt, daß die Steindestruktion auf einer Schicht aus der späten Bronzezeit lag und daß sie in das 10.-11. Jh. datierbar ist. Ein Streifen slawischer Funde befand sich hinter der Befestigung. Unter der slawischen Fundschicht erhielt sich eine ovale Fläche einer Feuerstelle mit anschließender Abfallschicht aus der schlesischen Phase der Lausitzer Kultur. Die Erkenntnisse der bisherigen Grabung sind eine genügende Unterlage für die Gesamtverarbeitung und Auswertung der festgestellten Tatsachen.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ОХРАННОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ПРАШНИК. Исследование городища в с. Прашник /р-н Трнава/ продолжалось двумя траншеями. Прорезом арковидного вала, навязывающего на главное укрепление акрополя определено, что каменный обвал лежит на слое позднего периода бронзы и его можно датировать X-XI вв. Полоса славянских находок окаймляла тыл укрепления. Под слоем славянских находок сохранилась овальная площадка очага с навязывающим слоем отбросов от силезской фазы лужицкой культуры. Знания из пока осуществленного исследования являются достаточной основой для общей обработки и оценки определенных фактов.

VÝSKUM NA HRACHOVISKU-ZEMSKOM PRI ŠUŇAVE

Bohuslav N o v o t n ý

Oddelenie archeológie Katedry všeobecných dejín a archeológie FFUK v Bratislave pokračovalo v spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade vo výskume zaniknutej stredovekej dediny v polohe Hrachovisko-Zemské asi 2 km východne od Šuňavy /okr. Poprad/ pri ceste do Liptovskej Tepličky. Výskum lokality sa začal v roku 1980. V roku 1985 sa odkryla plocha 100 m² sondou s rozmermi 10 x 10 m, nadväzujúcou na sondy z predchádzajúcich rokov. Približne v strede sondy sme odkryli väčší zhluk kameňov, ktorý sa dodatočne ukázal ako zrútená kruhová kupolová pec. Väčšina kameňov miestneho pôvodu bola prepálená žiarom do červena. Vzhľadom na veľké množstvo železných predmetov, nájdených priamo v peci alebo v tesnom susedstve, interpretujeme ju ako kováčsku pec. Jej podklad tvorila vrstva črepového materiálu, zhodného s keramikou nájdenou v predchádzajúcich rokoch v sídliskových objektoch aj mimo nich a datovanou do 15. stor. Medzi železnými predmetmi /obr. 72/ sú zastúpené najmä čepele nožov, konské podkovy, poškodené aj celé, kované klince, rôzne háčiky, osmičkovité spojky a železné ráfy kolies vozov. Železný predmet krížového tvaru so zahnutými hrotmi pripomína horské "mačky" na obuv. Pozoruhodná je rovná kosa s výrobnou značkou tvaru terča s plastickou strelkou. Južne od pece sme odkryli obdĺžnikový objekt, dlhý 5 m, široký 2,2 m, zahĺbený pod pôvodnú úroveň terénu asi 0,5 m /obr. 72/. Jeho vchod, ohraničený dvoma kolovými jamami v severozápadnom rohu, viedol priamo k peci. Vo výplni sa našlo väčšie množstvo keramiky datovanej do 15. stor., zhodnej s nálezmi z minulých výskumných sezón. okrem fragmentov nádob zdobených na pleciach obežnými vodorovnými žliabkami bola však vo väčšom množstve zastúpená keramika s jednoduchou alebo viacnásobnou vlnovkou. Našli sa aj zlomky malých hlinených praslenov so zelenkavou polevou a importovaná keramika, najmä krčahy v črepoch. Plechový prelamovaný predmet, zdobený rytým rastlinným motívom, je azda kovaním opaska a má analógiu v náleze z minulých sezón. Drevné uhlíky určil E. Krippel ako jedľu. Pri západnom okraji sondy bol rad veľkých kameňov, ktorý zrejme ohraničoval pozemok.

Na výskume spolupracovali poslucháči archeológie FFUK v Bratislave v rámci povinnej prázdninovej praxe. Nálezy sú uložené v Podtatranskom múzeu v Poprade.

GRABUNG IN HRACHOVISKO-ZEMSKÉ BEI ŠUŇAVA. Die Archäologische Abteilung des Lehrstuhls für allgemeine Geschichte und Archäologie der Universität in Bratislava setzte unter Mitarbeit des Tatra-Museums in Poprad mit der Untersuchung der mittelalterlichen Dorfwüstung in Šuňava /Bez. Poprad/ fort, wo schon seit 1980 gegraben wurde. Abgedeckt wurden Reste eines kreisförmigen, ursprünglich etwa gewölbten Schmiedeofens mit einer Scherbenschicht in seiner Unterlage und mit einer Menge von Eisengegenständen /besonders Messer, Pferdehufeisen, eine Sense mit Erzeugerzeichen und Wagenbeschläge/ innen und auch in der Umgebung. Südlich vom Ofen lag ein eingetieftes rechteckiges Objekt /5 x 2,2 m/ mit dem Eingang in der Nordwestecke. Es enthielt entsprechende Keramik wie aus den vorherigen Grabungssaisons /15. Jh./, Holzkohlenstückchen /Tanne/ und durchbrochene Blechbeschläge aus Kupfer /Messing?/ mit eingeritztem Pflanzenmotiv. Beim Westrand der Sonde war eine Reihe großer Steine, die ursprünglich wahrscheinlich das Grundstück säumten. /Abb. 72./

ИССЛЕДОВАНИЕ В ГРАХОВИСКО-ЗЕМНЕ У С. ШУНЯВА. Отдел археологии Кафедры общей истории и археологии Университета им. Коменского в Братиславе в сотрудничестве с Подтатранским музеем в Попраде продолжал исследование прекратившего существование средневекового поселка в с. Шунява /р-н Попрад/, преследованного уже с 1980 г. Вскрыты остатки круглой можеть быть первоначально сводчатой кузнечной печи со слоем черепков в ее основе и множеством железных предметов /прежде всего ножи, подковы, коса со сигнатурой производителя и приборы возов/ внутри и вокруг нее. К югу от печи распологался углубленный прямоугольный объект /5 x 2,2 м/ с входом в северо-западном углу. В нем найдена керамика совпадающая с находками из прошлих исследовательских сезонов /XV в./, угольки /пихта/ и жестяная бронзовая /латунная/ ажурная оковка с гравированным растительным мотивом. У западной окраины траншеи находился ряд больших камней, который, по-видимому, первоначально ограничивал участок. /Рис. 72./

DEVIATA ETAPA VÝSKUMU V NIŽNEJ MYŠLI

Ladislav O l e x a

Košické oddelenie AÚ SAV v Nitre realizovalo ďalšiu etapu systematického výskumu na lokalite zo staršej a začiatkov strednej doby bronzovej v Nižnej Myšli /okr. Košice-vidiek/.

Rozsiahly areál, patriaci otomanskej kultúre, pozostáva zo samostatne opevnenej akropoly s urbanisticky riešenou vnútornou zástavbou /Várhegy I/, z nekropoly s dosiaľ zistenými výlučne kostrovými a symbolickými hrobmi /Várhegy II/ a zo sídliska obkolesujúceho pohrebisko i akropolu /Várhegy III/. Časové rozpätie tejto lokality spadá minimálne medzi roky 1600-1400 pred n. l. Niektoré nálezy a interpretácia odkrytých terénnych situácií umožňujú predbežne uvažovať o počiatkoch osídlenia polohy nositeľmi otomanskej kultúry už skôr, asi okolo roku 1700 pred n. l.

Počas deviatej výskumnej sezóny sme zamerali pozornosť na doskúmanie pohrebiska, na overenie situácie v priestore medzi pohrebiskom a akropolou a na zistenie situácie pri južnom zráze na akropole, kde sa predpokladalo najmenšie poškodenie zvyškov chát hlbokou orbou. Na tomto mieste sme na ploche 100 m² /sektory A-D/ zachytili dva sídliskové horizonty so zvyškami deštruovaných základov zrubových stavieb. Základy tvorili kamene kladené nasucho, príbytky mali nadúrovňové ohniská a pravouhlé pôdorysy. Na skúmanej ploche sme zachytili časti viacerých chát. V jednom prípade sa podarilo odkryť nepoškodenú časť vydláždenej podlahy. Ako materiál poslúžili na tento účel malé riečne okruhliaky a ploskáče. Horný sídliskový horizont je veľmi dobre datovaný početnou a charakteristicky zdobenou keramikou a zdobenými výrobkami z parohoviny. Reprezentuje osídlenie akropoly v staršej klasickej fáze otomanskej kultúry /stupeň BA_2/. Spodný sídliskový horizont je nateraz ťažšie datovateľný. Napriek relatívne lepšie zachovaným torzám chát /jedna z nich bola asi dielňou na spracovanie kostí a parohoviny/ sa tam zatiaľ nenašli výraznejšie keramické či iné výrobky vhodné na presné datovanie. Keramika je podstatne menej zdobená, je hrubostennejšia a pôsobí archaickejším dojmom ako materiál z hornej vrstvy. Predbežne predpokladáme, že spodný horizont na akropole spadá do prechodného obdobia medzi predklasickou a staršou klasickou fázou otomanskej kultúry /začiatok stupňa BA_2/. Vzhľadom na to, že zastavaná plocha akropoly zaberá priestor cca 60 x 50 m, sú výsledky tohto malého zisťovacieho výskumu platné len rámcovo. Ďalší plánovaný výskum plošnou odkrývkou v tejto časti lokality isto prinesie poznatky k vyriešeniu problémov okolo počiatkov osídlenia Slovenska nositeľmi otomanskej kultúry.

Túto problematiku sledujeme už viacero rokov pri systematickom výskume pohrebiska v polohe Várhegy II, ktoré je od akropoly vzdialené len 80 m. Doteraz sme preskúmali 317 hrobov /z toho v roku 1985 iba 14/. Pracovali sme na severnom, východnom a južnom okraji pohrebiska, roztrúsené hroby boli objavené už iba vo východnej časti. Týmto smerom, vychádzajúc z umiestnenia hrobov vo viac-menej pravidelných radoch, možno predpokladať ešte ďalšie. V podstate sa však už pohrebisko v polohe Várhegy II dá pokladať za preskúmané. Podľa predbežného orientačného hodnotenia výsledkov výskumu pohrebiska možno konštatovať, že na spomínanej nekropole sa pochovávalo nepretržite od tzv. koštiansko-otomanského horizontu otomanskej kultúry /prelom stupňov BA_1 a BA_2/ až po mladšiu klasickú fázu tejto kultúry /záver stupňa BA_2/. Zistili sme početné superpozície, pre vypracovanie jemnej chronológie zvlášť dôležité. V neposlednom rade vážnym prínosom tohto dlhodobého výskumu je i množstvo získaných nálezov, ktoré tvoria kompaktnú kolekciu.

NEUNTE GRABUNGSETAPPE IN NIŽNÁ MYŠĽA. In einer Höhenlage beim Fluß Hornád in Nižná Myšľa /Bez. Košice/ befindet sich eine ausgedehnte Fundstelle aus der älteren und den Anfängen der mittleren Bronzezeit. Auf einer Fläche von über 350 x 250 m erstreckt sich eine befestigte Höhensiedlung mit einem Gräberfeld und auch einer selbständig befestigten Akropolis der Träger der Otomani-Kultur. In diesem Areal wurden Besiedlungsspuren von der Wende der Stufen BA_1-BA_2 bis zum Abschluß der Stufe BB_1 erfaßt, wodurch diese Fundstelle mit ihrer nachgewiesenen Besiedlungskontinuität eine Prioritätsstellung im Rahmen der in der Ostslowakei untersuchten Fundstellen aus der angeführten Urzeit erlangte. In der neunten Saison wurden die Grabungsarbeiten auf dem großen Skelettgräberfeld beendet /insgesamt 317 Gräber/. Weil mehre-

re Gräber in Superposition lagen, gewährten sie eine außergewöhnliche Gelegenheit zur Ausarbeitung der Feinchronologie. In den nächsten Jahren plant man eine Flächengrabung auf der Akropolis, die vom Gräberfeld nur 80 m entfernt ist. Im J. 1985 untersuchte man auf ihr eine Fläche von 100 m² zwecks Beglaubigung des Erhaltungszustandes der Wohnhäuser. Es wurden Teile mehrerer Blockbauten mit Steinfundament erschlossen, wobei man zwei einstweilen in die Stufe BA_2 datierte Siedlungshorizonte feststellte. Weitere Etappen werden gewiß korrespondierendes Siedlungsmaterial zu den Funden des Gräberfeldes liefern, womit diese bedeutende Fundstelle eine der am komplexesten untersuchten auf dem Gebiet der Ostslowakei werden sollte.

ДЕВЯТЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ В С. НИЖНА-МИШЛЯ. На возвышенности у реки Горнада в с. Нижна-Мишля /р-н Кошице-видьек/ находится размерное местонахождение старшего и начала среднего периодов бронзы. На площади свыше 350 х 250 м расположен укрепленный поселок на возвышенности с могильником и самостоятельно укрепленной акрополей, которые принадлежали носителям отоманской культуры. В этом ареале затронуты следы заселения от перелома ступеней BA_1-BA_2 вплоть до конца ступени BB_1, что это местонахождение, ввиду его доказанной непрерывности заселения, привело на самое важное место среди исследованных в Восточной Словакии местонахождений вышеприведенного доисторического периода. В девятом сезоне закончено исследование размерного могильника с трупоположениями /общее число 317 погребений/. Поскольку несколько погребений находились в суперпозиции, имелась возможность выработать тонкую хронологию. В следующие годы планируется вскрыша на акрополе, лежащем на расстоянии лишь 80 м от могильника. В 1985 г. была на нем частично исследованная площадь в 100 кв. м с целью проверить сохранность жилищ. Обследованы части нескольких срубных жилищ с каменнымы фундаментами, причем обнаружены два селищных горизонта, пока датированные ступенью BA_2. Следующие этапы исследования наверно принесут соответствующий селищный материал к находкам из могильника, что должно вести к тому, что это значительное местонахождение станет одним из наиболее комплексно обследованных местонахождений на территории Восточной Словакии.

ANALÝZY TEXTILU Z ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV

Jana O p r a l o v á

Medzi dôležité, často opomínané artefakty dokazujúce remeselnícku vyspelosť našich predkov patria aj textílie. Zintenzívnením archeologických výskumov v roku 1985, pozornejším robením terénnych a konzervačných prác pribudlo i nálezov textílií. Väčšina fragmentov tkanín sa zachovala pri styku s kovovými predmetmi /v jednom prípade so striebornou mincou/. Zaregistrovali sme aj zvyšky textilu na kostenom ihelníku a odtlačky šnúry na keramike.

V roku 1985 sa spracovali textílie z lokalít:

B r a t i s l a v a, časť D e v í n

Pri výskume hradu V. Plachou sa našli dve železné hrkálky /9. stor./ so zvyškami textílie tkanej plátnovou väzbou, ktorá sa nachádzala vo viacerých

vrstvách okolo celého ich obvodu. Na jednej hrkálke bol ešte jeden fragment tkaniny plátnovej väzby iných technických parametrov.

B o d z a, časť H o l i a r e, poloha Halomdomb /okr. Komárno/

Na výskume slovansko-avarského pohrebiska A. Točíkom v rokoch 1952-55 sa získalo 29 nálezov so zvyškami textílií. Z tohto počtu bolo najviac železných praciek /14/. Zostatok tvorili bronzové pracky /3/, zlomky železa /4/, železné nožíky /2/ a po jednom kuse obrúčka vedierka, železná spona, kostený ihelník, rukoväť meča, železný krúžok a železné kovanie remeňa. Vo všetkých prípadoch išlo o textílie tkané plátnovou väzbou. Ľan, ako materiál použitý na výrobu, sa dal určiť v jedinom prípade /kostený ihelník/. V hrobe 687 nebola tkanina, ale pravdepodobne spórangiá machu - Hypnum, ktorý asi slúžil ako výstelka jamy.

B u č a n y, poloha Kopanice /okr. Trnava/

Počas výskumu pohrebiska J. Bujnom a P. Romsauerom v roku 1979 /včasná doba laténska/ boli nájdené dva železné nožíky - jeden so zvyškami skorodovanej tkaniny plátnovej väzby s plochou 40 mm², druhý s negatívnym odtlačkom tkaniny podobných technických parametrov.

M a l á n a d H r o n o m /okr. Nové Zámky/

Pri výskume pohrebiska /doba laténska/ získal E. Rejholec v roku 1970 bronzové nánožníky, na ktorých bola textília, nachádzajúca sa po celom ich obvode, tkaná plátnovou väzbou z ľanových priadzí.

S e r e ď, poloha Šintava /okr. Galanta/

Počas výskumu sídliska objavil J. Ižóf striebornú mincu /17. stor./. Bol na nej fragment textílie s plochou 30 mm², tkanej plátnovou väzbou z ľanového materiálu.

Š t ú r o v o, časť O b i d, poloha Ökör hálás /okr. Nové Zámky/

J. Zábojník našiel pri výskume pohrebiska /7.-8. stor./ v roku 1984 dve bronzové náušnice. Boli obtočené nesystematicky, voľne točenými vláknami ľanu.

V e s e l é, poloha Hradisko /okr. Trnava/

Pri výskume P. Nováka na opevnenom sídlisku /maďarovská kultúra/ v roku 1972 sa získala keramická nádoba s odtlačkami šnúr. Ozdobné odtlačky sa nachádzali na hrdle a ušku.

Z e m n é, časť G ú g /okr. Nové Zámky/

Pri výskume staromaďarského pohrebiska /10. stor./ získal J. Liszka v roku 1984 z hrobu dva pomerne dobre zachované fragmenty tkanín. Obidva boli tkané plátnovou väzbou. Majú totožné technické parametre, sú na nich viditeľné aj vpichy po ihlách, nejde však o pravidelnú výšivku. Tkacím materiálom bola ľanová priadza.

Z e m p l í n, poloha Kertalja /okr. Trebišov/

D. Čaplovič zachránil pri výskume pravdepodobne obetiska /neskorá doba laténska/ v roku 1983 bronzový astragalový opasok, na ktorom sa našli na vnútornej strane zostatky vlákien ľanu z porušenej a znehodnotenej tkaniny.

TEXTILANALYSEN AUS ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN. Im Archäologischen Institut der SAW zu Nitra wurden in der Abteilung der Natur- und technischen Wissenschaften Textilien aus neun Fundorten verarbeitet. Fragmente von Geweben /Gesamtzahl 41/ erhielten sich im Großteil in Berührung mit Metallfunden /in einem Falle mit einer Silbermünze/, außerdem auf einem knöchernen Nadelbehälter wie auch als Abdruck auf Keramik. In allen bestimmbaren Fällen handelt es sich um Gewebe in Leinenbindung. Das Webematerial, inwieweit es sich bestimmen ließ, war Flachsgarn.

АНАЛИЗЫ ТЕКСТИЛЯ ИЗ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ. В Институте археологии САН в Нитре в отделе естественных и технических наук был проанализирован текстиль из девяти местонахождений. Фрагменты тканей /общее количество 41/ сохранились в большинстве случаев вследствии их контакта с металлическими находками /в одном случае со серебряной монетой/, кроме того на костяном игольнике и как отпечаток на керамике. Во всех поддающихся определению случаях дело касалось тканей изготовленных полотняным переплетом. Материалом для тканья, в определенных случаях, служила льняная пряжа.

DRUHÁ VÝSKUMNÁ SEZÓNA V ŠTÚROVE-OBIDE

Ondrej O ž ď á n i

Vzhľadom na prekvapujúce výsledky záchranného výskumu uskutočneného v Štúrove, časť Obid, poloha Obidská pusta /okr. Nové Zámky/, v roku 1984 /Ožďáni 1985/, najmä čo sa týka osídlenia zo strednej doby bronzovej, pokračoval výskum aj v roku 1985.

Predpokladalo sa, že na nepreskúmanej ploche, nachádzajúcej sa východne od priestoru výstavby silážnej jamy, sa zistia ďalšie objekty karpatskej mohylovej kultúry, ktorými sa obohatí nálezový materiál zo 14 objektov tejto kultúry preskúmaných v roku 1984. Pripravila sa plocha s rozmermi 54 x 32 m, ktorá sa po odhumusovaní buldozérom do priemernej hĺbky 0,4 m stala hlavným pracoviskom v roku 1985.

Popri metóde plošnej odkrývky sa použila aj sondáž. Z piatich sond s celkovou plochou 350 m² bola však pozitívna iba sonda VI/85. Sondy sa situovali na západnom, východnom a severnom okraji tangovaného priestoru, ktorý sa skúmal už v roku 1984. V roku 1985 sa preskúmala plocha 2078 m², na ktorej sa však nachádzalo iba 15 sídliskových objektov z rôznych období praveku a zo včasného stredoveku.

K najstaršiemu sídliskovému horizontu doloženému na lokalite patrí iba objekt 45/85. Ide o tzv. stavebnú jamu, ktorá na neolitických sídliskách signalizuje prítomnosť dlhej kolovej stavby. Výskumom sa však existencia takejto kolovej stavby nezistila. Z objektu pochádza súbor tenkostenných i hrubostenných črepov, ktoré ho priraďujú ku kultúre s lineárnou keramikou.

Zo strednej doby bronzovej sa našli iba štyri sídliskové objekty. Objekt 38/85 predstavoval pôvodne veľkú zásobnú jamu s kruhovým ústím priemeru 2 m. K plochému dnu v hĺ. 1,25 m spadali vakovite rozšírené steny. Objekt reprezentuje typ jám, ktoré sú na lokalite v tomto sídliskovom horizonte typické. Objekt 46/85 s rozmermi 5,1 x 3,1 m bol pôvodne hliniskom, neskôr sa sekundárne využil ako odpadová jama. Ďalšie dva objekty zastupovali malé jamy, druhotne využité ako smetiská. V spomenutých objektoch sa nachádzali zvieracie kosti, zrnká obilnín a značné množstvo črepov z amfor, džbánkov, mís a hrncov, ktoré datujeme do stupňa BB_1 a kultúrne priraďujeme staromohylovému stupňu karpatskej mohylovej kultúry. Črepy zdobené tzv. Litzenornamentom, aké sa našli v roku 1984, sa teraz nezistili.

Ojedinelým nálezom sa javí veľká polozemnica z doby laténskej. Mala obdĺžnikový pôdorys s rozmermi 6,5 x 3,8 m a ploché dno s čiastočne zachovanou ubitou

podlahou. Nadzemnú konštrukciu pôvodne niesla sústava ôsmich kolov, z ktorých šesť delilo interiér v smere dlhšej osi na dve nerovnako veľké časti. Z výplne sa získala relatívne malá kolekcia črepov, zvieracích kostí a fragment skleneného náramku svetlomodrej farby. Keramický materiál a zlomok náramku datujú polozemnicu do strednej doby laténskej /LC/.

Relatívne najviac sa objavilo sídliskových objektov z doby rímskej. Zo siedmich šesť predstavuje bežné jamy s kruhovým ústím, plochým dnom a so zvisle alebo vakovite spadajúcimi stenami. Objekt 50/85 je druhou polozahĺbenou chatou na lokalite. Mal obdĺžnikový pôdorys 5,1 x 3,6 m, vchodom situovaný v južnej a zásobnú jamu v severnej časti. Nadzemnú konštrukciu nieslo šesť nosných kolov. Z chaty, ako aj zo sídliskových jám sa získal súbor nerekonštruovateľného keramického materiálu, zvieracie kosti, zlomok skla a kostená ihlica. Črepy nádob vytočených na kruhu, rímskoprovinciálnej proveniencie, ako aj v ruke robená rímsko-barbarská keramika datujú sídlisko do 2. stor.

Z najmladšej fázy osídlenia na lokalite sa zistil len objekt 49/85, ktorý predstavuje polozemnicu pravouhlého pôdorysu s rozmermi 3,54 x 3,1 m. V severovýchodnom rohu sa nachádzala deštrukcia kamenného kozuba. Na plochom dne sa zistili stopy ubitej podlahy. V porovnaní s konštrukčnými typmi chát preskúmaných v roku 1984 mala táto chata pozoruhodne situované štyri kolové jamky - po jednej približne v strede každej steny. Čiastočne zasahovali do interiéru, z väčšej časti však presahovali mimo obvodu. Z výplne objektu pochádzajú zvieracie kosti a črepy datujúce ho do 9. stor.

V roku 1985 sa výskum na lokalite definitívne skončil. Bezprostredne ohrozená plocha sa preskúmala v plnom rozsahu. Na základe situovania objektov karpatskej mohylovej kultúry môžeme konštatovať, že sídliskové objekty z tohto obdobia sa koncentrovali prevažne na mieste výstavby siláţnej jamy. Osídlenie zo strednej doby bronzovej slablo východným i západným smerom, hoci objekty karpatskej mohylovej kultúry sa sporadicky objavujú aj v tomto priestore. V priebehu dvoch výskumných sezón sa viac-menej súvisle preskúmala plocha 136 x 30-50 m. Výskum zameraný na sídlisko z doby rímskej a zo včasného stredoveku by bol perspektívny.

L i t e r a t ú r a

OŽĎÁNI, O. 1985: Výsledky záchranného výskumu v Štúrove-Obidskej puste. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984, s. 182-184.

ZWEITE GRABUNGSSAISON IN ŠTÚROVO-OBID. Im J. 1985 wurde die Grabung auf einer urzeitlichen und frühmittelalterlichen Siedlung in Štúrovo, Teil Obid /Bez. Nové Zámky/, beendet. Auf der untersuchten Fläche von 2078 m² wurden in dieser Saison 15 Siedlungsobjekte festgestellt. Zum ältesten Besiedlungshorizont gehört das Objekt 45/85, eine Baugrube, welche durch Scherbenmaterial zur Kultur mit Linearkeramik gereiht ist. Aus der mittleren Bronzezeit wurden vier Objekte der karpatischen Hügelgräberkultur untersucht. Das Objekt 46/85 war eine Lehmgrube, die übrigen drei stellten Vorratsgruben dar, die sekundär als Abfallgruben benützt wurden. Aus den Objekten stammen Tierknochen, Getreidekörner und Keramikmaterial aus der frühen Hügelgräberstufe /BB_1/. In die Mittellatènezeit wird eine Hütte von 6,5 x 3,8 m Ausmaß datiert. Sie hatte einen flachen Lehmstampffußboden, welcher acht

Pfostenlöcher aufwies, von denen sechs in der Längsachse den Raum in zwei ungleiche Teile teilten. Außer Tierknochen wurden das Bruchstück eines Glasarmrings und Scherben gefunden, die das Objekt in die Stufe LC datieren. In die römische Zeit fügen sich sieben Objekte. Sechs stellen gebräuchliche Siedlungsgruben mit runder Mündung und senkrecht oder beutelförmig zur flachen Sohle sich senkenden Wänden dar. Das Objekt 50/85 war eine Halbgrubenhütte von 5,1 x 3,6 m Grundriß. Der Eingang war in der Mitte der Südwand und die Vorratsgrube im Nordteil. Die oberirdische Konstruktion saß auf sechs Tragpfosten. Die Halbgrubenhütte und die Siedlungsgruben ergaben Scherben von handgefertigter und scheibengedrehter Keramik des provinzial-römischen Typs, Tierknochen, Glasbruchstücke und eine Knochennadel. In das 9. Jh. wird das Objekt 49/85 datiert - die fünfte Hütte auf der frühmittelalterlichen Siedlung. Sie hatte einen rechtwinkligen Grundriß von 3,54 x 3,1 m Ausmaß, und in der Nordostecke einen Steinkamin. In der Mitte jeder Seite stellte man je ein Pfostenloch fest; teilweise reichten sie in das Interieur, im Großteil aber ragten sie über den äußeren Umfang hinaus. In der Füllerde der Hütte befanden sich Scherben und Tierknochen.

ВТОРОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ СЕЗОН В С. ШТУРОВО-ОБИД. В 1985 г. закончено исследование поселений доисторического и раннесредневекового периодов на местонахождении Штурово, часть Обид /р-н Нове-Замки/. На исследованной площади в 2078 кв. м обнаружены в этом сезоне 15 селищных объектов. К самому древнему горизонту заселения принадлежит объект 45/85, строительная яма, которую черепки относят к культуре линейной керамики. Были обследованы четыре объекта культуры карпатских курганов периода средней бронзы. Объект 46/85 - глиняный карьер, три остальных представляли запасные ямы, вторично использованные для отбросов. Из объектов происходят звериные кости, зерна злаков и керамический материал древнекурганной ступени /BB_1/. Периодом среднего латена датировано жилище размерами 6,5 x 3,8 м. У него было плоское днище с утопанным глиняным полом. На дне найдены восемь столбовых ям, из числа которых шесть разделяли простор жилища в направлении его длинной оси на две неравные части. Кроме звериных костей найден фрагмент стеклянного браслета и черепки датирующие объект ступенью LC. Семь объектов относятся к римской эпохе. Шесть - обыкновенные селищные ямы с круглым устьем и вертикально или мешкообразно снижающимися к плоскому днищу стенами. Объект 50/85 - полуземлянка размерами 5,1 x 3,6 м. Вход находился посередине южной стены и запасная яма в северной части. Конструкцию над землей поддерживали шесть столбов. Из подуземляки и селищных ям обретены черепки лепной римско-варварской керамики, гончарная керамика римско-провинциального происхождения, звериные кости, осколок стекла и костяная игла. К IX в. отнесен объект 49/85 - пятое жилище на раннесредневековом поселении. У него прямоугольный план 3,54 x 3,1 м, в северо-восточном углу каменный камин. Среди каждой стены определена одна столбовая яма; ямы отчасти находились в интерьере, но большей частью выходили за внешнюю окружность. В засыпке жилища были черепки и звериные кости.

NÁLEZY BRONZOVÝCH PREDMETOV Z RIEČISKA VÁHU V PIEŠŤANOCH

Ivan P a s t o r e k

Okresné múzeum v Hlohovci získalo bronzové predmety z Piešťan /okr. Trnava/, ktoré sa našli pri bagrovaní rieky Váh /35-32-13, 1 : 10 000, 176 : 274 mm/.

Opis

1. Bronzová kopija s jazykovitou čepeľou, v strede zosilnenou, a s dutou tuľajkou s dvoma otvormi; dĺ. 235 mm. Datovanie: pravdepodobne mladšia doba bronzová.

2. Bronzový meč s obojstrannou čepeľou, v strede mierne zosilnenou a s prinitovanou rukoväťou. Ukončenie rukoväti je rozšírené a má bochníkovú hlavicu. Pri čepeli je rukoväť oblúkovite rozšírená a polkruhovite vykrojená. Plocha rukoväti je členená radom výstupkov; dĺ. 640 mm /obr. 73/. Meč predstavuje neobvyklý typ a možno ho zaradiť rámcovo do mladšej doby bronzovej.

FUNDE VON BRONZEGEGENSTÄNDEN AUS DEM FLUSSBETT DER WAAG IN PIEŠŤANY. Das Bezirksmuseum in Hlohovec gewann Bronzefunde aus Piešťany /Bez. Trnava/: eine Lanze mit blattförmiger Spitze /L. 235 mm/ - wahrscheinlich aus der jüngeren Bronzezeit, und ein Schwert /L. 640 mm/ aus der jüngeren Bronzezeit /Abb. 73/.

НАХОДКИ БРОНЗОВЫХ ПРЕДМЕТОВ В РУСЛЕ ВАГА В Г. ПЬЕШТЯНИ. Районный музей в г. Глоговец приобрел доисторические находки из г. Пьештяни /р-н Трнава/. Копье с листовидным наконечником /дл. 235 мм/ относится предположительно к младшему периоду бронзы. Мечь /дл. 640 мм/ принадлежит к младшему периоду бронзы /рис. 73/.

ZÁVEREČNÁ ETAPA ARCHEOLOGICKÉHO VÝSKUMU KAPLNKY P. MÁRIE V HLOHOVCI

Ivan P a s t o r e k

Okresné múzeum v Hlohovci skončilo archeologický výskum neveľkej sakrálnej stavby v Hlohovci /okr. Trnava/. Objekt, kaplnka P. Márie /obr. 74/, sa nachádza vo východnej časti intravilánu mesta na najvyššom mieste cintorína /35-34-13, 1 : 10 000, 441 : 241 mm/. V pamiatkovej literatúre sa uvádza ako novoveká stavba, vybudovaná miestnym feudálom Jozefom Erdödym v roku 1802. Dokladom datovania bola votívna tabuľa s nápisom a uvedeným vročením. Nevylučoval sa však ani starší pôvod tejto sakrálnej stavby.

Kaplnka s patrocíniom P. Márie sa v Hlohovci uvádza už v roku 1401 v listine pápeža Bonifáca IX. Ďalším údajom o cintorínskej kaplnke je zmienka v kanonickej vizitácii z roku 1559 o tom, že je v zlom stave /Lehotská 1968, s. 89/. Identita so skúmaným objektom je síce pravdepodobná, platí to predovšetkým o zmienke z roku 1559, no nie je úplne istá. Dôveryhodné údaje sú až z 2. polovice 18. stor., keď kaplnka bola predmetom vizitácie /Kanonická vizitácia 1780/.

Z architektonického hľadiska je kaplnka jednoduchým stavebným objektom. Má obdĺžnikovú loď a polkruhové presbytérium zaklenuté konchou. Loď má valenú klenbu s lunetami a jej vonkajšia fasáda je členená hladkými lizénami. V západ-

nom priečelí sa nachádza vstupný portál, nad ktorým je umiestnená spomínaná tabuľa. Interiér, v ktorom sa nachádza klasicistický oltár s plastikou Piety, je osvetlený oknami s polkruhovými záklenkami. Tehlová dlažba je prerušovaná kamennými platňami krýpt /2. polovica 18. stor., 1. tretina 20. stor./.

V rámci vedeckovýskumnej úlohy Archeologický a historický prieskum pamiatkových objektov v Hlohovci sa v rokoch 1982, 1983 a 1985 uskutočnil archeologický výskum, cieľom ktorého bolo určiť dátum vzniku tohto objektu a sledovať jeho architektonický vývoj. Motiváciou výskumu bol pôdorys kaplnky, pripomínajúci románske stavby, jej poloha a údaje v dostupných prameňoch.

Kým v roku 1982 sa realizovala len pokusná sondáž, v nasledujúcom roku sme uskutočnili už širší výskum /Pastorek 1984, s. 172/. Cieľom výskumu, ktorý sa skončil v roku 1985, bolo preskúmať časti architektúry pod súčasným terénom a hroby cintorína, predpokladané v okolí sakrálnej stavby. Spolu sa preskúmalo 15 hrobov cintorína rozkladajúceho sa v bezprostrednom okolí objektu. Z materiálnej kultúry sa získal okrem hrobových príloh iba novoveký keramický materiál a súčasti drobného kostolného inventára /napr. svietniky/.

Okrem hrobu 15 boli všetky hroby orientované SZ-JV a ich prílohami boli buď súčasti odevu, alebo drobné predmety náboženského charakteru. Medailóny, krížiky k pátričkám, liaty korpus a ďalšie obdobné predmety datujeme do 17.-18. stor. Všetky hroby rešpektovali stojacu sakrálnu stavbu. Rovnako ako v predchádzajúcej etape archeologického výskumu sme stredoveké hroby nezistili.

Odkryli sme východný polkruhový uzáver objektu a južnú časť muriva. Úroveň pôvodného terénu bola 0,45 m pod súčasným terénom a základovú škáru sme zistili v hĺbke 1,15 m. Pri juhovýchodnom murive sme v základoch odkryli nepravidelný výstupok, ktorý nekorešpondoval s nadzákladovým murivom. V tejto časti architektúry bola odkrytá i šikmá cezúra, súvisiaca zrejme s tektonickými poruchami podložia. Stavebným materiálom muriv bol lomový kameň kladený do riadkov.

Pri celkovom hodnotení výsledkov výskumu možno konštatovať, že sakrálny objekt bol postavený skôr, ako sa doteraz uvádzalo /1802/. Podľa historických prameňov existoval začiatkom 18. stor. a s najväčšou pravdepodobnosťou sa spomína už v roku 1559. Isté je, že začiatkom 17. stor. sa v okolí kaplnky pochovávalo. To znamená, že nejde ani o stavbu barokovú, a tobôž nie klasicistickú, teda z obdobia, keď sa spomínaný pôdorys vyskytoval pomerne často.

Vzhľadom na pôdorys stavby môžeme uvažovať o jej románskom pôvode. Analogické sú totiž objekty z 13. stor., na ktorých sa vyskytujú i výstupky na rozhraní lode a svätyne /napr. Trstín, okr. Trnava/. Teóriu o stredovekom pôvode podporuje i charakter muriva, i keď na základe stavebného materiálu nemožno objekt presnejšie datovať.

Výskum riešil i problém stavebného vývoja kaplnky. Ako sa zistilo, západná časť bola k pôvodnej stavbe pristavaná, a to zrejme ešte pred 2. polovicou 18. stor. Súvis základového a nadzákladového muriva zasa dokladá dve stavebné etapy. Je pravdepodobné, že základy staršej stavby sa využili na vybudovanie jadra neskoršieho, teraz stojaceho sakrálneho objektu.

Dôležitá je i otázka pôvodného využitia kaplnky. Na základe analógií /Slivka 1982, s. 393, 401/ predpokladáme, že išlo o drobnú stredovekú stavbu, využívanú ako súčasť pustovne rehoľného rádu eremitov - benediktínov. Tak sa môže vysvetliť i absencia stredovekých hrobov, pretože v okolí takýchto objektov sa vo včasnom stredoveku nemuselo pochovávať. Inak eremita ako správca objektu sa spomína i v 2. polovici 18. stor. /Kanonická vizitácia 1780/.

Výskum síce definitívne nevyriešil problém datovania vzniku sakrálneho objektu, no načrtol viaceré náznaky týkajúce sa tak vzniku, ako aj vývoja tejto neveľkej, ale pozoruhodnej sakrálnej architektúry. Vzniknuté otázky môže doriešiť ďalší historický, no predovšetkým architektonicko-reštaurátorský prieskum. V prípade potvrdenia predpokladaného románskeho pôvodu stavby by išlo o najstaršiu doteraz stojacu architektúru v Hlohovci. Komplexný prieskum, ktorého súčasťou bol archeologický výskum, priniesol ďalšie poznatky o pamiatkovom fonde mesta Hlohovca.

L i t e r a t ú r a

Kanonická vizitácia z roku 1780. Rímsko-katolícky farský úrad Hlohovec. Rukopis.

LEHOTSKÁ, D. 1968: Hlohovec a jeho okolie. Bratislava.

PASTOREK, I. 1984: Prieskumy a výskumy v Hlohovci. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 172-173.

SLIVKA, M. 1982: Výsledky výskumu kostola v Chrasti nad Hornádom okr. Spišská Nová Ves. In: Archaeol. Historica. 7. Brno, s. 385-411.

SCHLUSSETAPPE DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG IN DER MARIENKAPELLE IN HLOHOVEC. Das Bezirksmuseum in Hlohovec verwirklichte eine Grabung in der Marienkapelle in Hlohovec /Bez. Trnava/. Das sakrale Objekt /Abb. 74/, das auf der höchsten Stelle des Friedhofes steht, wurde bis jetzt in das J. 1802 datiert. Die historische und archäologische Grabung ergab, daß die Kapelle älter ist. In der Schlußetappe der Grabung untersuchte man Obermauern unter dem heutigen Terrain, Fundamentmauern und Gräber des Kirchenfriedhofs. Freigelegt wurden in Reihen gefügte Steinmauern des Baues, wobei festgestellt wurde, daß an einigen Stellen die Fundamentmauern nicht mit den Obermauern korrespondieren. Es wurden 15 Gräber aus dem 17.-18. Jh. abgedeckt, die den Sakralbau respektieren. Vorausgesetzte mittelalterliche Gräber wurden nicht gefunden. Der Baugrundriß erinnert an romanische Architektur /rechteckiges, ursprünglich quadratisches Schiff und halbkreisförmiger östlicher Abschluß/. Der romanische Ursprung konnte zwar nicht bestätigt werden, doch trotzdem wird angenommen, daß es sich um einen mittelalterlichen Bau handelt. Eine Stütze für diese Behauptung ist der Charakter des Mauerwerks und der Zusammenhang zwischen den Fundament- und Obermauern. Zum Erhellen der Entstehung des Sakralbaues wird eine architektonische und restauratorische Untersuchung notwendig sein.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ЭТАП АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ КАПЕЛЛЫ ДЕВЫ МАРИИ В Г. ГЛОГОВЕЦ. Районный музей в г. Глоговец осуществил исследование капеллы девы Марии в Глоговце /р-н Трнава/. Сакральный объект /рис. 74/, стоящий на высшем месте кладбища, был пока датирован 1802 г. Историческое и археологическое исследование пришло к заключению, что он старше. В последнем этапе исследования обследована надфундаментная кладка под уровнем современной поверхности, фундаменты и погребения кладбища у костела. Вскрыта рядковая каменная кладка стройки, причем обнаружено, что в некоторых местах фундаментная кладка не соответствует кладке надфундаментной. Вскрыты 15 погребений XVII-XVIII вв., лежавших мимо сакральной стройки. Предполагаемые средневековые погребения не найдены. План стройки напоминает романскую архитектуру /прямоугольный, первоначально четвероугольный неф и полукруглый восточный замок/. Хотя ро-

манское происхождение не удалось подтвердить, считается, что это средневековая стройка. Опорой этому мнению служит характер кладки и отношения между фундаментной и надфундаментной кладками. Объяснение возникновения сакрального объекта требует исследования с точки зрения архитектуры и восстановления.

UKONČENIE VÝSKUMU SÍDLISKA LENGYELSKEJ KULTÚRY V ŽLKOVCIACH

Juraj P a v ú k

Šiestou sezónou sa skončil rozsiahly záchranný výskum sídliska lengyelskej kultúry v Žlkovciach /okr. Trnava/. V polohe Vaniga bola od r. 1980 ťažbou zeminy na stavbu diaľnice D61 ničená polykultúrna archeologická lokalita. Roku 1985 sa ťažba zeminy skončila, celý areál zemníka bol splanírovaný a bude rekultivovaný. Pominulo ďalšie bezprostredné ničenie náleziska a výskum bol prerušený s tým, že v blízkej budúcnosti by sa po predbežnom zhodnotení doterajších výsledkov mohlo v ňom pokračovať vo veľkom rozsahu. Vážnou úlohou zostáva zistenie pohrebiska patriaceho k veľkému sídlisku lengyelskej kultúry.

Už po prvej výskumnej sezóne sa ukázalo, a to tak rozlohou, ako aj počtom kolových stavieb a iných objektov, že lokalita bola najintenzívnejšie osídľovaná počas lengyelskej kultúry. Zemník, založený na okraji terasy, bol dlhý 700 m a široký 250-400 m. V priemere 100 m z tejto šírky pripadlo na strmý okraj terasy s prevýšením okolo 20 m. Na tomto strmom svahu sa vyskytlo len pár klenbových pecí z obdobia stredoveku. Skúmaná plocha na okraji rovinatej časti terasy dosahovala šírku 100-250 m, a to na dĺžke 400 m. Tristometrový úsek v severnej časti zemníka bol skúmaný len čiastočne. Ani uvedený štyristometrový úsek nemohol byť preskúmaný súvisle, lebo niektoré pásy sa pri rýchlom alebo nekoordinovanom postupe ťažby nepodarilo odkryť vždy podľa našich potrieb v nutnom rozsahu. Ale aj tak sa preskúmaním viac-menej súvislej plochy s rozlohou 40 000 m² zachytila zatiaľ najväčšia časť sídliska lengyelskej kultúry vôbec.

V záverečnej sezóne kulminovala aj dôležitosť postupne zisťovaných a skúmaných objektov. Vzhľadom na nutnosť predbežne výskum skončiť, v poslednej sezóne sme sa orientovali na čo najúplnejšie preskúmanie centrálneho fortifikačného objektu a jeho vnútornej zástavby /obr. 75 a 76/, ktorý sa objavil koncom výskumnej sezóny roku 1984. Tohoročný výskum doložil existenciu úplného centrálneho fortifikačného objektu, situovaného približne v strede veľkej sídliskovej aglomerácie. Fortifikačný objekt pozostáva z palisád a má štyri vchody, orientované približne na hlavné svetové strany. Základná vnútorná palisáda má pravidelný mierne elipsovitý pôdorys s priemerom 78 a 73 m. Ide o zložitý palisádový systém, budovaný postupne, a to tak, že vždy existovala len jediná palisáda. Najprv bola postavená vnútorná palisáda mierne elipsovitého pôdorysu. Patril k nej pravdepodobne dom postavený južne od východného vchodu. Zväčšeniu ohradenej plochy a postaveniu druhej palisády predchádzalo postavenie veľkej kolovej stavby v priestore medzi východnou a severnou bránou. Druhá palisáda obchádzala tento dom po jeho severnom, užšom konci a od prvej, vnútornej palisády sa severným smerom vzdialila 15 m. Ďalšie zväčšovanie ohradenej centrálnej plochy sa obmedzovalo len na priestor medzi východnou a severnou bránou. Obidve tieto brány boli postupne premiestňované a v pôdoryse sú štvorité. Južná a západná brána sú dvojité.

Podľa tohto princípu sa fortifikačný objekt prebudoval 6-7 krát. Prestavby a prekladanie palisád bezprostredne súviseli s prestavbami a novými výstavbami domov v ohradenom priestore.

V centrálnom ohradenom areáli sa zistilo asi 15 pôdorysov kolových stavieb, niektoré z nich veľmi neúplne zachované, takže sa nedá určiť ani typ stavby. Podľa stratigrafie niektoré určite nie sú s palisádovým fortifikačným objektom súčasné. Ale sedem viac-menej úplne zachovaných pôdorysov je v takom stratigrafickom vzťahu s palisádovým objektom, že sa dajú synchronizovať s jednotlivými etapami prestavby fortifikačného objektu. Pre tieto pôdorysy je príznačné, že sú v superpozíciách, boli budované tak, že v pároch, trojiciach i vo štvoriciach sa väčšou časťou svojich pôdorysov výrazne prekrývajú. Medzi stavbami sa rozmermi i kvalitou výstavby vyníma dom 72, dlhý 33 m a široký 9,75 m. Plošnou výmerou je to najväčší zo všetkých preskúmaných objektov na lokalite. Zdá sa, že to bola najvýznamnejšia stavba celého sídliska. Po jej vybudovaní bola po prvýkrát zväčšená aj centrálna fortifikácia. Stavba samotná bola dvakrát rekonštruovaná.

Už aj v tomto štádiu výskumu v Žlkovciach, keď sa z celého osídleného areálu zistila odkrývkou azda len štvrtina alebo pätina, je jasné, že ide o lokalitu mimoriadneho významu, zatiaľ jedinú svojho druhu v lengyelskej kultúre. Podľa povrchových nálezov na okolí skúmanej plochy sídlisko zaberá 250 000-300 000 m². Ako sa už zistilo počas prvého roku výskumu a v ďalších rokoch sa to potvrdzovalo, celá osada bola po vonkajšom obvode v určitých štádiách vývoja, možno i permanentne, ohradená palisádou. Na troch úsekoch sme zistili po dva palisádové žľaby, vzdialené okolo 15 m, a nie je vylúčené, že vonkajší palisádový systém bol analogicky rozširovaný ako centrálna fortifikácia. Vždy keď sa niektorým smerom rozšírila osada, premiestnila sa tým smerom aj priliehajúca časť palisády.

Za predpokladu, že na celom osídlenom areáli boli stavby tak husto ako na preskúmanej ploche, bolo na lokalite počas jej trvania postavených niekoľko sto domov /500-700/. V centrálnej fortifikácii i na ostatných miestach osady stáli domy často v dvoj- až štvornásobnej superpozícii a podľa toho by sa dalo predpokladať, že osada bola prebudovaná najmenej päťkrát. Podľa horizontálnej i vertikálnej stratigrafie, ako i podľa funkčnej interpretácie stavieb v centrálnej fortifikácii, za predpokladu existencie jedinej hlavnej stavby, mala fortifikácia 6-7 stavebných fáz a v prípade, že celá osada bola synchrónne prebudúvaná, mohlo byť aj v nej práve toľko stavebných fáz. Isté je, že časť domov bola budovaná paralelne s vonkajšou palisádou, takže celá sídlisková aglomerácia vrátane centrálnej ohradenej plochy bola budovaná podľa vopred stanoveného plánu.

Podľa celkovej situácie v Žlkovciach možno predbežne konštatovať, že máme doklad o ďalšom vývoji sídlisk s centrálnymi rondelmi staršej lengyelskej kultúry /Lengyel I/ aj počas stupňa Lengyel II. Klasický rondel s jednou alebo dvoma priekopami a s palisádami po vnútornej strane bol nahradený v Lengyeli II jednoduchou palisádovou fortifikáciou so zachovaním štyroch priechodov. V palisádovom rondeli v Žlkovciach počas celého vývoja osady asi stála len jediná "centrálna" stavba, ktorá bola nepochybne voči ostatným stavbám mimo centrálnej fortifikácie v sociálne diferencovanom postavení. Získavame takto doklad nielen o architektonickej, ale aj o spoločenskej štruktúre osady, ako i štruktúre spoločnosti lengyelskej kultúry tohto obdobia. Zdá sa, že nejde o štandardný typ osady čo do rozlohy i funkcie, ale skôr o istý druh veľkej centrálnej osady, voči ktorej mohli byť menšie osady v blízkom okolí /Pečeňady, Veľké Kostoľany v závislom postavení.

GRABUNGSABSCHLUSS AUF DER SIEDLUNG DER LENGYEL-KULTUR IN ŽLKOVCE. Nach sechs Grabungssaisons endete die große Rettungsgrabung der Siedlung der Lengyel-Kultur in Žlkovce /Bez. Trnava/. Auf einer Fläche von 8-10 ha wurde durch Lehmabbau ein Teil der ausgedehnten Siedlung der Stufe Lengyel II vernichtet. Im J. 1985 konzentrierte sich die Grabung auf die Abdeckung des zentralen Fortifikationsobjektes und seiner inneren Bebauung /Abb. 75, 76/. Das Fortifikationsobjekt ungefähr in der Mitte der großen Siedlung bestand aus mehrfachen Palisaden und hatte vier ungefähr in die vier Haupthimmelsrichtungen orientierte Eingänge. Es handelt sich um ein kompliziertes, nacheinander erbautes Palisadensystem, von dem immer nur eine einzige Palisade existierte. Zuerst wurde die innerste von den insgesamt fünf Palisaden errichtet. Sie hat mäßig ovalen Grundriß von 78 und 73 m Durchmesser. Die umgrenzte Fläche vergrößerte sich dann durch den Aufbau der zweiten Palisade, die zwischen das östliche und nördliche Tor in solcher Richtung verschoben wurde, daß sie um ein neuerrichtetes Haus herumführte. Die weitere Vergrößerung der umfriedeten Fläche beschränkte sich dann nur auf den nördlichen Umfang, und im Laufe der Zeit wurden kürzere Palisadensegmente erbaut, die den Neubauten im Raum zwischen dem Ost- und Nordtor angepaßt wurden. Diese Tore wurden nach und nach verlegt und sind im Raum der Eingänge vierfach; das Süd- und Westtor sind nur doppelt. Nach dem angeführten Prinzip wurde das Fortifikationssystem wenigstens 6-7 mal umgebaut. Sieben mehr oder weniger ganz erhaltene Grundrisse stehen in so einer stratigraphischen Beziehung zum Palisaden-Fortifikationsobjekt, daß sie mit größter Wahrscheinlichkeit mit den einzelnen Umbauetappen des Fortifikationssystems synchronisierbar sind. Zwischen den Bauten hebt sich durch Ausmaß und präzisen Aufbau das Haus Nr. 72 hervor, das 33 m lang und 9,75 m breit ist. Mit seinem Flächenausmaß ist dies der größte Bau der ganzen Siedlung; er wurde zweimal rekonstruiert. Im Palisadenrondell von Žlkovce stand etwa jeweils nur ein einziger ähnlicher "zentraler" Bau, der zweifellos gegenüber den anderen Bauten außer der zentralen Fortifikation eine sozial differenzierte Stellung einnahm. In Žlkovce wurde ein Beleg über die weitere Entwicklung von Siedlungen mit zentralen Rondellen aus der älteren Lengyel-Kultur /Lengyel I/ auch während der Stufe Lengyel II gewonnen. Das klassische Rondell mit einem oder zwei Gräben und mit Palisaden an der Innenseite wurde im Lengyel II durch eine einfache Palisadenfortifikation mit Beibehaltung von vier Eingängen ersetzt. Eine bedeutende Neuheit im Aufbau von Lengyel-Siedlungen sind Palisaden an ihrem Umfang. Die Umfassungspalisade säumte in großem Bogen den Ostrand der Siedlung und bildete nur im Südostteil einen ausgeprägteren Bogen und verlief dann in O-W-Richtung wieder verhältnismäßig gerade weiter. Auf drei Abschnitten stellte man im Abstand von 15 m zwei Palisadenrinnen fest. Möglicherweise pflegte man auch die Umfassungspalisaden zu erweitern und zu verlegen, ähnlich wie die zentrale Palisade. Immer, wenn sich die Siedlung in irgendeine Richtung erweiterte, erbaute man in dieser Richtung segmentartig einen neuen Palisadenabschnitt. Die Palisaden sind oft in Superposition mit den Hausgrundrissen, aber ein Teil der Häuser war parallel mit dem Verlauf der Umfassungspalisaden errichtet. Die ganze Siedlung wurde vielleicht nach vorher bestimmtem Plan aufgebaut. Auf der Fundstelle gewann man einen Beleg nicht nur über die architektonische, sondern auch

gesellschaftliche Struktur der Lengyel-Kultur. Anscheinend handelt es sich nicht um einen Standardtyp einer Siedlung, sondern eher um den Typ einer großen zentralen Siedlung, und die kleineren Ansiedlungen in ihrer Umgebung konnten ihr gegenüber in Abhängigkeit gewesen sein.

ЗАКОНЧЕННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОСЕЛЕНИЯ ЛЕНДЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ В С. ЖЛКОВЦЕ. После шести исследовательских сезонов закончено размерное охранное исследование поселения лендельской культуры в с. Жлковце /р-н Трнава/. На площади 8-10 га была добычей земли уничтожена часть размерного поселения ступени Лендель II. в 1985 г. исследование сосредоточилось на вскрыше центрального укрепительного объекта и его внутренней застройки /рис. 75, 76/. Укрепительный объект приблизительно посередине размерного поселения состоит из нескольких палисадов и у него четыре почти по направлениям света ориентированных входа. Речь идет о сложной системе палисадов, строенной постепенно и таким образом, что каждый раз существовал только один частокол. Первым был построен внутренний из общего числа пяти палисадов. У него несколько элипсовидный план диаметром в 78 и 73 м. Огражденная площадь была потом расширена стройкой второго палисада, который перемещился между восточные и северные ворота в северном направлении так, что он обходил один новопостроенный дом. Следующее расширение огражденной площади после того ограничивалось северной окружностью, постепенно были строены краткие части частоколов, в согласии с новопостроенными домами в местах между восточными и северными воротами. Эти ворота постепенно перемещались и в местах входов они четверо; южные и западные ворота только двойные. Исходя из приведенного принципа укрепительная система была перестроена не менее шести-семи раз. Семь более-менее полностью сохранившихся планов находятся в таком стратиграфическом отношении к укрепительному объекту палисада, что с большой вероятностью их можно синхронизировать с отдельными этапами перестройки фортификационной системы. Среди строек своими размерами и последовательностью кладки выделяется дом 72, длиной 33 м и шириной 9,75 м. По площади это самая большая стройка на всем поселении; ее два раза восстановляли. В кольце частокола в Жлковце стояла по всей вероятности каждый раз только одна подобная "центральная" стройка, которая находилась несомнению в отношении к остальным стройкам вне центральной фортификации в социально дифференцированной среде. В Жлковце обретено доказательство дальнейшего развития поселений с центральными кольцами старшей лендельской культуры /Лендель I/ также на протяжении ступени Лендель II. Классическое кольцо с одним или двумя рвами и частоколами по внутренней стороне было во время Ленделя II заменено простой фортификацией палисадов, в которой соблюдались четыре входа. Значительной новинкой в стройке поселков лендельской культуры являются палисады по их окружности. Окружный частокол большой аркой окаймлял восточную окраину поселка и лишь в юго-восточной части составляет более выразительную дугу, потом опять тянется сравнительно прямо в восточно-западном направлении. На трех отрезках определены на расстоянии 15 м два палисадных желоба. Не исключено, что и палисады по окружности расширялись и перемащались подобно центральному частоколу. Каждый раз, когда поселок разширился в некотором направлении, там же был построен новый отрезок палисада. Палисады часто находятся в суперпозиции с планами домов, но часть домов была построена параллельно с ходом окружных палисадов. Весь поселок был предположительно возведен по

раньше определенном плане. На местонахождении обретено свиделетьство не только об архитектурной а также общественной структуре лендельской культуры. Кажется, что дело касается необыкновенного типа поселка, скорее всего типа большого централного поселения, причем меньшие поселки в его окрестностях могли находиться в зависимом положении.

NESKOROLATÉNSKE SÍDLISKOVÉ OBJEKTY V ABRAHÁME

Karol P i e t a

Severovýchodne od obce Abrahám /okr. Galanta/ v polohe Horná Pleva porušila ryha pre zavlažovacie zariadenie skromné stopy osídlenia z doby laténskej. Náleziskо leží na výraznej spraśovej dune na ľavom brehu potoka Gidra /32-144-A-a, 1 : 25 000, 61 : 352 mm/. V južnej časti vyvýšeniny sa v ryhe črtala pec a časť zahĺbeného objektu 1. Vo vzdialenosti 70 m na SZ sa nachádzal objekt 2. Črepy z doby laténskej sa objavovali sporadicky po celej ploche duny. Výskum objektov sa realizoval v spolupráci s T. Kolníkom a K. Godovičom.

O b j e k t 1 /obr. 77: 1/ sa rysoval sýtym tmavohnedým sfarbením až tesne pod ornicou ako nepravidelný obdĺžnik s rozmermi 3,6 x 4,6 m. Do podložia bol zapustený 0,35-0,55 m. Steny boli takmer kolmé, na zachovanej kratšej strane mierne zošikmené. Tu sa zistil i náznak kolovej jamy. Juhozápadná časť nebola zahĺbená. V severnom rohu sa nachádzala okrúhla pec s priemerom 1,4 m, sčasti zahĺbená do podložia, ktorej steny sa zachovali do výšky 0,15 m. Estrich tvorili žulové okruhliaky, pokryté vrstvou hlineného poteru. Umiestnenie pece, ako i nálezy v jej zásype jednoznačne potvrdzujú jej súvislosť s chatou. V popolovitej výplni objektu sa našli zvieracie kosti, keramika, železná spona a skobka, bronzový plech, dva prasleny a zlomky hlinených závaží, ktoré sa sústredovali pri južnej stene priehlbne.

O b j e k t 2 /obr. 77: 2/ porušila v severnej časti ryha, ktorá zničila aj väčšiu časť klenbovej pece, sčasti zahĺbenej do spraśového podložia v severnom rohu. Steny priehlbne vo východnej časti podbiehali pod povrchovú úroveň, v západnej časti sa ku dnu kónicky zužovali. Dno v hĺbke 1,2-1,3 m /0,8-0,9 m od podložia/ bolo rovné. V južnom rohu sa odkryla plochá lavica. Zásyp tvoril sivohnedý kompaktný humus, pri dne zmiešaný s vrstvičkami popola. Vo výplni sa okrem uhlíkov a zlomkov zvieracích kostí našlo len sedem nevýrazných laténskych črepov.

Obe polozemnice majú podobnú orientáciu dlhšou osou v smere SV-JZ. Pomerne zriedkavým prvkom vnútornej úpravy obydlí je klenbová pec, umiestnená zhodne v severnom /severozápadnom/ rohu objektu. Stopy ohnísk alebo pecí v laténskych sídliskových objektoch nie sú početné. V doložených prípadoch prevláda umiestnenie vykurovacieho zariadenia do severozápadného rohu objektu /Meduna 1980, príloha 1/. Použitie klenbovej "chlebovej" pece na Slovensku poznáme zo staršieho laténskeho sídliska v Bánove /Pavúk 1964, s. 326, 328/.

Významnejší inventár poskytol len objekt 1 /obr. 78/. Zo 109 keramických zlomkov je väčšina, t. j. 62 črepov, z nádob vyrobených v ruke, hlavne z jednoduchých misiek s okrajom mierne vtiahnutým dovnútra. Zastúpené sú i hrncovité tvary, ktoré výzdobou zvislých rýh, ako i formovaním okraja napodobňujú grafitové situly,

ďalej jednoduché súdkovité a esovite profilované formy. Keramike vytočenej na kruhu patrí 47 črepov z 26 nádob. Výraznými reprezentantmi neskorolaténskych foriem sú sférické misky so zosilneným okrajom a esovité misy s ostro lomeným vydutím, ďalej ovoidné a fľašovité vázy s pásmi červeno-bielo maľovanej alebo matnej a vlešťovanej výzdoby. Pozoruhodné sú nádoby imitujúce typickú profiláciu grafitovej keramiky. Grafitový materiál je zastúpený jediným črepom. Poškodená železná spona /dĺ. 58 mm/ je bežnou dobovou formou hladkých spôn spojenej konštrukcie a jej neskorolaténske zaradenie podporuje hlavne oblúkovite formovaný lúčik. V archeozoologickom materiáli sú zastúpené kosti ošípanej /4/, ovce-kozy /3/, hovädzieho dobytka /1/ a 3 ulity Cepaea vindobonensis /určenie C. Ambros/.

Objekt 1 z Abrahámu je jedným z mála uzavretých nálezových celkov z neskorej doby laténskej, ktoré máme z juhozápadného Slovenska v súčasnosti k dispozícii. I keď v skladbe keramiky vytočenej na kruhu nachádzame značnú podobnosť napr. s časťou inventára keltsko-dáckeho objektu 98 zo stupňa D_1 z Nitry-Mikovho dvora /Pieta 1982, obr. 4, 6/, v celku z Abrahámu, napriek zarážajúcej prevahe keramiky zhotovenej v ruke, nie sú zastúpené typy dáckej keramiky. Toto zistenie korešponduje s nápadne malým výskytom dáckych nálezov na súdobých sídliskách západne od rieky Váh včítane Bratislavy a Devína.

L i t e r a t ú r a

MEDUNA, J. 1980: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha.

PAVÚK, J. 1964: Osídlenie z doby laténskej a rímskej v Bánove na Slovensku. Archeol. Rozhl., 16, s. 323-336.

PIETA, K. 1982: Probleme der Erforschung der dakischen Besiedlung in der Slowakei. In Thraco-Dacica. 3. Bucureşti, s. 35-46.

SPÄTLATÈNEZEITLICHE SIEDLUNGSOBJEKTE IN ABRAHÁM. In Abrahám /Bez. Galanta/ in der Südwestslowakei deckte man zwei Siedlungsobjekte aus der Spätlatènezeit ab. In beiden NO-SW orientierten Hütten stellte man bankartige Zurichtungen und Kuppelöfen fest. Ähnliche Öfen sind als Hüttenausstattungsteil aus der mittellatènezeitlichen Siedlung in Bánov bekannt /Pavúk 1964/. Eine charakteristischere Fundkollektion lieferte nur das Objekt 1. In der Keramik überwiegen überraschend handgefertigte Gefäße, jedoch fehlen dakische Formen. Das seltene gemeinsame Vorkommen von dakischen Gefäßen mit scheibengedrehter spätlatènezeitlicher Keramik ist für das Gebiet der Südwestslowakei westlich des Waagflusses typisch. Im archäozoologischen Material aus dem Objekt 1 waren Knochen vom Schwein /4/, Schaf/Ziege /3/, Rind /1/ und Schneckengehäuse von Cepaea vindobonensis /3/ vertreten. /Abb. 77, 78./

ПОЗДНЕЛАТЕНСКИЕ СЕЛИЩНЫЕ ОБЪЕКТЫ В С. АБРАГАМ. В Абрагаме /р-н Галанта/ в Юго-Западной Словакии вскрыты два селищных объекта позднего периода латена. В обоих жилищах, ориентированных в направлении СВ-ЮЗ, определены приспособления по внутренней площади в виде скамеек и сводчатые печи. Подобные печи, в качестве составной части оборудования жилищ, нам известны на среднелатенском поселении в с. Банов /Pavúk 1964/. Выразительный набор находок дал только объект 1. В керамике неожиданно преобладают лепные сосуды, но отсутствуют дакийские формы. Редкое совместное наличие дакийских сосудов и гончарной позднелатенской керамики характерно для территории

Юго-Западной Словакии к западу от реки Ваг. В археологическом материале из объекта 1 присутствовали кости свиньи /4/, овцы или козы /3/, скота /1/ и раковины Cepaea vindobonensis /3/. /Рис. 77, 78./

VÝSKUM A PAMIATKOVÁ ÚPRAVA HRADISKA LIPTOVSKÁ MARA

Karol P i e t a - Václav H a n u l i a k

V dvadsiatej sezóne sa výskum v obci Liptovská Sielnica /okr. Liptovský Mikuláš/ zameral na riešenie čiastkových úloh poznania tých častí areálu hradiska, ktoré boli určené na pamiatkovú úpravu. Paralelne prebiehali potrebné stavebnotechnické práce, ktoré zabezpečoval Krajský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici.

S t r e d o v e k ý h r á d o k

Dokončil sa výskum starších vrstiev v podloží dreveného hrádku z 15. stor. Dvoma hĺbkovými sondami sa podarilo zistiť sled vrstiev staršieho osídlenia. Na podloží sa zachovali zvyšky vrstvy predpúchovského stupňa a v južnom rohu plochy sa zachytilo teleso valu zo strednej až neskorej doby laténskej. Južnou časťou hrádku prebiehala mohutná, veľmi prepálená deštrukcia veľkých pieskovcových i travertínových kvádrov so zvyškami spáleného dreva. Podľa keramických nálezov deštrukcia patrí do včasnej doby rímskej. Ide o časť zrútenej fortifikácie vnútorného prstenca opevnenia. Nie je však jasné, prečo tu opevnenie nesleduje prirodzenú vrstevnicu okraja akropoly, ale pretína jej vrchol.

Na včasnorímskej hnedočiernej vrstve s opísanou spálenou deštrukciou leží podobne sfarbený, aj na ostatnej ploche hradiska sledovateľný horizont, ktorý obsahoval sporadické nálezy zo staršej a z neskorej doby rímskej, ako i veľkomoravské črepy. V podložných vrstvách južnej časti hrádku sa len miestami zachovali navážky a deštrukcie jeho najstaršej fázy z 13. stor.

Pozoruhodné výsledky priniesol výskum vnútorného priestoru obytnej veže. Už od úrovne základov sa odlišovala zásypom šachtovitá priehlbeň. Po začistení pieskovcového podložia sa ukázalo, že ide o chodbu, ktorej ústie je situované v strede uhlopriečok vnútra veže. Chodba má pravouhlý priemer a je vytesaná do vrstevnatého flyšového brala, využívajúc jeho prirodzený sklon približne 52°. Ukončenie sa nachádza v dĺžke 9,5 m a hĺbke 8 m pod úrovňou základov veže. Zásyp tvorili kusy podložnej skaly a hnedožltá sypká hlina so stopami prepálenia, ktorá obsahovala keramické zlomky z doby bronzovej a laténskej, a jeden črep približne z 13. stor. Našli sa tu i dve ľudské kosti. Domnievame sa, že ide o nedokončený projekt únikovej chodby, ktorá podľa stratigrafických pozorovaní patrí do 15. stor.

Začal sa výskum cisterny, ležiacej približne 8 m nižšie od nivelety základov veže na severnom svahu vrchu. Priehlbeň má priemer 3 m. Zásyp tvorí žltá kamenistá hlina s nevýraznými šošovkami humusu a rozptýlenými žulovými okruhliakmi. Do prerušenia prác nebolo dosiahnuté dno a nezistili sa žiadne datovateľné nálezy.

V rámci terénnych úprav sa začal systematicky odstraňovať zásyp stredovekej priekopy z 13.-15. stor. V mieste predpokladaného vstupu do hrádku sa na južnom okraji priekopy odkryl zvyšok cesty dláždenej štrkom a brvná ležiace v rade, zrejme osadenie konštrukcie mosta z 15. stor. Výskum nebol ukončený.

V prípravnej etape stavebno-technických prác na pamiatkovej úprave lokality Liptovská Mara-Havránok bolo potrebné upraviť prístupovú cestu a vyriešiť prechod východnou terasou hradiska. Odstránila sa časť takmer sterilného násypu - pravdepodobne planírka z neskorej doby laténskej - a prekročenie pásma súdobého opevnenia sa riešilo premostením dobre zachovaného múru III, ktorý bol v tejto časti odizolovaný a staticky upravený. Jeho západná časť bola z dôvodov spevnenia svahu znovupostavená s maltovým spojivom. Pokračovalo sa v náznakovej rekonštrukcii brány spolu s časťou vnútorného pásma opevnenia zo začiatku doby rímskej, kde sa robila drenáž a izolácia muriva kladeného sčasti na hlinu, sčasti na maltu a osadili sa čelné stĺpy drevenej konštrukcie. Terén sa upravil tak, aby bránou mohol prechádzať turistický chodník.

Na stredovekom hrádku sa vnútorná časť ochranného hlineného násypu veže spevnila výpletom z tenkej žrďoviny. Sondážou sa dohľadali stĺpy západnej palisády a celá plocha hrádku sa upravila tak, aby bolo možné začať s kladením dlažieb a zrubových základov.

Výsledky sezóny 1985, ako i výsledky a perspektívy dvadsať rokov trvajúceho výskumu v Liptovskej Mare zhodnotilo dvojdňové zasadnutie za účasti zodpovedných pracovníkov Predsedníctva SAV, Ministerstva kultúry SSR, pracovísk pamiatkovej starostlivosti, Archeologického ústavu SAV, ako i ďalších rezortov a inštitúcií. Zároveň sa na zasadnutí riešil aktuálny problém operatívnej a účinnej ochrany i pamiatkovej úpravy významných archeologických lokalít na Slovensku.

GRABUNG UND DENKMALPFLEGERISCHE ZURICHTUNG DES BURGWALLS LIPTOVSKÁ MARA. In der zwanzigsten Saison richtete sich die archäologische Grabung in der Gemeinde Liptovská Sielnica /Bez. Liptovský Mikuláš/ auf die Beendigung der Abdeckung jener Teile des Burgwalls, die zur Konservierung und Denkmalzurichtung bestimmt wurden. Zugleich begann man mit umfangreichen Vorbereitungsarbeiten zur Denkmalerneuerung der Fundstelle. Im Areal der mittelalterlichen Holzburg aus dem 13.-15. Jh. beendete man die Erforschung älterer Schichten. Es wurde festgestellt, daß unter der mittelalterlichen aufgefahrenen Schicht die Destruktion einer niedergebrannten Befestigung aus den Anfängen der römischen Kaiserzeit liegt. Unter den Fundamenten eines hölzernen Wohnturmes aus dem 15. Jh. deckte man einen in die Sandsteinunterlage eingehauenen Gang ab, der in der Neigung von 52° in Richtung aus der Befestigung des Wohnturmes nach außen führte. Der Gang endete in der Länge von 9,5 m und in 8 m Tiefe unter dem Niveau der Turmfundamente. Wahrscheinlich handelt es sich um einen unbeendeten Fluchtgang. Man begann auch mit der Untersuchung einer Zisterne, die auf dem Nordhang außerhalb der Befestigung lag. Ihre Datierung wurde einstweilen nicht präzisiert. Im Rahmen der Denkmalzurichtung erbaute man einen Zufahrtsweg zur Fundstelle und es wurde der Teil einer spätlatènezeitlichen Befestigung rekonstruiert, ebenfalls das Tor und die Steinmauer der Schanze mit senkrechten Pfosten des inneren Befestigungsringes aus dem Beginn der römischen Kaiserzeit. Die zwanzigjährige Grabungstätigkeit in Liptovská Mara wie auch die Aufgaben des Denkmalschutzes archäologischer Fundstellen in der Slowakei bewertete eine zweitägige Sitzung.

ИССЛЕДОВАНИЕ И ВОССТАНОВИТЕЛЬНЫЕ РАБОТЫ НА ГОРОДИЩЕ ЛИПТОВСКА-МАРА. В двадцатом сезоне было археологическое исследование в с. Липтовска-Сьелница /р-н

Липтовски-Микулаш/ сосредоточено на вскрышу тех частей городища, которые были выделены для консервации и реставрации в качестве памятника. Одновременно начаты размерные подготовительные работы в целях возобновления местонахождения как памятника. В ареале средневекового деревянного градка XIII-XV вв. закончено исследование старших слоев. Определено, что под средневековыми навозами лежит обвал пожаром уничтоженного укрепления времени зачатков римского периода. Под фундаментами деревянной жилой башни XV в. вскрыт высеченный в материковую песчаниковую скалу ход, направляющийся под углом 52° вне укрепления градка. Ход кончается на расстоянии 9,5 м на гл. 8 м под уровнем фундаментов башни. Дело касается, по-видимому, незаконченного тайного хода. Начато также исследование цистерны, лежащей на северном склоне вне укрепления. Ее датировка не была пока уточнена. В рамках работ по возобновлению в качестве памятника была построена приступная дорога к местонахождению и среконструирована часть позднелатенской каменной стены, так же как и ворота и каменная стена с вертикальными кольями внутреннего кольца укрепления времени начала римского периода. Двадцать лет исследовательской деятельности в с. Липтовска-Мара, так же как и задачи охраны археологических памятников в Словакии, были оценены во время двухдневного заседания.

VÝSKUM V NITRE-PÁROVSKÝCH HÁJOCH

Karol P i e t a - Matej R u t t k a y

V roku 1985 sa realizoval prieskum a záchranný výskum na štvrtej línii tranzitného plynovodu v katastroch obcí Lehota, Jarok a Nitra, časť Párovské Háje. Západne od hradskej Nitra - Jarok sa podarilo v ryhe zistiť len niekoľko nevýrazných neolitických jám. Východne od tejto cesty na miernom severnom svahu údolia zvaného Valy-dolina pozdĺž ľavého brehu Cabajského potoka /45-21-06, 1 : 10 000, 351 : 212 mm/ porušila trasa plynovodu severovýchodnú časť rozsiahleho sídliska, skúmaného už v rokoch 1972 a 1982 /Pieta - Kulichová - Lomenová 1983/. Vtedajšie výskumy sa realizovali na pravom brehu potoka.

Malú časť ohrozeného pásu, širokého 6 m a dlhého 475 m, sa podarilo preskúmať plošnou odkrývkou, vo zvyšnom úseku sa vyberali porušené objekty v stene ryhy. V ťažkých pracovných podmienkach sa zachránil obsah 25 objektov z rôznych období /mladší neolit 1, stredná doba laténska 5, mladšia doba rímska 5, doba sťahovania národov 5, 9.-10. stor. 3, 13. stor. 6/. Vďaka intenzívnemu využívaniu detektora kovov sa získalo na odhumusovanej ploche väčšie množstvo jednotlivých nálezov. Výskum nebol ukončený a pokračuje v jarných mesiacoch roku 1986.

K laténskemu sídlisku patria dve ohniská, zistené vo vrstve, dve porušené a jedna v úplnosti preskúmaná chata s dvojkolovou konštrukciou /objekt 10-a/. Podľa predbežného hodnotenia získaného materiálu /železné spony, zlomky sapropelitových a sklených náramkov, hrot kopije, výrazná keramika/ patria prebádané objekty do stredolaténskeho obdobia, chata 10-a zrejme do stupňa LC_2.

Podľa výsledkov starších odkrývok najhustejšie osídlenie lokality patrí do mladšej doby rímskej. V roku 1985 sa preskúmala jedna neporušená a tri sčasti zničené chaty s typickou šesťkolovou nadzemnou konštrukciou, ako i jedna odpadová jama. Z inventára chát, ako i zo zberu pochádza výrazná kolekcia predmetov

/bronzový náramok s posuvnými koncami - obr. 80: 1, lancetovitý nástroj - obr. 80: 7, železné a bronzové spony, sklené koráliky/. Pre datovanie je dôležitých päť zlomkov terry sigillaty z westerndorfských dielní /obr. 80: 8/ z 1. polovice 3. stor. /určila K. Kuzmová/. Zo zberu pochádza ošúchaný denár Antonina Pia/?/ a malý bronz Valentiniana I. /určenie E. Kolníkovej/, ktorý už zrejme patrí k osídleniu zo začiatku doby sťahovania národov.

Významným prínosom výskumu sú objekty z doby sťahovania národov /obr. 79: 3, 4/, hlavne obe hrnčiarske pece /obr. 79: 1, 2 - objekt 1 a 2/. Pec 1 mala masívny rošt s nepravidelne rozmiestnenými otvormi, upevnený na centrálnom stĺpiku. Priemer vypaľovacej komory bol 1 m. Konštrukcia pece vykazuje stopy prestavby. Pec 2 mala dlhší vykurovací kanál, ústiaci do predpecovej jamy. Priemer deštruovaného roštu bol 1,2 m. V zásype oboch objektov sa našla keramika vytočená na kruhu s drsným pieskovitým povrchom, ale i zlomky nádob s jemným povrchom a vleštovanou výzdobou. V predpecovej jame objektu 2 sa našiel i obojstranný trojdielny hrebeň /obr. 80: 4/. Dôležitý materiál sa získal z výplne troch odpadových jám. Bronzové zliatky a plechy naznačujú, že podobne ako na ploche preskúmanej v roku 1972 i v severovýchodnej časti sídliska musíme počítať s kovospracovateľskými objektmi. Kovový i keramický inventár /obr. 80: 2, 6/ umožňuje datovať osadu z doby sťahovania národov na začiatok 5. stor.

Do rozpätia 9.-10. stor. patrí polozemnica s rozmermi 2,8 x 3,2 m s kamenným kozubom v západnom rohu a dve odpadové jamy s keramickým inventárom.

Intenzívnejšie a nálezovo bohatšie bolo osídlenie v 13. stor. Súčasťou tejto osady bol komplex pecí a zvyšky jednotlivých ohnísk, zrejme patriace k zničeným obytným stavbám. Pece /obr. 79: 3, 4/ boli zahĺbené asi 1,5 m do podložia a k predpecovej jame sa vchádzalo po schodíkoch, vykopaných do spraše. Pec mala priemer 1,3 m a šošovkovitý prierez. Horná časť niesla klenbu a komínovitý otvor. Dovedna sa odkrylo šesť pecí v jednom rade; šlo zrejme o objekty vznikajúce postupne jeden po druhom. V stredovekej zásypovej vrstve sa našiel strieborný denár Ondreja II. /1205-1235 - určil J. Hunka/. Účel týchto výrazných hospodárskych stavieb nie je zatiaľ uspokojivo objasnený. Podľa ďalších najmenej piatich jám a polozahĺbených chát, rysujúcich sa v stene ryhy, sa zdá, že stredoveká osada bola značného rozsahu. Z nálezov treba spomenúť drobné bronzové a cínové ozdoby, železné nože, vidličku, kľúč a pod. /obr. 80: 3, 5/.

L i t e r a t ú r a

PIETA, K. - KULICHOVÁ, L. - LOMENOVÁ, J. 1983: Záchranný výskum v Nitre-Párovských Hájoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982, s. 203-205.

GRABUNG IN NITRA-PÁROVSKÉ HÁJE. Die 4. Linie der Transitgasleitung bei der Ansiedlung Párovské Háje, etwa 5 km südwestlich von Nitra, störte von neuem eine große polykulturelle, an beiden Bachufern sich ausbreitende Siedlung, die in einer Länge von 475 m festgestellt wurde. Im J. 1985 wurden 25 Objekte untersucht /jüngeres Neolithikum 1, Mittellatènezeit 5, jüngere römische Kaiserzeit 5, Völkerwanderungszeit 5, 9.-10. Jh. 3, 13. Jh. 6/. In die mittlere Latènezeit /Stufen C_1 und C_2/ gehören zwei Feuerstellen und drei eingetiefte Zweipfostenhütten, in denen außer anderem Eisenfibeln, eine Lanzenspitze und Sapropelit- und Glasarmringe gefunden wurden. Die Objekte aus der römischen Kaiserzeit stellen hauptsächlich typische Siedlungsbauten mit Sechspfostenkonstruktion dar. Im Begleitmaterial, das in das 3.-4. Jh. gehö...

befinden sich Bruchstücke von Westerndorfer Sigillata, Bronzefibeln, ein Armring und Münzen /Antoninus Pius, Valentinianus I./. Wichtig sind Abfallgruben und Töpferöfen aus der Völkerwanderungszeit mit zahlreichem Keramikmaterial und weiteren Funden /Fibeln, Kämme/, die eine Besiedlung der Fundstelle am Anfang des 5. Jh. u. Z. belegen. Außer vereinzelten Objekten aus dem 9.-10. Jh. erfaßte die Grabung auch den Teil einer mittelalterlichen Siedlung, die durch einen Denar Andreas II. in das beginnende 13. Jh. datiert wird. /Abb. 79, 80./

ИССЛЕДОВАНИЕ В Г. НИТРА - ПАРОВСКЕ-ГАЕ. Четвертый маршрут транзитного газопродова у поселка Паровске-Гае, около 5 км к юго-западу от Нитры опять разрушил размерное поликультурное поселение, которое располагается по обоим берегам потока и было определено на протяжении 475 м. В 1985 г. обследованы 25 объектов /младший неолит 1, средний период латена 5, младший римский период 5, период переселения народов 5, IX-X вв. 3, XIII в. 6/. К среднему периоду латена /ступени C_1 и C_2/ принадлежат два очага и три запущенных двустолбовых жилища, в которых найдены железные фибулы, копье, сапропелитовые и стеклянные браслеты. Объекты римского периода представляют прежде всего типические селищные стройки с шестистолбовой конструкцией. Из сопровождающего материала, принадлежащего к III-IV вв. надо привести обломки вестерндорфской терры сигиллаты, бронзовые фибулы, браслет и монеты /Антонин Пий, Валентиниан I/. Важны мусорные ямы и гончарные печи периода переселения народов с количеством керамического материала и другими находками /фибулы, гребни/, которые доказывают заселение местонахождения в начале V в. н. э. Кроме единичных объектов IX-X вв. исследование затронуло и часть средневекового поселка, отнесенного денарием Ондрея II к началу XIII в. /Рис. 79, 80./

POVRCHOVÝ ZBER V OBCI OSTROV

Magda P i c h l e r o v á

Archeologický ústav Slovenského národného múzea v Bratislave získal z obce Ostrov /okr. Trnava/ z polohy Sedliština /Okres Trnava, sever, 1 : 50 000, 300 : 210 mm/ črepový materiál, ktorý odovzdala M. Kolenčiaková z Piešťan. Zberový materiál zo severozápadnej časti obce dokladá osídlenie v niekoľkých obdobiach. Výrazné sú črepy mladšej lineárnej keramiky z hrubostenných nádob s radom pretlačených jamiek a rytými krátkymi čiarkami v radoch /obr. 81: 7-8/, s pretlačenými kruhovými pupákmi /obr. 81: 5/. Z tenkostennej keramiky sú črepy zdobené líniami a jamkami /obr. 81: 1-4/. Medzi črepmi je najvýznamnejší nie často sa objavujúci fragment tmavošedej nôžky z antropomorfnej nádoby, ktorý z dvojice nôh zastupuje ľavú nohu, z vonkajšej strany zdobenú šikmými trojicami rytých čiar, s hladeným povrchom /obr. 81: 6/. Nálezový súbor dopĺňajú pazúrikové odštepky.

Niekoľko črepov z vydutí nádob s hrebeňovaným povrchom nasvedčuje na osídlenie v dobe laténskej. Najpočetnejšie sú črepy germánskej keramiky, zdobené šikmo šrafovanými trojuholníkmi, mriežkovým ornamentom a vtláčanými krúžkami /obr. 81: 9, 11-12/, a svetlohnedé črepy zo zvisle pásikových úch krčahov, ktoré

sa vyskytujú v rímskoprovinciálnom inventári /obr. 81: 10/. Jeden črep, zdobený viacnásobnou vlnovkou, svedčí o slovanskom osídlení /obr. 81: 13/.

Nové nálezisko dopĺňa obraz doteraz zistenej hustoty pravekého a včasnohistorického osídlenia pozdĺž Dudváhu /Borovce, Očkov a i./.

LESEFUNDE IN DER GEMEINDE OSTROV. Funde aus der Gemeinde Ostrov /Bez. Trnava/ belegen eine Besiedlung in mehreren Epochen. Zahlreich sind Scherben von dickwandiger und dünnwandiger jüngerer Linearkeramik /Abb. 81: 1-8/. Am bedeutendsten zwischen ihnen ist das linke Fußfragment eines anthropomorphen Gefäßes mit schrägen Dreiergruppen von Ritzlinien an der Außenseite als Verzierung /Abb. 81: 6/. Die kammstrichverzierten Scherben repräsentieren latènezeitliche Besiedlung, die meisten Scherben gehören zu germanischer Keramik /Abb. 81: 9-12/ und eine belegt slawische Besiedlung /Abb. 81: 13/.

ПОВЕРХНОСТНЫЙ СБОР В С. ОСТРОВ. Находки из с. Остров /р-н Трнава/ доказывают заселение в нескольких периодах. Количественны черепки толстостенной и тонкостенной младшей линейной керамики /рис. 81: 1-8/. Среди них самым значительным является фрагмент левой ножки антропоморфного сосуда, украшенный с наружной стороны косыми тройками резных линий /рис. 81: 6/. Черепки украшенные гребенчатым узором представляют заселение в период латена, самое большое количество черепков происходит от германской керамики /рис. 81: 9-12/ и один свидетельствует о славянском заселении /рис. 81: 13/.

VÝSKUM RÍMSKEJ GERULATY

Magda P i c h l e r o v á

Systematický, už tretiu desiatku rokov prebiehajúci výskum Gerulaty /Bratislava, časť Rusovce/ mal v roku 1985 charakter krátkodobej akcie v nadväznosti na príčinné súvislosti s nedostatkom terénnych pracovníkov. Výkop nadviazal na sledovanie rímskeho osídlenia zisteného sondou roku 1984 v polohe Irkutské námestie /poloha bližšie označená "pri bývalom evanjelickom kláštore"; Pichlerová 1985, s. 199/. Odkrývala sa plocha 10 x 10 m. Vo východnej časti, najmenej porušenej sekundárnymi zásahmi /v miestach odkrývky stál novoveký dom/, sme výkop prehĺbili do 2 m. Najstaršiu fázu rímskeho osídlenia dokladajú kamenné objekty; v hĺ. 1 m sa prišlo na horné okraje troch kamenných múrov, orientovaných V-Z, a časť múru kolmého na ne, ktoré siahali do hĺ. 1,6-1,85 m /š. dvoch 0,5 m, jedného 0,7 m/. Nad múrmi z lomového kameňa bola vrstva rozbitých tehál, miestami hrubá 0,3 m, ktorá tvorila podklad pre dlážku väčšieho objektu, urobenú z vápennej malty, hrubú 0,05-0,1 m. Dlážka, ako i kamenné steny pokračujú do neodkrytej časti, ich sledovanie bude predmetom ďalšieho výskumu. Na juhovýchodnom okraji skúmanej plochy boli dve kolové jamy s Ø 0,3 m, ktoré presekávali dlážku a siahali do hĺ. 2,2 m /od úrovne dlážky do hĺ. 1,2 m/.

Skúmaná plocha bola relatívne chudobná na sprievodný materiál. Výnimku tvorí nezvyklý tvar taniera Drag. 46 - terry sigillaty /obr. 82: 1/, nájdený pri múre A; v. 60 mm, Ø 240 mm, Ø dna 90 mm/. Rytý nápis z vonkajšej strany po obvode kruhového dna je neúplný /z taniera sa zachovala iba polovica/: časť prvého písmena azda F, druhé V alebo LI, posledné dve výrazné MA /--FVMA, resp.

--FLIMA/. Medzi múrmi v hornej časti sa našli železné klince, úlomky terry sigillaty zdobenej vajcovcom, časť tabuľového skla, črepy z hrncovitých nádob sivej farby, ktoré datujú objekty do 2. stor.

Vrstva fragmentov tehál, úmyselne rozbitých na kúsky, obsahovala teguly kvalitne vypálené, červenohnedej farby, so stopami sekundárneho prepálenia, niektoré zdobené plytkými poloblúkmi a kolkom LEG XIIII GMV, z ktorých je jeden rekonštruovateľný: kolok v obdĺžnikovom ráme s ramienkami na koncoch, na dolnom okraji s líniou krátkych šikmých plastických čiar; 140 x 240 mm, hr. 30 mm, dĺ. kolku 130 mm, v. 35 mm /obr. 82: 2/. Vyskytol sa tu aj fragment s neúplným kolkom OE·PL; dĺ. kolku 40 mm, v. 25 mm /obr. 82: 6/. Obdobný kolok, čítaný OF . PLS, alebo OE . PLSE, sa ojedinele vyskytol v civilnej časti Vindobony a v Carnunte, kde je dokladom lokálnej výroby súkromného tehliara - firmy, pracujúcej pred markomanskými vojnami /Swoboda 1964, s. 116; Neumann 1973, s. 47/. Obidva kolky /vojenský a civilný/ sa v Gerulate vyskytli po prvý raz /Kraskovská 1967, s. 50-52/. Okrem tegúl sa tu nachádzali aj fragmenty tehál štvorcového a obdĺžnikového tvaru, svetlohnedej farby, na lome sivé, ktoré čo do materiálu a kvality vypálenia zodpovedajú tehlám páleným priamo v Gerulate. Na jednom fragmente takejto tehly je zachovaná časť plytko rytého viacriadkového nápisu: v hornom rohu časť poloblúka /výzdoby?/, prvý riadok IVLI/us/, druhý PRIMV/s/, tretí problematický, zachovali sa časti troch písmen zo stredu slova --FIV-; 240 x 150 mm, hr. 30 mm, v. písmen 2,5-3,5 mm /obr. 82: 5/. Ide azda o časť mena majiteľa tehelne, ktorá pracovala v prvej polovici 2. stor. v okrajovej časti Gerulaty /Pichlerová 1984, s. 182-183; 1985, plán/.

Fragmenty tegúl sú najskôr zo strešnej krytiny, ostatné tehly z výplne stien starších kamenných stavieb. Kamene z deštrukcie stien chýbajú. Úmyselne rozbité tehly v sekundárnej polohe slúžili k nivelácii terénu pre objekt, z ktorého sa odkryla časť dlážky v superpozícii nad kamennými múrmi. Nálezový materiál spolu s tehlami datuje kamenné objekty do 2. stor., skôr do jeho prvej polovice. Objekt s dlážkou patrí k mladšiemu osídleniu, doba jeho vzniku nie je nateraz bližšie datovateľná. Nad dlážkou sa našli výrazné črepy zo 4. stor.: časť mortária so zelenou polevou vnútri a tenkostenný črep, zdobený plastickým poloblúčkom, s hnedou polevou; v. 20 mm, š. 40 mm /obr. 82: 3/. V časti porušenej novovekým zásahom bol črep, zdobený na hladenom povrchu vlešťovanou výzdobou - v. 50 mm, š. 35 mm /obr. 82: 4/, z doby sťahovania národov a črep z vydutia s hrebeňovaným povrchom a okrajový črep, ktoré patria do doby laténskej; v. 60 mm, š. 120 mm /obr. 82: 8/. Problematické je časové zaradenie najmladšej fázy, doloženej dvoma kolovými jamami, ktoré najskôr súvisia s poslednou fortifikáciou Gerulaty /mohutné koly z drevenej palisády?/.

Okrem nálezov z výskumu sme získali zberom v záhrade pri dome na Irkutskej ulici 98 početné črepy z rímskych hrncovitých nádob misiek, pokrývok sivej až čiernej farby, kostené šidlo, črep z krčaha svetlohnedej farby a črep z hrdla tehlovočervenej amfory s rytým, neúplným nápisom a označením miery P XXXV - v. 80 mm, š. 90 mm, hr. 13 mm /obr. 82: 7/, datované do 2. stor.

Výkopom na Irkutskom námestí sme zachytili východnú časť väčšieho sídliskového komplexu, ktorý smeruje na Z. Východne sú odkryté kamenné stavby v polohe Bergl, ale medzi nimi nie je priama sídlisková nadväznosť - medzi obidvoma polohami je nálezový hiát v rozpätí 8-10 m /Pichlerová 1984, s. 183/. Obidve náleziská sú priamo pri dunajskom ramene, no stavebné zvyšky /najskôr tábor/ na

Bergli sú na okraji terasy s príkrym zrázom k tomuto ramenu, kým terén na Irkutskom námestí /široká obdĺžniková plocha obklopená domami/ prechádza miernym spádom priamo k ramenu Dunaja /dnes je ešte v týchto miestach drevený most cez rameno, ktoré je v istom období vyplnené spodnou vodou/. Výskyt tegúl s vojenským kolkom 14. légie g. M. v. nie je ešte dokladom vojenskej stanice, lebo kohorty tejto légie sa podieľali dodávkou tehál aj na výstavbe civilnej časti v Carnunte /Swoboda 1964, s. 116/. Ďalší výskum v rámci sídliskovej problematiky potvrdí, či na Irkutskom námestí odkrývame civilnú časť pod vojenskou kontrolou /canabae/, vybudovanú priamo pri gerulatskom brode.

L i t e r a t ú r a

KRASKOVSKÁ, Ľ. 1967: Výskum rímskej stanice v Rusovciach v rokoch 1961 a 1964. In: Sbor. Slov. nár. Múz. 61. Hist. 7. Bratislava, s. 37-72.

NEUMANN, A. 1973: Ziegel aus Vindobona. In: Der römische Limes in Österreich. 27. Wien, s. 1-130.

PICHLEROVÁ, M. 1984: Výsledky systematického výskumu v Bratislave-Rusovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 182-187.

PICHLEROVÁ, M. 1985: Výskum v Bratislave-Rusovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984, Nitra, s. 198-202.

SWOBODA, E. 1964: Carnuntum, seine Geschichte und seine Denkmäler. Wien.

UNTERSUCHUNG DES RÖMISCHEN GERULATA. Die Grabung in Bratislava, Teil Rusovce, knüpfte an das Verfolgen der römischen Besiedlung an, die im J. 1984 in der Lage Irkutské námestie festgestellt wurde. Es wurde eine Fläche von 10 x 10 m abgedeckt. Die älteste Phase der römischen Besiedlung belegen Steinobjekte. Über den Bruchsteinmauern lag eine Schicht aus Ziegelschutt, stellenweise von 0,3 m Dicke, die die Unterlage für den Fußboden eines größeren Objektes gebildet hat. Das Fundmaterial zusammen mit den Ziegeln /Abb. 82/ datiert die Steinobjekte in das 2. Jh. Das Objekt mit dem Fußboden gehört zur jüngeren Besiedlung, seine Entstehungszeit ist bis jetzt nicht näher datierbar. Die Grabung erfaßte den Ostteil eines größeren Siedlungskomplexes, der nach W gerichtet ist. Östlich wurden Steinbauten in der Flur Bergl abgedeckt, doch besteht zwischen ihnen kein direkter Siedlungszusammenhang. Eine weitere Grabung im Rahmen der Siedlungsproblematik wird bestätigen, ob hier ein ziviler, unter militärischer Kontrolle stehender Teil /canabae/ vorliegt, der direkt bei der Furt von Gerulata erbaut worden war.

ИССЛЕДОВАНИЕ РИМСКОЙ ГЕРУЛАТЫ. Выкоп в Братиславе, части Русовце, навязал на преследование римского заселения определенного в 1984 г. в урочище Иркутская ул. Вскрыта площадь в 10 х 10 м. Самая древняя фаза римского заселения доказана каменными объектами. Над стенами каменоломного камня был слой из разбитого кирпича, иногда толщиной в 0,3 м, который составлял основу для пола большего объекта. Находки совместно с кирпичом /рис. 82/ датируют каменные объекты II в. Объект с полом принадлежит младшему заселению, время его возникновения пока ближе не датировано. Выкопом затронута западная часть большего селищного комплекса, который тянется в восточном направлении. К западу вскрыты каменные стройки в урочище Бергл, но между ними нет непосред-

ственной селищной связи. Продолжение исследования в рамках селищной проблематики подтвердит, если вскрывается гражданская часть, находившаяся под воинским контролем /канабэ/, построенная прямо у герулатского брода.

VÝSKUM NA HRADE DEVÍN

Veronika P l a c h á - Jana H l a v i c o v á

V roku 1980 začalo Mestské múzeum v Bratislave revízny výskum v juhozápadnej časti návršia hradu Devín v Bratislave, časť Devín /Plachá - Hlavicová 1981, s. 234-236/.

V rokoch 1981, 1983-85 výskum v tomto priestore pokračoval. Postupne boli odkryté ďalšie hroby cintorína z 10.-12. stor. v počte 140. Celkový počet doteraz odkrytých hrobov je 172, z toho 30 obsahovalo inventár, ktorý pozostával z 28 esovitých záušníc, 11 prsteňov, 2 náhrdelníkov /26 a 6 korálikov/, 2 nožíkov, 5 mincí /Šalamún 1063-1074, Ladislav 1075-1095, Koloman 1095-1116/.

V rokoch 1981 a 1983 sa odkrývali hroby v severnej časti návršia a na severnom svahu. V bezprostrednej blízkosti sakrálnej stavby, po jej severnej strane, bolo pochovávanie hustejšie, miestami vo dvoch vrstvách nad sebou. Smerom na sever boli hroby umiestnené vo väčších vzdialenostiach a iba v jednom horizonte. Severnú hranicu pohrebiska nateraz určuje hrob vzdialený od sakrálnej stavby 20 m. Orientácia hrobov je rôzna. Prevažuje síce Z-V, ale v mnohých prípadoch sú značné odchýlky. Hroby boli zapustené do sutiny, pochádzajúcej pravdepodobne z deštrukcie sakrálnej stavby. Po vybratí kostrového materiálu výskum v tejto časti návršia pokračoval až po sterilné piesočné, miestami skalnaté podložie. Nachádzali sa tu zvyšky laténskych objektov.

V roku 1984 sa odkrývala severozápadná časť návršia. Zisťovacie sondy ukázali, že je potrebné odstrániť miestami až 4 m hrubú vrstvu sterilnej kamennej sutiny, ktorá sem bola navezená pravdepodobne pri hĺbení šijovej priekopy, pretínajúcej návršie. Po jej čiastočnom odstránení mechanizáciou sa podarilo odkryť niekoľko ďalších hrobov z 10.-12. stor. Vo vzdialenosti cca 15 m od severozápadného návršia sakrálnej stavby sa cintorín končí /obr. 83/.

V hlbších vrstvách sa našlo niekoľko zvyškov obydlí /mazanicové podlahy, kolové jamy, zvyšky ohnísk a pod./, ktoré možno na základe sprievodného materiálu zaradiť do doby rímskej. Spolu s rímskym materiálom sa tu vyskytovala aj dácka a najstaršia germánska keramika /obr. 85: 1, 2/. Významným nálezom bola rímska minca cisára Augusta - sestercius s kontramarkou AVG - 22 pred n. l. /určenie A. Fiala/, rímska spona s nápisom Cartilius z druhej polovice 1. stor. n. l., fragment hlineného kahanca, šarnierová spona typu Hodhill z druhej polovice 1. stor. n. l. a fragmenty hrubostenných vínnych amfor z 1. stor. n. l.

V roku 1985 sa výskum orientoval na južnú časť svahu, kde už v predchádzajúcich rokoch boli odkryté mnohé hroby cintorína z 10.-12. stor. Išlo o ohraničenie pochovávania v tejto časti návršia. Hroby boli vo viacerých vrstvách nad sebou, mladšie narúšali staršie. Je tu najväčšia koncentrácia hrobov, najmä v západnej časti medzi loďou sakrálnej stavby a kruhovou architektúrou. Tu sa koncentruje aj najviac kamenných náhrobných platní. Jednotlivé vrstvy hrobov sa skúmali postupne. Hrobové jamy boli v sutinovej vrstve a ich orientácia bola

obdobná ako na severnom svahu. Výskum mal cieľ preveriť situáciu až po sterilné podložie. Pod sutinou sa našlo množstvo fragmentov rôznorodej keramiky a časť porušeného laténskeho sídliskového objektu. Pri jeho čistení bol v 33. sezóne výskumu odkrytý prvý veľkomoravský hrob. Asi 30-ročná žena s dieťaťom na prsiach mala dve strieborné náušnice, časť ďalšej, 23 korálikov z náhrdelníka, praslen, železný nožík /obr. 85: 5/, neďaleko nôh neporušený hrniec /obr. 85: 3/. Pri zvyškoch kostry dieťaťa boli dve železné hrkálky. Výskum pokračoval smerom na východ. V hĺbke 3,6 m sa rysovala hrobová jama. Obsahovala kostru 18-20-ročného muža s dvoma ostrohami, ku ktorým patrili dve pracky a tri prevliečky: pri ľavej ruke bol nožík, pod pravou bedrovou kosťou ovčiarske nožnice a ako vzácny nález kresadlo s ocieľkou, pôvodne zrejme uložené v plátennom vrecúšku. Hrobová jama bola po severnej strane obložená kamením. Súbežne s týmto hrobom smerom na juh bol odkrytý ďalší s nálezmi dvoch ostrôh a zatváracieho nožíka. Z kostry asi 14-ročného chlapca sa zachovala iba dolná polovica, pozostávajúca z panvových kostí, dolnej časti chrbtice, dolných končatín a ľavej hornej končatiny od lakťa dolu. Aj v tomto prípade sa hrobová jama črtala. Pred hrobom bola na východnej strane veľká kolová jama. Nateraz posledným veľkomoravským hrobom je hrob ženy, situovaný cca 1,2 m východne od predchádzajúcich dvoch. Je zapustený do podložia. Bol síce bez nálezov, ale celková situácia, najmä výrazné ohraničenie hrobovej jamy, ho radia k horizontu veľkomoravských hrobov, ktoré sa nachádzali pod vrstvou pochovávania z 10.-12. stor., a zachovali sa i zvyšky dreveného obloženia. Kostry ležali v natiahnutej polohe, orientované Z-V. Na rozdiel od kostier v hroboch z 10.-12. stor. boli veľmi zle zachované. Na základe predbežného pôdoznaleckého posudku sa zistilo, že zemina, v ktorej boli vyhĺbené jamy veľkomoravských hrobov, mala vysoký obsah dusičnanov spôsobujúcich intenzívnejší rozklad biologických látok, na rozdiel od sutinových vrstiev, kde sa vyskytovali dusičnany iba stopove.

Vzácnym nálezom boli zvyšky textilných tkanín, zachovaných na železnom hrobovom inventári /hrkálky, nožíky, ovčiarske nožnice, ocieľka/. Na základe posudku J. Opralovej išlo o tkaninu plátnovej väzby s hrúbkou priadze od 0,25 do 0,8 mm. Tieto tkaniny viacerých druhov sú veľmi skorodované, a nie je možné určiť ich materiál.

Nálezy veľkomoravských hrobov sú mimoriadne vzácne najmä v súvislosti so sakrálnou architektúrou a jej datovaním.

Ako už bolo uvedené, hrobová jama prvého odkrytého veľkomoravského hrobu bola zapustená do laténskeho sídliskového objektu obdĺžnikového pôdorysu s deštrukciou kameňov, medzi ktorými bolo prepálené zrno. V objekte sa sporadicky objavovali fragmenty laténskej keramiky. V jeho južnej časti bola hrubá vrstva prepálenej mazanice. V piesčitom podloží cca 2 m juhozápadne za laténskym objektom bola odkrytá časť príbytku z doby bronzovej /obr. 84/. Našlo sa tu množstvo riečnych valúnov, medzi ktorými sa vyskytovali v hojnom počte škľabky. Z fragmentov keramiky sa zrekonštruovala veľká zásobnica.

Záverom treba spomenúť ešte nálezy z laténskeho sídliskového objektu situovaného na severnom svahu návršia - železné kovanie a keltskú striebornú tetradrachmu východonorickej razby, datovanú do 1. stor. pred n. l. /16.-15 r. pred n. l./, s priemerom 26 mm a hmotnosťou 9,13 g /určenie E. Kolníková; obr. 86/.

L i t e r a t ú r a

PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. 1981: Výsledky archeologického výskumu na hrade Devín v roku 1980. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 234-236.

GRABUNG AUF DER BURG DEVÍN. In den J. 1981, 1983-85 setzte das Städtische Museum in Bratislava mit der Revisionsgrabung im südöstlichen Teil des Burgberges in Bratislava, Teil Devín, fort. Es kamen weitere Gräber des Friedhofs aus dem 10.-12. Jh. hinzu. Ihre Gesamtzahl beträgt bis jetzt 172 /Abb. 83/. Im nordwestlichen Teil der Anhöhe kam man in tieferen Schichten auf einige Wohnhausreste /Lehmestrich, Pfostenlöcher, Reste von Feuerstellen u. ä./, die aufgrund des Begleitmaterials in die römische Kaiserzeit datiert werden können. Es fand sich hier auch dakische /Abb. 85: 1/ und älteste germanische Keramik /Abb. 85: 2/. Zu bedeutenden Funden gehört eine römische Münze - Sesterz des Kaisers Augustus mit Kontramarke AVG 22 v. u. Z., eine römische Fibel mit der Inschrift Cartilius, das Fragment einer Tonlampe, eine Scharnierfibel des Typs Hodhill und Fragmente dickwandiger Weinamphoren. Im J. 1985 erschloß man südlich des Sakralbaues in 2,6-3,6 m Tiefe vier großmährische Gräber mit reichem Inventar /Silberohrringe, Tontopf, kleine Messer, Halsband, Schellen, Spinnwirtel, Sporen mit Schnallen und Schlaufen, Schafschere und ein Zündstein mit Feuerstahl - Abb. 85: 3/. Auf manchen Eisengegenständen erhielten sich Gewebereste. Auf diesem Abschnitt des Hanges ergrub man den Teil eines latènezeitlichen Objektes und Reste bronzezeitlicher Wohnbauten /Abb. 84/ und am Nordhang der Anhöhe den Teil eines weiteren latènezeitlichen Siedlungsobjektes mit dem Fund eines Eisenbeschlages und einer keltischen Silbermünze - eine Tetradrachme von ostnorischer Prägung /Abb. 86/.

ИССЛЕДОВАНИЕ НА ЗАМКЕ ДЕВИН. В 1981, 1983-85 гг. Городской музей в Братиславе продолжал ревизионное исследование в юго-восточной части холма замка-крепости Девин в Братиславе, части Девин. Были вскрыты новые погребения кладбища X-XII вв. Общее количество открытых пока погребений 172 /рис. 83/. В северо-западной части холма в нижних слоях вскрыты остатки нескольких жилищ /полы вымазанные глиной, столбовые ямы, остатки очагов и т. д./, которые можно на основе сопровождающего материала отнести к римскому периоду. Здесь встречена дакийская /рис. 85: 1/ и самая древняя германская керамика /рис. 85: 2/. К важным находкам принадлежит римская монета сестерций цезаря Августа с контрмаркой AVG от 22 г. до н. э., римская фибула с надписью Cartilius, фрагмент глиняного светильника, шарнирная фибула типа Годгилл и фрагменты толстостенных амфор для вина. В 1985 г. вскрыты к югу от сакральной стройки на гл. 2,6-3,6 м четыре великоморавских погребения с богатым инвентарем /серебряные серьги, глиняной горшок, ножики, ожерелье, погремушки, пряслице, шпоры с пряжками, овчарные ножницы и кресало с огивом - рис. 85: 3/. На некоторых железных предметах сохранились остатки текстильных тканей. В этой части склона была вскрыта часть латенского селищного объекта и остатки жилища периода бронзы /рис. 84/. На северном склоне холма вскрыта часть дальнейшего латенского селищного объекта, в котором найдена железная оковка и кельтская серебряная монета - тетрадрахма восточнонорикской чеканки /рис. 86/.

VÝSKUM POHREBISKA V ČAKAJOVCIACH

Mária R e j h o l c o v á

V polohe Kostolné v Čakajovciach /okr. Nitra/ pokračoval systematický výskum staroslovanského žiarového pohrebiska v juhozápadnej časti lokality - na parcele JRD /hrob 842, ktorý je okrajovým hrobom v tejto časti pohrebiska/ a v priľahlých záhradách. V záhradách sa výskum realizoval na severnej časti jednotlivých parciel v nadväznosti na plochu preskúmanú na parcele JRD, na ktorej rozloženie žiarových hrobov indikovalo pokračovanie pohrebiska južným smerom. Systematicky bola preskúmaná plocha v súhrnnej výmere 370 m² v záhradách J. Mikušíka /odkiaľ pochádza prvý nález žiarového urnového hrobu; Rejholcová 1977, s. 240/, východne od nej v záhrade V. Bojdu a západným smerom v záhrade J. Maku a Š. Ivančíka. Na uvedenej rozlohe bolo odkrytých ďalších 16 žiarových hrobov. Výskumom v súkromných záhradách bol zistený rozsah rozloženia žiarových hrobov v smere Z-V v rozpätí cca 150 m a pokračovanie pohrebiska južným smerom. Odkryté žiarové hroby boli s výnimkou jedného jamkového urnové. Urny s obsahom zvyškov spopolneného tela sa nachádzali v hĺbke - ústie 0,3-0,75 m, dno 0,5-0,9 m, jamkový hrob 0,53-0,62 m. Nádoby vo funkcii urny majú hrncovitý tvar, sú nezdobené alebo zdobené. Nezdobené keramické tvary sú vyrobené zo zrnitejšieho materiálu, na povrchu, najmä na vonkajšej strane, potiahnuté tenkou vrstvou jemnej hliny. Ústie nádob je mierne vyhnuté, okraj vodorovne alebo šikmo zrezaný, zriedkavejšie zaoblený. Zo zdobených tvarov má starobylý charakter formou, výzdobou i štruktúrou materiálu urna z hrobu 842, v ktorom boli okrem nej aj črepy z častí dvoch iných, nezdobených nádob, použité na prikrytie ústia urny, a urna z hrobu 863. Ostatné zdobené urny sú vyrobené z jemnejšieho zrnitého materiálu s obsahom sľudy. Na tele urien je rytá výzdoba, pozostávajúca zo zväzkov horizontálnych línií a vlnoviek, niekedy aj v kombinácii s pásom vpichov, urobeným šesťzubým hrebeňom. Ojedinele je zdobená aj vnútorná strana ústia zväzkom drobnejšej vlnovky. Výskum ukázal, že do hrobov neboli vo funkcii urny dávané vždy plnohodnotné nádoby. Najmä ak išlo o hroby detí, boli použité iba spodné časti nádob, ktoré boli objemom dostačujúce na uloženie zvyškov spopolneného tela /napr. hrob 866 - spodná časť nádoby v hĺbke 0,7-0,82 m/. Zvyk prikrytia nedohorených kostí v urne črepmi z iných nádob je pomerne častý. V urnách sa okrem nedohorených zvyškov ľudských kostí, kamienkov a prepálených črepov zo žiariska sporadicky nachádzajú aj hrobové prídavky - nôž alebo iba jeho časť /hrob 842, 866/ a súčasti odevu /hrob 858, 865/, uložené na dno urny alebo medzi kosti. V jamkovom žiarovom hrobe 868 bolo dno vyložené črepmi z tela zdobenej nádoby, na nich, na hromádke, boli uložené nedohorené zvyšky ľudských kostí, prikryté črepmi. Z preskúmaných hrobov je hrob 855 dvojhrobom s dvoma urnami postavenými vedľa seba, naplnenými nedohorenými ľudskými kosťami. Je to už tretí dvojhrob na skúmanom žiarovom pohrebisku /Rejholcová 1984, s. 189/.

Výskum sa ďalej zameral na doskúmanie plochy na západnej časti lokality, ohraničenej železničným zárezom a plotom záhrad, kde v predchádzajúcej výskumnej sezóne boli preskúmané tri objekty, obilné jamy a žľaby, čiastočne porušené novovekou exploatačnou jamou. V tejto časti boli okrem žiarového hrobu 842 preskúmané ďalšie dva obdĺžnikové objekty /3,6 x 1,3 m; 4,1 x 1,4 m/, orientované v smere Z-V. Z výplne objektov pochádza niekoľko nezdobených malých črepov, lomové a riečne kamene.

Sondou vedenou po južnej vrcholovej hrane železničného zárezu, kde sa predpokladali nálezy kostrových hrobov z 9. a 11. stor., ktoré by neboli svahovaním terénu zničené, bolo preskúmaných 12 hrobov /843 až 854/ s nálezmi osobného šperku a mince Ladislava I. /1077-1095/ vo funkcii obolu mŕtvych.

Doteraz bolo odkrytých 870 hrobov. Z tohto počtu je 69 hrobov žiarových z konca 7. a z 8. stor. V roku 1986 bude úlohou dokončenie výskumu najstaršej časti pohrebiska so žiarovými hrobmi na ploche zasahujúcej do súkromných záhrad, a tým úplné preskúmanie včasnostredovekého pohrebiska v polohe Kostolné.

L i t e r a t ú r a

REJHOLCOVÁ, M. 1977: Staroslovanský žiarový hrob v Čakajovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 240, 418, obr. 165: 2.

REJHOLCOVÁ, M. 1984: Výskum pohrebiska v Čakajovciach v roku 1983. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 189-190.

GRABUNG AUF DEM GRÄBERFELD IN ČAKAJOVCE. In der vergangenen Saison wurden in Čakajovce /Bez. Nitra/ 17 Brandgräber vom Ende des 7. und aus dem 8. Jh., zwei rechteckige Objekte und 12 Skelettgräber aus dem 9. und 11. Jh. untersucht. Die bisherigen Grabungen ergaben zusammen 69 Urnen- und Brandgrubengräber vom Ende des 7. und aus dem 8. Jh. und 801 Skelettgräber vom Anfang des 9. bis zur Mitte des 12. Jh.

ИССЛЕДОВАНИЕ МОГИЛЬНИКА В С. ЧАКАЕВЦЕ. В прошлом сезоне были в с. Чакаевце обследованы 17 кремационных погребений конца VII-VIII вв., два прямоугольных объекта и 12 скелетных погребений IX и XI вв. Пока вскрыты во время исследования 69 кремационных урновых и ямковых погребений конца VII и VIII вв. и 801 скелетное погребение начала IX - половины XII в.

VÝSKUM NA NÁLEPKOVEJ ULICI 19-21 V BRATISLAVE

Daniel R e x a

Archeologický výskum bývalého Pálffyho paláca na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave nadviazal na výskumné sezóny 1982, resp. 1983-84 /Rexa 1985/. V roku 1985 sme dokončili výskum nepodpivničených interiérov paláca a začali sme skúmať dvor. Na vyhodnocovaní nálezových situácií a nálezov sa v rámci spolupráce so SNM v Bratislave podieľali L. Zachar /archeológ/ a P. Gomolčák /antropológ/.

Po zložitom statickom zabezpečení múrov ľavého krídla paláca sa dokončilo skúmanie na ploche sondy 1 a 5 v interiéroch. V S-1 sa podarilo spresniť vertikálnostratigrafickú situáciu k nárožiu románskeho domu - najstaršieho zachovaného murovaného objektu na parcele. Jeho niveletu tvorí vrstva stavebného odpadu - zlomky tehál, strešnej korýtkovej krytiny, drobného lomového kameňa, malty a pod. Datovanie stavebnej činnosti mincou Bela III. /1172-1196/ doplnil nález viedenského feniga Leopolda VI. /1210-1230/. V uvedenej vrstve sa našli dve kolieskové ostrohy - typ B4a, poprípade B4b. Stavbu románskeho domu možno teda datovať rámcovo do 1. polovice 13. stor. Niveleta prislúchajúca k tomuto obdobiu bola identifikovaná vo všetkých sondách na parcele a pohybuje sa okolo 137 m n. m.

Zistenie kostrových hrobov /1 a 2 v roku 1984 dovolilo predpokladať, že v skúmanom priestore sa nachádzalo v 9. - 1. polovici 10. stor. väčšie pohrebisko. V sezóne 1985 sme v S-I našli porušený kostrový hrob /4/ mužského jedinca v polohe na pravom boku bez sprievodného materiálu. Hrob bol porušený mladším zásahom. V S-I vo dvore za prejazdom č. 21 sme našli porušený hrob /3/ nedospelého jedinca ženského pohlavia so striebornou náušnicou pri ľavej sluche. Kostra bola v polohe naznak. Vertikálno- i horizontálnostratigraficky patria tieto hroby k hrobom 1 a 2. Dvojica hrobov 1 a 4 je od hrobov 2 a 3 vzdialená približne 30 m. Dná hrobových jám sú na úrovni 135 m n. m.

Vo všetkých sondách sme zachytili vrstvy z doby laténskej - stupeň LD_1 a LD_2. Nálezy technickej keramiky - tégliky a zlomky dávkovacích platničiek na mincovnú hmotu - sa koncentrovali v S-1 a S-5. V S-1 sme vybrali zásobnú jamu, ktorá bola sekundárne využitá na uloženie troch ľudských jedincov. V zásype jamy sa našli tégliky, popol, zuhoľnatené drevo a bežná laténska keramika. Táto situácia bola prekrytá ďalšou laténskou vrstvou, ktorú predbežne považujeme za zánikový horizont zo stupňa LD_2.

V roku 1986 sa ráta s doskúmaním dvora paláca, kde sa má hĺbiť kanalizačná ryha po celej jeho dĺžke. Z hľadiska aplikácie základného výskumu v pamiatkovej obnove je potrebné kladne hodnotiť skutočnosť, že S-1 bola premenená na ďalší suterén, v ktorom je plánovaná stála expozícia dejín keltského mincovníctva v Bratislave a prezentácia jamy s kostrovými pozostatkami in situ.

L i t e r a t ú r a

REXA, D. 1985: Výskum Pálffyho paláca na Nálepkovej ulici 19-21 v Bratislave. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 204-205.

GRABUNG IN DER GASSE NÁLEPKOVA UL. Nr. 19-21 IN BRATISLAVA. Die archäologische Untersuchung des Objektes setzte in den nichtunterkellerten Räumen des Palastes und im Hof fort. Durch Schnitte in den Interieuren präzisierte man die vertikal-stratigraphische Situation zur Ecke des romanischen Hauses - dem ältesten gemauerten Objekt auf der Parzelle. Den Hausbau datiert rahmenhaft eine Münze Béla III. /1172-1196/ und Leopold VI. von Österreich /1210-1230/ in die erste Hälfte des 13. Jh. Auf der Fundstelle fanden sich weitere zwei Skelettgräber aus einem vorausgesetzten Gräberfeld des 9. bis ersten Hälfte des 10. Jh. In allen Schnitten wurden Schichten aus der Latènezeit - LD_1 und LD_2, identifiziert. Sie enthielten eine Menge technischer Keramik - Tiegel und Bruchstücke von Plättchen zum Dosieren der Münzmasse. Die Vorratsgrube im Schnitt 1 hatte man sekundär zur Unterbringung dreier menschlicher Individuen benützt. Diese Fundsituation war mit einer weiteren Schicht überdeckt, die vorläufig als Untergangshorizont der Stufe LD_2 angesehen wird. Im J. 1986 wird mit dem Beenden der Untersuchung des Palasthofes gerechnet.

ИССЛЕДОВАНИЕ НА НАЛЕПКОВОЙ УЛ. 19-21 В БРАТИСЛАВЕ. Археологическое исследование объекта продолжалось в помещениях без подвалов дворца и во дворе. Зондажем в интерьере уточнилась вертикально-стратиграфическая ситуация к углу романского дома - древнейшего кирпичного объекта на участке. Стройка дома в общем датирована монетой Белы III /1172-1196/ и Леопольда VI австрий-

кого /1212-1230/ первой половиной XIII в. На местонахождении найдены два новых скелетных погребения из предполагаемого могильника IX - первой половины X в. Во всех траншеях были идентифицированы слои периода латена - LD_1, LD_2. Они содержали множество технической керамики - тиглей и обломков пластинок для доз монетного материала. Запасная яма в траншее 1 была вторично использована для уложения трех человеческих индивидуумов. Эта ситуация была закрыта новым слоем, который мы предварительно считаем горизонтом отмирания ступени LD_2. В 1986 г. исследование намеривается на доисследование двора дворца.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU NA DIAĽNICI V POBEDIME

Peter R o t h - Títus K o l n í k

V roku 1985 pokračoval záchranný výskum sídliska z mladšej doby rímskej v Pobedime v polohe Dolné pole /okr. Trenčín/. Terénne práce značne determinoval rýchly postup prác na výstavbe diaľnice v úseku Piešťany - Horná Streda.

Výskum sa sústredil na dve hlavné úlohy: odkrývku výrobných objektov na východnom brehu mŕtveho ramena Dudváhu a preskúmanie sídliskových objektov na trase diaľnice na jeho západnom brehu.

Z časových dôvodov sme na východnom brehu robili iba sondáž obmedzeného rozsahu. Preskúmala sa plocha za zoskupením výrobných objektov zistených už v roku 1984 /Kolník - Roth 1985/. Objavili sme ďalších šestnásť objektov, ktoré boli striedavo rozložené pozdĺž východného brehu zaniknutého vodného toku /obr. 87: 2/. Zjemnením výkopovej techniky v priaznivom jarnom období sa podarilo vypracovať niektoré ďalšie konštrukčné detaily. Vo viacerých objektoch sa našlo na okruhliakoch z kryštalických a metamorfovaných hornín, uložených na podložnej konštrukcii, niekoľko čiastočne prepálených vápencov a v jednom prípade aj väčšia hruda nehaseného vápna. Steny objektov boli prepálené do hĺbky 0,02--0,03 m, nerovné, bez stôp po úprave. Dno tvoril svetložltý, zriedkavo trochu prepálený íl /obr. 87: 1/.

Funkciu odkrytých objektov zatiaľ nevieme jednoznačne určiť. Keďže bola odkrytá iba časť výrobného okrsku lokality, nemusí absencia železiarskych odpadkov jednoznačne vylučovať pôvodnú domnienku o spracovaní železa na lokalite /Kolník - Roth 1985, s. 129-132; tu i ďalšia literatúra/. Podobné objekty zo Smižian a Spišského Štvrtka považuje F. Javorský za technicko-metalurgické, zároveň však pripúšťa, že mohlo ísť aj o žiaroviská /Javorský 1977, s. 142, 148/. Ojedinelý objekt tohto druhu odkryl aj S. Šiška ešte v r. 1974 v Zemplínskych Kopčanoch /prv Kopčany, okr. Michalovce/. Štvorcová jama /objekt 25, rozmery 1,15 x 1,17 m, hĺ. 0,1-0,12 m/ mala zvislé steny mierne prepálené. V jej výplni bola vrstva uhlíkov a črepy /rekonštruovateľné/ ručne zhotoveného hrnca s esovitou profiláciou /archív AÚ SAV, nálezová správa 7496/76/. Rádiokarbónovou analýzou vzorky uhlíkov /Zentralinstitut für Alte Geschichte und Archäologie, Bereich Ur- und Frühgeschichte, Akademie der Wissenschaften der DDR, Berlin/ sa získala hodnota B_{1n} - 1400 : 1765 ± 60 B.P. /A.D. 185/, z ktorej vyplýva datovanie do mladšej doby rímskej. Keramika z jamy, ku ktorej sú viaceré paralely aj zo sídliska v Pobedime, však svedčí o neskorom úseku mladšej doby rímskej.

Zatiaľ možno takmer s istotou predpokladať, že tieto objekty súviseli s výrobnou činnosťou. K určeniu jej druhu v našom prípade azda prispejú analýzy odobratých vzoriek.

Na riečnej terase západne od mŕtveho ramena sme odkryli rozmerné sídliskové jamy nepravidelného, obvykle oválneho, prípadne elipsovitého tvaru. Dĺžka ich osí dosahovala 3-5 m. Jamy mali pomerne hladké steny, plynule prechádzajúce ku dnu a dolu sa rozbiehajúce, a ploché rovné dno. Vo výplni sa nachádzali zlomky mazanice, keramiky a uhlíkov. V ich blízkosti, v niektorých prípadoch priamo v nich, sa našli valcovité zahĺbené objekty s priemerom cca 1,2 m, s rovnými zvislými stenami a rovným dnom. V ich podloží sa vždy nachádzal hrubozrnný štrk. Napriek tomu, že dosahovali hĺbku 1-1,3 m od úrovne zistenia, môžeme ich interpretovať ako studne. Vzájomná súvislosť týchto objektov s predchádzajúcimi dovoľuje vysloviť predpoklad, že ide o komplex objektov výrobného charakteru, ktorý zatiaľ nevieme spoľahlivo spresniť. Ich súvis s výrobnými objektmi na východnom brehu mŕtveho ramena môžeme preto iba predpokladať.

Pri severnom okraji skúmanej plochy, ktorá sa kryla s bázou budúceho telesa diaľnice, sa našla pravouhlá obdĺžniková chata so šesťkolovou konštrukciou. Mohla by nasvedčovať, že od nej severným smerom už pokračuje osada, kým nami zachytený úsek predstavoval akýsi výrobný okrsok. Odkryli sme aj niekoľko jám, ktoré boli azda pôvodne exploatačnými a druhotne sa stali odpadovými jamami.

V archeologickom výskume, ktorý priniesol nové poznatky k produkcii - zatiaľ bližšie nešpecifikovanej - v mladšej dobe rímskej, sa predbežne nebude pokračovať.

L i t e r a t ú r a

JAVORSKÝ, F. 1977: Výsledky archeologického prieskumu v okrese Spišská Nová Ves. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 138-152.

KOLNÍK, T. - ROTH, P. 1985: Záchranný výskum na diaľnici v Pobedime. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 129-132.

FORTSETZUNG DER GRABUNG AUF DER AUTOBAHN IN POBEDIM. Die Rettungsgrabung in Pobedim /Bez. Trnava/ zeitigte weitere 16 Objekte von Produktionscharakter, ähnlich denen, die schon im vorigen Jahr erfaßt wurden. Durch Verfeinerung der Grabungstechnik ließen sich einige weitere Konstruktionsdetails ausarbeiten, doch konnte ihre Funktion nicht eindeutig bestimmt werden. Gewiß ist nur ihr Zusammenhang mit Produktionstätigkeit. Festgestellt wurden auch einige ovale Siedlungsgruben mit den Achsenausmaßen von 3 bis 5 m und Brunnen, offenbar ebenfalls von Produktionscharakter /Abb. 87/. Die Grabung deckte einen Produktionsbezirk ab, dessen Arbeit bisher nicht näher spezifiziert werden konnte. In der Untersuchung wird vorläufig nicht fortgesetzt werden.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА АВТОСТРАДЕ В ПОБЕДИМЕ. Охранное исследование в с. Победим /р-н Трнава/ обнаружило 16 новых объектов производственного характера, похожих на те, которые были определены уже в прошлом году. Более детальным методом раскопок удалось выделить некоторые другие детали конструкции, но их назначение не было вожможно однозначно установить. Несомненна только их связь с производственной деятельностью. Найдено также несколько

овальных селищных ям размерами осей от 3 до 5 м и колодцев тоже, по-видимому, производственного характера /рис. 87/. Исследование вскрыло производственную часть, продукцию которой пока не удалось ближе выявить. Исследование не будет продолжаться.

PRVÁ ETAPA VÝSKUMU TZV. VODNÉHO HRADU V PARTIZÁNSKOM-ŠIMONOVANOCH

Alexander R u t t k a y

Roku 1985 sa uskutočnila prvá etapa archeologického výskumu v areáli kultúrnej pamiatky zv. vodný hrad v Partizánskom, časť Šimonovany /okr. Topoľčany/. Stavba je situovaná na Šimonovianskej ul. 25 /M-35-42-06, 1 : 10 000, 58 : 191 mm/ ako voľne stojaci objekt, okolo ktorého sú relikty spustnutého parku. Dvojpodlažná jednotraktová budova má obdĺžnikovú dispozíciu s vonkajšími rozmermi 26,7 x 9,5 m a orientáciou dlhšej osi JV-SZ. Na severovýchodnej strane vystupuje z dispozície vstupná veža s portálom a kolmými žľabmi na spúšťanie pôvodnej kolovej mreže. Na severozápadnom uzávere hlavného traktu je fragment nadzákladového muriva zaniknutej časti stavby.

Objekt sa od r. 1973 nepoužíva. Mestský národný výbor v Partizánskom, ktorý je poverený jeho správou, sa rozhodol investorsky zaistiť pamiatkovú obnovu a potom využiť budovu pre ideovo-kultúrne a osvetovovýchovné potreby mesta. Štúdiu o postupe pri tejto obnove spracoval Projektový ústav kultúry v Bratislave. Realizačnou podmienkou adaptačných prác sú archeologické a stavebnohistorické výskumy. Na základe požiadavky MsNV prevzal Archeologický ústav SAV v Nitre garanciu nad realizáciou archeologického výskumu /vedúcim je autor príspevku, na technických prácach sa podieľa E. Rejholec, predákom výkonnej skupiny pracovníkov zo Závodu SNP v Žiari nad Hronom je P. Mosný/.

Šimonovany boli v stredoveku centrom jedného z majetkových blokov rodu Varšanských. Ich tunajšia vetva - i neskôr známy rod Šimoni - používala najneskôr od 14. stor. šimonoviansky predikát. V súvise s týmto rodom sa r. 1426 objavuje i prvá zmienka o opevnenom sídle v Šimonovanoch: kráľ Žigmund Luxemburský dáva jedno z mála známych oficiálnych povolení na stavbu hradov feudálnym rodom - Emerich a Mikuláš zo Šimonovian si mohli lepšie opevniť a nadstaviť svoj tunajší hrad. Tento prameň predstavuje hlavný nosný faktor pri doterajších pokusoch o stavebnohistorickú etapizáciu feudálneho sídla.

Pokusné náčrty možno rozdeliť do dvoch skupín. V každej z nich má r. 1426 rozhodujúci periodizačný význam, v tomto období sa však už ráta s dávnejšie existujúcim hradom.

Podľa novších umeleckohistorických charakteristík bola najneskôr začiatkom 15. stor. hotová celá dispozícia dodnes zachovanej jednotraktovej stavby. Po roku 1426 bol tento pôdorys nadstavený o prvé poschodie a bola pribudovaná i severovýchodná vstupná veža. V 16. stor. sa vraj uskutočnilo nové zaklenutie miestností prízemia a poschodia; tomu zodpovedala i zmena v umiestnení a tvare okien.

Podľa iných názorov /najmä staršia maďarská literatúra/ stredoveký vodný hrad mal v pôdoryse väčšiu zástavbu, okrem priekopy tu boli i kamenné hradby, resp. i ďalšie murované stavby. Jednotraktová stavba by bola palácovou stavbou, ktorá sa ako jediný relikt zachovala zo stavebného komplexu.

Pri doterajších zmienkach o stavebnom vývoji šimonovianskeho objektu sa však nebrali výraznejšie do úvahy indície a zdôvodnené predpoklady starších fáz tohto feudálneho sídla. Najstaršia zmienka o dedine Symoni pochádza z r. 1260, prinajmenšom v tomto období už stál - svedčia o tom neskororománske stavebné prvky - farský kostol Nanebevzatia P. Márie, ktorý figuruje aj v zoznamoch pápežských decimátorov z r. 1332-37. Objekt je vzdialený od spodného hradu asi 150 m. Medzi najstaršie architektonické časti kostola patrila i zemepanská empora; táto skutočnosť predstavuje dosť zreteľnú indíciu pre to, aby sa prinajmenšom po polovici 13. stor. mohlo počítať i s existenciou blízkeho feudálneho sídla. O starobylom a začiatkom 14. stor. už značne rozvinutom vlastníctve rodu zo Šimonovian na Ponitrí svedčí listina z r. 1324 o deľbe majetkov medzi dvoma bratmi. Šimonovany ako centrum tekovského majetkového bloku rodu na Ponitrí si rozdelili napoly. I toto podporuje predpoklad o rozhodujúcom význame uvedenej dediny v majetkovej štruktúre už široko rozvetveného rodu a podporuje tunajšiu lokalizáciu feudálneho sídla.

Genéza, stavebný vývoj, no i samotná základná charakteristika objektu /na Slovensku relatívne menej sledovaná kategória nížinných resp. vodných hradov/, ako i zdôvodnenosť spoločenskej požiadavky na výskum naznačujú, že odkrývky v Šimonovanoch sú aktuálne a odborne opodstatnené. Predchádzal im geofyzikálny prieskum AÚ SAV /J. Tirpák/. Z odporových meraní vyplýva o. i. anomália, ktorá by mohla naznačovať priebeh vodnej priekopy /prispôsobené rameno Nitry, tečúcej iným korytom ako v súčasnosti/, obopínajúcej v oblúku jednotraktovú stavbu vo vzdialenosti 12-20 m od nej.

Archeologický výskum sa v prvej etape zameral len na objasnenie stavebných a stratigrafických vzťahov v rámci stojaceho objektu. Vytýčilo sa desať sond, z nich tri v interiéri prvého podlažia /terajší suterén/ a sedem v exteriéri popri múroch budovy. Výkopové práce sa viedli až po úroveň hlinitého podložia. Zistilo sa, že terajšia niveleta terénu je o 100-130 cm vyššie ako terén v období výstavby prízemnej časti budovy. Navážka mohla byť najskôr výsledkom zmien vo vodnom režime /zvýšenie hladiny spodnej vody/. Z prízemia sa po nasypaní navážky a vybudovaní poschodia stal suterén s pomocnými hospodárskymi funkciami.

Výsledky sledovania stavebného vývoja sa za r. 1985 dajú zhrnúť v týchto bodoch:

1. Najstaršia je priekopa so šírkou 4-5 m, zapustená pod úroveň pôvodného terénu asi o 2-2,5 m /hĺbka výkopu od dnešného terénu vyše 3 m/. Zistila sa na troch miestach v interiérových i exteriérových sondách; v miernom zaoblení prebieha prakticky i popod celú budovu vodného hradu. Jej výplň predstavujú bahenné a piesočné nánosy. Počas odkrývky všade presakovala spodná voda /už od hĺbky 1,5-2 m/, využívalo sa preto vodné čerpadlo. V takomto prostredí sa veľmi dobre zachovalo drevo a iné rastlinné zvyšky, ktoré vybrala a zdokumentovala E. Hajnalová. V najspodnejších vrstvách sa našli ojedinelé črepy z 9.-10. stor. a železný hrot šípu. Medzi kusmi dreva boli viaceré so zreteľnými stopami použitia nástrojov /sekera?/. Nemožno zatiaľ povedať, či ide len o prirodzené riečne rameno, alebo o eventuálnu priekopu pri slovanskom sídlisku. Toto sídlisko je doložené dávnejšími nálezmi z priestoru medzi "vodným hradom" a farským kostolom, no i stopami pohrebiska na okraji dnešného cintorína. Pri výskume r. 1985 sa časti neporušenej kultúrnej vrstvy s výraznými črepmi z 9.-10. stor. zistili v sondách južne od stavby.

2. Priekopa bola postupne zaplavovaná, neskôr i umelo zasypávaná. V horných vrstvách tejto výplne sa nachádzali ojedinelé črepy z 12.-13. stor. Na takto upravenom teréne vznikla jednotraktová stavba, ktorá však - na rozdiel od doterajších predstáv - nie je jednotnou ani v pôdoryse prízemia:

a/ Najstaršou časťou je priestor označovaný dnes ako "hladomorňa", obdĺžniková stavba s vonkajšími rozmermi 9,5 x 10,5 m. Na juhovýchodnej fasáde má zachované jedno z pôvodných včasnogotických okien. Na severovýchodnej strane - blízko západného nárožia - sú náznaky pôvodného portálu.

b/ V druhej stavebnej fáze bolo toto jadro zväčšené na celý dnes známy pôdorys stavby. I tu však dochádza k zreteľnej zmene poznatkov. Severovýchodná vstupná veža totiž mala pôvodne úplne zhodný pendant - vežu na juhozápadnej fasáde. Indikoval ju už zamurovaný portál a v interiéri stavby slepá chodbička s valenou klenbou, lemovanou akoby in situ umiestneným gotickým portálom /asi sekundárne premiestnený zo stavebného jadra - ad a/. Juhozápadná veža bola zachovaná v základovom murive a mala maltovú dlážku. Čiastočne sa podarilo vyjasniť i funkciu stavebných reliktov na severozápadnej strane budovy. Niet pochýb o tom, že ide o menší prístavok obdĺžnikového tvaru, prístupný dnes už zamurovaným portálom. Prístavok je situovaný priamo nad priekopou s nálezmi z 9.-10. stor., ktorá je dodnes dobrým vodným zdrojom. Základy prístavku sú zapustené veľmi hlboko a pretože terén je v týchto miestach veľmi podmáčaný, spodná časť základov je zosilnená širokou plošinou. Z interiéru stavby sa schádzalo niekoľkými schodmi a cez portálik /jeho horná časť vyčnieva zo stavebnej deštrukcie vnútri prístavku/ do prístavku.

Vnútro prístavku nebolo možné zatiaľ zo statických a bezpečnostných dôvodov preskúmať, no je zreteľné, že jeho dlažba je nižšie ako niveleta dlážky v interiéri prvého podlažia budovy. Je to zrejmé i zo zistení na západnej strane prístavku. Priekopa tu bola až do novoveku prehĺbená do pôvodného stavu a ústili do nej tri malé okienka, situované v hĺbke takmer 2,5 m pod terajšou úrovňou terénu. Možno predpokladať, že prístavok plnil úlohu vnútornej studne a že tri okienka boli výpusťami vody z interiéru, resp. umožňovali reguláciu v období vysokej hladiny spodných vôd.

c/ Vznik poschodia predstavoval zrejme samostatnú stavebnú etapu. Urobilo sa výrazné zvýšenie terénu okolo budovy, prízemie sa dostalo do suterénnej polohy. Počas týchto zásadných úprav sa zmenil i klenbový systém prízemia /pôvodne trámové stropy/. Vtedy zanikla veža na juhozápadnej fasáde stavby. Poschodie však bolo prepojené samostatným schodišťom so západným prístavkom. Západný prístavok bol v 19. stor. zrušený; premenili ho na romantickú ruinku.

Načrtli sme terajší stav poznatkov o šimonovianskom "vodnom hrade" na základe archeologického výskumu. Nie je tu miesto pre analýzu nálezov, ktoré však spolu so stratigrafickými porovnaniami umožnili rozpoznať naznačený vývoj stavby. Nemáme dôvod jednoznačne napájať naše poznatky na známy rok 1426. Zatiaľčo jadro stavby pochádza zrejme z druhej polovice 13. stor., ďalšie etapy sú z 15. a 16. stor.

V druhej etape výskumu sa javí dôležitým overiť existenciu eventuálnych ďalších zaniknutých stavieb, priebeh vodnej priekopy okolo hradu a mostnej konštrukcie na dodnes zreteľne viditeľnej prístupovej ceste.

DIE ERSTE ETAPPE DER UNTERSUCHUNG DER SOG. WASSERBURG IN PARTIZÁNSKE-ŠIMONOVANY. Im Zusammenhang mit dem Plan der Restaurierung des Objektes begann die Untersuchung der Lokalität in Partizánske, Teil Šimonovany /Bez. Topoľčany/,

die ursprünglich zwischen den Mäandern des Nitra-Flusses situiert war. Man stellte hier eine mit Wassergraben umschlossene slawische Siedlung aus dem 9.-10. Jh. fest. Im 13. Jh. entstand ein rechteckiger Bau aus Mauerwerk als Grundlage für die weitere bauliche Entwicklung. Im 15. Jh. wurde daran ein rechteckiges Gebäude, bestehend aus einem Trakt mit Türmen an der nördlichen und südlichen Fassade, resp. mit einem Zubau an der Westseite, in dem sich ein innerer Brunnen befand, angeschlossen; im 16. Jh. wurde das Stockwerk aufgebaut und das Terrain um das Gebäude herum erhöht. Das Erdgeschoß, das mit einem neuen Gewölbesystem ausgerüstet wurde, geriet so in die Lage des Souterrains. Der südliche Turm ging unter.

ПЕРВЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ Т.Н. ВОДНОГО ЗАМКА В Г. ПАРТИЗАНСКЕ-ШИМОНОВАНИ. В связи с планом возобновления объекта как исторического памятника было начато исследование местонахождения в г. Партизанске, часть Шимоновани /р-н Топольчани/, расположенного первоначально среди меандров реки Нитры. Обнаружено славянское поселение IX-X вв., окруженное водным рвом. В XIII в. создана кирпичная прямоугольная стройка, как основа дальнейшего строительного развития. В XV в. была пристроена однофлигельная прямоугольная стройка с башнями на северном и южном фасадах, или на западной стороне с пристройкой, в которой находился колодец, в XVI в. возведен этаж и повышена местность вокруг здания. Первый этаж, который был оснабжен новой системой сводов, таким образом стал подвальным этажом. Южная башня прекратила свое существование.

STREDOVEKÝ HRAD NA VRCHU IVANKOVO PRI RUDNE NAD HRONOM

Alexander R u t t k a y

Na opevnenú stredovekú lokalitu v polohe Hrádok pri Rudne nad Hronom /okr. Žiar nad Hronom/ upozornil A. Habovštiak v r. 1965 na základe informácií miestnych zberateľov a vlastnej obhliadky. Roku 1984 získal od miestnych občanov nové aktuálne údaje o stave lokality P. Mosný. Pred niekoľkými rokmi sa rozšírili správy o údajných tunajších "pokladoch". Nasledovala permanentná iniciatíva rôznych ilegálnych "hľadačov zlata". Ich výkopy spôsobili v krátkom čase citeľné škody najmä na hornej opevnenej plošine. Upozornenia P. Mosného boli dôvodom na obhliadku, dokumentáciu daného stavu a potom zisťovaciu sondáž v roku 1985.

Masív nazývaný Hrádok sa rozkladá na juhovýchodnom okraji obce a patrí už do areálu CHKO Štiavnické vrchy. Lemuje z východnej strany dolinu, ktorou preteká Rudniansky potok, a z južnej strany ohraničuje pomerne širokú nivu Hrona. Hlavný hrebeň Hrádku je orientovaný v osi SZ-JV. Je rozdelený na dva vrcholy, medzi ktorými je vysoké sedlo s názvom Ivankovo. Na severozápadnom z dvoch vrcholov nie sú nateraz rozpoznané umelé zásahy, resp. fortifikácia. Stredoveké opevnené sídlo sa nachádza na vyššom, juhovýchodnom vrchole /36-33-11; 1 : 10 000, okolie bodu 270 : 225 mm - kóta 416,0/. Táto časť Hrádku sa označuje ako Ivankovo, Ivankov hrad, no miestni obyvatelia používajú i názov Kaštieľ.

V súčasnosti je väčšia časť Hrádku porastená mladým lesom. Na strmom západnom svahu sú viditeľné terasovité záseky; sú to asi relikty cesty, ktorá

viedla v ostrých zlomoch do sedla medzi dvoma vrcholmi. Odtiaľ cesta prešla na severovýchodný svah a miernym stúpaním dosiahla vstup do opevneného areálu, a to z východnej strany lokality.

Konfigurácia terénu umožňuje rozpoznať na hornej plošine Ivankova viacero stavieb a fortifikačných zariadení. Amatérske výkopy obnažili i niektoré objekty, na základe ktorých možno hovoriť, že tu išlo o hrad s murovanou zástavbou. Charakteristika, ktorú načrtávam, nie je zatiaľ podrobnejšie precizovaná a uvádzané fakty majú len orientačný ráz.

Vrcholovú plošinu ohradzoval pevnostný múr /I/, vybudovaný z lomových kameňov, ktoré boli spájané i maltou; šírka múru bola aspoň 0,9 m; zdá sa, že z vnútornej strany sa naň aspoň miestami pripájala ochodza. Plocha obohnaná pevnostným múrom mala tvar pretiahnutej elipsy s orientáciou dlhšej osi Z-V a s vnútornými rozmermi cca 50-60 x 15-18 m. Najvyšší bod /kóta 416,0/ sa nachádza na západnej strane plošiny. V tejto časti možno rozpoznať obrysy aspoň dvoch murovaných stavieb /II/, mohutnú prehĺbeninu /azda cisterna - III/ a terénnu vlnu, ktorá by mohla byť náznakom múru oddeľujúceho pravdepodobnú citadelu na západnej strane ostatnej časti plošiny /IV/. Plošina sa potom mierne zvažuje na východnú stranu. Pomerne hladký povrch terénu tu spestruje výrazná depresia okrúhleho pôdorysu /Ø cca 3 m/, ktorá by mohla predstavovať relikt ďalšej cisterny /V/. Na východnej strane uzavierajúcej plošinu sú zreteľné stopy ďalšej murovanej stavby kvadratického pôdorysu /VI; vnútorné rozmery cca 5 x 5 m/. Nasleduje zreteľný svah, smerujúci na východnú stranu, a v nivelete nižšej o 5-8 m v porovnaní s hornou plošinou je upravená plošinka s náznakmi ďalšieho objektu kvadratického tvaru /VII/. Východný okraj tohto objektu spočíva už priamo nad priekopou - VIII /s "valovým" násypom z vonkajšej strany/, ktorá v dĺžke asi 220-250 m obopína celú lokalitu /prebieha na svahu asi 8-10 m nižšie, ako je niveleta hornej plošiny/.

Prístup do hradu bol z východnej strany. Cestný relikt na severovýchodnom svahu lokality sa zatáča pod východnou časťou do užšieho koridoru, ktorý je zo severovýchodu vymedzený krátkym valovým násypom /X/ a smerom k hradu ho ohraničuje ďalšia plošinka /X/. Sú to asi zvyšky po jednoduchom barbakane, chrániacom prístup do hradu /padací most nad priekopou, prechod cez objekt VII a vstup do areálu uzavretého pevnostným múrom I cez objekt VI - vstupnú vežu/.

Už zo stručného opisu je zreteľné, že ide o vyspelý hrad, o ktorom sa však v písomných prameňoch podľa našich terajších poznatkov nezachovali žiadne zmienky. Vzhľadom na charakter zástavby a funkciu bolo prvoradou úlohou získať archeologické údaje o časovom zaradení lokality. Zbery P. Mosného zo zásypov rôznych amatérskych výkopov obsahujú výlučne stredoveký materiál, ktorý možno datovať rámcovo do 12.-13. stor. Overiť tieto indície o starobylom časovom zaradení z hradu bolo hlavným cieľom krátkodobej sondáže.

Zisťovacia sonda I/85 mala rozmery 6,5 x 2,5 m. Bola situovaná v strede plošiny tak, aby sa zistil prierez jej južnou polovicou a zachytilo sa vnútorné líce južného krídla pevnostného múru.

V skúmanom úseku sa zistilo, že plošina vznikla čiastočne umelým vysekaním v skalnom podloží /cca 0,6-0,7 m pod terajšou normou terénu/. Nerovnosti sa vyrovnali navážkami. Nad nimi bola popolnatá kultúrna vrstva, zreteľná najmä pozdĺž vnútorného líca pevnostného múru. Táto vrstva bola prekrytá deštrukciou z lomových kameňov, rozptýlených v celej sonde. Stratigrafické vzťahy umožňujú

konštatovať, že kultúrna vrstva vznikla až po vybudovaní pevnostného múru. Nálezy zo sondy I/85 pochádzajú predovšetkým z tejto vrstvy na juhovýchodnej časti sondy, resp. jej nivelety, ktorú možno sledovať v celom rozsahu odkrytej plochy. Ide o početné zlomky keramiky, zvieracie kosti, kovové predmety /čepeľ sečnej zbrane, nôž - tesák, hrot šípu, okutie rýľa, železný plech, krúžok z panciera, pozlátená doštička z pracky/ a kostené výrobky /medzi nimi aj pravdepodobne obloženie luku. Súbor, ktorý sa zatiaľ získal pri výskume, v podstate nevybočuje z rámca 13. stor., čím je predbežne vymedzené i pomerne krátke rozpätie existencie tohto hradu.

Nesporne ide o dôležitý objekt, ktorého funkcia súvisí i s rozvojom banskej ťažby v okolí Novej Bane a Rudna nad Hronom a s komunikáciou smerom na Pukanec. Táto skutočnosť, ďalej zachovalosť stavebných zvyškov ohrozovaných amatérskymi výkopmi, a pomerne početný a skladbou pestrý materiál získaný v rámci zisťovacej sondáže sú dôvodom na to, aby sa situácia precízne zamerala a aby sa v roku 1986 uskutočnila archeologická odkrývka najviac ohrozených častí lokality.

MITTELALTERLICHE BURG AUF DEM BERG IVANKOVO BEI RUDNO NAD HRONOM. Die Burgwüstung befindet sich in der Gemeinde Rudno nad Hronom /Bez. Žiar nad Hronom/ in einer Höhenlage an der Südgrenze des mittleren Grantales. Das obere Plateau, auf welchem sichtbare Spuren einer gemauerten Bebauung und weiterer Einrichtungen /vielleicht eine Zisterne/ sind, ist mit einer Befestigungsmauer umgeben. Den äußeren Befestigungsstreifen bildet ein Graben mit Wallaufschüttung an den Hängen der Anhöhe unter dem Niveau des oberen Plateaus. Festgestellt wurden der Verlauf des Zufahrtsweges und Fortifikationseinrichtungen im Zusammenhang mit dem Eingang in die Burg. Der Feststellungsschnitt ergab zahlreiches buntes Fundmaterial, das im wesentlichen nicht den Rahmen des 13. Jh. übersteigt. Die gesellschaftliche Dringlichkeit /Gefährdung der Fundstelle/ und fachliche Aspekte /Beispiel eines hochstehenden und fast wüst gewordenen befestigten Sitzes, von welchem einstweilen jedwede Erwähnungen in Schriftquellen fehlen/ sind die Grundlage für seine weitere Untersuchung.

СРЕДНЕВЕКОВЫЙ ЗАМОК НА ХОЛМЕ ИВАНКОВО У С. РУДНО-НАД-ГРОНОМ. Прекративший существование замок находится в с. Рудно-над-Гроном /р-н Жяр-над-Гроном/ на возвышенности на южной окраине долины среднего Грона. Верхняя площадка, на которой явны следы кирпичной застройки и других установок /вероятно цистерны/, укреплена стеной. Внешнюю полосу укрепления представляет ров с валом на склонах возвышенности под уровнем верхней площадки. Определена приступная дорога и укрепительные установки в связи с входом в замок. Определительная траншея дала количество разного материала, который по существу на выходит за рамки XIII в. Настоятельность /местонахождение под угрозой/ и профессиональные аспекты /пример развитой вскоре исчезнувшей укрепленной резиденции, о которой пока нет никаких упоминаний в письменных источниках/ - основа дальнейшего исследования.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V SĽAŽANOCH

Matej R u t t k a y

Na lokalite Sľažany, časť Horné Sľažany /okr. Nitra/ sa uskutočnil menší záchranný výskum. V dôsledku silných dažďov si malý prameň, ktorý pôvodne odtekal cez obec do Sľažianskeho potoka, vyhĺbil nové koryto /miestami široké až 2 m/ a vlieva sa do Čerešňového potoka. Na ľavobrežnej terase Čerešňového potoka /35-43-20, 1 : 10 000, 68 : 172 mm/ sa týmto porušilo pomerne veľké množstvo objektov. Nálezy dokladajú osídlenie v mladšej dobe kamennej /kultúra s lineárnou keramikou, želiezovská skupina/ a v 9.-10. stor. Niektoré črepy naznačujú osídlenie lokality v neskorej dobe kamennej a v staršej dobe bronzovej. Obzvlášť sa vynímali dva porušené objekty z 9.-10. stor. V prvom prípade sa odkryla pravouhlá polozemnica s kamenným ohniskom v severovýchodnom rohu, ktorá porušuje jamu kultúry s lineárnou keramikou. Na juhovýchodnej strane je chata porušená mladšou zásobnou jamou. V druhom prípade sa odkryla časť chaty s hlinenou kupolovitou pecou v severovýchodnom rohu. Chaty sú datované črepovým materiálom a zvyškami hlinených pekáčov do 9.-10. stor. Sú súčasťou väčšieho sídliska, ktorého výskum sa plánuje v ďalších sezónach.

RETTUNGSGRABUNG IN SĽAŽANY. Auf der linksseitigen Bachterrasse in der Gemeinde Sľažany, Teil Horné Sľažany /Bez. Nitra/, erfaßte man gestörte Objekte aus der jüngeren Steinzeit /Kultur mit Linearkeramik, Želiezovce-Gruppe/ und aus dem 9.-10. Jh. Es wurden eine Hütte mit steinerner Feuerstelle in der Nordostecke /9. Jh./ und eine Hütte mit einem Kuppelofen aus Lehm in der Nordostecke /9.-10. Jh./ untersucht.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. СЛЯЖАНИ. На левобережной террасе потока в с. Слажани, часть Горне-Сляжани /р-н Нитра/ обнаружены нарушенные объекты младшего каменного века /культура линейной керамики, желъезовская группа/ и IX-X вв. Обследовано жилище с каменным очагом в северо-восточном углу /IX в./ и жилище с глиняной сводчатой печью в северо-восточном углу /IX-X вв./.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V SLEPČANOCH

Matej R u t t k a y

V katastri obce Slepčany /okr. Nitra/ na pravobrežnej terase Čerešňového potoka /45-21-05, 1 : 10 000, 20-266 : 25-221 mm/ sa výstavbou vodnej nádrže a priľahlých zavlažovacích zariadení narušilo väčšie množstvo objektov, z ktorých sa 16 preskúmalo.

Najstaršie objekty 8, 12 /obr. 89: 1-5/ a 15 /obr. 89: 6-9/ sú z mladšej fázy lengyelskej kultúry /skupina Brodzany-Nitra/. Sú to jamy nepravidelného pôdorysu. Z výplne pochádza pomerne malé množstvo keramiky, kostí a štiepanej industrie. V objekte 8 /exploatačná jama nepravidelného obličkovitého tvaru/ sa okrem iného našla časť plochého praslena /obr. 89: 5/ a hlinená pokrývka s prevŕtaným držadlom /obr. 89: 4/, ktorá má paralely v Nitre /Lichardus - Vladár 1970, s. 394-395/. Dvanásť objektov reprezentuje badenskú kultúru /obr. 88/. Zachytila

sa fáza II a III podľa triedenia V. Němejcovej-Pavúkovej /1981, s. 261-296/. Najčastejšie sú jamy nepravidelného tvaru s priemerom 1,5-8 m, v ktorých výplni sa našlo veľké množstvo črepov. Získal sa aj pomerne veľký počet kamenných štiepaných a brúsených nástrojov a tiež niekoľko výrobkov z kostí. Pozoruhodný je veľmi prepálený hlinený predmet z objektu 13 /obr. 88: 4/, ktorý možno na základe analogického nálezu zo sídliska Lánycsók /Ecsedy 1978, s. 168, tab. XI: 4/ považovať za téglik používaný pri spracúvaní medenej rudy a medi. Ak tento predpoklad potvrdí chemická analýza, tak pôjde o najstarší priamy doklad spracúvania medi na Slovensku.

Výskum obohatil doterajšie poznatky o eneolitickom osídlení doposiaľ tak málo preskúmaného územia horného Požitavia.

L i t e r a t ú r a

LICHARDUS, J. - VLADÁR, J. 1970: Neskorolengyelské sídliskové a hrobové nálezy z Nitry. Slov. Archeol., 18, s. 373-419.

NĚMEJCOVÁ-PAVÚKOVÁ, V. 1981: Náčrt periodizácie badenskej kultúry a jej chronologických vzťahov k juhovýchodnej Európe. Slov. Archeol., 29, s. 261-296.

ECSEDY, I. 1978: Die Funde der spätkupferzeitlichen Boleráz-Gruppe von Lánycsók. In: A Janus Pannonius Múz. Évk. 27. Pécs, s. 163-183.

RETTUNGSGRABUNG IN SLEPČANY. Im Kataster der Gemeinde Slepčany /Bez. Nitra/ wurde beim Bau eines Wasserbehälters eine größere Menge von Objekten gestört, von denen 16 untersucht wurden. Die ältesten Objekte /Abb. 89/ stammen aus der jüngeren Phase der Lengyel-Kultur /Brodzany-Nitra-Gruppe/. 12 Objekte repräsentieren die Badener Kultur. Erfaßt wurden die Phasen II und III nach der Klassifizierung V. Němejcová-Pavúkovás /1981, S. 261-296/. Interessant ist ein stark druchglühter Tongegenstand aus dem Objekt 13 /Abb. 88: 4/, den man aufgrund eines analogen Fundes aus der Siedlung Lánycsók /Ecsedy 1978, S. 168, Taf. XI: 4/ für einen bei der Verarbeitung von Kupfererz und Kupfer benützten Tiegel halten kann.

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. СЛЕПЧАНИ. В кадастре с. Слепчани /р-н Нитра/ стройка водохранилища нарушила большее количество объектов, из числа которых 16 были исследованы. Самые древние объекты /рис. 89/ относятся к младшей фазе лендельской культуры /группа Бродзани-Нитра/. Двенадцать объектов представляют баденскую культуру. Затронуты фазы II и III по классификации В. Немейцовой-Павуковой /1981, сс. 261-296/. Интересен сильно переженный глиняной предмет из объекта 13 /рис. 88: 4/, который возможно на основе аналогической находки с поселения Ланьчок /Ecsedy 1978, с. 168, табл. XI: 4/ считать тиглем использованным для обработки медной руды и меди.

NÁLEZY MAĎAROVSKEJ KULTÚRY Z NITRY-KYNEKU

Jaroslava R u t t k a y o v á

Pri prieskume ryhy pre vodovodné potrubie v Nitre, časť Kynek, asi 70 m východne od cesty medzi obcami Kynek a Lukov Dvor /45-21-01, 1 : 10 000, 212 : 341 mm/ sme zistili porušený objekt, v ktorom sa črtala pomerne hrubá vrstva črepov.

Približne polovicu objektu zničil výkop ryhy. Zachovaná časť mala oválny tvar /Ø 0,6-0,9 m/. Výplňou bola čiernohnedá zemina s črepmi a mazanicou. Podarilo sa zachrániť niekoľko nádob a ich častí /štyri džbánky - obr. 90: 3-5, 7, dve misy - obr. 90: 6, hrniec - obr. 90: 1, amforu/, kotúčovitý praslen /obr. 90: 2/ a lastúry škľabky potočnej. Keďže výkop bol otvorený po celú zimu, črepy sa zachovali vo veľmi zlom stave a mnohé z nich sa rozpadli. Uvedené nálezy možno zaradiť do klasickej fázy maďarovskej kultúry.

FUNDE DER MAĎAROVCE-KULTUR AUS NITRA-KYNEK. Auf der Fundstelle Nitra, Teil Kynek, rettete man den Teil eines Objektes von ovaler Form. In der Ausfüllung waren einige Gefäße und deren Bruchstücke /Abb. 90: 1, 3-7/, ein scheibenförmiger Spinnwirtel /Abb. 90: 2/ und Muscheln von Unio pictorum. Die Funde kann man in die klassische Phase der Maďarovce-Kultur reihen.

НАХОДКИ МАДЯРОВСКОЙ КУЛЬТУРЫ ИЗ НИТРЫ-КИНЕКА. На местонахождении в Нитре, часть Кинек, спасена часть объекта овальной формы. В засыпке находились несколько сосудов и их обломков /рис. 90: 1, 3-7/, дисковидное пряслице /рис. 90: 2/ и раковины беззубки. Находки можно отнести к классической фазе мадяровской культуры.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU NA KLÁŠTORISKU V LETANOVCIACH

Michal S l i v k a

Výskum na lokalite Kláštorisko v katastri Letanoviec /okr. Spišská Nová Ves/ bol v tejto sezóne upriamený výlučne na areál kláštora, v ktorom sa venovala pozornosť predovšetkým dvom objektom. Na obidvoch skúmaných polohách značne sťažovalo práce odstraňovanie vysokého ihličnatého porastu aj s koreňmi. Po severnej strane kaplnky /skúmanej v minulom roku/ bol odkrytý pozdĺžny objekt nepravidelného pôdorysu 13/12/ x 9/8,2/ m, ktorý uzatváral líniu horného kláštora. Ako výskum ukázal, objekt bol dodatočne pristavaný ku kaplnke. Prístupný bol z ambitu na jeho západnej strane, po východnej stranej je zasa záhradka napojená na opevnenie kláštora. Objekt predstavuje samostatnú murovanú miestnosť - tzv. cubiculum - a ďalšiu miestnosť, vyčlenenú drevenými priečkami. Miestnosť s rozlohou asi 11 m² bola prístupná samostatným vchodom /š. 0,85 m/ a opatrená neskorogotickou kachľovou pecou, umiestnenou v jej severozápadnom rohu. Z nej sa zachoval murovaný sokel /1,3 x 1,05 m/ do výšky 0,55 m od maltovej dlážky. V okolí sa našli úlomky kachlíc rôznej typologickej i výzdobnej skladby, z ktorých niekoľko kusov sa podarilo zrekonštruovať /typy vrcholových kachlíc a dve obkladacie dosky zo sokla pece/. V kompletnosti sa zachoval pecný otvor s kamennou obrubou a so svetlosťou 0,45 x 0,27 m, osadenou sekundárne do stavebnej priečky miestnosti na západnej strane. Za obrubu boli použité staršie kamenné články, v spodnej časti napr. nadpražie gotického okna. Pôvodne bol celý objekt vykurovaný kamenným kozubom, ktorý sa za miestnosťou podarilo zachytiť len vo fragmentárnom stave. Kozub /ohnisková časť 1,15 x 0,75 m, klenutie otvoru do výšky 1 m/ aj po výstavbe kachľovej pece nebol zlikvidovaný, keďže jeho komín slúžil naďalej svojej funkcii /medzi nálezmi kachlíc boli aj torzá hlineného dymovodu/. Z komína, dokonale vyhladeného maltou, sa podarilo zachytiť už len

časť vyúsťujúcu z kozuba, širokú 0,6 m. V samotnom objekte sa vystopovali aj špalety okien, kamenných ostení, ako aj výklenkov v hrúbke muriva, slúžiacich za police. Centrálny objekt bol členený drevenými priečkami, po ktorých zostali v maltovej podlahe negatívy vo forme žliabkov /š. 0,15-0,2 m/, vyplnených uhlíkovou vrstvou. V interiéri tak vznikla samostatná drevená miestnosť /4,85 x 3,2 m/, primknutá k východnému murivu, v ktorom bolo osadené okno na jej osvetlenie. Z exteriéru v tejto miestnosti bola v podlahe odkrytá murovaná šachtička /0,78 x 0,5, hĺ. 0,75 m/, ktorá azda slúžila za trezor. Objekt možno považovať za obydlie predstaveného /priora/ kláštora, čomu zodpovedá aj jeho situovanie v kláštornom komplexe. Miestnosť s pecou /tzv. cubiculum/ slúžila za spálňu a drevený objekt pravdepodobne za dielňu. V nej sa našli remeselnícke nástroje /dláto, sekáč/, polotovary /strížky/ a pozoruhodná pieskovcová platňa s formou na liatie kovu /v nej zachované zvyšky priškvareného kovu - cín?/. Anonymný kronikár kláštora spomína, že prior Ján zo Sedmohradska sa prílišne venoval alchýmii. Touto činnosťou veľmi ožobráčil konvent, a tak bol v r. 1478 kapitulou pozbavený svojej funkcie /Wagner 1774, s. 77/. S podobnou drevenou konštrukciou vnútri kamennej stavby z toho istého obdobia sa stretávame v Kežmarku. Výskum na nádvorí tamojšieho zámku odkryl murovaný objekt /cca 10 x 7 m/ so vstavanou drevenou konštrukciou a so šachtičkou /Ø 0,8 m/ v podlahe, datovaný pred výstavbu hradu, t. j. pred rok 1462 /Polla 1971, s. 90, obr. 83/. V jeho tesnej blízkosti bola odkrytá taviaca pec. Písomné pramene rovnako dokladajú alchymistickú činnosť /v konkrétnom prípade objekt mohol prináležať lendackým "božohrobcom", ktorí mali vedľa rádový dom pri kostole sv. Alžbety/. Našu predbežnú interpretáciu môže však ešte spresniť nadväzný výskum.

Po západnej strane objektu sa nachádza krížová chodba, z ktorej sa v kompletnosti odkryl jej východný úsek v dĺžke 18,7 m a šírke 2,45 m. Chodba mala maltovú dlážku a bola zaklenutá poľami krížovej klenby /našlo sa niekoľko kusov rebier, svorníkov a konzol/. Osvetlená bola oknami z rajského dvora, vzdialenými od seba po 200 cm. Z priestoru chodby sa doposiaľ odstránilo asi 70 m³ deštrukčného závalu.

Kompletne bol odkrytý aj ďalší obytný domček - cela VI, situovaný do severozápadného nárožia kláštora, a to aj spolu s časťou veľkej kláštornej chodby /š. 1,7 m/ po jeho východnej strane. Domček /pôdorys 9 x 7,85 m/ sa priestorovo člení tak, ako ostatné doposiaľ skúmané cely v klauzúrnej časti kláštora: na väčšiu /vstupnú/ miestnosť a dve menšie. V spálňovej časti /miestnosť 2/ bola odkrytá neskorogotická pec s úlomkami kachlíc, prevažne miskovitých tvarov. Ako výskum ukázal, objekt bol vystavaný len v druhej polovici 15. stor. a neprešiel žiadnymi stavebnými úpravami, o čom svedčia nálezy kamenných architektonických článkov /dverné a okenné ostenia/.

Okrem týchto dvoch polôh sa výskumom sledovali aj niektoré stavebné detaily v areáli kláštora /napr. vstupná bránka, superpozícia dlážok v kaplnke/. Domeraný bol východný úsek halštatského valového opevnenia /dĺ. 470 m/ a pri obhliadke širšieho okolia boli objavené i ďalšie kruhové pece na pálenie vápna, a to v blízkosti kláštora i pri murive stredovekého refúgia.

L i t e r a t ú r a

POLLA, B. 1971: Kežmarok. Výsledky historickoarcheologického výskumu. Bratislava.
WAGNER, C. 1774: Analecta Scepusii sacri et profani. II. Viennae.

DRITTE GRABUNGSSAISON IM KLOSTERAREAL VON LETANOVCE. Die diesjährige Grabung in der Gemeinde Letanovce /Bez. Spišská Nová Ves/ konzentrierte sich auf das Areal des Klosters, in welchem zwei Objekte untersucht wurden. Das längliche Objekt im oberen Klosterteil bestand aus einem kleineren gemauerten Raum /cubiculum mit Kachelofen/ und aus einem weiteren, der durch Holzwände /Negative im Mörtelfußboden/ abgeteilt war und den man für eine Werkstatt halten kann. Die Gesamtsituierung des Objektes /neben der Kapelle/, läßt die Möglichkeit zu, es als Wohnung des Klosterpriors zu halten. Neben dem Objekt wurde ein Klostergang freigelegt, der 2,45 m breit und 18,7 m lang war. Das zweite Objekt wurde im Klausurteil, in der Nordwestecke des Klosters untersucht. Es stellt eine dreiräumig gegliederte Zelle /Nr. VI/ dar, mit einem spätgotischen Kachelofen, der in der zweiten Hälfte des 15. Jh. erbaut wurde. Mit der Grabung wird fortgesetzt werden.

ТРЕТИЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ КЛАШТОРИСКО В С. ЛЕТАНОВЦЕ. Исследование в этом году в с. Летановце /р-н Спишска-Нова-Вес/ сосредоточилось на ареале монастыря, в котором были обследованы два объекта. Продолговатый объект в верхней части монастыря был разделен на меньшее кирпичное помещение /кубикулум с кафельной печью/ и деревянные перегородки /негативы в растворном полу/ выделяли другое, которое можно считать мастерской. Место, на котором объект находился /рядом капеллы/, позволяет предполагать, что объект служил жилищем приора монастыря. Рядом объекта находился очищенный монастырский коридор шириной 2,45 и длиной 18,7 м. Второй объект был исследован в кельевой части монастыря, в северо-западном углу. Он представляет келью /VI/ разделенную на три части, с кафельной позднеготической печью, сооруженной во второй половине XV в. Исследование будет продолжаться.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BOROVCIACH

Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á

Borovce /okr. Trnava/ sa nachádzajú na styku trnavskej sprašovej tabule a alúvia Váhu 10 km na JZ od Piešťan. Lokalita je na južnom okraji intravilánu Boroviec tesne pred začiatkom susednej dediny Rakovice /35-32-17, 1: 10 000, 424 : 175 mm/. Polohu predstavuje ostrohovitý výbežok sprašovej terasy, nazývaný Chríb, dvíhajúci sa nad nivou Dudváhu, z južnej a severnej strany prirodzene chránený preliačeninami, pôvodne zrejme korytami potokov. Plochu výbežku zmenšila zhruba o 1/3 dnes už neexistujúca tehelňa. Roku 1945 zachránil z nej E. Opluštil zvyšky mamuta /dokumentácia neexistuje/, ktoré sú vystavené v Balneologickom múzeu v Piešťanoch. Časť severnej plochy bola využívaná v 19. stor. ako cintorín. V čase výskumu sa táto plocha, ako i zvyšok Chríbu využívali na poľnohospodárske účely.

Napriek tomu, že Borovce sú známe lokalitami z rôznych období, o osídlení na polohe Chríb sa veľa nevedelo. Na nálezisko prvýkrát upozornil v roku 1983 M. Klčo /pracovník AÚ SAV/, ktorý pri prieskume ryhy /stavba závlahy zo zdrže Sĺňava/ režúcej Chríb v smere J-S, zistil objekt z 11.-13. stor. Na rok 1985 bola plánovaná ďalšia stavba, ktorá by poškodila 1/4 ešte existujúcej plochy. AÚ SAV preto

realizoval záchranný výskum pod vedením autorky príspevku a s prispením I. Vlkolinskej. Výskum sa robil systematickou plošnou odkrývkou pomocou sektorov /4 x 4 m/ v neporušenom mieste koncentrácie objektov a zberom a sondážou po odkrytí buldozérom v mieste bývalého cintorína a cesty na severnej strane. Južná strana - manipulačný priestor ryhy 1 z r. 1983 - bola z archeologického zreteľa úplne zničená. Dovedna sa preskúmalo 10 sídliskových objektov /z nich dva boli v superpozícii/, hrob a 10 kolových jám. Nálezy boli rozptýlené na ploche 20 x 12 m, jeden objekt sa nachádzal mimo spomínanej začistenej plochy medzi hrobmi bývalého cintorína. Objekty boli z rôznych období.

Do vrcholného stredoveku patril jeden objekt - keramická pec /zachovaná len čiastočne/, v ktorej sa okrem tenkostenných črepov zdobených obežnými líniami a nízkou vlnovkou /obr. 93: 2, 4, 7/ nachádzali zvyšky veľkých zásobníc s kyjovite zhrubnutým, zvonku vodorovne profilovaným okrajom, zdobené žliabkovaním a šikmými zásekmi /obr. 93: 1, 3, 5/, majúce najbližšie analógie v objekte z Vrbového, datovanom do 2. polovice 13. stor. /Hanuliak 1984, s. 87/. Najstaršia písomná zmienka o obci /Borey/ je z r. 1262 /Súpis... 1967, s. 142/, ale súvislosť s týmto dátumom treba samozrejme brať ako neoverenú. V okolí objektu na neskúmanej ploche sa nachádzali i grafitové črepy /obr. 93: 6/.

Ojedinelý kostrový hrob dieťaťa /1/85/ s orientáciou Z-V neobsahoval žiadnu výbavu. Pri predbežnej antropologickej analýze M. Vondrákovej /AÚ SAV/ sa zistila umelá deformácia na lebke. Tento jav sa najčastejšie vyskytuje v dobe sťahovania národov /Friesinger - Adler 1979, s. 33 a ďalší autori/. Pod lebkou sa nachádzala kolová jamka - pozostatok dlhých domov kultúry s lineárnou keramikou. Po skončení výskumu sa objavili ďalšie indície vedúce k predpokladu existencie pohrebiska, ktorého výskum by mohol otázne datovanie hrobu 1/85 upresniť.

Najväčší počet objektov patrí kultúre s lineárnou keramikou /obr. 91, obr. 92: 1-3/. Oporou pre vnútornú chronológiu tejto časti sídliska, ktoré bolo nepochybne väčšie ako skúmaná plocha, bola iba výzdoba keramiky. Podľa nej možno vyčleniť skupiny: 1. tenkostenná keramika, zdobená prevažne širšími rytými líniami /obr. 91: 3/, vštipovaním /obr. 91: 6, 8/, a hrubostenná keramika s výraznými výbežkami s rôznou výzdobou /obr. 91: 1, 2, 4/, ktorá sa vyskytla vo väčšine objektov a podľa triedenia J. Pavúka /1980/ predstavuje prejav staršej fázy kultúry s lineárnou keramikou; 2. keramika zdobená rytými líniami s notovými hlavičkami - prejav mladšej fázy kultúry s lineárnou keramikou.

V objekte 2/85 boli v zásype i dva črepy s výzdobou dvoch rytých línií, preseknutých kolmými zásekmi železovského charakteru /obr. 92: 4/. V objekte 3/85 sa zistili zvyšky červeno maľovanej misky asi lengyelskej kultúry. Vo výplni zahĺbenia objektov sa väčšinou vyskytovala keramika z rôznych fáz kultúry s lineárnou keramikou, podľa hĺbok výskytu alebo koncentrácie črepov rovnakého charakteru v objektoch alebo hliníkoch sa dala určiť konkrétnejšia fáza len v niektorých prípadoch /objekty 2, 3, 4R, 5S/.

Sídlisko kultúry s mladšou lineárnou keramikou bolo skúmané v polohe Staré hliníky na severnom konci Boroviec už dávnejšie /Kolník - Paulík 1957/. Osídlenie z obdobia kultúry so staršou lineárnou keramikou predpokladá J. Pavúk /1980, s. 10/ na základe nálezu troch črepov zo spomínaného výskumu, čo výskum na Chríbe potvrdil.

Nález keramickej pece z obdobia vrcholného stredoveku a detského hrobu s deformáciou na lebke naznačujú existenciu ďalších podobných nálezov v tejto oblasti.

L i t e r a t ú r a

FRIESINGER, H. - ADLER, H. 1979: Die Zeit der Völkerwanderung in Niederösterreich. In: Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich, 41/42. Wien.

HANULIAK, M. 1984: Vrcholnostredoveký objekt z Vrbového. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 86-87.

KOLNÍK, T. - PAULÍK, J. 1957: Záchranný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Archeol., 5, s. 272-306.

PAVÚK, J. 1980: Ältere Linearkeramik in der Slowakei. Slov. Archeol., 28, s. 7-90.

Súpis pamiatok na Slovensku. 1. Bratislava. 1967.

RETTUNGSGRABUNG IN BOROVCE. Die Fundstelle in Borovce /Bez. Trnava/ stellt ein spornartiger Ausläufer einer Lößterrasse dar. Untersucht wurden dort aus verschiedenen Epochen 10 Siedlungsobjekte, ein Skelettgrab und 10 Pfostenlöcher. In das Hochmittelalter gehört das Objekt 1/85 - ein Ofen zum Keramikbrennen. Das Skelettgrab war ohne Funde, aber es wurde in ihm eine in der Völkerwanderungszeit öfters vorkommende künstliche Deformation des Schädels festgestellt. Die meisten Objekte gehören zur Kultur mit älterer und jüngerer Linearkeramik. Vereinzelt erschienen Scherben der Želiezovce-Kultur. Ein Objekt gehört in die Lengyel-Kultur. /Abb. 91-93./

ОХРАННОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ В С. БОРОВЦЕ. Местонахождение в с. Боровце /р-н Трнава/ представляет отрогообразное продолжение лессовой террасы. На ней исследовано 10 селищных объектов разных периодов, скелетное погребение и 10 столбовых ям. К периоду развитого средневековья принадлежит объект 1/85 - печь для обжигания керамики. Скелетное погребение не содержало находок, но обнаружен в нем искусственно деформированный череп, частый в период переселения народов. Самое большое количество объектов принадлежит культуре старшей и младшей линейной керамики. Единично встречены черепки жельезовской группы. Один объект относится к лендельской культуре. /Рис. 91-93./

PRIESKUM VÝŠINNÝCH POLÔH NA DOLNÝCH KYSUCIACH

Ondrej Š e d o

Pri obhliadkach známych výšinných polôh na dolných Kysuciach sa v dvoch prípadoch podarilo získať poznatky doplňujúce výsledky prieskumov z minulých rokov /Šedo 1980, 1981, 1981-1982, 1983/.

R u d i n k a /okr. Čadca/ a Ž i l i n a, časť V r a n i e

Na vrchu Predná Rochovica sa pri doterajších prieskumoch rozoznal iba východný val opevnenia púchovskej kultúry z doby laténskej /Okres Čadca, 1 : 50 000, 574 : 590 mm/. Nový objav množstva riečnych okruhliakov na západnej strane hrebeňa umožňuje hľadať obrannú líniu v priestore výrazného skalného chrbta. Na strmom, takmer neschodnom južnom svahu zvýraznili zvyšky snehovej pokrývky dosiaľ nezreteľný val, prechádzajúci vo vrstevnici asi 40 m pod hrebeňom.

L o p u š n é P a ž i t e /okr. Čadca/

Na vrchu Malé Ostré sa sledoval priestor porušovaný prácami v kameňolome /Okres Čadca, 1 : 50 000, 543 : 482 mm/. Pri záchrannom výskume Archeologického

ústavu SAV a Kysuckého múzea sa tu v r. 1979 na vnútornej ploche opevnenia púchovskej kultúry vykopala zisťovacia sonda, z ktorej pochádzajú nevýrazné črepy. V roku 1985 sa vo zvyšku kultúrnej vrstvy našla okrem zlomku žarnova parohová píšťalka.

Opis

Píšťalka z parohu. Vznikla jednoduchou úpravou hrotu, z ktorého sa odstránila dreňovitá výplň. Hlbokým zárezom sa vytvoril oblôčik a za ním v zrezanej ploche drobný hmatový otvor. Nie je vylúčené, že ďalší otvor ležal pôvodne v mieste, kde došlo k prelomeniu predmetu; dĺ. 125 mm, max. Ø 21 mm.

Predbežne nechávame otvorenú otázku datovania píšťalky. Z temena Malého Ostrého totiž pochádzajú nielen nálezy z konca doby laténskej, prípadne zo začiatku doby rímskej, ale aj črepy z doby veľkomoravskej.

L i t e r a t ú r a

ŠEDO, O. 1980: Záchranný výskum v Lopušných Pažitiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1979. Nitra, s. 201-204.

ŠEDO, O. 1981: Druhá sezóna výskumu v Lopušných Pažitiach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 281-282.

ŠEDO, O. 1981-1982: Archeologické bádanie a poznatky o procese osídľovania Kysúc. In: Kysucké múzeum - Správy a informácie. 5-6. Čadca, s. 19-59.

ŠEDO, O. 1983: Archeologický prieskum a záchranné akcie na Kysuciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 236-239.

BESICHTIGUNG VON HÖHENLAGEN IM UNTEREN KYSUCA-GEBIET. Bei einer Geländebegehung im unteren Kysuca-Gebiet wurden die Angaben über früher bekannte Lokalitäten ergänzt. Auf dem Berg Predná Rochovica an den Grenzen der Gemeindegemarkungen von Rudinky /Bez. Čadca/ und Žilina, Teil Vranie, wurden bisher unbekannte Wallabschnitte der Púchover Kultur aus der Latènezeit entdeckt. Aus der Befestigung auf dem Berg Malé Ostré in Lopušné Pažite /Bez. Čadca/ stammt eine Geweihpfeife. Bisher bleibt die Frage ihrer Datierung offen. Auf der Lokalität fanden sich außer der Púchover Besiedlung Funde aus der großmährischen Zeit.

РАЗВЕДКИ ВОЗВЫШЕННОСТЕЙ В РЕГИОНЕ НИЖНИХ КИСУЦЕ. Во время разведок в регионе нижних Кисуце пополнялись данные о давнее уже известных местонахождениях. На холме Предна-Роховица на границах угодий с. Рудинка /р-н Чадца/ и Жилины, часть Вранье, были обнаружены пока неизвестные части вала пуховской культуры периода латена. Из укреплений на холме Мале-Остре в с. Лопушне-Пажите /р-н Чадца/ происходит свисток из рога. Вопрос его датировки остается пока открытым, на местонахождении найдены кроме пуховских памятников также находки периода Великой Моравии.

PIATA ETAPA VÝSKUMU NEOLITICKEJ A ENEOLITICKEJ OSADY V ŠARIŠSKÝCH MICHAĽANOCH

Stanislav Š i š k a

V piatej etape výskumu viacfázovej osady z mladšej doby kamennej v Šarišských Michaľanoch /okr. Prešov/ sa zamerali výkopové práce na tri okrajové časti malého horského ostrohu Fedelemka. Štvrtý okraj tvorí zráz prudko klesajúci do údolia potoka. Hlavná pozornosť sa sústredila na juhovýchodnú, dnes už najmenej klesajúcu stranu ostrohu, kde sa väčšou plošnou odkrývkou potvrdilo, že v dobe osídlenia lokality tu mal ostroh podstatne strmší zráz. Pod ornicou sa v súčasnosti zistili väčšinou už len spodné časti objektov, čo nasvedčuje, že ich vrchné časti boli zničené eróziou a neskoršie aj orbou. Zároveň sa spresnili pozorovania z predchádzajúcich rokov o zámernom vyrovnávaní nerovnej plochy ostrohu tak, že nositelia bukovohorskej kultúry v tretej fáze osídlenia zasypali menšiu kotlinu, v ktorej boli situované takmer všetky objekty z prvej fázy /kultúra s mladou lineárnou keramikou - skupina Tiszadob/ a časť objektov z druhej fázy /z počiatkov osídlenia ľudom bukovohorskej kultúry/. Počas tohtoročného výskumu sme zistili už len jeden objekt skupiny Tiszadob, situovaný na okraji pôvodnej kotlinky.

S výnimkou jednej, excentricky situovanej jamy kultúry s kanelovanou keramikou boli v spomínanej juhovýchodnej časti osady už len objekty bukovohorskej kultúry, zastúpené sídliskovými jamami nepravidelného oválneho tvaru, väčším hliníkom a predovšetkým typickými zásobnými jamami. Intenzita zástavby bola už značne slabšia ako v centre a aj vzájomné prekrývanie sa objektov poukazuje už len na dve fázy bukovohorskej kultúry. Pozoruhodná je koncentrácia ôsmich zásobných jám, v nepravidelnom kruhu s priemerom 9-10 m s ďalšou zásobnou jamou vnútri neho, ktorými sa uzatvára osídlenie tejto strany ostrohu. Ďalšou osobitosťou okrajovej časti osady je absencia domov a podstatne chudobnejší inventár, pozostávajúci z nepočetných keramických úlomkov i chudobnej štiepanej a brúsenej kamennej industrie.

V roku 1985 sa pokračovalo i v skúmaní severovýchodnej okrajovej časti osady v miestach, kde sa plošina ostrohu začína zvažovať a postupne prechádzať do strmého zrázu. Aj tu sa zistili už len menšie sídliskové jamy, hliníky a zásobné jamy s chudobným inventárom. Z nálezov sa vyníma súbor dvanástich tenkých kostených ihlíc rôznej dĺžky, s ostrým hrotom, zásadne sa líšiacich od kostených hrebeňov; s veľkou pravdepodobnosťou tvorili nástroj na zdobenie typickej tenkostennej keramiky.

V obidvoch skúmaných častiach sa našlo po jednom kostrovom hrobe. Kostra v hrobe 18, nájdená tesne pod ornicou, bola veľmi strávená a v hrobe 19 sa v dôsledku jeho narušenia sídliskovou jamou už nenašla lebka. Pri konečnom hodnotení výskumu nepochybne veľký význam budú mať ľudské kosti nájdené v sídliskových objektoch, pri ktorých až podrobná analýza môže potvrdiť predbežné zistenia, že majú stopy rezania, resp. oškrabovania. Na žiarový hrob /17/ kultúry s kanelovanou keramikou poukazuje spodná časť pravidelnej štvoruhlovej jamky, sčasti obloženej veľkými črepmi, na jednej strane so zvisle osadenou platňou - stélou. Doklady o kremácii sme už nezistili, nevylučujeme však, že pozostatky pochovaného boli uložené vo vrchnej časti jamky, prechádzajúcej čierno sfarbenou neolitickou kultúrnou vrstvou, a unikli našej pozornosti. Pripomíname, že

i prvý žiarový hrob /3/ tejto kultúry mal na okraji okrúhlej jamy hlbokú kolovú jamku a podobne rozložené črepy.

Tohoročná etapa výskumu sa zavŕšila preskúmaním mohutnej priekopy kultúry s kanelovanou keramikou /objekt 117/, situovanej na najužšej, severozápadnej strane ostrohu, širokej len 32 m, v miestach, kde ostroh nadväzuje na okolitý terén. Pôdorysne sa odkryla v dĺžke 27 m, na povrchu bola široká 4,2-5 m a štyrmi rezmi sa zistil jej profil. Strmé steny prechádzali do rovného dna v hĺbke 0,5 m na jednom /splavenom/ okraji ostrohu, ktoré postupne klesalo do hĺbky 2,2 m v blízkosti druhého okraja. Priekopa sčasti prekrývala i plytký široký odvodňovací žľab bukovohorskej kultúry. Tieto stavby uzatvárali v neolite i eneolite najprístupnejšiu časť osád. Za nimi sa zistili už len ojedinelé malé sídliskové jamy. Aj viaceré sondážne výkopy za ostrohom potvrdili, že osady nepresahovali jeho hranice.

Výskumom v Šarišských Michaľanoch, realizovaným v r. 1981-85 a vedeným autorom tejto správy za spolupráce technického pracovníka M. Klča, sa prvýkrát preskúmala podstatná časť malej osady ostrožného typu z obdobia bukovohorskej kultúry a kultúry s kanelovanou keramikou. Spolu sa tu objavilo 16 objektov kultúry s východnou lineárnou keramikou /skupina Tiszadob/, 206 sídliskových objektov a 17 hrobov z viacerých fáz bukovohorskej kultúry, 34 objektov a dva hroby kultúry s kanelovanou keramikou a dva osamotené objekty pochádzajúce z 12.-13. stor. V súčasnosti sa už končí laboratórne i dokumentačné spracovanie bohatého nálezového materiálu, avšak jeho analýza a celkové zhodnotenie si ešte vyžiadajú dlhší čas. Z toho dôvodu upozorňujeme na predbežnú správu, v ktorej sú zhrnuté výsledky terénneho výskumu /Jakab 1986, s. 455-462; Šiška 1986, s. 439-454.

L i t e r a t ú r a

JAKAB, J. 1986: Grundlegende anthropologische Charakteristik von Skeletten der Träger der Bükker-Kultur aus Šarišské Michaľany. Slov. Archeol., 34, S. 455-462.

ŠIŠKA, S. 1986: Grabungen auf der neolithischen und äneolithischen Siedlung in Šarišské Michaľany. Slov. Archeol., 34, S. 439-454.

FÜNFTE GRABUNGSETAPPE AUF EINER NEOLITHISCHEN UND ÄNEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN ŠARIŠSKÉ MICHAĽANY. In der fünften Grabungsetappe in Šarišské Michaľany /Bez. Prešov/ richteten sich die Arbeiten auf drei Randteile eines kleinen Sporns, der auch das Ausmaß der Siedlung bestimmte. An der Südostseite stellte man nur noch vereinzelte Siedlungs- und zahlreiche Vorratsgruben der Bükker Kultur fest, mit welchen diese Seite der Siedlung abschließt. Die Bebauungsintensität war schon bedeutend schwächer als im Zentrum, es fehlten Hausgrundrisse, und wesentlich ärmer war auch das Inventar der Objekte. Eine ähnliche Situation herrschte auch auf der Nordostseite der Siedlung. In beiden untersuchten Teilen fand man weitere zwei Gräber der Bükker Kultur /insgesamt 17/ und ein zweites Brandgrab der Kultur mit kannelierter Keramik. Auf der dritten, nur 32 m breiten Seite, an den Stellen, wo der Sporn an das umliegende Terrain anschließt, untersuchte man in einer Länge von 27 m im Grundriß einen Graben der Kultur mit kannelierter Keramik, der 4,2-5 m breit und maximal 2,2 m tief war und der zum Teil eine breite seichte Rinne der Bükker Kultur überdeckte. Beide Bauten schlossen im Neolithikum und Äneolithikum den zugänglichsten Teil der

Siedlung ab und hinter ihnen stellte man nur noch vereinzelte kleine Siedlungsgruben fest. Mit den Grabungen in den J. 1981-85 untersuchte man zum erstenmal einen wesentlichen Teil von Siedlungen beider Kulturen. Zusammenfassende Ergebnisse der gesamten Geländegrabungen enthält der Vorbericht /Jakab 1986, S. 455-462; Šiška 1986, S. 439-454/.

ПЯТЫЙ ЭТАП ИССЛЕДОВАНИЯ НЕОЛИТИЧЕСКОГО И ЭНЕОЛИТИЧЕСКОГО ПОСЕЛКА В С. ШАРИШСКЕ-МИХАЛЯНИ. В последний этап исследования в Шаришске-Михаляни /р-н Прешов/ работы сосредоточились на трех окраинных частях небольшого отрога, определяющего также размер поселка. На юго-восточной стороне определены только единичные селищные и количество запасных ям буковогорской культуры, которыми заключена эта часть поселка. Интенсивность застройки была уже гораздо слабее чем в центре, отсутствовали планы домов и инвентарь объектов был также существенно беднее. Подобная остановка намечалась и на северо-восточной стороне поселка. В обеих исследованных частях найдены два новых погребения буковогорской культуры /общее количество 17/ и второе погребение с трупосожжением культуры каннелированной керамики. На третьей стороне, шириной только в 32 м, в местах где отрог навязывает на окружающую местность, был на росстоянии 27 м исследован в плане ров культуры каннелированной керамики шириной 4,2-5 м и максимальной глубиной 2,2 м. Он отчасти перекрывал широкую мелкую канаву буковогорской культуры. Обе стройки являлись заключением самой приступной стороны поселка во время неолита и энеолита, и за ними определены лишь малые единичные селищные ямы. Исследованием в 1981-85 гг. впервые обследована существенная часть поселков обеих культур. Более общие результаты всего полевого исследования содержит предварительная сводка /Jakab 1986, с. 455-462; Šiška 1986, с. 439-454/.

GEOFYZIKÁLNY PRIESKUM ARCHEOLOGICKÝCH LOKALÍT

Ján T i r p á k

V roku 1985 sa uskutočnil geofyzikálny prieskum na 24 archeologických lokalitách, na ktorých boli aplikované geoelektrické, magnetické a elektromagnetické metódy. Dovedna bolo preskúmaných cca 1,6 ha plochy s hustotou bodov 1 x 1 m. Pri meraniach sa používali elektrické prístroje Norma a Minigeska, protónový magnetometer G-816 a detektory kovov MK-2 a Metadec. Geofyzikálnymi meraniami boli získané mapy izolínií alebo sklopené profily nameraných veličín. Niektoré výsledky boli obojstranne konfrontované a z nich sa vyvodili závery pre postup ďalších prác, ako aj pre metodiku geofyzikálneho prieskumu. V príspevku sú uvedené výsledky geofyzikálnych meraní, ktoré boli overené archeologickými odkryvnými prácami.

B o ľ k o v c e /okr. Lučenec/

Cieľom elektromagnetického prieskumu bolo dohľadanie mincí z hromadného nálezu v záhrade D. Nagya /č. d. 68/. Na preskúmanej ploche 100 m² sa našlo 27 strieborných mincí zo 16.-17. stor., ktoré sa nachádzali v hĺbkach od 0,05 do 0,15 m pod povrchom.

B r a t i s l a v a, časť D ú b r a v k a, poloha Veľká lúka

Úlohou geoelektrického merania bolo vyčleniť z relatívne veľkej plochy oblasť perspektívnu z hľadiska možnosti výskytu archeologických objektov. Na preskúmanej ploche 2500 m² sa zistili anomálne zóny so zvýšenými hodnotami zdanlivého merného odporu, ktoré boli potvrdené matematicko-štatistickou metódou. Na základe získaných výsledkov bolo odporučené urobiť v miestach anomálnych zón odkrývku. Archeologickým výskumom boli zistené negatívy základov rímskej stavby.

D o l n ý K u b í n, časť B y s t e r e c, poloha Trniny

Prieskum elektromagnetickou metódou mal za úlohu získať predstavu o výskyte kovových predmetov. Na ploche 800 m² bolo predbežným prieskumom nájdených 15 keltských mincí a do 20 železných a bronzových predmetov z doby laténskej až zo stredoveku.

I ž a, poloha Leányvár /okr. Komárno/

Prieskum elektromagnetickou metódou mal zistiť prítomnosť kovových predmetov na ploche 5000 m², ktorej vrchná časť bola odstránená zemným strojom. Pomocou detektora kovov bolo získaných 26 rímskych mincí, strieborná minca zo 16. stor. a 20 bronzových predmetov. Kovové predmety sa nachádzali v hĺbkach od 0,01 do 0,12 m pod povrchom.

N i t r a, hrad

Úlohou elektromagnetického prieskumu bolo urobiť kontrolné merania dna archeologických sond za pomoci detektora kovov. Na ploche 24 m² bola nájdená medená minca z 18. stor.

N i t r a, časť P á r o v s k é H á j e, 4. vetva plynovodu

Cieľom elektromagnetického merania bolo preskúmať ryhu pre plynovodné potrubie a jej blízke okolie v dĺžke 500 m. Pomocou detektora kovov boli nájdené rímska minca a vyše 55 železných predmetov z doby sťahovania národov, doby rímskej a zo stredoveku.

O l c n a v a, poloha Starý cintorín /okr. Spišská Nová Ves/

Úlohou geoelektrického prieskumu bolo získať predstavu o priebehu zvyškov architektúry narušenej výkopovými stavebnými prácami. Na ploche 900 m² sa zistil priebeh zdanlivého merného odporu s anomálnymi zónami maximálnych hodnôt oproti okolitému prostrediu. Na základe výsledkov geofyzikálnych meraní bolo odporučené robiť výkopové práce v miestach zvýšených merných odporov. Archeologickým výskumom boli odkryté základy stredovekej sakrálnej stavby s množstvom architektonických prvkov.

P a r t i z á n s k e, časť Š i m o n o v a n y, Šimonovianska ulica 25 /okr. Topoľčany/

Geoelektrický prieskum mal získať predstavu o priebehu zdanlivých merných odporov v okolí tzv. vodného hradu. Na skúmanej ploche 1000 m² boli zistené anomálne zóny so zvýšenými, resp. zníženými mernými odpormi. Na základe získaných výsledkov sa odporučilo urobiť v miestach anomálnych zón odkrývku. Archeologickými sondážnymi prácami boli zistené zvyšky stavebných základov.

S e r e ď, kaštieľ /okr. Galanta/

Cieľom elektromagnetického prieskumu bolo dohľadanie mincí z dvoch hromadných nálezov zistených odkrývnymi archeologickými prácami pri základoch múrov tzv. vodného hradu. Pomocou detektora kovov sa našlo 68 medených mincí z 15. stor., strieborná minca zo 17. stor. a strieborný medailón.

V e ľ k é Z á l u ž i e /okr. Nitra/

Úlohou elektromagnetického prieskumu bolo dohľadanie mincí z hromadného nálezu v záhrade V. Ternényiho /Na pažiti 23/. Na preskúmanej ploche 75 m² sa našlo 88 medených a striebornych mincí z 15. stor. v hĺbkach od 0,02 do 0,15 m pod povrchom.

GEOPHYSIKALISCHE ÜBERPRÜFUNGEN ARCHÄOLOGISCHER FUNDSTELLEN. Überprüfungen von 24 archäologischen Fundstellen wurden durch eine Applikation geoelektrischer, magnetischer und elektromagnetischer Methoden durchgeführt. Durch geophysikalische Messungen wurden Karten von Isolinien oder wiederstandige Profile gemessener Größen gewonnen. Im Beitrag sind die Ergebnisse von geophysikalischen Messungen aus 10 archäologischen Fundstellen angeführt, die durch archäologische Abdeckungen beglaubigt wurden. Durch eine geoelektrische Untersuchung wurden architektonische Reste in Bratiskava-Dúbravka, Olcnava und in Partizánske indiziert. Mit Hilfe von Metalldetektoren wurden 227 Münzen und über 200 Eisen- und Bronzegegenstände aus der Latènezeit bis zum Mittelalter gefunden.

ГЕОФИЗИКАЛЬНЫЕ РАЗВЕДКИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ МЕСТОНАХОЖДЕНИЙ. Разведки на 24 археологических местонахождениях были осуществлены применением геоэлектрических, магнитных и электромагнитных методов. Геофизикальными измерениями были обретены карты изолиний или геоэлектрические профили измеренных величин. В статье приведены результаты геофизикальных измерений на 10 археологических местонахождениях, которые были проверены археологической вскрышей. Геоэлектрическими разведками были назначены архитектурные остатки в Братиславе-Дубравке, Олцнаве и Партизанском. При помощи детекторов металлов были найдены 227 монет и свыше 200 железных и бронзовых предметов с периода латена по средневековье.

PRIESKUM V OKRESE PREŠOV

Božena T o m á š o v á

V roku 1985 bol realizovaný prieskum na pravekých a včasnostredovekých lokalitách a v súčinnosti so Štátnym oblastným archívom v Prešove /F. Uličný/ prieskum zaniknutých stredovekých dedín a sakrálnych stavieb, ktorého výsledkom bolo bližšie lokalizovanie niektorých usadlostí, resp. objektov.

D e m j a t a

Juhovýchodne od obce /27-44-15, 1 : 10 000, 82 : 115 mm/ v polohe Nižný Tyč sa našli stredoveké črepy, pochádzajúce pravdepodobne z objektov zaniknutej usadlosti zo 14.-15. stor. nazývanej Herceg.

G r e g o r o v c e

Juhovýchodne od obce v údolí Dzikovho potoka /27-44-19, 1 : 10 000, 394 : 252 mm/ sa na mieste zaniknutej usadlosti, spomínanej ako Bruchekmal, possessio Pruchekmal, Prwchekmal - dnes Pachmaľ, získalo z oráčiny niekoľko zlomkov keramiky z 15.-16. stor.

P r e š o v, časť H a n i s k a

Južne od Prešova na úpätí vrchu zvaného Podlabanec sme v polohe Krajný vrch /37-22-14, 1 : 10 000, 264 : 5 mm/ získali po kultivácii pôdy v záhradkárskej osade, ktorá narušila objekty, črepový materiál z doby bronzovej, niekoľko nevýrazných stredovekých črepov a železnú trosku.

R o ž k o v a n y

V intraviláne obce v polohe Za múrom /27-43-10, 1 : 10 000, 108 : 224 mm/ sme lokalizovali zvyšky základov sakrálnej stavby s patrocíniom sv. Antona pustovníka, spomínanej v archívnych prameňoch v roku 1331 /informácia F. Uličného/. Uvedená skutočnosť dovoľuje datovať stavbu kostola do 13.-14. stor. Začiatkom 19. stor. sa pre zosuv pôdy porušila statika objektu, materiál bol rozobraný a využitý pri stavbe nového kostola na protiľahlej strane potoka, ktorý bol vysvätený v roku 1858.

Š a r i š s k é M i c h a ľ a n y

Z polohy Stredné pole po ľavej strane Veľkého potoka východne od obce /27-44-18, 1 : 10 000, 225 : 187 mm/ pochádzajú početné fragmenty hrncovitých nádob hnedej, okrovohnedej, resp. sivej farby, zdobené jednoduchými i viacnásobnými vlnovkami, kombinovanými pásmi vodorovných rýh. Okrem keramického materiálu, datovaného pravdepodobne do 9. a do 10.-12. stor., si zaslúžia pozornosť dva železné nožíky /dĺ. 82 a 98 mm/ a fragment železného kosáka /obr. 94: 10-14, obr. 95: 1-7/.

V a r h a ň o v c e

Z areálu zaniknutej stredovekej dediny, spomínanej v roku 1435 ako possessio seu villa Dechke, v polohe Dvorisko /38-11-21, 1 : 10 000, 355 : 376 mm/ pochádzajú početné zvyšky stavebného materiálu z väčšieho objektu pravdepodobne hospodárskeho charakteru.

Z á h r a d n é

Po oboch stranách potoka Terniarka juhozápadne od obce sme zachytili v polohe zvanej Rákoš /27-44-19, 1 : 10 000, 111 : 7 mm a 27-44-14, 1 : 10 000, 75 : 374 mm/ stopy rozsiahlejšieho osídlenia zo 14.-16. stor. Reprezentujú zaniknutú stredovekú usadlosť, ktorej názov pretrval v chotárnom pomenovaní. Získané keramické zlomky pochádzajú väčšinou z tenkostenných nádob červenohnedej, hnedej, výnimočne sivastej farby /obr. 94: 1-8/.

V intraviláne obce /27-44-14, 1 : 10 000, 10 : 293 mm/ sa nachádza homoľovitá vyvýšenina, na ktorej /podľa upozornenia miestnych obyvateľov/ stál kostol sv. Filipa a Juraja, spomínaný v archívnych prameňoch v súvislosti s farnosťou už v 14. stor. /informácia F. Uličného/. V teréne sa po ňom nezachovali výrazné stopy.

L i t e r a t ú r a

TÓTH, S. 1910: Sáros vármegye monografiája. II. Budapest.

ULIČNÝ, F. 1981: Zánik dedín v Šariši v 13.-16. storočí. In: Archaeol. Historica. 6. Brno, s. 521-525.

VARSIK, B. 1973: Osídlenie Košickej kotliny. II. Bratislava.

GELÄNDEERKUNDUNGEN IM BEZIRK PREŠOV.

D e m j a t a. An der Stelle einer abgegangenen Niederlassung aus dem 14.-16. Jh., Herceg genannt, wurden Scherben gefunden.

G r e g o r o v c e. Es wurde die Lage einer wüstgewordenen Niederlassung aus dem 15.-16. Jh., die als Pruchekmal erwähnt wird, lokalisiert.

P r e š o v, Teil H a n i s k a. Bei der Bodenkultivation wurde Scherbenmaterial aus der jüngeren Bronzezeit gefunden.

R o ž k o v a n y. Innerhalb der Gemeinde wurden Reste von Fundamenten eines schon im J. 1331 erwähnten Sakralbaues mit dem Patrizinium des Hl. Antonius-Einsiedlers festgestellt.

Š a r i š s k é M i c h a ľ a n y. Man gewann slawisches Keramikmaterial und Eisenwerkzeuge aus dem 10.-13. Jh. /Abb. 94: 10-14, Abb. 95: 1-7/.

V a r h a ň o v c e. Im Areal der mittelalterlichen Dorfwüstung Dečkovce stellte man Reste eines Objektes, wahrscheinlich von Wirtschaftscharakter, fest.

Z á h r a d n é. Südwestlich der Gemeinde erfaßte man Spuren einer wüstgewordenen mittelalterlichen Niederlassung, die Rakoš genannt wurde /Abb. 94: 1-8/. Innerhalb der Gemeinde stellte man unausgeprägte Spuren eines abgegangenen Sakralbaues fest.

РАЗВЕДКИ В РАЙОНЕ ПРЕШОВ.

Д е м ь я т а. В местах прекратившей существование усадьбы XIV-XVI вв., названной Герцег, найдены черепки.

Г р е г о р о в ц е. Определено положение исчезнувшей усадьбы XV-XVI вв., упоминаемой под названием Прухекмал.

П р е ш о в, часть Г а н и с к а. Во время вспашки найдены черепки младшего периода бронзы.

Р о ж к о в а н и. В застройке села обнаружены остатки фундаментов сакральной стройки с патроцинием св. Антона-путешественника, упоминаемой в 1331 г.

Ш а р и ш с к е - М и х а л я н и. Обретен славянский керамический материал и железные орудия X-XIII вв. /рис. 94: 10-14, рис. 95: 1-7/.

В а р г а н е в ц е. В ареале прекратившего существование средневекового села Дечковце обнаружены остатки объекта предположительно хозяйственного характера.

З а г р а д н е. К юго-западу от села затронуты остатки прекратившей существование усадьбы, названной Ракош /рис. 94: 1-8/.

URNOVÝ HROB Z PREŠOVA

Božena T o m á š o v á

V intraviláne Prešova na pravobrežnej terase rieky Torysy na Volgogradskej ulici /37-22-04, 1 : 10 000, 347 : 141 mm/ bol v roku 1982 zachránený z profilu ryhy pre vodovodné potrubie obsah porušeného urnového hrobu.

Hrob sa črtal v tmavohnedej kultúrnej vrstve 0,6 m pod úrovňou terénu. Obsahoval urnu /obr. 94: 9/ so zvyškami spopolneného tela, ktorá bola prikrytá pieskovcovou platničkou nepravidelného oválneho tvaru veľkosti cca 0,4 x 0,3 m. Na spodnej strane platničky sa črtal obrys ústia nádoby. Nezdobená urna amforovitého tvaru s valcovitým hrdlom a s dvoma pásikovými uškami na vydutí je sivá, miestami

okrovosivá; v. 350 mm, Ø ústia 215 mm, Ø dna 114 mm. Okrem urny s kalcinovanými kosťami sa v hrobe našla i menšia neúplná nezdobená amforovitá nádoba s dvoma uškami na vydutí /v. torza 170 mm, Ø dna 117 mm/ a dva malé krčiažky okrovohnedej farby, dvojkónického tvaru, s výzdobou protiľahlých výčnelkov na vydutí; jeden z nich má symbolicky naznačený otvor nádoby.

V profile ryhy sa ďalšie hroby nečrtali. Nález datujeme do strednej doby bronzovej.

EIN URNENGRAB IN PREŠOV. Im Stadtinnern von Prešov auf der rechtsseitigen Flußterrasse wurde ein gestörtes Urnengrab untersucht, das dem keramischen Begleitinventar nach in die mittlere Bronzezeit datiert wird. Es skizierte sich 60 cm unter dem Geländeniveau. Die Urne /Abb. 94: 9/ mit Leichenbrandresten war mit einer kleinen ovalen Sandsteinplatte bedeckt. Außer der Urne befanden sich im Grab ein amphorenförmiges Gefäß mit zwei Henkeln auf der Bauchung, zwei kleine Krüge von ockerbrauner Farbe, doppelkonischer Form mit einer Verzierung aus gegenständigen Buckeln auf der Bauchung.

УРНОВОЕ ПОГРЕБЕНИЕ ИЗ Г. ПРЕШОВ. В застройке г. Прешова на правобережной террасе реки было исследовано нарушенное урновое погребение, датированное по сопровождающем керамическом материале средним периодом бронзы. Оно вырисовывалось 60 см под уровнем местности. Урна /рис. 94: 9/ с остатками сожженного тела была закрыта песчаниковой плиткой овальной формы. Кроме урны в погребении находился амфорообразный сосуд с двумя ушками на изгибе, два небольших кувшинчика охро-бурого цвета, биконической формы, украшенные двумя противолежащими выступами на изгибе.

VÝSKUM A PRIESKUM V LAKŠÁRSKEJ NOVEJ VSI

Katarína T o m č í k o v á

V Lakšárskej Novej Vsi /okr. Senica/ sa uskutočnil predstihový výskum, vyvolaný stavbou tranzitného plynovodu. Lokalita Na Lósoch, ktorú objavil pracovník AÚ SNM L. Zachar roku 1983, leží asi 1500 m na západ od obce v inundačnom pásme Lakšárskeho potoka /pravobrežie/ na pretiahnutom dunovitom útvare /34-42, 1 : 50 000, 260 : 240 mm/.

Cieľom výskumu bola záchrana obsahu objektov slovanského neagrárneho sídliska s predpokladanými železiarskymi pecami. Počas výskumu sa odkryl slovanský objekt /jama oválneho pôdorysu, vaničkovite zahĺbená, s ohniskom v severozápadnej časti/ s nezdobenou keramikou pražského typu, ďalej deštrukcia železiarskej pece a časť miliera. Na lokalite sa zistilo aj osídlenie v dobe laténskej a v 14.-16. stor.

Na základe doterajšieho výskumu možno konštatovať, že sídlisko vznikalo pravdepodobne v spojitosti so spracúvaním bahennej rudy, čomu nasvedčuje deštrukcia pece, milier a množstvo prepálenej mazanice /výplň z pecí/, škvara i železná troska. Neďaleko lokality sa nachádza väčšie množstvo bahennej rudy, čo naznačuje možnosť prípadnej exploatácie.

Pracovníci AÚ SNM E. Studeníková a Z. Farkaš urobili prieskum na trase tranzitného plynovodu v polohe Lipovec /34-42, 1 : 50 000, 205 : 205 mm/, ktorá sa

nachádza asi 200 m východne od štátnej cesty Lakšárska Nová Ves - Borský Mikuláš na dunovitom svahu. Získali slovanský črepový materiál z 9. stor. /obr. 96: 1-4/. Z polohy Lipovec je z druhej strany duny známe osídlenie v 9. stor. /Kraskovská 1971, s. 69-71/.

L i t e r a t ú r a

KRASKOVSKÁ, Ľ. 1971: Nové nálezy na Záhorí. In: Zbor. Slov. nár. Múz. 65. Hist. 11. Bratislava, s. 69-79.

GRABUNG UND GELÄNDEERKUNDUNG IN LAKŠÁRSKA NOVÁ VES. Während der Grabung in Lakšárska Nová Ves /Bez. Senica/ deckte man ein slawisches Objekt mit unverzierter Keramik des Prager Typus, die Destruktion eines Eisenverhüttungsofens und den Teil eines Meilers ab. Auf der Fundstelle wurde auch Besiedlung aus der Latènezeit und aus dem 14.-16. Jh. festgestellt. Es handelt sich wahrscheinlich um eine nichtagrarische Siedlung, die im Zusammenhang mit Eisenverarbeitung entstand. Eine Begehung bei der Gemeinde ergab slawisches Scherbenmaterial aus dem 9. Jh. /Abb. 96/.

ИССЛЕДОВАНИЕ И РАЗВЕДКИ В С. ЛАКШАРСКА-НОВА-ВЕС. Во время исследования в с. Лакшарска-Нова-Вес /р-н Сеница/ вскрыт славянский объект с неукрашенной керамикой пражского типа, обвал железоплавильной печи и часть угольного кабана. На местонахождении определено также заселение периода латена и XIV-XVI вв. Речь идет предположительно о неземледельческом поселении, которое возникло в связи с производством железа. Разведки у села дали славянские черепки IX в. /рис. 96/.

ĎALŠÍ KAMENNÝ MLAT ZO ŠPANEJ DOLINY

Gejza T r g i n a

Pri ťažbe hlušiny z haldy v Španej Doline v polohe Piesky /okr. Banská Bystrica/ zachránili pracovníci Rudných baní, n. p., Banská Bystrica ďalší kamenný mlat, používaný na roztĺkanie vydolovanej rudy.

Mlat je zhotovený z riečneho okruhliaka /sivohnedý kremeň/, povrch má hladký. Je vajcovitého tvaru, z jednej strany mierne sploštený, s plytkým širokým okružným žliabkom, asymetricky umiestneným na tele; dĺ. 161 mm, š. 105 mm, hŕ. 75 mm, hmotnosť 1800 g /obr. 98: 1a, b/.

Tvarom, rozmermi a hmotnosťou patrí do kategórie stredne veľkých mlatov, používaných v okolí Španej Doliny v staršej dobe bronzovej pri exploatácii medenej rudy /Točík - Bublová 1985, s. 85/.

L i t e r a t ú r a

TOČÍK, A. - BUBLOVÁ, H. 1985: Príspevok k výskumu zaniknutej ťažby medi na Slovensku. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 21. Nitra, s. 47-128.

EIN WEITERER STEINERNER RILLENSCHLÄGEL AUS ŠPANIA DOLINA. Aus der bekannten Lokalität Piesky in Špania Dolina /Bez. Banská Bystrica/ stammt ein weiterer eiförmiger Rillenschlägel mit flacher breiter rundumlaufender Rille /Abb. 98:

1a, b/. Er gehört zur Gruppe der Arbeitsgeräte, die in der älteren Bronzezeit bei der Gewinnung des Kupfererzes benutzt wurden.

НОВАЯ НАХОДКА КАМЕННОГО МОЛОТА ИЗ ШПАНЕЙ-ДОЛИНЫ. С известного местонахождения Пьески в с. Шпанья-Долина /р-н Банска-Бистрица/ происходит новый каменный молот яйцевидной формы с мелким широким желобком по окружности /рис. 98: 1a, b/. Он принадлежит ко группе орудий труда, которые использовались в старшем периоде бронзы для добычи медной руды.

NÁLEZ STREDOVEKEJ STUDNE V KREMNICI

Gejza T r g i n a

V roku 1985 pri svahovaní dvora domu číslo 579/6 na námestí Slobody v Kremnici /okr. Žiar nad Hronom/ bola objavená studňa. Podľa opisu nálezcom bola 4 m hlboká, steny mala vyložené trámami z červeného smreka, ktoré tvorili zrubovú konštrukciu. Výdreva bola však ešte pred nahlásením nálezu zničená. Z výplne studne sa podarilo zachrániť šesť takmer kompletných nádob /päť hrncov a lievikovitý pohár/ a väčší počet málo výrazných zlomkov z niekoľkých nerekonštruovateľných nádob.

Opis

1. Hrniec bielej farby, miestami sekundárne zadymený do siva, okraj zhrubnutý, mierne dovnútra duto profilovaný, plecia zdobené štvornásobným žliabkovaním; pásikové ucho, zvrchu preliačené, dosadá na okraj a na najväčšie vydutie; v. 160 mm, Ø ústia 110 mm, Ø dna 78 mm, š. ucha 24 mm /obr. 97: 1/.

2. Hrniec tehlovej farby, sekundárne čierno zadymený, z vnútornej strany v hornej tretine so žltozelenou glazúrou, okraj zhrubnutý, mierne dovnútra duto profilovaný; pásikové ucho, zvrchu preliačené, upnuté na okraj a najväčšie vydutie; v. 155 mm, Ø ústia 100 mm, Ø dna 65 mm, š. ucha 19 mm /obr. 97: 2/.

3. Čiastočne rekonštruovaný biely hrniec so zelenou glazúrou z vnútornej strany, okraj mierne dovnútra duto profilovaný, zdobený dvoma žliabkami; plecia zdobené siedmimi oddelenými ryhami; v. 154 mm, Ø dna 74 mm, Ø ústia 110 mm /obr. 97: 5/.

4. Hrniec bielej farby so žltohnedým odtieňom /ucho sa nezachovalo/, so zelenou glazúrou zvnútra, okraj zhrubnutý, mierne duto profilovaný do vnútra, plecia a vydutie zdobené oddeleným ryhovaním; v. 170 mm, Ø ústia 116 mm, Ø dna 80 mm /obr. 97: 6/.

5. Hrniec tehlovej farby, sekundárne zadymený do čierna, z vnútornej strany s tmavozelenou glazúrou /ucho sa nezachovalo/, okraj, profilovaný dvojnásobnou plastickou rímsou /horná prelamovaná/, duto zahnutý dovnútra, telo zdobené deviatimi plytkými širokými kanelúrami; v. 164 mm, Ø ústia 120 mm, Ø dna 85 mm /obr. 97: 4/.

6. Pohár lievikovitého tvaru, sivej farby, okraj zosilnený miernym prstencom, na tele stopy po vytáčaní, pod okrajom malý otvor; v. 152 mm, Ø ústia 130 mm, Ø dna 50 mm /obr. 97: 3/.

Nádoby sú vyrobené z jemnozrnnej hliny s prímesou piesku, kvalitne vypálené a na dnách majú stopy po zrezávaní. Na základe výsledkov z výskumu hradného areálu v Kremnici /Hoššo 1982, s. 91-92/ ich datujeme do druhej polovice 15. stor.

L i t e r a t ú r a

HOŠŠO, J. 1982: Ďalšie výsledky archeologického výskumu mestského hradu v Kremnici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1981. Nitra, s. 91-92.

FUND EINES MITTELALTERLICHEN BRUNNENS IN KREMNICA. Bei Planierungsarbeiten im Hof eines Hauses auf dem Platz des Friedens in Kremnica /Bez. Žiar nad Hronom/ wurde ein mittelalterlicher Brunnen mit Holzverkleidung in Blockbaukonstruktion entdeckt. Aus seiner Ausfüllung rettete man sechs fast zur Gänze erhaltene Gefäße, davon fünf Töpfe /Abb. 97: 1, 2, 4-6/ und einen trichterförmigen Becher /Abb. 97: 3/. Nach dem Charakter der Funde entfällt die Benutzung des Brunnens in die zweite Hälfte des 15. Jh.

НАХОДКА СРЕДНЕВЕКОВОГО КОЛОДЦА В КРЕМНИЦЕ. Во время земляных работ на склоне двора на площади Свободы /р-н Жяр-над-Гроном/ был обнаружен средневековый колодец с деревянной облицовкой срубной конструкции. Из его засыпки были спасены шесть почти цельных сосудов, в том числе пять горшков /рис. 97: 1-2, 4-6/ и один стакан воронкообразной формы /рис. 97: 3/. По характере находок его использование относится к второй половине XV в.

VÝSLEDKY POSLEDNEJ SEZÓNY VÝSKUMU POHREBISKA LUŽICKEJ KULTÚRY V ŽIARI NAD HRONOM

Gejza T r g i n a

V letných mesiacoch roku 1985 prebehli záverečné práce na výskume pohrebiska lužickej kultúry v Žiari nad Hronom /bývalá obec Horné Opatovce/ v polohe Dlhé diely. Práce sa zamerali na zachytenie okraja pohrebiska severným a západným smerom a na doskúmanie plôch a objektov odkrytých v predchádzajúcej sezóne.

Uvedenými smermi boli vytýčené tri rezy široké 1 m. Týmito rezmi neboli zachytené hroby ani iné objekty, čo potvrdilo pôvodný predpoklad, že doteraz preskúmaná plocha tvorí západný okraj pohrebiska, ktorého podstatná časť musela byť v minulosti zdevastovaná výstavbou Závodu SNP.

Odkrytých a preskúmaných bolo ďalších 10 žiarových hrobov, z ktorých päť /hroby 62-66/85/ bolo situovaných v mohyle IX/85 - jeden hrob /61/84/ bol preskúmaný v predchádzajúcej sezóne a nachádzal sa pri severnom okraji prstenca. Hroby 62-65/85 boli rozložené približne v strede plochy mohyly, kým hrob 66/85 bol v južnej časti jej kamenného prstenca. Kamenná konštrukcia mohyly s priemerom 10 m bola vytvorená z veľkých lomových kameňov a čiastočne porušená hlbokou orbou. Inventár hrobov pozostával z amforovitých urien, zdobených okrúhlymi plytkými preliačinkami /obr. 98: 3 a 5/. Urny v hroboch 62/85 a 63/85 boli prekryté jednouchými miskami s profilovaným hrdlom /obr. 98: 4/. Do hrobu 62/85 bol spolu so zvyškami kremácie vložený fragment bronzovej ihlice s guľovitou hlavičkou a so zosilneným, špirálovite zdobeným krčkom /obr. 99: 3/ a do hrobu 63/85 žiarom deformovaný bronzový pásikový prsteň. Urnu v hrobe 64/85 predstavuje dvojkónická nádoba s jazykovitými výčnelkami na vydutí /obr. 98: 6/.

V neskorých jesenných mesiacoch roku 1984 bola zachytená časť kamennej konštrukcie mohyly VI/84. Vzhľadom na pokročilú ročnú dobu a vysoký stav spodnej vody bolo možné pristúpiť k jej preskúmaniu za použitia výkonného ponorného čer-

padla až vo výskumnej sezóne 1985. /Mohyla i centrálny hrob boli očíslované už v roku 1984 - mohyla VI/84 a hrob 30/84, preto sme sa pridržiavali pôvodného označenia i v roku 1985./

Konštrukciu mohyly tvoril kamenný prstenec, pozostávajúci prevažne z riečnych okruhliakov. Vonkajší priemer mohyly mal 5,6 m, priemer vnútorného kruhu 1,3 m.

Hrob 30/84 sa nachádzal takmer presne v strede. Vo veľkej amforovitej urne, prekrytej veľkým oválnym riečnym kameňom, bol uložený bronzový kosák s tŕňom /obr. 99: 6/, dve veľké bronzové ihlice s guľovitou hlavičkou a so zosilneným špirálovite zdobeným krkom /v obrázkovej prílohe kreslená iba horná časť ihlíc; obr. 99: 1, 2/, ďalšie dve menšie ihlice, jedna s pečatidlovitou /obr. 99: 5/ a druhá s profilovanou hlavičkou /obr. 99: 4/, bronzový drôtený prsteň, špirálovite stočený, niekoľko bronzových streliek do šípov, spečených ohňom, a prepálený sklenený korálik.

V štyroch výskumných sezónach sa na pohrebisku lužickej kultúry v Žiari nad Hronom v bývalej obci Horné Opatovce zistilo pochovávanie v priebehu mladšej doby bronzovej /BD-HA/. Prínos výskumu spočíva predovšetkým v odkrytí mohýl s kamenným prstencom a výrazným keramickým a bronzovým inventárom už zo stupňa BD, ktoré sú zatiaľ jediným dokladom lužického osídlenia v tomto období v celej Žiarskej kotline.

ERGEBNISSE DER LETZTEN GRABUNGSSAISON AUF DEM GRÄBERFELD DER LAUSITZER KULTUR IN ŽIAR NAD HRONOM. Im J. 1985 wurden die Grabungsarbeiten auf dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur in Žiar nad Hronom beendet. Das Gräberfeld setzt weder in nördlicher noch in westlicher Richtung fort und sein östlicher Teil wurde in der Vergangenheit durch Bauarbeiten vernichtet. Es wurden 10 Brandgräber, meistens aus der Stufe BD durchforscht. Ähnlich wird auch das Hügelgrab VI/84 /bereits im J. 1984 erfaßt/ datiert, in dem das Grab Nr. 30/84 eine größere Anzahl von Bronzeartefakten /Abb. 99: 1, 2, 4-6/ enthielt.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПОСЛЕДНЕГО ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО СЕЗОНА МОГИЛЬНИКА ЛУЖИЦКОЙ КУЛЬТУРЫ В Г. ЖЯР-НАД-ГРОНОМ. В 1985 г. было закончено исследование могильника лужицкой культуры в Жяре-над-Гроном. Могильник не продолжается ни в северном ни в западном направлениях и его восточная часть была в прошлом уничтожена строительными работами. Исследованы 10 погребений с трупосожжениями, преимущественно периода ступени BD. Подобно датирован также курган VI/84 /обнаруженный уже в 1984 г./, где погребение 30/84 содержало большее количество бронзовых артефактов /рис. 99: 1, 2, 4-6/.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU POHREBISKA V KAMENIČNEJ-BALVANOCH

Alexander T r u g l y

Počas záchranného výskumu v Kameničnej, časť Balvany /okr. Komárno/, sa v rokoch 1983-84 odkrylo deväť hrobov /Trugly 1984, 1985/. V tretej výskumnej sezóne sa na okrajoch pohrebiska našli ďalšie štyri hroby.

Opis hrobov a nálezov

H r o b 10. Z-V. Kostra dospelého jedinca s porušenou lebkou ležala na chrbte s rukami pozdĺž tela v hĺbke 0,5 m. Obrysy hrobovej jamy sa nezistili /obr. 100: 1/. Pri kostre boli črepy z dvoch nádob /obr. 100: 5, 6/.

H r o b 11. JZ-SV. Kostra dospelého jedinca, porušená orbou, ležala v hĺbke 0,35 m. Obrysy hrobovej jamy sa nezistili /obr. 100: 2/. Medzi kosťami boli črepy z nádoby /obr. 100: 7, 8/.

H r o b 12. SZ-JV. Zle zachovaná kostra mladšieho jedinca, uloženého na chrbte s rukami pozdĺž tela, sa zistila v hĺbke 0,3 m. Obrysy hrobovej jamy sa nečrtali /obr. 100: 3/. Na pôvodnom mieste pri ľavej ruke bol kus železa /obr. 100: 9/.

H r o b 13. SZ-JV. Kostra dospelého jedinca, orbou takmer zničená, sa našla v hĺbke 0,3 m /obr. 100: 4/. Bez nálezov.

Na pohrebisku z 10.-11. stor. sa odkrylo dovedna 13 hrobov. Predpokladáme, že tieto hroby boli súčasťou väčšieho pohrebiska, ktoré bolo zničené pri povodni v roku 1965.

L i t e r a t ú r a

TRUGLY, A. 1984: Staromaďarské jazdecké hroby v Dolnom Petre a Kameničnej-Balvanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 216-218.

TRUGLY, A. 1985: Výskum pohrebiska z 10.-11. storočia v Kameničnej-Balvanoch. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 241-242.

FORTSETZUNG DER GRABUNG AUF DEM GRÄBERFELD IN KAMENIČNÁ-BALVANY. An den Rändern des Gräberfeldes aus dem 10.-11. Jh. in Kameničná, Teil Balvany /Bez. Komárno/, kam man auf weitere vier Gräber /Abb. 100/. In den J. 1983 und 1984 wurden hier neun Gräber abgedeckt /Trugly 1984, 1985/. Es wird vorausgesetzt, daß diese Gräber der Teil eines größeren Gräberfeldes waren, das im J. 1965 bei einer Überschwemmung vernichtet wurde.

ПРОДОЛЖЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МОГИЛЬНИКА В С. КАМЕНИЧНА-БАЛВАНИ. На краях могильника X-XI вв. в с. Каменична, часть Балвани /р-н Комарно/ найдены четыре новых погребения /рис. 100/. В 1983 и 1984 гг. здесь вскрыты 9 погребений /Trugly 1984, 1985/. Считается, что эти погребения были частью большего могильника, уничтоженного в 1965 г. во время наводнения.

NÁLEZY Z HRADIŠŤA V MARTINE-VRÚTKACH

Vladimír T u r č a n

Na evidovanej lokalite Hradište /777 m n. m; 26-33, 1 : 50 000, 186 : 194 mm/ nad osadou Hviezda v Martine, časť Vrútky /Petrovský-Šichman 1965, s. 84; Pieta 1982, s. 223/ zistil pri prieskume autor príspevku narušenie amatérskymi výkopmi. Najzávažnejším zásahom je rez valom v severovýchodnej časti, kde bola odkrytá a zdevastovaná i kamenná konštrukcia. Vo vyhodenej zemine bol črep z tela nádoby, zdobený ryhovaním /obr. 101: 7/, ktorý umožňuje datovať najstaršiu zistenú fázu osídlenia do mladšej doby bronzovej. Z vnútornej plochy hradiska pochádzajú črepy púchovskej kultúry /obr. 101: 1, 2, 5, 6/. Hradisko spolu s ďalším v Suča-

noch /Hrubec 1961/ zrejme chránilo vstup do Turca od Žilinskej kotliny. Ďalší črepový materiál /obr. 101: 3, 4, 8/ dokladá existenciu stredovekého hrádku v 13.-14. stor. V tejto dobe zrejme vzniklo aj pomenovanie lokality.

L i t e r a t ú r a

HRUBEC, I. 1961: Výskum včasnodejinného sídliska v Sučanoch. Slov. Archeol., 9, s. 209-218.

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1965: Severozápadné Slovensko v dobe laténskej a rímskej. In: Vlastiv. Sbor. Považia. 7. Martin, s. 53-129.

PIETA, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra.

FUNDE AUS HRADIŠTE IN MARTIN-VRÚTKY. Auf dem evidierten Burgwall in Martin, Teil Vrútky, fanden sich in der ausgehobenen Erde eines Amateurgräbers Scherben, die eine Besiedlung der Fundstelle in der jüngeren Bronzezeit, während der Púchov-Kultur und im 13.-14. Jh. belegen /Abb. 101/.

НАХОДКИ С ГРАДИШТЕ В Г. МАРТИН-ВРУТКИ. На регистрированном городище в Мартине, часть Врутки, найдены в выкопанной земле из любительского выкопа черепки, доказывающие заселение местонахождения в младший период бронзы, во время пуховской культуры и в XIII-XIV вв. /рис. 101/.

VÝSKUM MESTSKÉHO HRADU V BANSKEJ BYSTRICI

Adrián V a l l a š e k

Výskum mestského hradu v Banskej Bystrici v roku 1985 sa sústredil do dvoch polôh, a to parčíka medzi budovou býv. pretória /dnes oblastná galéria/ a farským kostolom /obr. 102, bod 1/ a do nádvoria pôvodného barbakanu /obr. 102, bod 2; 36-14-18, 1 : 10 000, 144 : 386 mm/.

Vzhľadom na zástavbu a celkovú dnešnú situáciu v areáli hradu bol priestor medzi farským kostolom a budovou galérie jedinou prístupnou plochou s možnosťou výskumu pomerne väčšieho rozsahu /ani pôvodne tu neboli situované žiadne objekty/.

Tangovaná plocha sa postupne preskúmala tromi sondami /15 x 1, 10 x 2,5, 8 x 1 m/, ktorých situovanie bolo determinované parkovou zeleňou a časovo obmedzené povolením na rozkopávku.

V južnej časti skúmanej plochy sa zachytil a postupne obnažil neznámy, nefungujúci kanálový systém. Vlastné kanálové teleso, pozostávajúce z dvoch súbežných múrov, širokých 70 cm, s líceovaním na vnútornej strane, boli z lomových kameňov ukladaných nasucho. Ramená kamenných múrov boli zhora prekryté veľkými štiepanými pieskovcovými a tufovými platňami. Systém ramien prebiehal v smere Z-V, pozdĺž severnej steny pretória a v smere S-J /ústí do ramena Z-V/. Neďaleko jeho vyústenia sa nachádzal menší "zberač", ktorého ústie chránila železná kovaná mreža a zhora vymurované tufové kvádre, spájané tvrdou maltou. Priestor severne od zberača bol v šírke 170-200 m vydláždený rovnakými platňami ako horná časť kanála.

Predĺžená os ramena Z-V smerovala do priestoru vľavo od vnútornej vstupnej brány, do hradného areálu. Záznam v Protokole Praetoriale z 3. 10. 1567 situuje

do tohto priestoru staršiu hradnú studňu /Jurkovich 1906, s. 30/. Publikácia s grafickým znázornením pertraktujúca hygienu mesta /Raitsits 1896, s. 70/ označuje túto studňu ako "hygienicky závadnú".

Po ničivom požiari hradu v r. 1761 sa v hradnom areáli vykonávali početné reštauračné a asanačné práce a v období okolo prelomu 18. a 19. stor. došlo i k likvidácii hradnej priekopy. Pravdepodobne tento moment vyvolal i zmenu v odvodňovaní areálu a vybudovanie nového kamenného kanála s archaickou stavebnou technikou, ktorý nasmerovali do staršej hradnej studne; v tejto pozmenenej funkcii existovala ešte aj začiatkom nášho storočia. Tento predpoklad potvrdzuje aj početná kolekcia keramických fragmentov z 19. a 20. stor.

Celá skúmaná plocha až do hĺbky temer 200 cm bola vyplnená stavebnou deštrukciou, miestami i väčšími blokmi kompaktných kamenných stien, v ktorej sa nachádzal fragmentárny keramický materiál z 15.-18. stor. V hĺbke 195-210 cm bola súvislá zemitá vrstva s keramikou datovateľnou do 14. stor.

Zistená skutočnosť umožňuje pomerne spoľahlivú rekonštrukciu pôvodnej konfigurácie terénu pred výstavbou sakrálnych objektov i fortifikačného systému. Dopĺňa aj doteraz zistené fakty /Kodoňová - Vallašek 1985, s. 275; Vallašek 1985/.

Zdá sa, že pôvodnú vyvýšeninu pred výstavbou najstaršieho sakrálneho objektu vyrovnali, resp. plánovaný priestor celého sakrálneho komplexu - kostol s cintorínom - zarezali do svahu. Severný, prudší svah pritom upravili stupňovite, južný, miernejší, zasa vyrovnali do zodpovedajúcej nivelety násypom. Pravdepodobne na hranách zárezov prebiehal obvodový múr, ktorého obranyschopnosť bola na južnej strane umocnená 2 m hlbokým terénnym zlomom.

Komplex stavieb tvoriaci vstup do opevneného areálu bol vybudovaný ako posledný a bol dokončený r. 1512. Predstavovala ho bránová bašta - Predigerthurm a zvonica, ktoré boli neskôr spojené na južnej a východnej strane obytným traktom, na severnej vyšším múrom, čím vzniklo uzatvorené medzibránie.

Výskum časti podbránia zistil pôvodnú dlažbu z riečnych okruhliakov, datovateľnú do prvej polovice 16. stor., a nastolil i otázku možnej existencie tzv. vlčej jamy, ktorá bola potom pri niektorej z početných prestavieb vyplnená lomovými kameňmi ukladanými nasucho.

L i t e r a t ú r a

JURKOVICH, E. 1906: Beszterczebánya multjából. Tárczagyüjtemény. Beszterczebánya, s. 23-39.

KODOŇOVÁ, M. - VALLAŠEK, A. 1985: Komplexný výskum Slovenského kostola v Banskej Bystrici. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 21. Nitra, s. 265-278.

RAITSITS, L. 1896: Beszterczebánya sz. kir. város egészségügye különös tekintettel az utolsó évtizedbeli assanáló munkálataira. Beszterczebánya, s. 70-71, príl. 8.

VALLAŠEK, A. 1985: Výskum interiéru farského kostola v Banskej Bystrici. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 242-244.

UNTERSUCHUNG DER STADTBURG IN BANSKÁ BYSTRICA. Im Areal der Stadtburg /Abb. 102/ untersuchte man im J. 1985 die freie Fläche zwischen der Pfarrkirche und dem Gebäude des ehemaligen Praetoriums. Außer dem Kanalisationssystem mit archaischer Bautechnik von der Wende des 18. und 19. Jh., das in einen älteren mittelalterlichen Burgbrunnen einmündete, wurde die ursprüngliche Geländekonfiguration beim Bau der ältesten Pfarrkirche um die Mitte des

13. Jh. festgestellt. Beim Bau des Sakralobjektes wurde der ursprüngliche Abhang ausgeglichen, der nördliche steilere wurde stufenartig zugerichtet und der südliche mäßigere durch eine Aufschüttung geebnet. An den Kanten der Einschnitte bzw. der Aufschüttung verlief eine Umfassungsmauer, deren Verteidigungsfähigkeit sich an der Südseite durch einen 2 m tiefen Geländebruch steigerte.

Im Raum der Barbakane wurde das ursprüngliche Pflaster aus Flußgeröllsteinen aus der ersten Hälfte des 16. Jh. und unter dem eigentlichen Tor eine mit Steinen ausgefüllte, wahrscheinlich eine Wolfsgrube freigelegt.

ИССЛЕДОВАНИЕ ГОРОДСКОГО ЗАМКА В БАНСКОЙ БЫСТРИЦЕ. В ареале городского замка в Банской Быстрице /рис. 102/ была в 1985 г. обследована свободная площадь между приходским костелом и зданием бывшего Праеториума. Кроме системы каналов с архаической техникой стройки от перелома XVIII-XIX вв., которая вела в древний средневековый колодец на замке, была определена первоначальная конфигурация местности при стройке первоначального приходского костела около половины XIII в. Во время стройки сакрального объекта был первоначальный склон заравнен, северный, более косой принял форму ступеней и менее косой южный сравняли насыпкой. На гранях зарезов или насыпи проходила окружная стена, защитительная способность которой была с южной стороны повышена в два метра глубоким скосом.

В просторе замкого барбакана открыта первоначальная мостовка из речных кругляков первой половины XVI в. и под самыми воротами камнями заполненная, предположительно волчья яма.

VÝSLEDKY VÝSKUMU V RUMANOVEJ

Ladislav V e l i a č i k

Príčiny realizácie a priebeh záchranného výskumu pohrebiska únětickej kultúry v Rumanovej /okr. Nitra/ boli zverejnené v informatívnych správach v posledných dvoch ročníkoch tohto periodika /Veliačik 1984, s. 220-223, 1985, s. 244-246/. Pristupujeme preto k predbežnému zhodnoteniu objektov a hlavných výsledkov výskumu oboch sezón /1984, 1985/, počas ktorých sme začistili plochu viac ako 1700 m² a odkryli na nej 104 kostrových hrobov. Preskúmaná bola celá SV časť areálu JRD, priamo ohrozená uskutočňovanou výstavbou a terénnymi úpravami. Hroby sa vyskytovali v rôznej intenzite v nepravidelných radoch, resp. skupinách s voľnými plochami na celom sledovanom úseku. Bezpečne sa určila južná a severná hranica pohrebiska, východným smerom výskyt hrobov pokračuje mimo areálu JRD na poľnohospodársky využívanej ploche. Len so zreteľom na spôsob pochovávania nemožno aj voľný pás v západnej časti skúmanej plochy spoľahlivo stotožniť so západným okrajom pohrebiska.

Hrobové jamy mali obdĺžnikový pôdorys s pravouhlými, častejšie so zaoblenými rohmi. Steny jám i dná boli spravidla rovné, vo viacerých prípadoch sa však zistilo stupňovité odsadenie vlastnej vnútornej hrobovej jamy, ktorá bola spravidla vydrevená. Sú hroby, kde základná orientácia vnútornej jamy sa mierne odlišovala od vonkajšej orientácie, i hroby s vnútornými jamami, v ktorých sa

nezistili zvyšky vydrevenia. Vydrevenie sa črtalo ako pravidelná 2-5 cm hrubá šedastá vrstvička spolu v 26 hroboch, spravidla pri dlhších stenách vnútornej jamy, nechýba však ani pri kratších a výnimočne aj pod kostrou. V piatich hroboch sa okolo kostry zistili zvyšky organického materiálu odlišného charakteru, ktorý naznačuje uloženie mŕtveho zrejme v koženom vaku. Tri hroby signalizujú stopami menších kolových jám vo vyklenutých rohoch, resp. zvyškami vydrevenia aj nad kostrou stavbu komorovej konštrukcie.

Negatívnym sprievodným znakom takmer všetkých odkrytých hrobov je značné rozrušenie vykrádačmi. S výnimkou piatich boli všetky rozrušené natoľko, že sme nezriedka len s ťažkosťami určovali orientáciu. Vykrádacie šachty sú rozmerné, postihovali až dve tretiny plochy hrobovej jamy a zásadne boli nasmerované na horné partie kostry. Popri zásahoch na kostre a hrobovom inventári sa v podstatnej časti zistilo aj zničenie vydrevenia hrobov. Terénne pozorovania ukazujú, že k vykrádaniu hrobov dochádzalo v pomerne krátkom časovom odstupe.

Vo viac ako dvadsiatich hroboch sa nezachovali kostrové zvyšky pochovaného. Do tohto počtu sú zahrnuté jednak hroby zničené novodobými terénnymi úpravami, jednak neporušené hroby, spravidla detské, kde v niektorých prípadoch sa vyskytoval početný medený, resp. bronzový, prípadne keramický inventár. Spolu s ďalšími, úplne rozhádzanými kostrami predstavujú súbor hrobov, v ktorých sa nepodarilo bezpečne určiť orientáciu /až 36 prípadov/. Opačná orientácia podľa pohlavia je vyvážená, 39 kostier ležalo v základnom smere Z-V, 34 v opačnom. Nápadne dominuje snaha uložiť mŕtveho tvárou na juh, sú však doložené nepočetné výnimky. V jedinom prípade bola hrobová jama vyhĺbená v zaužívanom smere, kostry dvojhrobu však boli pohodené priečne cez jamu v smere SSZ-JJV. Spolu sme zistili len šesť dvojhrobov a jeden hrob s tromi pochovanými.

Podstatné porušenie hrobov pochopiteľne poznamenalo aj skladbu a bohatstvo hrobového inventára. Nálezy úplne chýbali v 29 hroboch, pritom aj v ostatných hroboch, okrem nepočetných výnimiek, možno nálezový fond označiť ako chudobný a málo variabilný. Po sľubných nálezoch z prvých, rozrušených hrobov výskum v tomto smere nesplnil očakávanie. Keramika sa síce vyskytla v 38 hroboch, väčšinou však ide o nevýrazné zlomky zo zásypu jám. V celých tvaroch vystupujú jednoduché kónické misy a šálky, únětické šálky, džbánky a hrnce.

V medenej, resp. bronzovej industrii majú prevahu rôzne súčasti náhrdelníkov, špirálovité a plechové trubičky, k nim radím aj okuliarovité závesky. Frekventovaný nález predstavujú aj rôzne typy drôtenej špirálovitej industrie - náramky, prstene a kruhy do vlasov. Zriedkavé sú však šperky stočené z dvojitého drôtu, čo môže mať chronologický význam. Napriek vykradnutiu hrobov sa však objavili aj honosnejšie výrobky - dýky, časti nákrčných kruhov, tyčinkovitý náramok, cyperské, únětické, veslovité a iné typy ihlíc, sekerka s lištami, rydlo a dláto. Výrobky z iných surovín sú zastúpené parohovými korálikmi s rozdeľovačom, kosteným hladidlom a kamennou sekerkou. V štyroch hroboch sa objavili zvieracie kosti, častejšie schránky mäkkýšov.

Zachránený inventár umožňuje aj bez podrobnejšej analýzy zaradiť skúmanú časť pohrebiska v Rumanovej do klasickej fázy únětickej kultúry na Slovensku, odpovedajúcej staršiemu úseku stupňa BA_2. Aj tu sa prejavuje skutočnosť, že ide o periférny zásah, lokálne poznačený vplyvmi vnútrokarpatských kultúr staršej doby bronzovej. Popri skromnom obohatení nálezového fondu možno považovať za prínos výsledky štúdia vydrevenia hrobových jám i spôsobu a časového odstupu vykrádania hrobov.

Poznámka: Pri konzervácii kovového inventára z Rumanovej sa zaznamenalo odlišné sfarbenie a štruktúra zoxidovanej povrchovej vrstvy i jadra materiálu časti nálezov z hrobu 103. Analýzu vzoriek ochotne urobili pracovníci Ústavu experimentálnej metalurgie SAV v Košiciach a Vysokej školy technickej v Košiciach /pozri Luštík - Mihok v tomto periodiku/.

L i t e r a t ú r a

VELIAČIK, L. 1984: Hroby zo staršej doby bronzovej v Rumanovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 220-223.

VELIAČIK, L. 1985: Pohrebisko únětickej kultúry v Rumanovej. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 244-246.

GRABUNGSERGEBNISSE IN RUMANOVÁ. In zwei Grabungssaisons wurden auf dem Gräberfeld der Aunjetitzer Kultur in Rumanová /Bez. Nitra/ 104 Skelettgräber untersucht. In einem Viertel stellte man ein stufenartiges Absetzen der inneren Grabgrube dicht über dem Boden mit Resten der Holzverkleidung fest. Die Gräber und ihr Inventar wurden durch Raubschächte, die sich auf die oberen Skelettpartien richteten, stark gestört. Die umgekehrte Orientierung nach dem Geschlecht ist ausgeglichen, 39 Skelette lagen in der W-O-Richtung, 34 in der entgegengesetzten Richtung. Man erschloß nur sechs Doppelgräber und ein Grab mit drei Bestatteten. Das Grabinventar ist verhältnismäßig arm und wenig variabel. Es erlaubt, den Schwerpunkt der Bestattung auf dem Gräberfeld in die klassische Phase der Aunjetitzer Kultur in der Slowakei /BA_2/ einzureihen, wobei sich darin auch ihre örtlich durch Einflüsse der innerkarpatischen altbronzezeitlichen Kulturen gekennzeichnete periphere Einwirkung widerspiegelt.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ В С. РУМАНОВА. В двух исследовательских сезонах были на могильнике унетицкой культуры в с. Руманова /р-н Нитра/ обследованы 104 скелетных погребения. В их четверти обнаружено ступенчатое отчленение внутренней погребальной ямы тесно над днищем с остатками ее деревянной облицовки. Погребения и их инвентарь были сильно разрушены грабительскими шахтами, направленными на верхнюю часть скелета. Обратная ориентировка по полу в равновесии, 39 костяков лежали в осносном направлении З-В, 34 в обратном. Определены лишь шесть двойных захоронений и одно погребение с тремя похороненными. Погребальный инвентарь относительно беден и почти униформен. Он позволяет отнести главную фазу хоронения на могильнике к классической фазе унетицкой культуры в Словакии /BA_2/, причем в нем отражается ее периферное вмешательство, носящее в данном регионе влияния внутрикарпатских древнебронзовых культур.

VÝSKUMY A NÁLEZY ZEMPLÍNSKEHO MÚZEA V MICHALOVCIACH

Marián V i z d a l

Prvoradá pozornosť pracovníkov Zemplínskeho múzea v oblasti archeologického bádania bola venovaná trase štvrtej vetvy tranzitného plynovodu. Hĺbenie ryhy sa začalo v katastri obce Ruská /okr. Trebišov/. Popri tejto primárnej úlohe sa vykonával prieskum v oblasti Michaloviec, Humenného a Trebišova.

Prieskum v oblasti Michaloviec

M i c h a l o v c e, časť H r á d o k

Pri hĺbení základov pre vodohospodársku stavbu bol porušený objekt z obdobia neolitu a z 10.-12. stor. /obr. 105: 1; 38-14-14, 1 : 10 000, 225 : 129 mm/. Možno predpokladať súvislosť neolitického objektu s lokalitou skúmanou v minulosti /Šiška - Vizdal 1961, s. 871 n.; Lichardus 1970, s. 19 n./. Črepový materiál je nevýrazný /obr. 105: 3, 5, 6/. V jednom prípade sa na časti nádoby s valcovitým hrdlom zachovali stopy čierneho farbiva /obr. 105: 2/. Črep nádoby na nôžke /obr. 105: 4/, podobne ako ostatný materiál, má korodovaný povrch. Z kultúrnej vrstvy z 10.-12. stor., nachádzajúcej sa nad neolitickým objektom, bol získaný keramický materiál. Podobne ako v prvom prípade ide o súčasť väčšieho sídliskového celku.

Na evidovanej lokalite Hrádok /Čilinská 1959/ v polohe Baňa /38-14-14, 1 : 10 000, 248 : 167 mm/ bola v profile zistená odpadová jama pravidelného štvorcového tvaru /obr. 106: 1/. Na základe rozboru črepov možno objekt zaradiť do kuštanovickej kultúry /3. stor. pred n. l./.

Opis

1. Misa s okrajom ústia zahnutým dovnútra; v. 83 mm, Ø ústia 300 mm, Ø dna 126 mm /obr. 106: 2/.
2. Časť tela nádoby s pásom vrypov na pleciach /obr. 106: 3/.
3. Okrajový črep s časťou ucha prečnievajúceho nad okraj ústia /obr. 106: 4/.
4. Okrajový črep s nalepeným pretlačeným pásikom /obr. 106: 5/.
5. Črep s lištou členenou jamkami /obr. 106: 6/.
6. Črep s nalepeným pretláčaným pásikom /obr. 106: 7/.

Z a l u ž i c e, časť M a l é Z a l u ž i c e /okr. Michalovce/

Pri sledovaní južného pobrežia Zemplínskej Šíravy bolo zistené osídlenie z doby bronzovej a zo slovanského obdobia. V katastri obce /obr. 103: 1; 38-23-11, 1 : 10 000, 400 : 78 mm/ sa zberom získal viacúčelový limnokvarcitový nástroj z obdobia neskorého gravettienu /obr. 103: 2; určil L. Bánesz/.

Z b u d z a /okr. Michalovce/

V záhrade za rodinným domom pracovníka Zemplínskeho múzea G. Sotáka /38-14-04, 1 : 10 000, 312 : 344 mm/ sa našla časť pazúrikového škrabadla s terminálnou a pravostrannou retušou. Na ľavej strane má zachovanú časť kôry. Nástroj možno zaradiť do obdobia mladého paleolitu /obr. 112: 7/.

V katastri obce na ľavobrežnej terase Laborca /38-14-09, 1 : 10 000, 324 : 26 mm/ zistil G. Soták neolitické osídlenie. Lokalita sa nachádza 750 m na JZ od stredu obce. Je prvým dokladom osídlenia v tomto období v katastri obce. Pri kontrolnom výskume bola odkrytá polozemnica obdĺžnikového pôdorysu /obr. 109: 1/. Výplň objektu sa výrazne črtala v ílovom podloží. Získal sa bohatý črepový

materiál, umožňujúci datovanie objektu do starého stupňa východnej lineárnej keramiky. Keramika je zhotovená z hliny často zmiešanej s organickými zvyškami a je slabo vypálená. Povrch je pastelovožltý, niekedy až červenastý. Časť črepov je hnedastej farby. Pri výzdobe sa použilo niekoľko techník s rovnocenným zastúpením: rytie, maľovanie, vštipovanie a ich kombinácie. Bežné sú črepy z mís na dutej nôžke. Zdobené sú ornamentom zloženým zo širších plytkých žliabkov. Na fragmente misy so štvoruholníkovo hraneným ústím je volútová výzdoba rytými ostrými ryhami /obr. 110: 1/. Okrem volútových línií /obr. 110: 3, 5/ je doložený kľukatkový vzor /obr. 110: 4/ a ornament zostavený z lomených rytých línií /obr. 110: 6/. Črepy z hrncovitých nádob sú zdobené vštipovanými nepravidelne rozmiestnenými jamkami /obr. 109: 3, 4, obr. 112: 4/. Technika vštipovania sa na črepoch zo Zbudze niekedy kombinuje s rytou kľukatkou prebiehajúcou pod ústím nádoby /obr. 109: 2/. Fragmenty nádob s cylindrovitým hrdlom sú zdobené rovnako ako misy na nôžkach - širšími, plytkými žliabkami /obr. 110 : 2/. Čierno maľovaná výzdoba je zastúpená vodorovnými, súbežnými líniami /obr. 111: 3/, sústavou lomených línií /obr. 111: 4, 6/, vlnitými čiarami /obr. 111: 5, 7/. Hlboká kónická miska dokladá v najúplnejšej podobe maľovaný ornament /obr. 111: 2/. Uplatnenie kombinácie maľovanej a rytej výzdoby dokumentuje črep z okraja /obr. 111: 1/.

Bežný je materiál z nezdobených kónických misiek. Miniatúrnu keramiku zastupuje náhrdelník zložený z 24 guľôčok, ktoré sú kombinované s 9 zubovitými a 4 tesákovitými príveskami /obr. 112: 3, 5, 6/. V objekte sa našli aj zlomky hlinených náramkov /obr. 112: 1/. Dva z nich majú otvor /súčasť náhrdelníka?/. Časté sú i kolieska - prasleny/?/ vyrobené z črepov /obr. 112: 2/. K inventáru drobnotvarej keramiky patrí päť misiek na nôžke /v. 40-70 mm/.

Kamenné nástroje sú vyrobené výlučne z obsidiánu. Sú to najmä škrabadlá.

Výskum neolitického sídliskového objektu v Zbudzi priniesol závažný materiál. Ďalší výskum môže prispieť k doplneniu poznatkov o počiatkoch neolitu v severných oblastiach Východoslovenskej nížiny.

Z e m p l í n s k a Š i r o k á /okr. Michalovce/

Pri výkope žumpy v polohe Rebrín bol narušený objekt z doby rímskej /obr. 104: 1; 38-14-25, 1 : 10 000, 221 : 95 mm/. Podľa jeho pôdorysu a charakteru nálezov možno ho považovať za odpadovú jamu. Keramický súbor tvoria výrobky zhotovené v ruke alebo vyrobené z jemne plavenej hliny na kruhu.

Opis

1. Črep z tela čiernej zásobnicovej nádoby, zdobenej dvoma zväzkami sedemnásobných vlnoviek /obr. 104: 2/.

2. Okrajový črep z hrncovitej nádoby s vyhnutým ústím; farba svetlo- až tmavosivá; zrnitá štruktúra /obr. 104: 3/.

3. Okrajový črep s výraznou bikónickou profiláciou; farba čierna /obr. 104: 4/.

4. Črep z nádoby zdobenej kolkovanou výzdobou; farba čierna /obr. 104: 5/.

5. Okrajový črep s von vyhnutým ústím; farba hnedosivá /obr. 104: 6/.

6. Časť okraja nádoby so stopami čierneho farbiva; hrubozrnná štruktúra /obr. 104: 7/.

7. Črep s lištou; tuhovaná cikcakovitá výzdoba; farba sivá /obr. 104: 8/.

Prieskum v oblasti Humenného a Trebišova

Prieskum Humenského podolia robil externý spolupracovník Zemplínskeho múzea a člen SAS Stanislav Horňák.

H u m e n n é

V profile vodovodnej ryhy na lokalite Terasa /38-12-14, 1 : 10 000, 165 : 287 mm/ bol zistený neolitický sídliskový objekt 2/85 /obr. 115: 1/. Záchranným výskumom sa získal črepový materiál a kamenné artefakty. Keramický inventár nie je jednotný. Prevládajú črepy slabo vypálenej keramiky so skorodovaným povrchom žltej farby /obr. 115: 6, 10, 11/. Bukovohorské črepy s rytou výzdobou sú z kvalitne vypracovaných nádob svetlohnedej farby /obr. 115: 3, 9/. Medzi kamennými nástrojmi sú časté obsidiánové čepieľky /obr. 115: 2, 5, 7, 8/. Zvláštnym tvarom je kamenná ílovcová platňa štvorcového tvaru /obr. 115: 4/. Všetky strany má vyhladené a profilované. Dolná plocha s bokmi je očadená. Pri časovom zaradení objektu možno uvažovať o okruhu bukovohorskej kultúry.

Na evidovanej lokalite v polohe Terasa /38-12-14, 1 : 10 000, 164 : 271 mm/ sa vykonal záchranný výskum, pri ktorom bol odkrytý neolitický výrobný objekt /obr. 114: 1, 2, obr. 116: 1/. Medzi nálezmi je nebývalý počet funkčne rozmanitých kamenných artefaktov, doklad výrobného charakteru objektu. Nástroje sú vyrobené z rôznych nerastov /obsidián, odrody kremeňa, rádiolarit, rohovec, menilitický rohovec, limnokvarcit, opál a i./. Najčastejšie je použitý obsidián. Celková hmotnosť nájdených 1929 obsidiánových artefaktov je 5410 g. O výrobnom zameraní objektu svedčí nález 56 obsidiánových jadier, dvoch andezitových otĺkačov /dĺ. 11,9 a 15,2 mm/ a množstva odštepového materiálu. Okrem škrabadlovitých nástrojov /obr. 117: 2, 6, 7, obr. 118: 2, 6, obr. 119: 3, obr. 120: 4/ sa získalo 12 sekeriek /obr. 116: 2, 3, obr. 120: 1, 2/, dva klinovité nástroje /obr. 117: 3, obr. 120: 3/, brúsiky a časti žarnovov. Keramická náplň objektu je tiež rôznorodá. Bukovohorské črepy sú zdobené typickými zväzkami rytých geometrických línií /obr. 116: 4, 5, obr. 117: 4, 5, obr. 118: 1, 3, obr. 119: 2/. Netradičný je meandrový ornament, tvorený z lomených línií /obr. 118: 5/. Úplne iná je tvarová a výzdobná náplň žltej až tehlovožltej keramiky so stopami čierno maľovanej výzdoby /obr. 119: 1, 4-7, 9/. Výrazným tvarom je hlboká misa s presekávaným okrajom ústia. Po obvode pod ústím sú štyri zobákovité držadlá /obr. 117: 8/. Zachovali sa i zvyšky čierneho maľovania. Medzi materiálom tejto skupiny sa vyskytujú črepy s výlevkou /obr. 117: 1, obr. 118: 4/. Našla sa i nôžka s rytou výzdobou /obr. 116: 5/. Pre agresivitu pôdy sa čierno maľovaná výzdoba z väčšej časti nezachovala. Z fragmentov však možno usúdiť, že tvorcom tejto keramiky bol ľud skupiny Raškovce, ktorý povodím Laborca prenikol do priestoru Humenského podolia. Na staršie osídlenie nadviazala bukovohorská kultúra.

H u m e n n é, časť K r á m o v á

Povrchový zber na evidovanej lokalite priniesol ďalšie nálezy dokladajúce osídlenie v rôznych obdobiach.

Opis

1. Plochá ílovcová sekerka, upravená zbrúsením prírodného tvaru do ostria; v. 128 mm, š. ostria 47 mm /obr. 113: 1/.

2. Štvorhranný kamenný amulet, resp. figúrka/?/ s pribrúsením v hornej časti; v. 53 mm /obr. 113: 2/.

Predmety pochádzajú z miesta, kde sa v roku 1984 našiel bukovohorský črepový materiál /38-12-14, 1 : 10 000, 23 : 269 mm/, preto ich možno zaradiť do mladšej doby kamennej.

3. Perla z čiernej sklenenej pasty, bikónického tvaru, s bohatou viacfarebnou výzdobou /zelená, žltá, biela, červená/; š. 26 mm, v. 16 mm, Ø otvoru 8 mm; 9.-10. stor. /obr. 113: 3/.

R u s k á /okr. Trebišov/

Pri obhliadke v polohe Farský vrch /38-41-23, 1 : 10 000, 365 : 128 mm/ sa zistilo osídlenie z rôznych období praveku a včasnej doby dejinnej. Lokalita sa nachádza cca 650 m na JV od stredu obce.

Opis

1. Črep z tela s pretláčaným plastickým pásikom /obr. 108: 9/; neolit.

2. Črep z okraja misovitej nádoby s výčnelkom, okraj ústia prehnutý dovnútra /obr. 108: 6/; doba bronzová.

3. Črep z okraja misovitej nádoby s dvojicou súbežných šikmých plastických pruhov, okraj mierne prehnutý dovnútra /obr. 108: 5/; doba bronzová.

4. Črep z tela nádoby s dvoma radmi súbežných línií, farba sivá /obr. 108: 4/; doba rímska.

5. Črep z hornej časti nádoby s vlnovkami /obr. 108: 7/; 9.-10. stor.

6. Polovica perly zo sklovitej hmoty, žltá, biela, modrá /obr. 108: 8/; 9.-10. stor.

Záchranné výskumy na trase plynovodu

Č e ľ o v c e /okr. Trebišov/

Odstraňovaním vrstvy ornice a následným hĺbením ryhy v polohe Konopianky /38-31-15, 1 : 10 000, 245 : 144 mm/ sa odkryli početné doklady pravekého a včasnohistorického osídlenia. Lokalita sa nachádza medzi cestou Čeľovce - Nižný Žipov a potokom Chlmec cca 350 m od juhovýchodného okraja obce. Záchranný výskum sa vykonával v ťažkých klimatických a terénnych podmienkach.

O b j e k t 1/85. Polozemnica nepravidelného oválneho tvaru /obr. 128: 1/ so šikmými stenami, mierne sa zvažujúcimi k rovnému dnu, a s hnedosivou výplňou; Ø 3,3 m, hĺ. 0,9 m. Z objektu sa získali fragmenty obruby pražnice, iné črepy a sklovitá troska. V inventári je výrazne zastúpený kostený materiál - časť baranej lebky, zuby kanca. Našiel sa na dne spolu s masívnou časťou hlineného oltárika/?/.

Opis

1. Okrajový črep tehlovej farby s vrypmi a so širokými vodorovnými líniami na povrchu so zrnitou štruktúrou /obr. 128: 2/.

2. Okrajový črep, sivý, zdobený vodorovnými širokými líniami; zrnitý povrch /obr. 128: 3/.

3. Okrajový črep, sivočierny, zdobený radmi nerovnako veľkých vrypov /obr. 128: 4/.

4. Okrajový črep, svetlosivý, s radom vrypov /použitý ostrý nástroj/; zrnitý povrch /obr. 128: 5/

5. Okrajový črep, tmavosivý, s hustými radmi vodorovných línií na jemne zrnitom povrchu /obr. 128: 6/.

6. Črep z tela, svetlohnedý, zdobený dvoma vlnovkami a vodorovnými líniami /obr. 128: 7/.

Črepy z okrajov sú výrazne profilované.

7. Fragment hlineného oltárika tehlovočervenej farby /obr. 121/, zle vypáleného, s veľkým množstvom organických prímesí v materiáli.

Datovanie sídliskového objektu do 10.-12. stor. sa opiera najmä o rozbor črepov.

O b j e k t 2/85. Sídliskový objekt z doby sťahovania národov mal oválny tvar, steny mierne sa zužujúce k rovnému dnu a hnedosivú výplň; 3,9 x 2,5 m, hĺ. 0,8 m /obr. 129: 1/. Obsahoval črepy keramiky modelovanej v ruke.

Opis

1. Okrajový črep z dvojkónickej nádoby; povrch vyhladený; farba čierna /obr. 129: 2/.

2. Črep z tela s prilepeným, stlačeným výčnelkom; povrch zrnitý; farba žltosivá /obr. 129: 3/.

3. Črep z hornej časti tela s tenkou rímsou; povrch vyhladený; farba hnedosivá /obr. 129: 4/.

4. Hlinené závažie s rozrušeným povrchom; farba sivá; v. 164 mm, Ø bázy 110 mm /obr. 129: 5/.

5. Črep z tela; tenké súbežné ryté línie; povrch hladený, tmavosivý /obr. 129: 6/.

6. Dvojkónický praslen s naznačením žliabkovania povrchu; tmavosivý; v. 23 mm, Ø otvoru 6 mm /obr. 129: 7/.

7. Črep z tela s rytými sústavami oblúkovitých a vodorovných línií; farba sivá /obr. 129: 8/.

8. Časť nádoby s odsadeným dnom; povrch vyhladený, sivočierny; zachov. v. 62 mm, Ø dna 75 mm /obr. 129: 9/.

9. Črep z tela so zvislým žliabkom; povrch vyhladený, hnedosivý /obr. 130: 1/.

10. Časť ucha z väčšej nádoby; povrch zrnitý, svetlohnedý /obr. 130: 2/.

11. Črep z tela s dvoma vtlačenými kruhovými jamkami; povrch zrnitý, svetlo- a tmavosivý; na vnútornej strane papilárne odtlačky /obr. 130: 3/.

12. Črep z hornej časti nádoby; výzdoba - drobné vtlačené krúžky, ohraničené dvoma súbežnými rytými líniami; povrch vyhladený, hnedý /obr. 130: 4/.

O b j e k t 3/85. V profile ryhy sa výrazne rysoval objekt s mazanicou, nad ktorou bola sivočierna výplň; dĺ. 4,8 m, hĺ. 0,95-1 m, kompaktná vrstva mazanice mala dĺ. 2,9 m, hr. cca 0,5 m. Zaplavenie ryhy spodnou vodou spôsobilo, že dolná časť objektu /cca 0,25 m/ bola pod hladinou /obr. 131: 1/, preto nemohol byť preskúmaný celý. Inventár tvoril črepový materiál z hrubostenných a tenkostenných nádob, drobná keramika a kamenné artefakty. Tvarová a výzdobná náplň je väčšinou blízka starému stupňu východnej lineárnej keramiky.

Opis

1. Okrajový črep z polguľovitej nádoby s presekávaným okrajom; pod ústím rytá kľukatková výzdoba; na povrchu stopy sľudy; farba svetlohnedá /obr. 131: 2/.

2. Črep z hornej časti zásobnicovej nádoby s masívnou pretláčanou rímsou; tehlovočervený /obr. 131: 3/.

3. Torzo sediacej figúrky; povrch zrnitý, tmavosivý; zachov. v. 55 mm /obr. 131: 4/.

4. Dva hlinené zubovité prívesky; farba svetlo- až tmavosivá; v. 34 mm, š. 12 mm /obr. 131: 5/, v. 26 mm, š. 7 mm /obr. 131: 6/.

5. Črep z tela, zdobený pretláčaným okrúhlym výčnelkom; povrch zrnitý, svetložltý /obr. 131: 7/.

6. Črep z dna so štyrmi tenko rytými líniami; povrch hladený, svetlo- až tmavosivý /obr. 131: 8/.

7. Časť masívneho diskovitého/?/ predmetu; v štruktúre materiálu bohato zastúpené rastlinné zvyšky; max. hr. 57 mm /obr. 132: 1/.

8. Veľký črep z rozhrania dna a tela; povrch s hrubozrnnou štruktúrou zdobený prstovanými jamkami; farba tehlovočervená /obr. 132: 2/.

9. Časť miniatúrnej nádobky na nôžke, svetložltá; zachov. v. 35 mm /obr. 132: 3/.

10. Črep z tela s rozdvojeným výčnelkom; tehlovočervený /obr. 132: 4/.

Kamenné artefakty zastupujú časti žarnovov a obsidiánová industria. K nej patria hľuzy, odštepy a jednostranne retušované škrabadlá. V objekte sa našla časť obsidiánovej hľuzy s hmotnosťou 715 g.

I ž k o v c e /okr. Trebišov/

Sledovaním výkopovej ryhy plynovodu sa objavila nová lokalita s neolitickým osídlením. Nachádza sa na miernom svahu piesčitej duny 250 m od ľavého brehu Laborca /38-32-20, 1 : 10 000, 448 : 158 mm/. Záchrannému výskumu predchádzal povrchový zber, ktorým sa vymedzilo sídlisko s niekoľkohektárovou rozlohou. V profile ryhy sa na viacerých miestach črtala kultúrna vrstva hrubá 1,2-1,4 m. Z troch odkrytých jám je dôležitý najmä objekt 3/85 /8,5 x 6 m, hĺ. 1,8 m; obr. 133: 1/. Získal sa veľký počet črepov a štiepanej industrie.

Opis

1. Kónická miska - pokrývka s odsadeným dnom, svetlo- až tmavosivá; v. 65 mm, Ø ústia 118 mm, Ø dna 41 mm /obr. 133: 2/.

2. Pohárovitá nádoba s roztvoreným ústím; na nízko umiestnenom najväčšom vydutí tri polguľovité výčnelky; farba svetložltá; v. 123 mm, Ø ústia 110 mm, Ø dna 30 mm /obr. 133: 3/.

3. Pohárovitá nádoba s mierne roztvoreným ústím; na nízko umiestnenom vydutí tri/?/ polguľovité výčnelky; farba tmavosivá; v. 112 mm, Ø ústia 90 mm, Ø dna 35 mm /obr. 133: 4/.

4. Pohárovitá nádobka s mierne baňatým telom a nízkym valcovitým hrdlom; výzdoba - trojlíniová rytá špirála; na najväčšom vydutí tri polguľovité výčnelky; farba svetložltá; v. 75 mm, Ø ústia 73 mm, Ø dna 31 mm /obr. 133: 5/.

5. Dvojkónická miska s trojlíniovou rytou špirálou; pod okrajom ústia na protiľahlých stranách dva prevŕtané polguľovité výčnelky; svetlohnedá; v. 79 mm, Ø ústia 102 mm, Ø dna 27 mm /obr. 133: 6/.

6. Časť ústia tenkostennej miskovitej nádobky; pod ústím štyri dvojlínie vpichov, na najväčšom vydutí sa začína ďalší výzdobný motív; farba svetlohnedá /obr. 134: 1/.

7. Kónická miska na troch výčnelkoch; svetlohnedá; v. 38 mm, Ø ústia 60 mm /obr. 134: 2/.

8. Črep z tela; plytkú kruhovitú priehlbinu so stopami červeného farbiva ohraničujú vpichy; farba svetlo- až tmavosivá /obr. 134: 3/.

9. Črep z tela dvojkónickej nádobky; výzdoba - dvojlíniová rytá špirála; zvyšky červenej farby na nezdobených častiach /obr. 134: 4/.

10. Črep z tela; výzdoba - geometrický ornament z dvojíc lomených rytých línií; farba sivožltá /obr. 134: 5/.

11. Črep z tela; výzdoba - tenké lomené ryté línie; farba sivočierna /obr. 134: 6/.

12. Okrajový črep z misy s okrúhlymi otvormi; farba sivá a čierna /obr. 134: 7/.

13. Časť nôžky valcovitého tvaru; farba sivá; dĺ. 47 mm /obr. 134: 8/.

14. Aplikovaná plastika barančeka - držadlo pokrývky; farba svetlotehlová; povrch pokrytý vpichmi; v. 43 mm, dĺ. 47 mm /obr. 135: 1/.

15. Črep z tela pohárovitej nádoby; výzdoba - trojlíniová rytá časť špirály; farba tmavosivá /obr. 135: 2/.

16. Črep z tela pohárovitej nádoby s valcovitým hrdlom; výzdoba - trojlíniová rytá časť špirály; farba svetlohnedá /obr. 135: 3/.

17. Črep z tela; výzdoba - dvojlíniová časť špirály a ornament v tvare V; farba sivohnedá /obr. 135: 4/.

18. Časť dna a tela; výzdoba - trojlíniová rytá časť špirály; farba žltá /obr. 135: 5/.

19. Časť hrubostennej kónickej misy s malými polguľovitými výčnelkami po celom obvode ústia; stopy čierneho farbiva pod ústím a na uchu; v. 74 mm /obr. 136: 1/.

20. Okrajový črep nádoby s ostro von prehnutým nízkym ústím; rytá trojlíniová výzdoba /obr. 136: 2/.

21. Črep z tela s atypickou rytou výzdobou; farba hnedá /obr. 136: 3/.

22. Okrajový črep s červeno maľovaným lomeným ornamentom; farba svetlohnedá /obr. 136: 4/.

23. Črep z tela s čierno maľovaným lomeným ornamentom; farba svetlohnedá /obr. 136: 5/.

24. Črep z tela s červeno maľovaným lomeným ornamentom; farba sivá /obr. 136: 6/.

25. Črep z tela s ornamentmi maľovanými čiernou, červenou a bielou farbou /obr. 136: 7/.

26. Črep z tela so špirálovým ornamentom vytvoreným kombináciou techniky rytia a vypichovania; farba sivočierna /obr.136: 8/.

27. Kónická miska na nízkej nôžke so štyrmi pármi malých výstupkov; povrch s podkladovou červenou farbou zdobia hlboko ryté ornamenty; v. 77 mm, Ø ústia 190 mm, Ø nôžky 86 mm /obr. 137/.

28. Pohárovitá nádobka s mierne roztvoreným ústím; na maximálnom vydutí tri polguľovité výčnelky; povrch s podkladovou červenou farbou zdobia trojlíniové špirály, oddeľujú ich trojuholníkové ornamenty; v. 115 mm, Ø ústia 105 mm, Ø dna 26 mm /obr. 138/.

Medzi zriedkavejšie patria väčšie i menšie vaničkovité nádoby a nízke pekáčovité tvary s obdĺžnikovým či štvorcovým dnom. Z najväčších nádob - putní a zásobníc sa zachránilo niekoľko hrubostenných črepov s väčšími hrotitými uchami s vertikálnymi otvormi.

Príbuzné tvarové analógie a výzdobu /hlboko rytý potiský ornament, trojlíniové špirály kombinované s červenou farbou/ nachádzame najmä na lokalite Aszód v Maďarsku /Kalicz 1971, obr. 4: 1-6/. Typologické analógie sú aj v lengyelskej keramike z južného či juhozápadného Poľska, osobitne na lokalite Samborzec /Kulczycka-Leciejewiczowa 1979, s. 99-100.

Kamenná industria je v objekte 3/85 zastúpená štiepanými artefaktmi, tromi sekerkami trapézovitého tvaru /obr. 139: 2/, časťami žarnova, plochého mlynčeka a časťou trecej podložky. Počet štiepaného materiálu dosiahol číslo 140. Zastúpenie jednotlivých surovín je takéto: 87 ks obsidián, 35 ks rohovec, 6 ks kremeň, 6 ks opál, 4 ks menilitický rohovec, 1 ks rádiolarit a limnokvarcit. Najpočetnejšie sú zastúpené čepeľovité nástroje /obr. 135: 6, 7, 10, obr. 139: 7, 9, 12/.

Škrabadlo s výraznou ľavostrannou retušou, vyrobené z kremeňa, možno s výhradou zaradiť do obdobia paleolitu /obr. 139: 11/. Ucelený je súbor dvanástich škrabadiel s terminálnou retušou /obr. 133: 7-11, obr. 135: 8, 9, obr. 139: 1, 3-6, 8, 10/. V dvoch prípadoch je retušovaná okrem terminálnej časti aj ľavá strana /obr. 135: 8/, resp. bazálna časť nástroja /obr. 139: 5/. Zastúpenie jednotlivých surovín: 9 ks rohovec, 1 ks obsidián, opál a limnokvarcit.

Inventár keramiky z Ižkoviec, a najmä jej maľovaný, rytý a vypichovaný ornament, predstavuje na východnom Slovensku ešte nepoznaný horizont, ktorý čiastočne vypĺňa hiát na rozhraní stredného a mladého neolitu. J. Vizdal /1986, s. 313 n./ označil nálezy z Ižkoviec ako severopotiskú starolengyelskú skupinu Ižkovce.

R u s k á /okr. Trebišov/

Pri stavbe druhej vetvy tranzitného plynovodu bolo zistené osídlenie v priestore pri cintoríne /kultúra Suciu de Sus, slovanské osídlenie - Šiška 1971/. Štvrtá vetva plynovodu je vedená 150 m od okraja cintorína. V tejto časti sa už stopy osídlenia nenašli.

K narušeniu objektov došlo v polohe Mostový riadok cca 1300 m na SZ od stredu obce /38-41-18, 1 : 10 000, 437 : 355 mm/. Tu sa skúmal sídliskový objekt z 10.-12. stor., ktorý porušil staršie, eneolitické osídlenie /obr. 107: 1/. Napriek skutočnosti, že nebolo možné preskúmať celý objekt, možno určiť jeho pôdorys ako obličkovitý. Keramickú náplň mladšieho obydlia tvoria výrazne profilované ústia nádob /obr. 107: 2-7/, črepy zdobené vlnovkami /obr. 108: 1, 2/, v jednom prípade v kombinácii s vrypmi /obr. 107: 8/. Časť praslenu /obr. 107: 9/ možno tiež zaradiť do 10.-12. stor.

Z obdobia eneolitu sa získal nevýrazný črepový materiál. Zvláštnym tvarom je kužeľovitá nôžka/?/ s rytou výzdobou /obr. 108: 3/.

V e ľ k é R a š k o v c e /okr. Trebišov/

Ryha plynovodu sa cez kataster obce začala hĺbiť v novembri za zlých klimatických podmienok. V krátkom čase bola zaplavená vodou. Tieto okolnosti znemožnili vykonať záchranný výskum siedmich neolitických objektov črtajúcich sa v profile /38-32-19, 1 : 10 000, 28 : 100 mm/. Výsledky povrchového zberu potvrdili intenzívne osídlenie lokality ľudom skupiny Raškovce.

Z e m p l í n s k e H r a d i š t e /okr. Trebišov/

Lokalita sa nachádza na miernej vyvýšenine 2400 m od benzínového čerpadla na južnom okraji Trebišova a 120 m od cesty Trebišov - Veľaty /32-32-11, 1 : 10 000, 169 : 271 mm/. Pri odstraňovaní ornice z plochy 20 x 30 m boli narušené objekty z eneolitu a zo slovanského obdobia. Záchranným výskumom za ťažkých terénnych a klimatických podmienok sa podarilo preskúmať štyri objekty.

O b j e k t 1/85. Vrchná časť objektu bola zničená zemnými prácami /obr. 122: 1/. Kultúrna vrstva sa v spražovom podloží črtala nezreteľne. Keramika je zastúpená najmä tiszapolgárskym materiálom.

Opis

1. Tenkostenná miska s jemnou esovitou profiláciou; protiľahlé uška niže maximálneho vydutia; v tejto časti trojica kruhových jamôk, trojuholníkovite usporiadaná; povrch zrnitý; farba sivohnedá; v. 66 mm, Ø ústia 122 mm, Ø dna 30 mm /obr. 122: 2/.

2. Neúplná vysoká dutá nôžka, prelamovaná kruhovými otvormi, s náznakom zvoncovitého roztvorenia; farba svetlo- až tmavosivá; zachov. v. 180 mm /obr. 122: 3/.

3. Okrajový črep z misky na nôžke s pásikovým uškom pod ústím; farba sivohnedá /obr. 122: 5/.

4. Črep s výčnelkom z hrncovitej nádoby s mandľovitými priehlbinami na bokoch; farba sivohnedá /obr. 122: 6/.

5. Hlinený predmet zvoncovitého tvaru s kruhovou základňou so šikmo zrezaným okrajom, vnútornú plochu základne vypĺňa centrálny valcovitý výčnelok, obkolesený plastickým kruhovitým pásom, útvary sú oddelené žliabkami; farba hnedá; nezvyčajný predmet možno predstavoval príklop hrkálky; v. 44 mm, Ø základne 46 mm /obr. 122: 4/.

Okrem tiszapolgárskeho materiálu sa našlo päť nevýrazných bukovohorských črepov. Kamenné artefakty v objekte 1/85 predstavuje obsidiánová čepeľovitá industria. Našli sa tiež malé obsidiánové valúniky. Kosti sa zachovali v zlom stave. Niektoré boli kalcinované. Funkciu objektu nemožno pre spomenuté skutočnosti jednoznačne rozlíšiť.

O b j e k t 2/85. Slovanská polozemnica, v južnej a severnej časti mierne prehĺbená /obr. 123: 1/. Získaný keramický materiál možno podľa tvaru a výzdoby zaradiť do 10. stor. Vlnovky a vodorovné línie sú väčšinou žliabkované /obr. 123: 3, 7/. Vyskytuje sa i kombinácia týchto dvoch prvkov s vpichmi rôznej veľkosti /obr. 123: 6/. Okrajové časti hrncovitých nádob sú výrazne profilované /obr. 123: 3/. K nálezom patrí i časť perličky z červenej sklovitej hmoty so žltým a bielym ornamentom /obr. 123: 5/. Objekt zanikol pri požiari /čierno-žlté kontrasty na častiach nádob; obr. 123: 2/.

O b j e k t 3/85. Odpadová jama kruhovitého tvaru, v dolnej časti hruškovito rozšírená. Dno rovné; Ø ústia 1,2 m, Ø dna 1,7 m, hĺ. 0,8 m. Vo výplni sa našli črepy a kostené nástroje. Keramika je výrobou, materiálom a výzdobou zhodná s nálezmi z objektu 2/85.

Opis kostených výrobkov

1. Šidlo zo štiepanej kosti s pozdĺžnym otvorom, zahrotená časť má v priereze trojuholníkový tvar; dĺ. 129 mm /obr. 124: 4/.

2. Pozdĺžne rozštiepená časť píšťaly s ôsmimi zárezmi; zachov. dĺ. 41 mm, Ø otvoru 6 mm /obr. 124: 5/.

3. Šidlo zo štiepanej holennej kosti malého prežúvavca; hrot vyhladený, ostrý; dĺ. 93 mm /obr. 124: 6/.

O b j e k t 4/85. Veľký objekt nepravidelného pôdorysu, s obojstranným zúžením v strednej časti /obr. 125: 1/. Výplň sivočierna. Pri dne sa objekt delil na dva lavórovité útvary. Eneolitický objekt bol vo východnej časti narušený slovanským objektom z 10.-12. stor. Rozmery: 7,2 x 3,7/3,15 m, v zúženej časti 2,3 m, hĺ. 0,9-1,2 m.

Opis nálezov z eneolitickej časti objektu

1. Tenkostenná miska s jemnou esovitou profiláciou; na protiľahlých stranách dve malé uška; v. 76 mm, Ø ústia 116 mm, Ø dna 34 mm /obr. 125: 2/.

2. Pohárovitá nádobka s polguľovitými výčnelkami na nerovnakej úrovni; zosilnené dno; v. 58 mm, Ø ústia 80 mm, Ø dna 34 mm /obr. 125: 3/.

3. Tenkostenná miska s jemnou esovitou profiláciou; v. 84 mm, Ø ústia 130 mm, Ø dna 36 mm /obr. 125: 4/.

4. Hlboká kónická misa s dvoma zahrotenými uškami na protiľahlých stranách; v. 99 mm, Ø ústia 150 mm, Ø dna 40 mm /obr. 125: 5/.

5. Hlboká misa, pôvodne na nôžke; pod maximálnym vydutím štyri výčnelky, na bokoch stlačené; pod okrajom ústia štyri nepravé pásikové uška; zachov. v. 94 mm, Ø ústia 204 mm /obr. 125: 6/.

6. Dvojkónická nádobka so štyrmi polguľovitými výčnelkami pod maximálnou vypuklosťou; v. 90 mm, Ø ústia 112 mm, Ø dna 38 mm /obr. 125: 7/.

7. Črep z tela s rytým ornamentom v tvare písmena V /obr. 125: 8/.

8. Črep z ústia so zvislo prevŕtanými dvoma výčnelkami; výzdobu tvoria výrazné vpichy a ryhy /obr. 125: 9/.

Keramické tvary sú kvalitne vypracované z jemne plavenej hliny. Zdobené črepy sú z hrubšie modelovaných nádob. Časť črepového materiálu, najmä zdobeného, možno zaradiť do bodrogkeresztúrskej skupiny.

Opis nálezov zo slovanskej časti objektu

1. Neúplná hrncovitá nádoba; pod ústím dve vlnovky, v hornej polovici po obvode vodorovné hlboké línie; povrch so zrnitou štruktúrou; farba sivožltá; zachov. v. 182 mm, Ø ústia 130 mm /obr. 126: 1/.

2. Horná časť väčšej tmavosivej hrncovitej nádoby; pod ústím jednoduchá vlnovka a vodorovné línie; zachov. v. 124 mm, Ø ústia 164 mm /obr. 126: 2/.

3. Strieborná/?/ štvorcová pracka /obr. 126: 3/.

4. Horná časť väčšej hrncovitej nádoby; výzdobu tvoria široké vlnovky a vodorovné línie; zachov. v. 110 mm, Ø ústia 225 mm /obr. 126: 4/.

Pri obhliadke lokality sa získali povrchovým zberom dva artefakty z mladého paleolitu.

Opis

1. Limnokvarcitový škrabadlový nástroj s obojstrannou retušou; v. 59 mm, max. š. 28 mm /obr. 127: 1/.

2. Bazálna časť obsidiánového nástroja s obojstrannou retušou na ventrálnej strane; zachov. v. 37 mm, max. š. 25 mm /obr. 127: 2/.

L i t e r a t ú r a

ČILINSKÁ, Z. 1959: Žiarový hrob kuštanovického typu v Michalovciach. Slov. Archeol., 7, s. 79-86.

KALICZ, N. 1971: Siedlung und Gräber der Lengyel-Kultur in Aszód /Jahresbericht 1969/. In: Mitt. Archäol. Inst. 2. Budapest, s. 15-25.

KULCZYCKA-LECIEJEWICZOWA, A. 1979: Pierwsze spoleczeństwa rolnicze na zemiach Polskich. Kultury kręgu naddunajskiego. In: Prahistoria ziem Polskich. 2. Neolit. Warszawa, s. 19-164.

LICHARDUS, J. 1970: Predbežná správa o výskumoch na sídlisku s lineárnou keramikou v Michalovciach - "Hrádku". In: Východoslov. Pravek. 1. Košice, s. 19-27.

ŠIŠKA, S. 1977: Archeologický prieskum Východoslovenskej nížiny v roku 1976. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1976. Nitra, s. 272-275.

ŠIŠKA, S. - VIZDAL, J. 1961: Záchranný výskum na neolitickom sídlisku v Michalovciach. Archeol. Rozhl., 13, s. 871-875.

VIZDAL, J. 1986: Rettungsgrabung in Ižkovce im Jahre 1985. In: Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur. Nitra, s. 313-322.

GRABUNGEN UND FUNDE DES ZEMPLÍNER MUSEUMS IN MICHALOVCE

Geländebegehung im Gebiet von Michalovce

M i c h a l o v c e, Teil H r á d o k /Bez. Michalovce/. Bei Erdarbeiten wurde ein Siedlungsobjekt aus dem Neolithikum und eines aus dem 10.-12. Jh. /Abb. 105: 1/ festgestellt. Man gewann Keramikmaterial /Abb. 105: 2-6/. Im neolithischen Objekt befand sich der Teil eines Gefäßes mit

zylinderförmigem Hals und mit Spuren von schwarzer Bemalung /Abb. 106: 1/ mit Scherbenmaterial /Abb. 106: 2-7/ der Kuštanovice-Kultur /3. Jh. v. u. Z./.

Z a l u ž i c e, Teil Malé Zalužice /Bez. Michalovce/. Bei einer Geländebegehung fand sich ein Werkzeug aus Limnoquarzit aus dem späten Gravettien /Abb. 103: 2/.

Z b u d z a /Bez. Michalovce/. Im Gemeindekataster wurde zum ersten Mal neolithische Besiedlung festgestellt. Man untersuchte eine Halbgrubenhütte von rechteckigem Grundriß aus der älteren Stufe der östlichen Linearbandkeramik /Abb. 109: 1/. Keramikformen: tiefe konische Tassen, Fußschüsseln /auch miniature Größen/, topfartige Gefäße und Gefäße mit zylinderförmigem Hals. Verzierungstechniken: das Ritzen, Malen, Einzwicken und ihre Kombinationen. Das Ritzornament ist durch breite, flache Rillen bzw. scharfe Kannelüren gestaltet. Belegt ist Spiralband- und Zickzacklinienverzierung /Abb. 110: 1-4/. Das schwarz gemalte Ornament ist durch parallele, gebrochene und Wellenlinien /Abb. 111: 2-7/ vertreten. Das Zwickornament kommt auf topfartigen Gefäßen /Abb. 109: 5/ zur Geltung. Von den keramischen Kleingegenständen fanden sich: Halsbandteile /Abb. 112: 3, 5, 6/, Fragmente von Armbändern /Abb. 112: 1/, aus Scherben verfertigte Spinnwirtel /Abb. 112: 2/ und fünf Fußgefäße. Obsidian wurde zur Herstellung von Steinwerkzeugen benutzt.

Z e m p l í n s k a Š i r o k á /Bez. Michalovce/. Erdarbeiten störten eine Abfallgrube aus der römischen Kaiserzeit /Abb. 104: 1/. Das Scherbenmaterial ist durch handgemachte sowie scheibengedrehte Keramik aus feingeschlämmtem Ton /Abb. 104: 2-8/ vertreten.

Geländebegehung im Gebiet von Humenné und Trebišov

H u m e n n é. Bei einer Rettungsgrabung im neolithischen Siedlungsobjekt 2/85 gewann man Keramikmaterial und Steinartefakte. Die Scherben sind durch schwach ausgebrannte Keramik von gelber Farbe mit plastischen Buckeln /Abb. 115: 6,10, 11/ und durch hellbraune Erzeugnisse mit Ritzverzierung von guter Qualität /Abb. 115: 3, 9/ vertreten. Bemerkenswert ist eine Platte aus Tonschiefer mit geglätteten profilierten Flächen /Abb. 115: 4/. Die Funde reihen sich in den Bereich der Bükker Kultur. Auf der bekannten Lokalität wurde das neolithische Produktionsobjekt 1/85 durchforscht. Im Fundbestand ist die Steinindustrie stark vertreten. Es überwiegt Obsidianrohstoff, aus dem vor allem klingenartige Werkzeuge hergestellt worden waren. Vom Produktionscharakter des Objektes zeugen 56 Obsidiannuklei, zwei Andesitschlagsteine und viel Abfall. Außer typischen Bükker Scherben mit Ritzverzierung fanden sich Fragmente mit Resten von schwarzer Bemalung. Der Formenschatz ist reicher als in der Bükker Kultur. Es ist zu vermuten, daß die Keramik mit schwarz gemaltem Ornament dem Volk der Raškovce-Gruppe gehörte.

H u m e n n é, Teil K r á m o v á. Bei einer Fundlese fand sich ein Steinbeil und eine kleine Figur/?/ aus dem Neolithikum /Abb. 113: 1, 2/ sowie der Teil einer Perle von bikonischer Form aus dem 9.-10. Jh. /Abb. 113: 3/.

R u s k á /Bez. Trebišov/. Durch Fundlesse gewann man Scherbenmaterial aus dem Neolithikum, der Bronzezeit, der römischen Kaiserzeit und der slawischen Zeit.

Rettungsgrabungen auf der Trasse der Gasleitung

Č e l o v c e /Bez. Trebišov/. Bei der Rettungsgrabung wurden drei Siedlungsobjekte aus dem Neolithikum, aus der Völkerwanderungszeit und aus dem 10.-12. Jh. abgedeckt. Objekt 1/85: Halbgrubenhütte von unregelmäßger ovaler Form aus dem 10.-12. Jh. /Abb. 128: 1/. Die gefundenen Randteile von topfartigen Gefäßen sind stark profiliert. Die Verzierung bilden breite Wellenlinien, horizontale Linien und Ritzungen /Abb. 128: 2-7/. Man gewann auch Ränder einer Backschüssel - Röstpfanne und eines kleinen Altars/?/ /Abb. 121: 1/ sowie zahlreiche Knochen. Objekt 2/85: ein Siedlungsobjekt ovaler Form aus der Völkerwanderungszeit. Die Wände fallen leicht zur geraden Sohle /Abb. 129: 1/ ab. Die Formen wie auch die Verzierung der handgemachten Keramik sind verschiedenartig /Abb. 129: 2-9, 130: 1-4/. Objekt 3/85: neolithisches Objekt /Abb. 131: 1/. Aus der Füllung gewann man Scherben von grob- und dünnwandigen Gefäßen, Kleinkeramik und Steinindustrie /Abb. 131: 2-8, Abb. 132: 1-4/. Der Formen- und Verzierungsinhalt der meisten gewonnen Scherben steht der älteren Stufe der östlichen Linearbandkeramik nahe.

I ž k o v c e /Bez. Trebišov/. Im Gemeindekataster wurde eine neue Lokalität von der Wende des mittleren und jüngeren Neolithikums entdeckt. Es ist eine Siedlung mit dem Ausmaß von einigen Hektaren. Man untersuchte drei Gruben. Wichtig ist vor allem das Objekt 3/85 /Abb. 133: 1/. Das gewonnene Material enthält eine außerordentlich große Zahl von Scherben, Fragmente von applizierter anthropomorpher und zoomorpher Plastik, geschliffene und Spaltindustrie. Im Formeninhalt sind konische Schalen, becherartige Gefäße mit ausgezogener Mündung, doppelkonische tiefe Schalen, Schalen auf niedrigen hohlen Füßen, größere, wie auch kleinere wannenförmige Gefäße und niedrige pfannenförmige Gefäße mit rechteckigem oder quadratischem Boden belegt. Man gewann auch einige grobwandige Scherben mit größeren spitzigen Henkeln und vertikalen Öffnungen von Butten und Vorratsgefäßen. Dünnwandige Keramik ist vor allem mit roter, weniger mit schwarzer und nur ausnahmsweise mit weißer Farbe bemalt. Die rote Farbe bedeckt oft die ganze Oberfläche der Gefäße. Seltener wurden damit die gebrochenen Motive gemalt. Das geometrische Ornament ist mit schwarzer Farbe gemalt und erinnert an die theißgebietlichen geritzten Motive. Auch die Keramik mit dem Ritzornament ist ebenfalls zahlreich vertreten. Die geritzten Motive stellen Spiralen in zwei und drei Linien dar, wie auch das tief geritzte Ornament, das der Theißkultur eigen ist. Die Ritzverzierung ist auch auf der Keramik mit roter Grundfarbe sowie auf Gefäßen ohne Grundfarbe verwendet. Selbständige Stichbandkeramik ist nur durch einige Formen belegt. Ausnahmsweise ist sie auch in Kombination mit geritzten Linienbündeln gefunden worden. Die Steinindustrie ist durch gespaltene Artefakte, Beile, Teile eines Mahlsteines und einer flachen Mühle vertreten. Das Material aus Ižkovce stellt in der Ostslowakei eine eigenartige Fundgruppe mit der ältesten geritzten, Stichband- und bemalten Keramik der Lengyel-Kultur dar, die arbeitsmäßig Ižkovce-Gruppe genannt werden kann.

R u s k á /Bez. Trebišov/. Bei der Austiefung einer Rinne für die Gasleitung wurde ein slawisches Siedlungsobjekt entdeckt, das ein älteres äneolithisches Objekt störte /Abb. 107: 1/. Die keramische Füllung des jüngeren Objektes ist für das 10.-12. Jh. typisch. Die äneolithischen Scherben sind unausgeprägt.

V e ľ k é R a š k o v c e /Bez. Trebišov/. Bei einer Fundlese gewann man Belege von der Besiedlung durch das Volk der Raškovce-Gruppe. Eine Rettungsgrabung konnte nicht realisiert werden.

Z e m p l í n s k e H r a d i š t e /Bez. Trebišov/. Es wurden hier vier Objekte aus dem Äneolithikum und aus dem 9.-12. Jh. untersucht. Objekt 1/85: Der obere Teil des Objektes wurde von Mechanismen zerstört. Das Keramikmaterial gehört zur Tiszapolgár-Kultur /Abb. 122: 2, 3, 5, 6/. Eine seltsame Form stellt der Deckel einer Ratsche/?/ dar /Abb. 122: 4/. In der Steinindustrie kommen oft Obsidianklingen vor. Ein Teil der Knochen war kalziniert. Die Funktion des Objektes konnte nicht bestimmt werden. Objekt 2/85: Eine slawische Halbgrubenhütte aus dem 10. Jh. /Abb. 123: 1/. Auf den Scherben sind Kanneluren auch in Kombination mit Einstichen zu sehen. Die Gefäßmündungen sind stark profiliert. Der gefundene Teil einer kleinen Glasperle /Abb. 123: 5/. Das Objekt wurde durch den Brand vernichtet. Objekt 3/85: Kreisförmige Abfallgrube, im unteren Teil birnenförmig ausgeweitet /Abb. 124: 1/. In der Ausfüllung fand sich Scherbenmaterial aus dem 10. Jh. und Knochen /Abb. 124: 2-8/. Objekt 4/85: Ein großes Objekt von unregelmäßigem Grundriß. Das äneolithische Objekt war im Ostteil durch ein slawisches Objekt aus dem 10.-12. Jh. gestört /Abb. 125: 1/. Die äneolithische Keramik vertreten gut ausgearbeitete Schalen mit S-förmiger Profilierung, eine konische Schale, eine tiefe Schüssel, ursprünglich mit Fuß, ein becherförmiges und doppelkonisches Gefäß /Abb. 125: 2-7/. Zwei verzierte Scherben können in die Bodrogkeresztúr-Gruppe eingeordnet werden /Abb. 125: 8, 9/. Das slawische Scherbenmaterial ist durch Teile von töpferartigen Gefäßen mit klassischer Ritzverzierung /Wellen- und horizontale Linien/ vertreten. Der Stil der Anfertigung entspricht dem 10.-12. Jh. /Abb. 126: 1, 2, 4/. Im Objekt fand sich eine silberne/?/ Schnalle /Abb. 126: 3/. Bei der Begehung der Fundstelle wurden zwei Artefakte aus dem jüngeren Paläolithikum gefunden /Abb. 127: 1, 2/.

ИССЛЕДОВАНИЯ И НАХОДКИ ЗЕМПЛИНСКОГО МУЗЕЯ В Г. МИХАЛОВЦЕ.

Разведки в районе Михаловце

М и х а л о в ц е, часть Г р а д о к /р-н Михаловце/. Во время земляных работ определен селищный объект периода неолита и X-XII вв. /рис. 105: 1/. Обретены черепки /рис. 105: 2-6/. В неолитическом объекте находилась часть сосуда с цилиндрическим горлом и следами черной краски /рис. 105: 2/. На регистрированном местонахождении определена мусорная яма /рис. 106: 1/. с черепками /рис. 106: 2-7/ куштановицкой культуры /III в. до н. э./.

З а л у ж и ц е, часть М а л е - З а л у ж и ц е /р-н Михаловце/. Во время осмотра найдено лимнокварцитное орудие времени позднего граветта /рис. 103: 2/.

З б у д з а /р-н Михаловце/. Найден скребок с правосторонней и концевой ретушью периода младшего палеолита /рис. 112: 7/. В кадастре села впервые обнаружено неолитическое заселение. Исследован полуземляночный объект прямоугольного плана старшей ступени восточной линейной керамики /рис. 109: 1/. Формы керамики: глубокие конические миски, миски на ножке /также миниатюрные/, горшковидные формы и сосуды с цилиндрическим горлом. Техника украшения: резной, крашенный и защипный орнаменты и их комбинации. Резной орнамент состоит из более широких мелких желобков или же исполнен острыми

резными линиями. Имеются зигзагообразный и волютовый орнаменты /рис. 110: 1-4/. Черно раскрашенный орнамент представляют параллельные, ломанные и волнистые линии /рис. 111: 2-7/. Техника защипов применяется на горшковидных сосудах /рис. 109: 5/. Из мелких керамических предметов найдены: части ожерелья /рис. 112: 3, 5, 6/, обломки браслетов /рис. 112: 1/, пряслица изготовленные из черепков /рис. 112: 2/ и пять сосудников на ножке /в. 40-70 мм/. Для произвовства каменных орудий применялся обсидиан.

З е м п л и н с к а - Ш и р о к а /р-н Михаловце/. Земляные работы нарушили мусорную яму римского периода /рис. 104: 1/. Черепки представляют формы лепные и гончарные из отмученной глины /рис. 104: 2-8/.

Разведки в районах Гуменне и Требишов

Г у м е н н е. Охранным исследованием неолитического селищного объекта 2/85 обретен керамический материал и каменные артефакты. Черепки представляют слабо обожженную керамику желтого цвета с пластическими выступами /рис. 115: 6, 10, 11/ и качественные изделия светло-бурого цвета с резной орнаментацией /рис. 115: 3, 9/. Особой формой является плита из силта с ограженными профилированными сторонами /рис. 115: 4/. Находки относятся к округу буковогорской культуры. На известном местонахождении был исследован неолитический производственный объект. В наборе находок богато присутствует каменная индустрия. Преобладает обсидиановое сырье, из которого были сделаны прежде всего пластинчатые орудия. О производственном характере объекта свидетельствуют 56 обсидиановых ядер, два андезитовых отбойника и множество отброса. Помимо типических буковогорских черепков с резной орнаментацией найдены фрагменты с остатками черно раскрашенной декорации. Формы пестрее чем у буковогорской культуры. Можно предполагать, что керамика с черно раскрашенным орнаментом принадлежала народу группы Рашковце.

Г у м е н н е, часть К р а м о в а. Поверхностным сбором обретен каменный топорик и фигурка/?/ периода неолита /рис. 113: 1, 2/ и часть бусины биконической формы IX-X вв. /рис. 113: 3/.

Р у с к а /р-н Требишов/. Сбором обретены черепки периода неолита, бронзы, римской эпохи и славянского времени.

Охранные исследования по маршруту газопровода

Ч е л о в ц е /р-н Требишов/. Во время охранного исследования вскрыты три селищных объекта периода неолита, переселения народов и X-XII вв. Объект 1/85: полуземлянка неправильной овальной формы X-XII вв. /рис. 128: 1/. Обретенные краевые части горшковидных сосудов выразительно профилированы. Украшение состоит из широких волнистых линий, горизонтальных линий и защипов /рис. 128: 2-7/. Обретены также части противня и небольшого алтаря/?/ /рис. 121: 1/, и количество костей. Объект 2/85: объект овальной формы периода переселения народов. Стены отлого снижаются к плоскому дну /рис. 129: 1/. Черепки разны по своей форме и украшению /рис. 129: 2-9, рис. 130: 1-4/, происходят от лепной керамики. Объект 3/85: неолитический объект /рис. 131: 1/. Из его засыпки приобретены черепки толстостенных и тонкостенных сосудов, мелкая керамика и каменная индустрия /рис. 131: 2-8, рис. 132: 1-4/. По своей форме и украшению большинство обретенных черепков близко древней ступени восточной линейной керамики.

И ж к о в ц е /р-н Требишов/. В кадастре села было найдено новое местонахождение времени границы между средним и младшим периодами неолита, селище площадью в несколько гектаров. Обследованы три ямы. Важен именно

объект 3/85 /рис. 133: 1/. Обретенный материал представлен внеочередно большим количеством черепков, обломками зооморфной и антропоморфной пластики на сосудах, шлифованной и отщепленной каменной индустрией. Засвидетельствованы следующие формы: конические миски, стакановидные сосуды с раскрытым устьем, глубокие биконические миски, миски на низких полых ножках, большие и меньшие ванночкообразные сосуды и низкие формы в виде противня с прямоугольным или четвероугольным днищем. От лоханок и зерновиков обретено несколько толстостенных черепков с большими остроконечными ручками и вертикальными отверстиями. Тонкостенная керамика украшена прежде всего красной, менее черной и лишь исключительно белой красками. Поверхность очень часто почти вся покрыта красной краской. Менее ее использовали для исполнения ломаных орнаментов. Геометрический орнамент выполненный черной краской напоминает резные потисские мотивы. Керамика с резным орнаментом так же количественна как и крашенная. Резные мотивы представляют спирали из двух или трех линий, так же как и глубоко врезанный орнамент присущий потисской культуре. Резные орнаменты встречаются на керамике с красным фоном, а также и на сосудиках без цветного фона. Самостоятельная накольчатая керамика присутствует только несколькими формами. Исключительно она найдена и в комбинации с резными пучками. Каменная индустрия представлена отщепленными артефактами, топориками, частями жернова, плоской мельницы. Материал из с. Ижковце представляет в Восточной Словакии особую группу находок с древнейшей резной, накольчатой и крашенной лендедьской керамикой, которую можно предварительно наименовать группой Ижковце.

Р у с к а /р-н Требишов/. При выкопе рва обнаружен славянский селищный объект, который нарушил старший энеолитический объект, керамическое содержание младшего объекта типично для X-XII вв. /рис. 107: 1/. Энеолитические черепки нечетки.

В е л ь к е - Р а ш к о в ц е /р-н Требишов/. Сбором обретены доказательства заселения народом группы Рашковце. Охранное исследование объектов не было возможно осуществить.

З е м п л и н с к е - Г р а д и щ т е /р-н Требишов/. Изучены четыре объекта периода энеолита и IX-XII вв. Объект 1/85: верхняя часть объекта была уничтожена землеустроительными машинами. Керамический материал принадлежит тисаполгарской культуре /рис. 122: 2, 3, 5, 6/. Особой формой является крышка погремушки/?/ /рис. 122: 4/. Среди каменной индустрии части обсидиановые пластины. Часть костей была кальцинирована. Назначение объекта не было возможно определить. Объект 2/85: славянская полуземлянка X в. /рис. 123: 1/. На черепках встречаются каннелюры, также в комбинации с наколами. Устья сосудов выразительно профилированы. Найдена часть стеклянного бусика /рис. 123: 5/. Объект был уничтожен пожаром. Объект 3/85: мусорная яма круговой формы, в нижней части грушевидно расширена /рис. 124: 1/. В засыпке найдены черепки X в. и кости /рис. 124: 2-8/. Объект 4/85: большой объект неправильного плана. Энеолитический объект был в восточной части нарушен славянским объектом X-XII вв. /рис. 125: 1/. Энеолитическая керамика присутствует качественными мисками с эсовидной профилировкой, конической миской, глубокой миской первоначально на ножке, стаканообразным и биконическим сосудиками /рис. 125: 2-7/. Два украшенных черепка можно отнести к бодрогкерестурской группе /рис. 125: 8, 9/. Славянские черепки представляют части горшковидных сосудов с классическим резным украшением /волнистые, горизон-

тальные линии/. Стиль отделки соответствует X-XII вв. /рис. 126: 1, 2, 4/. В объекте найдена серебряная пряжка /рис. 126: 3/. Во время осмотра местонахождения найдены два артефакта периода младшего палеолита /рис. 127: 1, 2/.

ANALÝZY ANTROPOLOGICKÉHO MATERIÁLU

Mária V o n d r á k o v á

V roku 1985 autorka spracovala antropologický materiál z nasledujúcich lokalít:

B í ň a, poloha Cénapart /okr. Nové Zámky/

Archeologickým výskumom stredovekého sídliska v roku 1980 odkryli sa tri hroby nedospelých jedincov, datované do 9. stor. /Cheben 1981/.

Kostra z hrobu 1 patrila juvenilnému 18-20-ročnému jedincovi mužského pohlavia. Zachovali sa z nej polámané kosti lebky a poškodený postkraniálny skelet strednej stavby so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. V lambdovom šve sú vytvorené ossa suturarum a posledný lumbálny stavec je obojstranne rozšírený, nadobúda tvar sakrálneho stavca, avšak zatiaľ nejaví známky zrastania s S_1.

V hrobe 2 sa nachádzali zvyšky kostry 9-ročného dieťaťa /infans III/, a to v podobe polámaných kostí lebky a poškodeného neúplného postkraniálneho skeletu.

V hrobe 3 bolo pochované 6-ročné dieťa /infans III/. Rovnako ako v oboch predchádzajúcich prípadoch boli kosti dobre zachované a nestrávené. Vytvorená je malá os Incae proprium a obojstranné nevýrazné cribra orbitalia.

Č a k a j o v c e, poloha Kostolné /okr. Nitra/

Pokračovalo sa v analýze spracovaním antropologického materiálu z 12 kostrových hrobov odkrytých v roku 1985. Archeologický výskum tohto včasnostredovekého pohrebiska zatiaľ nie je ukončený /Rejholcová 1985/. V antropologickej analýze sa bude pokračovať i v roku 1986 spracúvaním materiálu zo žiarových, resp. ďalších kostrových hrobov.

D u b n í k, poloha Bundáš /okr. Nové Zámky/

Záchranným archeologickým výskumom /Bujna - Rejholcová 1983/ odkryla sa v roku 1982 okrajová časť pohrebiska z 10. stor., kde v hroboch 1-20 bolo pochovaných 16 dospelých jedincov a 4 deti /tab. 2/. Kostra z hrobu 21, odkrytého v roku 1983, sa nezachovala. Výsledky analýzy budú publikované spolu s archeologickým materiálom v Slovenskej archeológii.

Š t ú r o v o, časť O b i d /okr. Nové Zámky/

Analýzou kostier zo 42 hrobov odkrytých v roku 1984 sa nadviazalo na spracúvanie materiálu zo slovansko-avarského pohrebiska v rokoch 1983-84 /rok výskumu 1981-83/. Keďže v archeologickom výskume, ktorý bol v rokoch 1985-86 prerušený /Zábojník 1985/, sa mieni pokračovať, je spracovanie antropologického materiálu v štádiu ukončenej analýzy doposiaľ získaných kostier.

V a l a l i k y, časť V š e c h s v ä t ý c h /okr. Košice-vidiek/

Záchranným archeologickým výskumom ďalšej časti slovansko-avarského pohrebiska sa odkrylo v rokoch 1982-84 108 hrobov /Béreš 1983, 1984, 1985/. Pre antropologickú analýzu sa zachovali zvyšky kostier 91 jedincov z 83 hrobov /v hroboch 12, 23, 25, 30, 59, 67, 77, 83, 86 a 88 sa našli zvyšky kostier dvoch jedincov, kosti z hrobov 1, 4, 7-10, 13, 14, 17, 29, 33, 42, 46, 47, 49, 58, 61-64, 66, 71, 72, 82, 91, 100 a 103 sa nezachovali/. Materiál sa zachoval vo

veľmi zlom fragmentárnom stave, spracovaný je v podobe nálezového posudku. Základné demografické údaje uvádza tab. 1. Výsledky analýzy budú publikované neskôr spolu s archeologickým materiálom.

Tab. 1. Valaliky, časť Všechsvätých. Rozdelenie kostier podľa pohlavia a veku pochovaných

Pohlavie / Vek	Dospelí					Nedospelí	Spolu
	muži	muži?	ženy	ženy?	neurčiteľné pohlavie		
infans I						11, 12b, 19, 23b, 24, 25a, 25b, 28, 32	9
infans I-II						20	1
infans I-III						2, 16, 38, 107	4
infans II						6, 12a, 15, 18, 21, 23a, 26, 27 27, 30a, 30b, 31, 34, 37, 39, 41, 45, 48, 55, 59, 67, 89, 106	22
infans III						5, 43, 50, 70, 74, 81, 86a, 86b	8
juvenilis						90	1
juv.-adultus			92		94		2
adultus	76		3	88b			3
adultus I	35		36, 67, 80, 88a, 96	78			7
adultus II	83b		69, 73				3
adultus-maturus	108			60			2
maturus	52, 95		77a, 87	84			5
maturus I	56		68, 79	104			4
maturus II	53, 65, 85			75	83a		5
maturus-senilis		57, 77b					2
senilis			99	93			2
vek neurčený	22	40, 59, 105		51	44, 54, 97, 98, 101, 102		11
Spolu	11	5	14	8	8	45	91

Tab. 2. Dubník, poloha Bundáš. Rozdelenie kostier podľa pohlavia a veku pochovaného

Pohlavie / Vek	Dospelí				Nedospelí	Spolu
	muži	ženy	ženy?	pohlavie neurčené		
infans II					9, 19	2
infans II-III					14	1
infans III					11	1
adultus I	18	20				2
adultus I-II		5				1
adultus II	3					1
maturus I	1, 6, 15	10, 16	12			6
maturus II	13, 17		8	7		4
maturus II-senilis	2					1
senilis			4			1
Spolu	8	4	3	1	4	20

Literatúra

BÉREŠ, J. 1983: Výsledky záchranného výskumu vo Valalikoch-Všechsvätých. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 52-53.

BÉREŠ, J. 1984: Záchranný výskum vo Valalikoch-Všechsvätých. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1983. Nitra, s. 40-41.

BÉREŠ, J. 1985: Tretia výskumná sezóna vo Valalikoch-Všechsvätých. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 51-52.

BUJNA, J. - REJHOLCOVÁ, M. 1983: Prvá sezóna záchranného výskumu v Dubníku. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 66-67.

CHEBEN, I. 1981: Druhá sezóna výskumu v Bíni. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1980. Nitra, s. 88-90.

REJHOLCOVÁ, M. 1985: Výskum včasnostredovekého pohrebiska v Čakajovciach. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 202-204.

ZÁBOJNÍK, J. 1985: Výskum pohrebiska a sídliska z obdobia avarského kaganátu v Štúrove-Obide. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1984. Nitra, s. 257-258.

ANALYSE DES ANTHROPOLOGISCHEN MATERIALS. Der Beitrag ist eine Übersicht von Analysen, welche die Autorin im J. 1985 machte. Es wurde in der Verarbeitung von Skelettmaterial aus dem frühmittelalterlichen Gräberfeld in Čakajovce /12 Skelette/ und aus dem slawo-awarischen Gräberfeld in Štúrovo, Teil Obid /42 Skelette/, fortgesetzt. Ausgewertet wurde auch Material von weiteren drei Fundstellen: Valaliky, Teil Všechsvätých: Skelettreste von 91 Individuen aus 83 Gräbern des slawo-awarischen Gräberfeldes; Dubník: 20 Skelette vom Randteil des Gräberfeldes aus dem 10. Jh.; Bíňa: drei Skelette nichterwachsener Individuen aus Gräbern des 9. Jh. in der mittelalterlichen Siedlung.

АНАЛИЗЫ АНТРОПОЛОГИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА. Статья является обзором анализов сделанных автором в 1985 г. Продолжалась обработка материала костей с раннесредневекового могильника в с. Чакаевце /12 костяков/ и славяно-аварского могильника в с. Штурово, часть Обид /42 костяка/. Оценен также материал с других трех местонахождений: Валалики, часть Вшехсветих: остатки скелетов 91 индивидуума из 83 погребений славяно-аварского могильника; Дубник: 20 костяков из окраинной части могильника X в.; Биня: три костяка невзрослых индивидуумов из погребений на средневековом поселении, датированные IX в.

ZÁVEREČNÁ SEZÓNA VÝSKUMU V HAJNEJ NOVEJ VSI

Egon W i e d e r m a n n

V poradí štvrtou sezónou pokračoval záchranný výskum sídlisk z neskorej doby kamennej, neskorej doby bronzovej a neskorej doby laténskej v polohe Lúky pri Hajnej Novej Vsi /okr. Topoľčany/. Tromi sondami /4-6/85/ bola odkrytá plocha cca 50-70 m² a zachytený severovýchodný areál lužického sídliska. Dohromady bolo preskúmaných 35 sídliskových jám a iných objektov, reprezentujúcich v prevažnej miere lužické osídlenie. Dva objekty patria bošáckej skupine a ďalšie dva laténskej kultúre.

V roku 1985 bol ukončený dlhodobý výskum tejto lokality, známej už takmer polstoročie. Od roku 1982, keď sa začali terénne práce, sa preskúmala plocha ľavostranného výbežku terasy potoka Dolina v miestach, ktoré neboli zničené zemnými prácami. Odborné výsledky sa postupne spracúvajú. V súčasnosti možno konštatovať, že poznatky získané výskumom predstavujú pozitívny prínos v problematike genézy osídlenia územia hornej Nitry v neskorej dobe kamennej, neskorej dobe bronzovej a neskorej dobe laténskej.

SCHLUSSSAISON DER GRABUNG IN HAJNÁ NOVÁ VES. Mit der vierten Grabungssaison wurde die Rettungsgrabung auf der schon fast ein halbes Jahrhundert bekannten Fundstelle beendet. Seit dem J. 1982 wurde in Hajná Nová Ves /Bez. Topoľčany/ der wesentliche Teil einer Fläche des linksseitigen Ausläufers einer Bachterrasse untersucht. Durch drei Schnitte wurde in der letzten Saison das nordöstliche Areal einer Lausitzer Siedlung erfaßt und untersucht wurden 35 Siedlungsgruben und Objekte der Bošáca-Gruppe, der Lausitzer und Latène-Kultur.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СЕЗОН ИССЛЕДОВАНИЯ В С. ГАЙНА-НОВА-ВЕС. Четвертым исследовательским сезоном закончено охранное исследование местонахождения известного уже почти полвека. С 1982 г. была в с. Гайна-Нова-Вес /р-н Топольчани/ обследована существенная часть площади левого отрога террасы потока. Тремя траншеями был во время последнего сезона затронут северо-восточный ареал лужицкого могильника и исследованных 35 селищных ям и объектов бошацкой группы, лужицкой и латенской культур.

DALŠÍ DOKLADY PRAVĚKÉ TĚŽBY MĚDI V ŠPANÍ DOLINE-PIESCÍCH

Pavel Z e b r á k

V poslední době se nacházely na povrchu hald ve Španí Dolině v poloze Piesky další kamenné mlaty. Tento fakt podnítil Archeologický ústav SAV k provádění revizního výzkumu s cílem zachytit stopy pravěké těžební činnosti. Úkolem byl pověřen autor tohoto příspěvku. Zaniklá hornická osada Piesky patří do k. ú. obce Špania Dolina /okr. Banská Bystrica/. Staré haldy se táhnou na východ od osady pod vrch Glezúr a sedlo mezi dolinami Piesky a Richtárová. Délku mají okolo 1000 m a šířku asi 300 m, přičemž je nelze určit přesně, neboť jejich okraje překrývá souvislý lesní porost.

Veškeré naše práce navazovaly na předcházející výzkumnou činnost z let 1971-72 /Točík - Bublová 1985, s. 47-135/. V podstatě byly důkladným terénním průzkumem, který byl navíc umožněn hlubokými ronovými rýhami, vzniklými v sypkých arkózách během silných letních dešťů. Největší koncentrace artefaktů se nachází na severním úbočí hald několik desítek metrů od sedla /M-34-111-C-b, 1 : 25 000, 342 : 65 mm/. Zde se objevila většina pravěkých střepů keramiky /starší doba bronzová a lužická kultura/, štípaná industrie z limnokvarcitu i fragment kamenné sekerky. V blízkém okolí se na povrchu hald nebo v ronových rýhách nalezla většina sekundárně uložených kamenných mlatů /celkem jich bylo vyzvednuto 11/. Jsou ze surovin místní provenience, tedy z oblasti Nízkých Tater a Kremnického pohoří /za petrografické určení děkuji Ľ. Illášové/. V dolní části hald se nalezlo limnokvarcitové jádro původem z polohy Slaská v Žiarské kotlině a další fragment kamenné sekerky. V jižní části hald /severní svah Glezúru/ asi 100 m od sedla směrem k osadě Piesky jsme našli koncentraci středověkých střepů keramiky, hornické želízko a fragment hliněného kahanu, tzv. palčáku.

Naším výzkumem se tedy potvrdily a doplnily poznatky z předcházejících výzkumů, a to jak předpoklad o zachycení dokladů pravěké těžby mědi především v okolí sedla a v severním úbočí hald, tak i kontinuita této těžby i v době bronzové - starší doba bronzová a období lužické kultury /Točík - Bublová 1985, s. 84-87/.

Vzhledem k naléhavosti řešení tohoto problému se poloha Piesky i jí podobné lokality budou nadále pravidelně sledovat s cílem zachytit primární doklady pravěké těžby.

L i t e r a t u r a

TOČÍK, A. - BUBLOVÁ, H. 1985: Príspevok k výskumu zaniknutej ťažby medi na Slovensku. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 21. Nitra, s. 47-135.

WEITERE BELEGE VON URZEITLICHEM KUPFERABBAU IN ŠPANIA DOLINA-PIESKY. Die Revisionsgrabung auf den Halden der Fundstelle Piesky in Špania Dolina /Bez. Banská Bystrica/ ergab weitere Hammeräxte und Keramik aus der älteren Bronzezeit und aus der Zeit der Lausitzer Kultur. Somit wurde die Kontinuität des urzeitlichen Kupferabbaues auch während der Bronzezeit belegt. Die Grabung mit dem Ziel, Abbauspuren zu erfassen, wird weiterhin fortgesetzt werden.

ДАЛЬНЕЙШИЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА ДОБЫЧИ МЕДИ В ДОИСТОРИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ В С. ШПАНЬЯ-ДОЛИНА-ПЬЕСКИ. Ревизионные разведки на отвалах на местонахождении Пьески в с. Шпанья-Долина /р-н Банска-Быстрица/ дали новые каменные молоты и керамику старшего периода бронзы и времени лужицкой культуры. Таким путем была доказана преемственность доисторической добычи меди также на протяжении периода бронзы. Исследование с целью постичь первоначальные следы добычи будет продолжаться.

DALŠÍ VÝZKUMNÁ SEZÓNA NA SITNĚ

Pavel Ž e b r á k

V letošní výzkumné sezóně se poprvé přikročilo k systematickému zkoumání opevnění hradiště Sitno v obci Ilija /okr. Žiar nad Hronom/. Bližší geografické určení lokality bylo zveřejněno již dříve v tomto periodiku /Žebrák 1983, s. 265/.

Řezem valu o šířce 4 m se zjistilo, že nadzemní část opevnění je středověkou hradbou. Je postavena zčásti na pravěké kulturní vrstvě prosycené velkým množstvím fragmentů keramiky z pozdní doby bronzové a částečně na zbytcích pravěkého valu, jehož destrukci /kamenné jádro a stopy dřevěné konstrukce/ jsme zachytili v hloubce 3,7 m před lícem hradby. Ta má výšku 2,4 m a šířku 3,4 m, přičemž líc a rub /tz. plenty/ je tvořen kamennou zídkou o šířce 0,3 m a jako spojiva bylo použito kvalitní malty. Jádro pak je představeno volně ukládaným kamením spojeným hlinitou maltovinou. Řez hradbou měl hloubku 5,2 m.

Další sonda byla vyhloubena několik desítek metrů nad bránou do hradiště v těsné blízkosti výkopu A. Kmeťe, kterým nalezl nejen velké množství keramiky, ale i bronzovou misku jenišovického typu /Kmeť 1893, s. 88-89/. Zjistili jsme také velké množství pravěké i středověké keramiky, ale i další úlomky Kmeťem objevené misky, bronzovou střelku, zprohýbaný fragment bronzové misky, určený na přetavení, množství středověkého stavebního železa i stříbrný půlgroš polského krále Alberta. Středověké stavební práce však natolik porušily jednotlivé vrstvy, že ani jeden předmět z nalezeného komplexu nemá stratigrafickou hodnotu.

Jiné sondy byly umístěny na jižní části opevnění, které bylo postaveno jen tam, kde nejsou prudké skalnaté srázy. I tu se zjistila středověká hradba o šířce 2,4 m a zachované výšce 0,75 m, postavená na mocných pravěkých vrstvách. V sondě VI se pak výzkumem podloží hradby a vnitřního prostoru hradiště zachytily v hloubce 2 m stopy pravěkého sídlištního objektu a ohniště. Podlahu objektu představuje popelovitá vrstva a zachytili jsme i dvě kůlové jamky. V blízkosti ohniště jsme nalezli velké množství keramiky z pozdní doby bronzové, fragment zrnotěrky, opáleného kamenného kolečka, hliněného tkáčského závaží a přeslen.

Dodatečný výzkum teras potvrdil, že na nich umístěné sídlištní objekty jsou středověkého původu. Na místě zvaném Tatárska lúka se s největší pravděpodobností nenachází pohřebiště, ale otevřené sídliště.

V souvislosti s plánovanou výstavbou naučného chodníku byl nad bránou odkryt líc středověké hradby, a tím se započalo s předáváním výsledků výzkumu široké veřejnosti. Výzkum pokračuje.

L i t e r a t u r a

KMEŤ, A. 1893: Veleba Sitna. b. m. /Citace v MEDVECKÝ, K.: Dielo Andreja Kmeťa. Bojnice 1924, s. 88-89/.

ŽEBRÁK, P. 1983: Archeologický výzkum na Sitně roku 1982. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slov. v r. 1982. Nitra, s. 265-267.

WEITERE GRABUNGSSAISON AUF SITNO. Die Grabung auf dem Berg Sitno in der Gemeinde Ilija /Bez. Žiar nad Hronom/ richtete sich auf das Studium der Burgbefestigung, wobei festgestellt wurde, daß auf den urzeitlichen Wallresten eine mittelalterliche Schanze erbaut wurde. Es gelang auch, Reste eines urzeitlichen Siedlungsobjektes mit Feuerstelle zu erfassen, in dessen Nähe Keramik aus der Spätbronzezeit, ein Mahlstein, ein tönerner Spinnwirtel und das Fragment eines Webgewichtes gefunden wurden. Die Grabung wird fortgesetzt werden.

НОВЫЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ СЕЗОН НА СИТНО. Исследование на холме Ситно в селе Илия /р-н Жяр-над-Гроном/ сосредоточилось на изучении укрепления городища, причем было определено, что на остатках доисторических валов была построена средневековая стена. Удалось выявить также остатки доисторического селищного объекта с очагом, вблизи которого найдена керамика позднего периода бронзы, каменная зернотерка, глиняное пряслице и фрагмент ткацкого грузила. Исследование будет продолжаться.

NEOLITICKÁ LOKALITA V ŽELOVCÍCH

Pavel Ž e b r á k

V rámci pravidelného průzkumu v okresu Velký Krtíš navštívil autor tohoto příspěvku plochu s melioračními pracemi v katastru obce Želovce. Tyto práce byly prováděny v blízkosti teras řeky Ipeľ, kde v roce 1955 objevil A. Petrovský-Zichman /1961, s. 84-85/ velké množství silexů a pravěkou keramiku, kterou s výhradami přisoudil době halštatské a římské.

Průzkum melioračních prací donesl z archeologického hlediska negativní výsledek, ale na výrazné terase východně od vodní nádrže asi 1000 m západně od silnice mezi Želovcemi a Sklabinou - osadou Peserany /M-34-135-D-a, 1 : 25 000, 99 : 147 mm/ se objevily atypické střepy pravěké keramiky, fragment andezitové zrnotěrky a obsidiánové jádro s malým množstvím štípané industrie. Keramický materiál možno datovat jen rámcově. S přihlédnutím ke způsobu výroby, náznaku prstování i k fragmentu mísovité nádoby na duté nožce lze tento materiál datovat do neolitu a s největší pravděpodobností jej přisoudit kultuře s lineární keramikou.

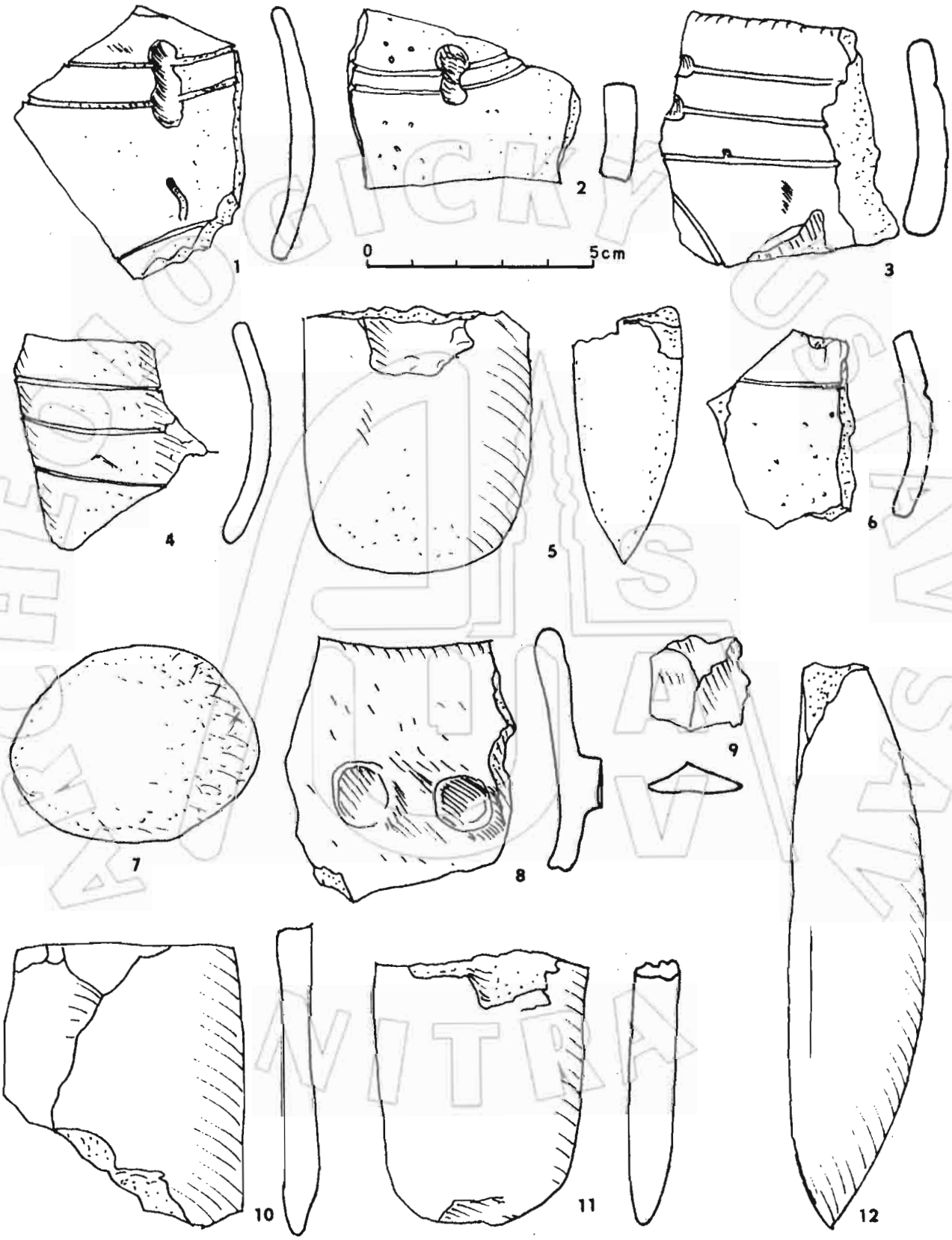
Objevený keramický materiál doplňuje mapu neolitického osídlení okresu Velký Krtíš o novou lokalitu.

L i t e r a t u r a

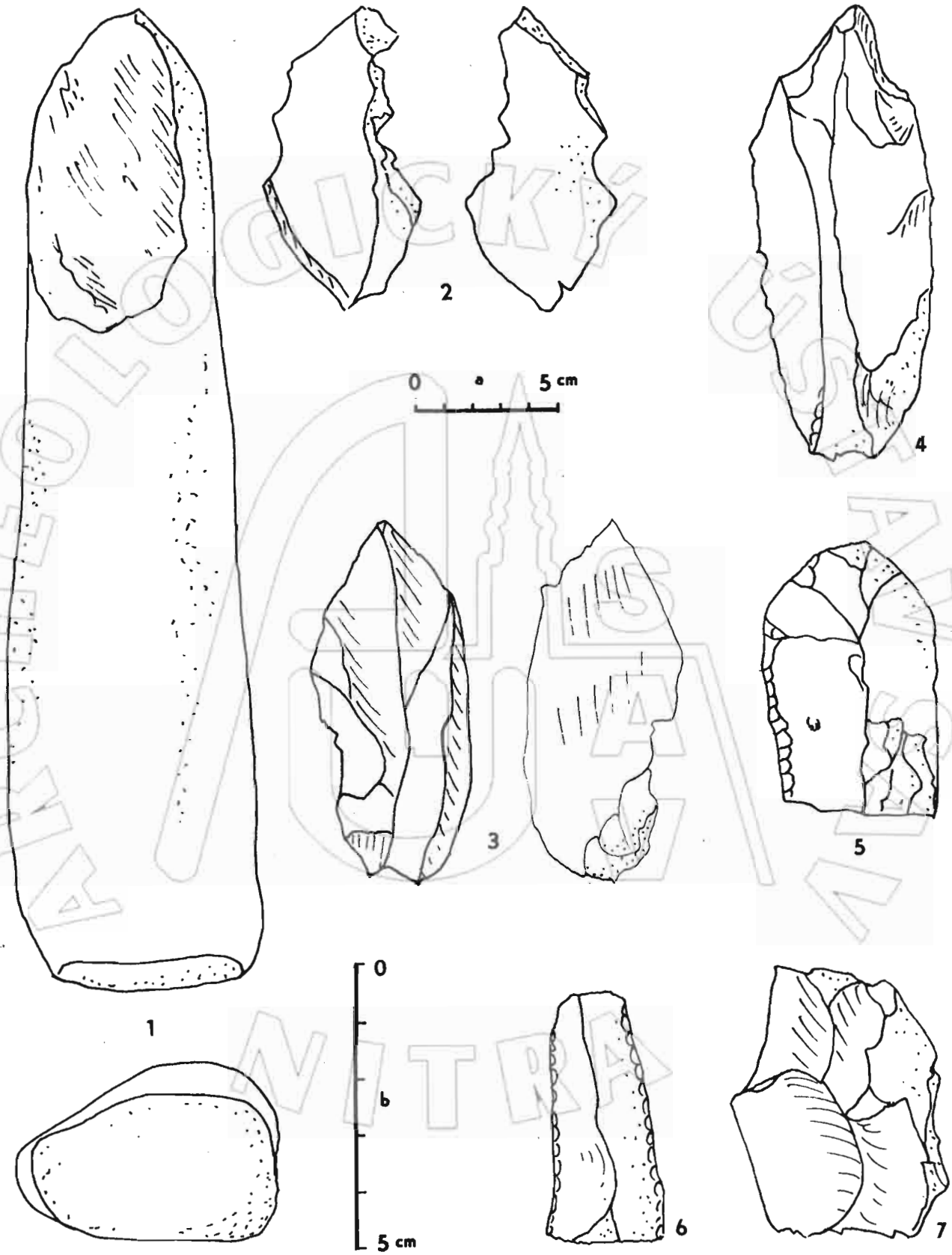
PETROVSKÝ-ŠICHMAN, A. 1961: Archeologický prieskum stredného Poiplia roku 1955. In: Štud. Zvesti Archeol. Úst. SAV. 7. Nitra, s. 84-85.

NEOLITHISCHE FUNDSTELLE IN ŽELOVCE. Bei einer Geländebegehung im Bezirk Velký Krtíš wurde eine neolithische Fundstelle /Kultur mit Linearkeramik/ in der Gemeinde Želovce entdeckt. Gefunden wurde atypische Keramik, Spaltindustrie aus Obsidian und ein Mahlstein.

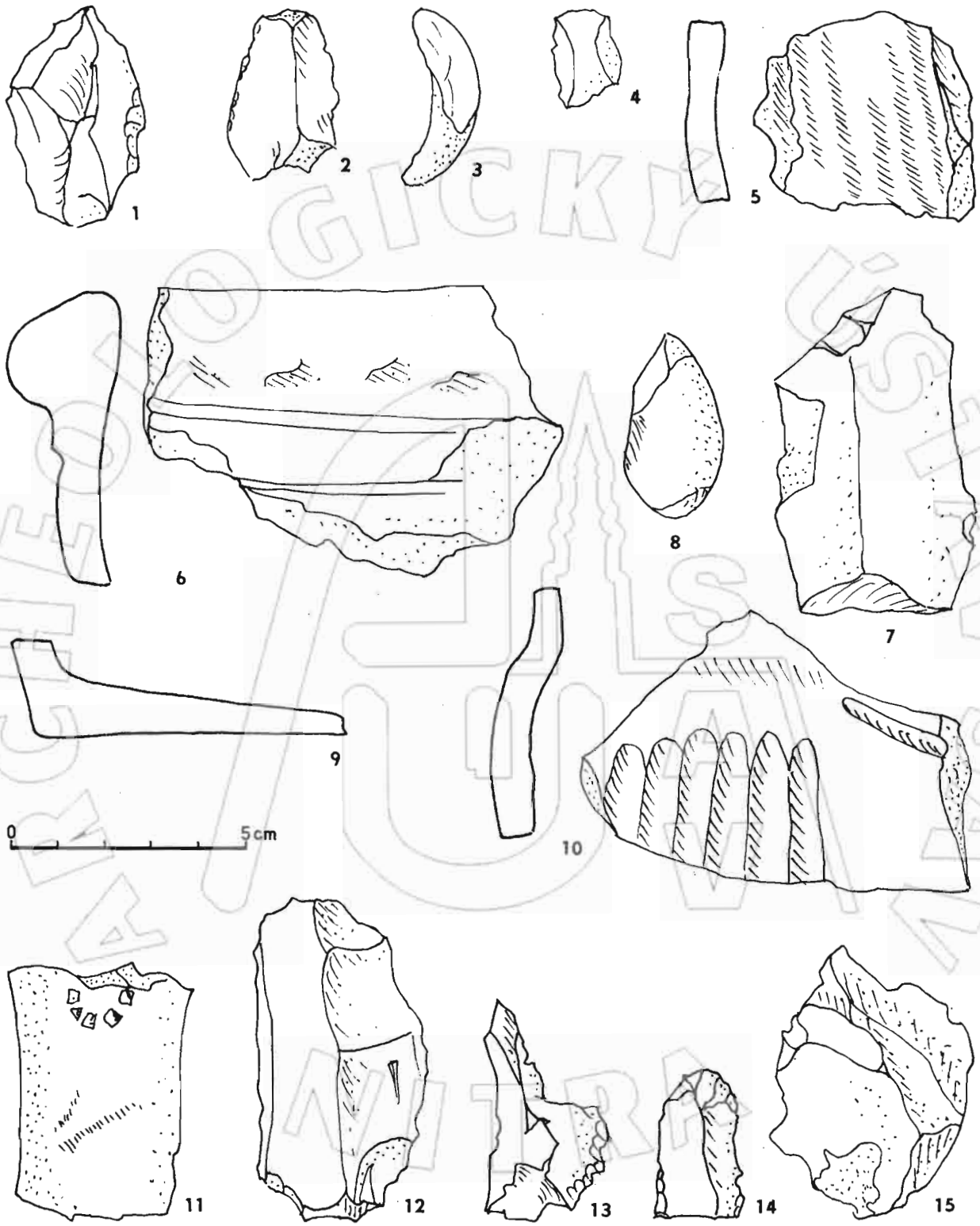
НЕОЛИТИЧЕСКИЙ ПОСЕЛОК В С. ЖЕЛОВЦЕ. Во время полевых разведок в районе Вельки-Кртиш было найдено новое неолитическое местонахождение /культура линейной керамики/ в селе Желовце. Найдена атипическая керамика, отщепленная обсидиановая индустрия и каменная зернотерка.



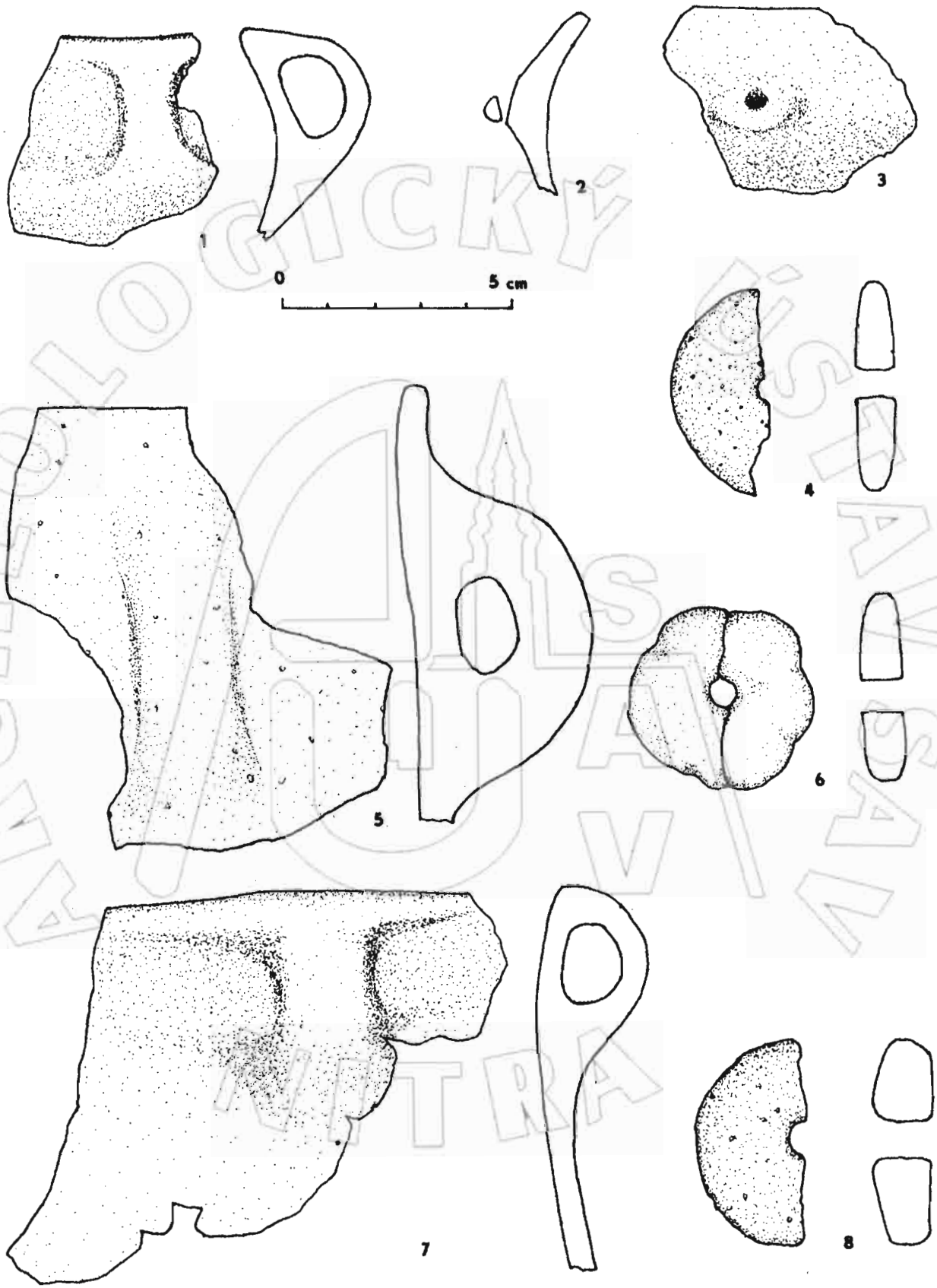
Obr. 1. Moravany nad Váhom /Bacurová/. Výber nálezov zo zberu. (R. Bača, s. 39.)



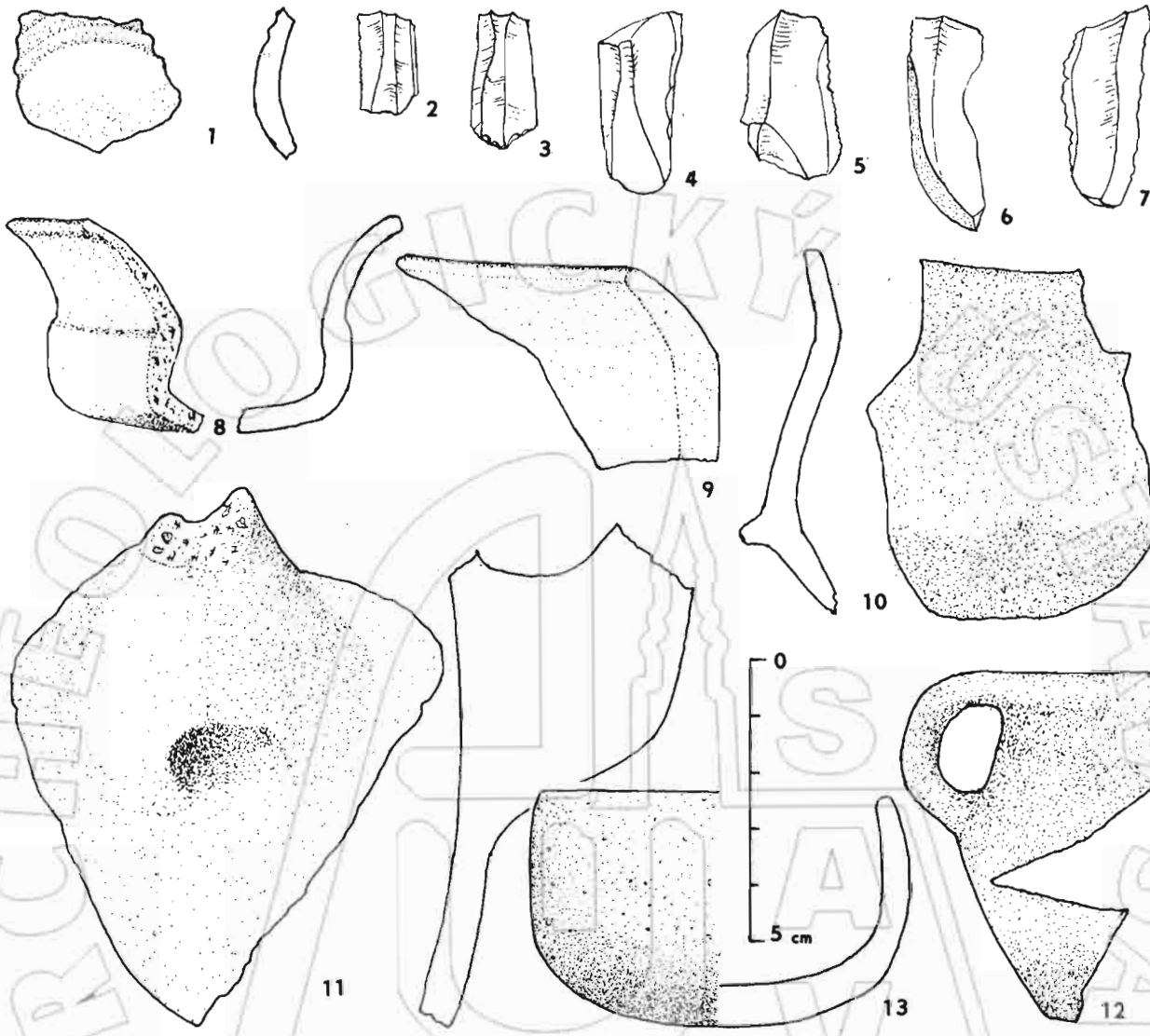
Obr. 2. Piešťany, časť Banka /Horné farské role/. Výber nálezov zo zberu /mierka a = 1; b = 2-7/. (R. Bača, s. 39.)



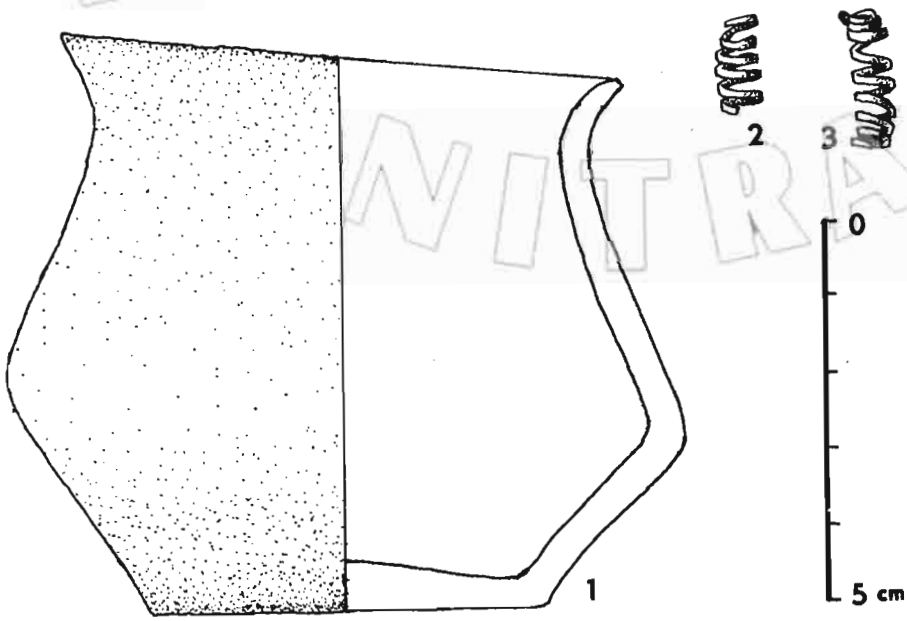
Obr. 3. 1-9, 11 - Piešťany, časť Banka /Trtaveč/; 10, 12-15 - Ratnovce /pole pri dome č. 289/. Výber nálezov zo zberu. (R. Bača, s. 39.)



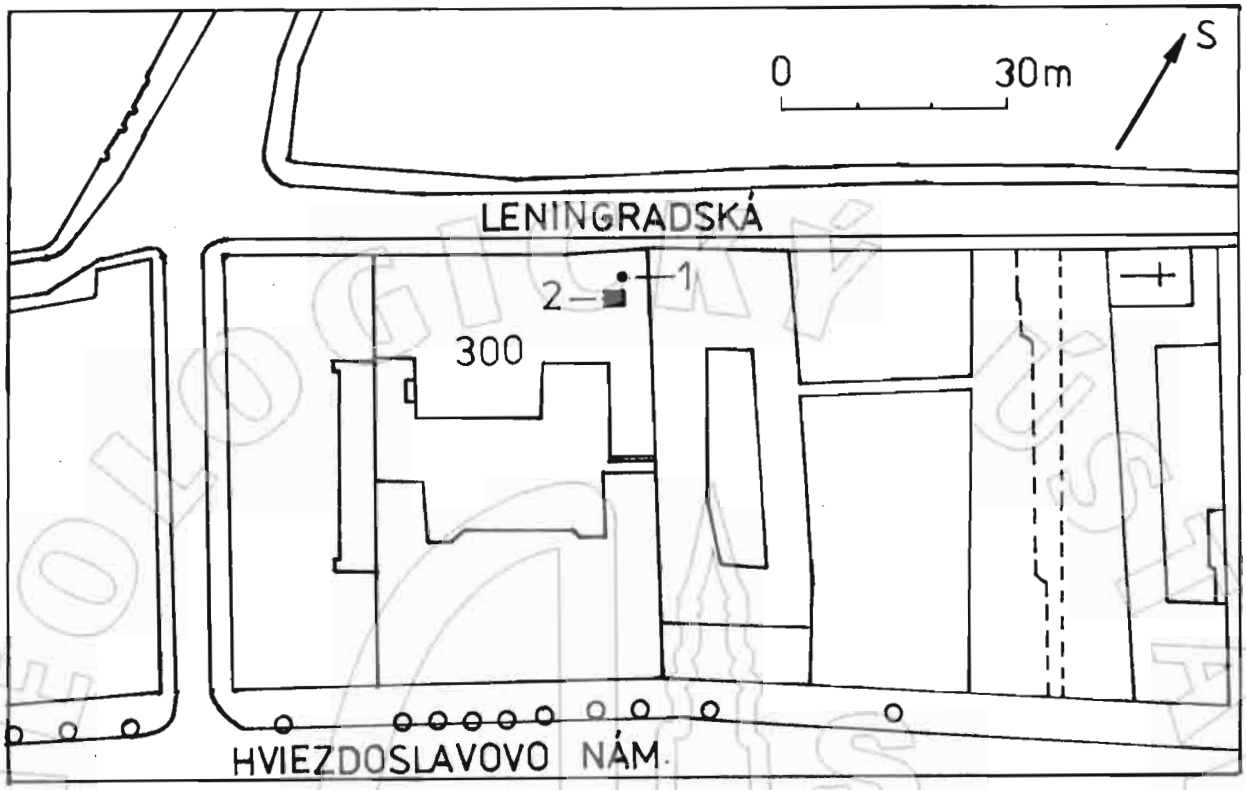
Obr. 4. Budmerice /Niva/. Výber nálezov z objektu s keramikou ludanickej skupiny. (J. Bartík - Z. Farkaš, s. 46.)



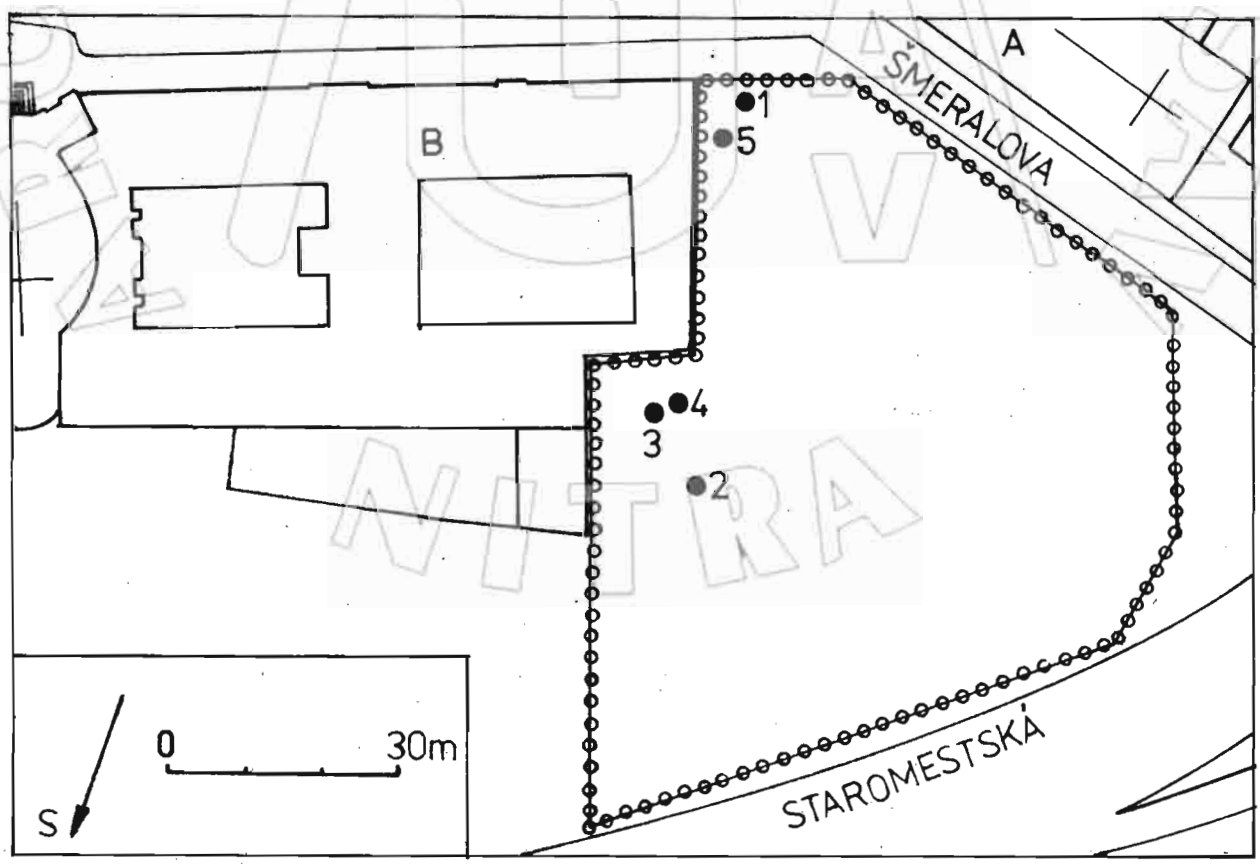
Obr. 5. 1, 8, 11 - Budmerice /Nad tehelňou/; 2-7, 10, 12, 13 - Budmerice /Niva/; 9 - Vištuk, objekt 2/85. (J. Bartík - Z. Farkaš, s. 46.)



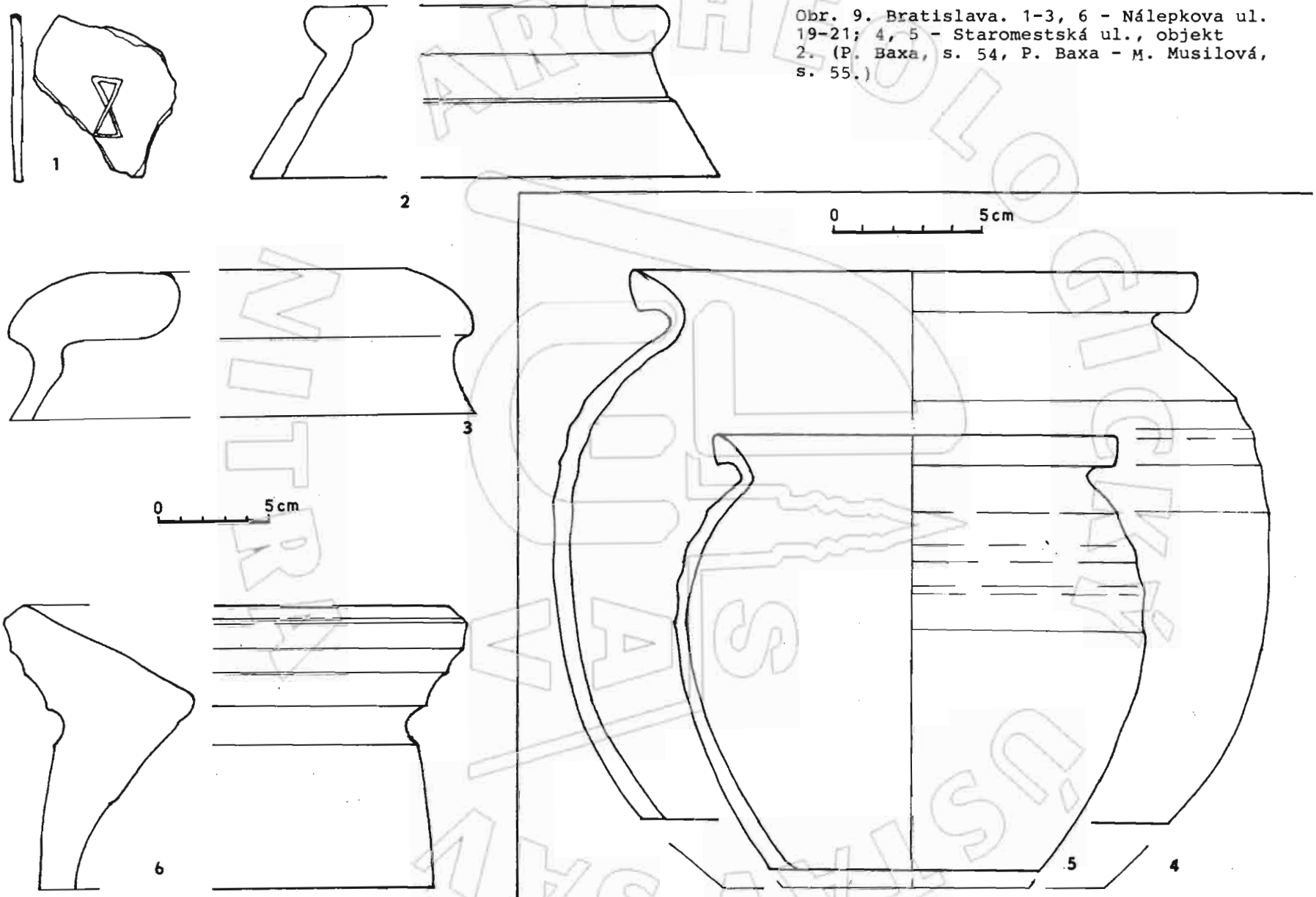
Obr. 6. Bernolákovo. Staršia doba bronzová. (J. Bartík - V. Turčan - P. Gomolčák, s. 48.)



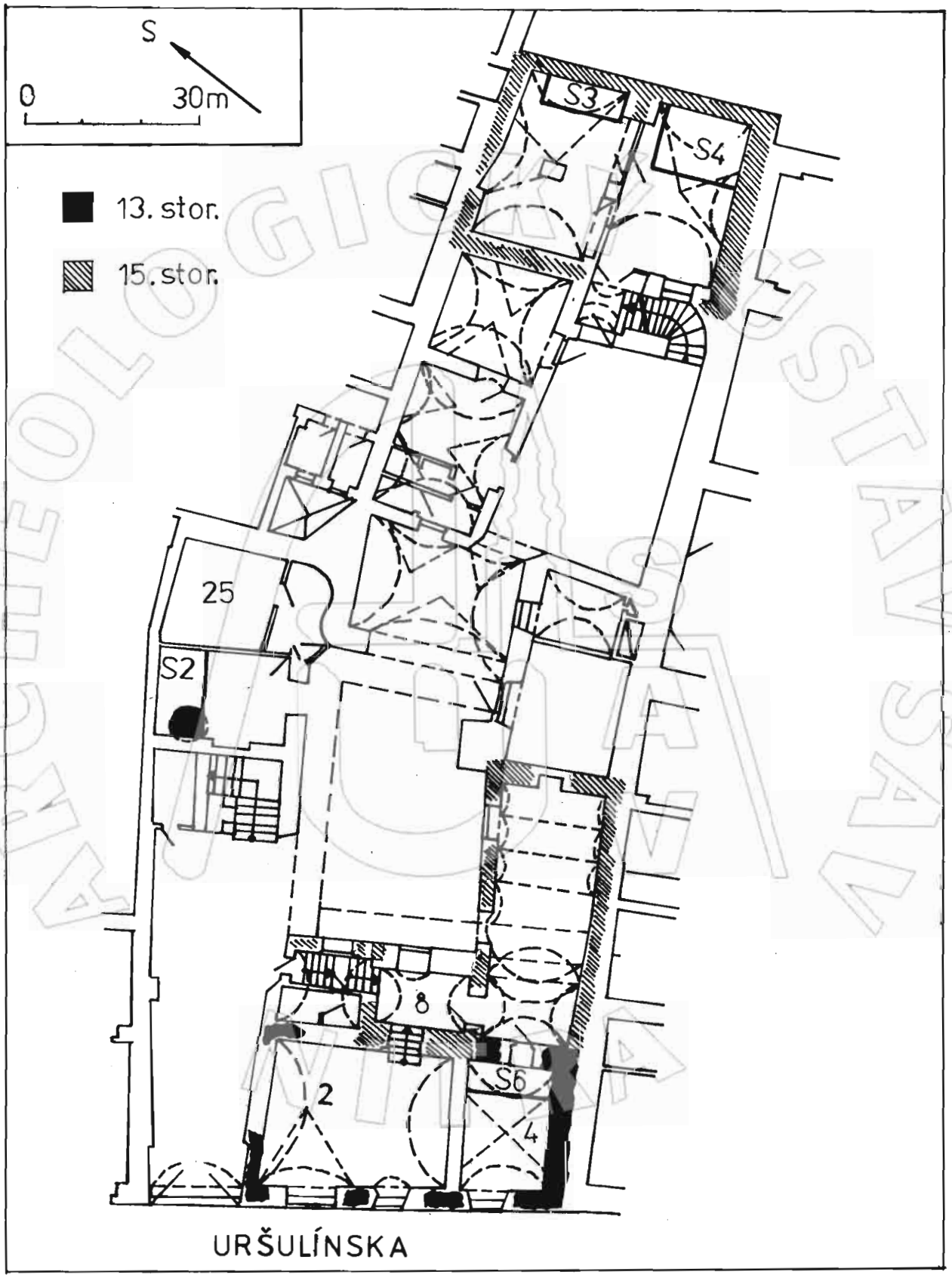
Obr. 7. Bratislava /Nálepkova ul. 19-21/. Situácia na parcele 300: 1 - objekt 1; 2 - objekt 2. (P. Baxa, s. 54.)



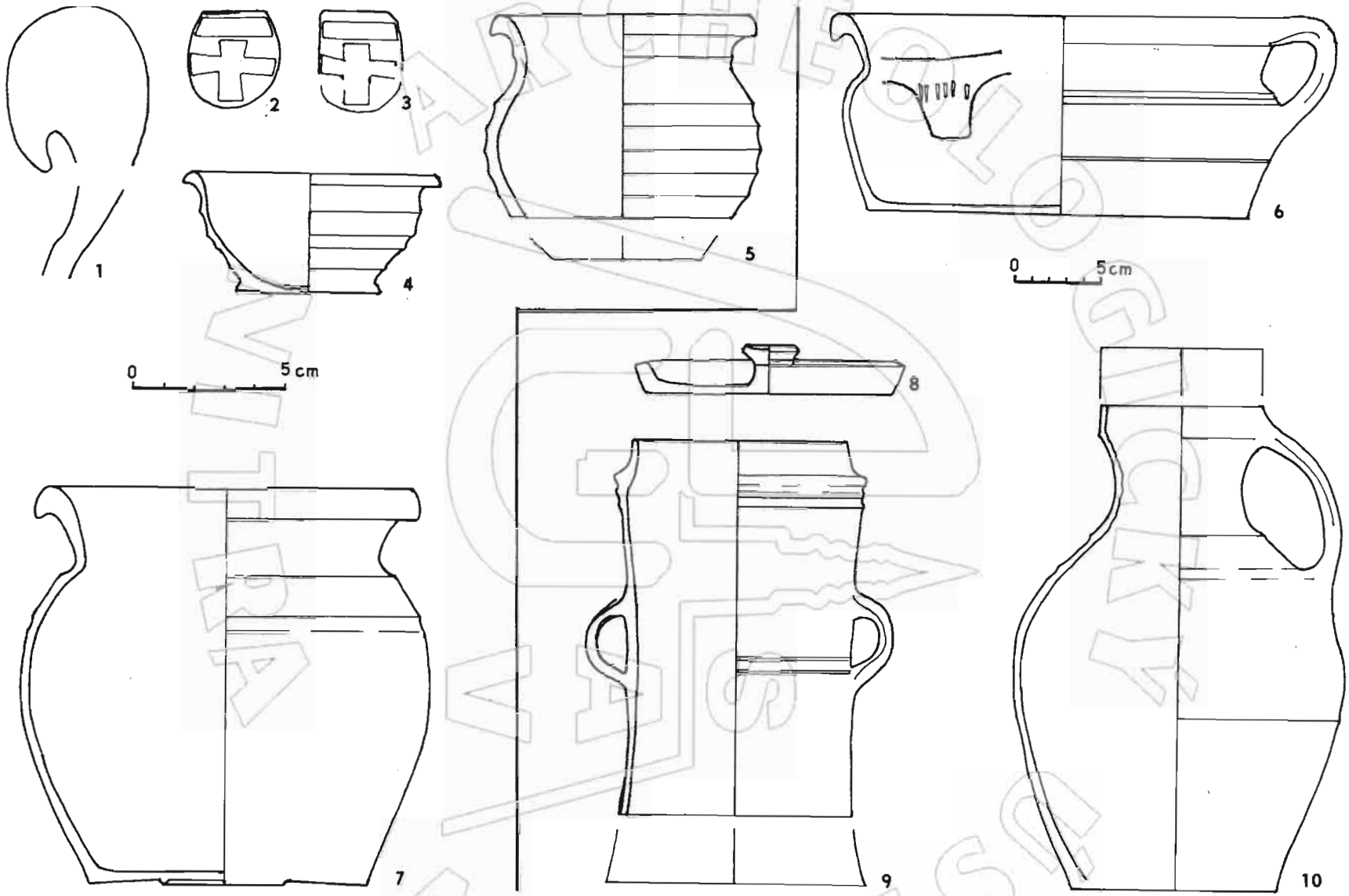
Obr. 8. Bratislava /Staromestská ul./. Situačný plán objektov 1-5. (P. Baxa - M. Musilová, s. 55.)



Obr. 9. Bratislava. 1-3, 6 - Nálepkova ul. 19-21; 4, 5 - Staromestská ul., objekt 2. (P. Baxa, s. 54, P. Baxa - M. Musilová, s. 55.)



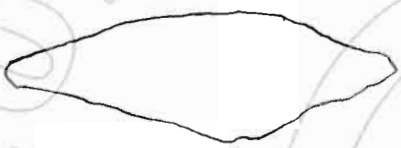
Obr. 10. Bratislava /Uršulínska ul. 9/. Súčasný stav s vyznačením situácie v 13. a 15. stor. (P. Baxa - M. Musilová - V. Ferus, s. 56.)

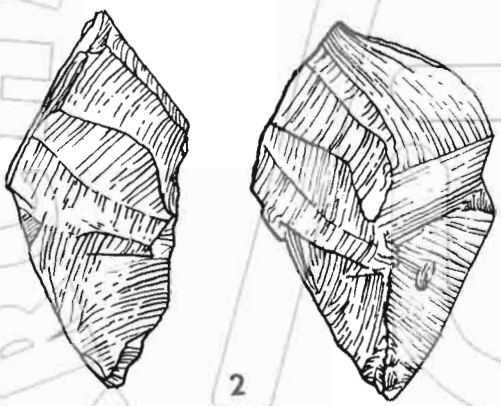


Obr. 11. Bratislava /Uršulínska ul. 9/. 1-4, 9 - sonda 4, 16. stor.; 5-8, 10 - sonda 2, odpadová jama, 13. stor. (P. Baxa - M. Musilová - V. Ferus, s. 56.)

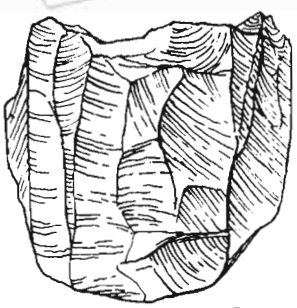


1

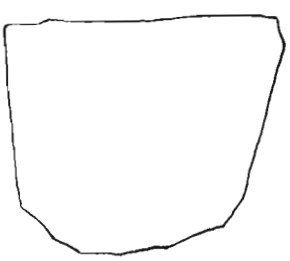


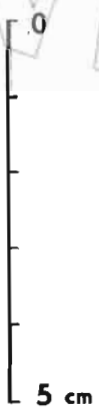


2



3





Obr. 12. Volkovce /Majer/. Výber mladopaleolitickej kamennej industrie. (P. Bednár - J. Hromada, s. 58.)

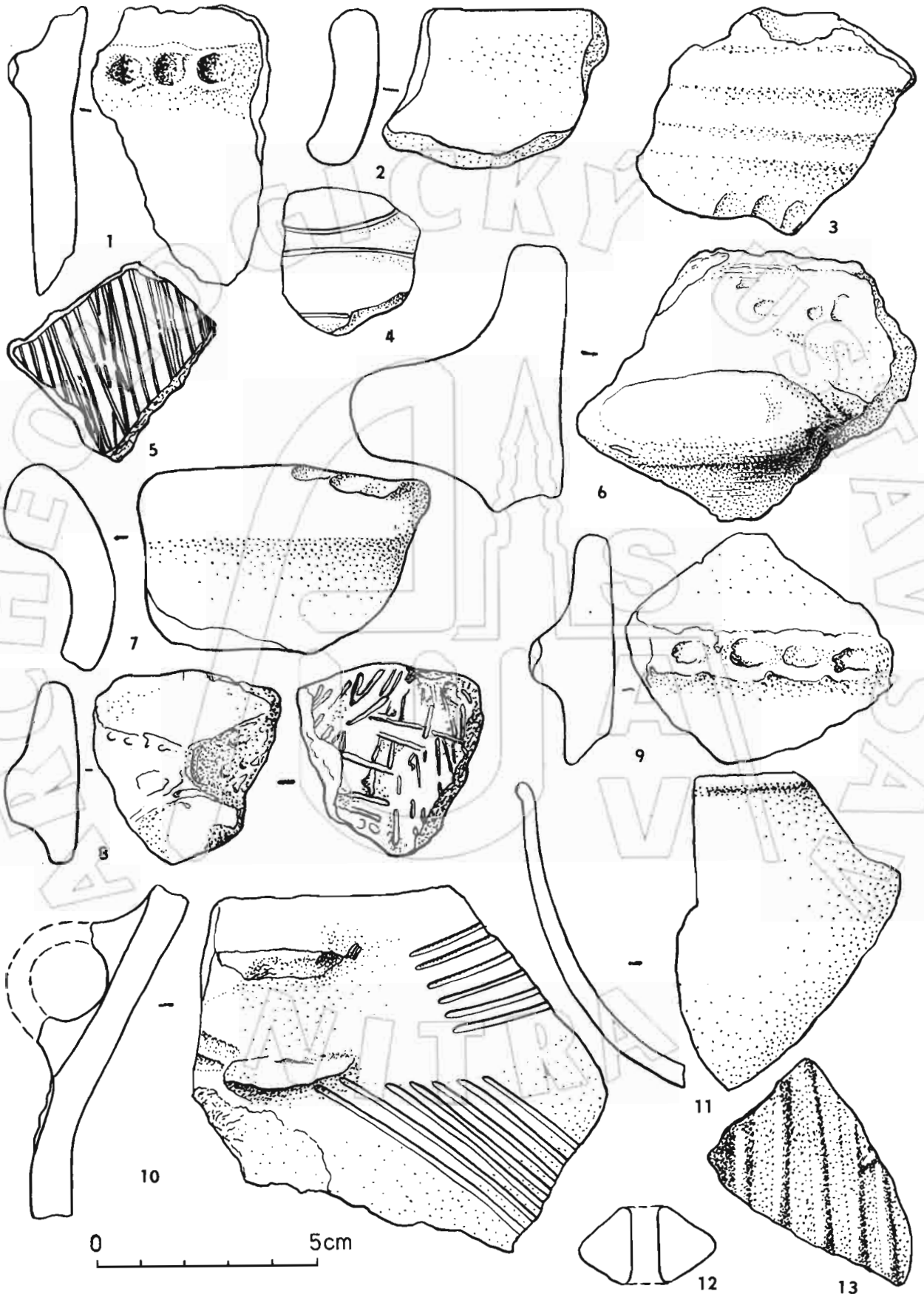


1

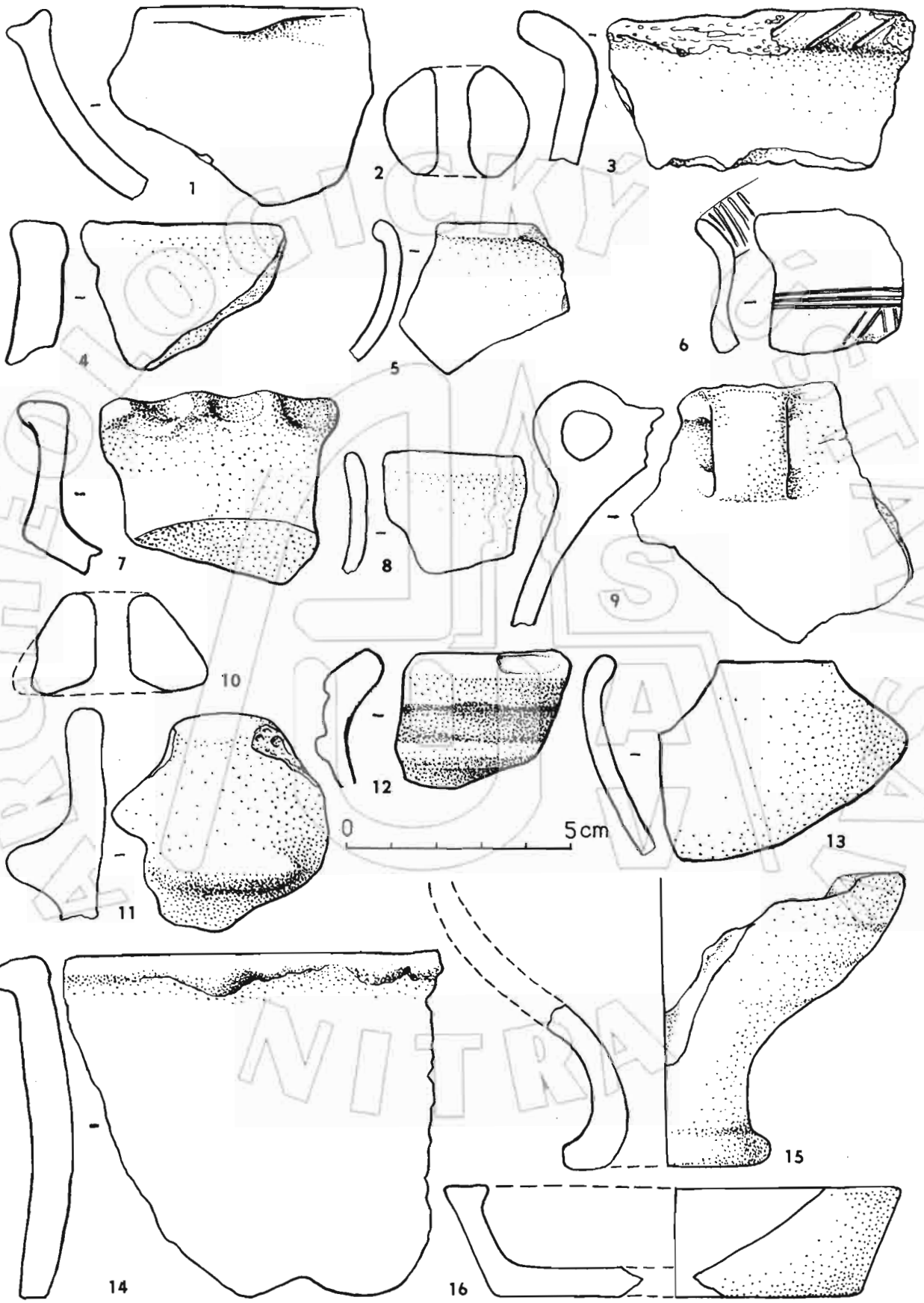


2

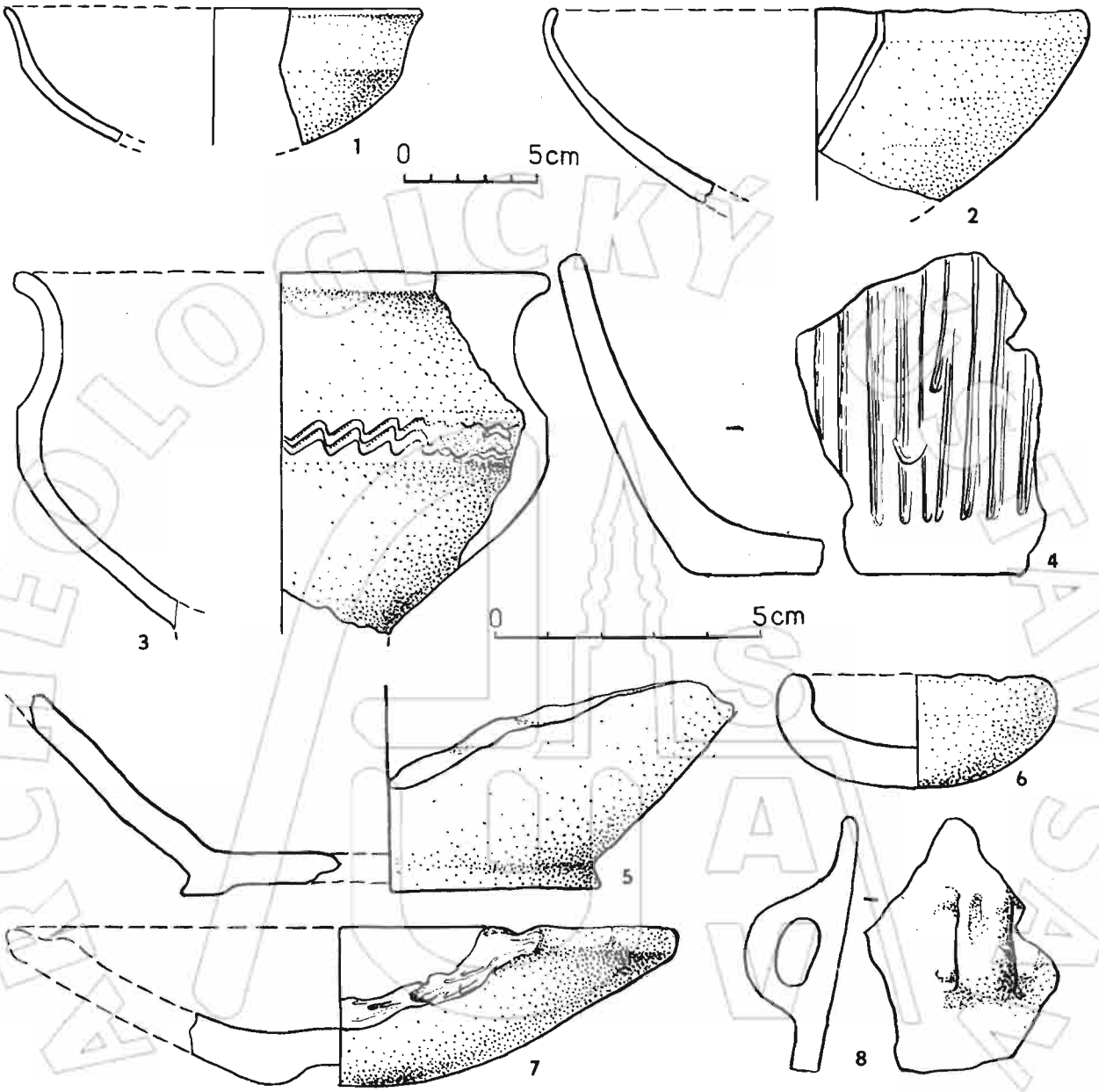
Obr. 13. Spišské Tomášovce /Čingov, Pod hradiskom/. 1 - južné krídlo brány slovanského opevnenia z 8. stor.; 2 - múr nadstavby púchovského valu v objekte 187/85. (J. Béreš - F. Javorský, s. 59.)



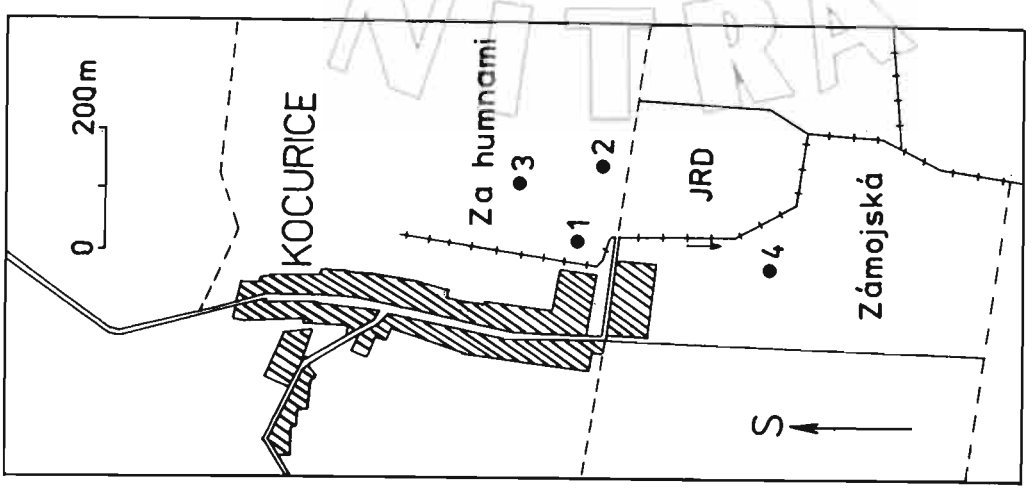
Obr. 14. Piešťany, časť Kocurice /Za humnami/. 1, 6, 10 - poloha 2; 2-4, 7-9, 13 - poloha 1; 5, 11, 12 - poloha 3. (D. Bialeková - M. Klčo, s. 63.)



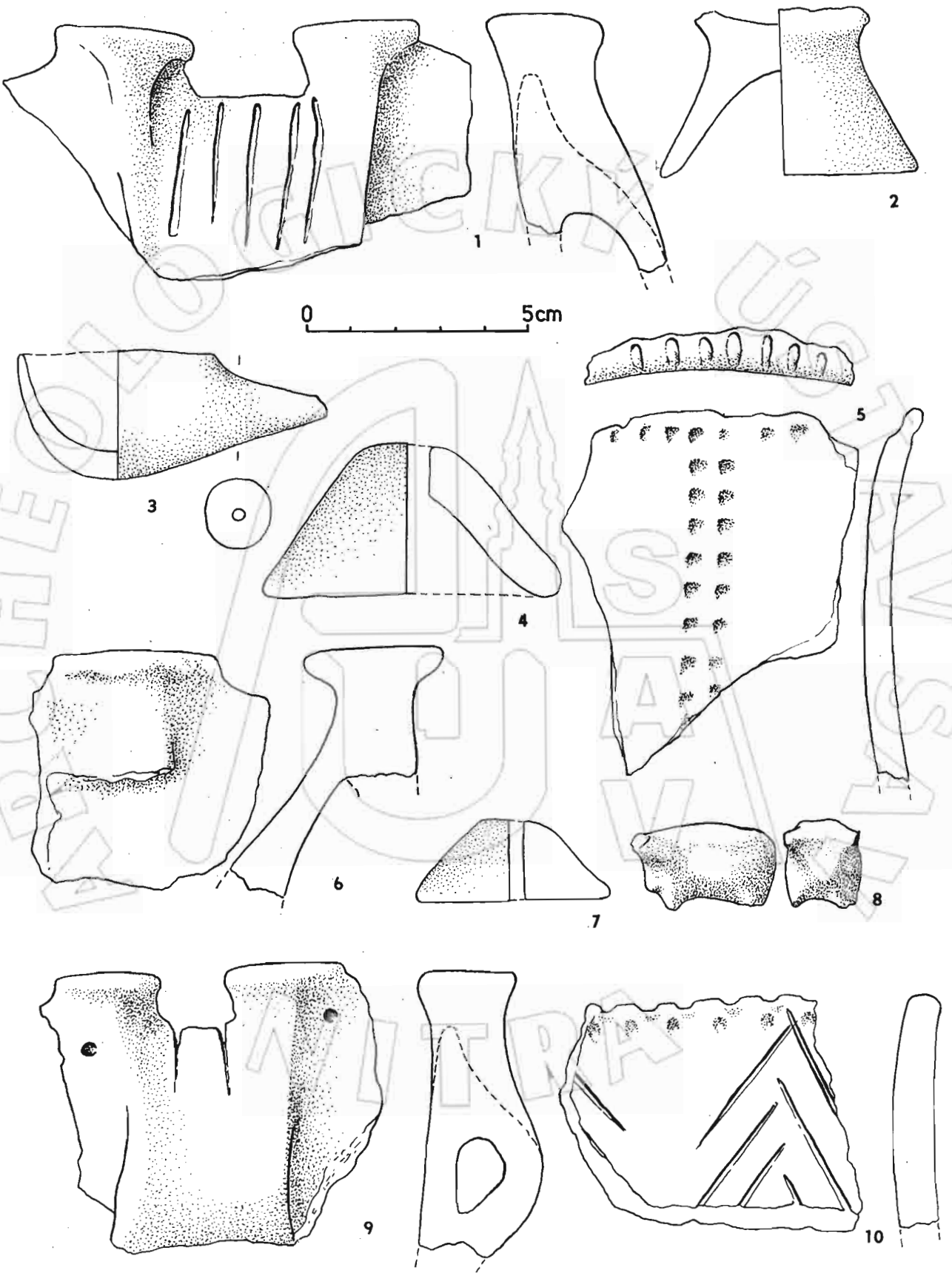
Obr. 15. Piešťany, časť Kocurice /Za humnami/. 1-16 - poloha 3. (D. Bialeková - M. Klčo, s. 63.)



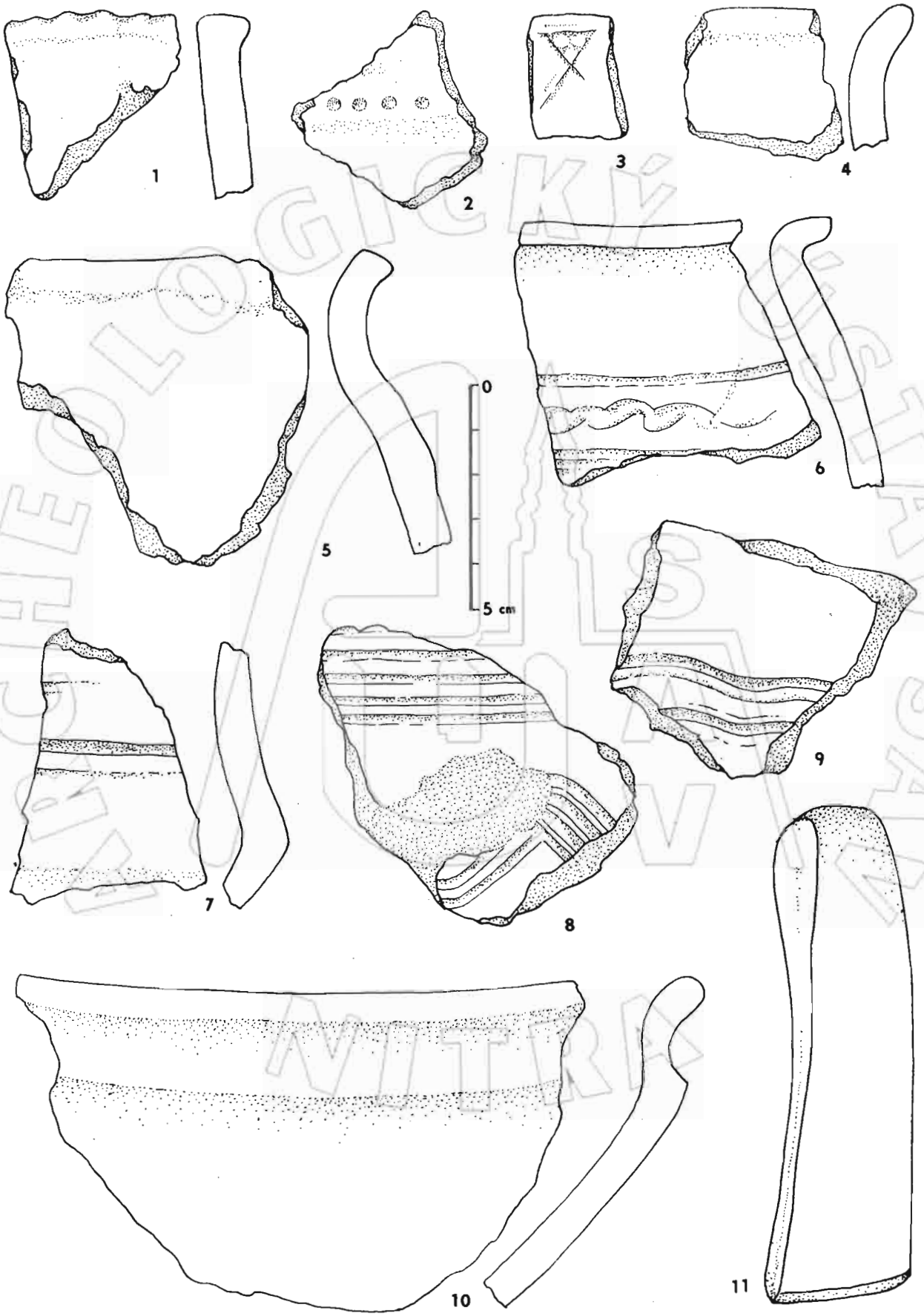
Obr. 16. Piešťany, časť Kocurice /Za humnami/. 1-6, 8 - poloha 3; 7 - poloha 2. (D. Bialeková - M. Klčo, s. 63.)



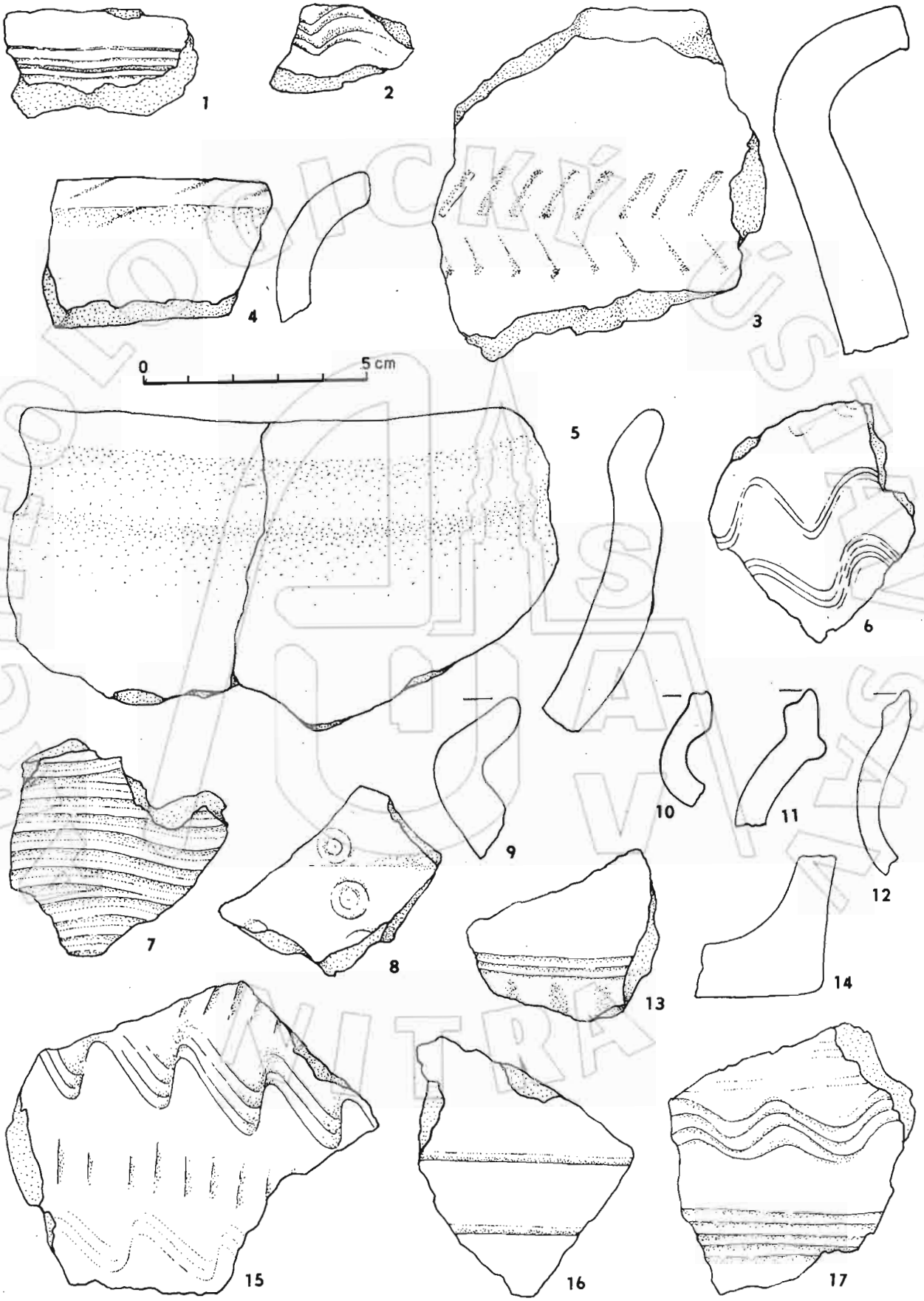
Obr. 17. Piešťany, časť Kocurice. Situačný plán. (D. Bialeková - M. Klčo, s. 63.)



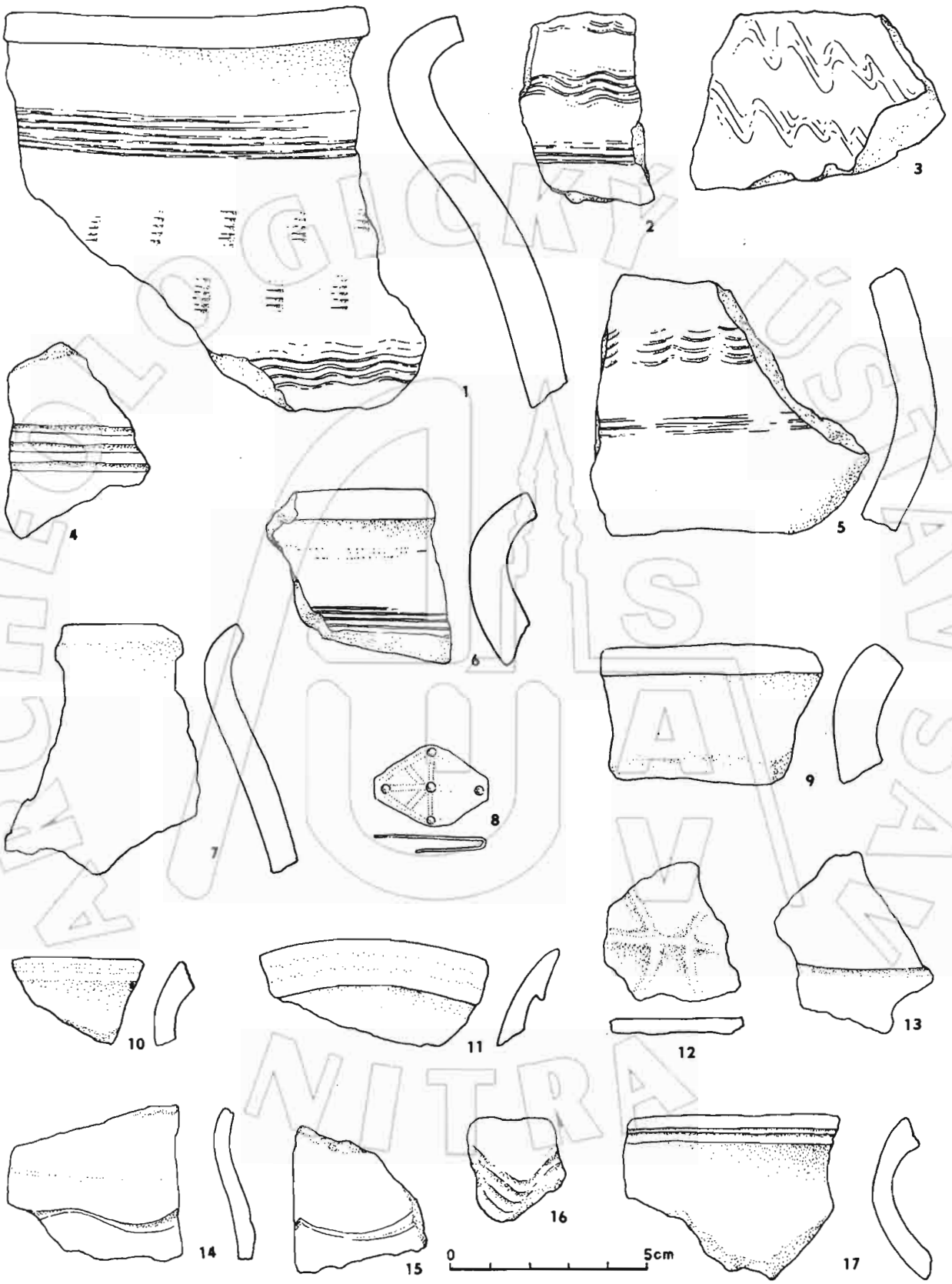
Obr. 18. Stránska. 1, 2, 5, 6, 9 - objekt 5, badenská priekopa; 3 - sektor E/11, lyžica; 4, 7 - sektor D/10, praslen; 8 - sektor D/2, zoomorfná plastika; 10 - objekt 3. (Š. B. Kovács - G. Nevizánsky, s. 65.)



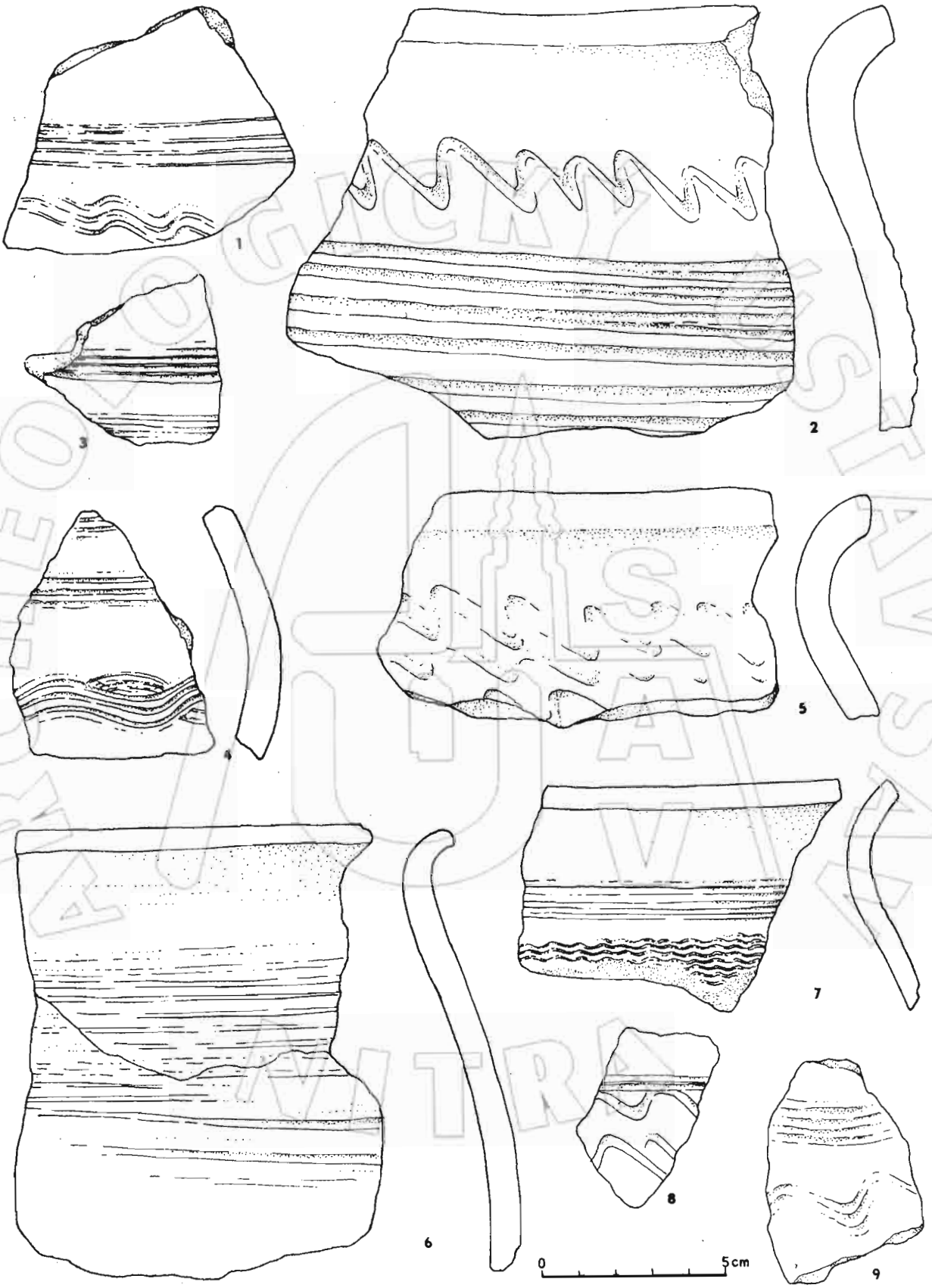
Obr. 19. 1-11 - Fintice - Kapušany - Nižná Šebastová /Griblovec/. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



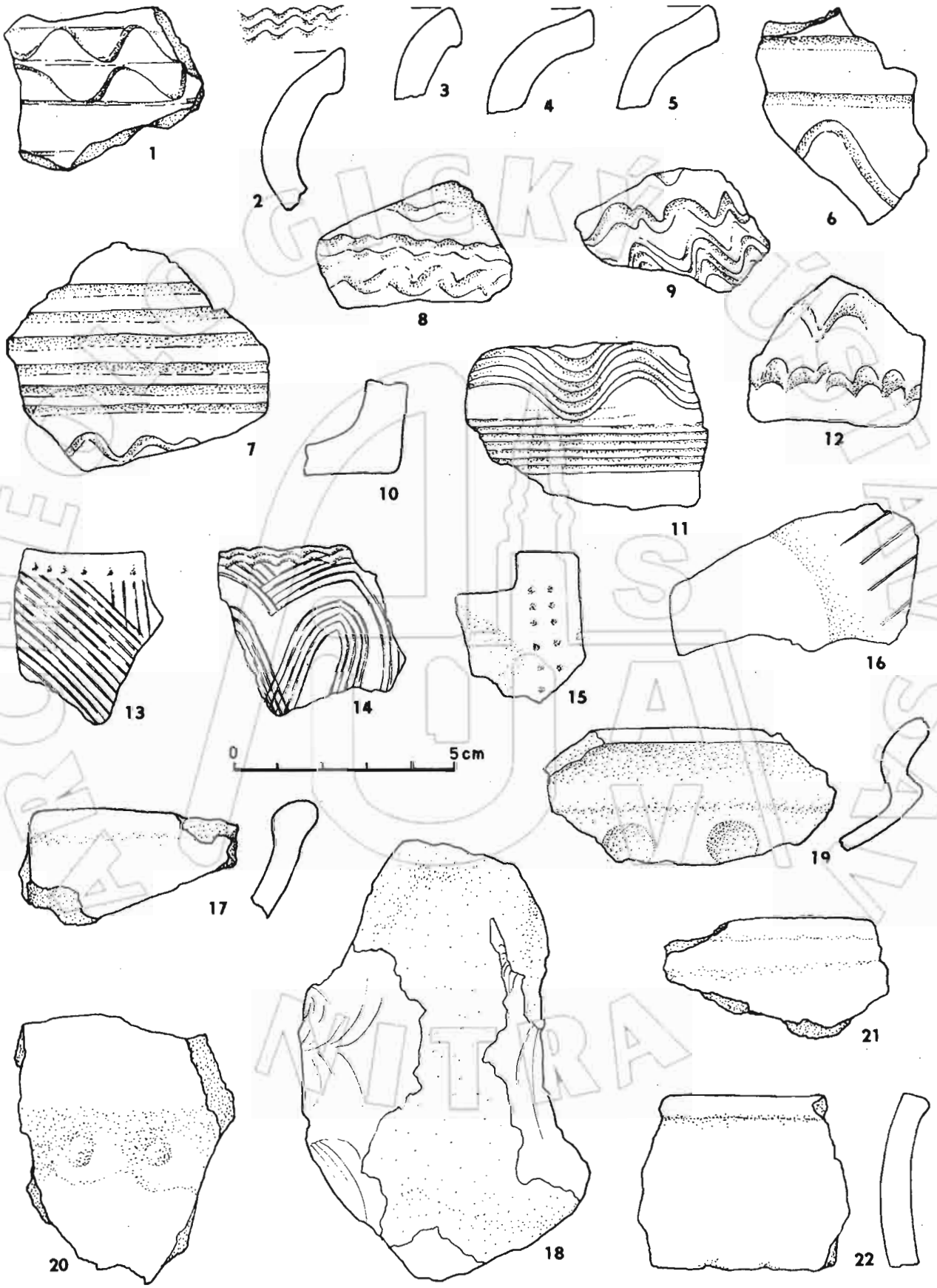
Obr. 20. 1-5 - Fintice - Kapušany - Nižná Šebastová /Griblovec/; 6-17 - Kamenica nad Cirochou, časť Hažín nad Cirochou /Kouče/. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



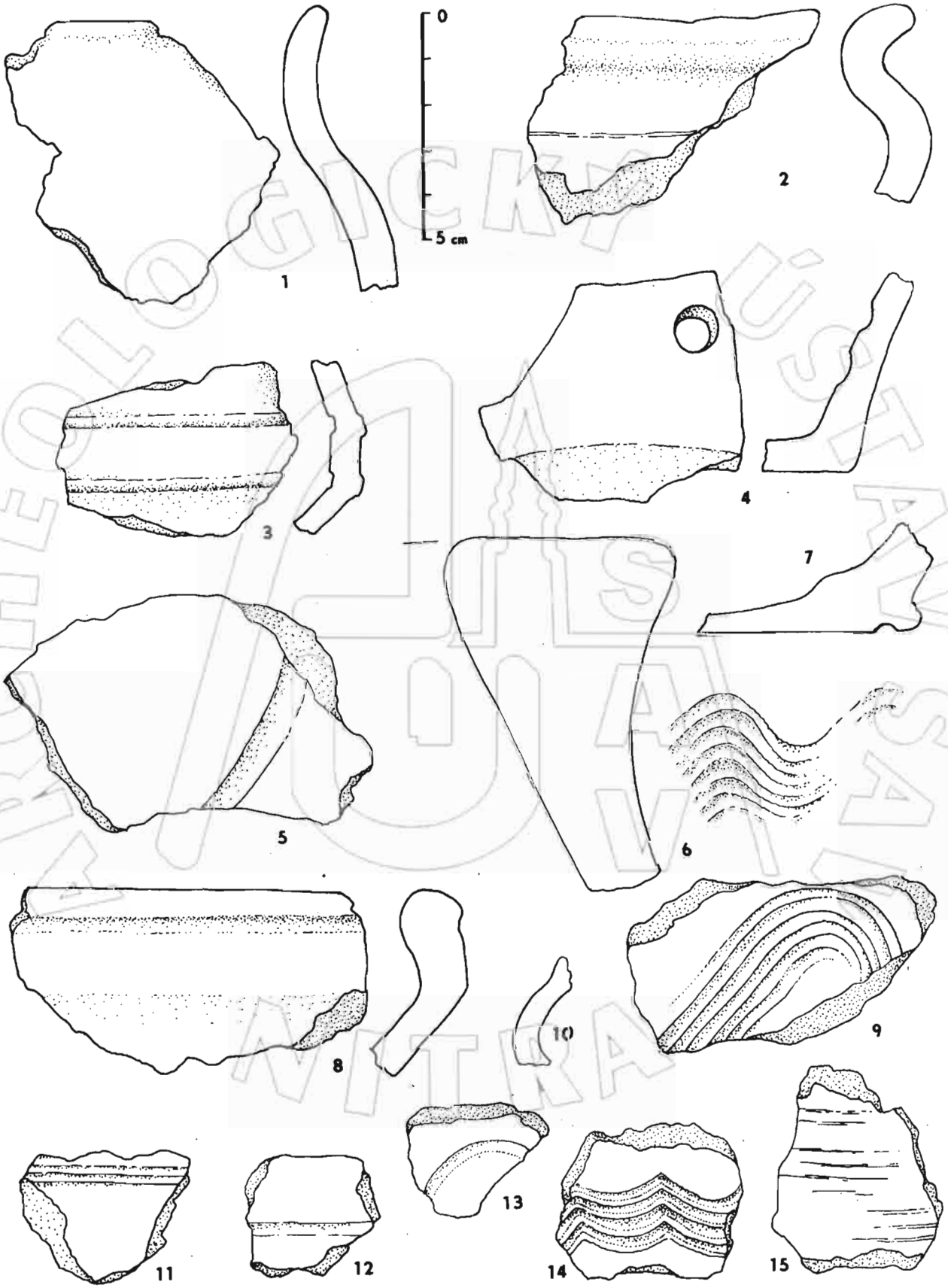
Obr. 21. Chmeľov. 1-7 - objekt 2; 8-17 - objekt 3. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



Obr. 22. Chmeľov. 1-4, 7 - objekt 4; 6, 9 - objekt 5; 5, 8 - objekt 6. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



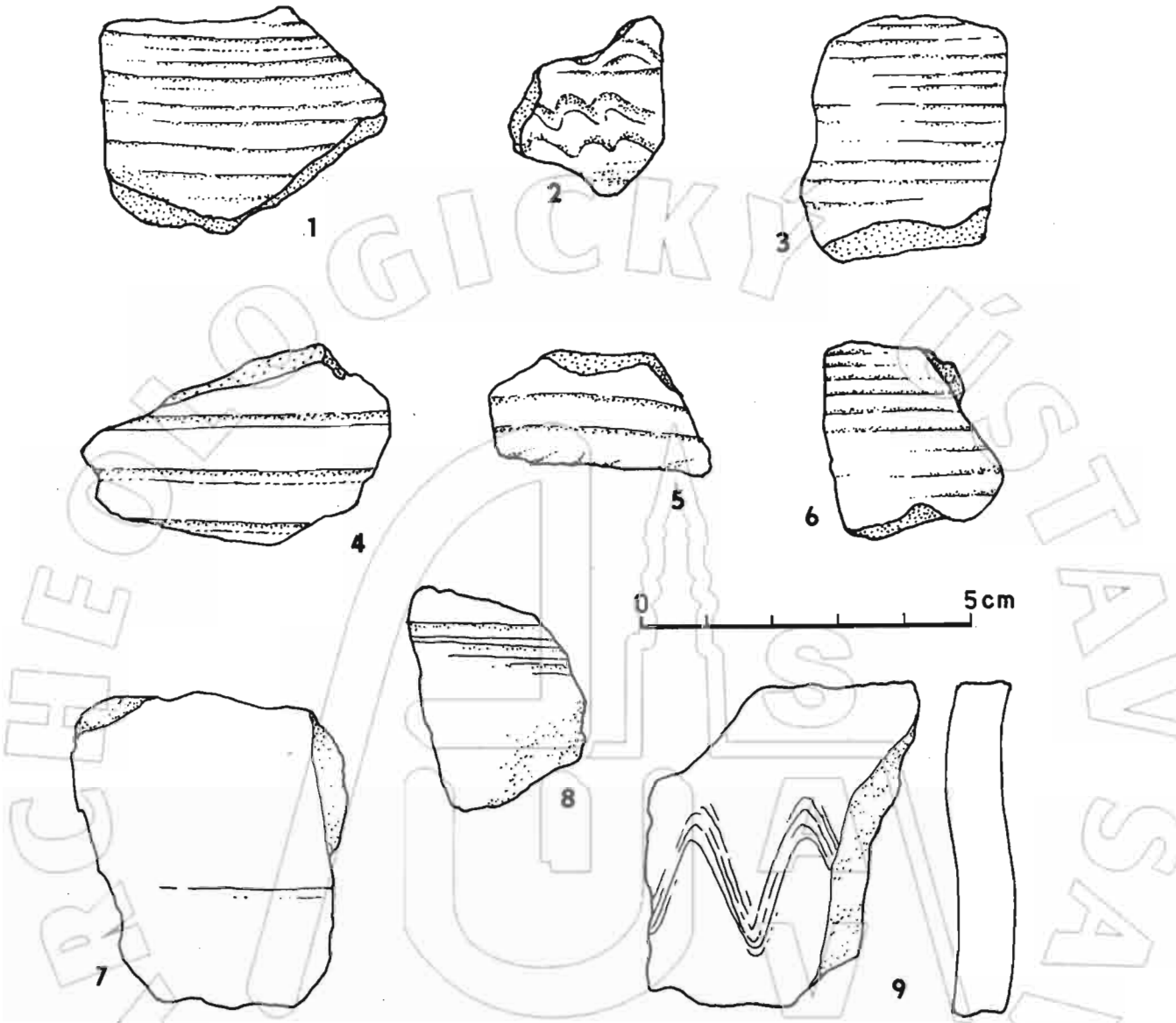
Obr. 23. 1-12 - Hradisko /Hrádek/; 13-22 - Lemešany /Horčice/. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



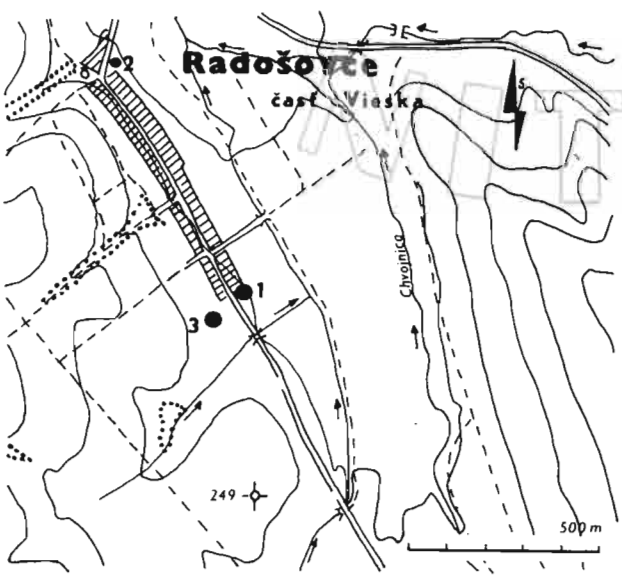
Obr. 24. 1-15 - Lemešany /Horčice/. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



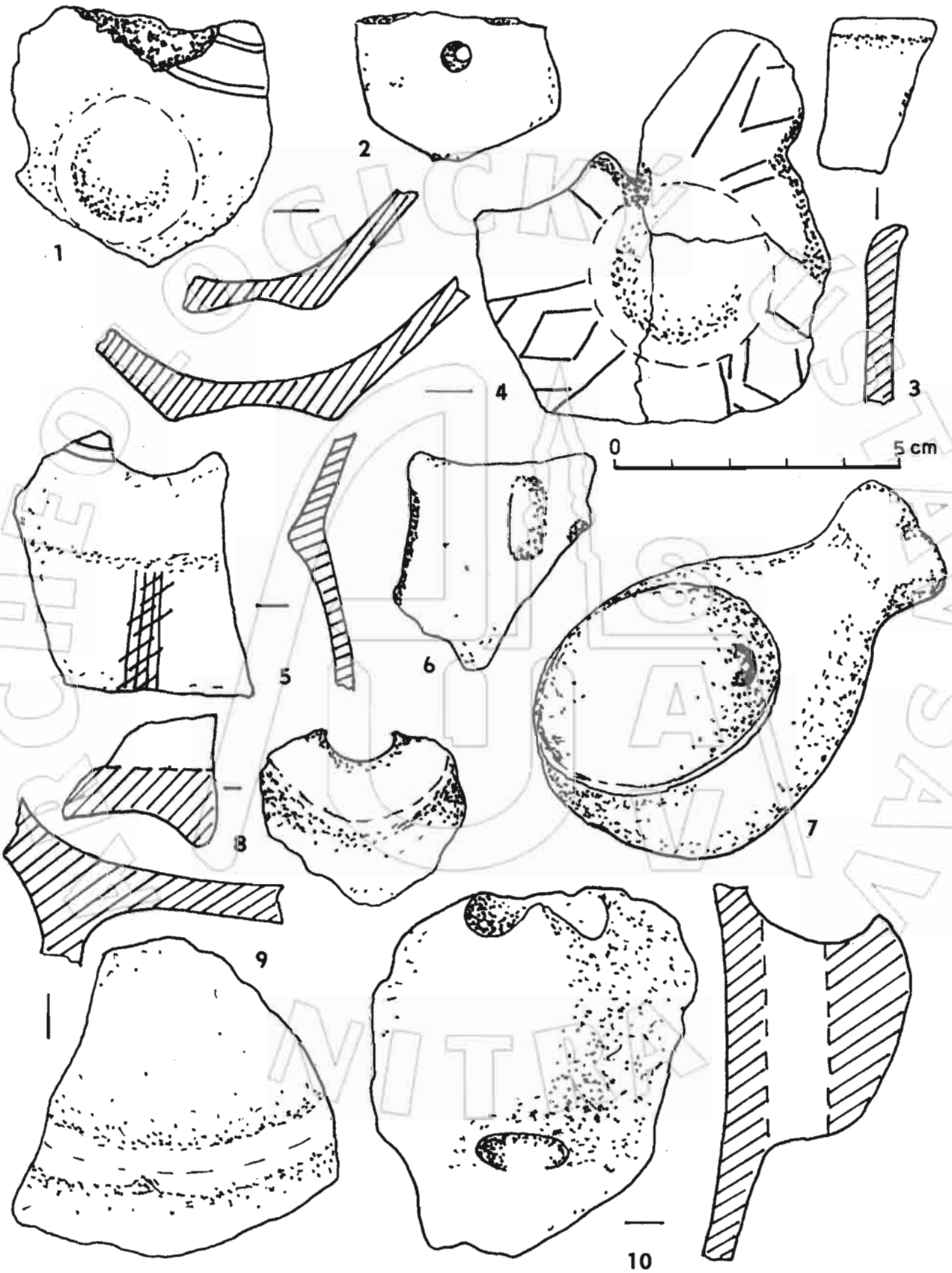
Obr. 25. 1 - Obišovce /Stráža/; 2-5 - Obišovce /Pažiť/; 6-11 - Sečovce /Kurčin/; 12-19 - Sečovce /Dobrošňa/. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



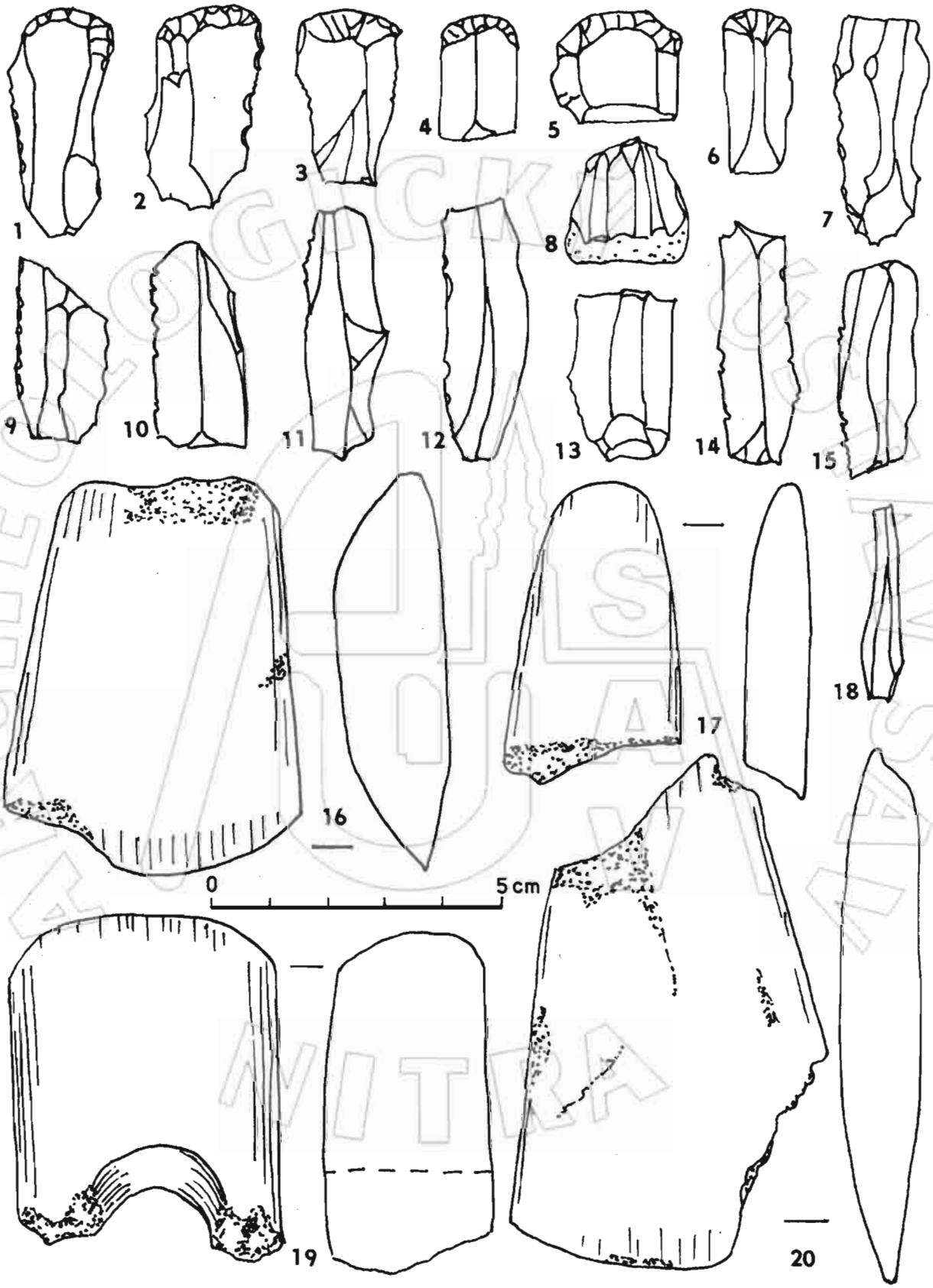
Obr. 26. 1-6 - Šarišské Sokolovce; 7-9 - Tovarné. (V. Budinský-Krička, s. 67.)



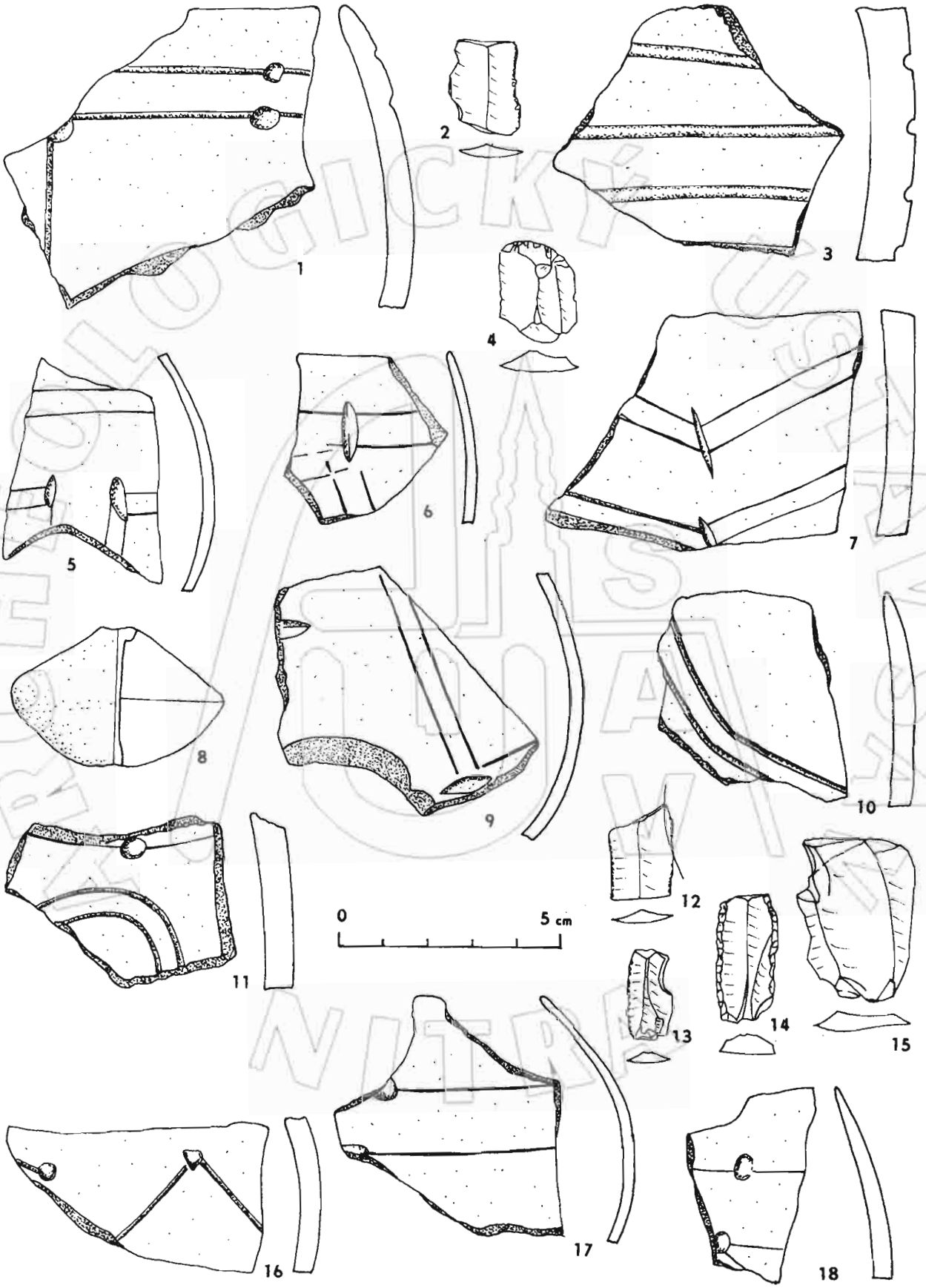
Obr. 27. Radošovce, časť Vieska. Situačný náčrt lokality. (V. Drahošová, s. 74.)



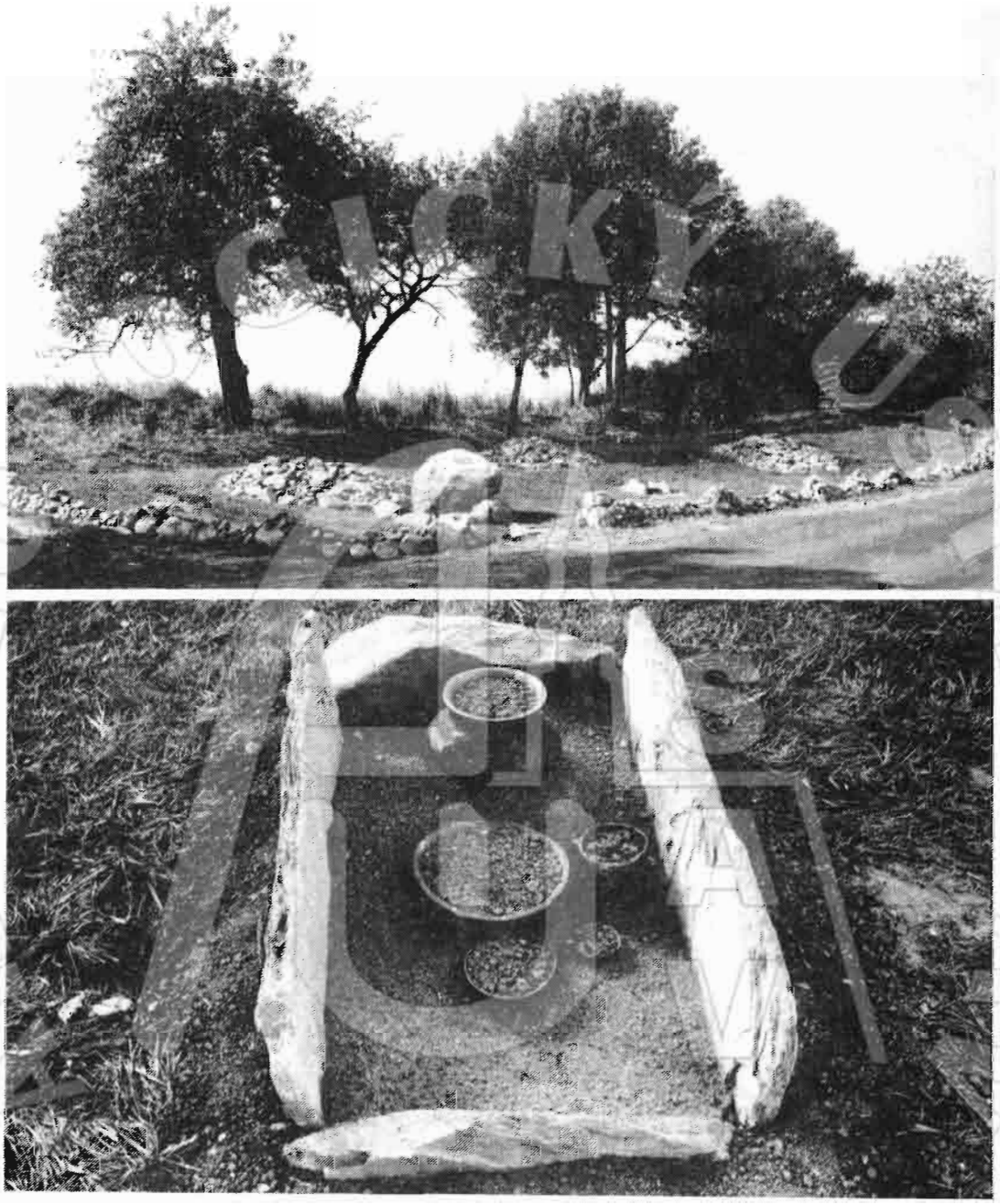
Obr. 28. Radošovce, časť Vieska /Diely/. Výber lengyelskej keramiky. (V. Drahošová, s. 74.)



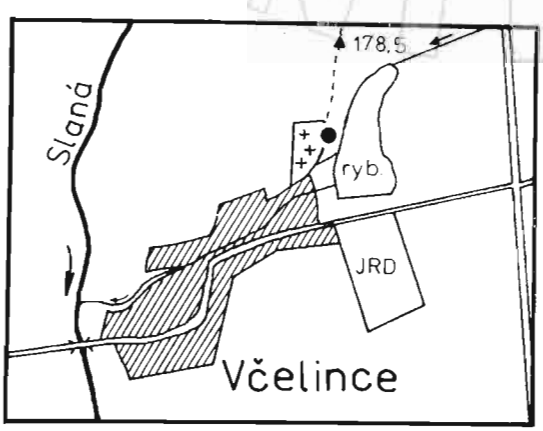
Obr. 29. Radošovce, časť Vieska /Diely/. Výber kamenných nástrojov. (V. Drahošová, s. 74.)



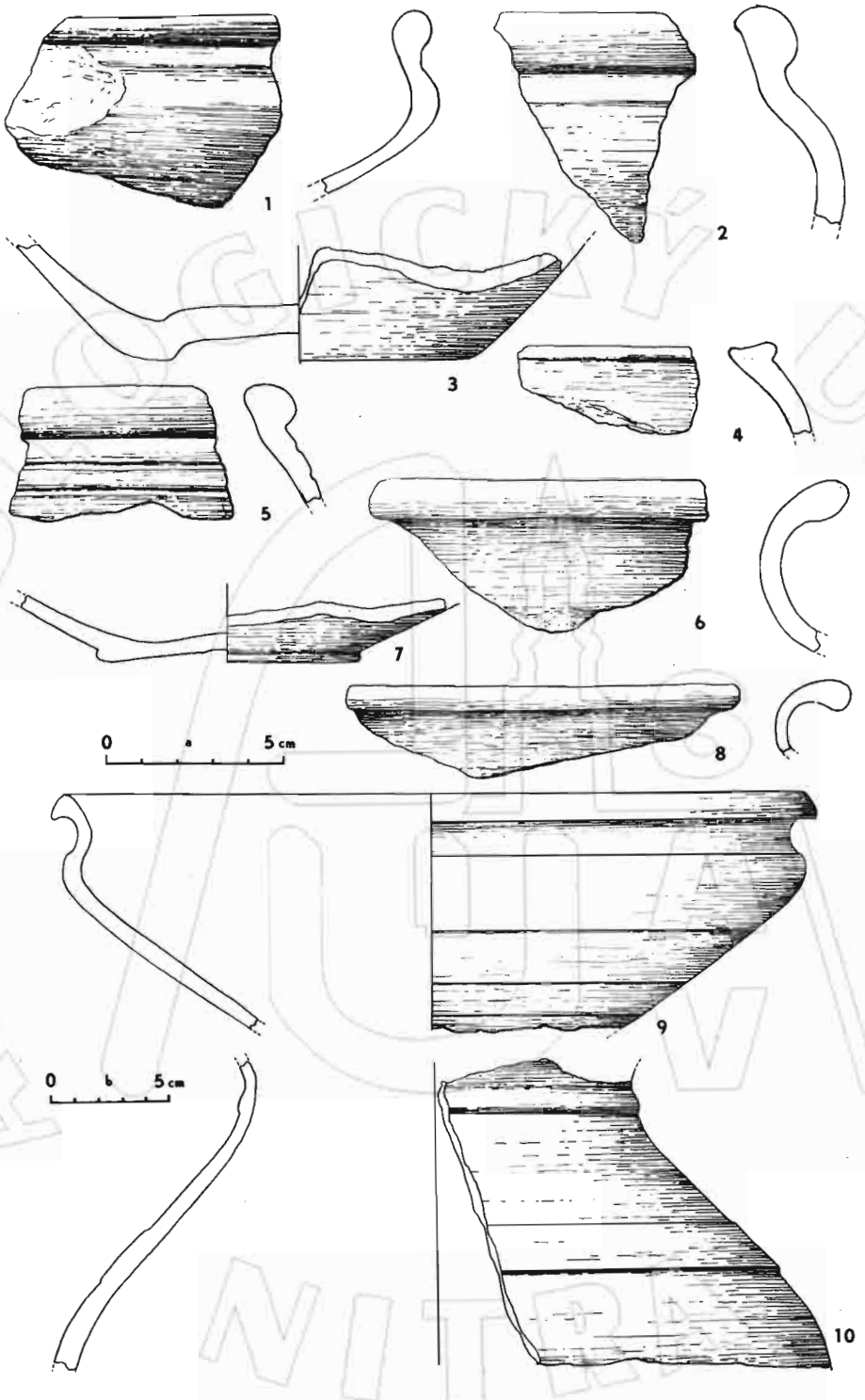
Obr. 30. Bratislava /Mlynská dolina/. Výber materiálu z okolia neolitickej dlhej obytnej stavby. (B. Egyházy-Jurovská - Z. Farkaš, s. 77.)



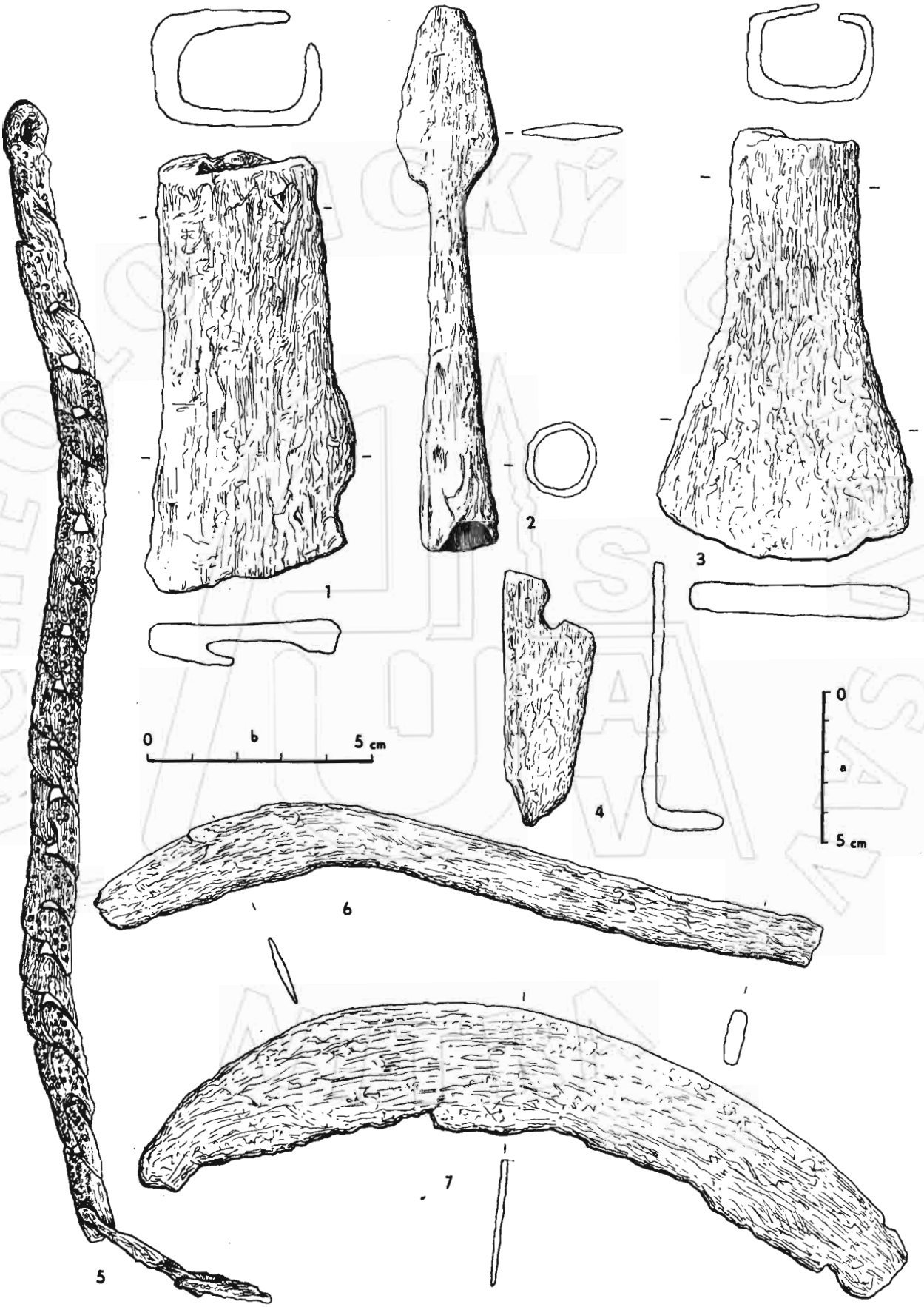
Obr. 31. Kyjatice. Celkový pohled na památník kyjatické kultury a rekonstruovaný skřínkový hrob kyjatické kultury. (V. Furmánek, s. 79.)



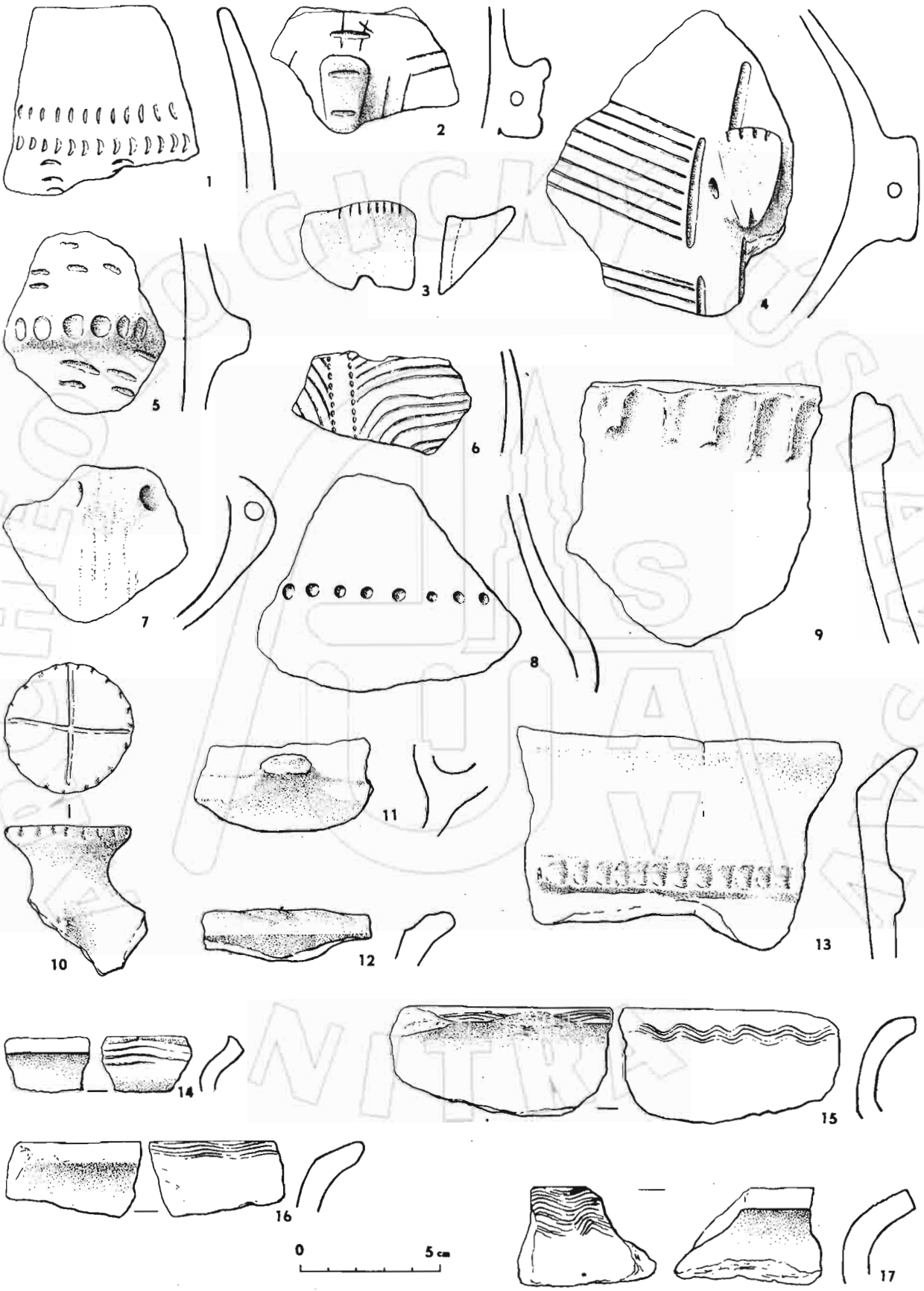
Obr. 32. Včelince /Lászlófala/. Situačný náčrt náleziska. (V. Furmánek - K. Marková, s. 80.)



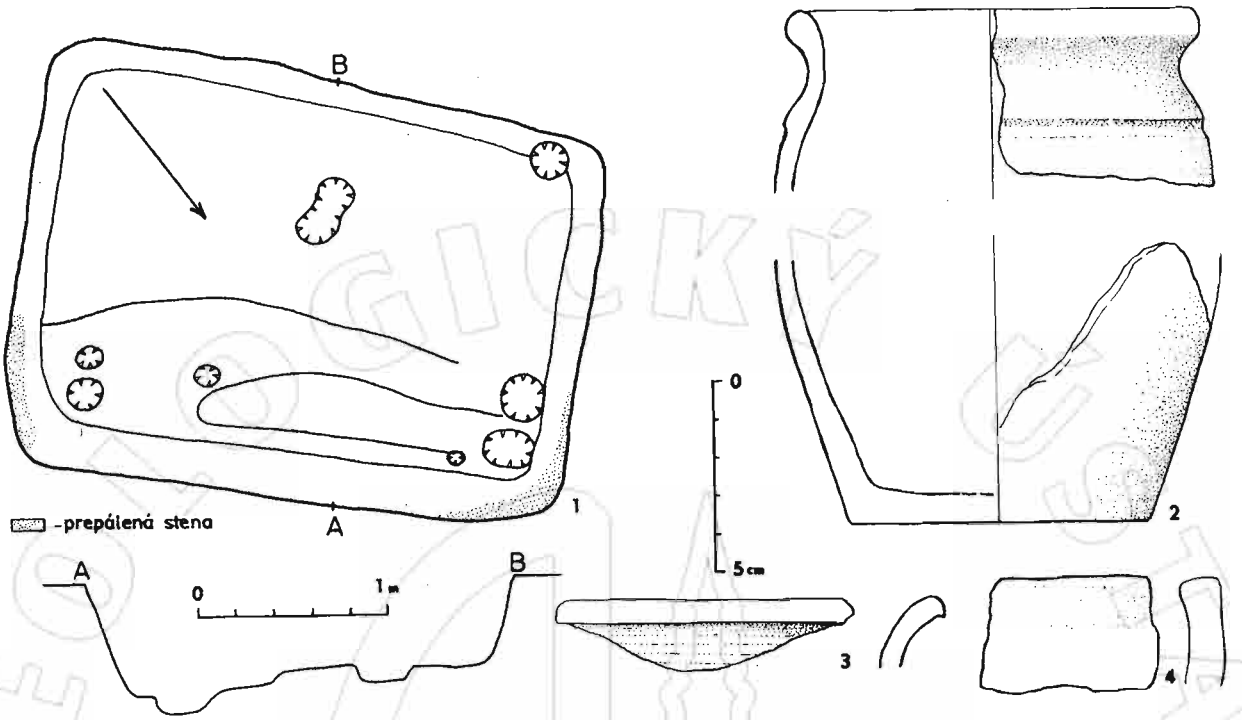
Obr. 33. Včelince /Lászlófala/. Výber laténskej keramiky /mierka a = 1÷8; b = 9, 10/. (V. Furmánek - K. Marková, s. 80.)



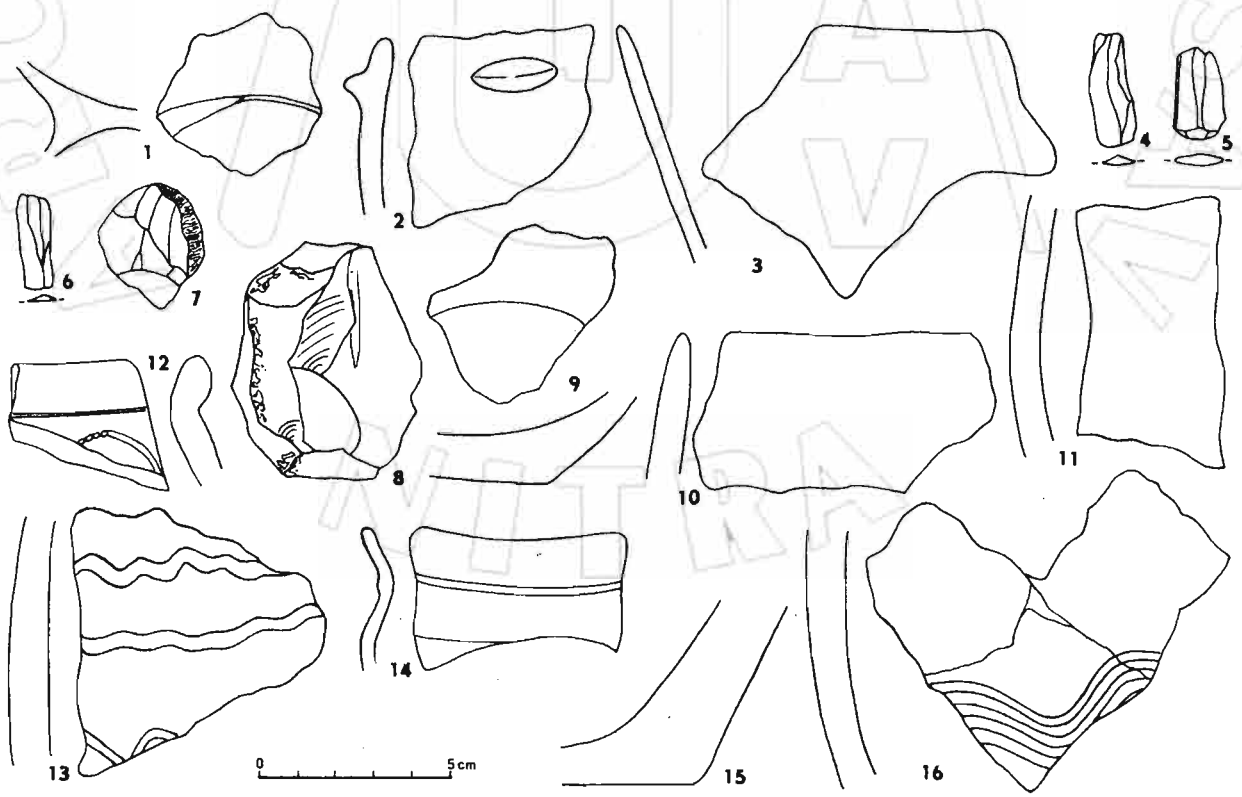
Obr. 34. Včelince /Lászlófala/. Výber laténskych železných predmetov /mierka a = 5; b = ostatné/. (V. Furmánek - K. Marková, s. 80.)



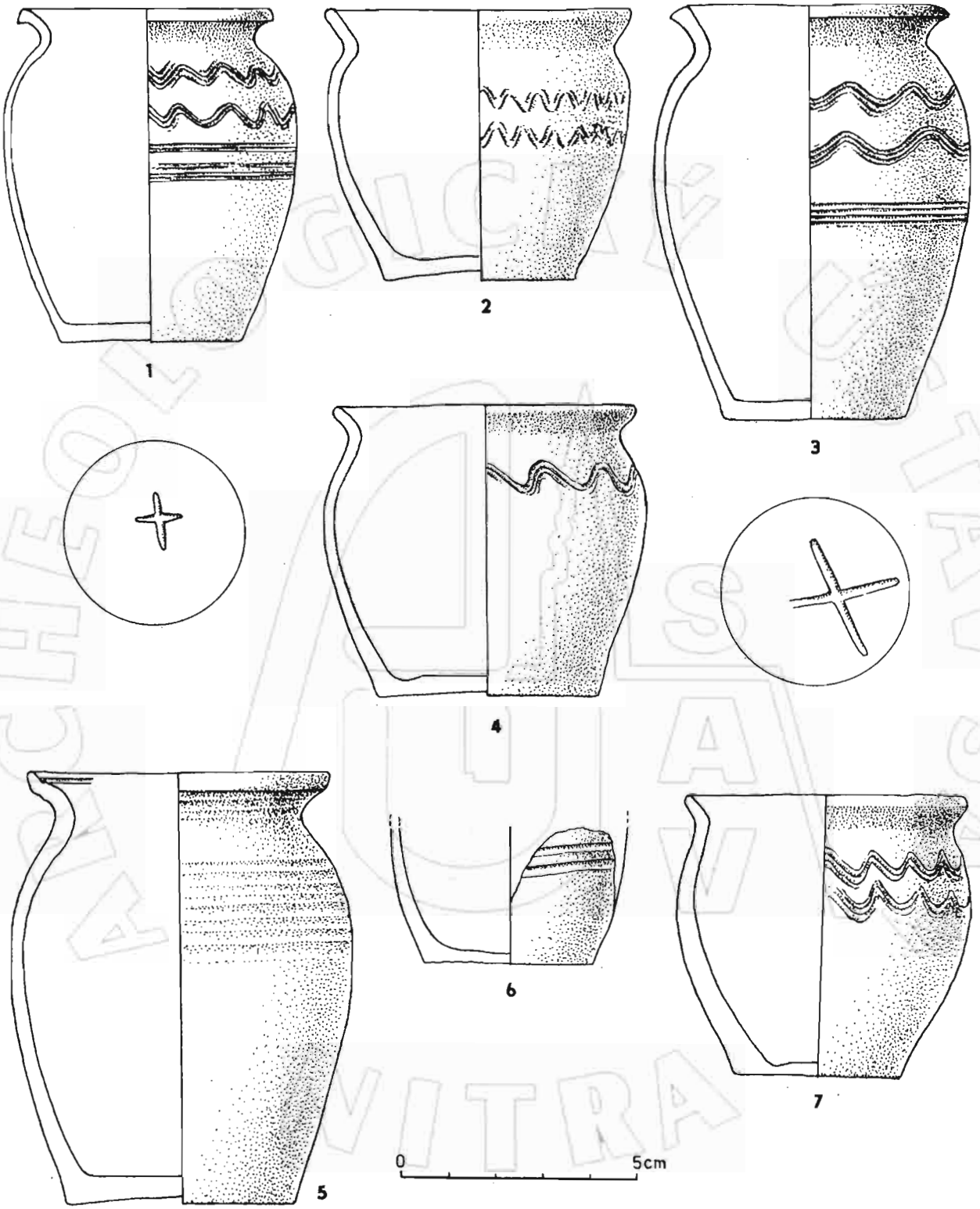
Obr. 35. Bielovce. 1, 2, 4-6, 10, 14-17 - zber; 3, 7 - objekt 3; 8, 9 - objekt 13; 11-13 - objekt 32. (G. Fusek, s. 83.)



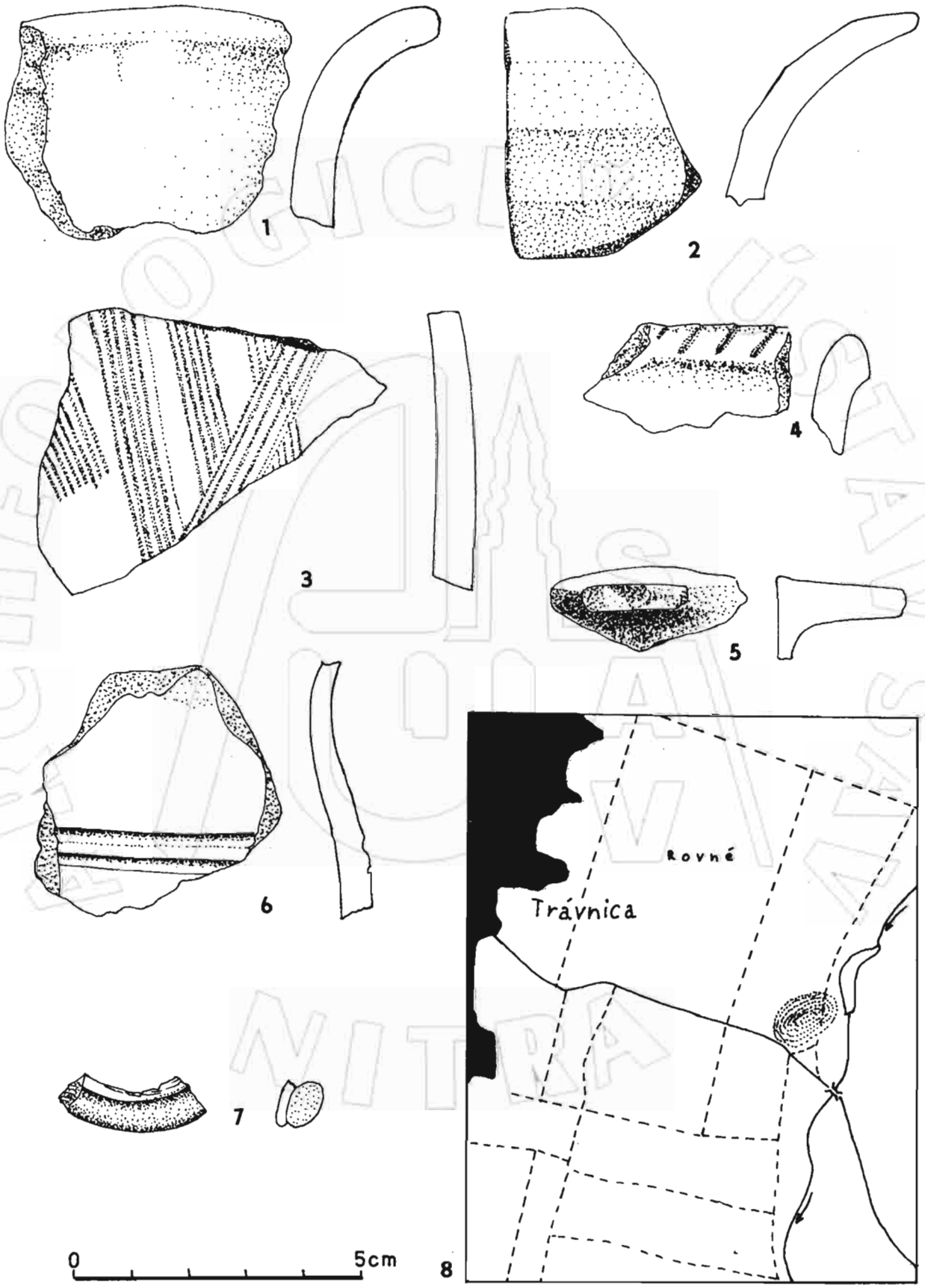
Obr. 36. Bielovce. Objekt 6 a keramika z neho. (G. Fusek, s. 83.)



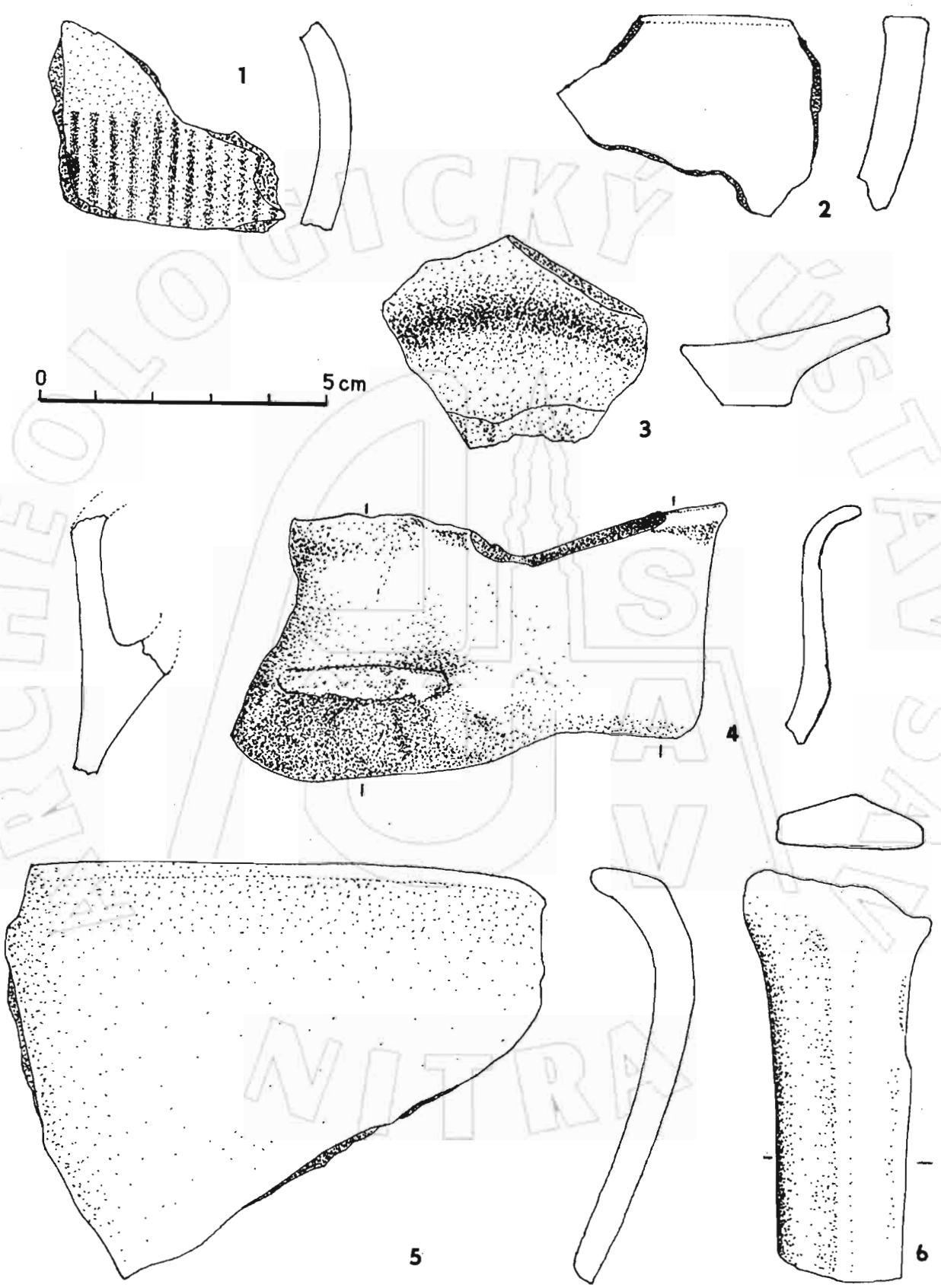
Obr. 37. 1-10. Baškovce, výber nálezov z mladšej doby kamennej; 11-16 - Budkovce, výber nálezov z mladšej doby rímskej. (L. Gačková, s. 85.)



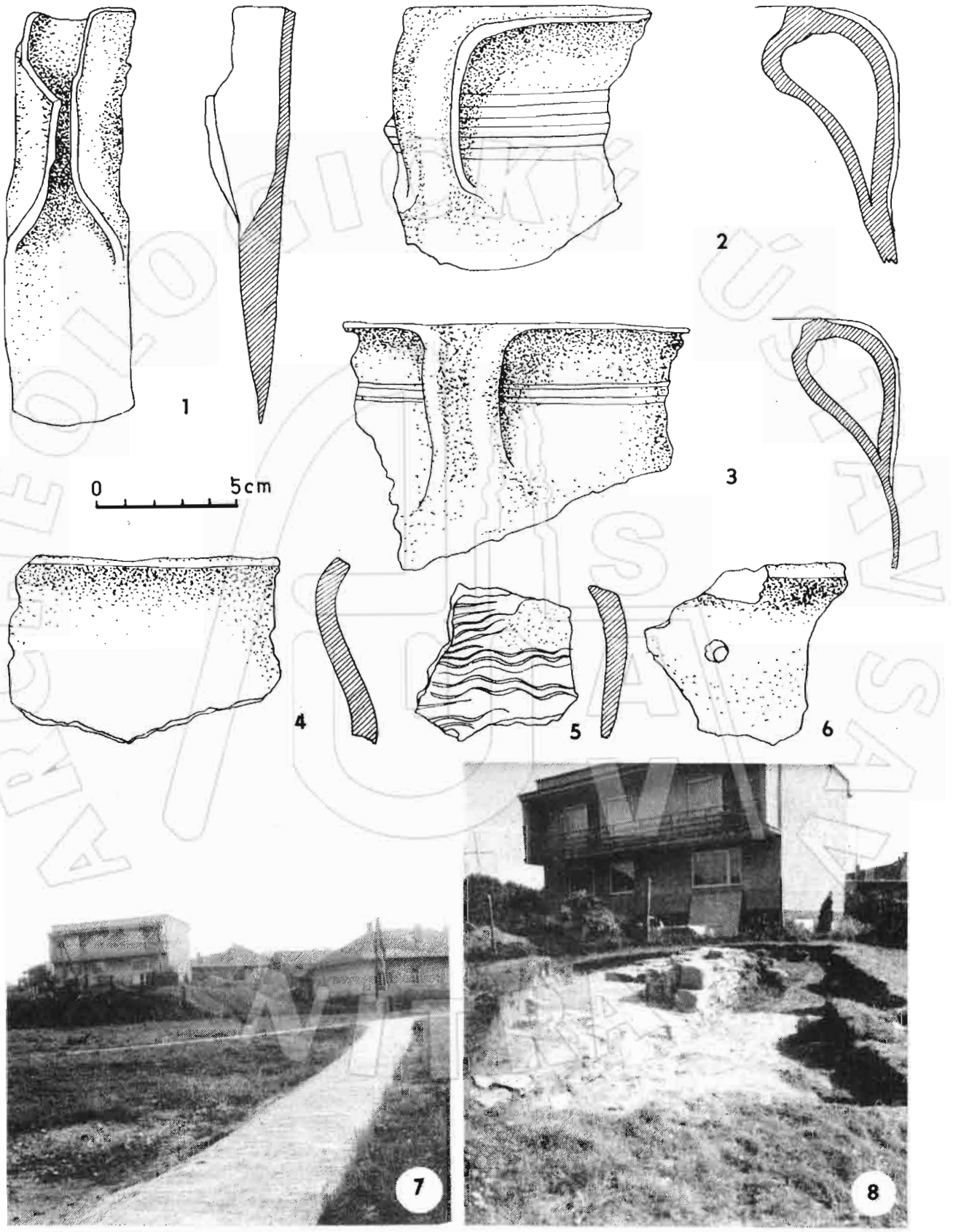
Obr. 38. Malé Kosihy. Keramika z hrobov. (M. Hanuliak, s. 97.)



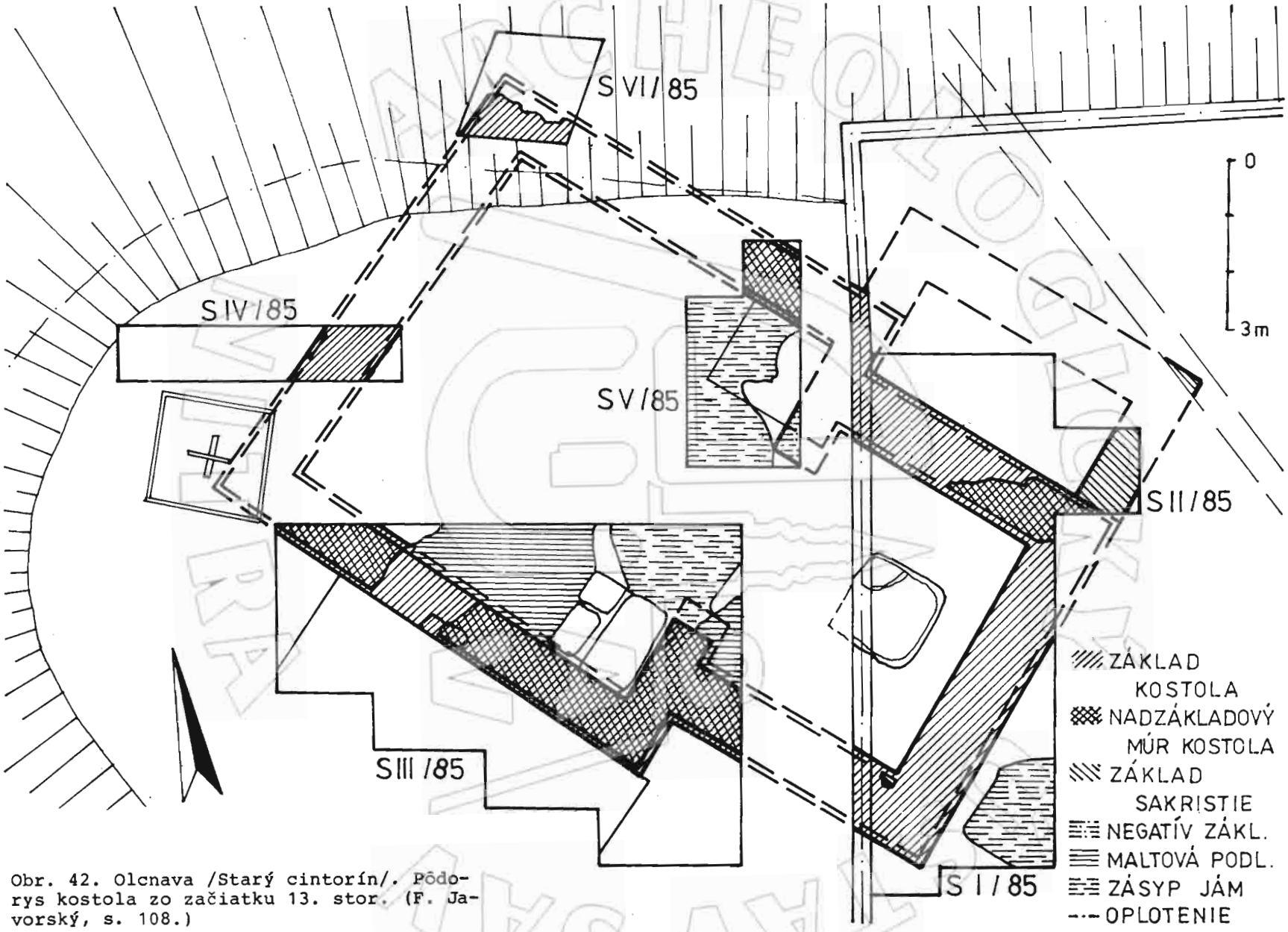
Obr. 39. Trávnica. 1-3 - výber materiálu z objektu čačianskej kultúry; 4-7 - nálezy z mladšej doby rímskej, zber; 8 - situačný plán s vyznačením plochy sídliska. (I. Cheben, s. 101.)



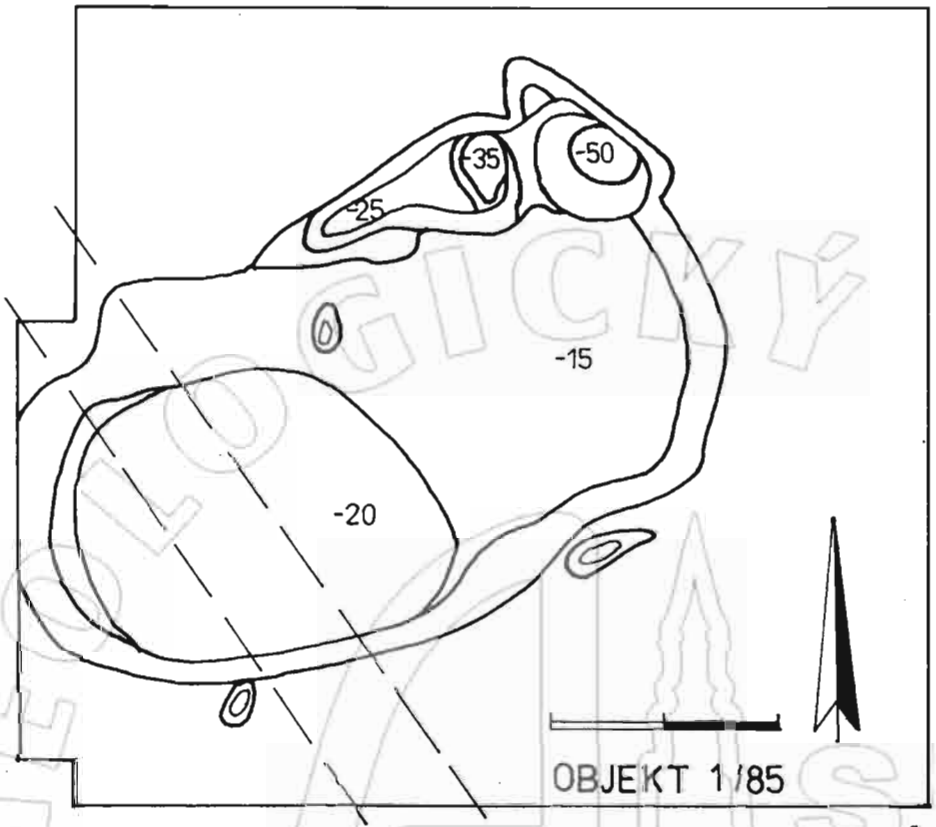
Obr. 40. Trávnica. 1-6 - výber materiálu z rozrušených objektov čačianskej kultúry. (I. Cheben, s. 101.)

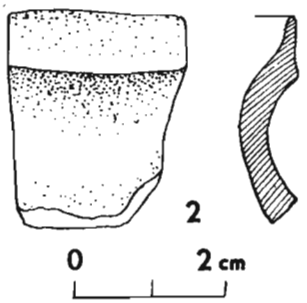


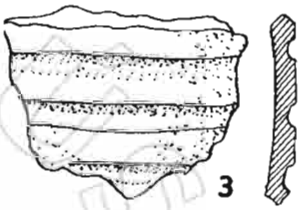
Obr. 41. 1 - Kežmarok /Jeruzalemský vrch/, železná sekera; 2, 3 - Kežmarok /kostol sv. Kríža/, črepy z 15. stor.; 4-6 - Spišská Nová Ves /Pri sv. Trojici/, črep z objektu 1/85 z mladšej doby bronzovej a črepy z 9.-10. stor. z objektu 1/85; 7, 8 - Olcnava /Starý cintorín/, pohľad na skúmanú lokalitu a portál v južnej stene lode kostola. (F. Javorský, s. 108.)



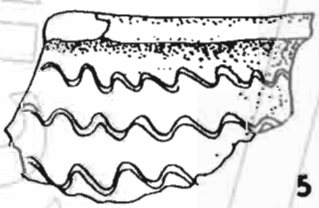
Obr. 42. Olcnava /Starý cintorín/. Pôdorys kostola zo začiatku 13. stor. (F. Javorský, s. 108.)







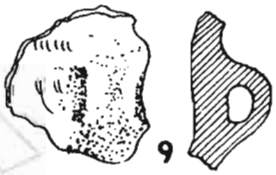


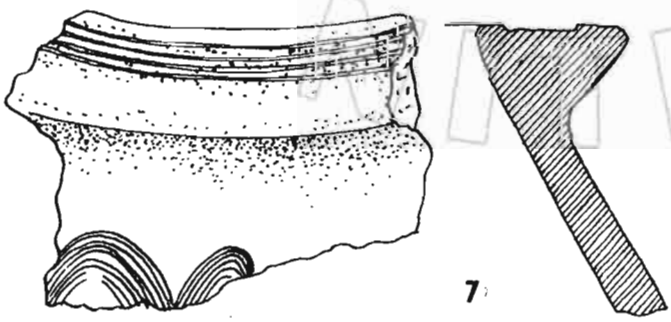


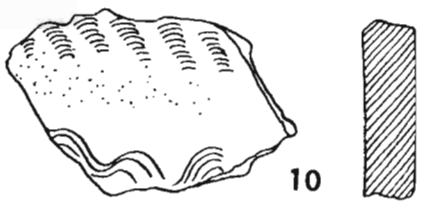




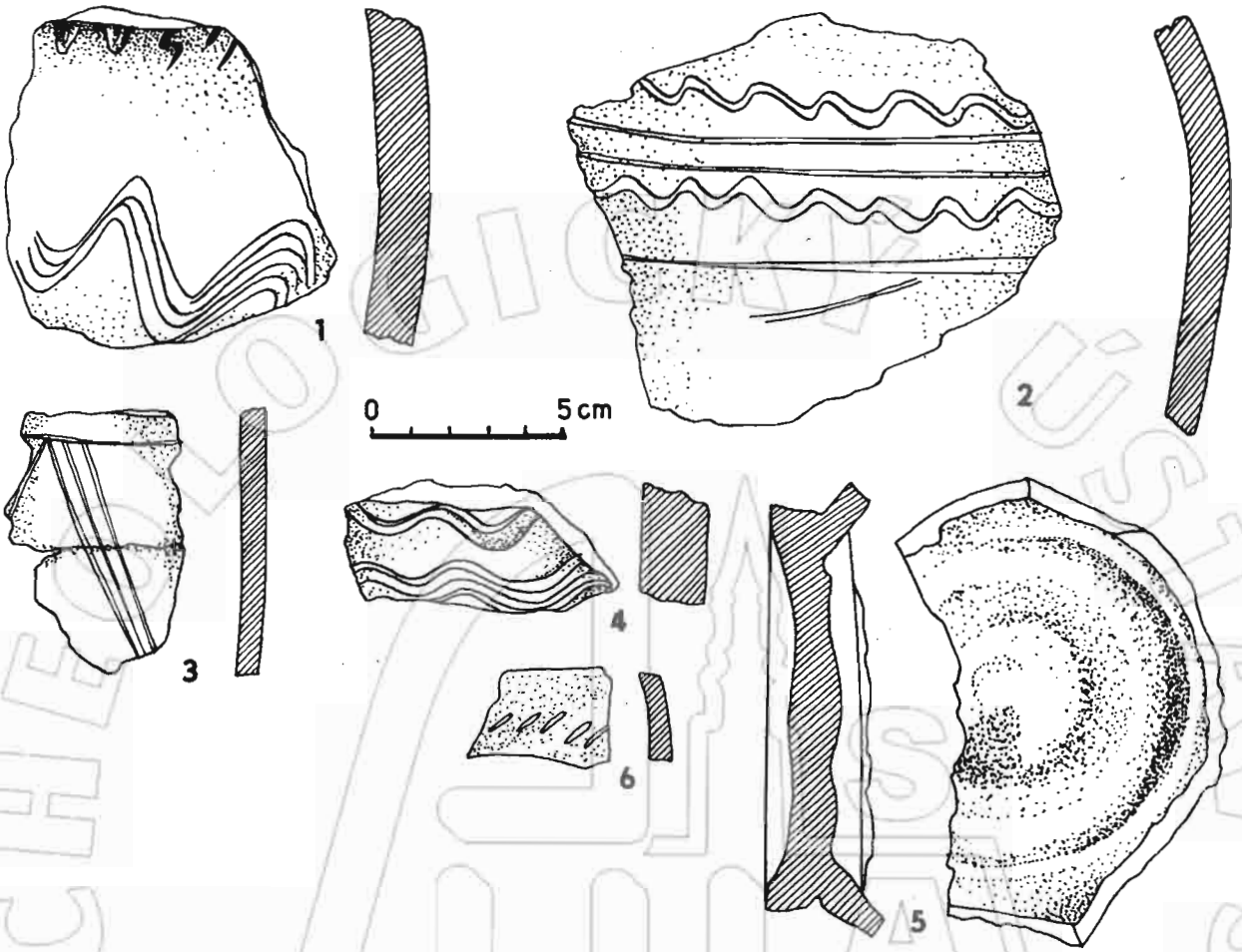




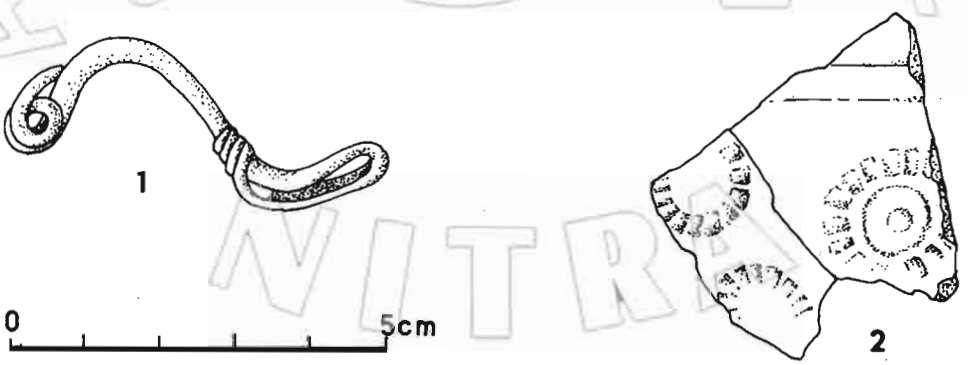




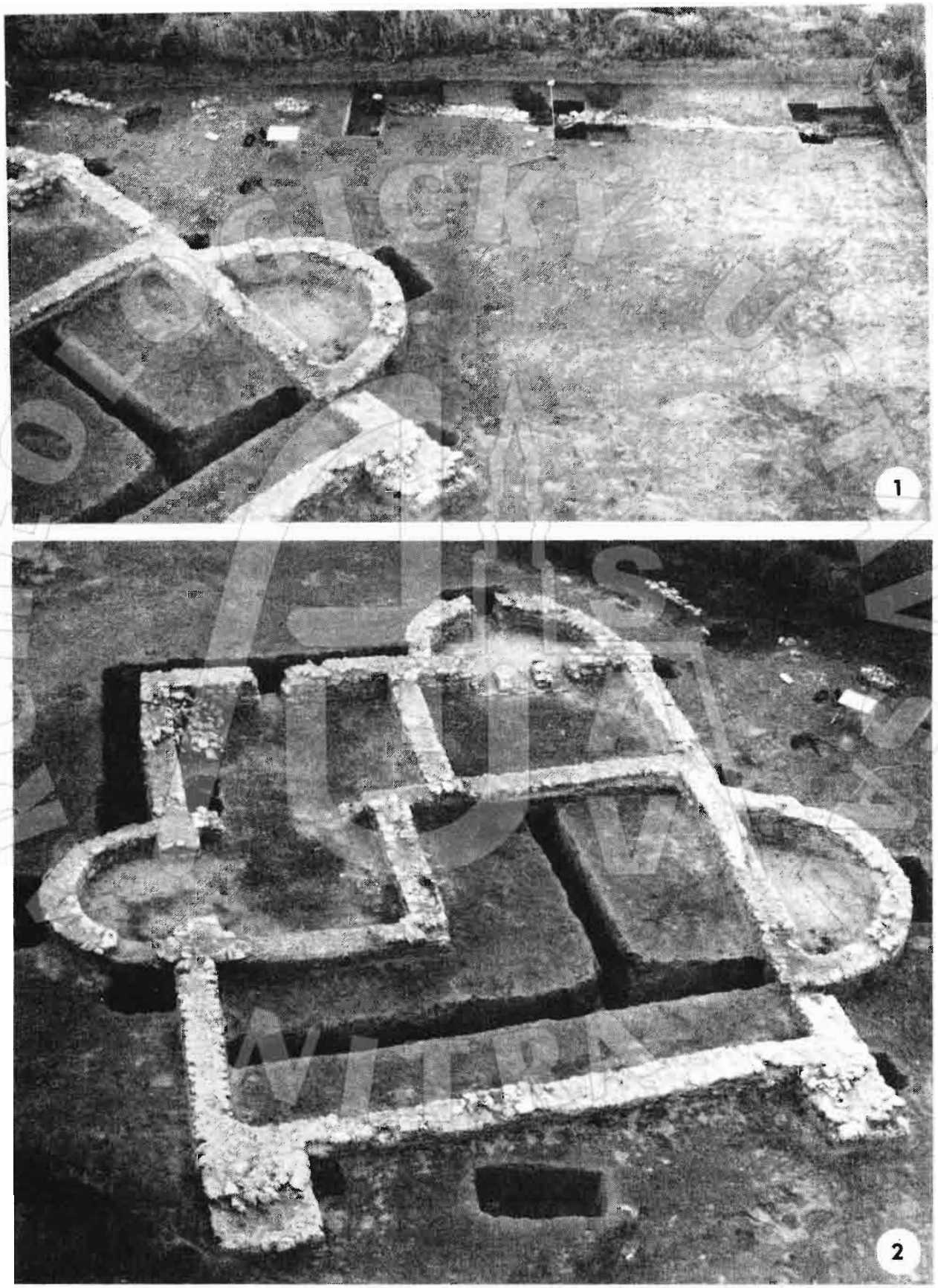
Obr. 43. Spišská Nová Ves /Pri sv. Trojici/. 1 - pôdorys slovanského objektu 1/85; 2, 3 - črepy z 12.-13. stor. z objektu 8/85; 4, 5 - slovanský črep z objektu 13/85 a z ohniska 2/85; 6, 7 - črepy z mladšej doby rímskej z objektu 10/85; 8 - črep z mladšej doby rímskej z objektu 3/85; 9 - črep z mladšej doby bronzovej z objektu 22/85; 10 - črep z 9.-10. stor. z objektu 22/85. (F. Javorský, s. 108.)



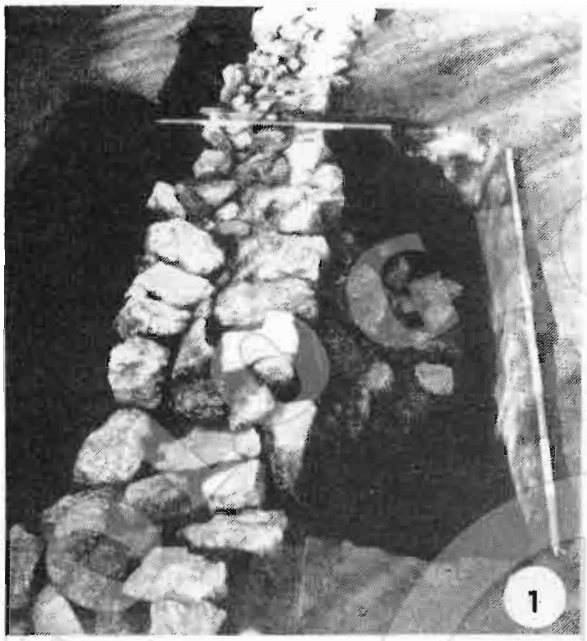
Obr. 44. 1-3 - Levoča /Zittenberg/; 4-6 - Levoča /Pod Starou Levočou I/. Výber črepov /1-5 - mladšia doba rímska, 6 - 13. stor./. (F. Javorský, s. 118.)

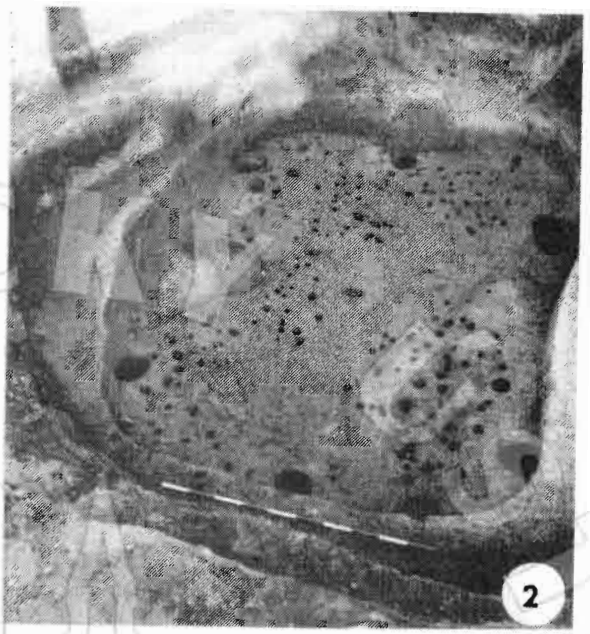


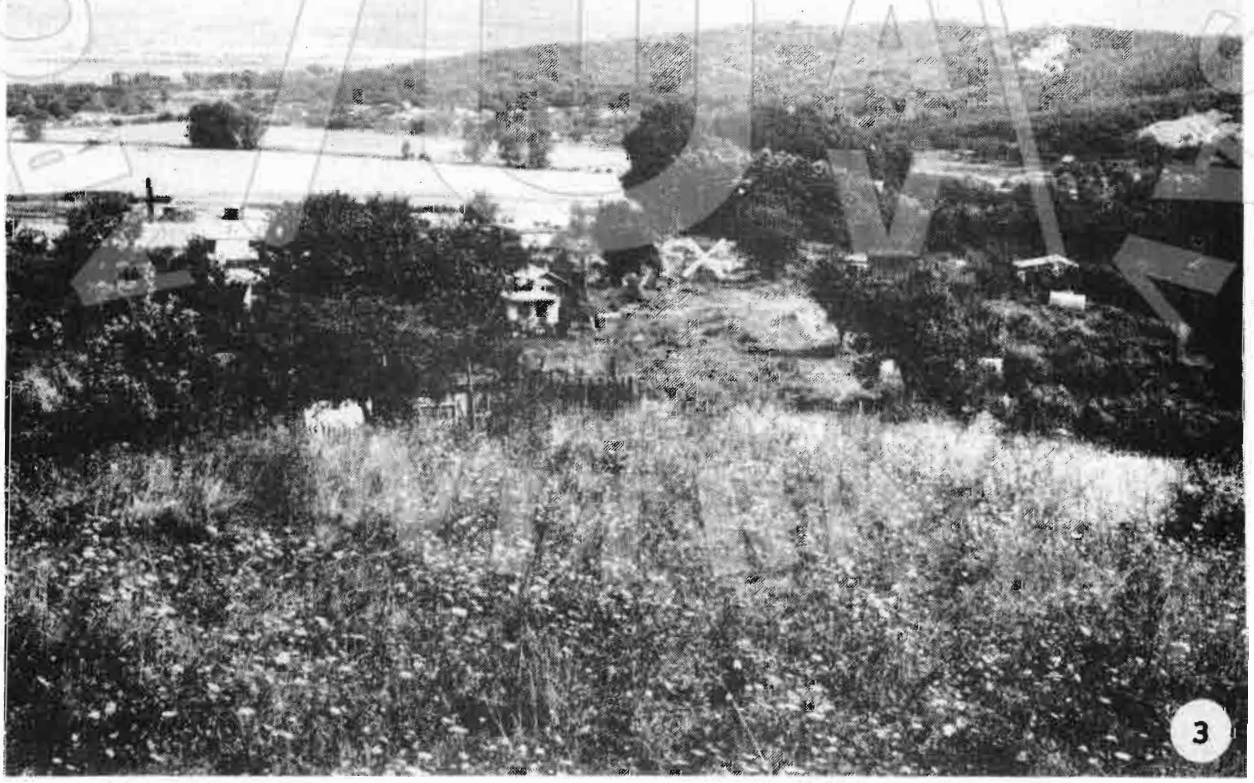
Obr. 45. Veľaty. 1 - bronzová spona s podviazanou nôžkou; 2 - črep s vkolkovanými rozetami. (Ľ. Kaminská - M. Lamiová-Schmiedlová, s. 122.)



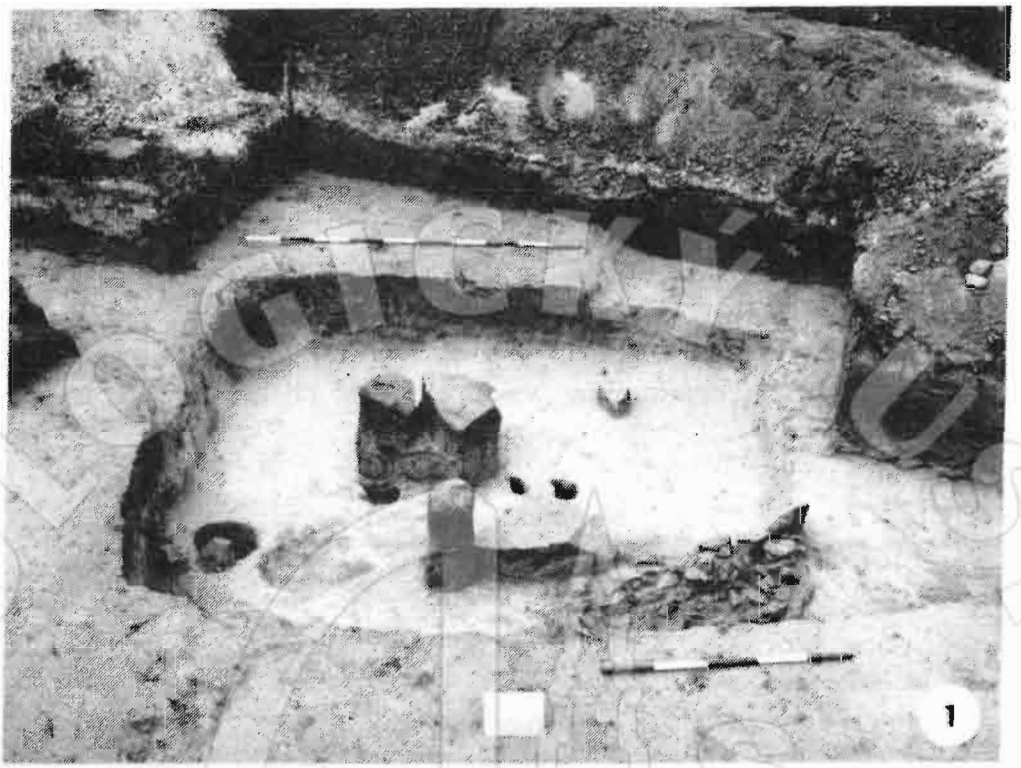
Obr. 46. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - zvyšky múrika západne od stavby I; 2 - stavba I, ruiny kúpeľa, pohľad od SV, stav v r. 1985. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, s. 124.)







Obr. 47. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - múrik z kameňov kladených nasucho západne od stavby I; 2 - objekt 16/85 /zahĺbená germánska chata/ od JV; 3 - pohľad od JZ na včasnoslovanskú osadu /x/ a rímsku usadlosť /+/. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, s. 124.)

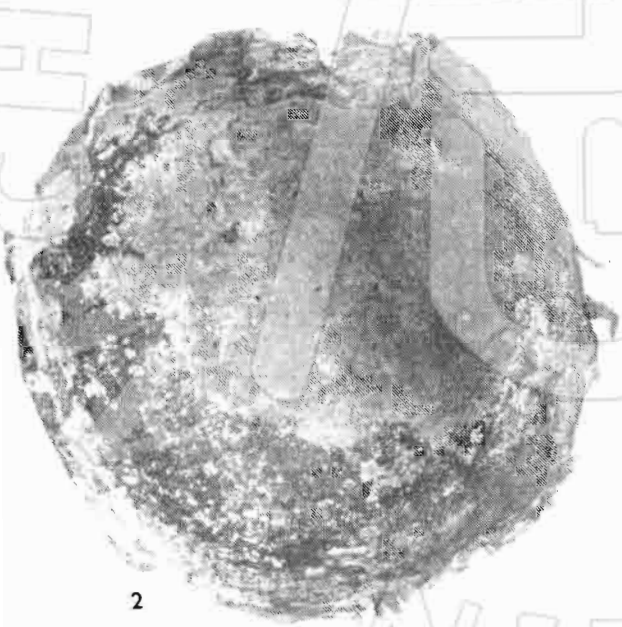




Obr. 48. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - objekt 18/85 /chata pražského typu/; 2 - plocha so stopami stavby II v strednej časti, pohľad od Z, stav v r. 1985. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, s. 124.)



1



2



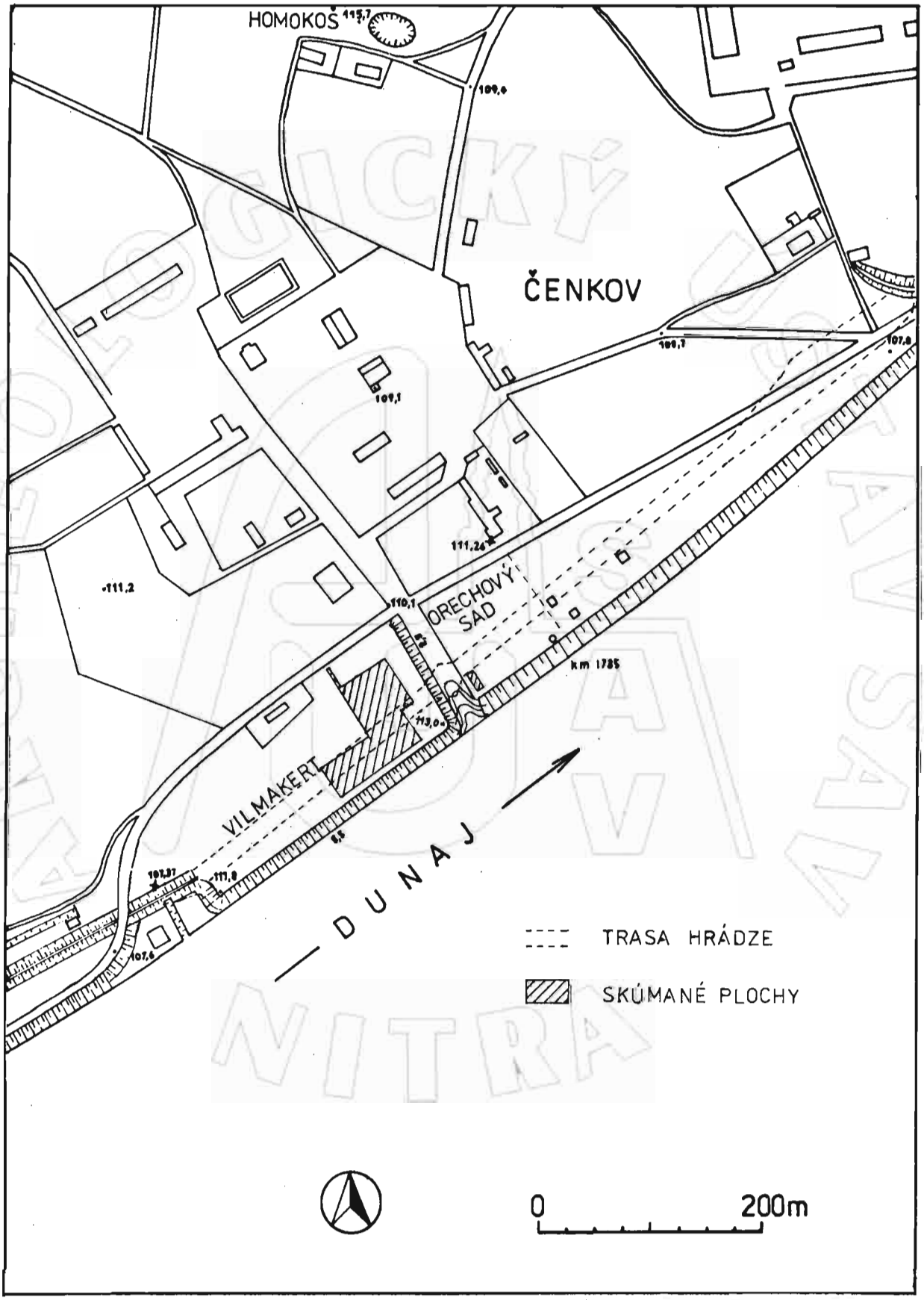
3



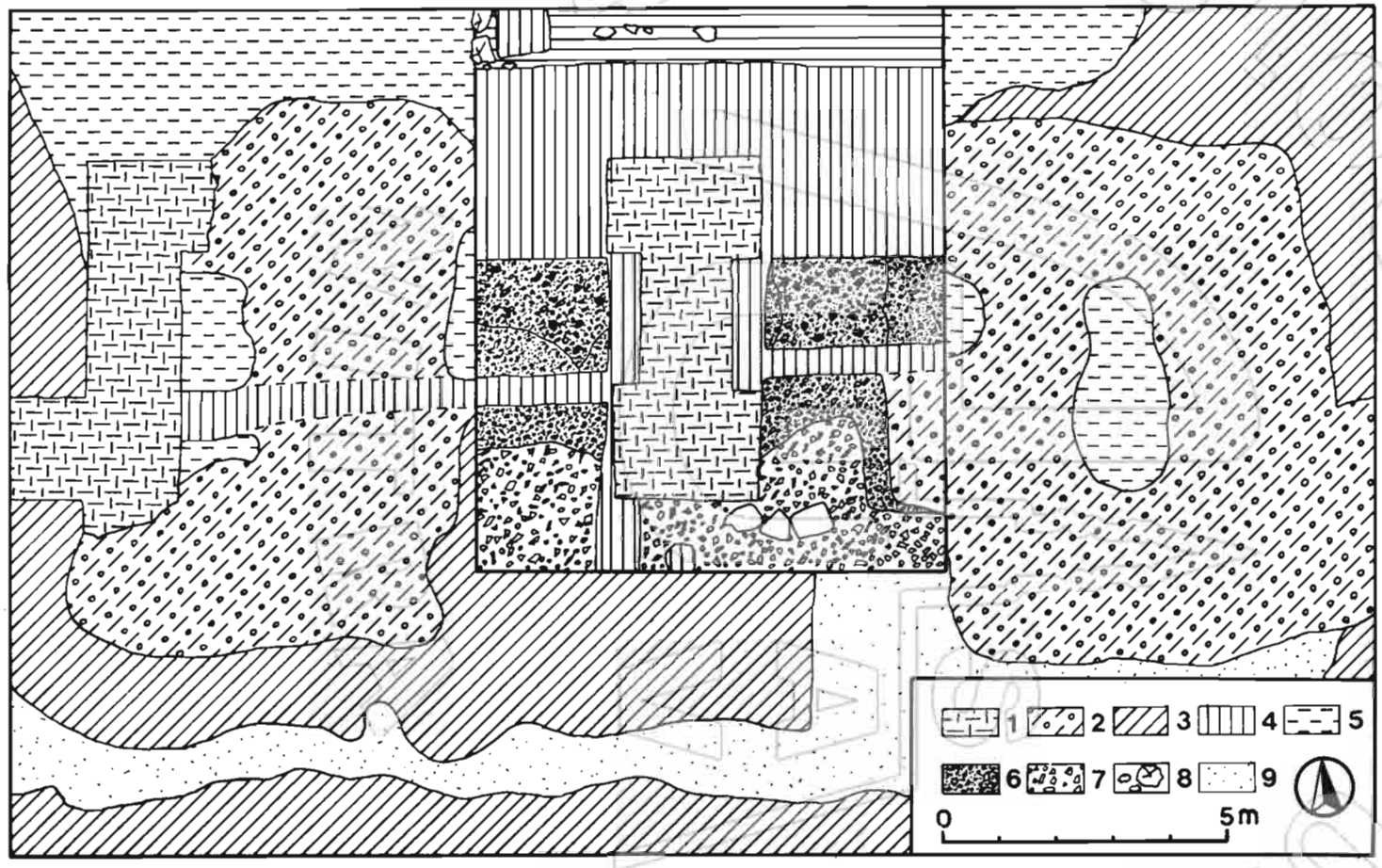


4

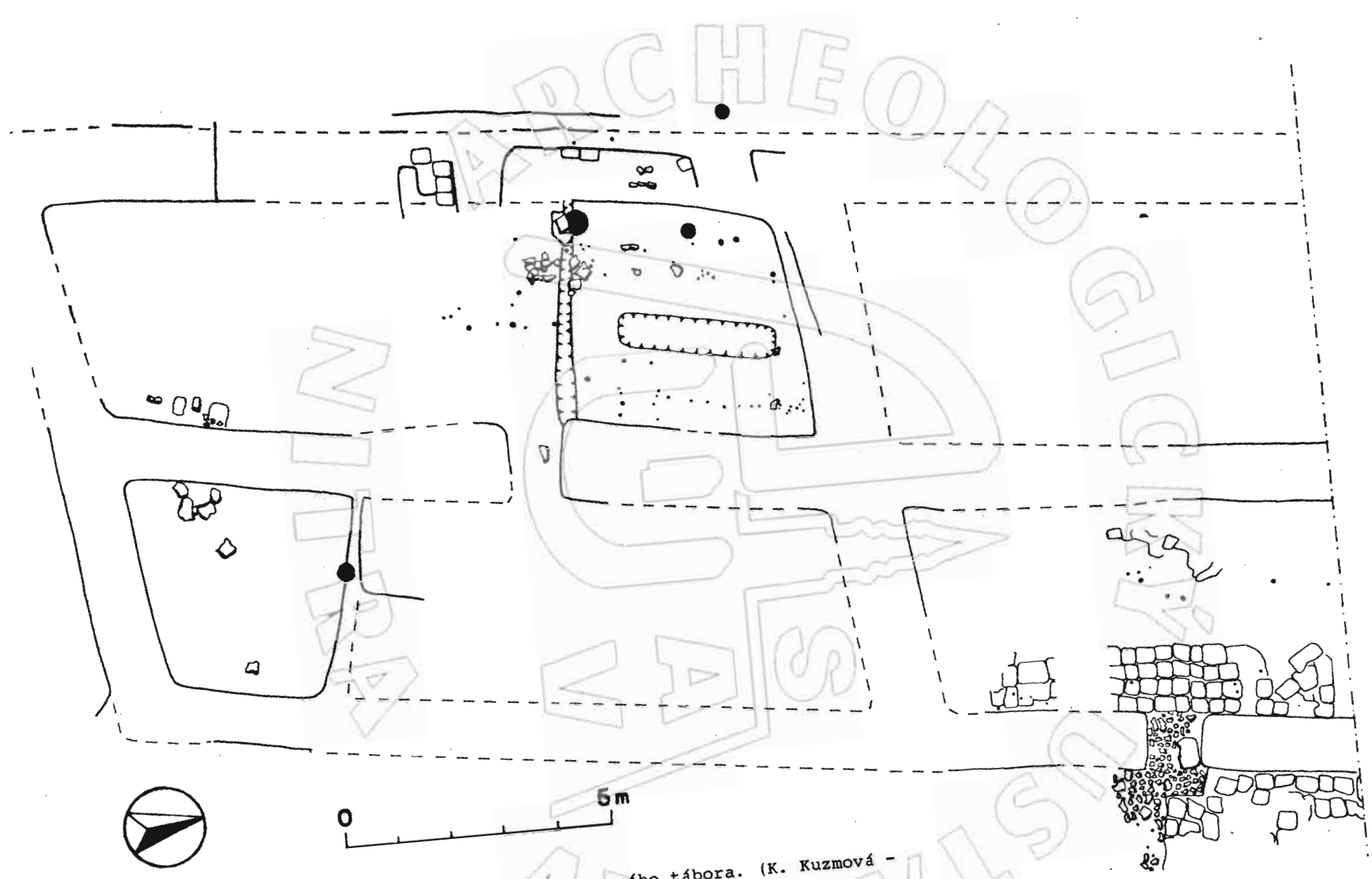
Obr. 49. Bratislava, časť Dúbravka. 1 - návšteva straníckych a verejných činiteľov; 2 - bronzová miska z objektu 28/85; 3 - železná sekera z objektu 28/85; 4 - nádoba z objektu 19/85. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, s. 124.)



Obr. 50. Mužla, časť Čenkov. Situačný plán. (I. Kuzma - P. Šalkovský, s. 136.)



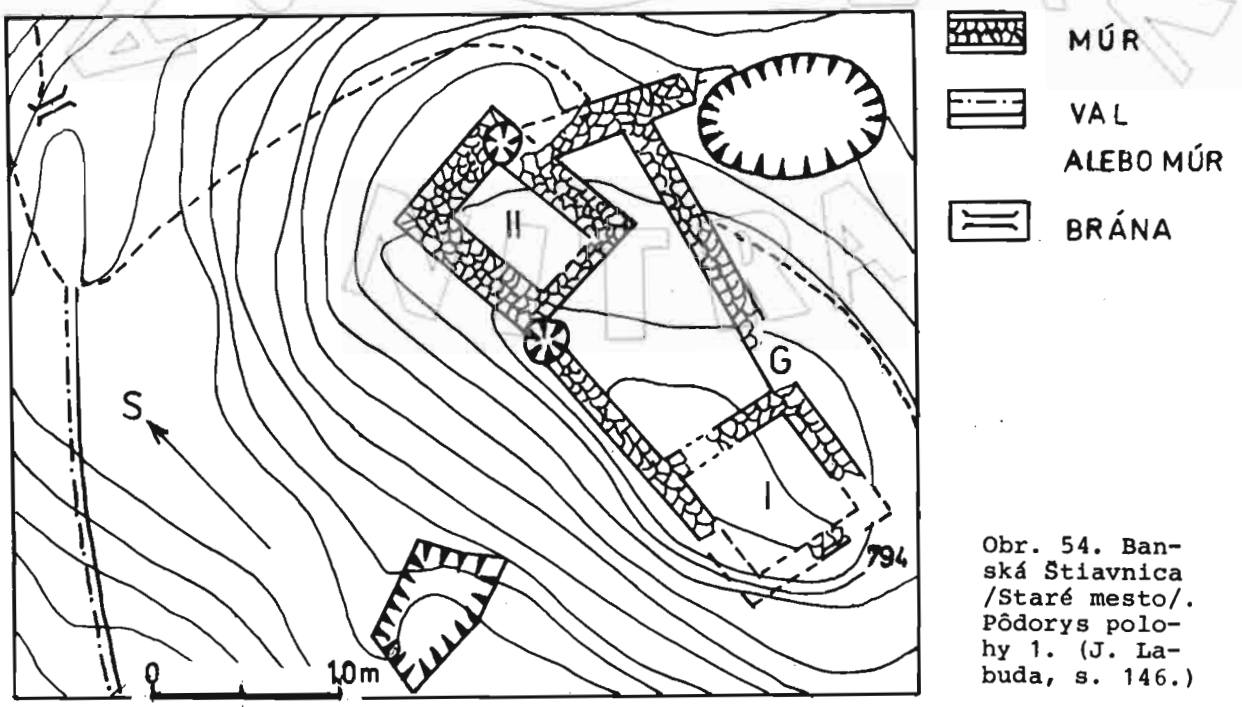
Obr. 51. Iža. Pôdorys južnej brány /porta decumana/. 1 - kompaktné murivo; 2 - negatívy základov; 3 - navezená tmavohnedá hlina; 4 - novodobé zásahy a výkopy J. Tótha-Kurucza; 5 - hnedá sprašovitá zemina zmiešaná so žltou ílovito-hlinitou zeminou; 6 - drobné lomové kamene; 7 - tehlovo-maltová drvina; 8 - kamene; 9 - ílovito-piesočnatá zemina. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 140).



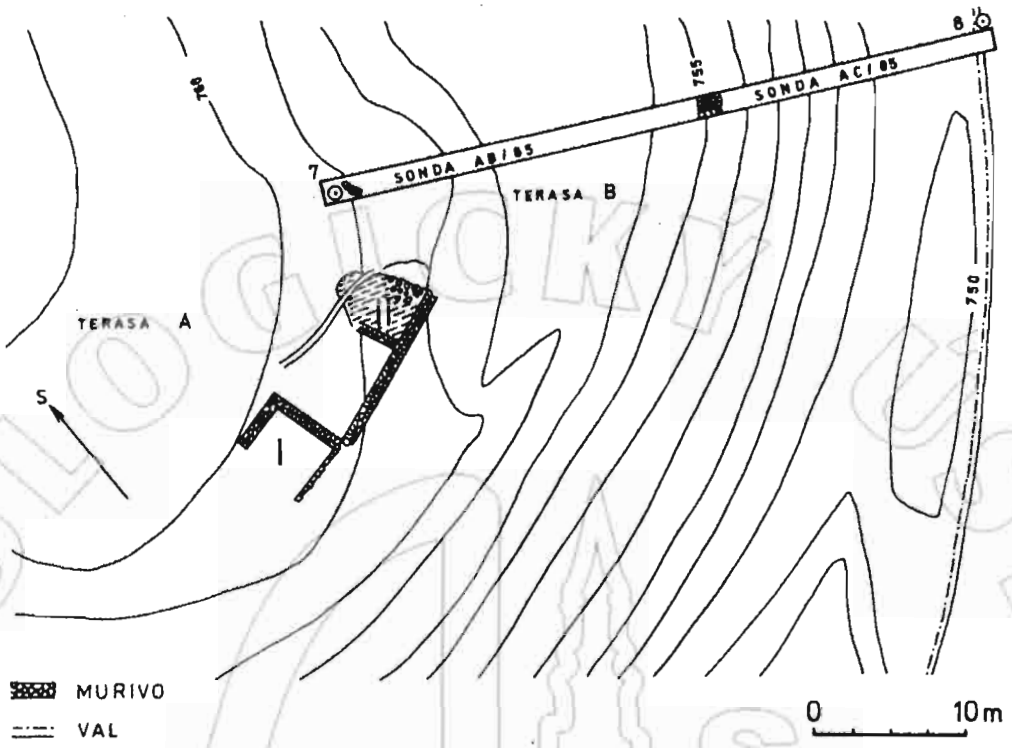
Obr. 52. Iža. Doplnený pôdorys stavby z drevo-zemného tábora. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 140.)



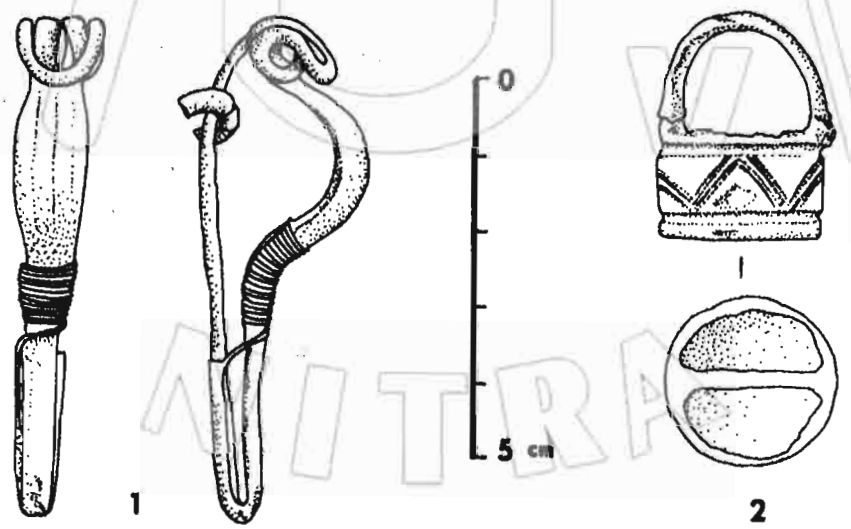
Obr. 53. Iža. Juhovýchodné nárožie kastela. 1 - negatív pevnostného múru; 2 - pôdorys stavby z drevo-zemného tábora; 3 - kompaktné murivo; 4 - I. priekopa a vlčie jamy; 5 - piesok; 6 - nesúdržné murivo; 7 - kolové jamy; 8 - kamene; 9 - nepálené tehly. (K. Kuzmová - J. Rajtár, s. 140.)



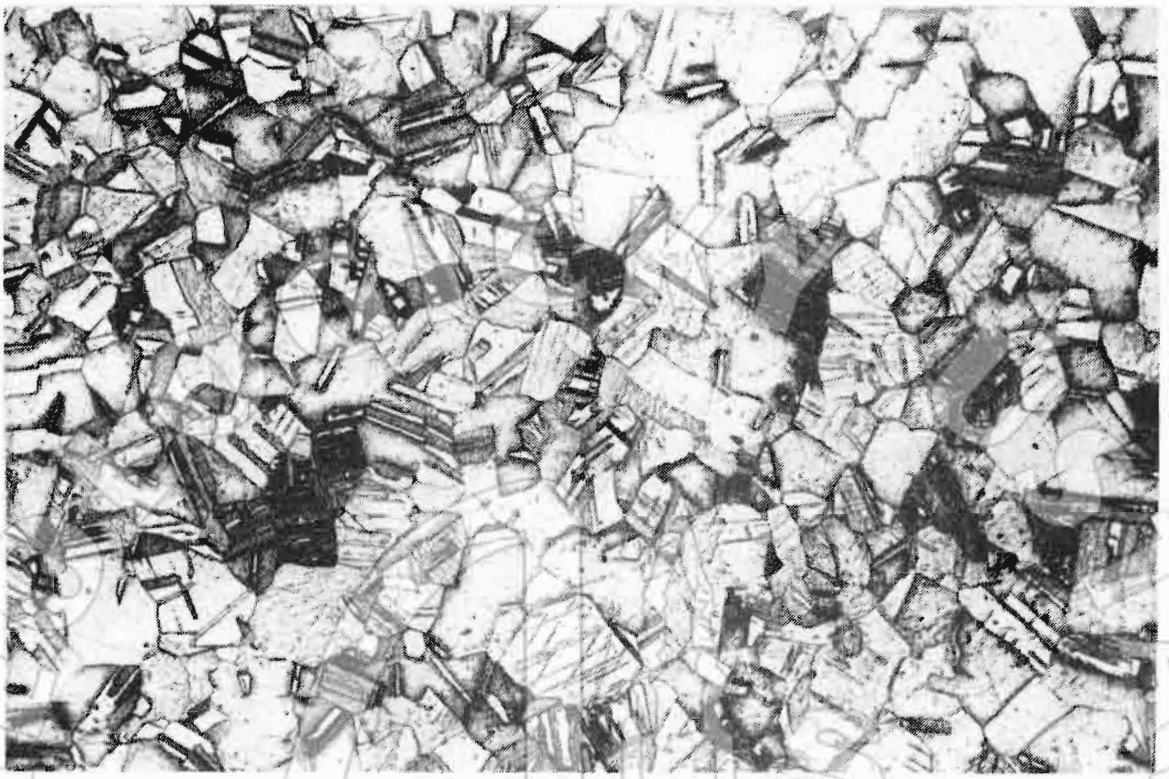
Obr. 54. Banská Štiavnica /Staré mesto/. Pôdorys polohy 1. (J. Labuda, s. 146.)



Obr. 55. Banská Štiavnica /Staré mesto/. Pôdorys polohy označenej ako plošina nad povrchovými dobývkami. (J. Labuda, s. 146.)



Obr. 56. Medzany. Ojedinelé nálezy. 1 - bronzová spona; 2 - vedierkovitý závesok. (M. Lamiová-Schmiedlová, s. 149.)



Obr. 57. Rumanová. Štruktúra bronzového prsteňa z hrobu 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, s. 149.)



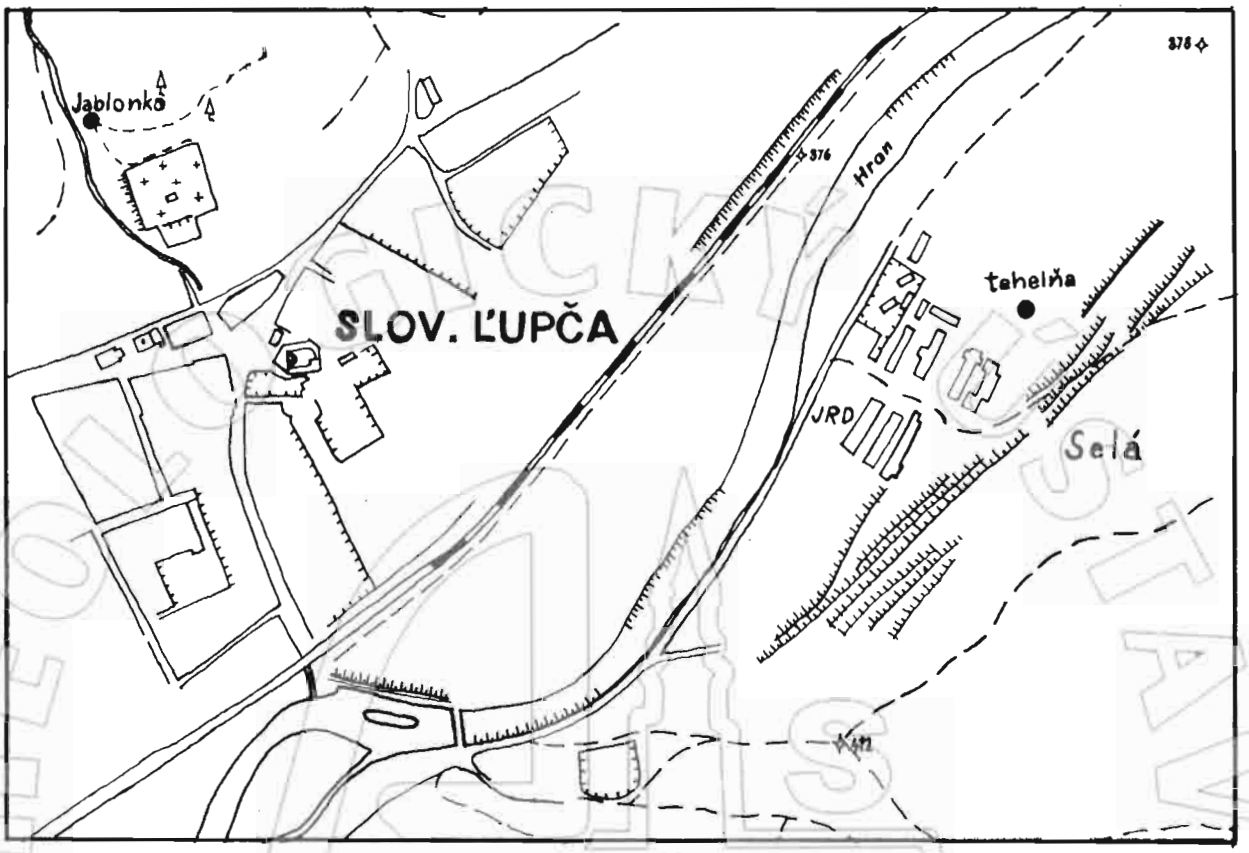
Obr. 58. Rumanová. Štruktúra bronzovej plechovej trubičky z hrobu 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, s. 149.)



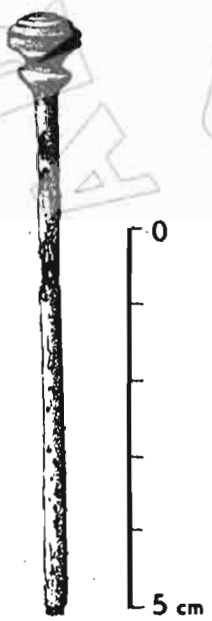
Obr. 59. Horná Lehota /Hrádok/. Pohľad na lokalitu od lesnej škôlky. (M. Mácelová, s. 152.)



Obr. 60. Neznáme nálezisko. Rímska minca Traianus /98-117/, reverz a averz. (M. Mácelová, s. 152.)



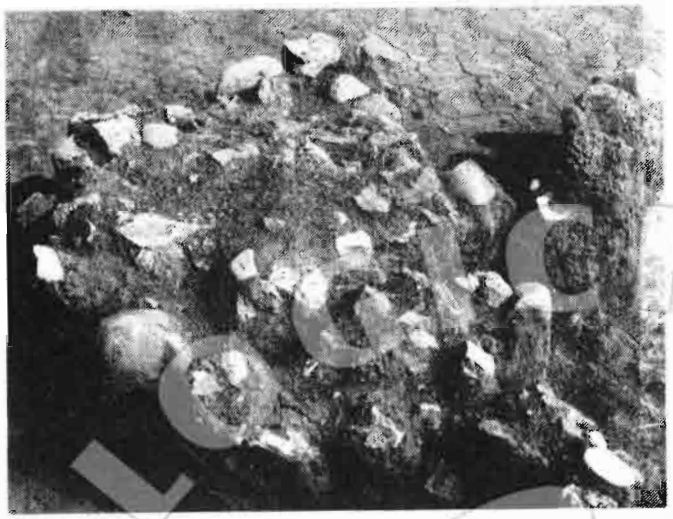
Obr. 61. Slovenská Ľupča /Jablonka a tehelňa/. Situačný plán, lokality sú označené plným krúžkom. (M. Mácelová, s. 152.)



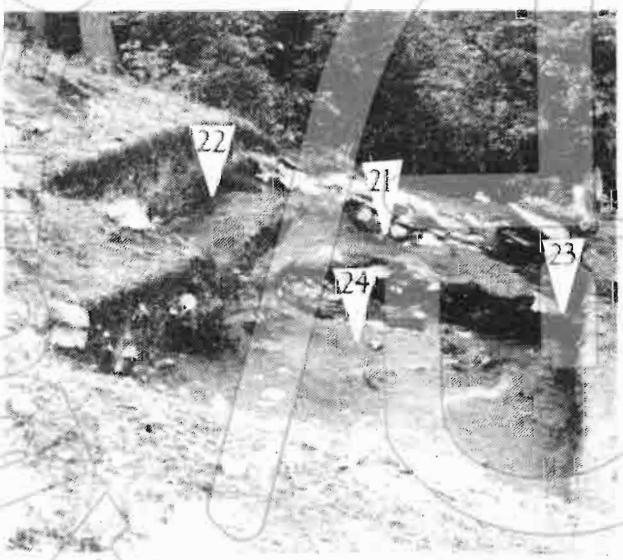
Obr. 62. Slovenská Ľupča /Jablonka/. Bronzová ihlica. (M. Mácelová, s. 152.)



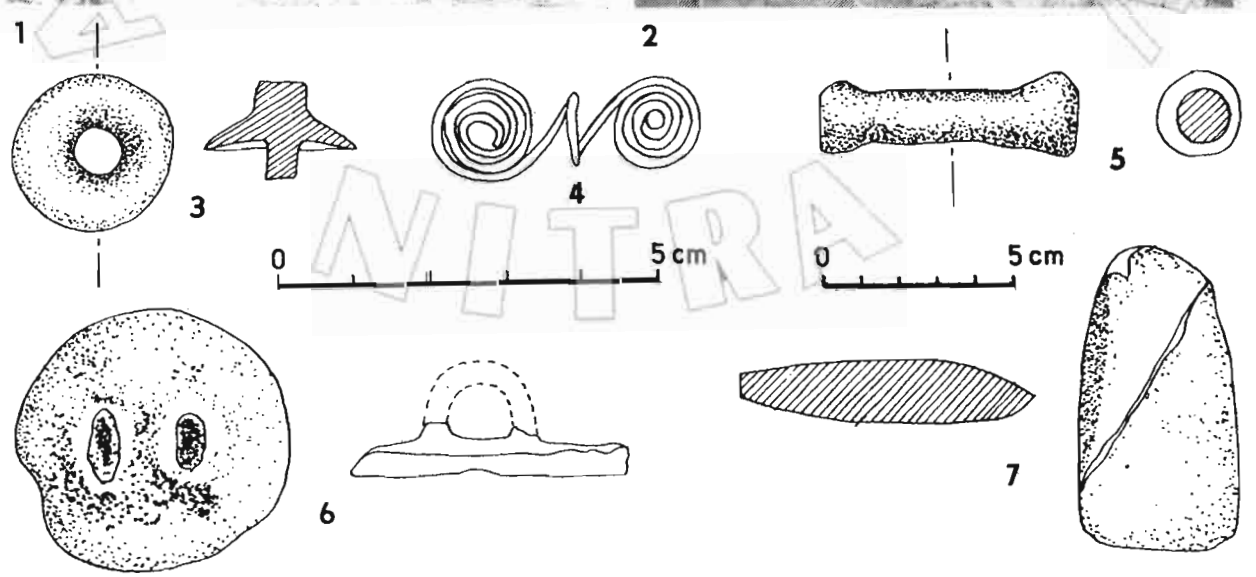
Obr. 63. Sliač /Horné zeme/. Slovanské objekty 6/85 a 7/85. (M. Mácelová, s. 154.)



Obr. 64. Sliač /Horné zeme/. Deštrukcia pece v objekte 6/85. (M. Mácelová, s. 154.)







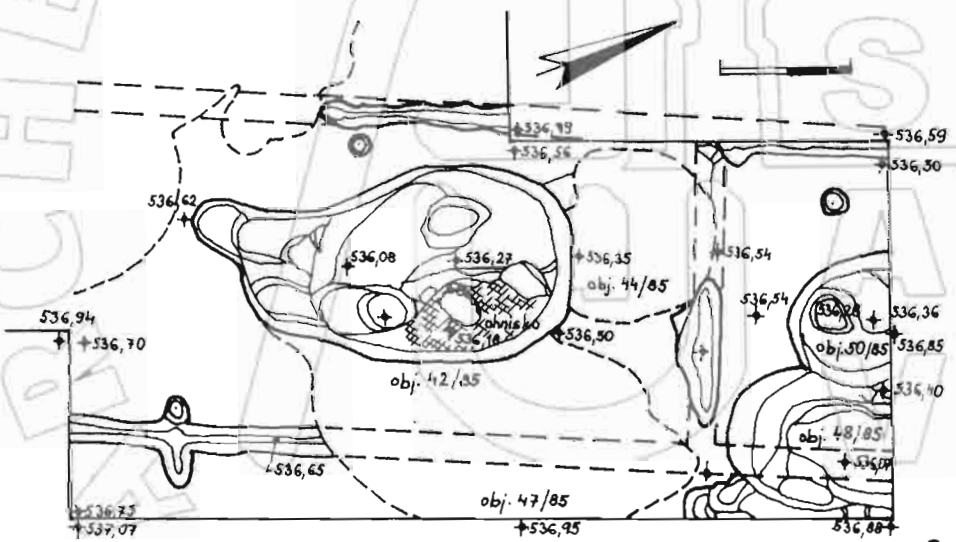
Obr. 65. Vítkovce /Tureň/. 1 - časti podláh objektov 2, 22-24/85; 2 - múr valu z druhej prestavby v úrovni objektov 21-24/85; 3 - hlavica bronzovej ihlice; 4 - bronzový prsteň; 5, 6 - hlinená cievka a pokrývka; 7 - kamenná sekera /1-6 - mladšia a neskorá doba bronzová; 7 - eneolit/. (E. Miroššayová - F. Javorský, s. 157.)



1



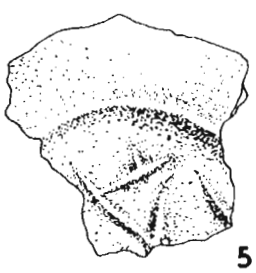
2



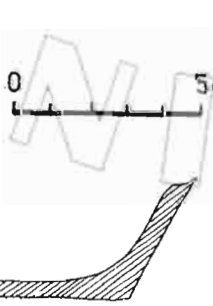
3

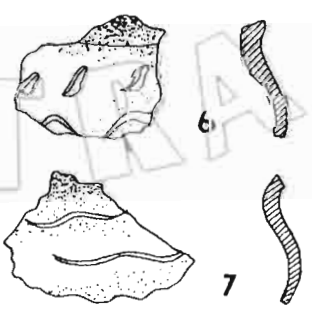


4



5

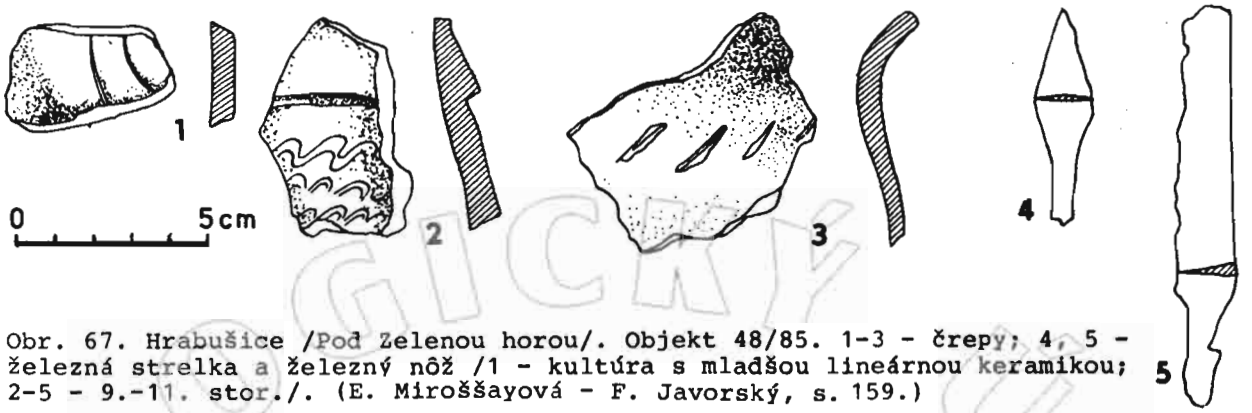




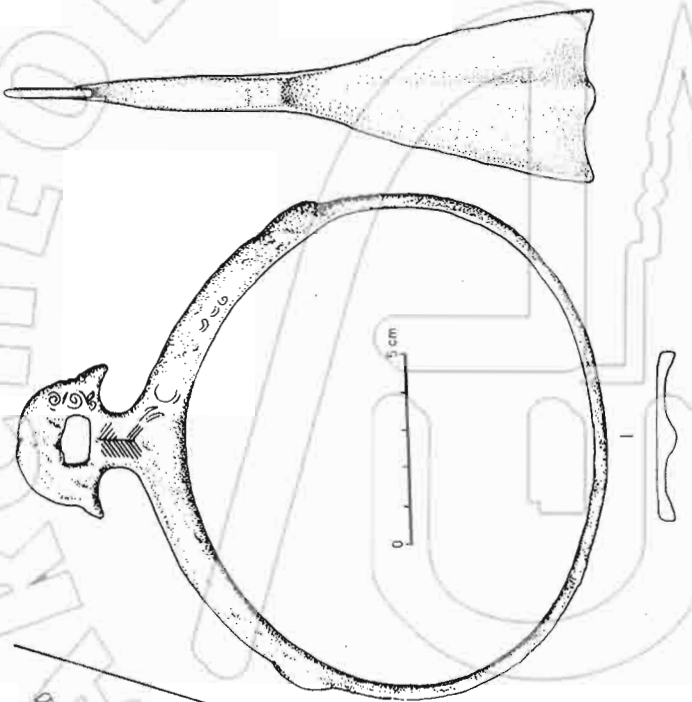
6

7

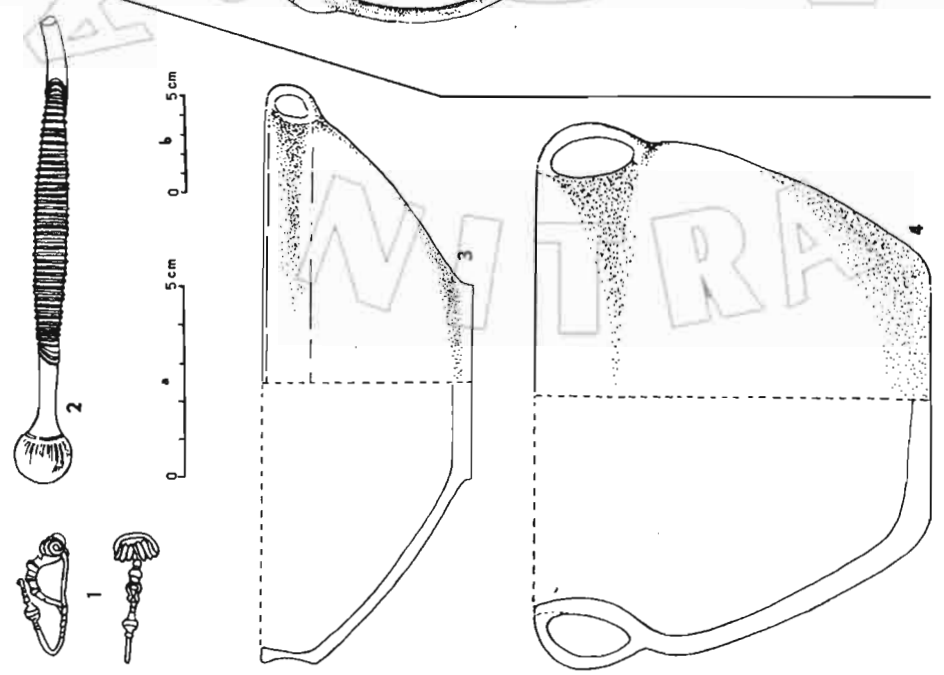
Obr. 66. Hrabušice /Pod Zelenou horou/. 1, 2 - výskum v okolí objektu 9/84; 3 - pôdorys objektu 42/85; 4-7 - železný nôž a výber črepov z objektu 42/85 /3-7 - 12.-13. stor./. (E. Miroššayová - F. Javorský, s. 159.)



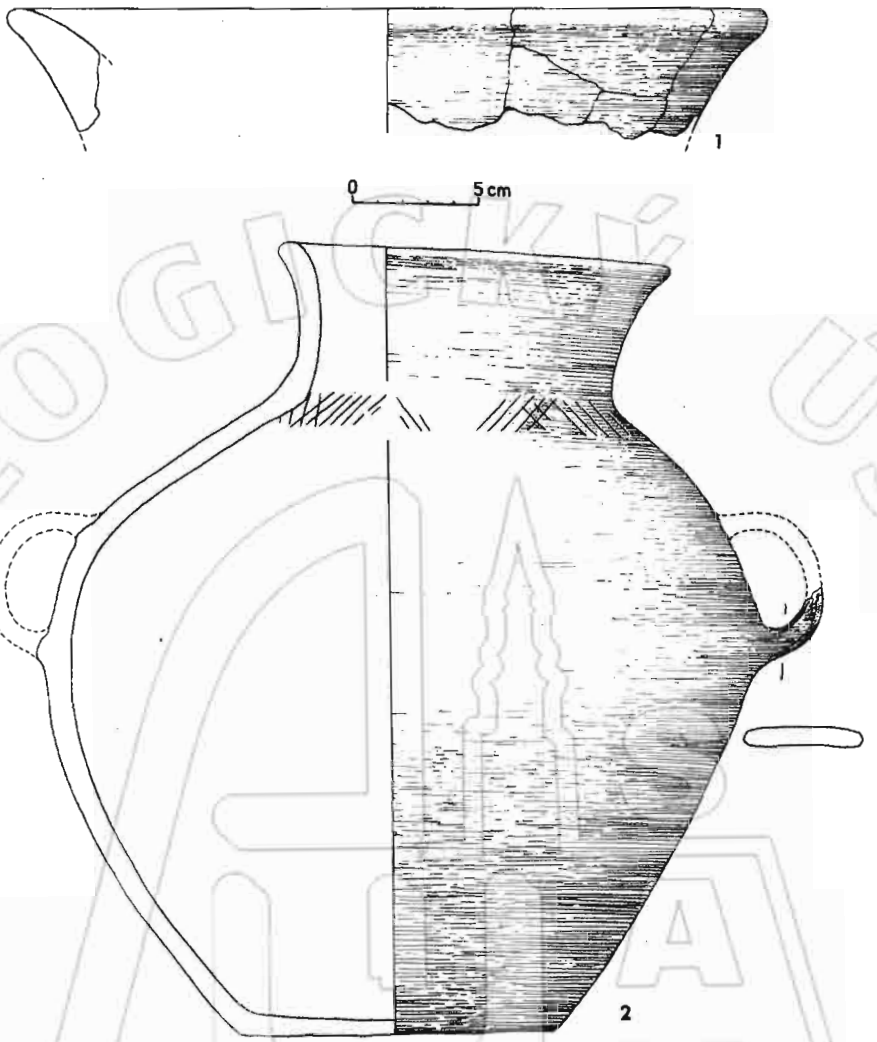
Obr. 67. Hrabušice /Pod Zelenou horou/. Objekt 48/85. 1-3 - črepy; 4, 5 - železná strelka a železný nôž /1 - kultúra s mladšou lineárnou keramikou; 2-5 - 9.-11. stor./. (E. Miroššayová - F. Javorský, s. 159.)



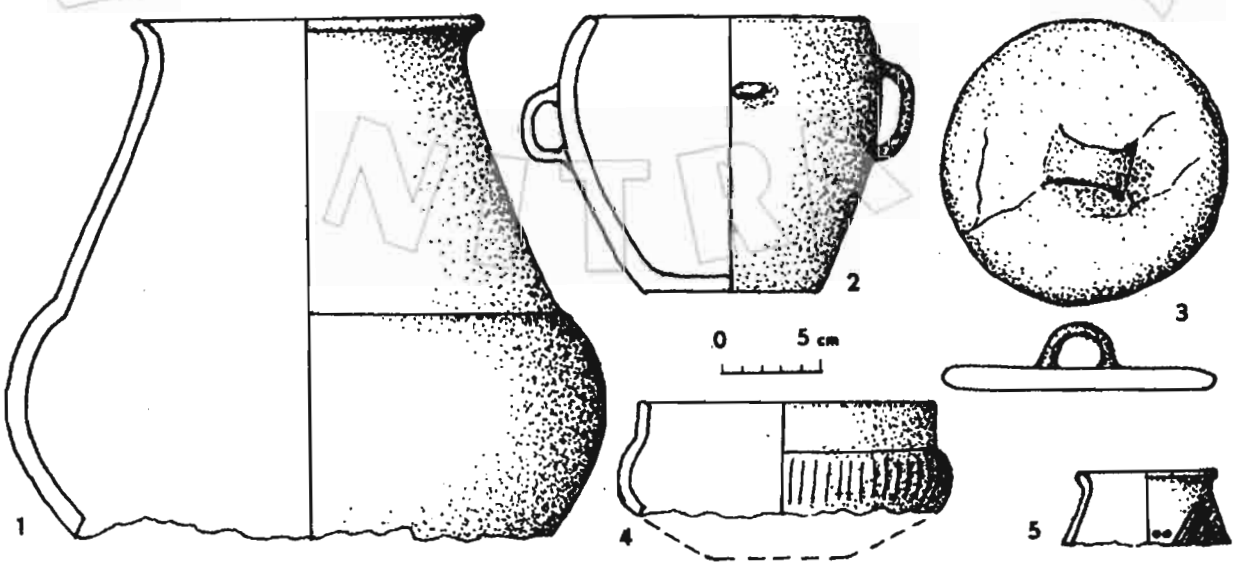
Obr. 69. Kamenín. Strmeň zdobený tauzovaním. (G. Nevizánsky - R. Bača, s. 168.)



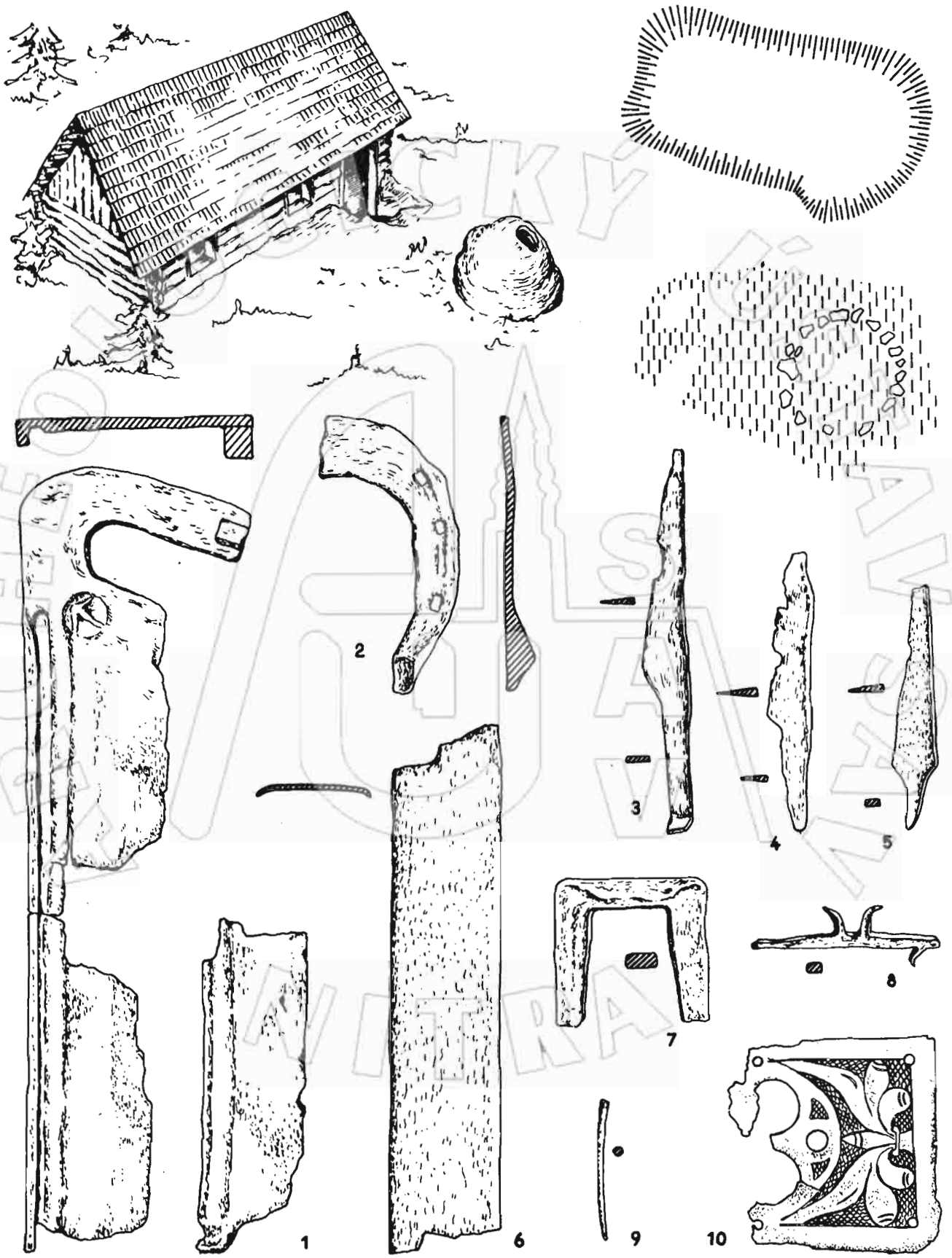
Obr. 68. 1 - Púchov, časť Nimnica /Holíž/, bronzová spona; 2 - Lednica, bronzová ihlica; 3, 4 - Varín /Pri Hrádku/, misa a hrniec zo žiarového hrobu /mierka a = 1, 2; b = 3, 4/. (J. Moravčík, s. 161.)



Obr. 70. Trebatice /parcela 1456/9/. Keramika zo žiarového hrobu z mladého eneolitu. (V. Němejcová-Pavúková - M. Kľčo, s. 169.)



Obr. 71. Brestovany. 1-5 - nálezy ze zničeného sídlištního objektu. (P. Novák, s. 170.)



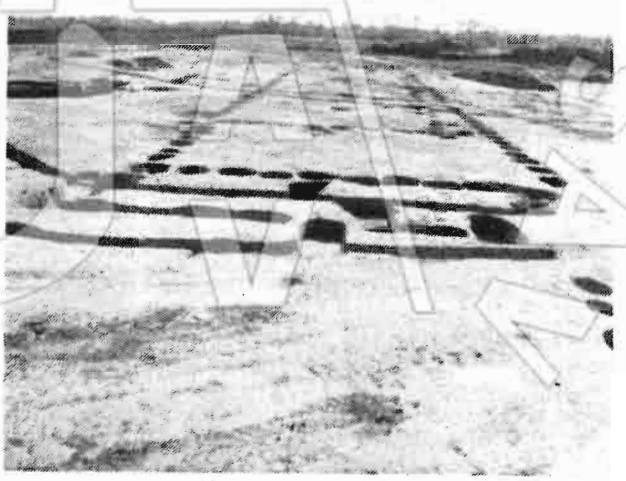
Obr. 72. Šuňava /Hrachovisko-Zemské). Objekt a výber nálezov z 15. stor. (B. Novotný, s. 172.)



Obr. 73. Piešťany /koryto Váhu/. Bronzový meč z mladšej doby bronzovej. (I. Pastorek, s. 180.)

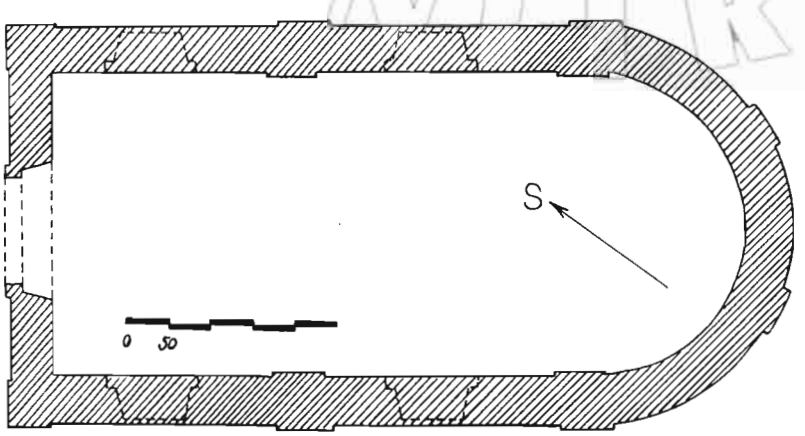


1

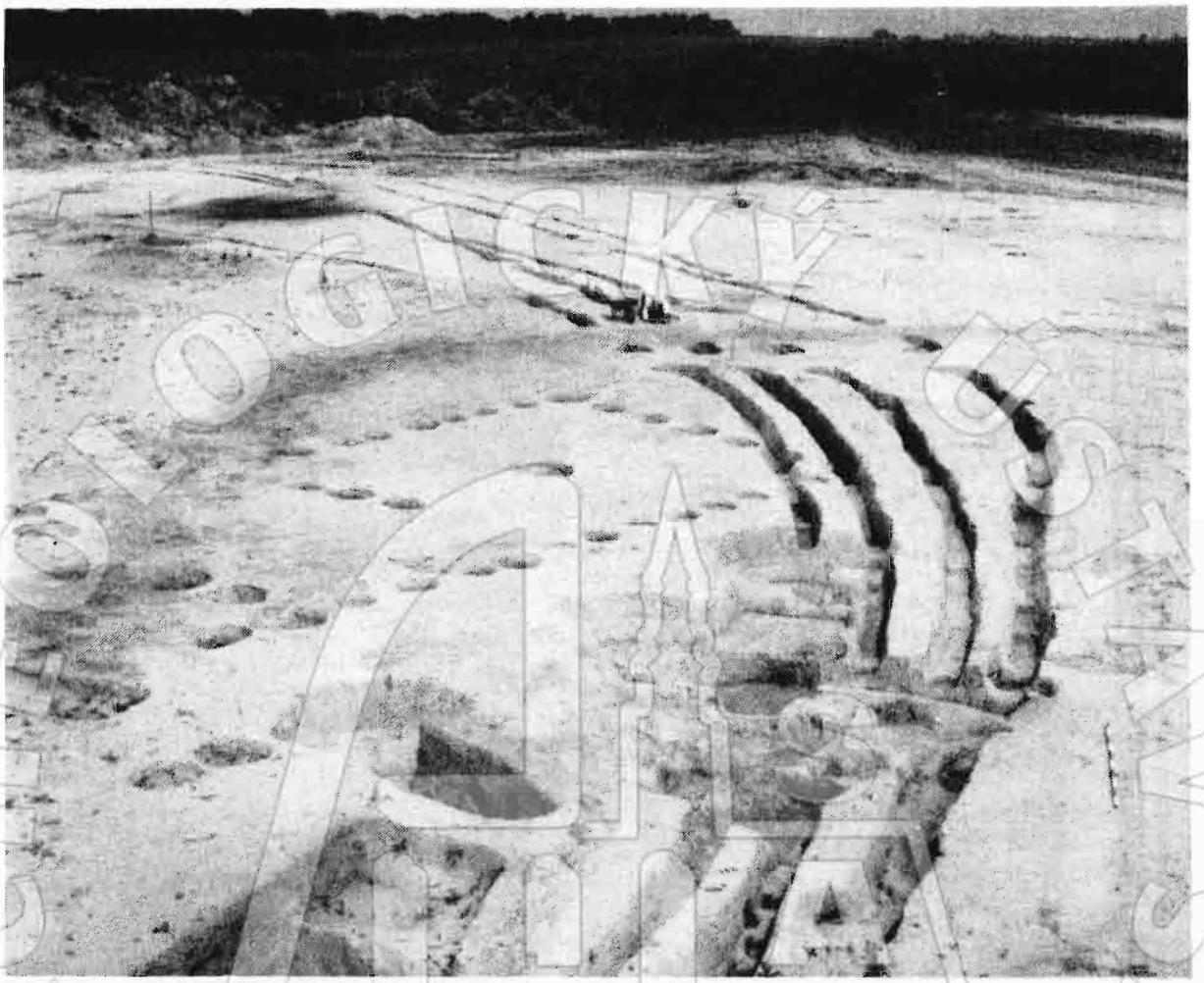


2

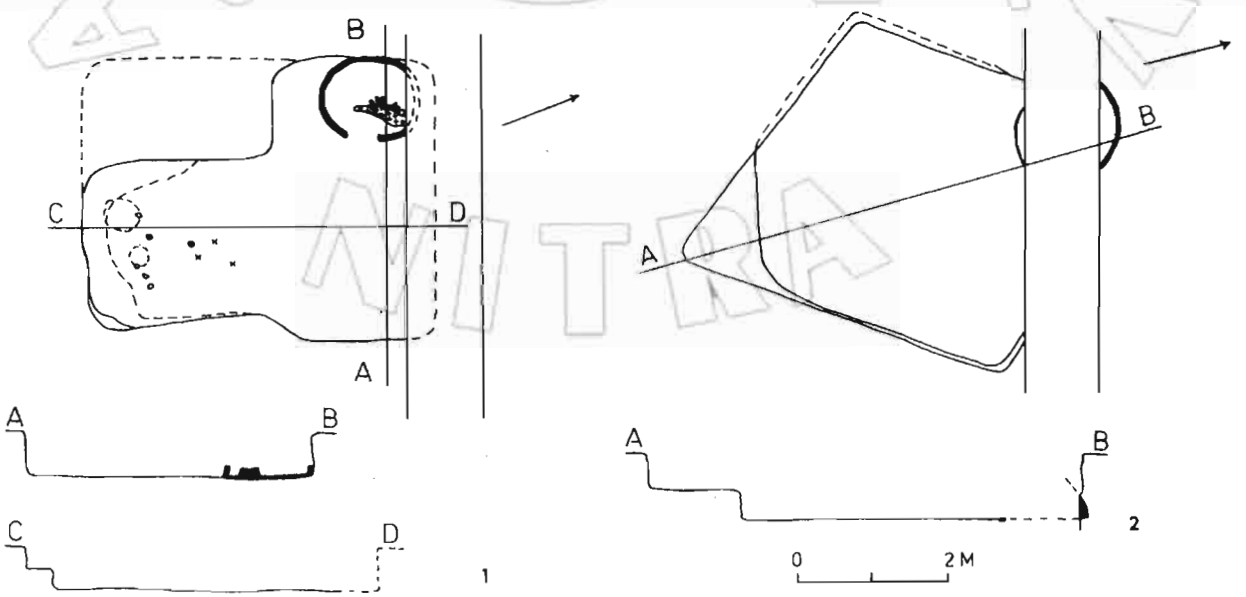
Obr. 75. Žlkovce. 1 - pôdorys domu 74 v centrálnej fortifikácii; 2 - pôdorys domu 72 a časť palisád. (J. Pavúk, s. 183.)



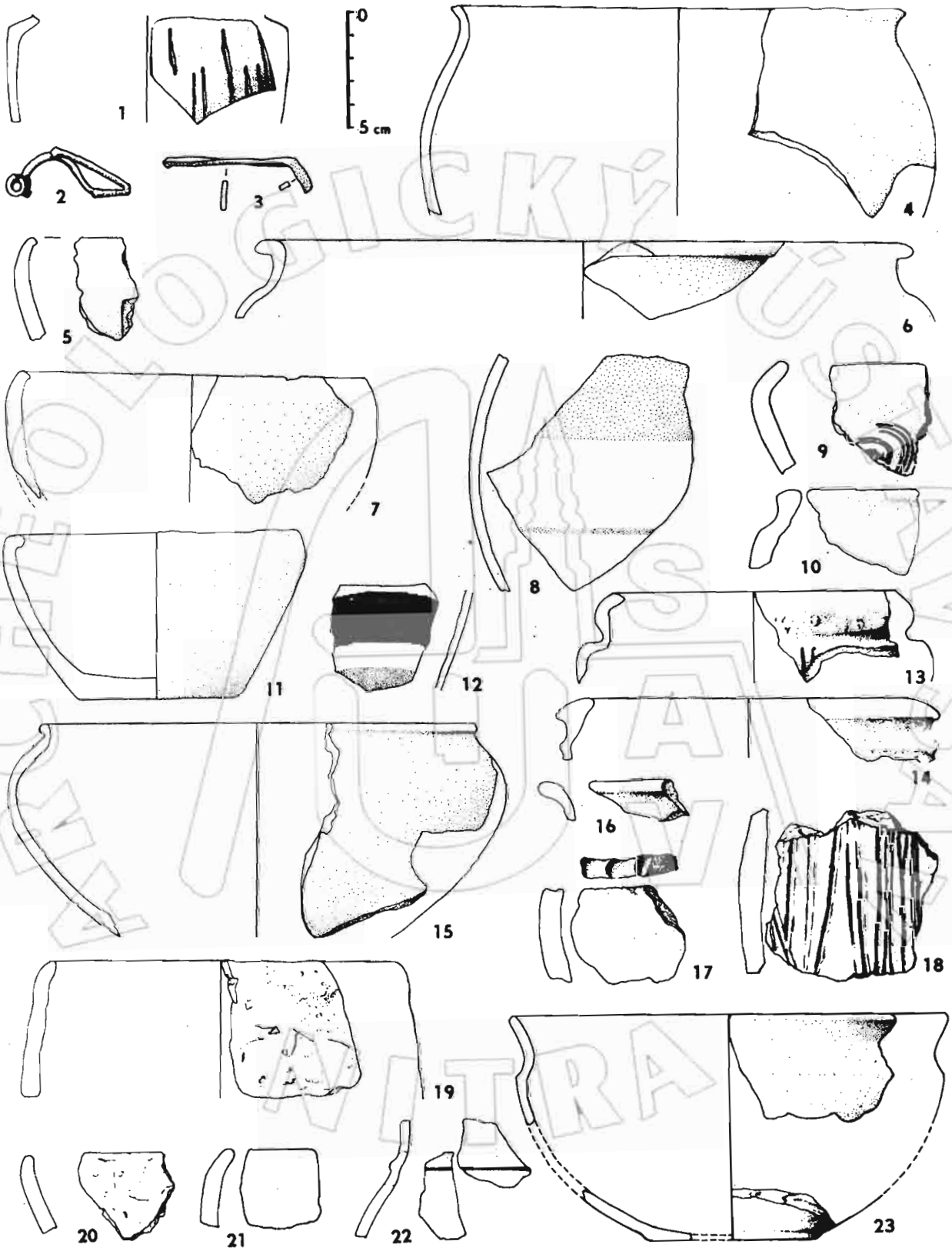
Obr. 74. Hlohovec. Pôdorys kaplnky P. Márie. (I. Pastorek, s. 180.)



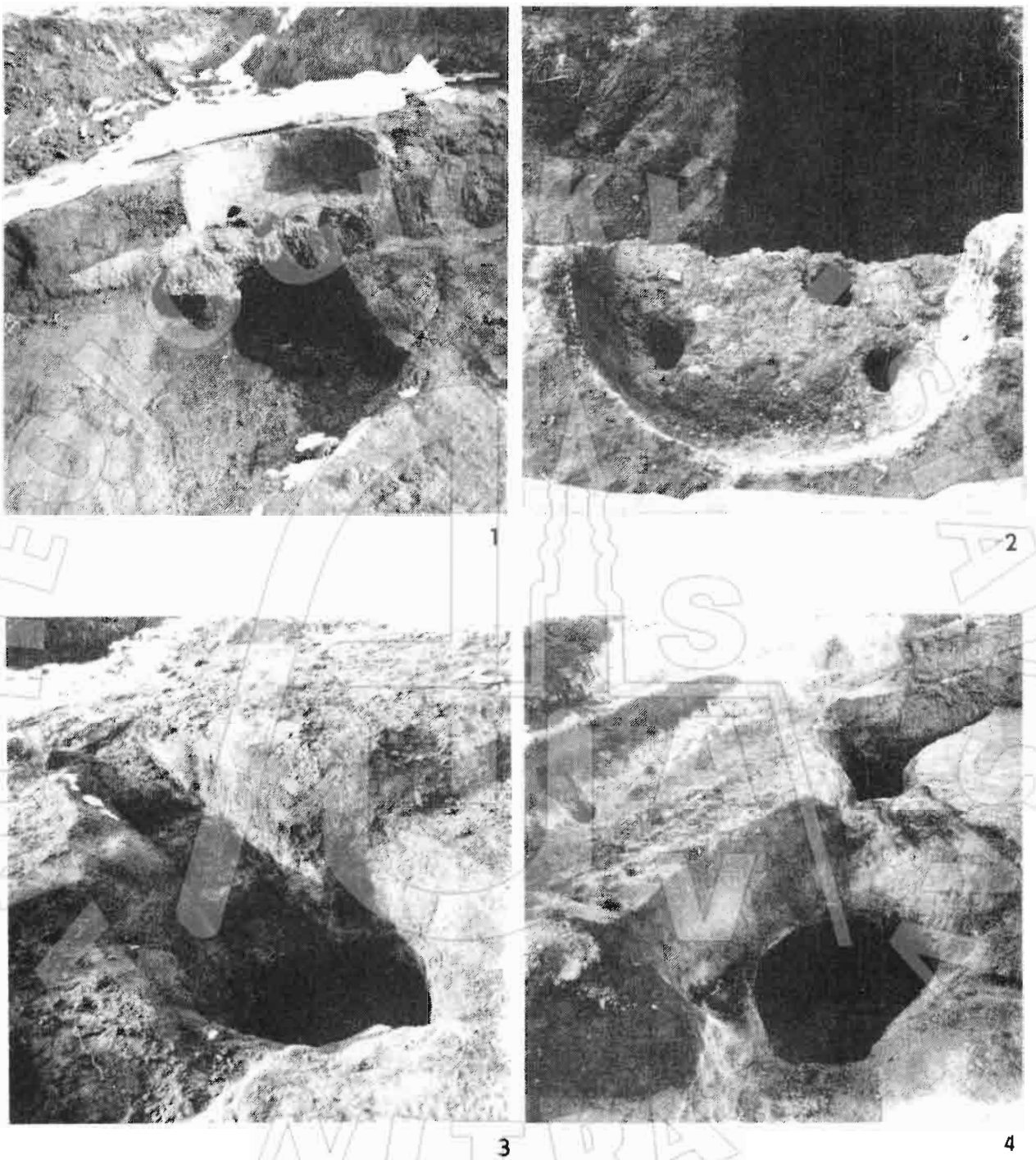
Obr. 76. Žlkovce. Palisádové žľaby v priestore východného vchodu. (J. Pavúk, s. 183.)



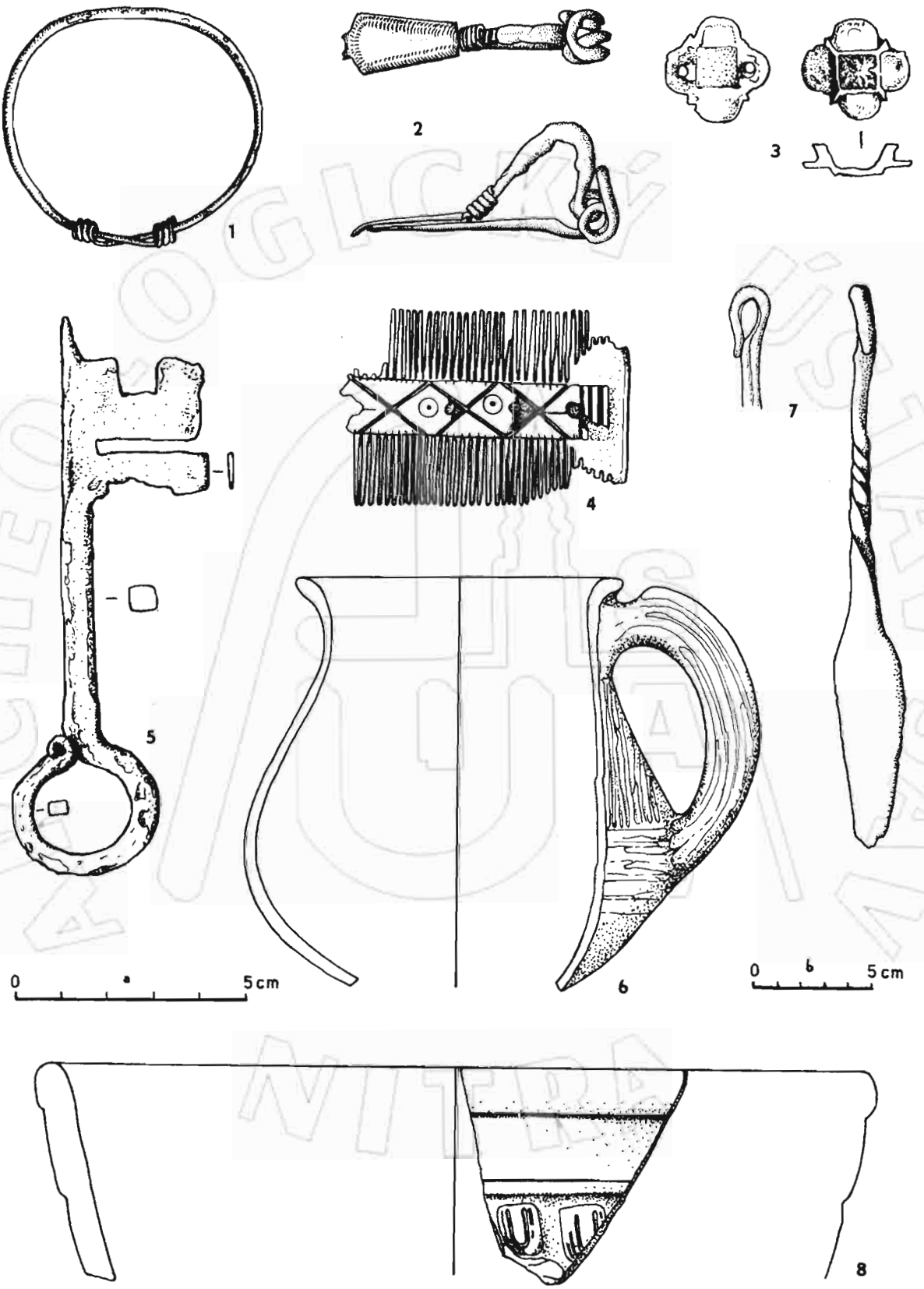
Obr. 77. Abrahám. 1 - objekt 1; 2 - objekt 2. Neskorá doba laténska. (K. Pieta, s. 187.)



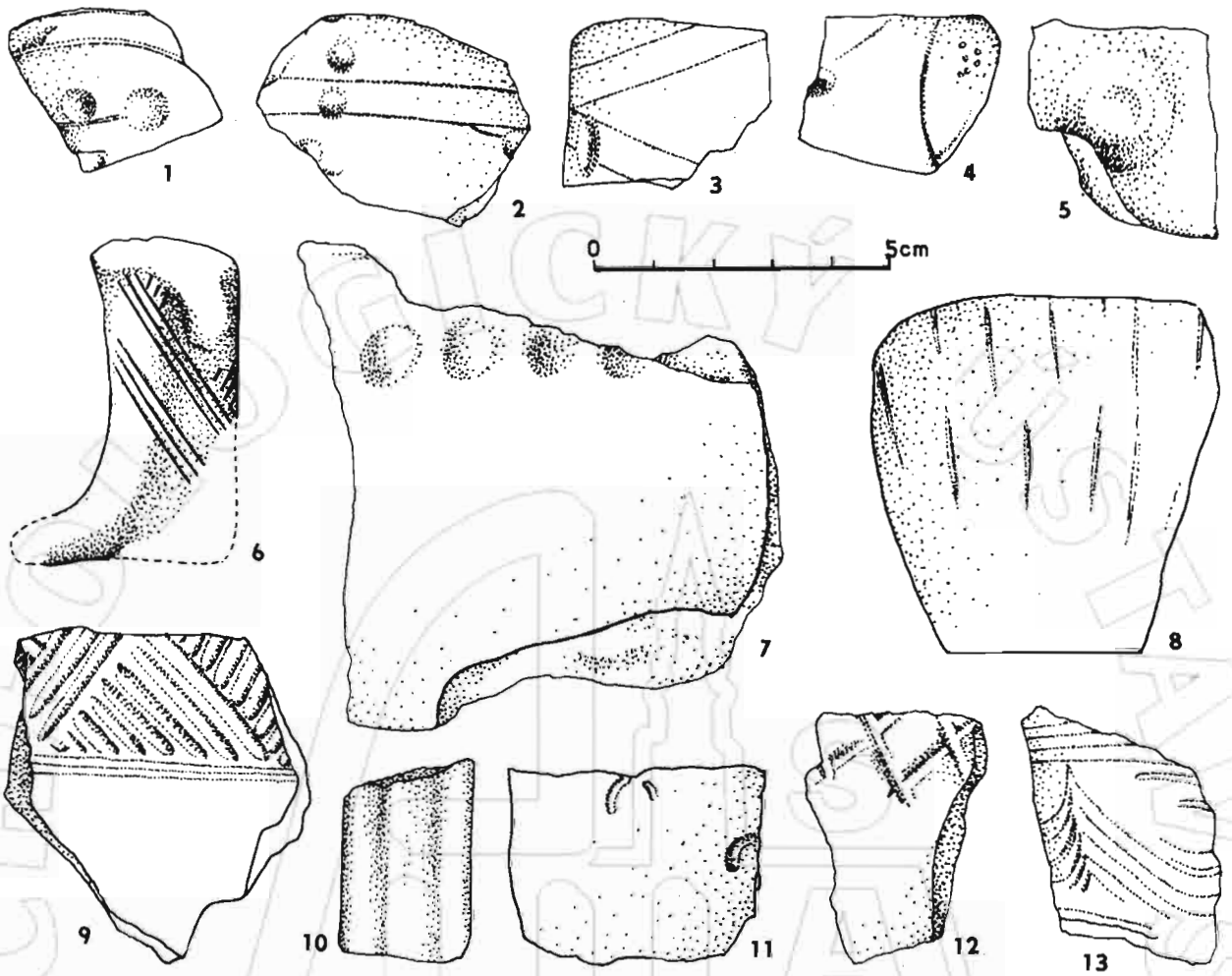
Obr. 78. Abrahám. Nálezy z objektu 1/85. (K. Pieta, s. 187.)



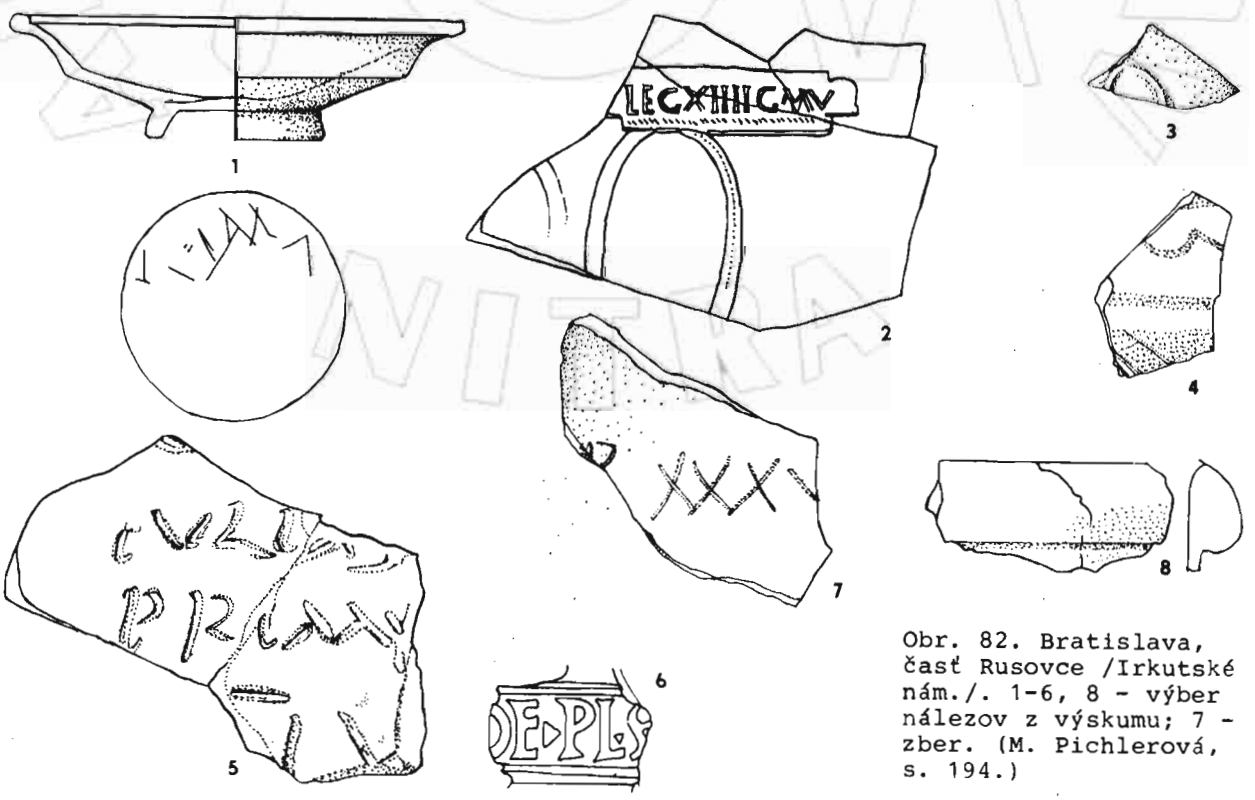
Obr. 79. Nitra, časť Párovské Háje. 1, 2 - hrnčiarska pec 1 z doby sťahovania národov; 3, 4 - objekt 5, stredoveké pece. (K. Pieta - M. Ruttkay, s. 191.)



Obr. 80. Nitra, časť Párovské Háje. 1 - objekt 18-b; 2 - objekt 13; 3, 5 - objekt 8; 4 - objekt 2; 6 - objekt 7; 7 - objekt 18; 8 - objekt 10 /1, 7, 8 - mladšia doba rímska, 2, 4, 6 - doba sťahovania národov, 3, 5 - stredovek; mierka a = 1-4, 7, 8; b = 5, 6/. (K. Pieta - M. Ruttkay, s. 191.)



Obr. 81. Ostrov. Výber črepov: 1-8 - mladšia lineárna keramika; 9-12 - germánska keramika; 13 - slovanský črep. (M. Pichlerová, s. 193.)



Obr. 82. Bratislava, časť Rusovce /Irkutské nám./. 1-6, 8 - výber nálezov z výskumu; 7 - zber. (M. Pichlerová, s. 194.)



Obr. 83. Bratislava, časť Devín /hrad/. Časť cintorína z 10.-12. stor. (V. Plachá - J. Hlavicová, s. 197.)



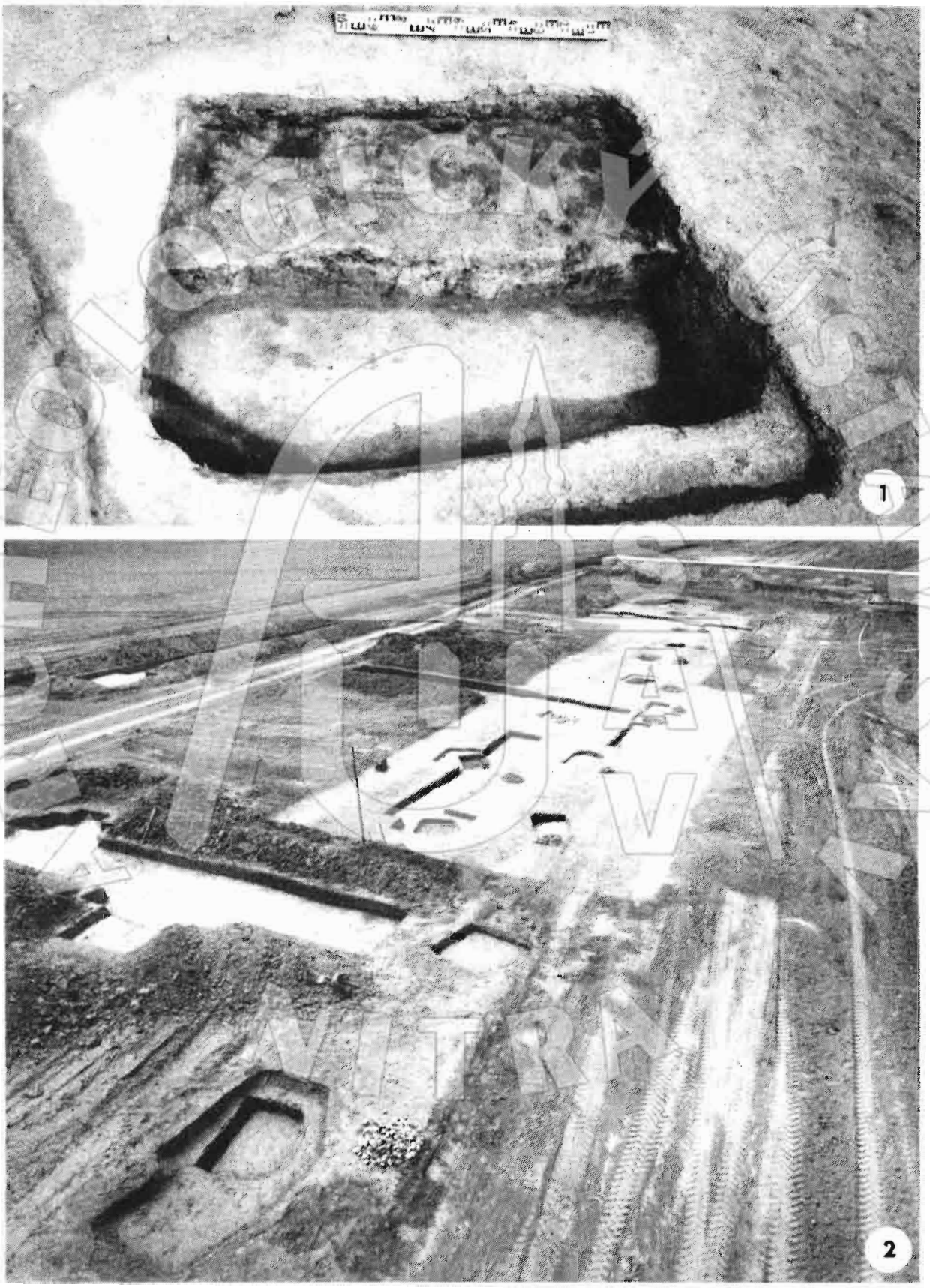
Obr. 84. Bratislava, časť Devín /hrad/. Časť objektu z doby bronzovej. (V. Plachá - J. Hlavicová, s. 197.)



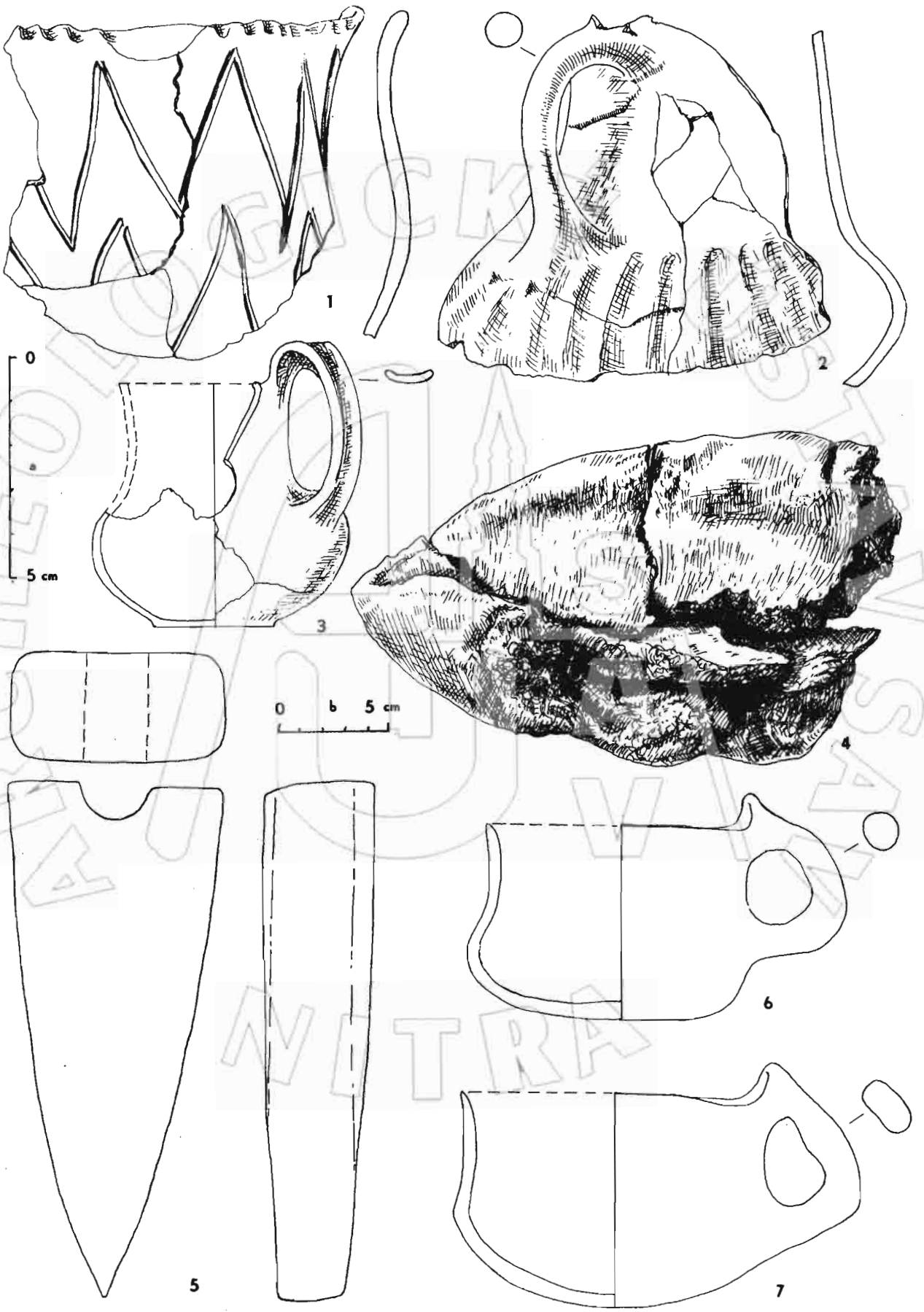
Obr. 85. Bratislava, časť Devín /hrad/. 1 - dácka šálka; 2 - ukážka germánskej keramiky; 3 - veľkomoravský hrniec. (V. Plachá - J. Hlavicová, s. 197.)



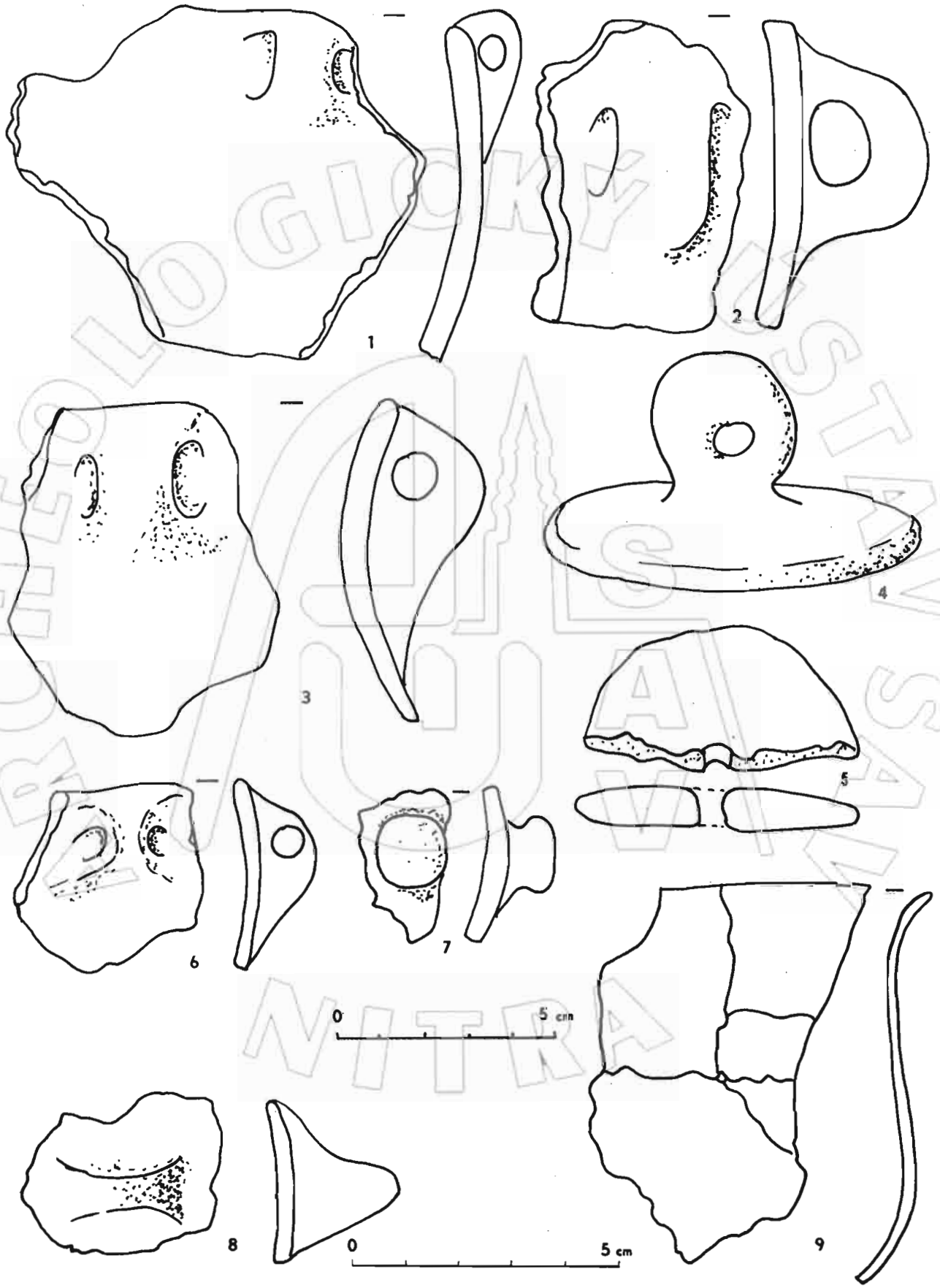
Obr. 86. Bratislava, časť Devín /hrad/. Keltská strieborná tetradrachma, 1a - averz, 1b - reverz. (V. Plachá - J. Hlavicová, s. 197.)



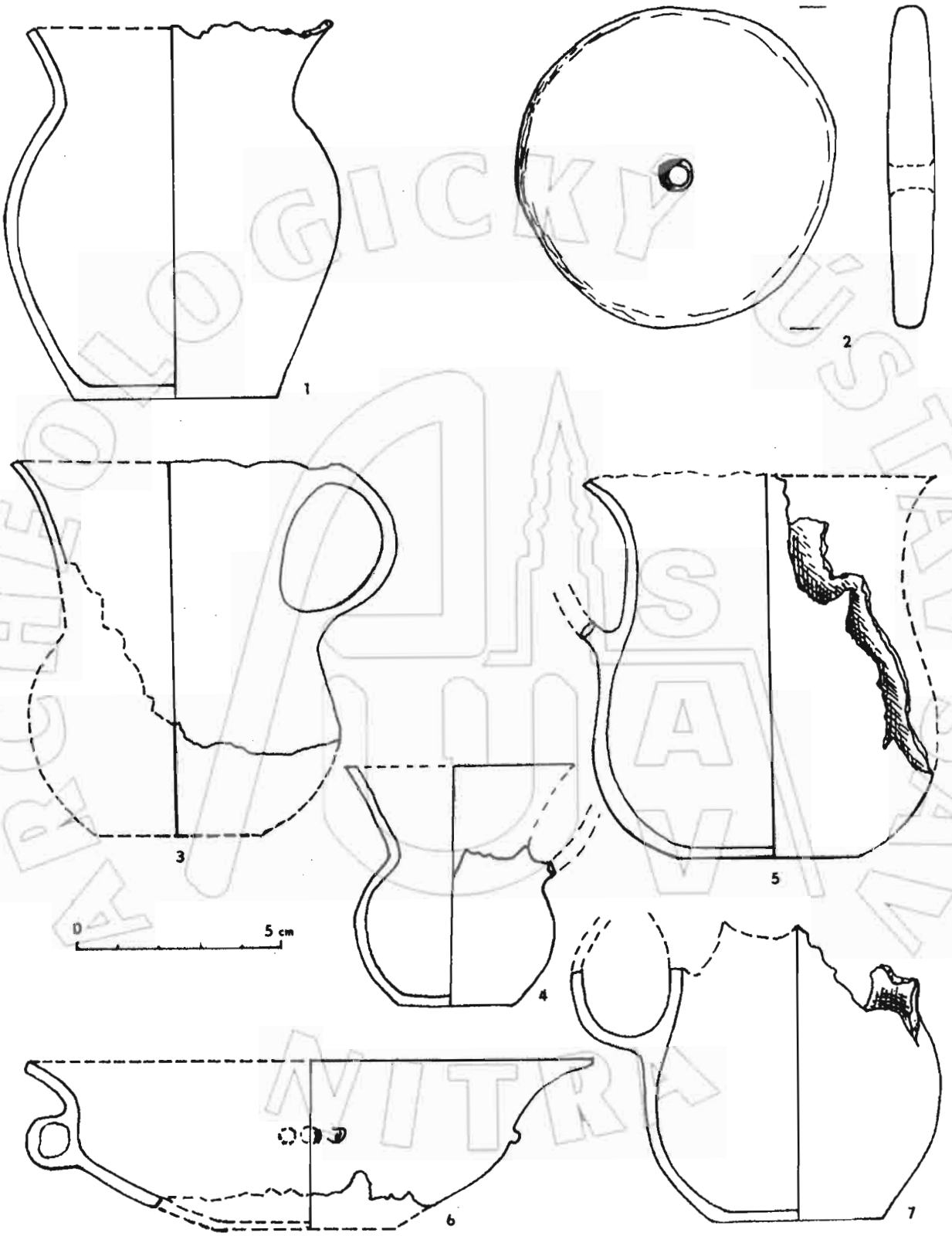
Obr. 87. Pobedim /Dolné pole/. 1 - objekt 11 /rez/ so stopami drevenej konštrukcie v severnej časti; 2 - celkový pohľad od SV na časť odkrytých výrobných objektov. (P. Roth - T. Kolník, s. 203.)



Obr. 88. Slepčany. Výber nálezov badenskej kultúry. 1, 2, 6, 7 - objekt 6; 3 - objekt 4; 4 - objekt 13; 5 - objekt 3 /mierka a = 1, 2, 4-7; b = 3/. (M. Ruttkay, s. 211.)



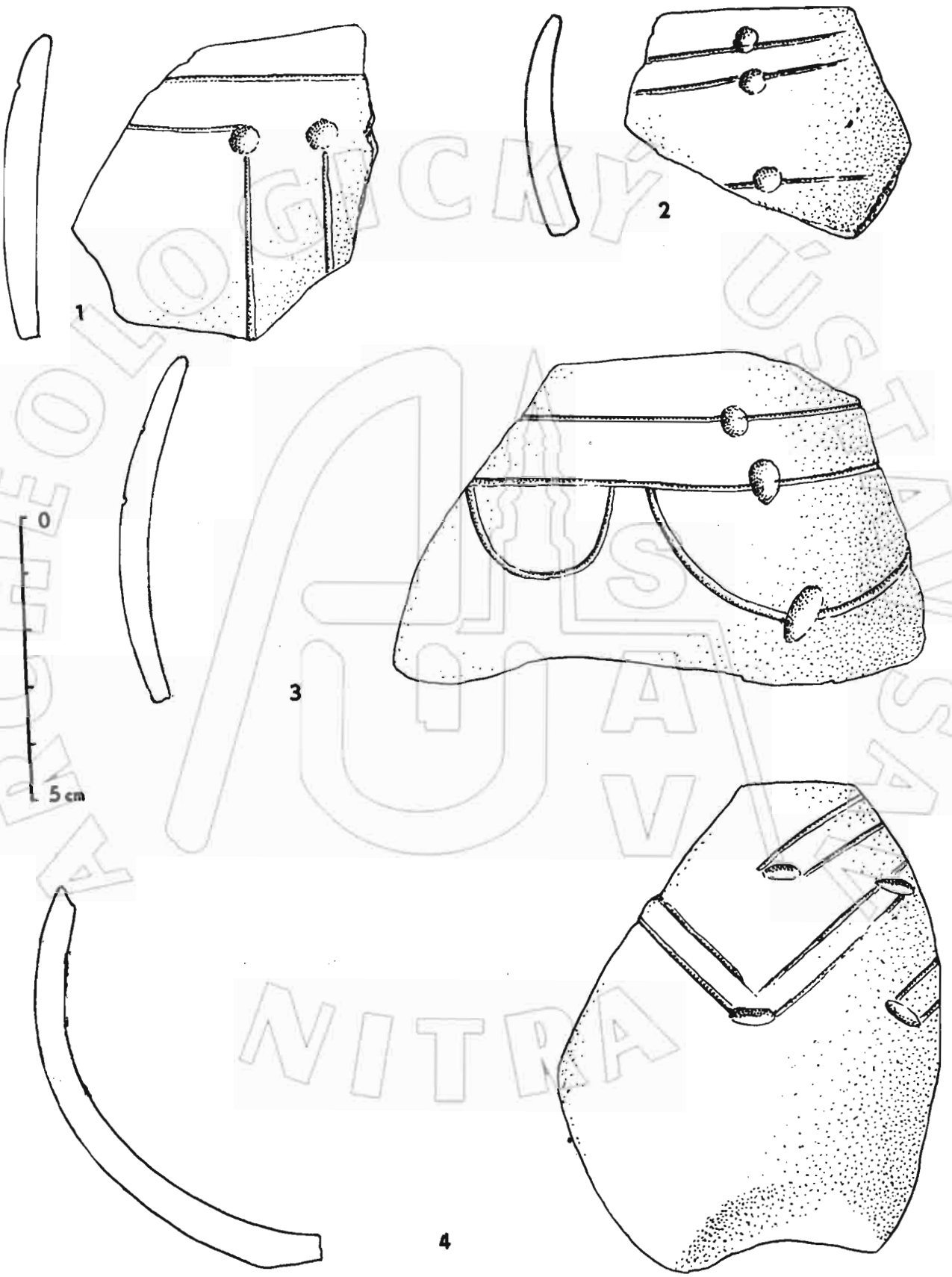
Obr. 89. Slepčany. Výber nálezov skupiny Brodzany-Nitra. 1-5 - objekt 12; 6-9 - objekt 16. (M. Ruttkay, s. 211.)



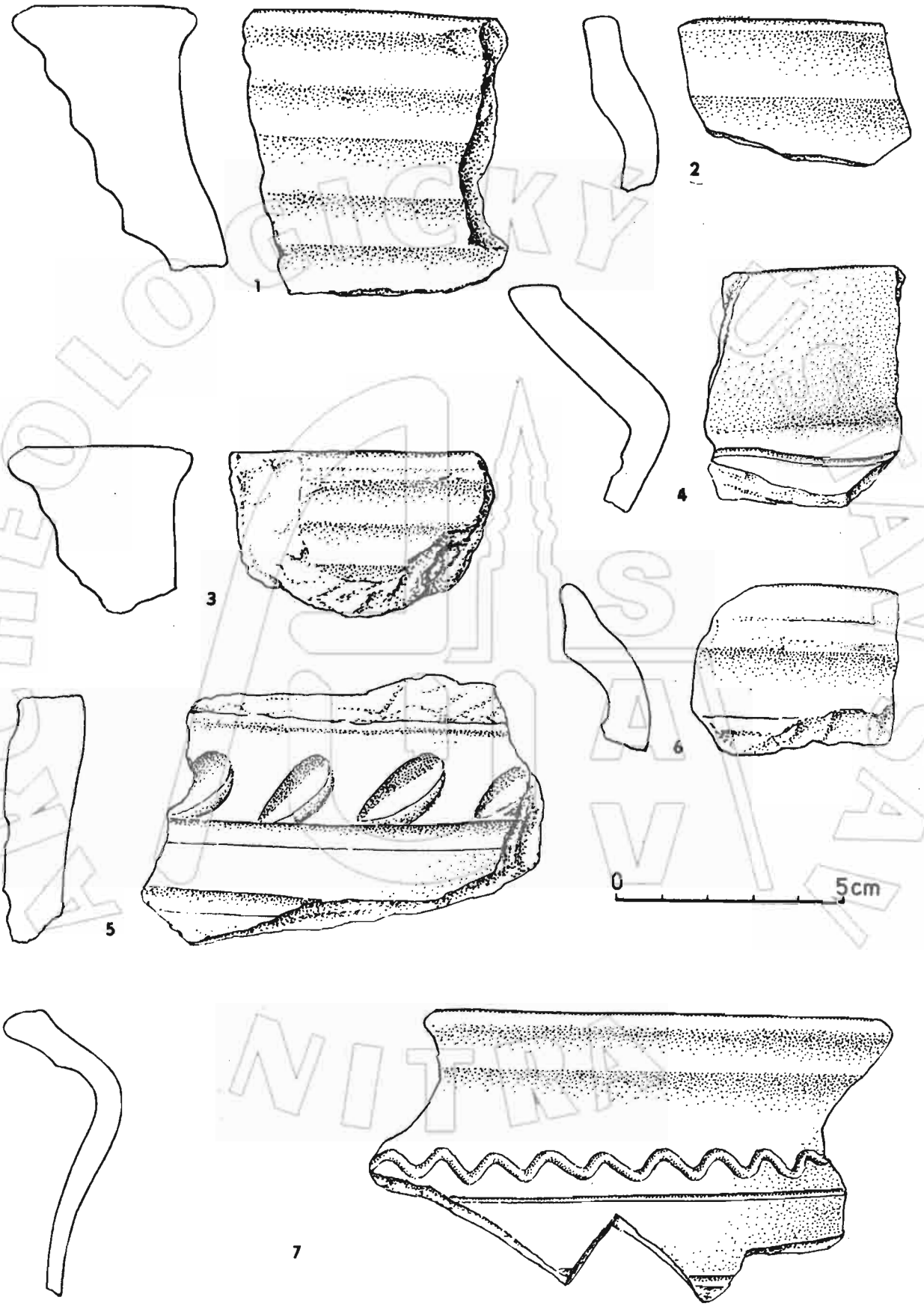
Obr. 90. Nitra, časť Kynek. Výber nálezov z kultúrnej jamy. Maďarovská kultúra. (J. Ruttkayová, s. 212.)



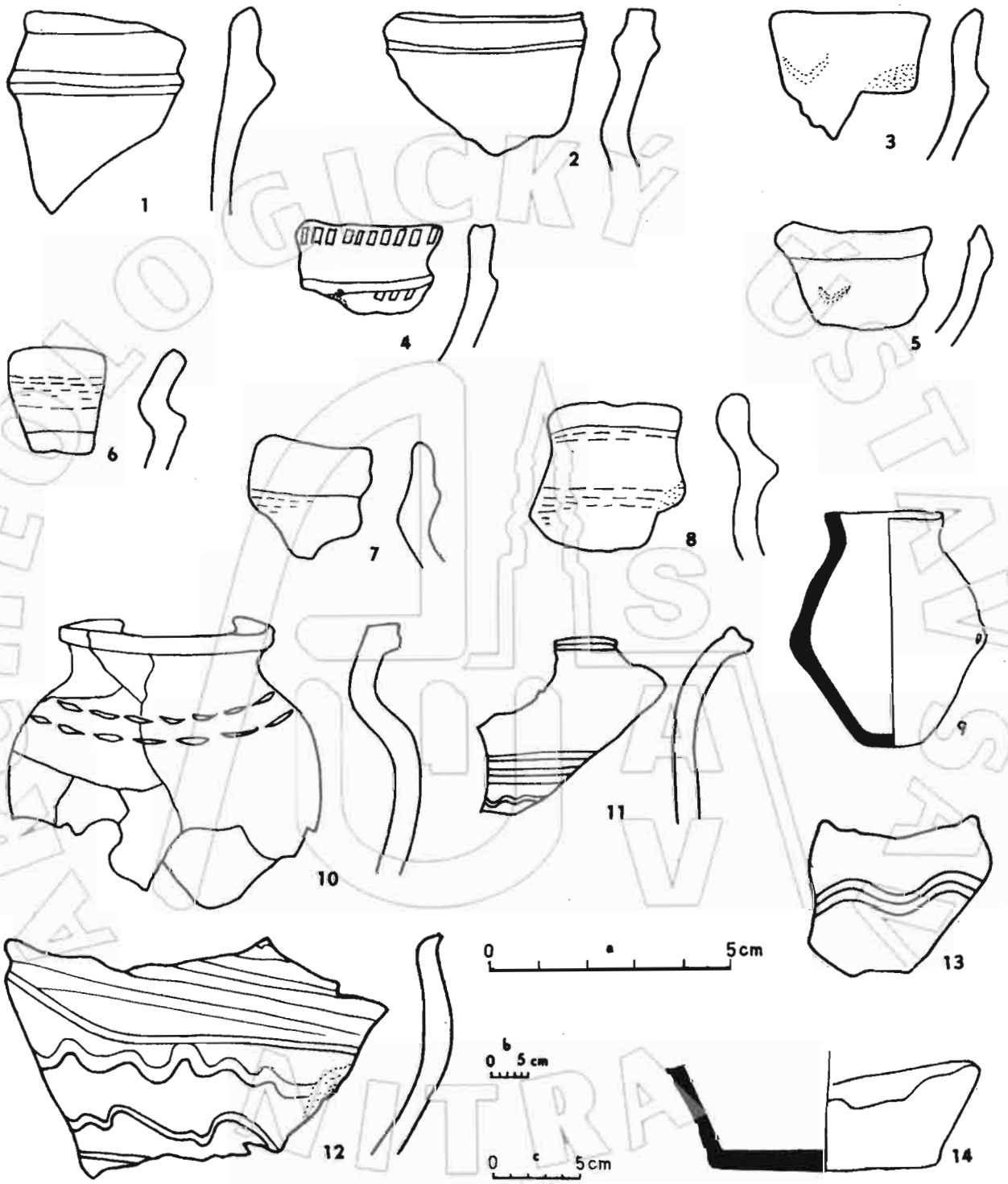
Obr. 91. Borovce. 1, 3 - objekt 8; 2, 5-7, 9 - objekt 2; 4 - zber za buldozérom; 8 - objekt 5A. Kultúra so staršou lineárnou keramikou. (D. Staššíková-Štukovská, s. 215.)



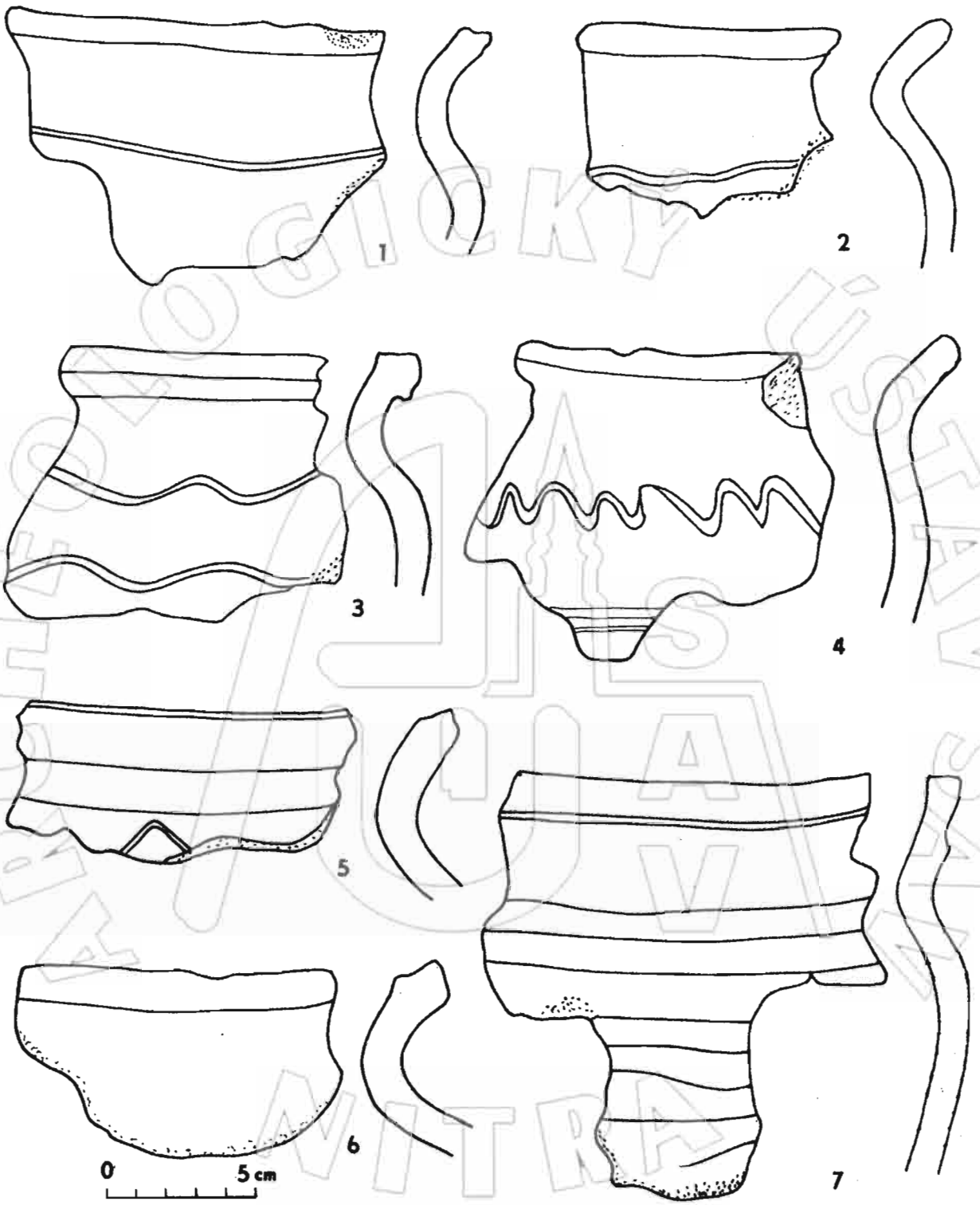
Obr. 92. Borovce. 1, 3 - objekt 4S; 2 - objekt 4R; 4 - objekt 2. Kultúra s mladšou lineárnou keramikou a želiezovská skupina. (D. Staššíková-Štukovská, s. 215.)



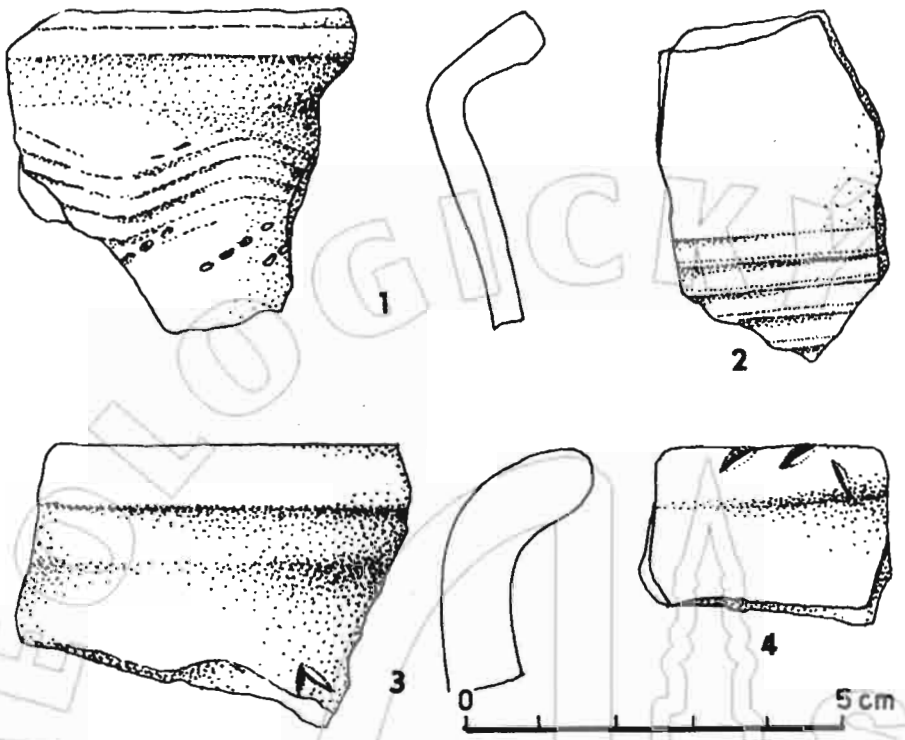
Obr. 93. Borovce. 1-5, 7 - materiál z pece z obdobia vrcholného stredoveku; 6 - grafitový črep zo zberu. (D. Staššíková-Štukovská, s. 215.)



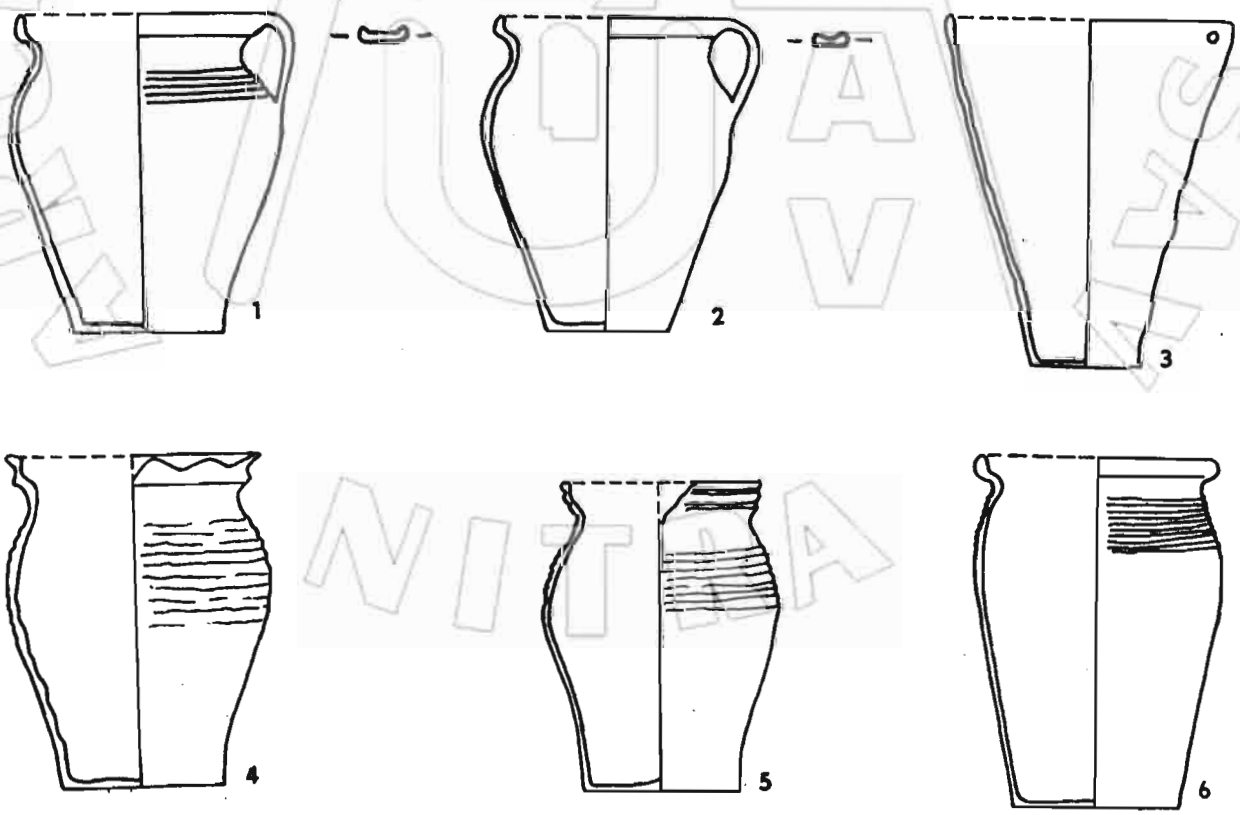
Obr. 94. 1-8 - Záhradné /Rakoš/; 9 - Prešov; 10-14 - Šarišské Michaľany /Stredné pole/, /mierka a = 1-8; b = 9; c = 10-14/. (B. Tomášová, s. 223.)



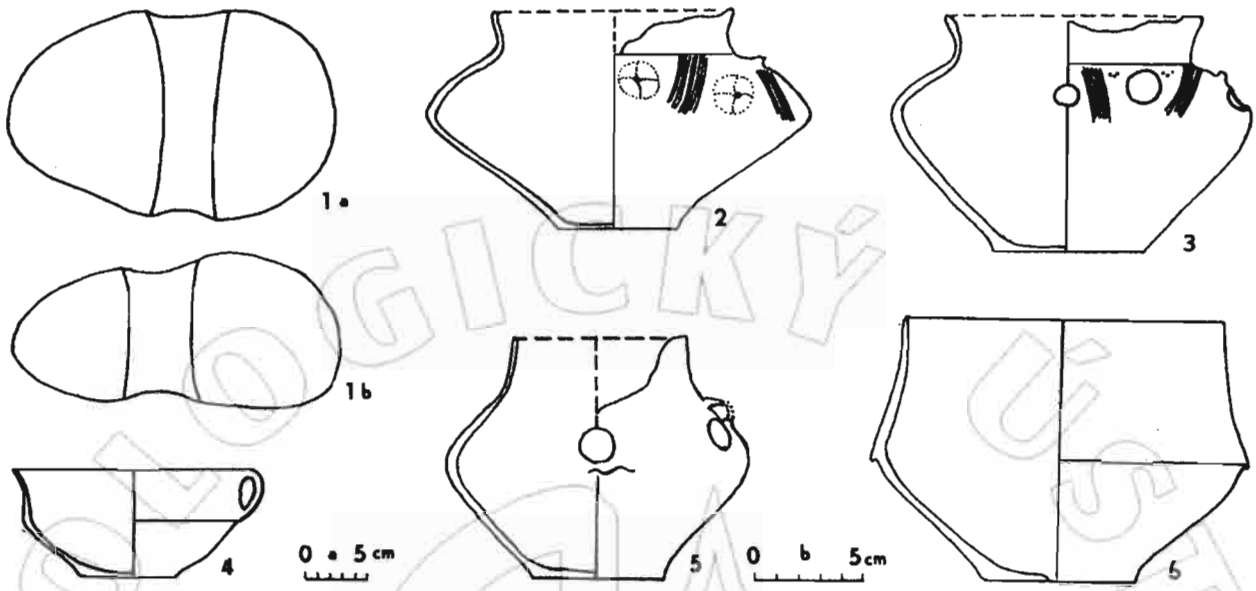
Obr. 95. Šarišské Michaľany /Stredné pole/. (B. Tomášová, s. 223.)



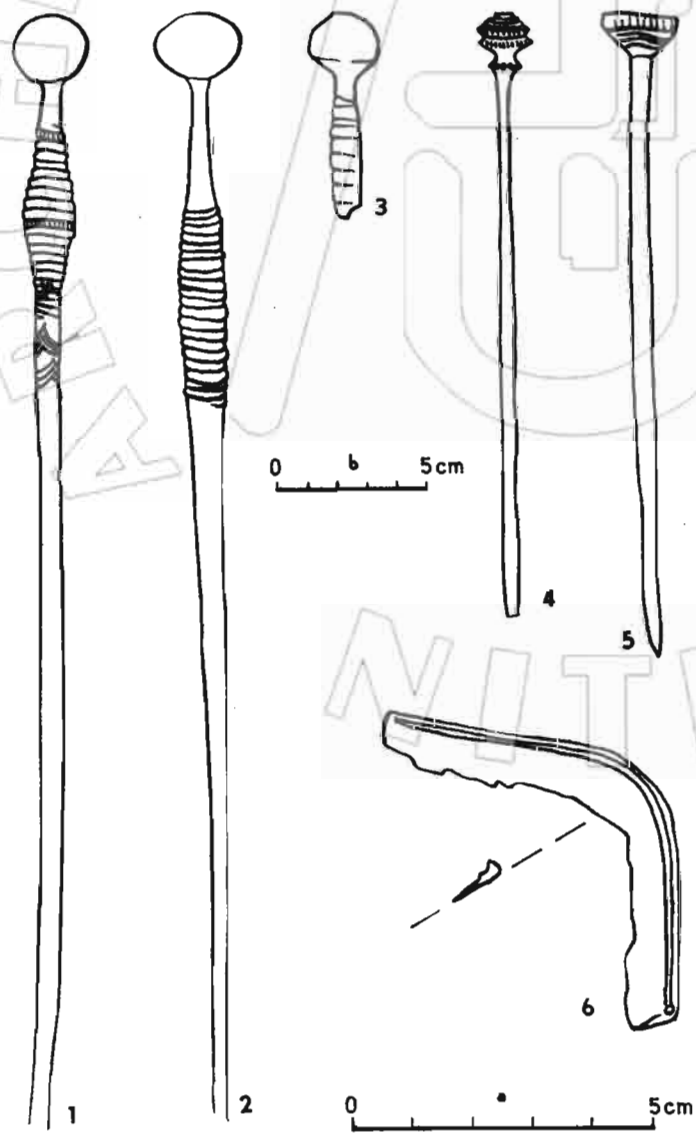
Obr. 96. Lakšárska Nová Ves /Lipovec/. Črepový materiál z 9. stor. (B. Tomášová, s. 223.)



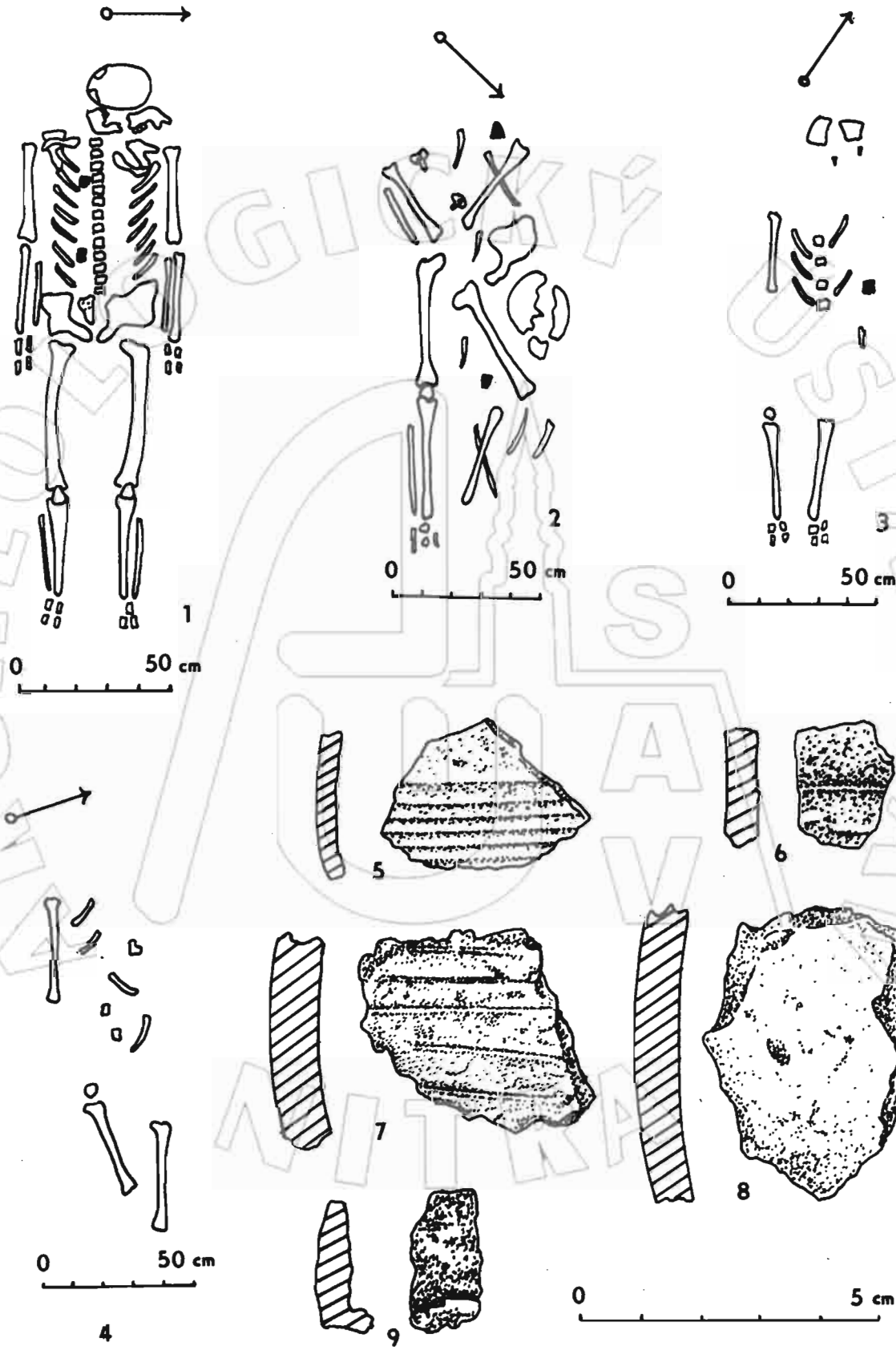
Obr. 97. Kremnica. Stredoveká keramika nájdená v studni. (G. Trgina, s. 228.)



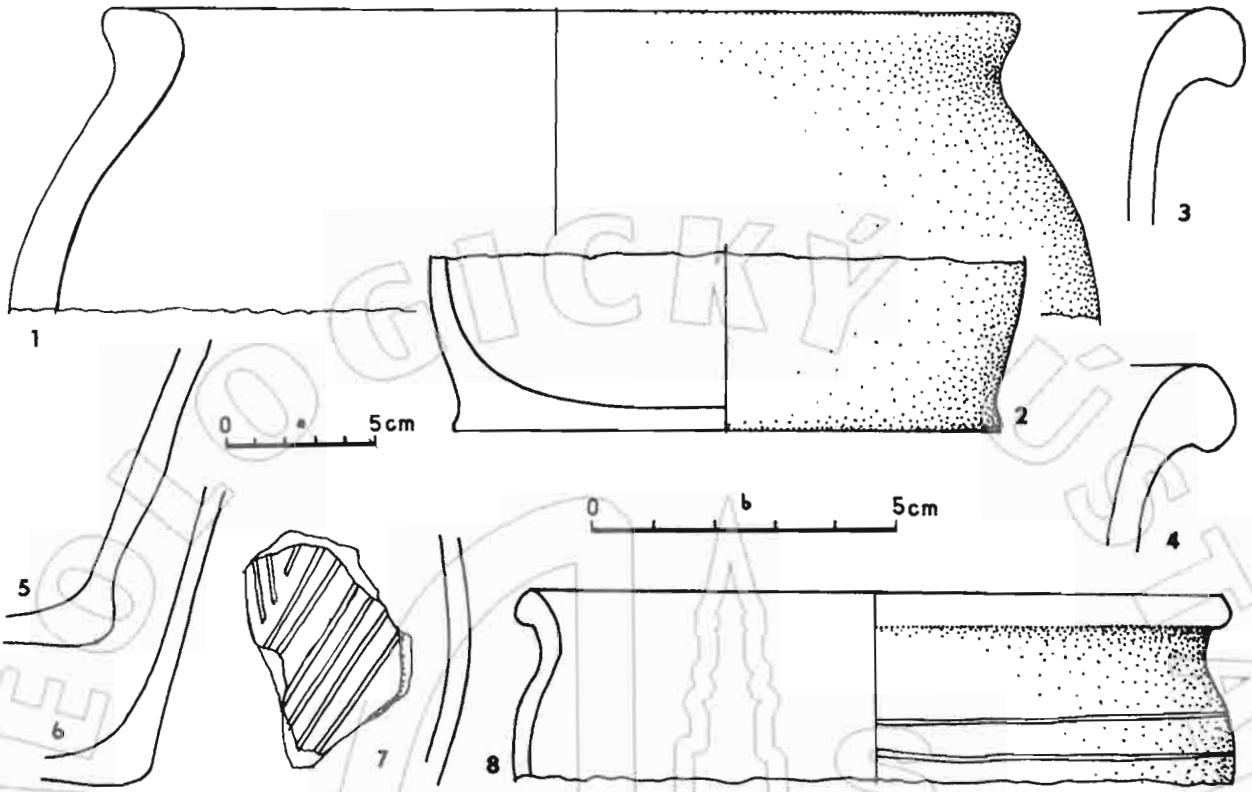
Obr. 98. 1a-1b - Špania Dolina /Piesky/, kamenný mlat, staršia doba bronzová; 2-6 - Žiar nad Hronom /Dlhé diely/: 2 - hrob 67/85; 3, 4 - hrob 62/85; 5 - hrob 70/85; 6 - hrob 64/85 /mierka a = 2-6; b = 1a, 1b/. (G. Trgina, s. 227, 229.)



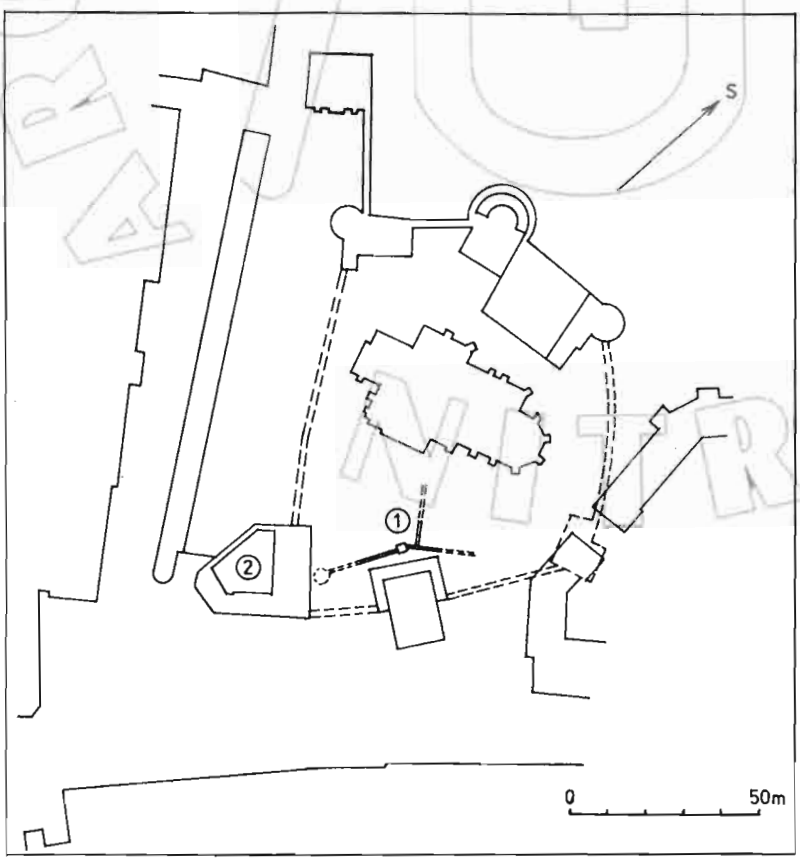
Obr. 99. Žiar nad Hronom /Dlhé diely/. 1, 2, 4-6 - mohyla VI/84, hrob 30/84; 3 - hrob 62/85 /mierka a = 1, 2, 4-6; b = 3/. (G. Trgina, s. 229.)



Obr. 100. Kameničná, časť Balvany. 1 - hrob 10; 2 - hrob 11; 3 - hrob 12; 4 - hrob 13; Nálezy: 5, 6 - hrob 10; 7, 8 - hrob 11; 9 - hrob 12. (A. Trugly, s. 230.)



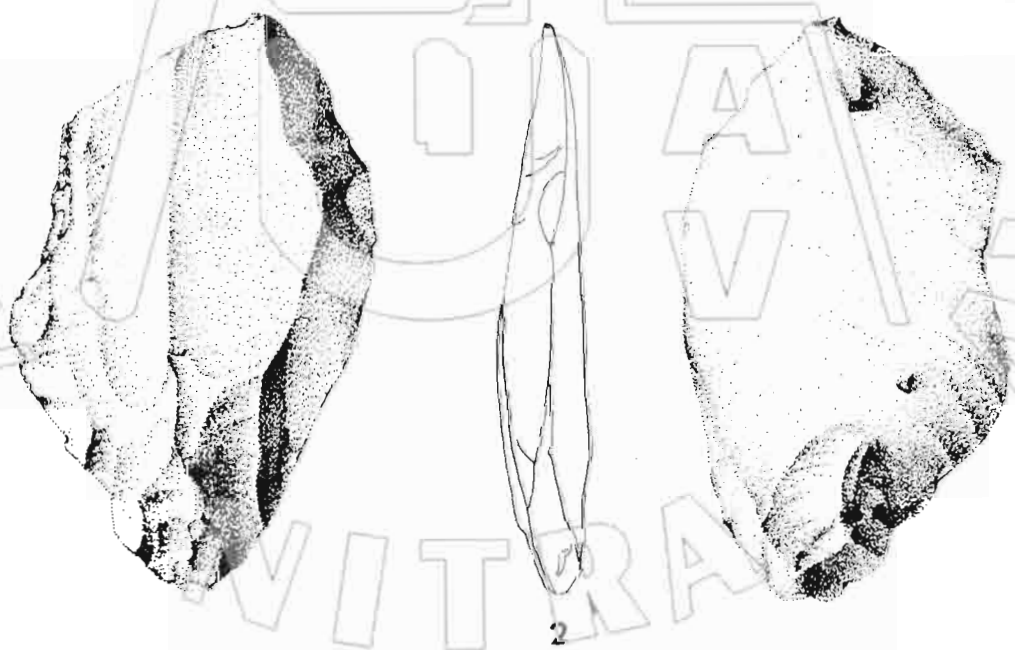
Obr. 101. Martin, časť Vrútky /Hradište/. 1, 2, 5, 6 - púchovská kultúra; 3, 4, 8 - 13.-14. stor.; 7 - mladšia doba bronzová /mierka a = 1, 2, 8; b = 3-7/. (V. Turčan, s. 231.)



Obr. 102. Banská Bystrica /mestský hrad/. Situačný pôdorys. 1, 2 - skúmané plochy. (A. Vallašek, s. 232.)



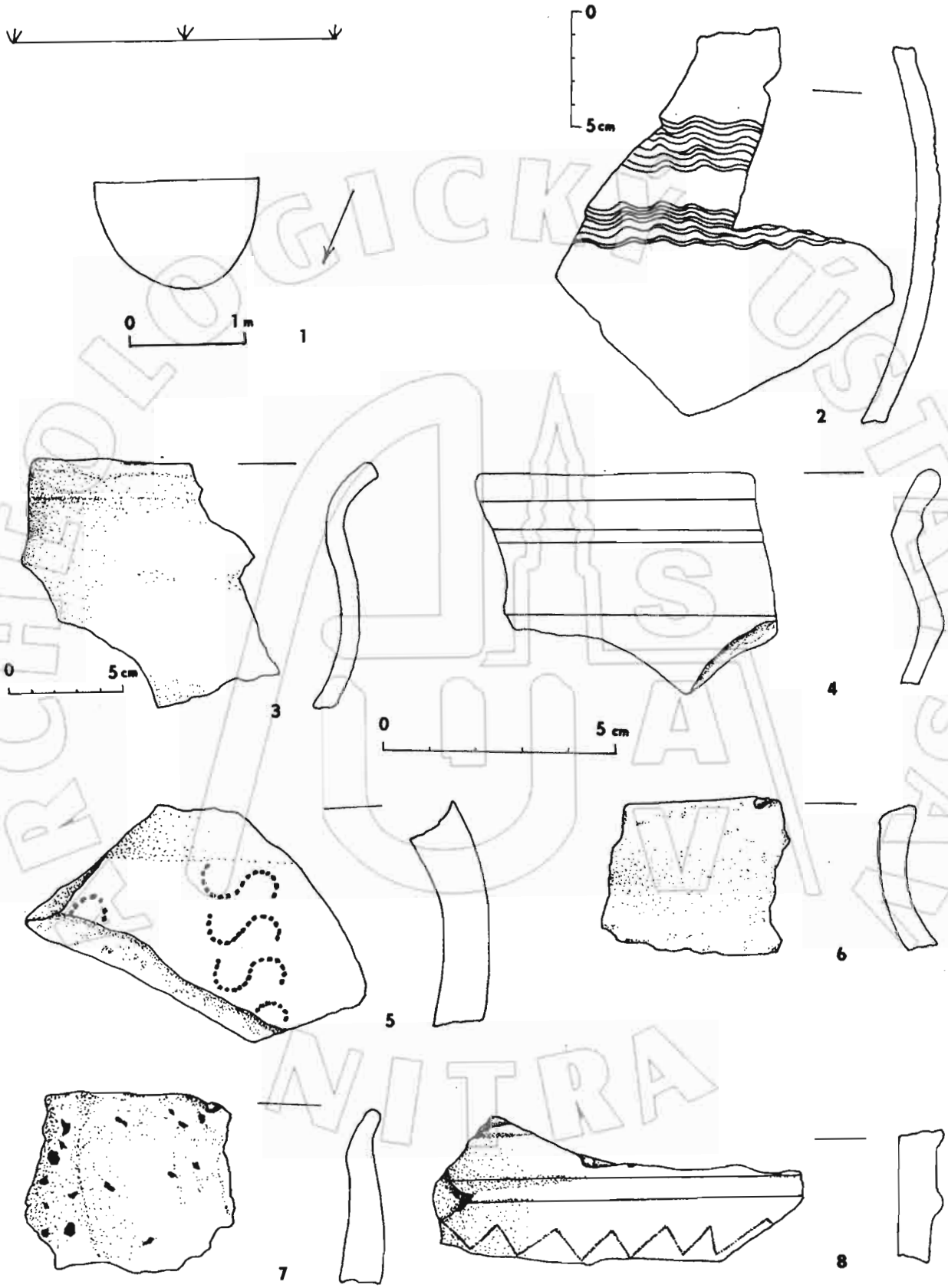
1



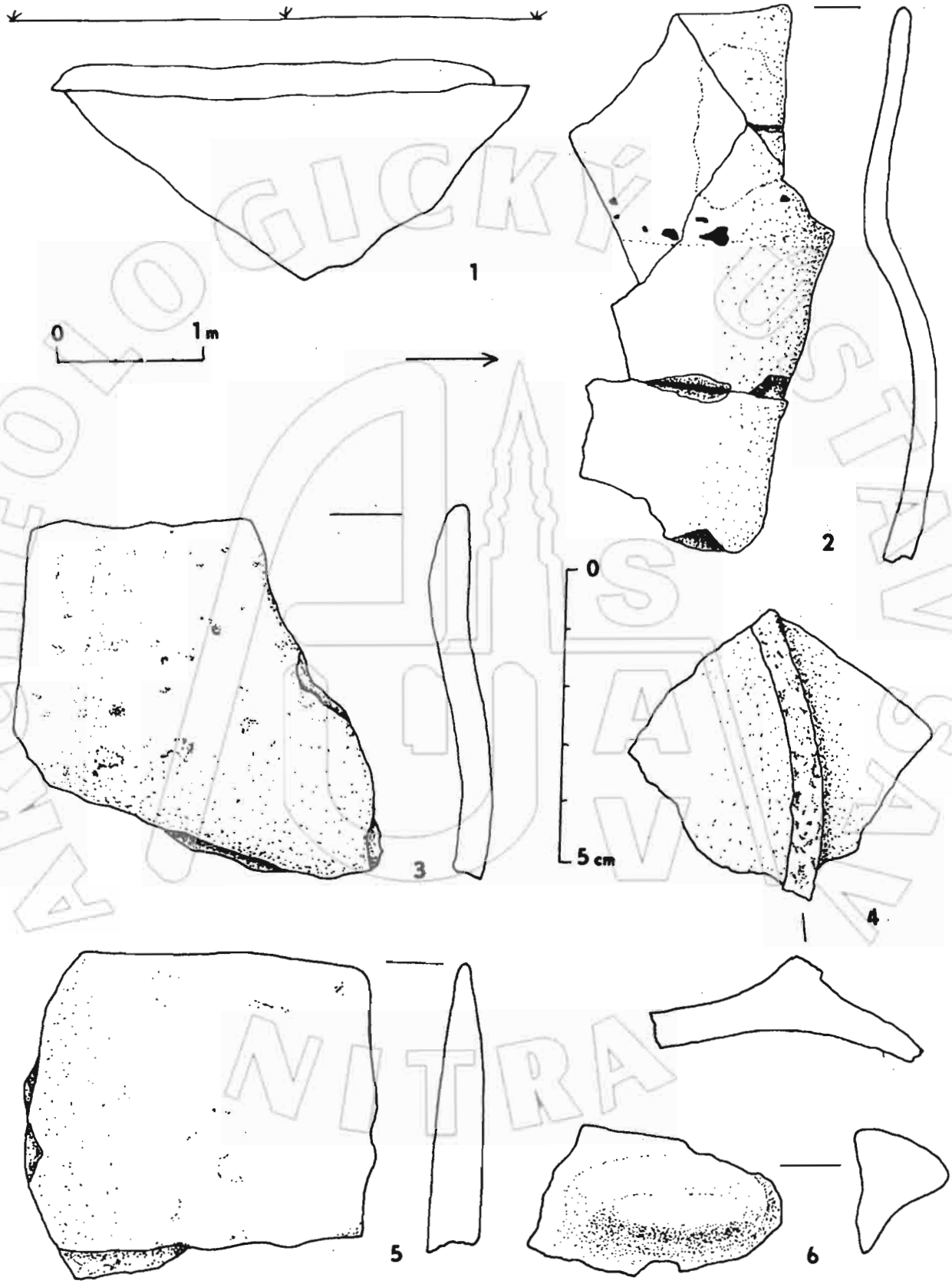
2

0 5 cm

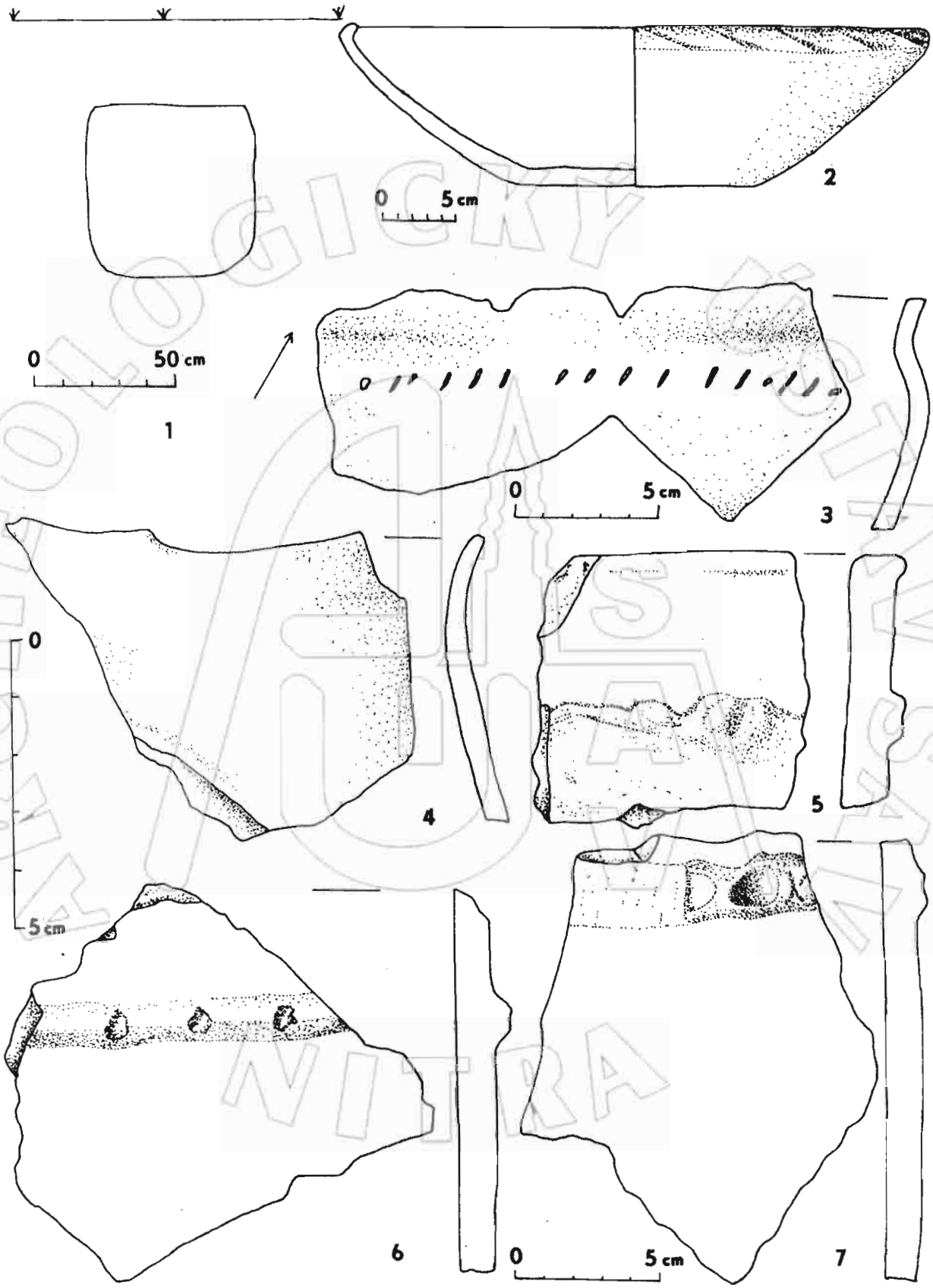
Obr. 103. Zalužice, časť Malé Zalužice. 1 - pohľad od JZ na miesto nálezu mladopaleolitického nástroja /breh zátoky/; 2 - viacúčelový nástroj z obdobia neskorého gravettienu. (M. Vizdal, s. 237.)



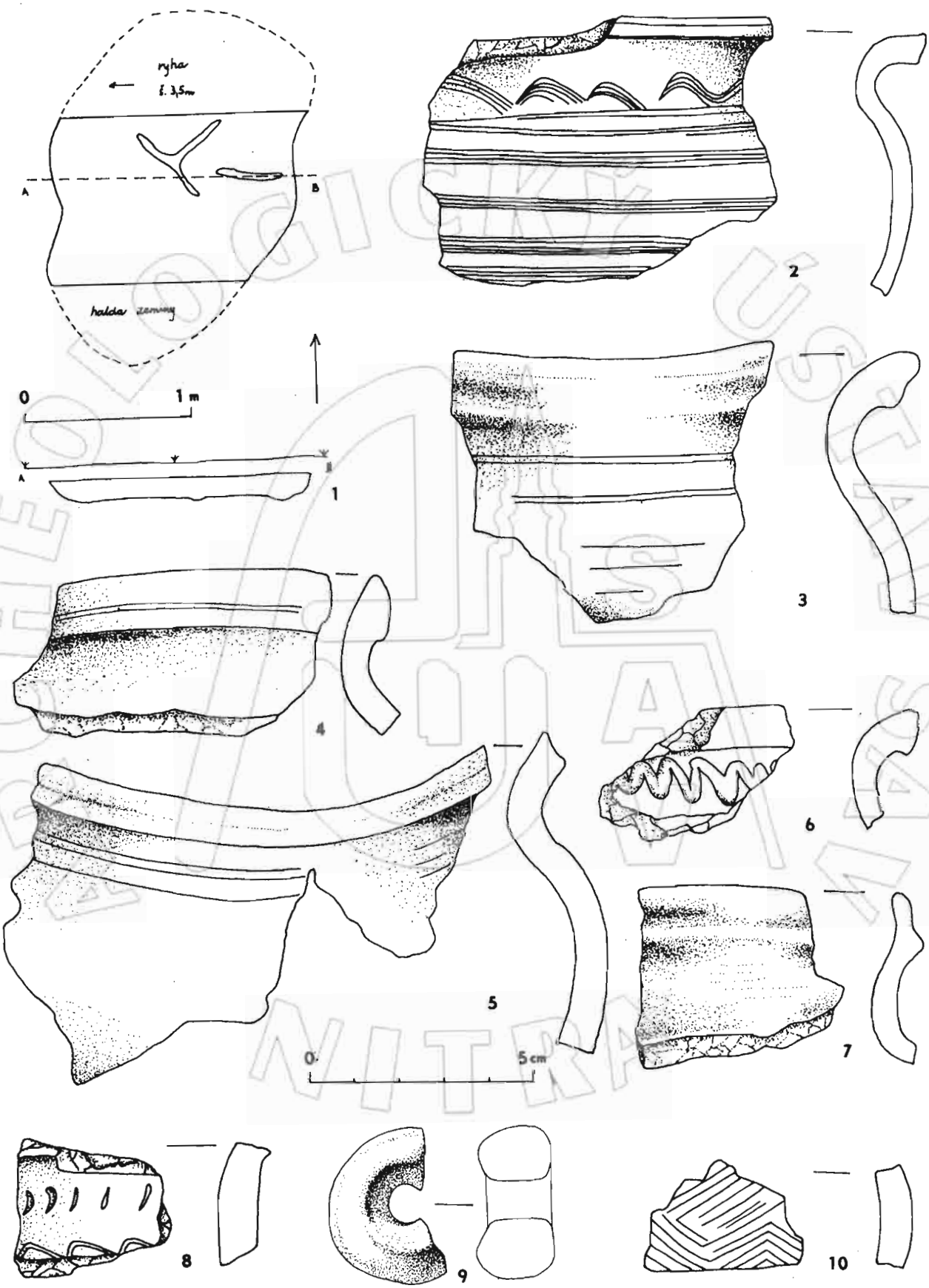
Obr. 104. Zemplínska Široká, časť Rebrín. 1 - profil odpadovej jamy z doby rímskej; 2-8 - výber črepov. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 105. Michalovce, časť Hrádok. 1 - profil objektu; 2-6 - črepy z neolitického objektu. (M. Vizdal, s. 237.)



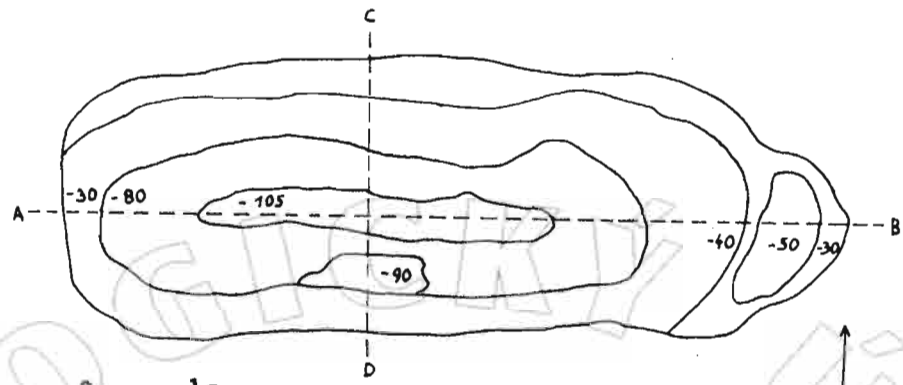
Obr. 106. Michalovce, časť Hrádok /Baňa/. 1 - profil odpadovej jamy kuštanovickej kultúry; 2 - rekonštruovaná misa; 3-7 - črepový materiál. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 107. Ruská /plynovod/. 1 - pôdorys sídliskového objektu z 10.-12. stor.; 2-10 - črepový materiál. (M. Vizdal, s. 237.)

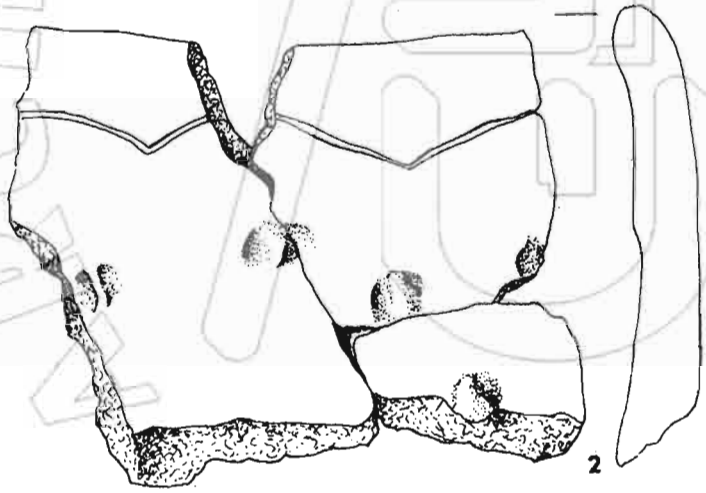


Obr. 108. Ruská. Plynovod: 1, 2 - črepy z 10.-12. stor.; 3 - kužeľovitá nôžka/?/ s rytou výzdobou, eneolit. Zber: 4-7, 9 - črepy z rôznych období; 8 - časť perly zo sklovitej hmoty z 9.-10. stor. (M. Vizdal, s. 237.)



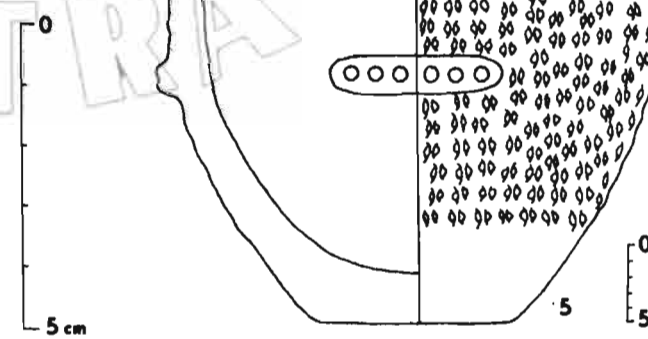




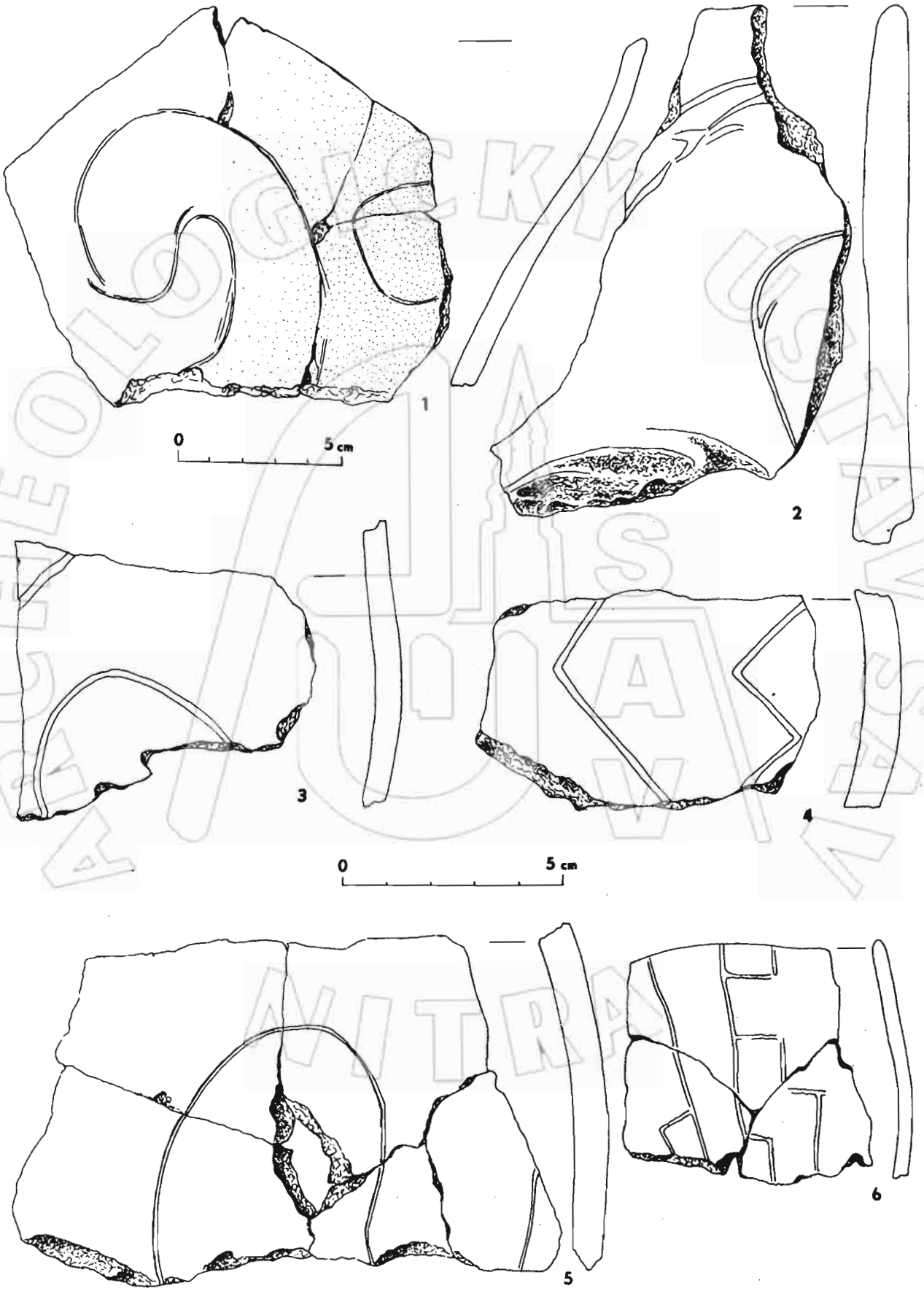




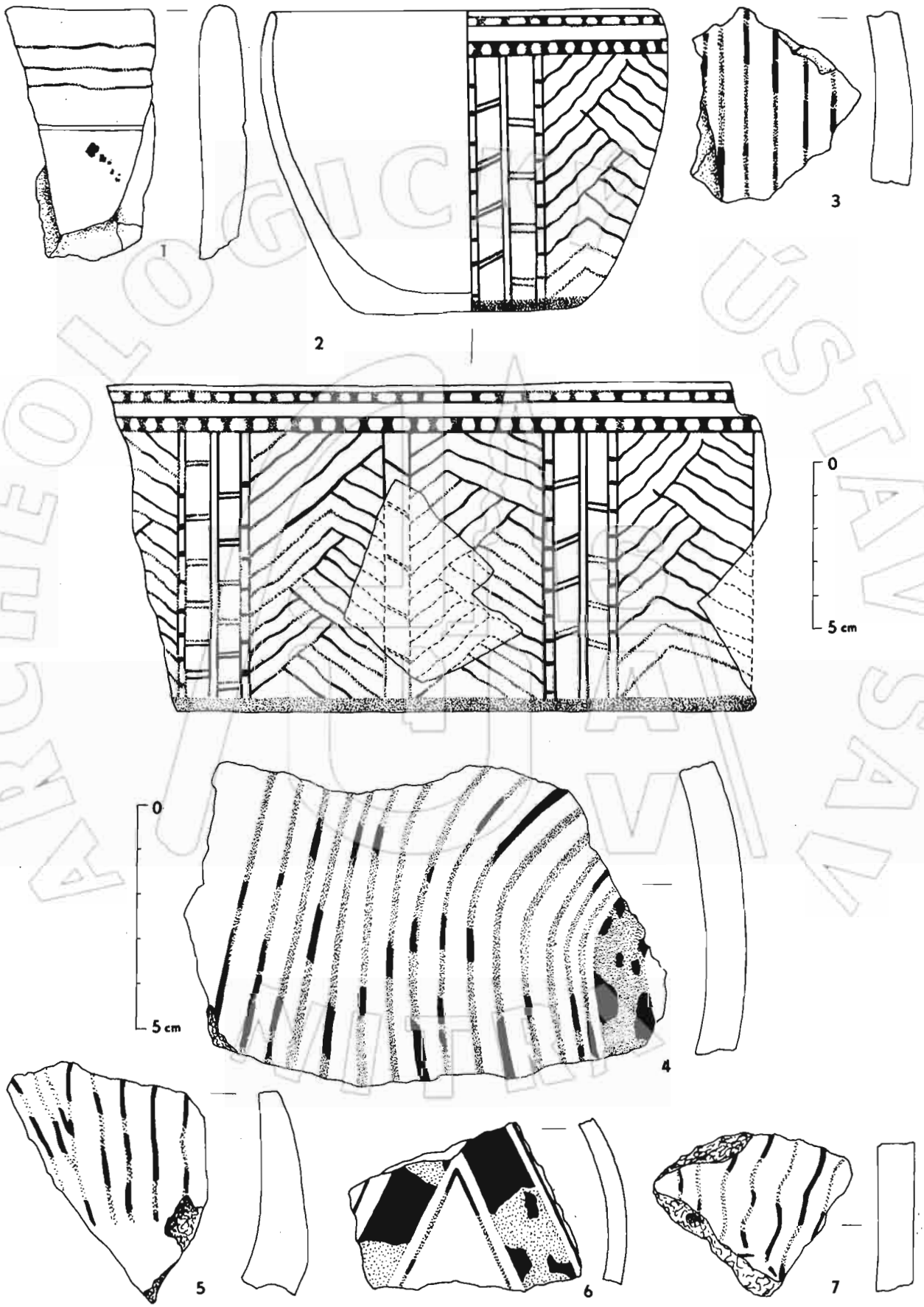




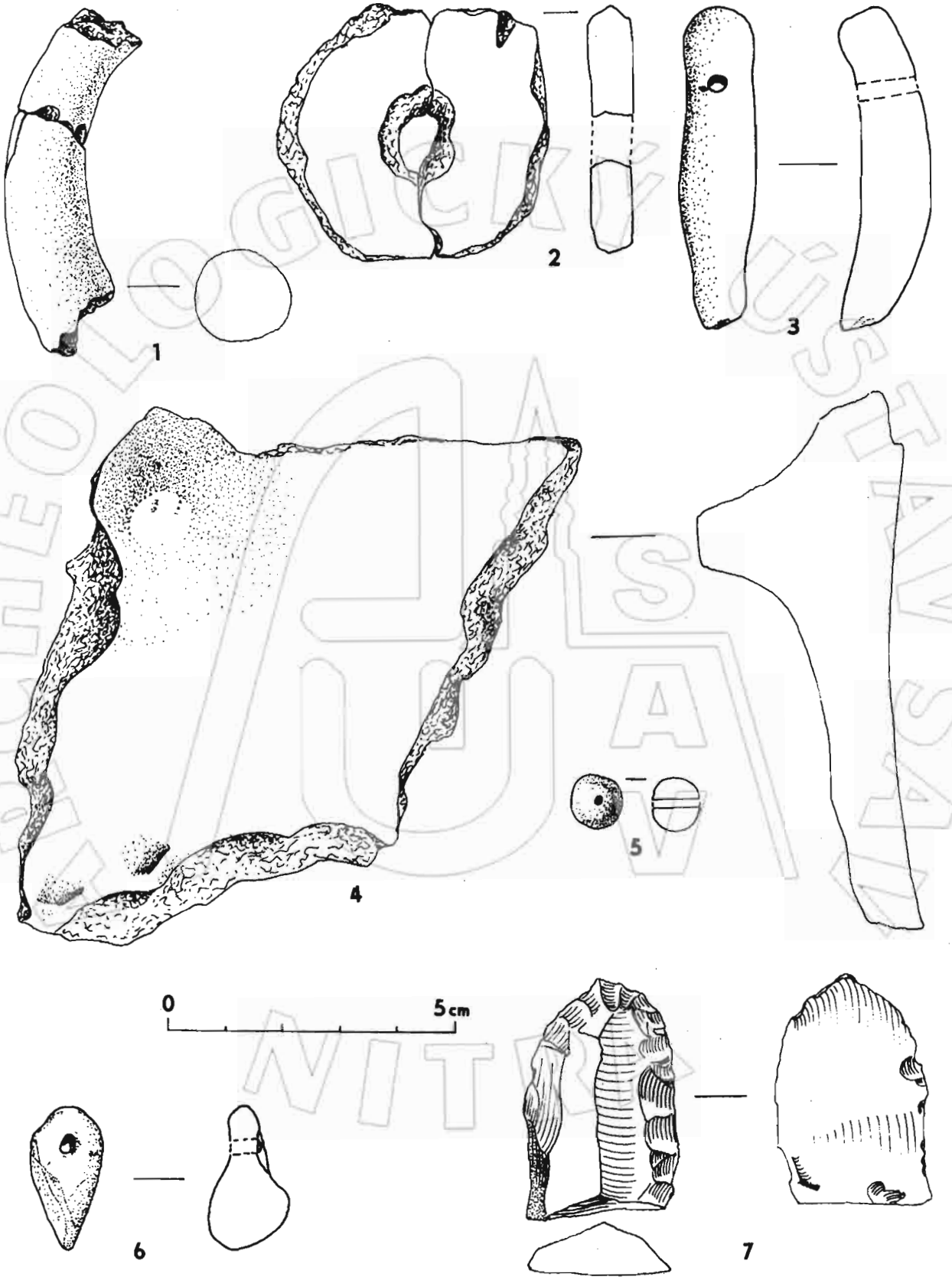
Obr. 109. Zbudza. 1 - pôdorys sídliskového objektu z obdobia starého neolitu; 2-4 - črepy so vštipovanou výzdobou; 5 - rekonštruovaná nádoba so vštipovanou výzdobou. (M. Vizdal, s. 237.)



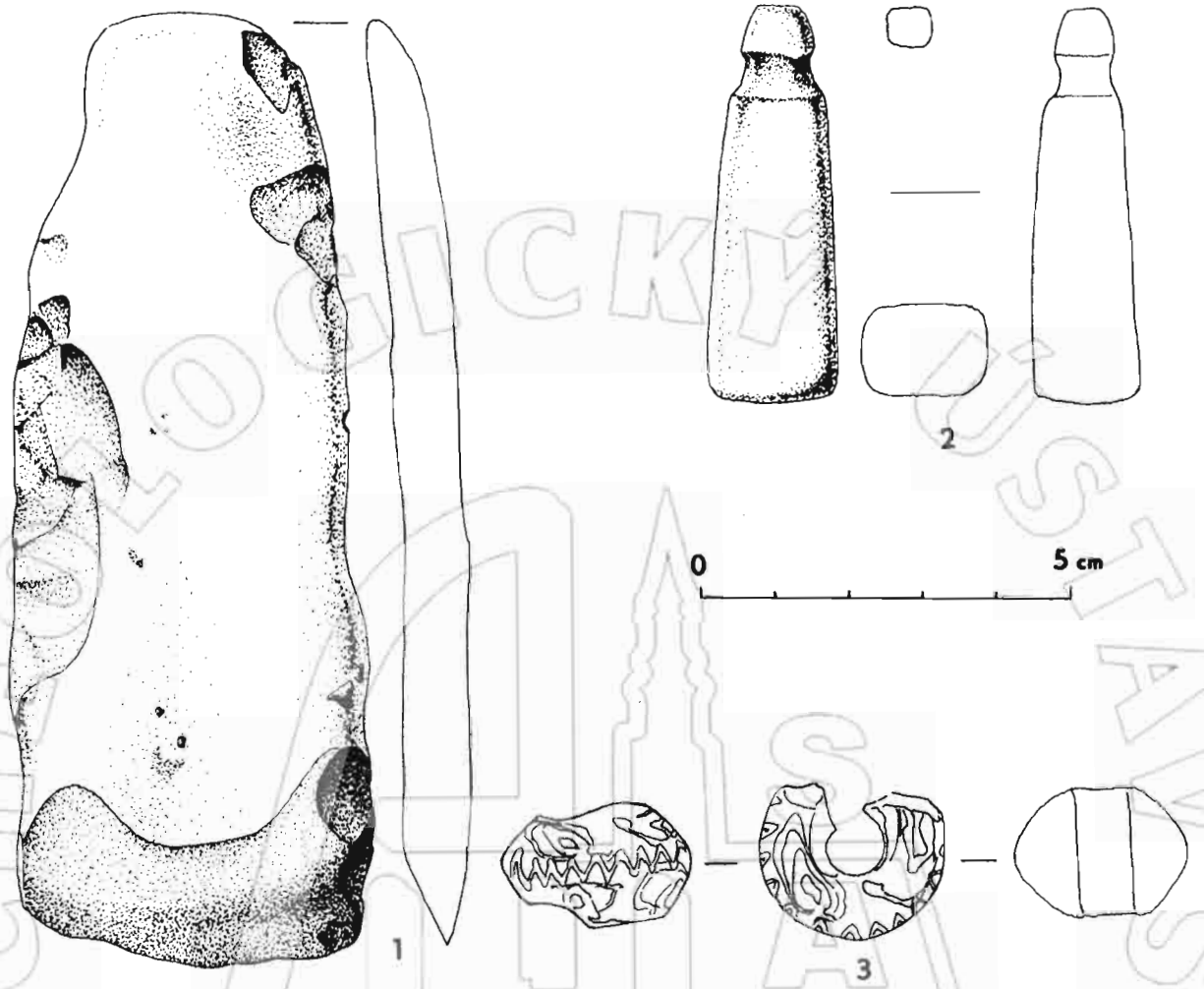
Obr. 110. Zbudza. Črepy s rytými líniami. (M. Vizdal, s. 237.)



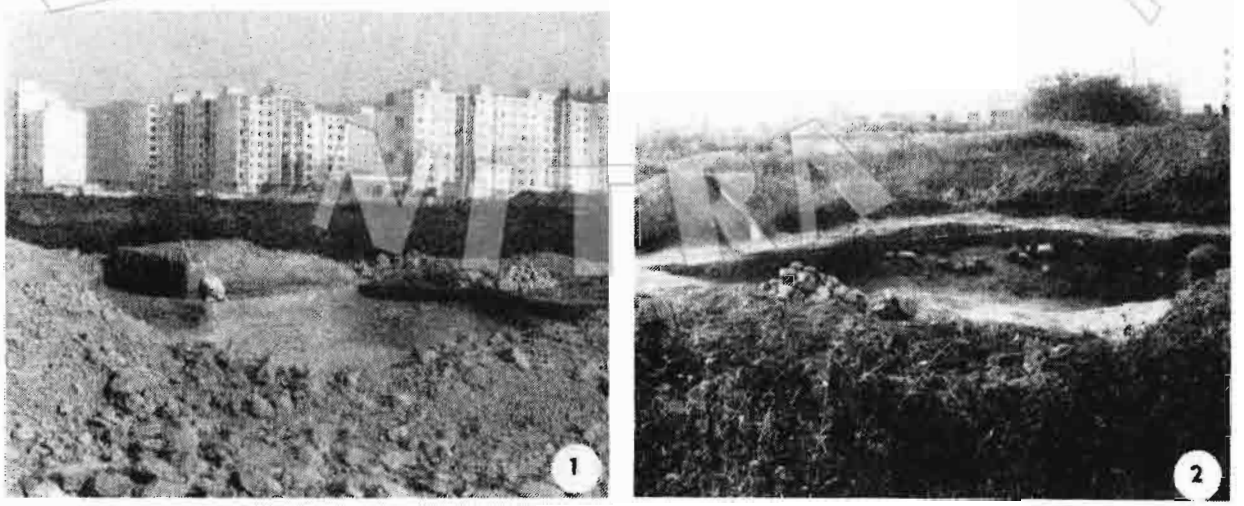
Obr. 111. Zbudza. 1, 3-7 - črepy s čierno maľovanými líniami; 2 - neúplná miskovitá nádobka s čiernou výzdobou. (M. Vizdal, s. 237.)



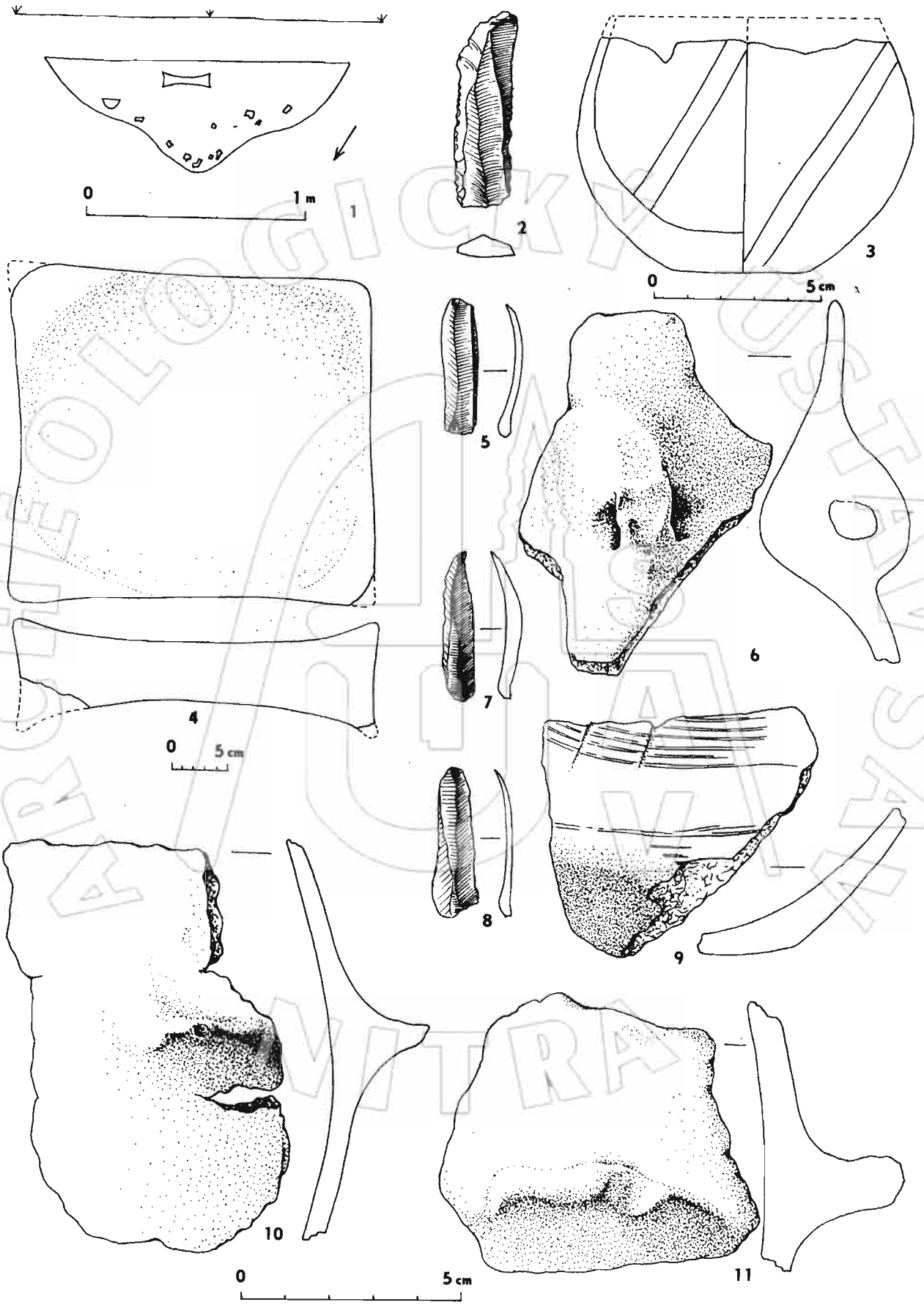
Obr. 112. Zbudza. 1, 2 - zvláštne keramické tvary; 3, 5, 6 - časti náhrdelníka; 4 - črep s prstovanými jamkami a výčnelkom; 7 - časť pazúrikového škrabadla z mladého paleolitu. (M. Vizdal, s. 237.)



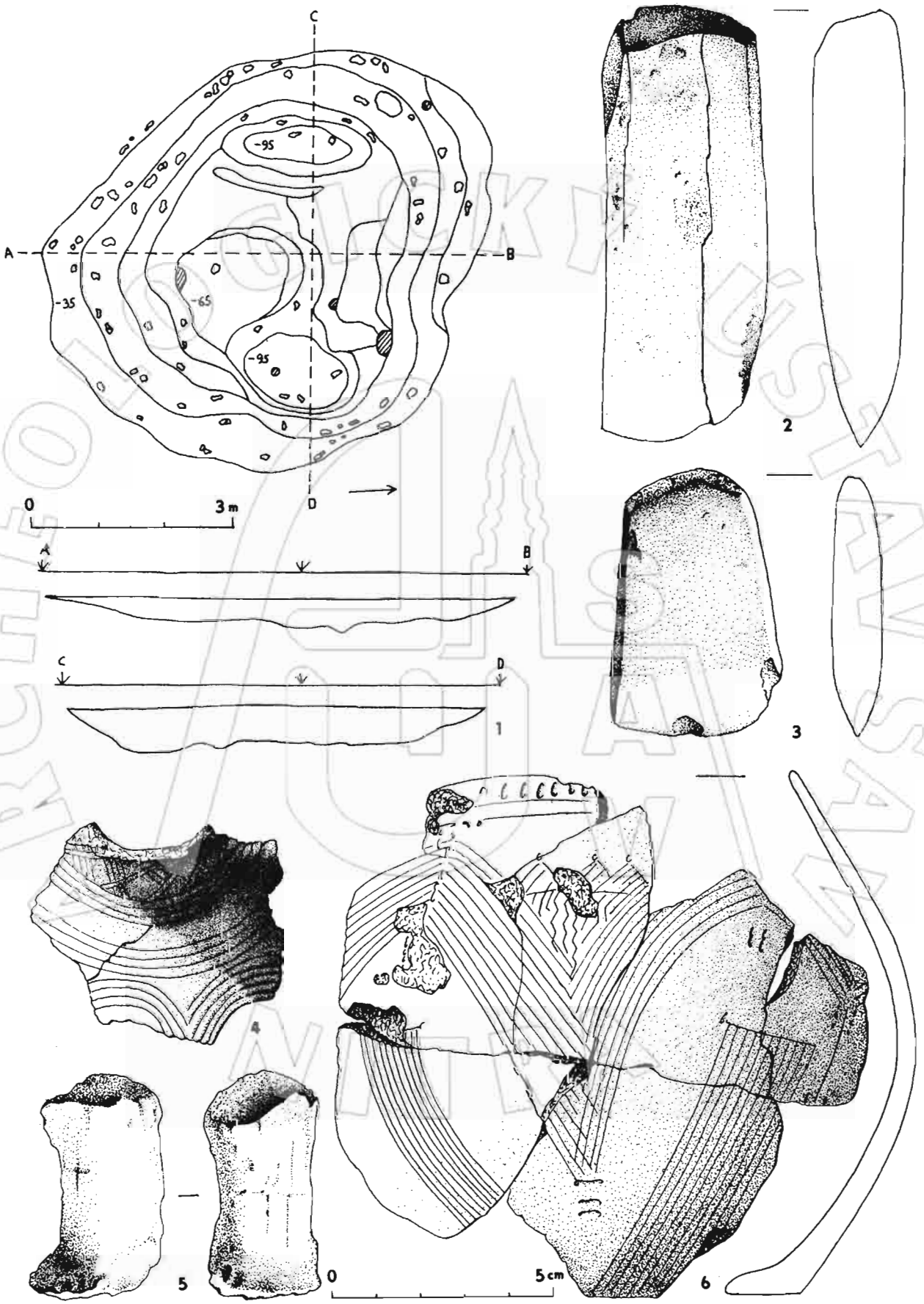
Obr. 113. Humenné, časť Krámová. 1 - ílovcová sekerka; 2 - kamenný amulet /figúrka/?/; 3 - perla z čiernej pasty s viacfarebnou výzdobou. (M. Vizdal, s. 237.)



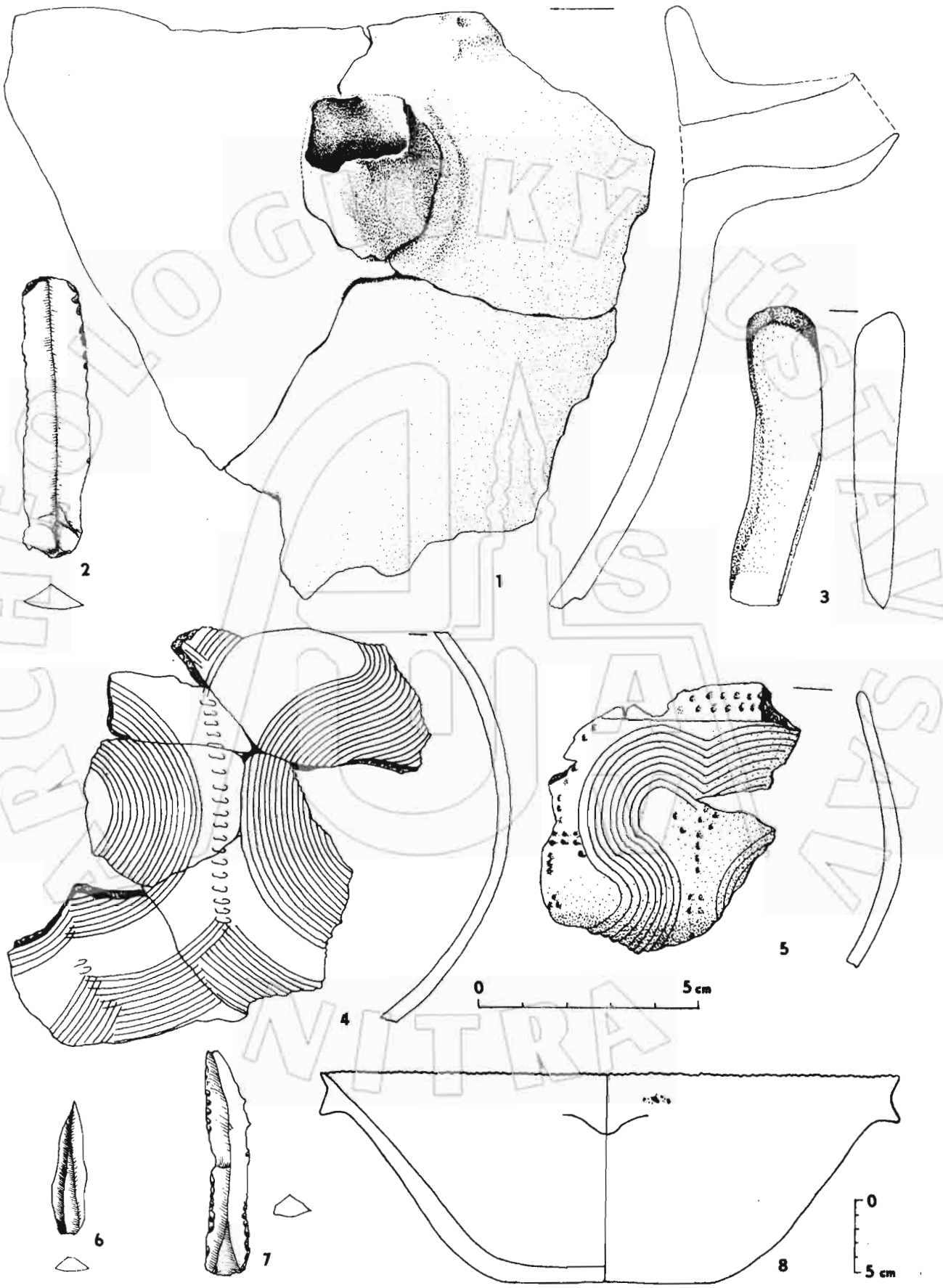
Obr. 114. Humenné /Terasa/. 1 - lokalita od JZ; 2 - časť odkrytého sídliskového objektu 1/85. (M. Vizdal, s. 237.)



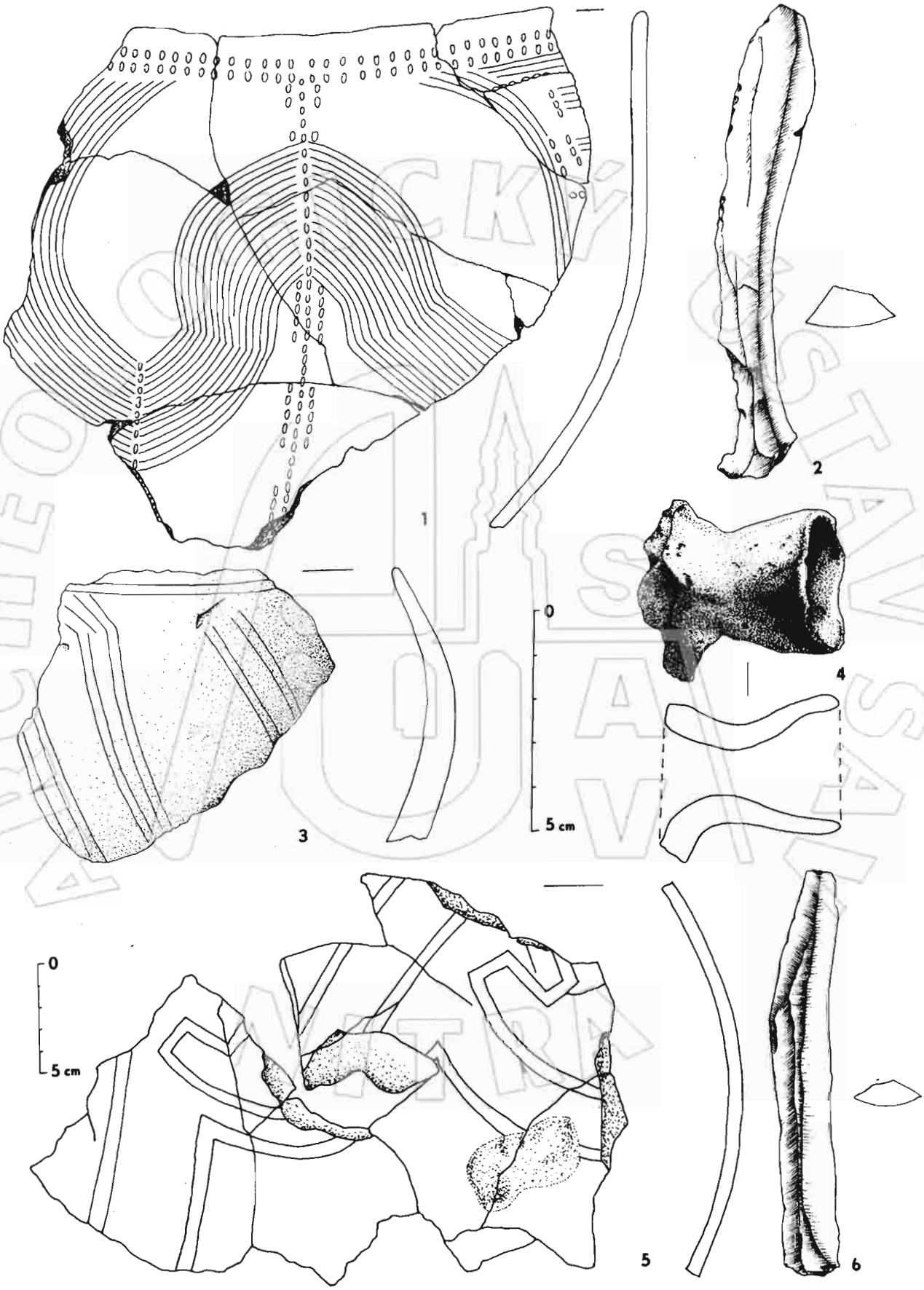
Obr. 115. Humenné /Terasa/. 1 - profil neolitického sídliskového objektu 2/85; 2, 5, 7, 8 - štiepaná obsidiánová industria; 3 - nádobka s rytou výzdobou; 4 - ílovcová platňa; 6, 9-11 - črepový materiál. (M. Vizdal, s. 237.)



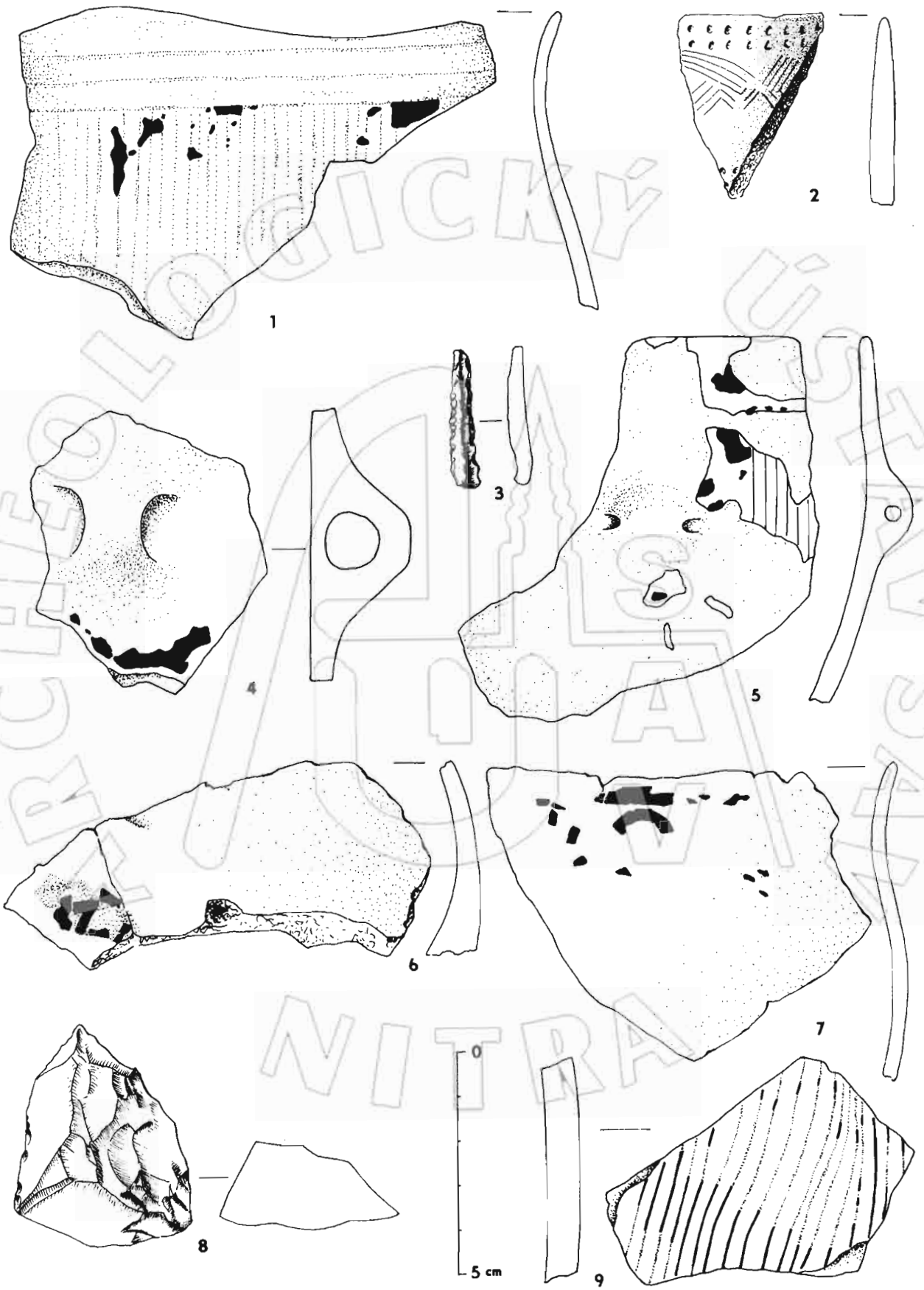
Obr. 116. Humenné /Terasa/. 1 - pôdorys neolitického sídliskového a výrobného objektu 3/85; 2, 3 - kamenné sekerky; 4, 6 - bukovohorská keramika; 5 - nôžka so stopami rytej výzdoby. (M. Vizdal, s. 237.)



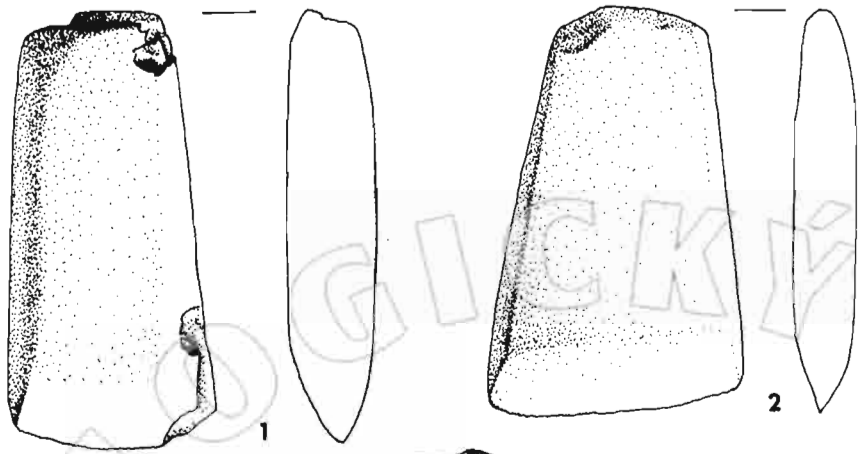
Obr. 117. Humenné /Terasa/. 1 - črep z ústia nádoby s výlevkou; 2, 6, 7 - obsidiánová industria; 3 - kamenný klin; 4, 5 - bukovohorské črepy; 8 - misa s presekávaným okrajom a so stopami čiernej farby. (M. Vizdal, s. 237.)



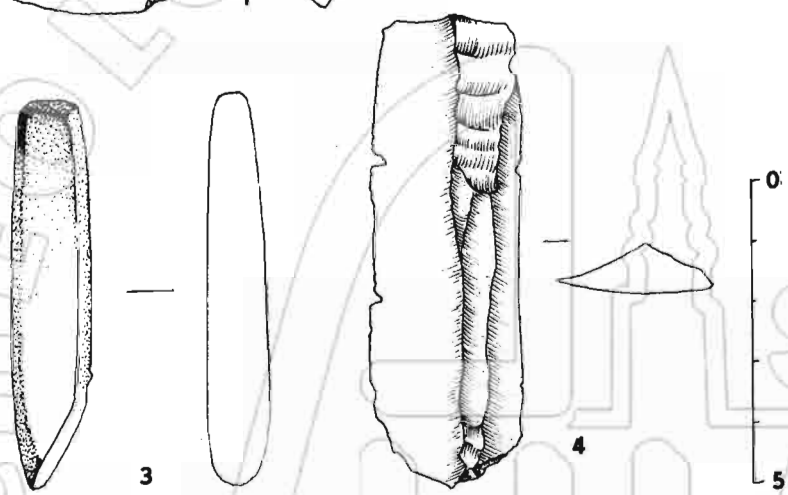
Obr. 118. Humenné /Terasa/. 1 - okraj bukovohorskej polguľovitej nádoby; 2 - limnokvarcitové/?/ škrabadlo; 3 - okrajový črep s rytou výzdobou; 4 - výlevka; 5 - časť nádoby s rytým ornamentom; 6 - obsidiánové škrabadlo. (M. Vizdal, s. 237.)

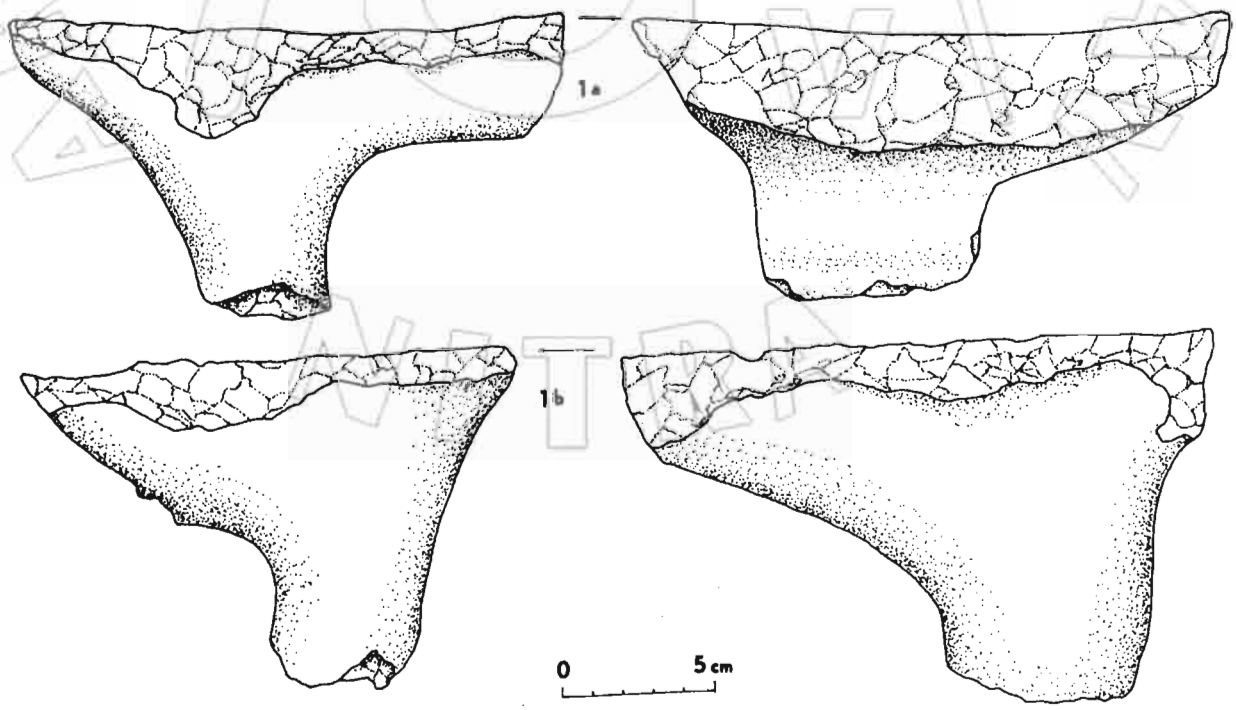


Obr. 119. Humenné /Terasa/. 1, 4-7, 9 - črepy so stopami čierno maľovanej výzdoby; 2 - okrajový črep s rytou výzdobou; 3 - obsidiánový vrták; 8 - drásadlový nástroj. (M. Vizdal, s. 237.)

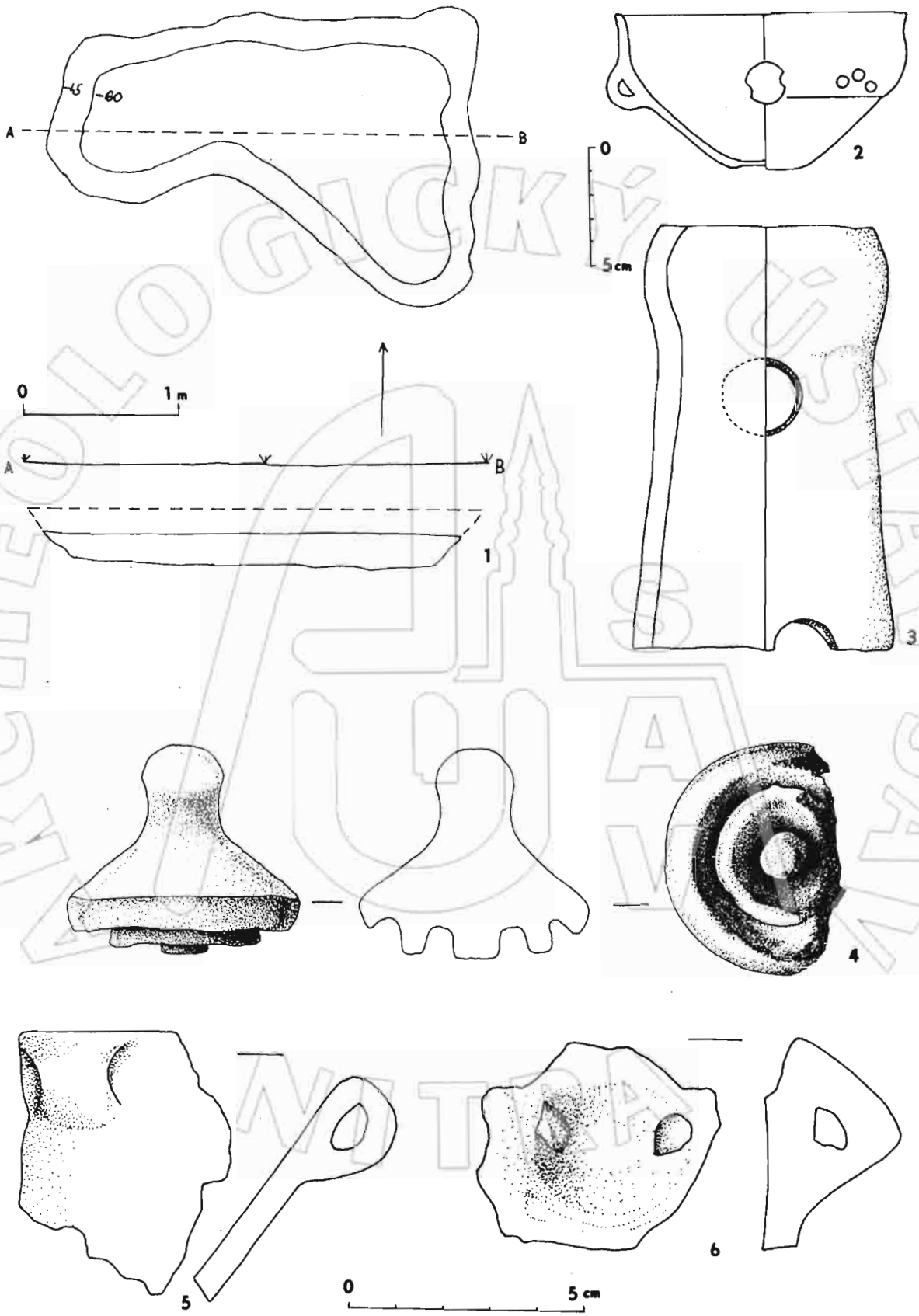


Obr. 120. Humenné /Terasa/. 1, 2 - kamenné sekerky; 3 - klinový nástroj; 4 - časť obsidiánovej čepele. (M. Vizdal, s. 237.)

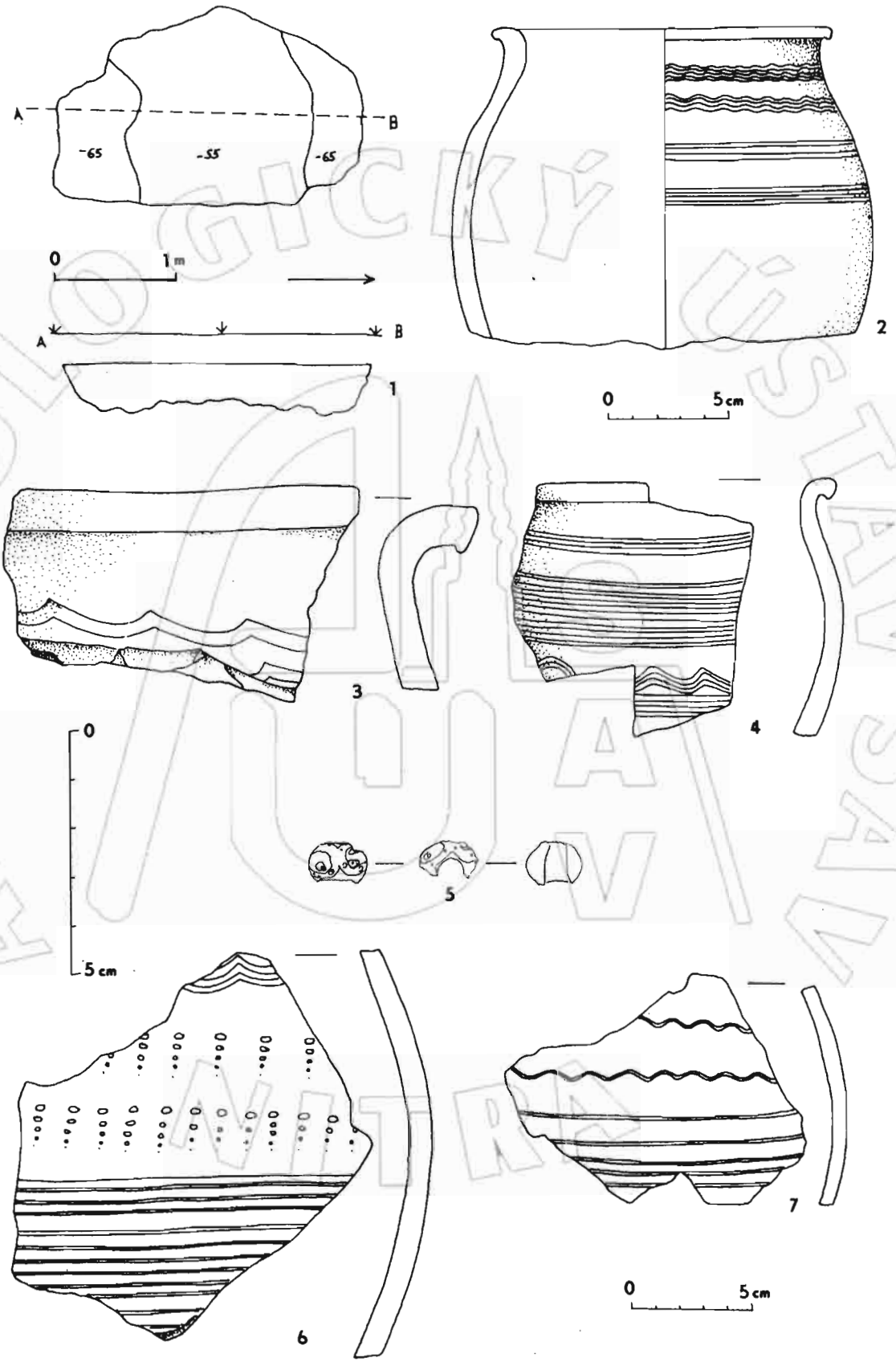




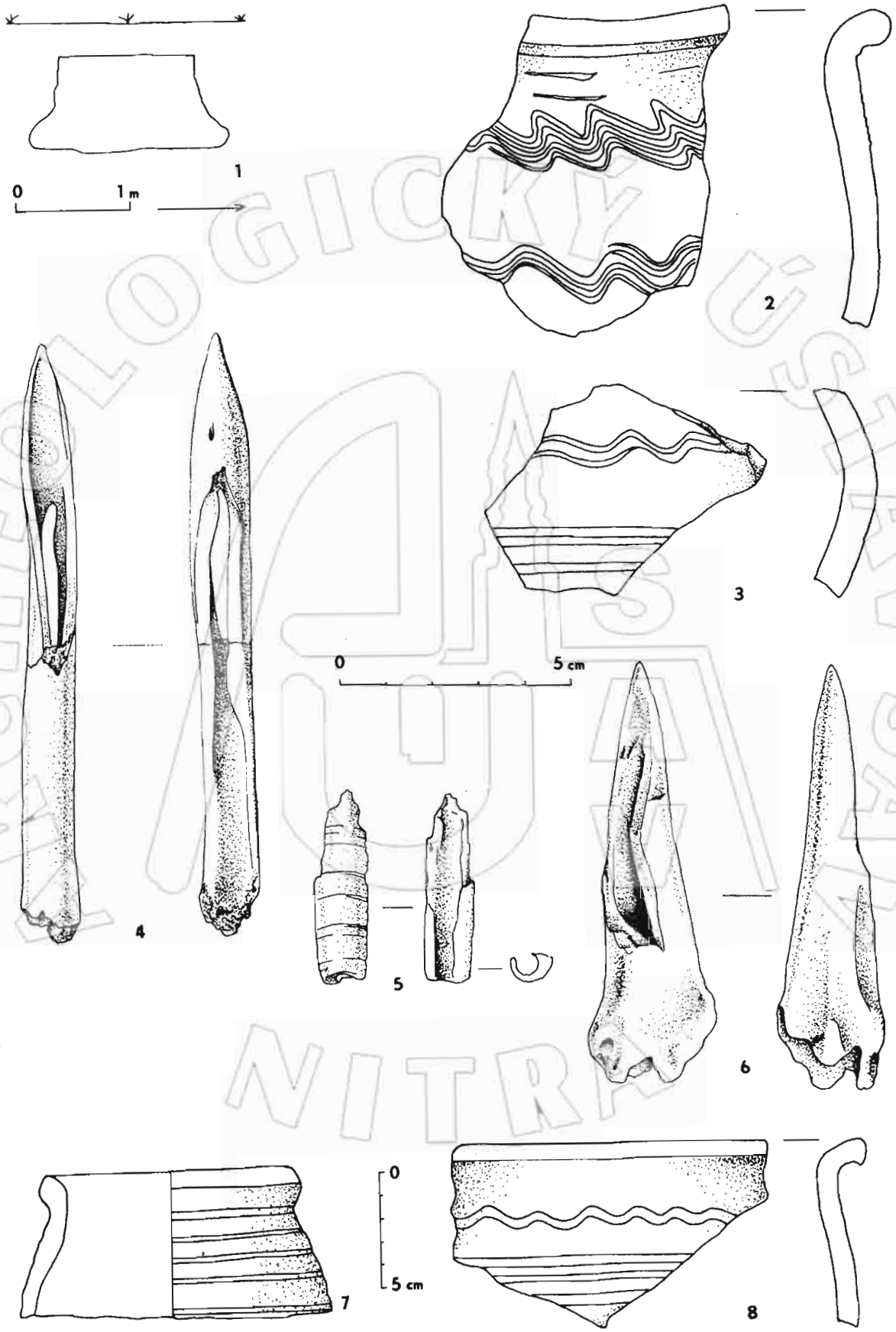
Obr. 121. Čeľovce. Časť hlineného oltárika/?/. (M. Vizdal, s. 237.)



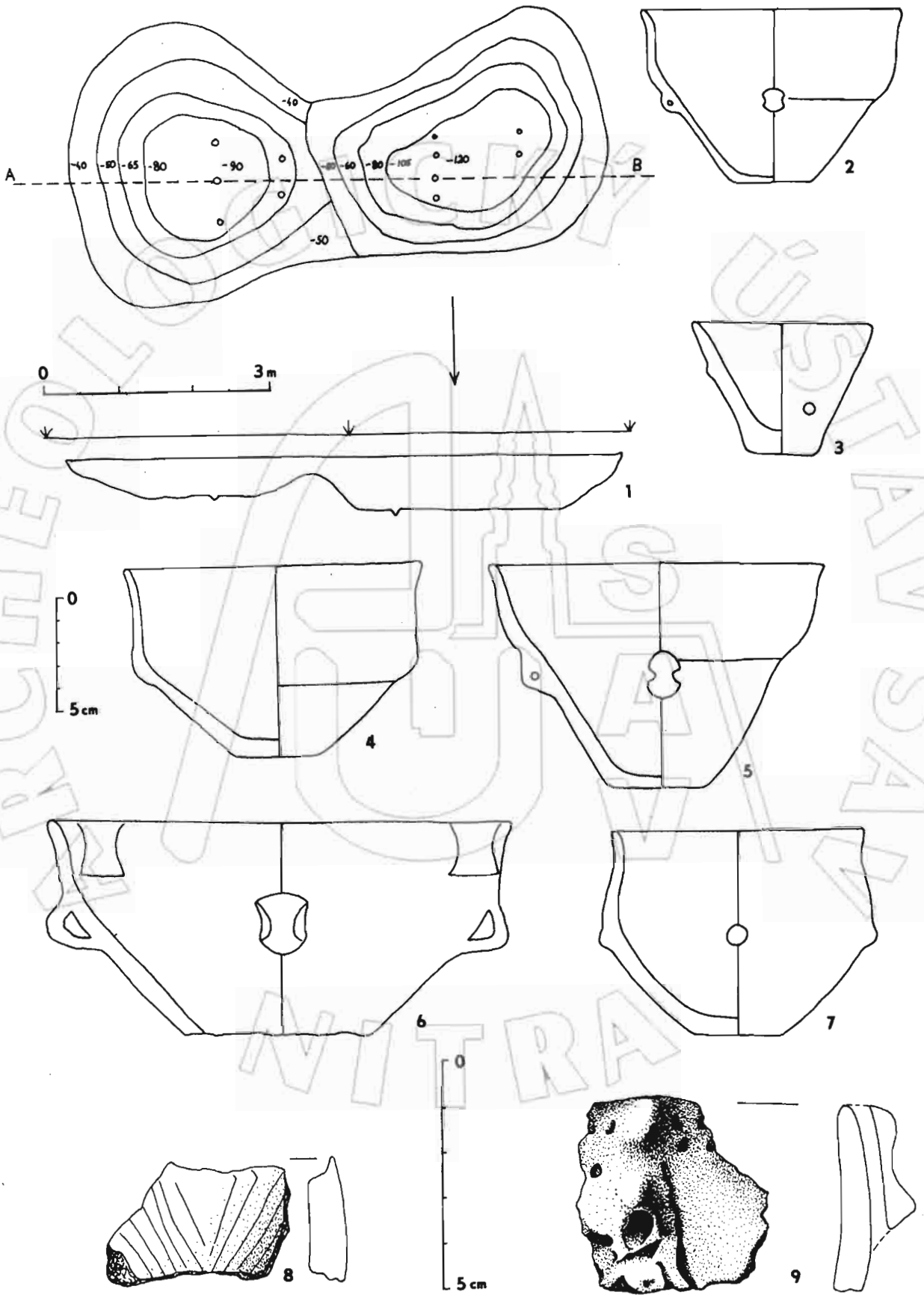
Obr. 122. Zemplínske Hradište. 1 - pôdorys eneolitického objektu 1/85; 2 - tenkostenná miska; 3 - dutá nôžka s prelamovanými kruhovými otvormi; 4 - hlinený príklop hrkálky/?/; 5, 6 - črepový materiál. (M. Vizdal, s. 237.)



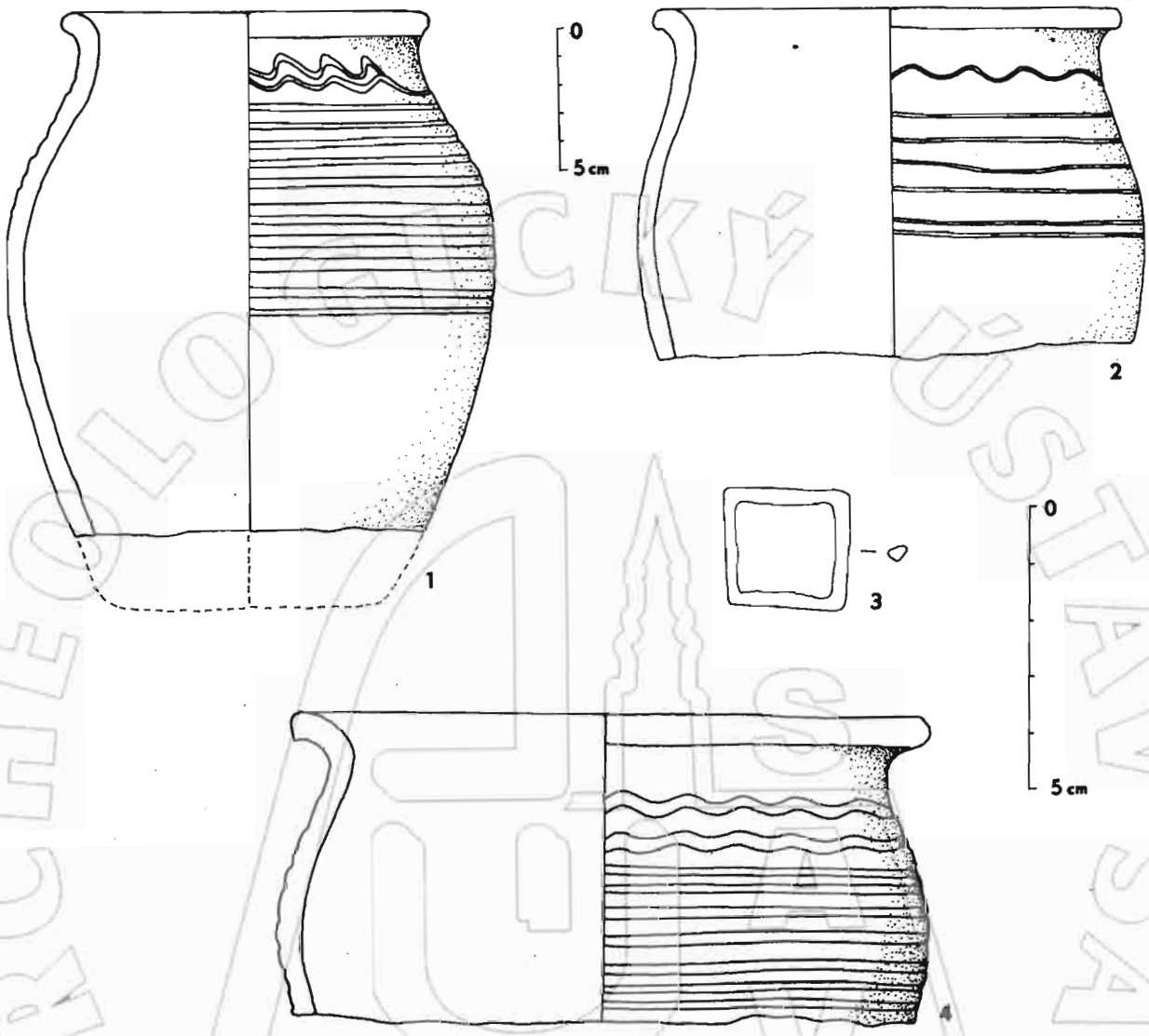
Obr. 123. Zemplínske Hradište. 1 - pôdorys slovanského sídliskového objektu 2/85; 2 - časť hrncovitej nádoby; 3, 4, 6, 7 - črepový materiál z 10. stor.; 5 - polovica perličky zo sklovitej hmoty (M. Vizdal, s. 237.)



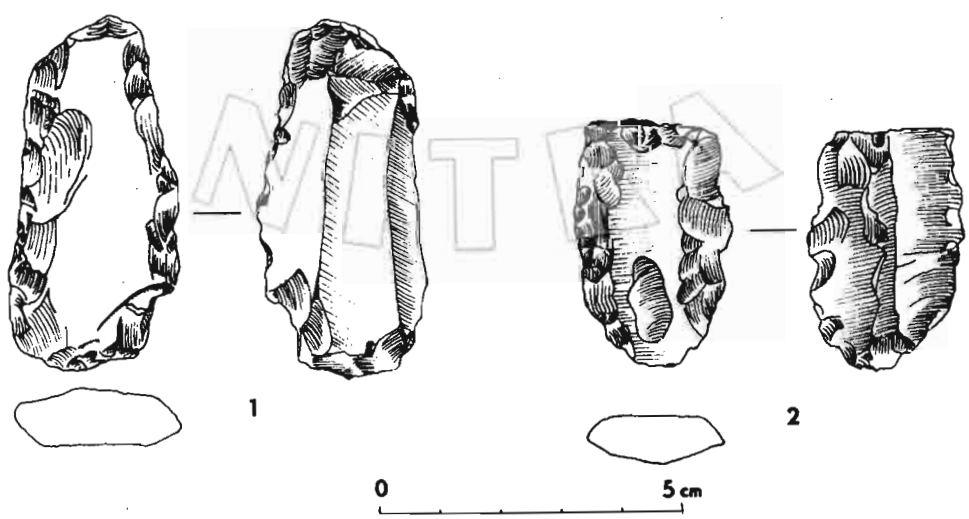
Obr. 124. Zemplínske Hradište. 1 - profil odpadovej jamy; 2, 3, 8 - črepový materiál z 10. stor.; 4, 6 - kostené šidlá; 5 - časť kostenej píšťaly; 7 - časť hrncovitej nádoby. (M. Vizdal, s. 237.)



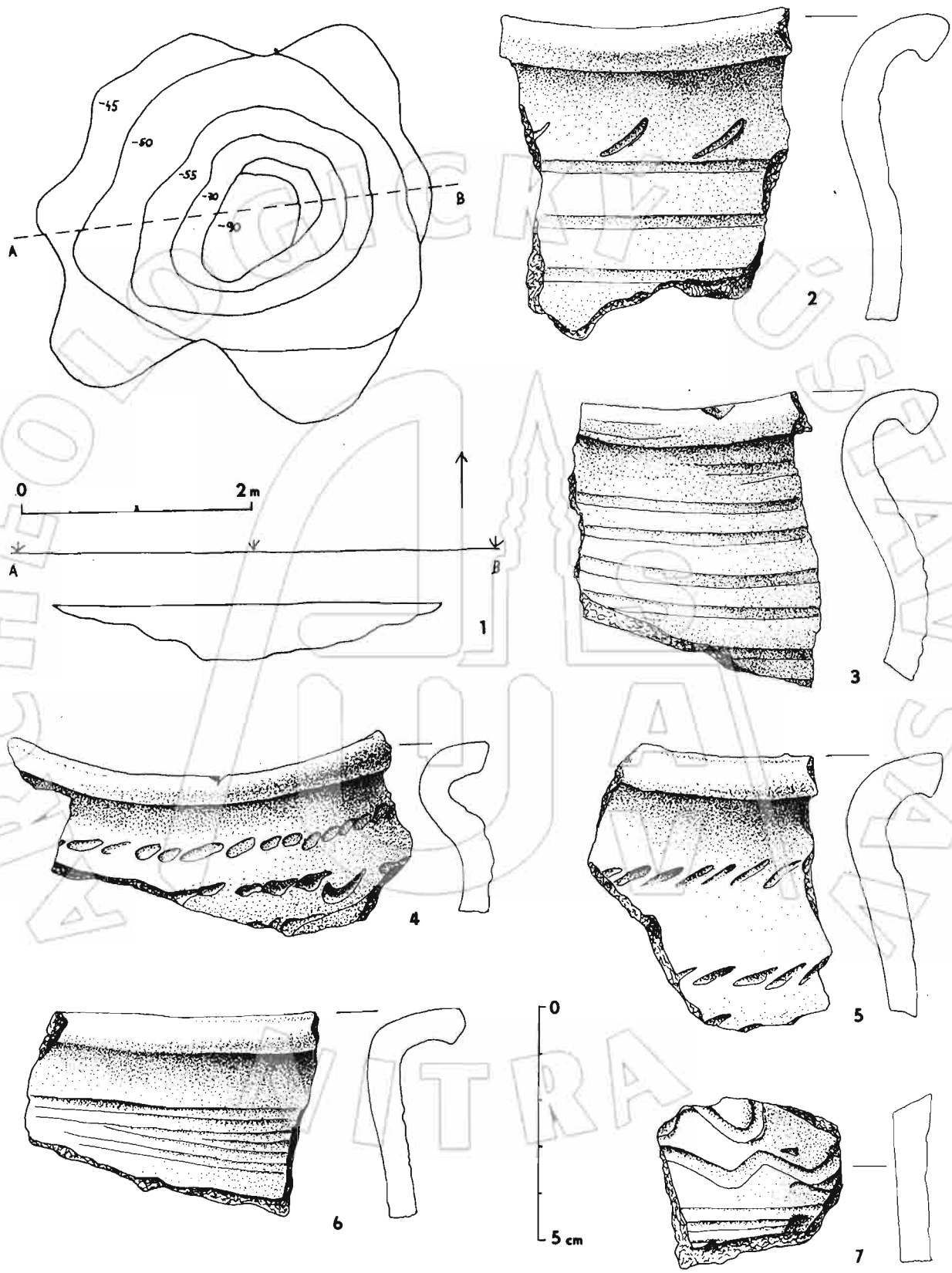
Obr. 125. Zemplínske Hradište. 1 - pôdorys narušeného eneolitického objektu; 2-7 - tvarová náplň keramiky; 8, 9 - črepy s rytou a vpichovanou výzdobou. (M. Vizdal, s. 237.)



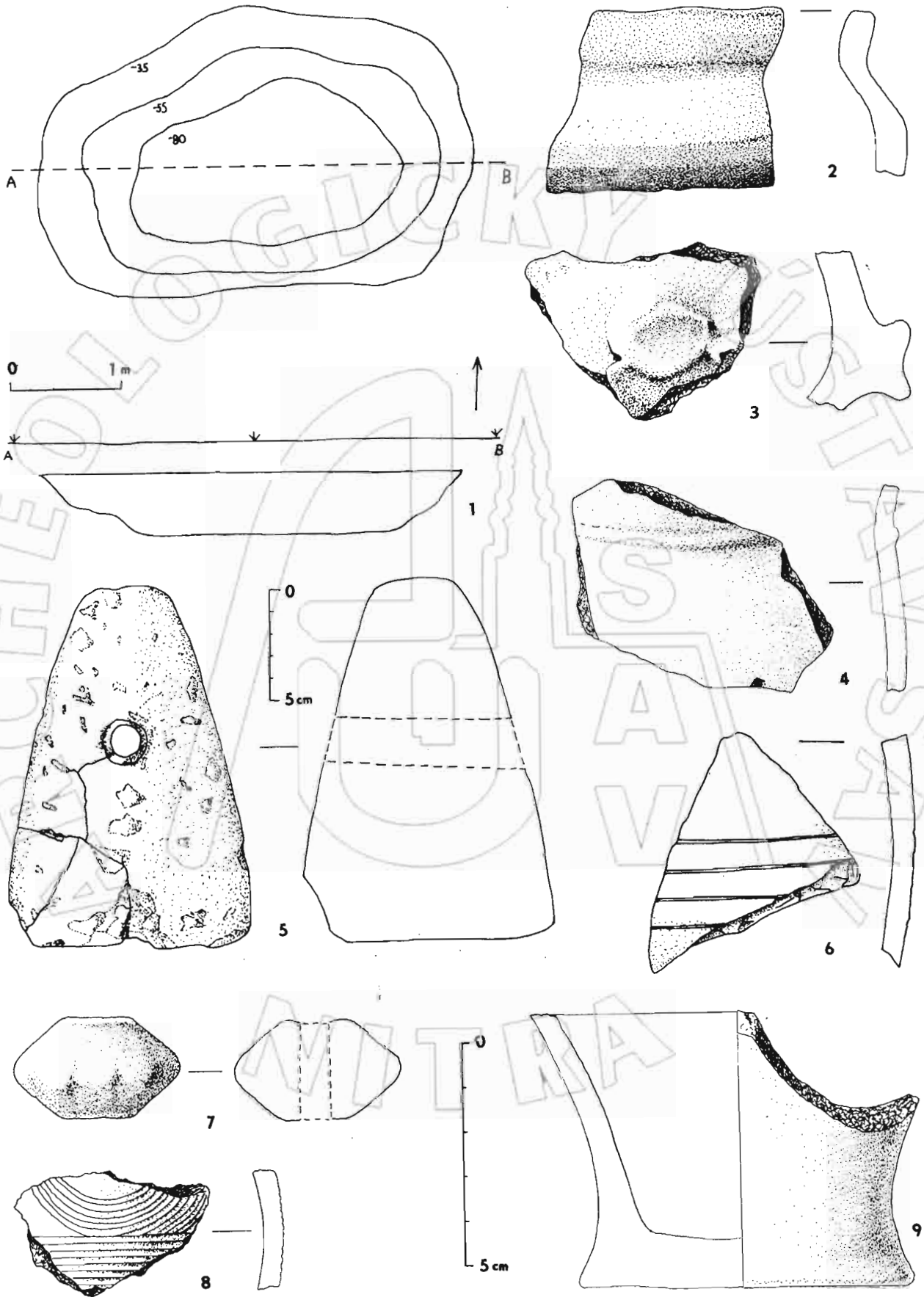
Obr. 126. Zemplínske Hradište. 1, 2, 4 - časti slovanských hrncovitých nádob; 3 - strieborná/?/ pracka. (M. Vizdal, s. 237.)



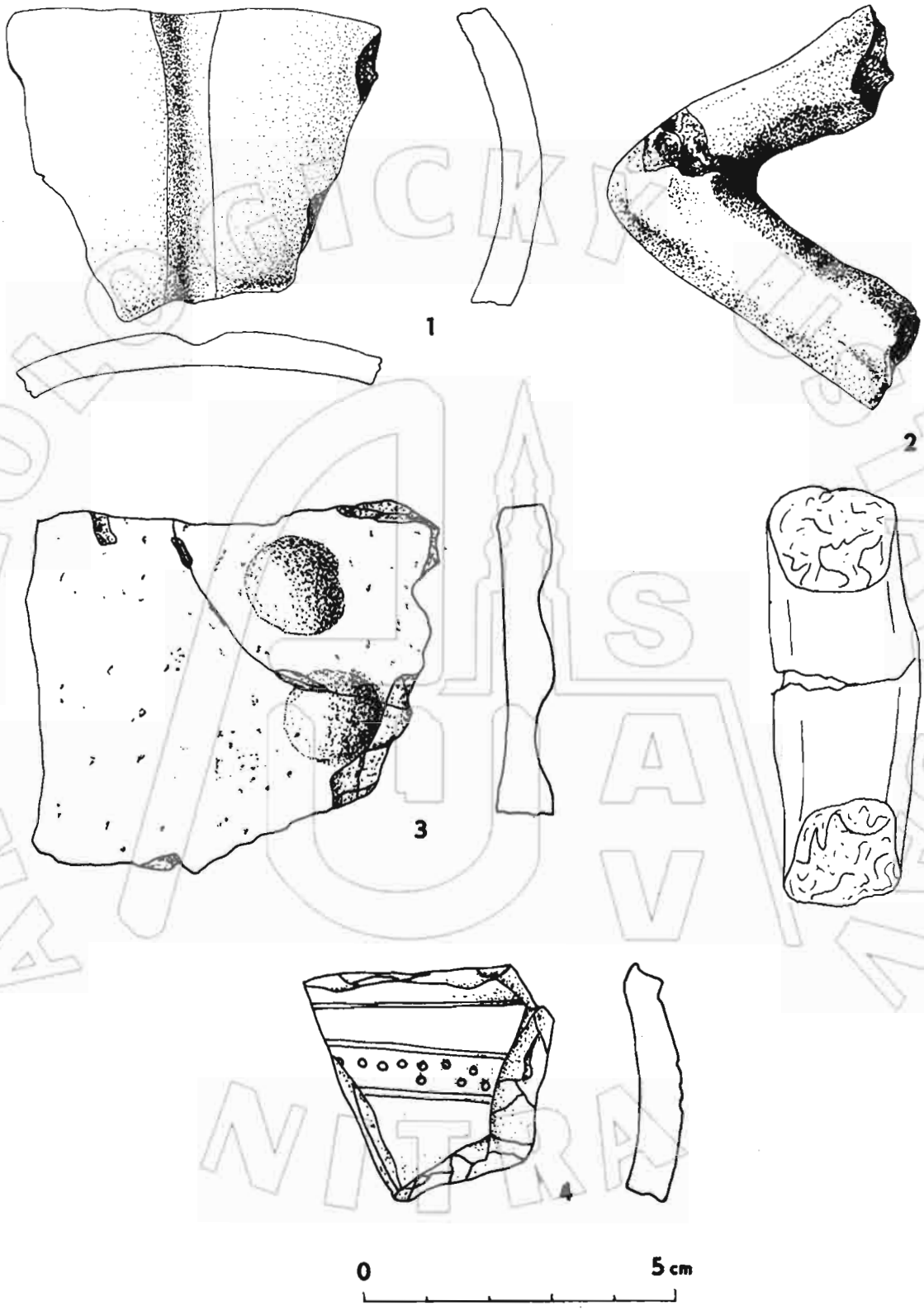
Obr. 127. Zemplínske Hradište. 1 - limnokvarcitové škrabadlo; 2 - bazálna časť obsidiánového škrabadla. (M. Vizdal, s. 237.)



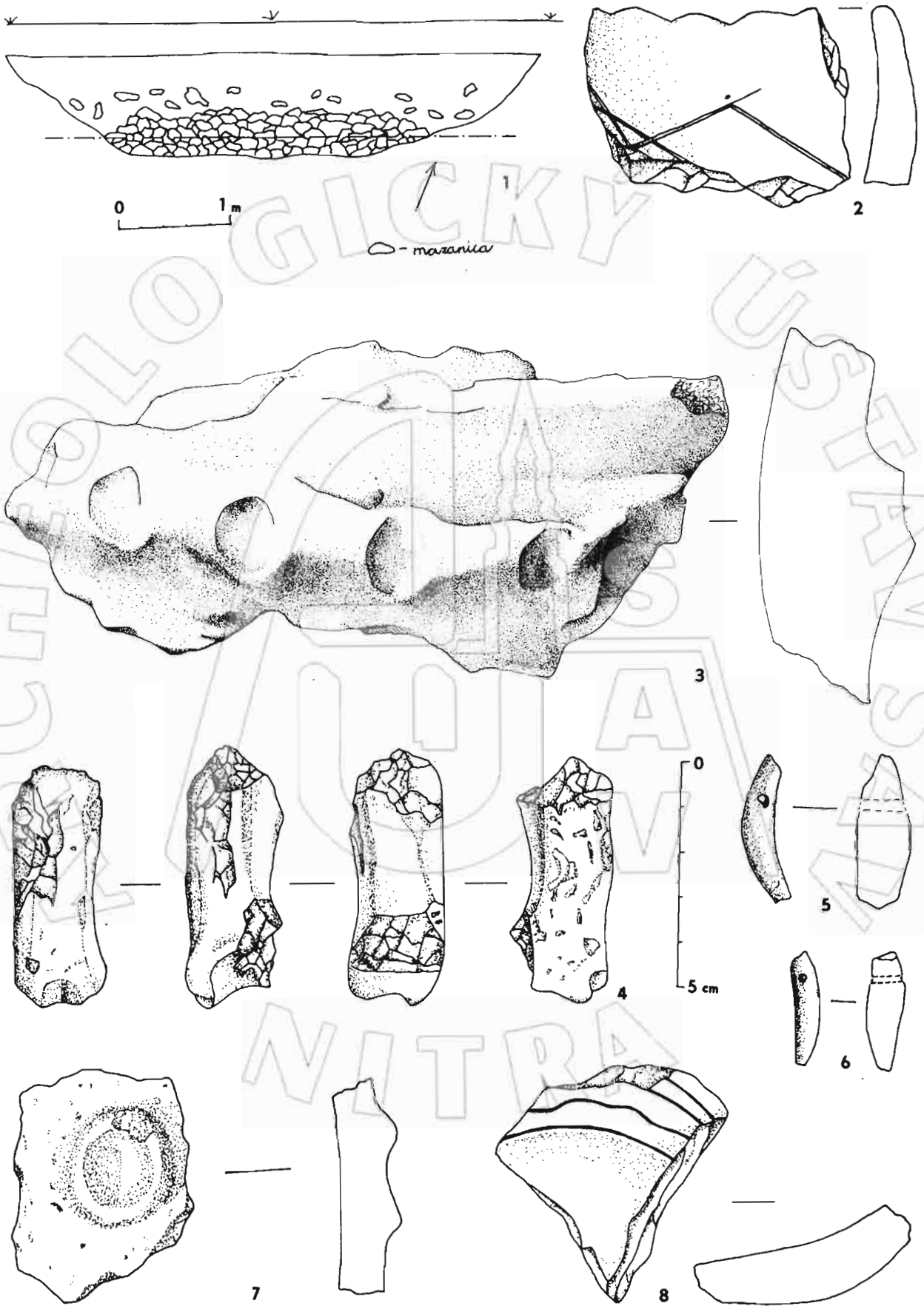
Obr. 128. Čeľovce. 1 - pôdorys sídliskového objektu 1/85; 2-7 - výber črepov z 10.-12. stor. (M. Vizdal, s. 237.)



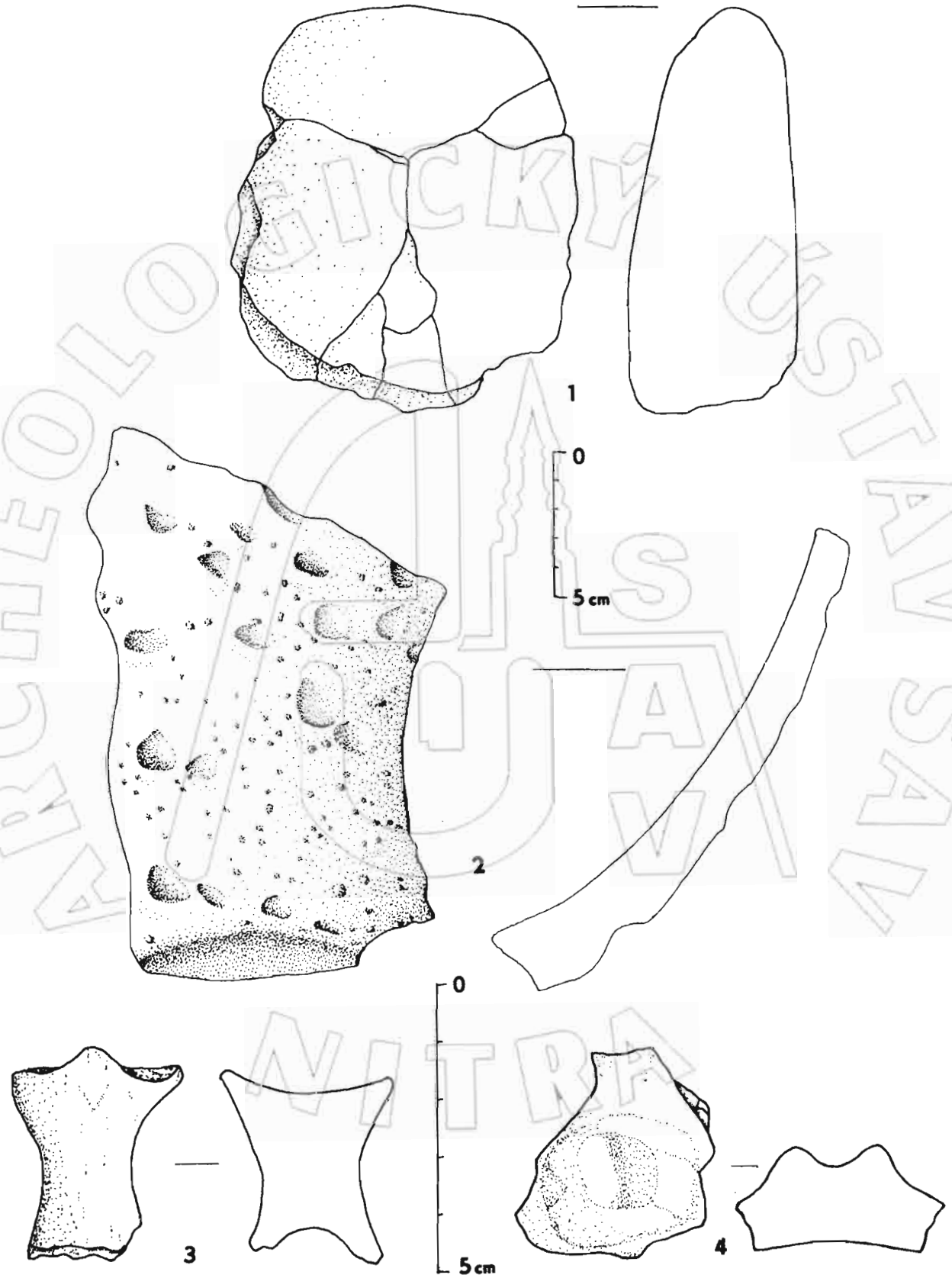
Obr. 129. Čeľovce. 1 - pôdorys objektu 2/85 z doby sťahovania národov; 2-4, 6, 8, 9 - výber črepového materiálu; 5 - hlinené závažie; 7 - praslen. (M. Vizdal, s. 237.)



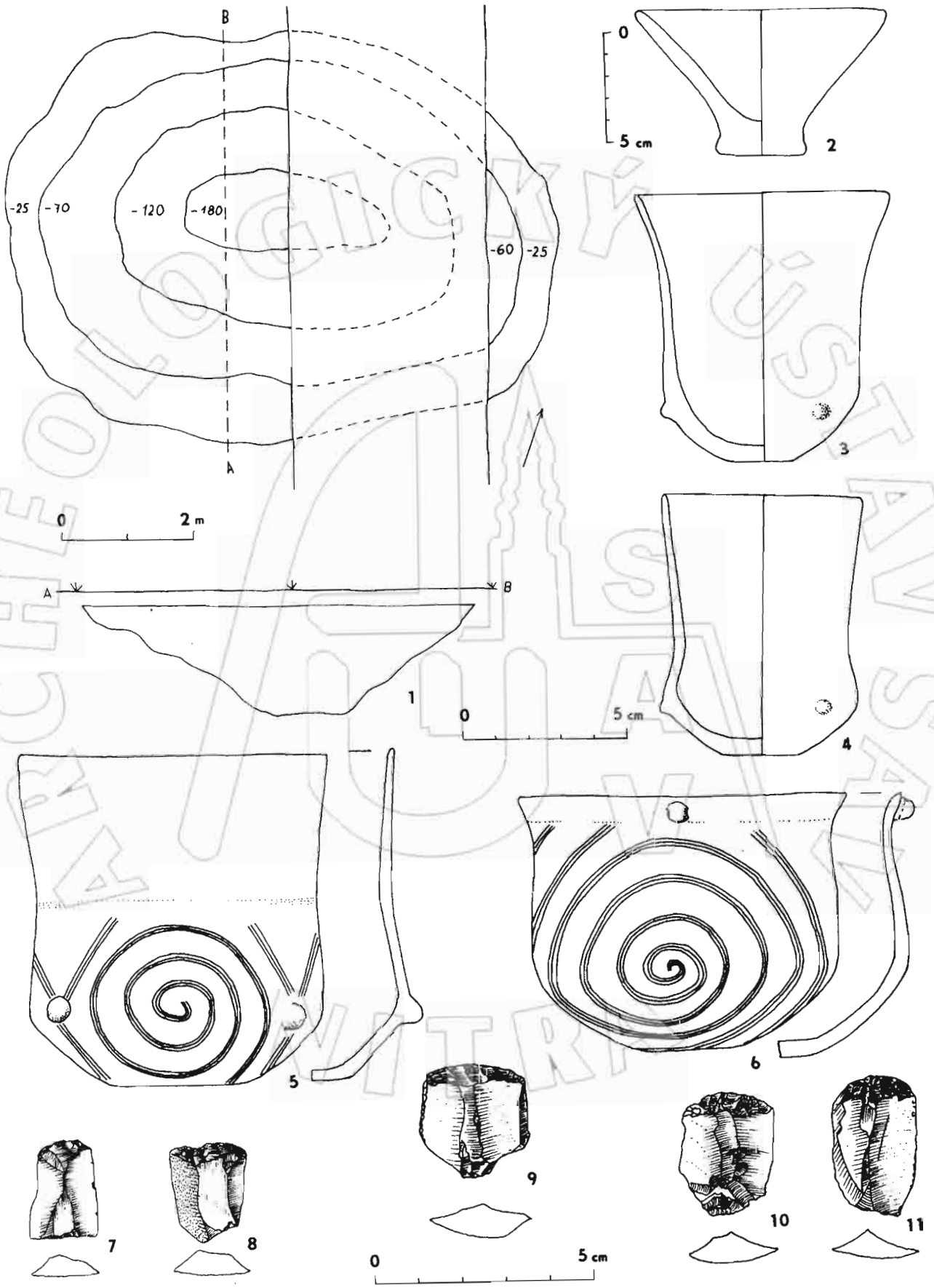
Obr. 130. Čeľovce. 1-4 - výber črepov z objektu 2/85. (M. Vizdal, s. 237.)



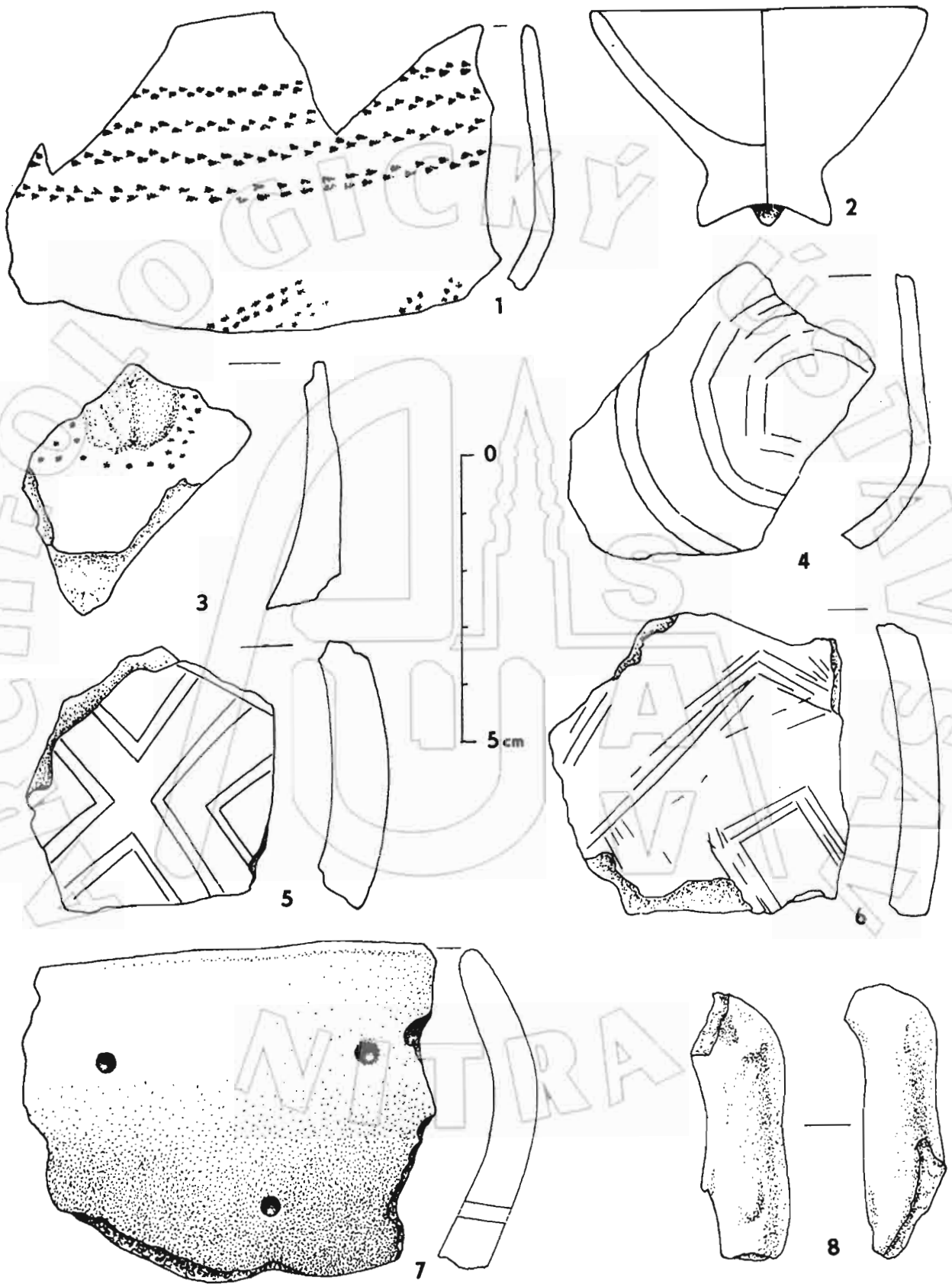
Obr. 131. Čeľovce. 1 - profil neolitického sídliskového objektu 3/85; 2, 3, 7, 8 - výber črepov; 4 - torzo sediacej figúrky; 5, 6 - hlinené zubovité prívesky. (M. Vizdal, s. 237.)



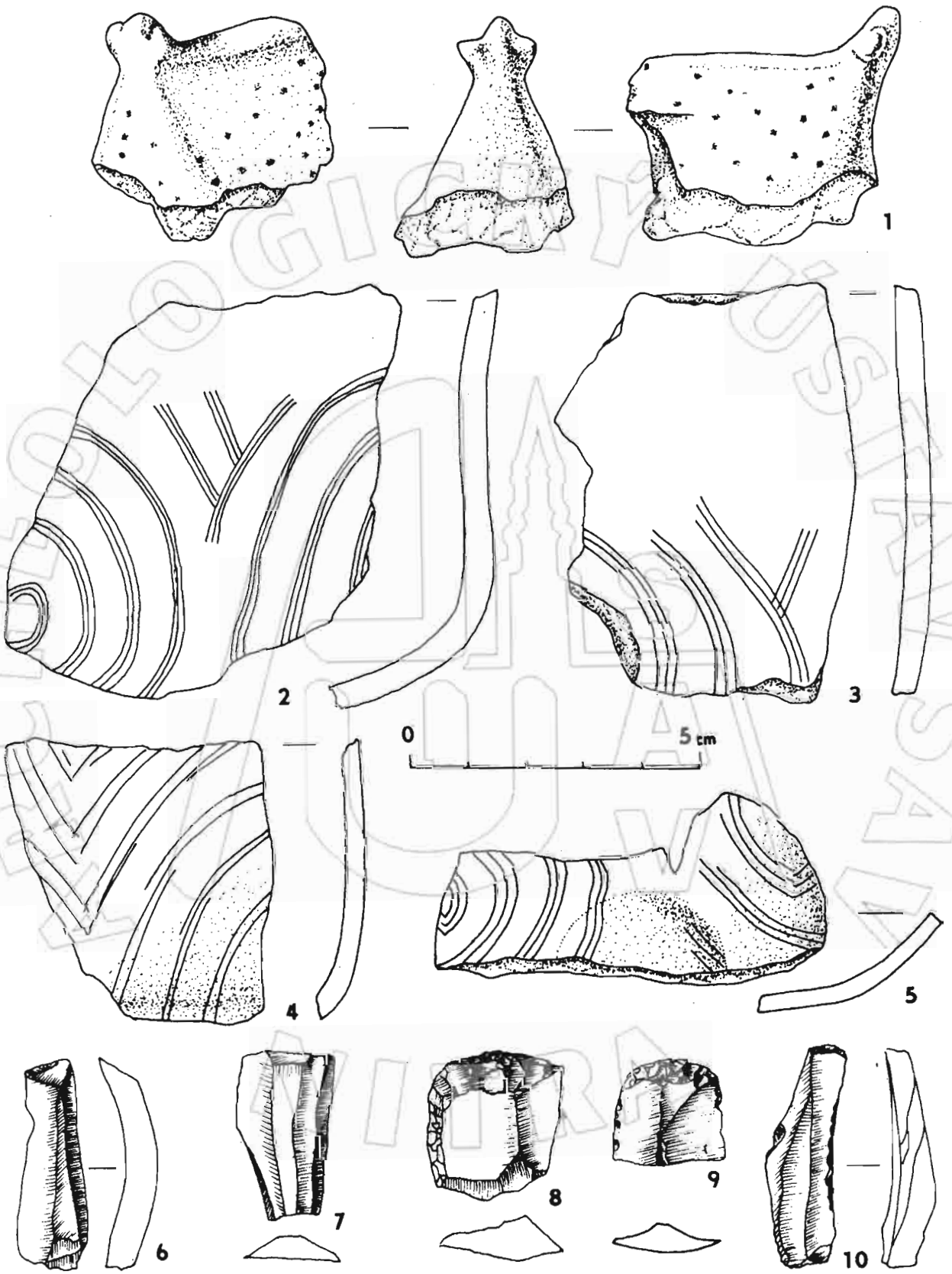
Obr. 132. Čeľovce. Objekt 3/85. 1 - časť masívneho predmetu diskovitého/?/ tvaru; 2 - črep z rozhrania dna a tela; 3 - miniatúrna nádobka na nôžke; 4 - črep s výčnelkom. (M. Vizdal, s. 237.)



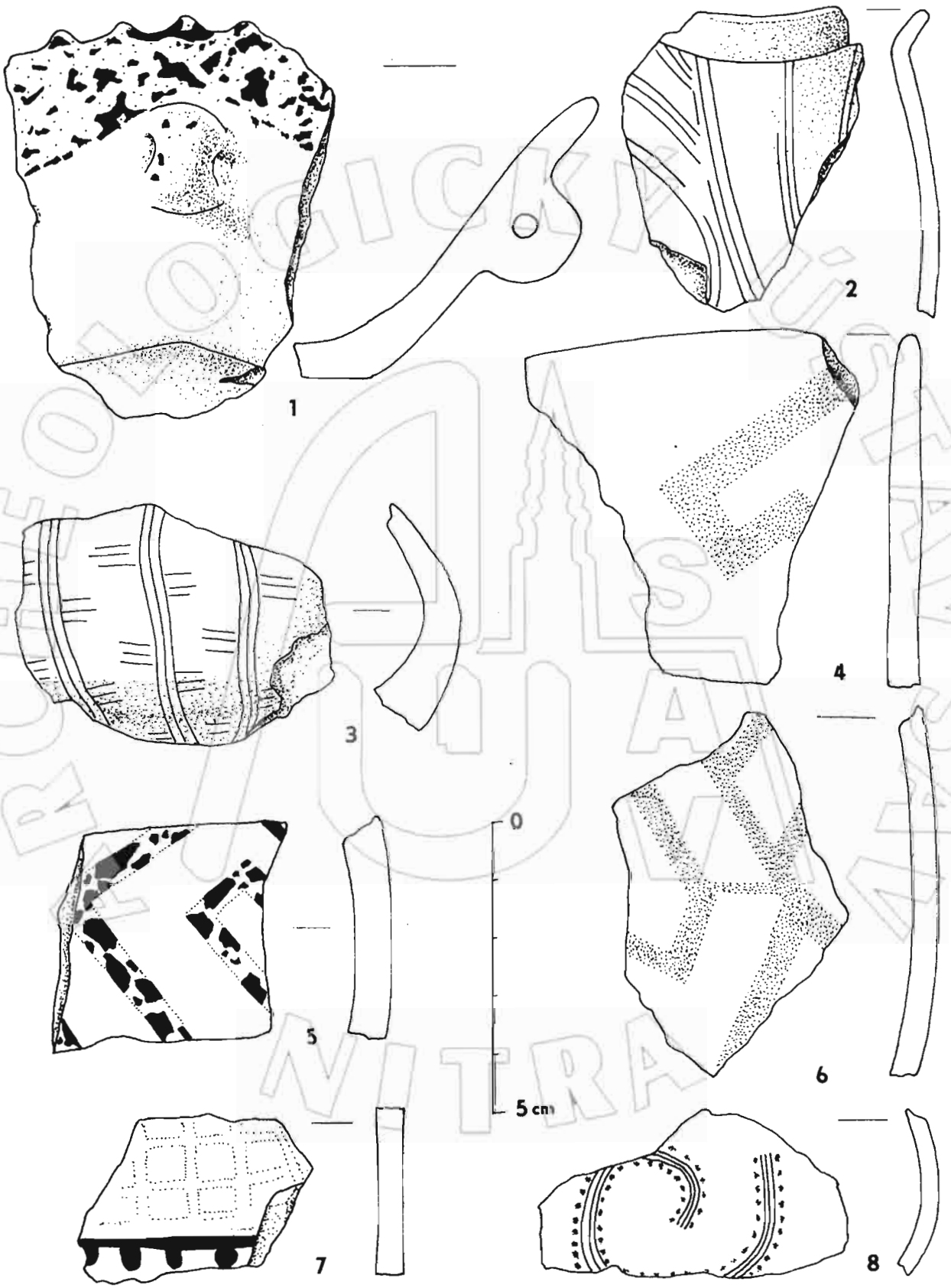
Obr. 133. Ižkovce. 1 - pôdorys sídliskového objektu 3/85; 2-6 - výber keramiky; 7-11 - škrabadlové nástroje s terminálnou retušou. (M. Vizdal, s. 237.)



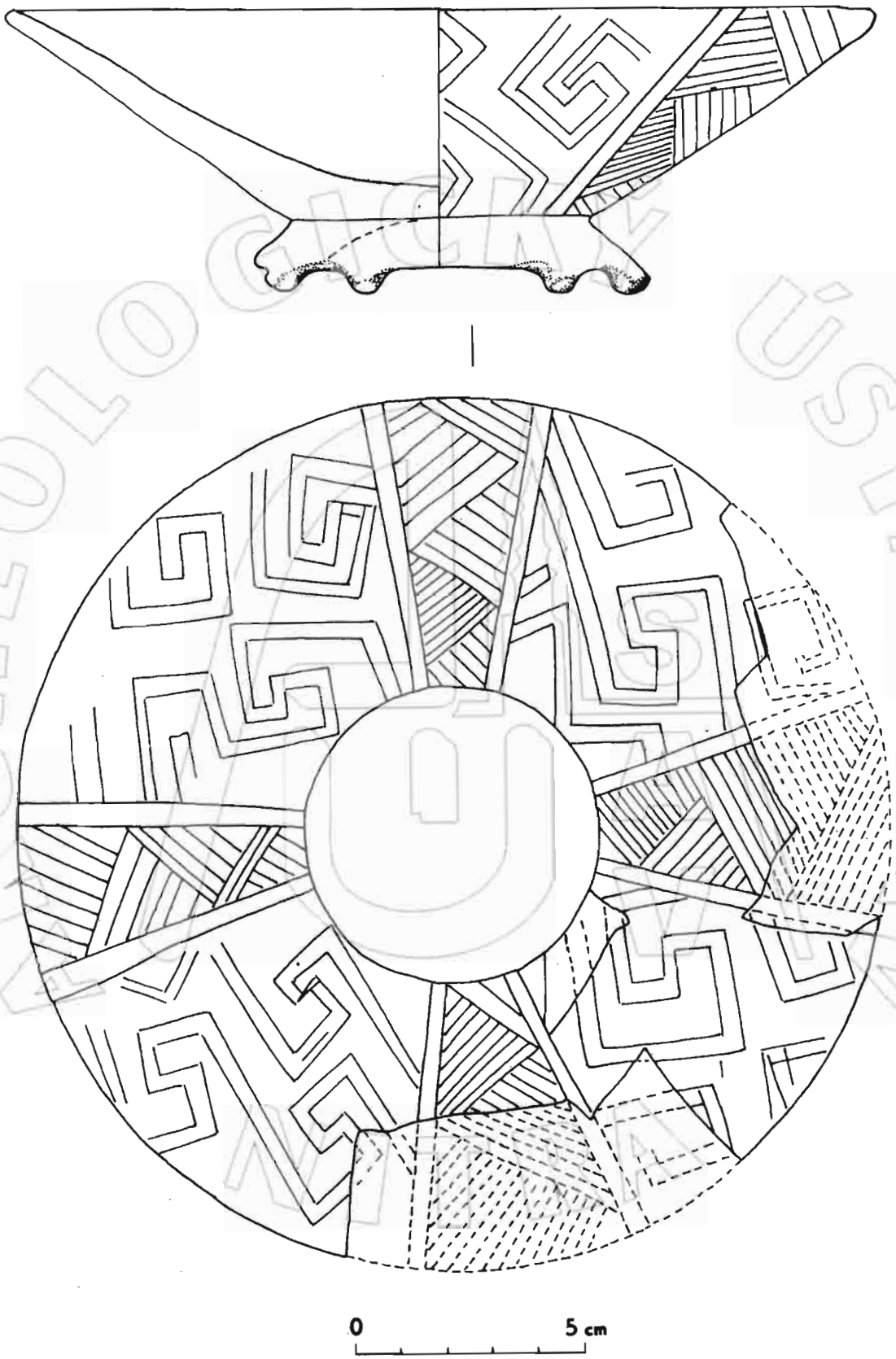
Obr. 134. Ižkovce. 1, 3 - keramika s vypichovanou výzdobou; 2 - miska na troch výčnelkoch; 4-6 - črepy s rytou výzdobou; 7 - okrajový črep z misy s okrúhlymi otvormi; 8 - časť valcovitej nôžky. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 135. Ižkovce. 1 - aplikovaná plastika barančeka, držadlo pokrývky; 2-5 - črepy s rytou výzdobou; 6, 7, 10 - čepeľovité nástroje; 8, 9 - škrabadlá. (M. Vizdal, s. 237.)



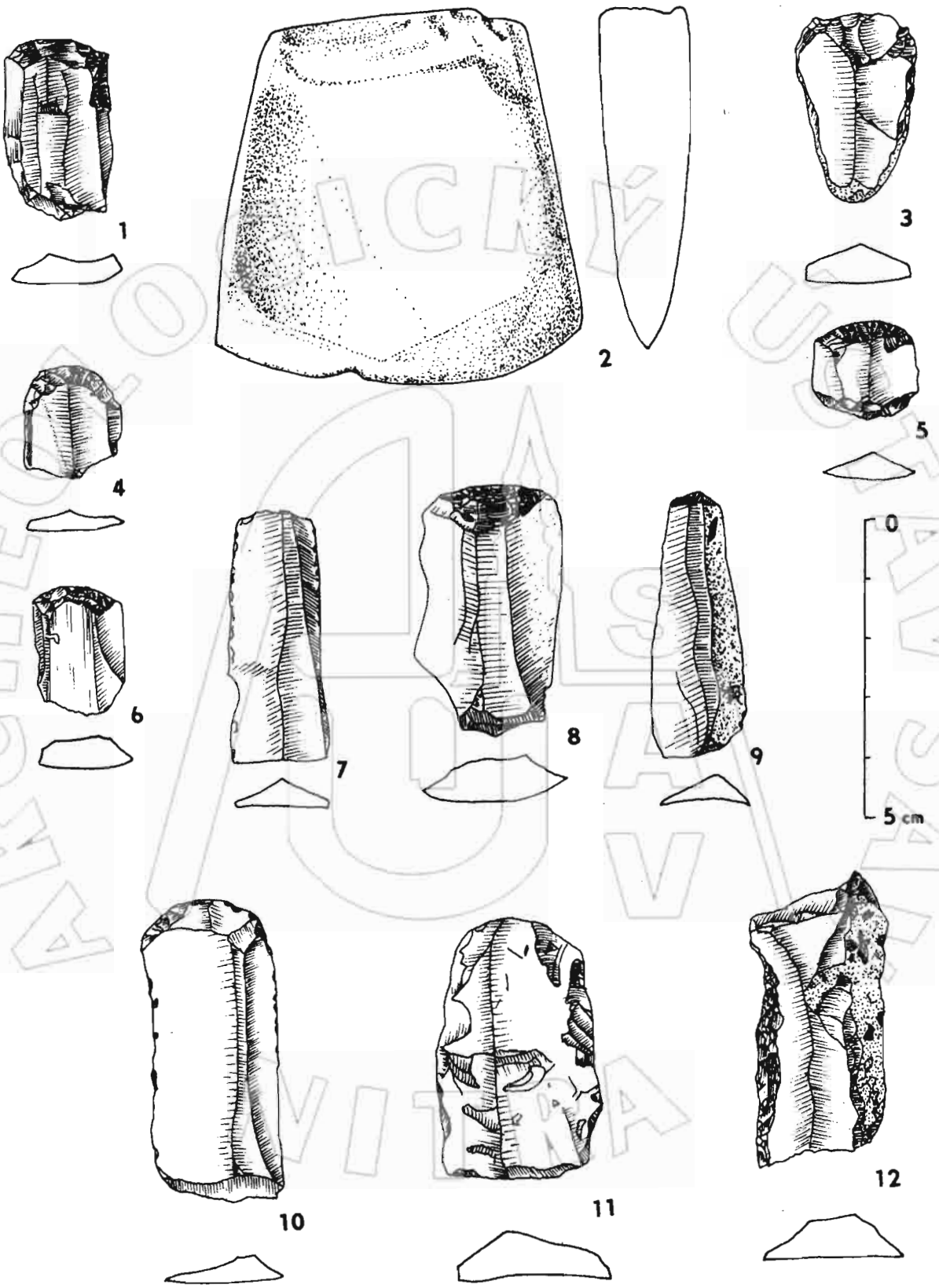
Obr. 136. Ižkovce. 1 - časť misy so stopami čierneho farbiva; 2, 3 - črepy s rytou výzdobou; 4, 6 - črepy s červeno maľovaným ornamentom; 5 - črep s čiernym dekorom; 7 - črep s ornamentmi maľovanými čiernou, červenou a bielou farbou; 8 - črep s rytou a vypichovanou výzdobou. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 137. Ižkovce. Miska zdobená hlboko rytými ornamentmi na povrchu s podkladovou červenou farbou. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 138. Ižkovce. Nádobka zdobená rytými špirálami a trojuholníkovými vzormi na povrchu s podkladovou červenou farbou. (M. Vizdal, s. 237.)



Obr. 139. Ižkovce. Výber kamennej industrie. (M. Vizdal, s. 237.)

Texte zu den Abbildungen

Abb. 1. Moravany nad Váhom /Bacurová/. Auswahl von Lesefunden. (R. Bača, S. 39.)

Abb. 2. Piešťany, Teil Banka /Horné farské role/. Auswahl von Lesefunden /Maßstab a = 1; b = 2-7/. (R. Bača, S. 39.)

Abb. 3. 1-9, 11 - Piešťany, Teil Banka /Trtaveč/; 10, 12-15 - Ratnovce /Feld beim Haus Nr. 289/. Auswahl von Lesefunden. (R. Bača, S. 39.)

Abb. 4. Budmerice /Niva/. Fundauswahl aus dem Objekt mit Keramik der Ludanice-Gruppe. (J. Bartík - Z. Farkaš, S. 46.)

Abb. 5. 1, 8, 11 - Budmerice /Nad tehelňou/; 2-7, 10, 12, 13 - Budmerice /Niva/; 9 - Vištuk; Objekt 2/85. (J. Bartík - Z. Farkaš, S. 46.)

Abb. 6. Bernolákovo. Ältere Bronzezeit. (J. Bartík - V. Turčan - P. Gomolčák, S. 48.)

Abb. 7. Bratislava /Gasse Nálepkova ul. Nr. 19-21/. Situation auf der Parzelle 300: 1 - Objekt 1; 2 - Objekt 2. (P. Baxa, S. 54.)

Abb. 8. Bratislava /Gasse Staromestská ul./. Situationsplan der Objekte 1-5. (P. Baxa - M. Musilová, S. 55.)

Abb. 9. Bratislava. 1-3, 6 - Gasse Nálepkova ul. Nr. 19-21; 4, 5 - Gasse Staromestská ul., Objekt 2. (P. Baxa, S. 54, P. Baxa - M. Musilová, S. 55.)

Abb. 10. Bratislava /Ursulinengasse Nr. 9/. Gegenwärtiger Zustand mit Bezeichnung der Situation im 13. und 15. Jh. (P. Baxa - M. Musilová - V. Ferus, S. 56.)

Abb. 11. Bratislava /Ursulinengasse Nr. 9/. 1-4, 9 - Sonde 4, 16. Jh.; 5-8, 10 - Sonde 2, Abfallgrube, 13. Jh. (P. Baxa - M. Musilová - V. Ferus, S. 58.)

Abb. 12. Volkovce /Majer/. Auswahl von jungpaläolithischer Steinindustrie. (P. Bednár - J. Hromada, S. 59.)

Abb. 13. Spišské Tomášovce /Čingov, Pod hradiskom/. 1 - der südliche Flügel des Tores der slawischen Befestigung aus dem 8. Jh.; 2 - Mauer aus dem Überbau eines Púchover Walles im Objekt 187/85. (J. Béreš - F. Javorský, S. 59.)

Abb. 14. Piešťany, Teil Kocurice /Za humnami/. 1, 6, 10 - Flur 2; 2-4, 7-9, 13 - Flur 1; 5, 11, 12 - Flur 3. (D. Bialeková - M. Klčo, S. 63.)

Abb. 15. Piešťany, Teil Kocurice /Za humnami/. 1-6 - Flur 3. (D. Bialeková - M. Klčo, S. 63.)

Abb. 16. Piešťany, Teil Kocurice /Za humnami/. 1-6, 8 - Flur 3; 7 - Flur 2. (D. Bialeková - M. Klčo, S. 63.)

Abb. 17. Piešťany, Teil Kocurice. Situationsplan. (D. Bialeková - M. Klčo, S. 63.)

Abb. 18. Stránska. 1, 2, 5, 6, 9 - Objekt 5, Badener Grabem; 3 - Sektor E/11, Löffel; 4, 7 - Sektor D/10, Spinnwirtel; 8 - Sektor D/2, zoomorphe Plastik; 10 - Objekt 3. (Š. B. Kovács - G. Nevizánsky, S. 65.)

Abb. 19. 1-11 - Fintice - Kapušany - Nižná Šebastová /Griblovec/. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 20. 1-5 - Fintice - Kapušany - Nižná Šebastová /Griblovec/; 6-17 - Kamenica nad Cirochou, Teil Hažín nad Cirochou /Kouče/. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 21. Chmelov. 1-7 - Objekt 2; 8-17 - Objekt 3. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 22. Chmelov. 1-4, 7 - Objekt 4; 6-9 - Objekt 5; 5, 8 - Objekt 6. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 23. 1-12 - Hradisko /Hrádek/; 13-22 - Lemešany /Horčice/. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 24. 1-15 - Lemešany /Horčice/. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 25. 1 - Obišovce /Stráža/; 2-5 - Obišovce /Pažiť/; 6-11 - Sečovce /Kurčin/; 12-19 - Sečovce /Dobrošňa/. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 26. 1-6 - Šarišské Sokolovce; 7-9 - Tovarné. (V. Budinský-Krička, S. 67.)

Abb. 27. Radošovce, Teil Vieska. Situationsskizze der Lokalität. (V. Drahošová, S. 74.)

Abb. 28. Radošovce, Teil Vieska /Diely/. Keramikauswahl der Lengyel-Kultur. (V. Drahošová, S. 74.)

Abb. 29. Radošovce, Teil Vieska /Diely/. Auswahl von Steinwerkzeugen. (V. Drahošová, S. 74.)

Abb. 30. Bratislava /Mlynská dolina/. Materialauswahl aus der Umgebung eines langen neolithischen Wohnbaues. (B. Egyházy-Jurovská - Z. Farkaš, S. 77.)

Abb. 31. Kyjatice. Gesamtansicht vom Denkmal der Kyjatice-Kultur und ein rekonstruiertes Kistengrab der Kyjatice-Kultur. (V. Furmánek, S. 79.)

Abb. 32. Včelince /Lászlófala/. Situationsskizze der Fundstelle. (V. Furmánek - K. Marková, S. 80.)

Abb. 33. Včelince /Lászlófala/. Auswahl von latènezeitlicher Keramik /Maßstab a = 1-8; b = 9, 10/. (V. Furmánek - K. Marková, S. 80.)

Abb. 34. Včelince /Lászlófala/. Auswahl von latènezeitlichen Eisenwerkzeugen /Maßstab a = 5; b = die übrigen/. (V. Furmánek - K. Marková, S. 80.)

Abb. 35. Bielovce. 1, 2, 4-6, 10, 14-17 - Fundlese; 3, 7 - Objekt 3; 8, 9 - Objekt 13; 11-13 - Objekt 32. (G. Fusek, S. 83.)

Abb. 36. Bielovce. Objekt 6 und die Keramik davon. (G. Fusek, S. 83.)

Abb. 37. 1-10 - Baškovce, Fundauswahl aus der jüngeren Steinzeit; 11-16 - Budkovce, Fundauswahl aus der jüngeren römischen Kaiserzeit. (L. Gačková, S. 85.)

Abb. 38. Malé Kosihy. Keramik aus den Gräbern. (M. Hanuliak, S. 97.)

Abb. 39. Trávnica. 1-3 - Materialauswahl aus dem Objekt der Čaka-Kultur; 4-7 - Funde aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, Fundlese; 8 - Situationsplan mit Bezeichnung der Lage der Siedlung. (I. Cheben, S. 101.)

Abb. 40. Trávnica. 1-6 - Materialauswahl aus gestörten Objekten der Čaka-Kultur. (I. Cheben, S. 101.)

Abb. 41. 1 - Kežmarok /Jeruzalemský vrch/, Eisenaxt; 2, 3 - Kežmarok /Kirche des hl. Kreuzes/, Scherben aus dem 15. Jh.; 4-6 - Spišská Nová Ves /Pri sv. Trojici/, Scherbe aus dem Objekt 1/85 aus der jüngeren Bronzezeit und Scherben aus dem 9.-10. Jh. aus dem Objekt 1/85; 7, 8 - Olcnava /Starý cintorín/, Blick auf die untersuchte Lokalität und das Portal in der Südwand des Kirchenschiffes. (F. Javorský, S. 108.)

Abb. 42. Olcnava /Starý cintorín/. Grundriß einer Kirche aus dem Anfang des 13. Jh. (F. Javorský, S. 108.)

Abb. 43. Spišská Nová Ves /Pri sv. Trojici/. 1 - Grundriß des slawischen Objektes 1/85; 2, 3 - Scherben aus dem 12.-13. Jh. aus dem Objekt 8/85; 4, 5 - slawische Scherbe aus dem Objekt 13/85 und aus der Feuerstelle 2/85; 6, 7 - Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit aus dem Objekt 10/85; 8 - Scherbe aus der jüngeren römischen Kaiserzeit aus dem Objekt 3/85; 9 - Scherbe aus der jüngeren Bronzezeit aus dem Objekt 22/85; 10 - Scherbe aus dem 9.-10. Jh. aus dem Objekt 22/85. (F. Javorský, S. 108.)

Abb. 44. 1-3 - Levoča /Zittenberg/; 4-6 - Levoča /Pod starou Levočou I/. Scherbenauswahl /1-5 - jüngere römische Kaiserzeit, 6 - 13. Jh./. (F. Javorský, S. 118.)

Abb. 45. Velaty. 1 - Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß; 2 - Scherbe mit eingestempelten Rosetten. (Ľ. Kaminská - M. Lamiová-Schmiedlová, S. 122.)

Abb. 46. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Mauerreste westlich vom Bau I; 2 - Bau I, Ruinen des Bades, Blick von NO her, Zustand im J. 1985. (T. Kolník,- K. Elschek - P. Roth, S. 124.)

Abb. 47. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Trockenmauer westlich vom Bau I; 2 - Objekt 16/85 /eingetiefte germanische Hütte/ von SO her; 3 - Blick auf die frühslawische Ansiedlung /x/ und auf die römische Ansiedlung /+/ von SW her. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, S. 124.)

Abb. 48. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Objekt 18/85 /Hütte des Prager Typs/; 2 - Fläche mit Spuren des Baues II im mittleren Teil, Ansicht von W her, Zustand im J. 1985. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, S. 124.)

49. Bratislava, Teil Dúbravka. 1 - Besuch von öffentlichen und Parteifunktionären; 2 - Bronzeschale aus dem Objekt 28/85; 3 - Eisenaxt aus dem Objekt 28/85; 4 - Gefäß aus dem Objekt 19/85. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, S. 124.)

Abb. 50. Mužla, Teil Čenkov. Situationsplan. (I. Kuzma - P. Šalkovský, S. 136.)

Abb. 51. Iža. Grundriß des Südtores /porta decumana/. 1 - kompaktes Mauerwerk; 2 - Fundamentnegative; 3 - aufgefahrener dunkelbrauner Lehm; 4 - neuzeitliche Eingriffe und Ausgrabungen von J. Tóth-Kurucz; 5 - braunes lössiges Erdreich, vermischt mit gelbem lettig-lehmigem Erdreich; 6 - kleine Bruchsteine; 7 - zerbröckelte Ziegel und Mörtel; 8 - Steine; 9 - lettig-sandiges Erdreich. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 140.)

Abb. 52. Iža. Ergänzter Grundriß eines Baues aus dem Holz-Erde-Lager. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 140.)

Abb. 53. Südostecke des Kastells. 1 - Negativ der Befestigungsmauer; 2 - Grundriß des Baues aus dem Holz-Erde-Lager; 3 - kompaktes Mauerwerk; 4 - I. Graben und Wolfsgruben; 5 - Sand; 6 - unzusammenhaltendes Mauerwerk; 7 - Pfostengruben; 8 - Steine; 9 - ungebrannte Ziegel. (K. Kuzmová - J. Rajtár, S. 140.)

Abb. 54. Banská Štiavnica /Staré mesto/. Grundriß der Lage 1. (J. Labuda, S. 146.)

Abb. 55. Banská Štiavnica /Staré mesto/. Grundriß der Lage, die als Plateau über dem Tagbau bezeichnet ist. (J. Labuda, S. 146.)

Abb. 56. Medzany. Einzelfunde. 1 - Bronzefibel; 2 - eimerförmiger Anhänger. (M. Lamiová-Schmiedlová, S. 149.)

Abb. 57. Rumanová. Struktur eines Bronzefingerringes aus dem Grab 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, S. 149.)

Abb. 58. Rumanová. Struktur eines Bronzeblechröhrchens aus dem Grab 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, S. 149.)

Abb. 59. Horná Lehota /Hrádok/. Blick auf die Lokalität von der Waldbaumschule her. (M. Mácelová, S. 152.)

Abb. 60. Unbekannte Fundstelle. Römische Münze des Traianus /98-117/, Revers und Avers. (M. Mácelová, S. 152.)

Abb. 61. Slovenská Ľupča /Jablonka und tehelňa/. Situationsplan; die Lokalitäten sind mit vollem Kreis bezeichnet. (M. Mácelová, S. 152.)

Abb. 62. Slovenská Ľupča /Jablonka/. Bronzenadel. (M. Mácelová, S. 152.)

Abb. 63. Sliač /Horné zeme/. Slawische Objekte 6/85 und 7/85. (M. Mácelová, S. 154.)

Abb. 64. Sliač /Horné zeme/. Ofendestruktion im Objekt 6/85. (M. Mácelová, S. 154.)

Abb. 65. Vítkovce /Tureň/. 1 - Fußbodenteile der Objekte 2, 22-24/85; 2 - Wallmauer aus dem zweiten Umbau im Niveau der Objekte 21-24/85; 3 - Kopf einer Bronzenadel; 4 - Bronzefingerring; 5, 6 - Tonspule und Deckel; 7 - Steinaxt /1-6 - jüngere und späte Bronzezeit; 7 - Äneolithikum/. (E. Miroššayová - F. Javorský, S. 157.)

Abb. 66. Hrabušice /Pod Zelenou horou/. 1, 2 - Grabung in der Umgebung des Objektes 9/84; 3 - Grundriß des Objektes 42/85; 4-7 - Eisenmesser und Scherbenauswahl aus dem Objekt 42/85 /3-7 - 12.-13. Jh./. (E. Miroššayová - F. Javorský, S. 159.)

Abb. 67. Hrabušice /Pod Zelenou horou/. Objekt 48/85. 1-3 - Scherben; 4, 5 - Eisenpfeilspitze und Eisenmesser /1 - Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik; 2-5 - 9.-11. Jh./. (E. Miroššayová - F. Javorský, S. 159.)

Abb. 68. 1 - Púchov, Teil Nimnica /Holíž/, Bronzefibel; 2 - Lednica, Bronzenadel; 3, 4 - Varín /Pri Hrádku/, Schüssel und Topf aus dem Brandgrab /Maßstab a = 1, 2; b = 3, 4/. (J. Moravčík, S. 161.)

Abb. 69. Kamenín. Steigbügel mit Auflageverzierung. (G. Nevizánsky - R. Bača, S. 168.)

Abb. 70. Trebatice /Parzelle 1456/9/. Keramik aus einem jungäneolithischen Brandgrab. (V. Němejcová-Pavúková - M. Klčo, S. 169.)

Abb. 71. Brestovany. 1-5 - Funde aus dem vernichteten Siedlungsobjekt. (P. Novák, S. 170.)

Abb. 72. Šuňava /Hrachovisko-Zemské/. Objekt und Fundauswahl aus dem 15. Jh. (B. Novotný, S. 172.)

Abb. 73. Piešťany /Flußbecken der Waag/. Bronzeschwert aus der jüngeren Bronzezeit. (I. Pastorek, S. 180.)

Abb. 74. Hlohovec. Grundriß der Kapelle der Jungfrau Maria. (I. Pastorek, S. 180.)

Abb. 75. Žlkovce. 1 - Grundriß des Hauses 74 in der zentralen Fortifikation; 2 - Grundriß des Hauses 72 und Teil der Palisaden. (J. Pavúk, S. 183.)

Abb. 76. Žlkovce. Palisadenrinnen im Raum des östlichen Eingangs. (J. Pavúk, S. 183.)

Abb. 77. Abrahám. 1 - Objekt 1; 2 - Objekt 2. Späte Latènezeit. (K. Pieta, S. 187.)

Abb. 78. Abrahám. Funde aus dem Objekt 1/85. (K. Pieta, S. 187.)

Abb. 79. Nitra, Teil Párovské Háje. 1, 2 - Töpferofen 1 aus der Völkerwanderungszeit; 3, 4 - Objekt 5, mittelalterliche Öfen. (K. Pieta - M. Ruttkay, S. 191.)

Abb. 80. Nitra, Teil Párovské Háje. 1 - Objekt 18-b; 2 - Objekt 13; 3, 5 - Objekt 8; 4 - Objekt 2; 6 - Objekt 7; 7 - Objekt 18; 8 - Objekt 10 /1, 7, 8 - jüngere römische Kaiserzeit, 2, 4, 6 - Völkerwanderungszeit, 3, 5 - Mittelalter; Maßstab a = 1-4, 7, 8; b = 5, 6/. (K. Pieta - M. Ruttkay, S. 191.)

Abb. 81. Ostrov. Fundauswahl: 1-8 - jüngere Linearbandkeramik; 9-12 - germanische Keramik; 13 - slawische Scherbe. (M. Pichlerová, S. 193.)

Abb. 82. Bratislava, Teil Rusovce /Platz Irkutské nám./. 1-6, 8 - Fundauswahl aus der Grabung; 7 - Fundlese. (M. Pichlerová, S. 194.)

Abb. 83. Bratislava, Teil Devín /Burg/. Teil eines Friedhofs aus dem 10.-12. Jh. (V. Plachá - J. Hlavicová, S. 197.)

Abb. 84. Bratislava, Teil Devín /Burg/. Teil eines bronzezeitlichen Objektes. (V. Plachá - J. Hlavicová, S. 197.)

Abb. 85. Bratislava, Teil Devín /Burg/. 1 - dakische Tasse; 2 - Probestück von germanischer Keramik; 3 - großmährischer Topf. (V. Plachá - J. Hlavicová, S. 197.)

Abb. 86. Bratislava, Teil Devín /Burg/. Keltische silberne Tetradrachme, 1a - Avers, 1b - Revers. (V. Plachá - J. Hlavicová, S. 197.)

Abb. 87. Pobedim /Dolné pole/. 1 - Objekt 11 /Schnitt/ mit Spuren von Holzkonstruktion im Nordteil; 2 - Gesamtansicht von einem Teil der abgedeckten Produktionsobjekte von NO her. /P. Roth - T. Kolník, S. 203.)

Abb. 88. Slepčany. Fundauswahl der Badener Kultur. 1, 2, 6, 7 - Objekt 6; 3 - Objekt 4; 4 - Objekt 13; 5 - Objekt 3 /Maßstab a = 1, 2, 4-7; b = 3/. (M. Ruttkay, S, 211.)

Abb. 89. Slepčany. Fundauswahl der Brodzany-Nitra-Gruppe. 1-5 - Objekt 12; 6-9 - Objekt 16. (M. Ruttkay, S. 211.)

Abb. 90. Nitra, Teil Kynek. Fundauswahl aus einer Kulturgrube. Maďarovce-Kultur. (J. Ruttkayová, S. 212.)

Abb. 91. Borovce. 1, 3 - Objekt 8; 2, 5-7, 9 - Objekt 2; 4 - Fundlese hinter der Planierraupe; 8 - Objekt 5A. Kultur mit älterer Linearbandkeramik. (D. Staššíková-Štukovská, S. 215.)

Abb. 92. Borovce. 1, 3 - Objekt 4S; 2 - Objekt 4R; 4 - Objekt 2. Kultur mit jüngerer Linearbandkeramik und Želiezovce-Gruppe. (D. Staššíková-Štukovská, S. 215.)

Abb. 93. Borovce. 1-5, 7 - Material aus einem hochmittelalterlichen Ofen; 6 - Graphittonscherbe aus der Fundlese. (D. Staššíková-Štukovská, S. 215.)

Abb. 94. 1-8 - Záhradné /Rakoš/; 9 - Prešov; 10-14 - Šarišské Michaľany /Stredné pole/, /Maßstab a = 1-8; b = 9; c = 10-14/. (B. Tomášová, S. 223.)

Abb. 95. Šarišské Michaľany /Stredné pole/. (B. Tomášová, S. 223.)

Abb. 96. Lakšárska Nová Ves /Lipovec/. Scherbenmaterial aus dem 9. Jh. (B. Tomášová, S. 223.)

Abb. 97. Kremnica. In einem Brunnen gefundene mittelalterliche Keramik. (G. Trgina, S. 228.)

Abb. 98. 1-a-1b - Špania Dolina /Piesky/, steinerner Rillenschlägel, ältere Bronzezeit; 2-6 - Žiar nad Hronom /Dlhé diely/: 2 - Grab 67/85; 3, 4 - Grab 62/85; 5 - Grab 70/85; 6 - Grab 64/85 /Maßstab a = 2-6; b = 1a, 1b/. (G. Trgina, S. 227, 229.)

Abb. 99. Žiar nad Hronom /Dlhé diely/. 1, 2, 4-6 - Hügelgrab VI/84, Grab 30/84; 3 - Grab 62/85 /Maßstab a = 1, 2, 4-6; b = 3/. (G. Trgina, S. 229.)

Abb. 100. Kameničná, Teil Balvany. 1 - Grab 10; 2 - Grab 11; 3 - Grab 12; 4 - Grab 13; Funde: 5, 6 - Grab 10; 7, 8 - Grab 11; 9 - Grab 12. (A. Trugly, S. 230.)

Abb. 101. Martin, Teil Vrútky /Hradište/. 1, 2, 5, 6 - Púchover Kultur; 3, 4, 8 - 13.-14. Jh.; 7 - jüngere Bronzezeit /Maßstab a = 1, 2, 8; b = 3-7/. (V. Turčan, S. 231.)

Abb. 102. Banská Bystrica /Stadtburg/. Situationsgrundriß. 1, 2 - untersuchte Flächen. (A. Vallašek, S. 232.)

Abb. 103. Zalužice, Teil Malé Zalužice. 1 - Blick auf den Fundort eines jungpaläolithischen Werkzeugs von SW her /Ufer der Bucht/; 2 - Mehrzweckwerkzeug aus dem späten Gravettien. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 104. Zemplínska Široká, Teil Rebrín. 1 - Profil einer römerzeitlichen Abfallgrube; 2-8 - Scherbenauswahl. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 105. Michalovce, Teil Hrádok. 1 - Profil des Objektes; 2-6 - Scherben aus einem neolithischen Objekt. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 106. Michalovce, Teil Hrádok /Baňa/. 1 - Profil einer Abfallgrube der Kuštanovice-Kultur; 2 - rekonstruierte Schüssel; 3-7 - Scherbenmaterial. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 107. Ruská. /Gasleitung/. 1 - Grundriß eines Siedlungsobjektes aus dem 10.-12. Jh.; 2-10 - Scherbenmaterial. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 108. Ruská. Gasleitung: 1, 2 - Scherben aus dem 10.-13. Jh.; 3 - kegelförmiger Fuß/?/ mit Ritzverzierung, Äneolithikum. Fundlese: 4-7, 9 - Scherben aus verschiedenen Zeitepochen; 8 - Teil einer Perle aus Glasmasse aus dem 9.-10. Jh. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 109. Zbudza. 1 - Grundriß eines Siedlungsobjektes aus dem älteren Neolithikum; 2-4 - Scherben mit Zwickornament; 5 - rekonstruiertes Gefäß mit Zwickornament. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 110. Zbudza. Scherben mit Ritzlinien. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 111. Zbudza. 1, 3-7 - Scherben mit schwarz gemalten Linien; 2 - unvollständiges schalenförmiges Gefäß mit schwarzer Verzierung. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 112. Zbudza. 1, 2, - keramische Sonderformen; 3, 5, 6 - Halsbandteile; 4 - Scherbe mit Fingereindrücken und einem Buckel; 7 - Teil eines Feuersteinkratzers aus dem jungen Paläolithikum. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 113. Humenné, Teil Krámová. 1 - Beil aus Tonschiefer; 2 - Steinamulett /Figur?/; 3 - Perle aus schwarzer Glaspaste mit mehrfarbiger Verzierung. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 114. Humenné /Terasa/. 1 - Lokalität von SW her; 2 - Teil des abgedeckten Siedlungsobjektes 1/85. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 115. Humenné /Terasa/. 1 - Profil des neolithischen Siedlungsobjektes 2/85; 2, 5, 7, 8 - Spaltindustrie aus Obsidian; 3 - Gefäß mit Ritzverzierung; 4 - Platte aus Tonschiefer; 6, 9-11 - Scherbenmaterial. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 116. Humenné (Terasa/. 1 - Grundriß des neolithischen Siedlungs- und Produktionsobjektes 3/85; 2, 3 - Steinbeile; 4, 6 - Bükker Keramik; 5 - Fuß mit Spuren von Ritzverzierung. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 117. Humenné /Terasa/. 1 - Scherbe einer Gefäßmündung mit Ausguß; 2, 6, 7 - Obsidianindustrie; 3 - Steinkeil; 4, 5 - Bükker Scherben; 8 - Schüssel mit kerbschnittverziertem Rand und mit Spuren von schwarzer Farbe. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 118. Humenné /Terasa/. 1 - Rand eines halbkugelförmigen Gefäßes; 2 - Kratzer aus Limnoquarzit/?/; 3 - Randscherbe mit Ritzverzierung; 4 - Ausguß; 5 - Teil eines Gefäßes mit Ritzverzierung; 6 - Obsidiankratzer. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 119. Humenné /Terasa/. 1, 4-7, 9 - Scherben mit Spuren von schwarzer Bemalung; 2 - Randscherbe mit Ritzverzierung; 3 - Obsidianbohrer; 8 - kratzerartiges Werkzeug. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 120. Humenné /Terasa/. 1, 2 - Steinbeile; 3 - keilartiges Werkzeug; 4 - Teil einer Obsidianklinge. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 121. Čelovce. Teil eines Tonaltars/?/. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 122. Zemplínske Hradište. 1 - Grundriß des äneolithischen Objektes 1/85; 2 - dünnwandige Schale; 3 - hohler Fuß mit durchbrochenen kreisförmigen Öffnungen; 4 - Tondeckel einer Rassel/?/; 5, 6 - Scherbenmaterial. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 123. Zemplínske Hradište. 1 - Grundriß des slawischen Siedlungsobjektes 2/85; 2 - Teil eines topfartigen Gefäßes; 3, 4, 6, 7 - Scherbenmaterial aus dem 10. Jh.; 5 - die Hälfte einer Perle aus Glasmasse. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 124. Zemplínske Hradište. 1 - Profil einer Abfallgrube; 2, 3, 8 - Scherbenmaterial aus dem 10. Jh.; 4, 6 - Knochenahlen; 5 - Teil einer Knochenpfeife; 7 - Teil eines topfartigen Gefäßes. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 125. Zemplínske Hradište. 1 - Grundriß eines gestörten äneolithischen Objektes; 2-7 - Formenbestand der Keramik; 8, 9 - Scherben mit geritzter und eingestochener Verzierung. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 126. Zemplínske Hradište. 1, 2, 4 - Teile von slawischen topfartigen Gefäßen; 3 - silberne/?/ Schnalle. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 127. Zemplínske Hradište. 1 - Kratzer aus Limnoquarzit; 2 - Teil der Basis eines Obsidiankratzers. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 128. Čelovce. 1 - Grundriß des Siedlungsobjektes 1/85; 2-7 - Scherbenauswahl aus dem 10.-12. Jh. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 129. Čelovce. 1 - Grundriß des Objektes 2/85 aus der Völkerwanderungszeit; 2-4, 6, 8, 9 - Scherbenauswahl; 5 - Tongewicht; 7 - Spinnwirtel. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 130. Čelovce. 1-4 - Scherbenauswahl aus dem Objekt 2/85. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 131. Čelovce. 1 - Profil des neolithischen Siedlungsobjektes 3/85; 2, 3, 7, 8 - Scherbenauswahl; 4 - Torso einer sitzenden Figur; 5, 6 - zahnförmige Tonanhänger. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 132. Čelovce. Objekt 3/85. 1 - Teil eines massiven diskusförmigen/?/ Gegenstandes; 2 - Scherbe von der Grenzscheide zwischen dem Boden und dem Körper; 3 - miniatures Fußgefäß; 4 - Scherbe mit Buckel. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 133. Ižkovce. 1 - Grundriß des Siedlungsobjektes 3/85; 2-6 - Keramikauswahl; 7-11 - kratzerartige Werkzeuge mit Endretusche. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 134. Ižkovce. 1, 3 - Stichbandkeramik; 2 - Schale auf drei Buckeln; 4-6 - Scherben mit Ritzverzierung; 7 - Randscherbe mit kreisförmigen Öffnungen; 8 - Teil eines walzenförmigen Fußes. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 135. Ižkovce. 1 - applizierte Plastik eines Lammes, Griff eines Deckels; 2-5 - Scherben mit Ritzverzierung; 6, 7, 10 - klingenartige Werkzeuge; 8, 9 - Kratzer. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 136. Ižkovce. 1 - Teil einer Schüssel mit Spuren von schwarzem Farbstoff; 2, 3 - Scherben mit Ritzverzierung; 4, 6 - Scherben mit rot gemaltem Ornament; 5 - Scherbe mit schwarzem Dekor; 7 - Scherbe mit schwarz, rot und weiß gemalten Ornamenten; 8 - Scherbe mit eingeritzter und eingestochener Ornamentierung. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 137. Ižkovce. Schale mit tief eingeritzten Ornamenten auf der Oberfläche mit roter Grundfarbe. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 138. Ižkovce. Gefäß mit eingeritzten Spiralen und dreieckförmigen Mustern auf der Oberfläche mit roter Grundfarbe. (M. Vizdal, S. 237.)

Abb. 139. Ižkovce. Auswahl von Steinindustrie. (M. Vizdal, S. 237.)

Тексты к рисункам

Рис. 1. Моравани-над-Вагом /Бацурова/. Выбор находок из сбора. (R. Vača, c. 39.)

Рис. 2. Пьештяни, часть Банка /Горне-Фарске-Поле/. Выбор находок из сбора /масштаб a = 1; b = 2-7/. (R. Vača, c. 39.)

Рис. 3. 1-9, 11 - Пьештяни, часть Банка /Тртавеч/; 10, 12-15 - Ратковце /поле у дома 289/. Выбор находок из сбора. (R. Vača, c. 39.)

Рис. 4. Будмерице /Нива/. Выбор находок из объекта с керамикой луданицкой группы. (J. Bartík - Z. Farkaš, c. 46.)

Рис. 5. 1, 8, 11 - Будмерице /Над-Тегелньоу/; 2-7, 10, 12, 13 - Будмерице /Нива/; 9 - Виштук; объект 2/85. (J. Bartík - Z. Farkaš, c. 46.)

Рис. 6. Бернолаково. Старший период бронзы. (J. Bartík - V. Turčan - P. Gomolčák, c. 48.)

Рис. 7. Братислава /Налепкова ул. 19-21/. Ситуация на участке 300: 1 - объект 1; 2 - объект 2. (P. Vaha, c. 54.)

Рис. 8. Братислава /Староместска ул./. Ситуационный план объектов 1-5. (P. Vaha - M. Musilová, c. 55.)

Рис. 9. Братислава. 1-3, 6 - Налепкова ул. 19-21; 4, 5 - Староместска ул., объект 2. (P. Vaha, c. 54, P. Vaha - M. Musilová, c. 55.)

Рис. 10. Братислава /Уршулинска ул. 9/. Современное состояние с обозначением ситуации в XIII и XV вв. (P. Vaha - M. Musilová - V. Ferus, c. 55.)

Рис. 11. Братислава /Уршулинска ул. 9/. 1-4, 9 - траншея 4, XVI в.; 5-8, 10 - траншея 2, мусорная яма, XIII в. (P. Vaha - M. Musilová - V. Ferus, c. 56.)

Рис. 12. Волковце /Маер/. Выбор верхнепалеолитической каменной индустрии. (P. Beć-nár - J. Hromada, c. 58.)

Рис. 13. Спишске-Томашовце /Чингов, Под-Градиском/. 1 - южное крыло ворот славянского укрепления VIII в.; 2 - стена надстройки пуховского вала в объекте 187/85. (J. Béreš - F. Javorský, c. 59.)

Рис. 14. Пьештяни, часть Коцурице /За-Гумнами/. 1, 6, 10 - урочище 2; 2-4, 7-9, 13 - урочище 1; 5, 11, 12 - урочище 3. (D. Bialeková - M. Klčo, c. 63.)

Рис. 15. Пьештяни, часть Коцурице /За-Гумнами/. 1-16 - урочище 3. (D. Bialeková - M. Klčo, c. 63.)

Рис. 16. Пьештяни, часть Коцурице /За-Гумнами/. 1-6, 8 - урочище 3; 7 - урочище 2. (D. Bialeková - M. Klčo, c. 63.)

Рис. 17. Пьештяни, часть Коцурице. Ситуационный план. (D. Bialeková - M. Klčo, c. 63.)

Рис. 18. Странска. 1, 2, 5, 6, 9 - объект 5, баденский ров; 3 - сектор E/11, ложка; 4, 7 - сектор D/10, пряслице; 8 - сектор D/2, зооморфическая пластика; 10 - объект 3. (Š. B. Kovács - G. Nevizánsky, c. 65.)

Рис. 19. 1-11 - Финтице - Капушани - Нижна-Шебастова /Грибловец/. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 20. 1-5 - Финтице - Капушани - Нижна-Шебастова /Грибловец/; 6-17 - Каменица-над-Цирохоу, часть Гажин-над-Цирохоу /Коуче/. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 21. Хмелёв. 1-7 - объект 2; 8-17 - объект 3. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 22. Хмелёв. 1-4, 7 - объект 4; 6, 9 - объект 5; 8 - объект 6. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 23. 1-12 - Градиско /Градек/; 13-22 - Лемешани /Горчице/. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 24. 1-15 - Лемешани /Горчице/. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 25. 1 - Обишовце /Стража/; 2-5 - Обишовце /Пажить/; 6-11 - Сечовце /Курчин/; 12-19 - Сечовце /Доброшня/. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 26. 1-6 - Шаришске-Соколовце; 7-9 - Товарне. (V. Budinský-Krička, c. 67.)

Рис. 27. Радошовце, часть Вьеска. Ситуационная зарисовка местонахождения. (V. Drahošová, c. 74.)

Рис. 28. Радошовце, часть Вьеска /Дьели/. Выбор лендельской керамики. (V. Drahošová, c. 74.)

Рис. 29. Радошовце, часть Вьеска /Дьели/. Выбор каменных орудий труда. (V. Drahošová, c. 74.)

Рис. 30. Братислава /Млинска-Долина/. Выбор материала из местности вокруг неолитической длинной жилой стройки. (B. Egyházy-Jurovská - Z. Farkaš, c. 77.)

Рис. 31. Киятице. Общий вид на памятник киятицкой культуры и среконструированное ящичное погребение киятицкой культуры. (V. Furmánek, c. 79.)

Рис. 32. Вчелинце /Ласлофала/. Ситуационная зарисовка местонахождения. (V. Furmánek - K. Marková, c. 80.)

Рис. 33. Вчелинце /Ласлофала/. Выбор латенской керамики /масштаб a = 1-8; b = 9, 10/. (V. Furmánek - K. Marková, c. 80.)

Рис. 34. Вчелинце /Ласлофала/. Выбор железных латенских предметов /масштаб a = 5; b = остальные/. (V. Furmánek,- K. Marková, c. 80.)

Рис. 35. Бьеловце. 1, 2, 4-6, 10, 14-17 - подъемный материал; 3-7 - объект 3; 8, 9 - объект 13; 11-13 - объект 32. (G. Fusek, c. 83.)

Рис. 36. Бьеловце. Объект 6 и керамика из него. (G. Fusek, c. 83.)

Рис. 37. 1-10. Башковце, выбор находок младшего каменного века; 11-16 - Будковце, выбор находок младшего римского периода. (L. Gačková, c. 85.)

Рис. 38. Мале-Косиги. Керамика из погребений. (M. Hanuliak, c. 97.)

Рис. 39. Травница. 1-3 - выбор материала из объекта культуры Чака; 4-7 - находки младшего римского периода, сбор; 8 - ситуационная зарисовка с обозначенной площадью поселения. (I. Cheben, c. 101.)

Рис. 40. Травница. 1-6 - выбор материала из разрушенных объектов культуры Чака. (I. Cheben, c. 101.)

Рис. 41. 1 - Кежмарок /Ерузалемски-Врх/, железный топор; 2, 3 - Кежмарок /костел св. Креста/, черепки XV в.; 4-6 - Спишска-Нова-Вес /При-Светей-Троици/, черепок из объекта 1/85 младшего периода бронзы и черепки IX-X вв. из объекта 1/85; 7, 8 - Олцнава /Стари-Цинторин/, вид на исследование и портал в южной стене нефа костела. (F. Javorský, c. 108.)

Рис. 42. Олцнава /Стари-Цинторин/. План костела начала XIII в. (F. Javorský, c. 108.)

Рис. 43. Спишска-Нова-Вес /При-Светей-Троици/. 1 - план славянского объекта 1/85; 2, 3 - черепки XII-XIII вв. из объекта 8/85; 4, 5 - славянский черепок из объекта 13/85 и очага 2/85; 6, 7 - черепки младшего римского периода из объекта 10/85; 8 - черепок младшего римского периода из объекта 3/85; 9 - черепок младшего периода бронзы из объекта 22/85; 10 - черепок IX-X вв. из объекта 22/85. (F. Javorský, c. 108.)

Рис. 44. 1-3 - Левоча /Зиттенберг/; 4-6 - Левоча /Под-Староу-Левочоу I/. Выбор черепков /1-5 - младший римский период, VI-XIII вв./. (F. Javorský, c. 118.)

Рис, 45. Веляти. 1 - бронзовая фибула с подогнутой ножкой; 2 - черепок с вштампованными розетками. (Ľ. Kaminská - M. Lamiová-Schmiedlová, c. 122.)

Рис. 46. Братислава, часть Дубравка. 1 - остатки стенки к западу от стройки I; 2 - стройка I, развалины терм, вид с СВ, состояние в 1985 г. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, c. 124.)

Рис. 47. Братислава, часть Дубравка. 1 - стенка из насухо положенных камней к западу от стройки I; 2 - объект 16/85 /запущенное германское жилище/ с ЮВ; 3 - вид с ЮЗ на раннеславянский поселок /х/ и римскую усадьбу /+/. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, c. 124.)

Рис. 48. Братислава, часть Дубравка. 1 - объект 18/85 /жилище пражского типа/; 2 - площадь со следами стройки II в средней части, вид с 3, состояние в 1985 г. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, c. 124.)

Рис. 49. Братислава, часть Дубравка. 1 - визит партийных и общественных деятелей; 2 - бронзовая миска объекта 28/85; 3 - железный топор из объекта 28/85; 4 - сосуд из объекта 19/85. (T. Kolník - K. Elschek - P. Roth, c. 124.)

Рис. 50. Мужла, часть Ченков. Ситуационная зарисовка. (I. Kuzma - P. Šalkovský, c. 136.)

Рис. 51. Ижа. План южных ворот /порта декумана/. 1 - компактная кладка; 2 - негативы фундаментов; 3 - навоз темно-бурой глины; 4 - вмешательства и выкопы й. Тота-Куруца в новое время; 5 - бурая лессовидная земля смешанная с желтой илисто-глинистой землей; 6 - мелкие бутовые камни; 7 - кирпично-растворная мелочь; 8 - камни; 9 - илисто-песчаная земля.((K. Kuzmová - J. Rajtár, c. 140.)

Рис. 52. Ижа. Дополненный план стройки из деревянно-земляного лагеря. (K. Kuzmová - J. Rajtár, c. 140.)

Рис. 53. Ижа. Юго-восточная окраина кастела. 1 - негатив укрепительной стены; 2 - план стройки из деревянно-земляного лагеря; 3 - компактная кладка; 4 - ров I и вольчи ямы; 5 - песок; 6 - несвязная кладка; 7 - столбовые ямы; 8 - камни; 9 - кирпич-сырец. (K. Kuzmová - J. Rajtár, c. 140.)

Рис. 54. Банска-Штьявница /Старе-Место/. План урочища I. (J. Labuda, c. 146.)

Рис. 55. Банска-Штьявница /Старе-Место/. План урочища, обозначенного как площадь над поверхностными добычами. (J. Labuda, c. 146.)

Рис. 56. Медзани. Единичные находки. 1 - бронзовая фибула; 2 - ведеркообразная подвеска. (M. Lamiová-Schmiedlová, c. 149.)

Рис. 57. Руманова. Структура бронзового кольца из погребения 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, c. 149.)

Рис. 58. Руманова. Структура бронзовой жестяной трубочки из погребения 103. (J. Luštík - Ľ. Mihok, c. 149.)

Рис. 59. Горна-Легота /Градок/. Вид на местонахождение от лесопитомника. (M. Mácelová, c. 152.)

Рис. 60. Неизвестное местонахождение. Римская монета Траян /98-117/, реверс и аверс. (M. Mácelová, c. 152.)

Рис. 61. Словенска-Люпча /Яблонка и кирпичный завод/. Ситуационная зарисовка; местонахождения обозначены полным кружком. (M. Mácelová, c. 152.)

Рис. 62. Словенска-Люпча /Яблонка/. Бронзовая булавка. (M. Mácelová, c. 152.)

Рис. 63. Сльяч /Горне-Земе/. Славянские объекты 6/85 и 7/85. (M. Mácelová, c. 154.)

Рис. 64. Сльяч /Горне-Земе/. Обвал печи в объекте 6/85. (M. Mácelová, c. 154.)

Рис. 65. Витковце /Турень/. 1 - части полов объектов 2, 22-24/85; 2 - стена вала от времени второй перестройки на уровне объектов 21-24/85; 3 - головка бронзовой булавки; 4 - бронзовое кольцо; 5, 6 - катушка и крышка из глины; 7 - каменный топор /1-6 - младший и поздний периоды бронзы; 7 - энеолит/. (E. Miroššayová - F. Javorský, c. 157.)

Рис. 66. Грабушице /Под-Зеленоу-Гороу/. 1, 2 - исследование вокруг объекта 9/84; 3 - план объекта 42/85; 4-7 - железный нож и выбор черепков из объекта 42/85 /3-7 - XII-XIII вв./. (E. Miroššayová - F. Javorský, c. 159.)

Рис. 67. Грабушице /Под-Зеленоу-Гороу/. Объект 48/85. 1-3 - черепки; 4, 5 - железная стрелка и железный нож /1 - культура младшей линейной керамики; 2-5 - IX-XI вв./. (E. Miroššayová - F. Javorský, c. 159.)

Рис. 68. 1 - Пухов, часть Нимница /Голиж/, бронзовая фибула; 2 - Ледница, бронзовая булавка; 3, 4 - Варин /При-Градку/, миска и горшок из кремационного погребения /масштаб a = 1, 2; b = 3, 4/. (J. Moravčík, с. 161.)

Рис. 69. Каменин. Стремя украшенное инкрустацией. (G. Nevizánsky - R. Bača, с. 168.)

Рис. 70. Требатице /участок 1456/9/. Керамика из кремационного погребения младого энеолита. /V. Němejcová-Pavúková - M. Kľčo, с. 169.)

Рис. 71. Брестовани. 1-5 - находки из разрушенного селищного объекта. (P. Novák, с. 170.)

Рис. 72. Шунява /Граховиско-Земске/. Объект и выбор находок XV в. (B. Novotný, с. 172.)

Рис. 73. Пьештяни /русло Вага/. Бронзовый меч младшего периода бронзы. (I. Pastorek, с. 180.)

Рис. 74. Глоговец. План капеллы девы Марии. (I. Pastorek, с. 180.)

Рис. 75. Жлковце. 1 - план дома 74 в центральной фортификации; 2 - план дома 72 и часть палисадов. (J. Pavúk, с. 183.)

Рис. 76. Жлковце. Желобы палисада в местах восточного входа. (J. Pavúk, с. 183.)

Рис. 77. Абрагам. 1 - объект 1; 2 - объект 2. Поздний период латена. (K. Pieta, с. 187.)

Рис. 78. Абрагам. Находки из объекта 1/85. (K. Pieta, с. 187.)

Рис. 79. Нитра, часть Паровске-Гае. 1, 2 - гончарная печь 1 периода переселения народов; 3, 4 - объект 5, средневековые печи. (K. Pieta - M. Ruttkay, с. 191.)

Рис. 80. Нитра, часть Паровске-Гае. 1 - объект 18-b; 2 - объект 13; 3, 5 - объект 8; 4 - объект 2; 6 - объект 7; 7 - объект 18; 8 - объект 10/1, 7, 8 - младший римский период, 2, 4, 6 - период переселения народов, 3, 5 - средневековье; масштаб a = 1-4, 7, 8; b = 5, 6/. (K. Pieta - M. Ruttkay, с. 191.)

Рис. 81. Остров. Выбор черепков: 1-8 - младшая линейная керамика; 9-12 - германская керамика; 13 - славянский черепок. (M. Pichlerová, с. 193.)

Рис. 82. Братислава, часть Русовце /Иркутская площадь/. 1-6, 8 - выбор находок из исследования; 7 - подъемный материал. (M. Pichlerová, с. 194.)

Рис. 83. Братислава, часть Девин /замок/. Часть кладбища X-XII вв. (V. Plachá - J. Hlavicová, с. 197.)

Рис. 84. Братислава, часть Девин /замок/. Часть объекта периода бронзы. (V. Plachá - J. Hlavicová, с. 197.)

Рис. 85. Братислава, часть Девин /замок/. 1 - дакийская чашка; 2 - выбор германской керамики; 3 - великоморавский горшок. (V. Plachá - J. Hlavicová, с. 197.)

Рис. 86. Братислава, часть Девин /замок/. Кельтская серебряная тетрадрахма, 1a - аверс, 1b - реверс. (V. Plachá - J. Hlavicová, с. 197.)

Рис. 87. Победим /Долне-Поле/. 1 - объект 11 /разрез/ со следами деревянной конструкции в северной части; 2 - общий вид с СВ на часть вскрытых производственных объектов. (P. Roth - T. Kolník, с. 203.)

Рис. 88. Слепчани. Выбор находок баденской культуры. 1, 2, 6, 7 - объект 6; 3 - объект 4; 4 - объект 13; 5 - объект 3 /масштаб a = 1, 2, 4-7; b = 3/. (M. Ruttkay, с. 211.)

Рис. 89. Слепчани. Выбор находок группы Бродзани-Нитра. 1-5 - объект 12; 6-9 - объект 16. (M. Ruttkay, с. 211.)

Рис. 90. Нитра, часть Кинек. Выбор находок из культурной ямы. Мадяровская культура. (J. Ruttkayová, с. 212.)

Рис. 91. Боровце. 1, 3 - объект 8; 2, 5-7, 9 - объект 2; 4 - сбор за бульдозером; 8 - объект 5А. Культура старшей линейной керамики. (D. Staššíková-Štukovská, с. 215.)

Рис. 92. Боровце. 1, 3 - объект 4S; 2 - объект 4R; 4 - объект 2. Культура младшей линейной керамики и жельезовска группа. (D. Staššíková-Štukovská, с. 215.)

Рис. 93. Боровце. 1-5, 7 - материал из печи периода развитого средневековья; 6 - графитный черепок из сбора. (D. Staššíková-Štukovská, с. 215.)

Рис. 94. 1-8 - Заградне /Ракош/; 9 - Прешов; 10-14 - Шаришске-Михаляни /Стредне-Поле/, /масштаб a = 1-8; b = 9; c = 10-14/. (B. Tomášová, с. 223.)

Рис. 95. Шаришске-Михаляни /Стредне-Поле/. (B. Tomášová, с. 223.)

Рис. 96. Лакшарска-Нова-Вес /Липовец/. Черепки IX в. (B. Tomášová, с. 223.)

Рис. 97. Кремница. Средневековая керамика, найденная в колодце. (G. Trgina, с. 228.)

Рис. 98. 1a-1b - Шпанья-Долина /Пьески/, каменный молот, старший период бронзы; 2-6 - Жяр-над-Гроном /Длге-Дьели/: 2 - погребение 67/85; 3, 4 - погребение 62/85; 5 - погребение 70/85; 6 - погребение 64/85 /масштаб a = 2-6; b = 1a, 1b/. (G. Trgina, с. 227, 229.)

Рис. 99. Жяр-над-Гроном /Длге-Дьели/. 1, 2, 4-6 - курган VI/84, погребение 30/84; 3 - погребение 62/85 /масштаб a = 1, 2, 4-6; b = 3/. (G. Trgina, с. 229.)

Рис. 100. Каменична, часть Балвани. 1 - погребение 10; 2 - погребение 11; 3 - погребение 12; 4 - погребение 13; Находки: 5, 6 - погребение 10; 7, 8 - погребение 11; 9 - погребение 12 /масштаб a = 1, 2, 8; b = 3-7/. (A. Trugly, с. 230.)

Рис. 101. Мартин, часть Врутки /Градиште/. 1, 2, 5, 6 - пуховская культура; 3, 4, 8 - XIII-XIV вв.; 7 - младший период бронзы. (V. Turčan, с. 231.)

Рис. 102. Банска-Быстрица /городской замок/. Ситуационная зарисовка. 1, 2 - исследованные площади. (A. Vallašek, с. 232.)

Рис. 103. Залужице, часть Мале-Залужице. 1 - вид с ЮЗ на место находки верхнепалеолитического орудия /берег залива/; 2 - в разных целях использованное орудие периода позднего граветта. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 104. Земплинска-Широка, часть Ребрин. 1 - профиль мусорной ямы римского периода; 2-8 - выбор черепков. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 105. Михаловце, часть Градок. 1 - профиль объекта; 2-6 - черепки неолитического объекта. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 106. Михаловце, часть Градок /Баня/. 1 - профиль мусорной ямы куштановицкой культуры; 2 - реконструированная миска; 3-7 - черепковый материал. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 107. Руска /газопровод/. 1 - план селищного объекта X-XII вв.; 2-10 - черепковый материал. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 108. Руска. Газопровод: 1, 2 - черепки X-XII вв.; 3 - конусообразная ножка/?/ с резной декорацией, энеолит. Сбор: 4-7, 9 - черепки разных периодов; часть бусины из стекловидного вещества IX-X вв. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 109. Збудза. 1 - план селищного объекта периода старого неолита; 2-4 - черепки с украшением защипами; 5 - среконструированный сосуд украшенный защипами. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 110. Збудза. Черепки с резными линиями. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 111. Збудза. 1, 3-7 - черепки с черными линиями; 2 - неполный мискообразный сосудик, черно украшенный. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 112. Збудза. 1, 2 - особые керамические формы; 3, 5, 6 - части ожерелья; 4 - черепок с ямками от пальцев и выступом; 7 - часть кремневого скребка младого палеолита. (M. Vizdal, с. 237.)

Рис. 113. Гуменне, часть Крамова. 1 - силтовый топорик; 2 - каменный амулет /фигурка?/; 3 - бусина из черной пасты с полихромным украшением. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 114. Гуменне,/Тераса/. 1 - местонахождение с ЮЗ; 2 - часть вскрытого селищного объекта 1/85. (M. Vizdal, c. 236.)

Рис. 115. Гуменне /Тераса/. 1 - профиль неолитического селищного объекта 2/85; 2, 5, 7, 8 - отщепленная обсидиановая индустрия; 3 - сосудик с резным орнаментом; 4 - силтовая плита; 6, 9-11 - черепки. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 116. Гуменне,/Тераса/. 1 - план неолитического селищного и производственного объекта 3/85; 2, 3 - каменные топорики; 4, 6 - буковогорская керамика; 5 - ножка со следами резного украшения. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 117. Гуменне /Тераса/. 1 - черепок от устья сосуда с носиком; 2, 6, 7 - обсидиановая индустрия; 3 - каменный клин; 4, 5 - буковогорские черепки; 8 - миска с наческой и следами черной краски. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 118. Гуменне /Тераса/. 1 - край буковогорского полушаровидного сосуда; 2 - лимнокварцитный/?/ скребок; 3 - черепок от края с резным украшением; 4 - носик; 5 - часть сосуда с резным орнаментом; 6 - обсидиановый скребок. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 119. Гуменне /Тераса/. 1, 4-7, 9 - черепки со следами черно раскрашенной орнаментации; 2 - черепок от края с резным украшением; 3 - обсидиановый бурик; 8 - скребловидное орудие. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 120. Гуменне /Тераса/. 1, 2 - каменные топорики; 3 - клиновидное орудие; 4 - часть обсидиановой пластины. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 121. Человце. Часть глиняного небольшого алтаря/?/. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 122. Земплинске-Градиште. 1 - план энеолитического объекта 1/85; 2 - тонкостенная миска; 3 - полая ножка с ажурными круговыми отверстями; 4 - глиняная крышка погремушки/?/; 5, 6 - черепки. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 123. Земплинске-Градиште. 1 - план славянского селищного объекта 2/85; 2 - часть горшковидного сосуда; 3, 4, 6, 7 - черепки X в.; 5 - половина бусины из стекольного вещества. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 124. Земплинске-Градиште. 1 - профиль мусорной ямы; 2, 3, 8 - черепки X в.; 4, 6 - костяные шила; 5 - часть костяного свистка; 7 - часть горшковидного сосуда. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 125. Земплинске-Градиште. 1 - план нарушенного энеолитического объекта; 2-7 - формы керамики; 8, 9 - черепки украшенные резным и накольчатым узором. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 126. Земплинске-Градиште. 1, 2, 4 - части славянских горшковидных сосудов; 3 - серебряная/?/ пряжка. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 127. Земплинске-Градиште. 1 - лимнокварцитный скребок; 2 - база обсидианового скребка. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 128. Челевце. 1 - план селищного объекта 1/85; 2-7 - выбор черепков X-XII вв. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 129. Челевце. 1 - план объекта 2/85 периода переселения народов; 2-4, 6, 8, 9 - выбор черепков; 5 - глиняное грузило; 7 - пряслице. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 130. Человце. 1-4 - выбор черепков из объекта 2/85. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 131. Человце. 1 - профиль неолитического селищного объекта 3/85; 2, 3, 7, 8 - выбор черепков; 4 - торс сидящей фигурки; 5, 6 - глиняные зубообразные подвески. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 132. Человце. Объект 3/85. 1 - часть массивного предмета дисковидной/?/ формы; 2 - черепок от грани днища и тулова; 3 - миниатюрный сосудик на ножке; 4 - черепок с выступом. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 133. Ижковце. 1 - план селищного объекта 3/85; 2-6 - выбор керамики; 7-11 - скребки с концевой ретушью. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 134. Ижковце. 1, 3 - керамика с накольчатым узором; 2 - миска на трех выступах; 4-6 - черепки с резным узором; 7 - черепок от края миски с круглыми отверстиями; 8 - часть цилиндрической ножки. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 135. Ижковце. 1 - пластика ягненка, ручка крышки; 2-5 - черепки с резной декорацией; 6, 7, 10 - пластинчатые орудия; 8, 9 - скребки. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 136. Ижковце. 1 - часть миски со следами черной краски; 2, 3 - черепки с резной декорацией; 4, 6 - черепки с красно раскрашенным орнаментом; 5 - черепок с черным узором; 7 - черепок с орнаментацией черной, красной и белой красками; 8 - черепок с резной и накольчатой декорацией. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 137. Ижковце. Миска, украшенная глубоко врезанными орнаментами на поверхности на красном фоне. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 138. Ижковце. Сосуд украшенный резными спиралями и треугольниковыми узорами на поверхности на красном фоне. (M. Vizdal, c. 237.)

Рис. 139. Ижковце. Выбор каменной индустрии. (M. Vizdal, c. 237.)

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1985

Zodpovedný redaktor akademik Bohuslav Chropovský
Redaktori publikácie Jozef Bujna, CSc., PhDr. Mária Rejholcová
Výkonná redaktorka Helena Bublová
Technická redaktorka Melánia Líšková
Nemecký preklad PhDr. Klára Nagyová, Berta Nieburová
Ruský preklad Peter Porubský

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre
Rok vydania 1986
Náklad 500 výtlačkov
384 strán, 139 obr., 1 mapa
Vytlačilo Reprografické stredisko Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre ako svoju 45. publikáciu